

EDU CONFERENCES

CONFERENCE BOOK

ICSHSR
5TH INTERNATIONAL
CONFERENCE ON HUMANITY
AND SOCIAL SCIENCES
AUGUST 18 - 20, 2023
ANTALYA

Onsite and Online

ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY
AND SOCIAL SCIENCES
AUGUST 18- 20, 2023 - ANTALYA

ISBN: 978-625-6830-19-6

ACADEMY GLOBAL PUBLISHING HOUSE

ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND
SOCIAL SCIENCES
AUGUST 18 - 20, 2023
ANTALYA

CONGRESS ORGANIZING BOARD

Head of Conference: Prof. Dr. Hülya Çiçek
Head of Organizing Board: Assis. Prof. Dr. Gültekin Gürçay
Prof. Dr. Ali Bilgili
Prof. Dr. Başak Hanedan
Prof. Dr. Həcər Hüseynova
Assoc. Prof. Dr. Nazilə Abdullazadə
Assoc. Prof. Dr. Elif Akpınar Külekçi
Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti
Assoc. Prof. İvaylo Staykov
Dr. Mehdi Meskini Heydarlou
Aynurə Əliyeva
Amaneh Manafidizaji

Edited By

PROF. DR. SAMEER JAIN

*All rights of this book belong to Academy Global Publishing House
Without permission can't be duplicate or copied.
Authors of chapters are responsible both ethically and juridically.
Academy Global–2023 ©*

Issued: 20.09.2023
ISBN: 978-625-6830-19-6

CONFERENCE ID

ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES

DATE – PLACE

AUGUST 18 - 20, 2023
ANTALYA

ORGANIZATION

Academy Global Conferences & Journals

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process.

PARTICIPATING COUNTRIES

Turkey – Azerbaijan - Egypt – Morocco – Malaysia – Croatia - USA – Japan – Taiwan – Kuwait
– Philippines – Iran – Nigeria – KSA – Poland – India – Thailand – KANO – Albania

PRESENTATION

Oral presentation

ASSOCIATION & ACADEMIC INCENTIVES :

45% form Turkey and %55 from other Countreies

Members of the organizing committees of the conference perform their duties with an "official assignment letter".

LANGUAGES

Turkish, English, Russian, Persian, Arabic

Scientific & Review Committee

- Prof. Dr. Hülya Çiçek Kanbur, Turkey
Dr. Gultekin Gurcay, Turkey
Doç. Dr. Hülya BALKAYA, Turkey
Doç. Dr. Mehmet Fırat BARAN, Turkey
Prof. Dr. Gulzar İBRAGİMOVA, Turkey
Prof. Dr. Bülent KURTİŞOĞLU, Turkey
Doç. Dr. Yeliz ÇAKIR SAHİLLİ, Turkey
Prof. Dr. Ali BİLGİLİ - Türkiye
Prof. Dr. Naile BİLGİLİ - Türkiye
Prof. Dr. Başak HANEDAN - Türkiye
Prof. Dr. Asım KART - Türkiye
Dr. Öğretim Üyesi Büşra YARANOĞLU - Türkiye
Dr. Öğretim Üyesi İsmail Hakkı TEKİNER - Türkiye
Doç. Dr. Şeyma ÇALIŞKAN ÇAVDAR - Türkiye
Prof. Dr. Həcər Hüseynova, Azerbaijan Republic
Doç. Dr. Nazilə Abdullazadə, Azerbaijan Republic
Dr. Moo Sung Kim College of Business, Zayed University, Dubai UAE
Dr. Mahboubeh Taghizadeh, Iran University of Science and Technology, Iran
Prof.(Dr.)Wen-Lin Yang, Dean, National University of Tainan, Taiwan
Dr. Pankaj Thakur, Assistant Professor, Arba Minch University, Arba Minch, Ethiopia
Dr. Hoang Anh Tuan, Vice Dean, Ho Chi Minh city University of Transport, Vietnam
Dr. Dodo Yakub Aminu, Senior lecturer, University Sains Islam Malaysia
Dr. Sunny Joseph, HOD, Dept. of Mathematics, K. E. College, Kottayam, Kerala, India
Dr. Dipti Patra, Associate Professor, National Institute of Technology, India
Dr. Mohd Helmy Abd Wahab, Universiti Tun Hussein Onn Malaysia
Dr. Poonam Vyas, J K Lakshmi Pat University, Jaipur, Rajasthan, India
Dr. Ahmed A. Elngar, Assistant Professor, Beni-Suef University, Egypt
Dr. Ahmad R. AlBattat, Senior Lecturer, Management and Science University, Shah Alam, Malaysia
Dr. Arunachalam Kalirajan, Senior Lecturer, DMI St. Eugene University, Zambia
Dr. Yagyanath Rimal, Lecturer, School of Engineering, Pokhara University, Nepal
Dr. Choen Krainara, Office of the National Economic & Social Development Board, Thailand
Dr. Nihar Ranjan Mishra, Asst. Professor, Social Anthropology, NIT, India
Prof. Saber Mohamed Abd-Allah, Chairman, Reproductive Biology & Genetics Society, Singapore
Prof.(Dr.) Mwafaq M. Dandan, Aljouf University, Kingdom of Saudi Arabia
Dr. Hussein Hussein Zidan, Assistant Professor, Directorate General of Diyala, Baqubah, Iraq
Prof.(Dr.) Basim Alhadidi, Albalqa' Applied University, Jordan
Prof.(Dr.) Ashraf M. A. Ahmad, Princess Sumaya University for Technology, Amman
Prof.(Dr.) Raymond Kosala, The Loseph Wibowo Center for Advanced Learning, Jakarta, Indonesia
Dr. Aliyu Ahmad Warra, Centre for Entrepreneurial Development, Federal University, Gusau, Nigeria
Dr. R Nandhini, Assistant Professor and Head, Anna University, Tamil Nadu, India
Dr. Srishti Umekar, Assistant Professor, AISECT University Bhopal, India
Dr. Md. Mamun Habib, School of Quantitative Sciences, Universiti Utara Malaysia, UUM
Johnnie Jada Lim, San Sebastian College Recoletos De Cavite, Cavite City, Philippines

Dr. Mumtaz Alam, Fiji National University, Republic of Fiji.

Prof. Muntazir MEHDI, Pakistan

Dr. Yang ZITONG, China

Aynurə Əliyeva, Azerbaijan Republic

Dr. Mehdi Meskini HEYDALOU, Iran

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
August 18 - 20, 2023
Antalya

Join Zoom Meeting

<https://us02web.zoom.us/j/88193707664?pwd=MEZBL3M0SlArNWVzMjV0YUJkR3lIQT09>

Meeting ID: 881 9370 7664

Passcode: 123456

ÖNEMLİ AÇIKLAMA (Lütfen okuyunuz)

- **ZOOM bağlantısı için yukarıda verilen bağlantıyı veya yine yukarıda verilen giriş bilgilerini kullanabilirsiniz.**
- **gerekmektedir. Moderatörün oturum düzenini gözetmesi, akademisyen adaylarını yönlendirmesi beklenmektedir.**
- **Oturuma bağlanmadan önce Oturum ve Salon numaranızı adınızın önüne aşağıdaki gibi ekleyiniz. Bu sayede kongre açılışında beklemeden oturumlarınıza gönderilebileceksiniz. Ör. 1 – 5 Ahmet Ahmetoglu**
- **Sunum süresi 10 dakikadır. Bu sürenin aşılmamasını moderatörler temin edecektir.**
- **Sunum sonrası 5 dakikayı geçmeyen soru-cevap, tartışma süresi verilmektedir.**
- **Sunumlar TÜRKÇE veya İNGİLİZCE yapılabilmektedir.**
- **Kameralar, oturum süresince toplam % 70 oranında açık olmak zorundadır.**
- **Sunum yapan katılımcının kamerası açık olmak zorundadır.**
- **Sunum yapmak zorunludur. Herhangi bir nedenle sunum yapmamış olan katılımcıya sertifika verilmesi ve çalışmasının yayınlanması sözkonusu olamaz.**
- **Katılımcı, bulunduğu oturumda, oturum bitene kadar bulunmak zorundadır.**
- **Katılımcıların kendi oturumları dışındaki oturumlara katılma zorunluluğu yoktur.**
- **ZOOM platformunun kapasite sınırı nedeniyle, DİNLEYİCİ, sadece kapasite izin verdiği sürece kabul edilebilmektedir.**

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456

20 Ağustos/ August 20, 2023 / 10:00 – 12:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors	
Salon 1	Dr. Öğr. Üyesi OĞUZHAN ÖZTÜRK	1	CİNSİYETLENDİRİLMİŞ NORMLARIN ORGANİZASYONEL SÜREÇLERE ETKİSİ	ÇİĞDM AVŞAR
		2	DOĞAL KAYNAK BAĞIMLILIĞI PERSPEKTİFİNDEN İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN KARADENİZ HAMSİ AVCILIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: BİR ÖRNEK OLAY ÇALIŞMASI	Dr. Öğr. Üyesi, SALİH ARSLAN Dr. Öğr. Üyesi OĞUZHAN ÖZTÜRK
		3	YEŞİL PAZARLAMA KAVRAMI VE YEŞİL ÜRÜN GELİŞTİRMENİN TÜKETİCİ SATIN ALMA YAKLAŞIMINA ETKİSİ	Arş. Gör. Ebru ERDOĞAN
		4	YEŞİL PAZARLAMANNIN POTANSİYELLERİ VE SINIRLILIKLARI	Arş. Gör. Ebru ERDOĞAN
		5	EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN COVID-19 DEATHS AND HEALTH INDICATORS	Arş. Gör. Dr. Ferda IŞIKÇELİK Arş. Gör. Meliha Meliş GÜNALTAY
		6	COMPARISON OF HOSPITALS OF BED UTILIZATION PERFORMANCE	Arş. Gör. Meliha Meliş GÜNALTAY Arş. Gör. Dr. Ferda IŞIKÇELİK

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456

20 Ağustos/ August 20, 2023 / 10:00 – 12:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
SALON 2	Assoc. Prof. Süleyman Kasap	1 EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN TECHNOLOGICAL PEDAGOGICAL CONTENT KNOWLEDGE AND SELF-EFFICACY FOR CREATING DIGITAL MATERIALS OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS	İngilizce Öğretmeni, Esra MALKOÇ Doç. Dr. Cenk AKAY
		2 EXAMINATION OF POSITIVE TEACHER TRAITS OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS	İngilizce Öğretmeni, Esra MALKOÇ Doç. Dr. Cenk AKAY
		3 EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN MIDDLE SCHOOL STUDENTS' LEARNED HELPLESSNESS IN MATHEMATICS AND THEIR ENGAGEMENT IN MATHEMATICS COURSE	Matematik Öğretmeni Ebru KÖSE Doç. Dr. Cenk AKAY
		4 INVESTIGATION OF TEACHERS' INNOVATIVE PEDAGOGY PERCEPTIONS IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES	Matematik Öğretmeni Ebru KÖSE Doç. Dr. Cenk AKAY
		5 Metaphorical Insights: Anxiety Levels and Attitudes in English Language Learning	Assoc. Prof. Süleyman Kasap Murat Koç
		6 ON THE RELATIONSHIP OF LANGUAGE AND ENVIRONMENT: ECO LINGUISTICS AND GREENWASHING	Assoc. Prof. Süleyman Kasap Barış Görünüş Murat Cancan
		7 SÜREÇ TEMELLİ YAZMA MODELİYLE ÖRNEK UYGULAMALAR	Nur Özge Menşan Prof. Dr. Pınar Girmen Doç. Dr. İrfan Süral

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456

20 Ağustos/ August 20, 2023 / 10:00 – 12:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkkanı	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
SALON 3	Dr. Öğr. Üyesi, Halil ORTAKCI	1 GÖZETİM TOPLUMUNUN GÜNÜMÜZ SOSYAL MEDYA İLE MAHREMİYET İLİŞKİSİ ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ	Dr. KÜBRA ERDEN
		2 SOSYAL PAYLAŞIM AĞLARI ARACILIĞIYLA İLETİŞİMİN DÖNÜŞMESİ: SÖZLÜ İLETİŞİMDEN GÖRSEL İLETİŞİME	Dr. KÜBRA ERDEN
		3 LAZ MUTFAĞI VE YEMEK KÜLTÜRÜ ÜZERİNE	Dr. Öğr. Üyesi Jale KARHAN
		4 SHARIF MARDİN'S VIEW ON THE CONCEPT OF INTELLECTUAL AND TURKISH INTELLECTUAL MOVEMENTS	Assoc. Prof. Dr. ARMAĞAN ÖZTÜRK
		5 KAVRAMLARIN NEOLİBERAL DÖNÜŞÜMÜNÜN BİREYSEL VE TOPLUMSAL SONUÇLARI	Dr. Öğr.Gör.AHMET KÜÇÜK
		6 EVLİ BİREYLERİN AİLE İLETİŞİM KALIPLARI, TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ, EVLİLİK DOYUMU VE EVLİLİK TİPLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİ	Psikolojik Danışman Miraç Seher EKİNCİ
		7 GELENEKSEL AHŞAP DİREKLİ CAMİLERDE GÖRÜLEN KORUMA SORUNLARI	Doç. Dr., Fatma Zehra ÇAKICI Yüksek Lisans Öğrencisi, SEDA AKPINAR
		8 The Prophet Muhammad's Observance of the Public Interest as Head of State	Dr. Öğr. Üyesi, Halil ORTAKCI

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456

20 Ağustos/ August 20, 2023 / 10:00 – 12:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors	
SALON 4	Assist. Prof. Dr. İnci Selin GÜMÜŞ	1	INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN LOWER BODY ANTHROPOMETRIC MEASUREMENTS ACCORDING TO BODY MASS INDEX IN WOMEN AGED 20-32	Arş. Gör. Dr. Arzu BOR KOCAMAN Prof. Dr. Nurgül KILINÇ
		2	AN EXAMINATION ON THE RELATIONSHIP BETWEEN CINEMA AND HISTORY BASED ON GIORGIO AGAMBEN'S ARCHIVE THOUGHT: VICTIM, KILLER, AND WITNESS IN THE FILM "PATHS OF GLORY"	Asistant Prof. Deniz Telek
		3	SOCIAL SEMIOTICS AND INTERACTIVE MEANING	Assist. Prof. Dr. İnci Selin GÜMÜŞ
		4	AHMED ADNAN SAYGUN'UN MÜZİĞİNDEKİ MİLLÎ UNSURLAR	Doç. Dr. BERTAN RONA GÖKÇEN TEKİN
		5	YERLEŞİMLERİN GEZGİN DOĞASI: MİMARİ DÖNÜŞÜMLER VE KIRSAL MESKEN TİPLERİNİN EVRİMİ	YL. Öğr. Yunus ERGÜN Yeşim TOĞAYDİLBAS Doç. Dr. Hüseyin MERTOL Doç. Dr. Şirin ÇETİN
		6	YASADIŞI GÖÇ HAREKETLİLİĞİNİN FİLMLERE YANSIMASI: UMUDA YOLCULUK FİLMİ	YL. Öğr. Yunus ERGÜN Doç. Dr. Hüseyin MERTOL Doç. Dr. Şirin ÇETİN

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION

Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456

20 Ağustos/ August 20, 2023 / 10:00 – 12:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
SALON 5	Doç. Dr. CUMHUR ŞAHİN	1 ÜLKELERİN DIŞ TİCARETE AÇIKLIK DERESESİNİN ENFLASYON-İSTİHDAM ÖDÜNLEMESİNE ETKİSİ: YÜKSEK ENFLASYON YAŞANAN ÜLKELER İÇİN PHİLLİPS EĞRİSİ ÇERÇEVESİNDE EKONOMETRİK BİR ANALİZ	Dr. Öğr. Üyesi, Oğuzhan ÖZÇELİK
		2 AN ANTI-COMMUNISM AND TURKIST MAGAZINE: KEMAL YOLU MAGAZINE	Prof. Dr. Nurettin GÜZ Arş. Gör. Behlül Burak DURLU Arş. Gör. Fatma Sena YAMAN
		3 DISCUSSIONS ON RELIGION IN PEOPLE'S HOUSES JOURNALS	Prof. Dr. Nurettin GÜZ Arş. Gör. Behlül Burak DURLU Arş. Gör. Ali TANER
		4 COMPARATIVE ANALYSIS OF SOCIAL POLICIES IN POLITICAL PARTY PROGRAMS IN TURKEY	Dr. Öğr. Üyesi GONCA GEZER AYDIN
		5 AN OVERVIEW OF THE FINANCIAL STRESS INDEX CONCEPT	Doç. Dr. CUMHUR ŞAHİN
		6 ÜLKEMİZDEKİ KÜÇÜK ÖLÇEKLİ TİCARİ BALIKÇILIK	Doç. Dr. MÜRŞİDE DARTAY
		7 AVCILIK VE STOK İLİŞKİSİ	Doç. Dr. Mürşide DARTAY

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456

20 Ağustos/ August 20, 2023 / 10:00 – 12:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors	
SALON 6	Prof. Dr. Serhat Çakır	1	BİYOAKTİF BİLEŞENLER VE ATROSKLEROTİK KARDİOVASKÜLER HASTALIKLAR	Dr. Öğretim Üyesi Buket AKCAN Dr. Öğretim Üyesi Yahya ALTINKAYNAK
		2	TOPRAKTA AĞIR METAL KİRLİLİĞİ	Dr. Öğr. Ü. Arzu ULVİ Prof. Dr. Senar AYDIN Prof. Dr. Mehmet Emin AYDIN
		3	GİDALARDA MİKROPLASTİK KİRLİLİĞİ	Dr. Öğr. Ü. Arzu ULVİ Prof. Dr. Senar AYDIN Prof. Dr. Mehmet Emin AYDIN
		4	TÜRKİYE'DE HEMŞİRELİK ALANINDA BEBEK MASAJI İLE İLGİLİ LİSANSÜSTÜ TEZLERİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ	Dr. Öğr. Üyesi Kamile AKÇA Prof. Dr. Aynur AYTEKİN ÖZDEMİR
		5	GÜVENLİ OYUNCAK	Dr. Öğr. Üyesi Kamile AKÇA Prof. Dr. Aynur AYTEKİN ÖZDEMİR
		6	EBELİK ÖĞRENCİLERİNE VERİLEN YENİDOĞAN CANLANDIRMA EĞİTİMİNİN BİLGİ DÜZEYLERİ VE ÖZYETERLİLİK ÜZERİNE ETKİSİ	Dr. Öğr. Üyesi, Ayşe ÇUVADAR Ebe Gülay AKKUŞ Ebe Aleyna PEKER Ebe Gülay AKTAŞ
		7	PRELIMINARY CLINICAL OUTCOMES of INFANTS ADMITTED to NEONATAL INTENSIVE CARE UNIT DUE to MATERNAL REJECTION and DESCRIPTIVE CHARACTERISTICS of THE MOTHERS	Assistant Professor ZÜHAL ÇAMUR Assistant Professor EBRU AKBAŞ
		8	DEVELOPING FORESIGHT SYSTEM FOR BETTER LIFE	Prof. Dr. Serhat Çakır Prof. Dr. Gülsün Kurubacak Çakır
		9	DİYABETLİ BİREYİN PSİKOSOSYAL UYUMU: AİLE DESTEĞİ NEDEN ÖNEMLİ? NE KADAR ÖNEMLİ?	Büşra BALLI Prof. Dr. Aynur TÜREYEN

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION

Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456

20 Ağustos/ August 20, 2023 / 10:30 – 12:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL 7	Heba Mustafa Abdullah	1	MILLENNIAL TEACHERS OF CANADA: INNOVATION WITHIN THE BOXED-IN CONSTRAINTS OF TRADITION	Lena Shulyakovskaya
		2	EMPLOYING QR CODE AS AN EFFECTIVE EDUCATIONAL TOOL FOR QUICK ACCESS TO SOURCES OF KINDERGARTEN CONCEPTS	Ahmed Amin Mousa, M. Abd El-Salam
		3	SERVICES-ORIENTED MODEL FOR THE REGULATION OF LEARNING	Mohamed Bendahmane, Brahim Elfalaki, Mohammed Benattou
		4	IMPROVING LISTENING COMPREHENSION FOR EFL PRE-INTERMEDIATE STUDENTS THROUGH A BLENDED LEARNING STRATEGY	Heba Mustafa Abdullah
		5	GRAPHIC ANIMATION: INNOVATIVE LANGUAGE LEARNING FOR AUTISTIC CHILDREN	Norfishah Mat Rabi, Rosma Osman, Norziana Mat Rabi
		6	EXPLORATION OF INFLUENTIAL FACTORS ON FIRST YEAR ARCHITECTURE STUDENTS' PRODUCTIVITY	Shima Nikanjam, Badiosadat Hassanpour, Adi Irfan Che Ani
		7	QUALITY AND QUANTITY IN THE STRATEGIC NETWORK OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	Juha Kettunen
		8	DIFFERENT ROLES FOR MENTORS AND MENTEES IN AN E-LEARNING ENVIRONMENT	Nidhi Gadura
		9	DESIGNING INFORMATION SYSTEMS IN EDUCATION AS PREREQUISITE FOR SUCCESSFUL MANAGEMENT RESULTS	Vladimir Simovic, Matija Varga, Tonco Marusic

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456

20 Ağustos/ August 20, 2023 / 10:30 – 12:30 Time zone in Turkey (GMT+3))

Salon / Hall	Oturum Başkanı	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors	
HALL 8	Analiza Acuña-Villacorte	1	PROJECT AND EXPERIMENT-BASED FLUID DYNAMICS EDUCATION	Etsuo Morishita
		2	A STUDY OF PRIMARY SCHOOL PARENTS' INTERACTION WITH TEACHERS' IN MALAYSIA	Shireen Simon
		3	STUDENTS' PERCEPTIONS OF LEARNING: CASE STUDY MOBILE OF KUWAIT	Rana AlHajri, Salah Al-Sharhan, Ahmed Al-Hunaiyyan
		4	THE IMPACT OF COOPERATIVE LEARNING ON NUMERICAL METHODS COURSE	Sara Bilal, Abdi Omar Shuriye, Raihan Othman
		5	MECHANISMS IN REGULATING LANGUAGE PRACTICES IN ELECTRONICS ENGINEERING: A PROGRAM PLAN FOR OUTCOMES-BASED EDUCATION	Analiza Acuña-Villacorte
		6	EXPERIMENTING THE INFLUENCE OF INPUT MODALITY ON INVOLVEMENT LOAD HYPOTHESIS	Mohammad Hassanzadeh
		7	A PROPOSED PROGRAM FOR POSTGRADUATES IN EGYPT TO ACQUIRE THE SKILLS AND TECHNIQUES FOR PRODUCING CONCEPT CARTOONS FOR KINDERGARTEN CHILDREN	Ahmed Amin Mousa, M. Abd El Salam
		8	THE MANAGEMENT AND FUNDING OF EDUCATION IN NIGERIA	Teryima Oralu, Babatunde Kasim Oladele
		9	THE EFFECT OF THE ANDALUS KNOWLEDGE PHASES AND TIMES MODEL OF LEARNING ON THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' ACADEMIC PERFORMANCE AND EMOTIONAL QUOTIENT	Sobhy Fathy A. Hashesh

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES

ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION

Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456

20 Ağustos/ August 20, 2023 / 10:30 – 12:30 Time zone in Turkey (GMT+3))

Salon / Hall	Oturum Başkanı	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL 9	J. Samuel Jesudoss	1 ATTACHMENT STYLES OF CHILDREN RAISED IN NURSERY VS. THOSE WHO ARE RAISED IN THE FAMILY IN IRAN	Narges Razeghi
		2 DETERMINANTS OF AGGRESSION AMONG YOUNG ADOLESCENTS	Rita C. Ramos
		3 TALENT IN AUTISM: COGNITIVE STYLE BASED ON WEAK CENTRAL COHERENCE AND SPECIAL SENSORY CHARACTERISTICS IN STATE OF KUWAIT: CASE STUDY	Mariam Abdulaziz Y.Esmaeel
		4 THE DETERMINANTS AND OUTCOMES OF PATHOLOGICAL INTERNET USE (PIU) AMONG URBAN MILLENNIAL TEENS: A THEORETICAL FRAMEWORK	Pressca Negin, Rosidah Musa, Rabiah Abdul Wahab
		5 USE OF A LEARNER'S LOG FOR EFFECTIVE SELF-DIRECTED LEARNING IN PBL	Amudha Kadirvelu, Sivalal Sadasivan
		6 NEGATIVE EMOTIONS AND WAYS OF OVERCOMING THEM IN PRISON	Katarzyna Czubak
		7 EVALUATION OF INTERNET ANXIETY IN SRBIAU HIGHER EDUCATION STUDENTS IN RESEARCH PROCESS	Nima Babazadeh Gashti, Nazanin Pilevari
		8 THE DEVELOPMENT OF POSITIVE EMOTION REGULATION STRATEGIES SCALE FOR CHILDREN AND ADOLESCENTS	Jia-Ru Li, Ching-Wen Lin
		9 EFFICACY OF SELECTED MOBILITY EXERCISES AND PARTICIPATION IN SPECIAL GAMES ON PSYCHOMOTOR ABILITIES, FUNCTIONAL ABILITIES AND GAME PERFORMANCE AMONG INTELLECTUALLY DISABLED CHILDREN OF UNDER 14 AGE	J. Samuel Jesudoss

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION

Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456

20 Ağustos/ August 20, 2023 / 10:30 – 12:30 Time zone in Turkey (GMT+3))

Salon / Hall	Oturum Başkanı	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors	
HALL 10	Elke Mackensen	1	USING FACEBOOK AS AN ALTERNATIVE LEARNING TOOL IN MALAYSIAN HIGHER LEARNING INSTITUTIONS: A STRUCTURAL EQUATION MODELING APPROACH	Ahasanul Haque, Abdullah Sarwar, Khaliq Ahmad
		2	FOCUSING ON THE UTILIZATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY FOR IMPROVING CHILDREN'S POTENTIALS IN SCIENCE: CHALLENGES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN NIGERIA	Osagiede Mercy Afe
		3	THE USE OF SOCIAL NETWORKING SITES IN ELEARNING	Clifford De Raffaele, Luana Bugeja, Serengul Smith
		4	TRANSFORMATION OF KOSOVO EDUCATION FROM TRADITIONAL INTO MODERN 1999-2012	Bekim Avdiaj
		5	REMEDYING STUDENTS' MISCONCEPTIONS IN LEARNING OF CHEMICAL BONDING AND SPONTANEITY THROUGH INTERVENTION DISCUSSION LEARNING MODEL (IDLm)	Ihvarulam Ambrose Ikenna
		6	KNOWLEDGE AND INFORMATION SHARING IN THE OPINION OF THE POLISH ACADEMIC COMMUNITY	Marzena Świgoń
		7	MILLER'S MODEL FOR DEVELOPING CRITICAL THINKING SKILL OF PRE-SERVICE TEACHERS AT SUAN SUNANDHA RAJABHAT UNIVERSITY	Suttipong Boonphadung, Thassanant Unnanantn
		8	THE INFLUENCE OF GENDER ON JOB-COMPETENCIES REQUIREMENTS OF CHEMICAL-BASED INDUSTRIES AND UNDERGRADUATE-COMPETENCIES ACQUISITION OF CHEMISTS IN SOUTH WEST, NIGERIA	Rachael Olatoun Okunuga
		9	A PROJECT-ORIENTATED TRAINING CONCEPT TO PREPARE STUDENTS FOR SYSTEMS ENGINEERING ACTIVITIES	Elke Mackensen

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION

Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456

20 Ağustos/ August 20, 2023 / 10:30 – 12:30 Time zone in Turkey (GMT+3))

Salon / Hall	Oturum Başkanı	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL 11	Farideh Sharififar	1 THE ALTERATIONS OF SOME PANCREAS GLAND HORMONES AFTER AN AEROBIC STRENUOUS EXERCISE IN MALE STUDENTS	M. Javad Pourvagher, A. Reza Shamsavar
		2 INFLUENCE OF SOCIAL FACTORS AND MOTIVES ON COMMITMENT OF SPORT EVENTS VOLUNTEERS	Farideh Sharififar, Zahra Jamalian, Reza Nikbaksh, Zahra Nobakht Ramezani
		3 FOOD HABITS AND NUTRITIONAL STATUS OF FIJI RUGBY PLAYERS	Jimaima Lako, Subramaniam Sotheeswaran, Ketan Christi
		4 INFLUENCE OF STRENGTH ABILITIES ON QUALITY OF THE HANDSTAND	P. Hedbávný, G. Bago, M. Kalichová
		5 DISTINGUISHING PLAYING PATTERN BETWEEN WINNING AND LOSING FIELD HOCKEY TEAM IN DELHI FIH ROAD TO LONDON 2012 TOURNAMENT	Sofwan N., Norasrudin S., Redzuan P., Mubin A.
		6 OBJECTIVITY, RELIABILITY AND VALIDITY OF THE 90° PUSH-UPS TEST PROTOCOL AMONG MALE AND FEMALE STUDENTS OF SPORTS SCIENCE PROGRAM	Ahmad Hashim, Mohd Sani Madon
		7 BIOMECHANICAL ANALYSIS OF THE BASIC CLASSICAL DANCE JUMP – THE GRAND JETÉ	M. Kalichová
		8 ON THE ANALYSIS OF A COMPOUND NEURAL NETWORK FOR DETECTING ATRIO VENTRICULAR HEART BLOCK (AVB) IN AN ECG SIGNAL	Salama Meghriche, Amer Draa, Mohammed Boulemden
		9 THE ALTERATIONS OF SOME PANCREAS GLAND HORMONES AFTER AN AEROBIC STRENUOUS EXERCISE IN MALE STUDENTS	M. Javad Pourvagher, A. Reza Shamsavar

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456

20 Ağustos/ August 20, 2023 / 14:00 – 16:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors	
SALON 1	Prof. Dr. Aynur AYTEKİN ÖZDEMİR	1	LİPO-LENFÖDEMİN EŞLİK ETTİĞİ MADELUNG HASTALIĞINDA FİZİK TEDAVİNİN ETKİSİ: VAKA SUNUMU	Dr. Murat Esmer
		2	ÇOCUKLARDA AFET RİSK AZALTMA EĞİTİMİ	Prof. Dr. Aynur AYTEKİN ÖZDEMİR Prof. Dr. Sibel KÜÇÜKOĞLU
		3	TERAPÖTİK OYUNUN AĞRIYA ETKİSİ: LİTERATÜR İNCELEMESİ	Prof. Dr. Aynur AYTEKİN ÖZDEMİR Prof. Dr. Sibel KÜÇÜKOĞLU
		4	DEPREM ÖNCESİ VE SONRASI ÇOCUĞA YAKLAŞIMDA DOĞRU TEKNİKLER	Prof. Dr. Sibel KÜÇÜKOĞLU Prof. Dr. Aynur AYTEKİN ÖZDEMİR
		5	FARKLI KOKULARIN YENİDOĞAN ÜZERİNE ETKİSİ	Prof. Dr. Sibel KÜÇÜKOĞLU Prof. Dr. Aynur AYTEKİN ÖZDEMİR
		6	STRATEGIES FOR THE PREVENTION OF HEALTHCARE- ASSOCIATED INFECTIONS IN NICU	Uzm Hem, FATMA ERTÜRK Prof Dr FATMA TAŞ ARSLAN Prof Dr, SİBEL KÜÇÜKOĞLU
		7	BREASTFEEDING AND BREASTFEEDING SELF-EFFICIENCY OF MOTIVATIONAL INTERVIEW EFFECT	Uzm Hem, FATMA ERTÜRK Prof Dr, SİBEL KÜÇÜKOĞLU
		8	VENTROGLUTEAL ENJEKSİYONLAR İÇİN ALTERNATİF BÖLGE BELİRLEME YÖNTEMİNİN ARAŞTIRILMASI	Dr. Öğr. Üyesi AYŞE AKBIYIK Prof. Dr. DERYA ÖZER KAYA Doç. Dr. ALİ MURAT KOÇ Dr. ATAKAN BAYIR Dr. Öğr. Üyesi Perihan ÇETİN
		9	PROTOCOL OF A RANDOMIZED CONTROLLED TRIAL EFFICACY OF FACILITATED TUCKING AND REIKI GIVEN TO PRETERM INFANTS DURING OROGASTRIC TUBE INSERTION	Öğr. Gör. Dr. Hilal KURT SEZER Öğr. Gör. Hatice ÖNAL Dr. Öğr. Ü. Halil DEĞİRMENCİOĞLU Prof. Dr. Sibel KÜÇÜKOĞLU

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456

20 Ağustos/ August 20, 2023 / 14:00 – 16:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors	
SALON 2	Assistant Professor Abdullah Taşkın	1	EUGENOLÜN BİYOAKTİF ÖZELLİKLERİ ve TERAPOTİK ETKİLERİ	Dr. Öğr. Üyesi Filiz AYGÜN ERTÜRK
		2	YÜKSEK RİSKLİ YENİDOĞANIN BAKIMI	Uzm. Hem. Emine ÜSTÜN ŞAHİN Prof. Dr. Fatma TAŞ ARSLAN
		3	YÜKSEK RİSKLİ YENİDOĞANIN TABURCULUĞU VE İZLEMİ	Uzm. Hem. Emine ÜSTÜN ŞAHİN Prof. Dr. Fatma TAŞ ARSLAN
		4	X VE Y KUŞAĞI; HEMŞİRELERDE MERHAMET YORGUNLUĞU İLE MESLEKİ DOYUM ARASINDAKİ İLİŞKİ	Dr. Öğr. Üyesi, NİHAN DURGU Hemşire BAŞAK KORKMAZ
		5	Covid-19 hastalarında hastalık öncesi C-Reaktif protein/albümin oranının non-invaziv mekanik ventilasyon ihtiyacını öngörmede değeri	Hatice Kayıkcıoğlu
		6	14-19 YAŞ ARASI PERFORMANS GÜREŞ SPORCULARININ FMS SONUÇLARININ EESNEKLİK İLE İLİŞKİSİNİN BEDEN KİTLE İNDEKSİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI	Dr. Öğretim Gör, Gökhan TUNA
		7	Fear of COVID-19 and Adherence to Treatment in Individuals with Chronic Obstructive Pulmonary Disease: A Descriptive and Cross-sectional Study	Dr. Öğr. Üyesi Vacide AŞIK ÖZDEMİR Araş. Gör. Zeynep PEHLİVAN KÖKSAL
		8	EVALUATION OF QUALITY OF LIFE IN PATIENTS WITH CHRONIC HEART FAILURE: A METHODOLOGICAL AND DESCRIPTION RESEARCH	Dr. Öğr. Üyesi Vacide AŞIK ÖZDEMİR Prof. Dr. Rukiye PINAR BÖLÜKTAŞ
		9	CYANIDIN-3-GLYCOSIDE HAS CYTOPROTECTIVE EFFECTS ON HL-60 CELLS THROUGH THE MITOCHONDRIAL MEMBRANE POTENTIAL AND LEVEL OF INTRACELLULAR ROS	Assistant Professor Abdullah Taşkın
		10	UZUN DÖNEM BAŞARI İÇİN İMPLANT DIZAYNININ ÖNEMİ	Uzman Diş Hekimi Mert ATAOL

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456

20 Ağustos/ August 20, 2023 / 14:00 – 16:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors	
SALON 3	Dr. Öğr. Üyesi, CEREN KAYA	1	AÇISAL TARAMA VE KENAR TESPİTİ YÖNTEMLERİYLE İŞARET DİLİNDEKİ EL HAREKETLERİNİN TAHMİNİ	Doç. Dr. Rukiye UZUN ARSLAN Dr. Öğr. Üyesi İrem ŞENYER YAPICI Dr. Öğr. Üyesi Ceren KAYA
		2	CLINICAL FEATURES BASED HEART DISEASE PREDICTION USING MACHINE LEARNING METHODS	Arş. Gör. Dr., TUĞBA PALABAŞ Dr. Öğr. Üyesi, CEREN KAYA
		3	ALÜMİNYUM ALAŞIMLI BİNEK ARAÇ JANTLARINDA FLOW-FORMING TEKNOLOJİSİNİN POROZİTEYE ETKİSİNİN İNCELENMESİ	Araştırmacı Sebihe Yağmur DİNÇ Araştırmacı Makbule POZAN Araştırmacı Meriç IŞIK
		4	ALÜMİNYUM ALAŞIMLI BİNEK ARAÇ JANTLARINDA FLOW FORMING TEKNOLOJİSİNİN İÇ FLANŞA UYGULANABİLİRLİĞİNİN İNCELENMESİ	Araştırmacı Sebihe Yağmur DİNÇ Araştırmacı Makbule POZAN Araştırmacı Meriç IŞIK
		5	CATALYTIC CONVERSION OF WASTE COOKING OILS TO BIODIESEL BY A DEEP EUTECTIC SOLVENT CATALYST	Elif DEMİR Asst. Prof. Selda Doğan ÇALHAN Prof. Dr. Özgür SÖNMEZ
		6	INVESTIGATION OF THE TEMPERATURE DEPENDENCE OF SEEBECK COEFFICIENT FOR THE GE SEMICONDUCTOR	TURAL MEHMETOĞLU
		7	NEW DEVELOPMENT IN WEARABLE THERMOELECTRIC GENERATORS AND THEIR APPLICATION	TURAL MEHMETOĞLU
		8	YÜKSEK YENİLENEBİLİR ENERJİ PENETRASYONUNA SAHİP ÜRETEN-TÜKETİCİ TOPLULUKLARI İÇİN ELEKTRİKLİ ARAÇ ŞARJ GÜÇLERİNİN ETKİ ANALİZİ	Dr., Alpaslan DEMİRCİ

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456

20 Ağustos/ August 20, 2023 / 14:00 – 16:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors	
SALON 4	Dr. Öğr. Üyesi AHMET ALKAN	1	Is EGS a viable option for Geothermal Systems in Türkiye? Critical risk analysis of induced seismicity potential in the Western Anatolia Region.	Ziya Sedat Çetiner Ahmet Reha Botsalı
		2	PASSIVE HOUSE CONCEPT IN ARCHITECTURE AND ENERGY EFFICIENCY	MEHMET SAİT CENGİZ ÇİĞDEM CENGİZ
		3	HEALTH EFFECT OF LIGHTING	ÇİĞDEM CENGİZ MEHMET SAİT CENGİZ
		4	CLASSIFICATION OF NATURAL STONE PLATE WITH REAL-TIME MACHINE VISION SYSTEM	Dr. Öğr. Üyesi, SEDAT METLEK Doç. Dr. BAYRAM CETİŞLİ
		5	Thrust Measurement of an Annular DBD Plasma Actuator Ion Thruster with Different Polygonal Geometries	Kadriye Nur TEKEOĞLU Hürrem AKBIYIK
		6	DEPREM DİRENÇLİ KENTSEL PLANLAMADA HAVZA BAZLI DEĞERLENDİRMENİN ÖNEMİ	PROF. DR. AYDIN BÜYÜKSARAÇ DOÇ. DR. ERCAN IŞIK DR. FATİH AVCİL
		7	TAHRİBATSIZ YAPI İNCELEMELERİ	PROF. DR. AYDIN BÜYÜKSARAÇ DOÇ. DR. ERCAN IŞIK DR. FATİH AVCİL
		8	GEMİ YANGINLARINDAKİ RİSKLERİNİN FINE KINNEY YÖNTEMİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ VE YÖNETİLMESİ	Mehmet DEMİRDAĞ Murat YORULMAZ Ayşe TAŞ
		9	AKMONİA'NIN AYVACIK SUYOLU	Dr. Öğr. Üyesi AHMET ALKAN
		10	GAMBREION (POYRACIK) SUYOLU	Dr. Öğr. Üyesi AHMET ALKAN

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456

20 Ağustos/ August 20, 2023 / 14:00 – 16:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors	
SALON 5	Doç. Dr. Fatih DURMAZ	1	GENİŞ BİR DOZ ARALIĞINDA MAGNEZYUM BORAT (MgB4O7:Dy,Na) DOZİMETRESİNİN TERMOLÜMİNESANS (TL) ÖZELLİKLERİNİN ARAŞTIRILMASI	Arş. Gör.Dr. Engin AŞLAR
		2	Investigation of the Properties of Some Water Resources Used as Fresh Water	Doç. Dr. Fatih DURMAZ
		3	Electrochemical analysis of oseltamivir with DNA biosensor	Ali Keçeci Berna Koçak Yeliz İpek
		4	SİKLO PROPAN İÇEREN NNN TİPİ KISKAÇ KARBOKSAMİD BİLEŞİĞİNİN SENTEZİ VE KARAKTERİZASYONU	Öğr.Gör.Dr. ÜMMÜHAN SOLMAZ Araş.Gör. EBRU KESKİN Prof.Dr. HAKAN ARSLAN
		5	4-KLORO BENZOİL SUBSTİTUE GRUBUNA SAHİP BENZAMİT TÜREVİ BİLEŞİĞİN SUPRAMOLEKÜLER MİMARİSİ	Araş.Gör. EBRU KESKİN Öğr.Gör.Dr. ÜMMÜHAN SOLMAZ Prof.Dr. HAKAN ARSLAN
		6	DİTHİYOKARBAMATLI FUNGUSİTLERDEN THİRAMİN GENOTOKSİSİTESİNİN ALLİUM VE SMART YÖNTEMLERİ İLE BELİRLENMESİ	FAHRETTİN ANIL SIRLIBAŞ PROF.DR. ZÜBEYDE KUMBIÇAK
		7	TARIM ALANLARINDA KULLANILAN METHOXYFENOZİDİN GENOTOKSİSİTESİNİN ALLİUM VE SMART YÖNTEMLERİ İLE BELİRLENMESİ	FAHRETTİN ANIL SIRLIBAŞ PROF.DR. ZÜBEYDE KUMBIÇAK
		8	OTOKORELASYONLU VERİLERE SAHİP MERCİMEK BİTKİSİNDE EKİM, ÜRETİM VE VERİM TAHMİNLERİ	Doç. Dr., ÖMER SÖZEN Prof. Dr., UFUK KARADAVUT
		9	BAZI NOHUT ÇEŞİTLERİNİN VERİM VE VERİM ÖGELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	Doç. Dr., ÖMER SÖZEN Prof. Dr., UFUK KARADAVUT

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456

20 Ağustos/ August 20, 2023 / 14:30 – 16:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
SALON 6	Moustafa Osman Mohamed	1	AN APPROACH FOR INTEGRATION OF INDUSTRIAL ROBOT WITH VISION SYSTEM AND SIMULATION SOFTWARE	Ahmed Sh. Khusheef, Ganesh Kothapalli, Majid Tolouei-Rad
		2	PEOPLE CRITICAL SUCCESS FACTORS OF IT/IS IMPLEMENTATION: MALAYSIAN PERSPECTIVES	Aziz, Nur Mardhiyah, Salleh, Hafez
		3	THİCS İN THE TECHNOLOGY DRİVEN ENTERPRİSE	Bobbie Green, James A. Nelson
		4	STUDIES ON THE FEASIBILITY OF COW DUNG AS A NON-CONVENTIONAL ENERGY SOURCE	Raj Kumar Rajak, Bharat Mishra
		5	REFİNİNG WASTE SPENT HYDROPROCESSİNG CATALYST AND THEİR METAL RECOVERY	Meena Marafi, Mohan S. Rana
		6	DECREASING ENVIRONMENTAL POLLUTION IN SUPERPHOSPHATE PRODUCTION USING APATITE AND PHOSPHORITE MIXTURE	R. Guliyev
		7	OİL RECOVERY STUDY BY LOW TEMPERATURE CARBON DİOXİDE İNJECTİON İN HİGH-PRESSURE HİGH-TEMPERATURE MİCROMODELS	Zakaria Hamdi, Mariyamni Awang
		8	İMPACT OF EGYPT'S ENERGY DEMAND ON OİL AND GAS POWER SYSTEMS ENVİRONMENT	Moustafa Osman Mohamed
		9		

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION

Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456

20 Ağustos/ August 20, 2023 / 14:30 – 16:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors	
SALON 7	Hemant Kumawat	1	EFFECTS OF COUPLING AGENT ON THE PROPERTIES OF HENEQUEN MICROFIBER (NF) FILLED HIGH DENSITY POLYETHYLENE (HDPE) COMPOSITES	Pravin Gaikwad, Prakash Mahanwar
		2	COMPARATIVE STUDY OF INTUITIONISTIC AND GENERALIZED NEUTROSOPHIC SOFT SETS	Debabrata Mandal
		3	SATELLITE RAINFALL PREDICTION TECHNIQUES - A STATE OF THE ART REVIEW	S. Sarumathi, N. Shanthi, S. Vidhya
		4	ACOUSTIC BEHAVIOR OF POLYMER FOAM COMPOSITE OF SHOREA LEPROSULA AFTER UV-IRRADIATION EXPOSURE	Anika Zafiah M. Rus, S. Shafizah
		5	MODELING AND SIMULATION OF AXIAL FAN USING CFD	Hemant Kumawat
		6	NUMERICAL INVESTIGATION OF NANOFLUID BASED THERMOSYPHON SYSTEM	Kiran Kumar K, Ramesh Babu Bejjam, Atul Najan
		7	THE THERMAL PROPERTIES OF NANO MAGNESIUM HYDROXIDE BLENDED WITH LDPE/EVA/IRGANOX1010 FOR INSULATOR APPLICATION	Ahmad Aroziki Abdul Aziz, Sakinah Mohd Alauddin, Ruzitah Mohd Salleh, Mohammed Iqbal Shueb
		8	PREDICTION OF SCOUR PROFILE CAUSED BY SUBMERGED THREE-DIMENSIONAL WALL JETS	Abdullah Al Faruque, Ram Balachandar
		9	NUMERICAL INVESTIGATION OF THE EFFECT OF NUMBER OF WAVES ON HEAT TRANSFER IN A WAVY WALL ENCLOSURE	Ali Reza Tahavvor, Saeed Hosseini, Afshin Karimzadeh Fard

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456

20 Ağustos/ August 20, 2023 / 14:30 – 16:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
SALON 8	Olga V. Korotkaya	1	CONTAINMENT/PENETRATION ANALYSIS FOR THE PROTECTION OF AIRCRAFT ENGINE EXTERNAL CONFIGURATION AND NUCLEAR POWER PLANT STRUCTURES	Dong Wook Lee, Adrian Mistreanu
		2	SUBSTRUCTURE METHOD FOR THERMAL-STRESS ANALYSIS OF LIQUID-PROPELLANT ROCKET ENGINE COMBUSTION CHAMBER	Olga V. Korotkaya
		3	EFFECT OF STRUCTURE ON PROPERTIES OF INCREMENTALLY FORMED TITANIUM ALLOY SHEETS	Lucie Novakova, Petr Homola, Vaclav Kafka
		4	IG2A IMU\GPS INTEGRATION ALGORITHM FOR LAND VEHICLE NAVIGATION	O. Maklounf, Ahmed Abdulla
		5	REVOLVING FERROFLUID FLOW IN POROUS MEDIUM WITH ROTATING DISK	Paras Ram, Vikas Kumar
		6	STEADY STATE CREEP BEHAVIOR OF FUNCTIONALLY GRADED THICK CYLINDER	Tejeet Singh, Harmanjit Singh
		7	MAGNETOVISCOUS EFFECTS ON AXI-SYMMETRIC FERROFLUID FLOW OVER A POROUS ROTATING DISK WITH SUCTION/INJECTION	Vikas Kumar
		8	THE EFFECT OF CYCLIC SPEED ON THE WEAR PROPERTIES OF MOLYBDENUM DISULFIDE GREASES UNDER EXTREME PRESSURE LOADING USING 4 BALLS WEAR TESTS	Gabi Nehme
		9	ANALYSIS OF DIFFERENT DESIGNED LANDING GEARS FOR A LIGHT AIRCRAFT	Essam A. Al-Bahkali

ICHEAS 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
Meeting ID: 881 9370 7664 Passcode: 123456

20 Ağustos/ August 20, 2023 / 14:30 – 16:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
SALON 9	Olga V. Korotkaya	1	SIMULATION AND EXPERIMENTATION OF MULTIBODY MECHANICAL SYSTEMS WITH CLEARANCE REVOLUTE JOINTS	A.F. Haroun, S.M. Megahed
		2	DEVELOPMENT OF NON-FUNCTIONAL REQUIREMENTS FOR DECISION SUPPORT SYSTEMS	Kassem Saleh
		3	DISTRIBUTION CENTERS RELIABILITY COST IN CAPACITATED FACILITY LOCATION PROBLEM	Mehdi Seifbarghy, Sajjad Jalali, Seyed Habib A. Rahmati
		4	FACTORS OF EFFECTIVE BUSINESS SOFTWARE SYSTEMS DEVELOPMENT AND ENHANCEMENT PROJECTS WORK EFFORT ESTIMATION	Beata Czarnacka-Chrobot
		5	QUANTIFYING THE STABILITY OF SOFTWARE SYSTEMS VIA SIMULATION IN DEPENDENCY NETWORKS	Weifeng Pan
		6	STRONGLY ADEQUATE SOFTWARE ARCHITECTURE	Pradip Peter Dey
		7	MOTION CONTROL OF TUAV HAVING EIGHT ROTORS FOR ENHANCED SITUATIONAL AWARENESS	Igor Astrov, Andrus Pedai
		8	ANALYTICAL PREDICTION OF SEISMIC RESPONSE OF STEEL FRAMES WITH SUPERELASTIC SHAPE MEMORY ALLOY	Mohamed Omar
		9	VEHICLE TRACKING AND DISABLING USING WIMAX	B.Gokulnath

ART MODERN 5TH INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION

Salon / Hall	Oturum Başkanı		Eser Adı / Art Work	Artist	Tema / Theme
		1	Kent İçinde Kaos Düzenleyicileri	Ayşegül TÜRK	
		2	Zincir	AHU FATMA MANGIR	
		3	Kusur / Stigma	Başak Çakmak	
		4	Gökyüzü	Betül Kurt	
		5	İsimsiz	Derya ÖZDEMİR	
		6	Hayat Ağacı	Elif Aksoy	
		7	Ritüel	Elif Aksoy	
		8	İsimsiz	Dizar Ercivan Zencirci	
		9	Klasik İkili Lale	Ebru Sanatçısı Narin Alıklılıç	
		10	Kaos / Chaos	Ekin Su Kuzu	
		11	İsimsiz	Eren Görgülü	
		12	Siyah ve Beyaz	Fazilet CEYHANLI	
		13	Koza	Fazilet CEYHANLI	
		14	Vertigo	Gülay Beyzanur ALTUNBAŞ	
		15	Birlikte Serisinden / From the Together Series	Halide OKUMUŞ ŞEN	
		16	Kadın / WOMEN	Hande BİLVAR	
		17	Erkek -MEN	Hande BİLVAR	
		18	Diyalog/ Dialogue	Hale YILMAZ GÖZENE	
		19	Gün Batımı/ Sunset	Hale YILMAZ GÖZENE	
		20	Anı Resimleri / Memory Paintings	Kerem ATAR	

21	CRONUS Fütüristik Mask Tasarımı Serisi – CRONUS Futuristic Mask Designs	Mehmet Sinan Yum
22	Kozmik Merhale	Nermin ÖZCAN ÖZER
23	Terene	Nermin ÖZCAN ÖZER
24	Composition #180720233	N. GÖKSUN YENER
25	Feel the Flowers	Oya Cansu DEMİRKALE KUKUOĞLU
26	No. 8	Ömür Göktepeliler
27	İsimsiz	Soner SARAL
28	Kasap / Butcher	Suzan Orhan
29	Erase	Selma KARAAHMET BALCI
30	ŞAFAKTA	Ümmülbanu HAMİDOVA
31	YENİDEN / AGAIN	Yelda USAL
32	Mücadele /struggle	Yüksel TOK
33	AŞK Bizi Birleştirir/ Love Unites US	Yunus Türkşad YEGİN
34	Wearable ART	Zeynep DUMAN
35	Çorak Bırakma/don't leave barren	Doç. Derviş Ergün
36	Escape	Doç.Dr. Hatice Nilüfer Süzen
KİŞİSEL SERGİLER		
1	Amine Refika	
2	Halide Okumuş Şen	

Contents

DOĞAL KAYNAK BAĞIMLILIĞI PERSPEKTİFİNDEN İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN KARADENİZ HAMSİ AVCILIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: BİR ÖRNEK OLAY ÇALIŞMASI	1
YEŞİL PAZARLAMA KAVRAMI VE YEŞİL ÜRÜN GELİŞTİRMENİN TÜKETİCİ SATIN ALMA YAKLAŞIMINA ETKİSİ	11
YEŞİL PAZARLAMANNIN POTANSİYELLERİ VE SINIRLILIKLARI	17
COVID-19 ÖLÜMLERİ İLE SAĞLIK GÖSTERGELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ.....	26
HASTANELERİN YATAK KULLANIM PERFORMANSININ KARŞILAŞTIRILMASI	31
İLKÖĞRETİM ÖĞRETMENLERİNİN TEKNOLOJİK PEDAGOJİK ALAN BİLGİLERİ İLE DİJİTAL MATERYAL OLUŞTURABİLME ÖZ-YETERLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	39
İLKÖĞRETİM ÖĞRETMENLERİNİN POZİTİF ÖĞRETMEN ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ.....	51
ÖĞRETMENLERİN YENİLİKÇİ PEDOGOJİ ALGILARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ	61
ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN MATEMATİK ÖĞRENİLMİŞ ÇARESİZLİKLERİ İLE MATEMATİK DERSİNE OLAN BAĞLILIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ.....	77
ON THE RELATIONSHIP OF LANGUAGE AND ENVIRONMENT: ECO LINGUISTICS AND GREENWASHING	94
METAPHORICAL INSIGHTS: ANXIETY LEVELS AND ATTITUDES IN ENGLISH LANGUAGE LEARNING ...	103
LAZ MUTFAĞI VE YEMEK KÜLTÜRÜ ÜZERİNE.....	112
ŞERİF MARDİN'İN AYDIN KAVRAMINA VE TÜRK DÜŞÜNCE AKIMLARINA BAKIŞI.....	113
EVLİ BİREYLERİN AİLE İLETİŞİM KALIPLARI, TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ, EVLİLİK DOYUMU VE EVLİLİK TİPLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	119
GELENEKSEL AHŞAP DİREKLİ CAMİLERDE GÖRÜLEN KORUMA SORUNLARI.....	125
INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN LOWER BODY ANTHROPOMETRIC MEASUREMENTS ACCORDING TO BODY MASS INDEX IN WOMEN AGED 20-32	135
GIORGIO AGAMBEN'İN ARŞİV DÜŞÜNÇESİNDEN HAREKETLE SİNEMA VE TARİH İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: PATHS OF GLORY FILMİNDE KURBAN, KATIL VE TANIK.....	149
SOSYAL GÖSTERGEBİLİMİ VE ETKİLEŞİMSEL ANLAM.....	156
AHMED ADNAN SAYGUN'UN MÜZİĞİNDEKİ MİLLÎ UNSURLAR.....	158
YASADIŞI GÖÇ HAREKETLİLİĞİNİN FİMLERE YANSIMASI: UMUDA YOLCULUK FİLMİ	164
YERLEŞİMLERİN GEZGİN DOĞASI: MİMARİ DÖNÜŞÜMLER VE KIRSAL MESKEN TİPLERİNİN EVRİMİ .	176
FİNANSAL STRES ENDEKSİ KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ	189
ÜLKEMİZDEKİ KÜÇÜK ÖLÇEKLİ TİCARİ BALIKÇILIK	200
AVCILIK VE STOK İLİŞKİSİ.....	207
MILLENNIAL TEACHERS OF CANADA: INNOVATION WITHIN THE BOXED-IN CONSTRAINTS OF TRADITION	214
A PROPOSED PROGRAM FOR POSTGRADUATES IN EGYPT TO ACQUIRE THE SKILLS AND TECHNIQUES FOR PRODUCING CONCEPT CARTOONS FOR KINDERGARTEN CHILDREN	215
IMPROVING LISTENING COMPREHENSION FOR EFL PRE-INTERMEDIATE STUDENTS THROUGH A BLENDED LEARNING STRATEGY.....	216

SERVICES-ORIENTED MODEL FOR THE REGULATION OF LEARNING	217
GRAPHIC ANIMATION: INNOVATIVE LANGUAGE LEARNING FOR AUTISTIC CHILDREN.....	218
DESIGNING INFORMATION SYSTEMS IN EDUCATION AS PREREQUISITE FOR SUCCESSFUL MANAGEMENT RESULTS	219
EXPLORATION OF INFLUENTIAL FACTORS ON FIRST YEAR ARCHITECTURE STUDENTS' PRODUCTIVITY	220
DIFFERENT ROLES FOR MENTORS AND MENTEES IN AN E-LEARNING ENVIRONMENT	221
PROJECT AND EXPERIMENT-BASED FLUID DYNAMICS EDUCATION	222
A STUDY OF PRIMARY SCHOOL PARENTS' INTERACTION WITH TEACHERS' IN MALAYSIA.....	223
STUDENTS' PERCEPTIONS OF MOBILE LEARNING: CASE STUDY OF KUWAIT	224
THE IMPACT OF COOPERATIVE LEARNING ON NUMERICAL METHODS COURSE	225
MECHANISMS IN REGULATING LANGUAGE PRACTICES IN ELECTRONICS ENGINEERING: A PROGRAM PLAN FOR OUTCOMES-BASED EDUCATION	226
EXPERIMENTING THE INFLUENCE OF INPUT MODALITY ON INVOLVEMENT LOAD HYPOTHESIS	227
A PROPOSED PROGRAM FOR POSTGRADUATES IN EGYPT TO ACQUIRE THE SKILLS AND TECHNIQUES FOR PRODUCING CONCEPT CARTOONS FOR KINDERGARTEN CHILDREN	228
THE MANAGEMENT AND FUNDING OF EDUCATION IN NIGERIA	229
THE EFFECT OF THE ANDALUS KNOWLEDGE PHASES AND TIMES MODEL OF LEARNING ON THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' ACADEMIC PERFORMANCE AND EMOTIONAL QUOTIENT.....	230
ATTACHMENT STYLES OF CHILDREN RAISED IN NURSERY VS. THOSE WHO ARE RAISED IN THE FAMILY IN IRAN	231
DETERMINANTS OF AGGRESSION AMONG YOUNG ADOLESCENTS.....	232
TALENT IN AUTISM: COGNITIVE STYLE BASED ON WEAK CENTRAL COHERENCE AND SPECIAL SENSORY CHARACTERISTICS IN STATE OF KUWAIT: CASE STUDY.....	233
THE DETERMINANTS AND OUTCOMES OF PATHOLOGICAL INTERNET USE (PIU) AMONG URBAN MILLENNIAL TEENS: A THEORETICAL FRAMEWORK.....	234
USE OF A LEARNER'S LOG FOR EFFECTIVE SELF-DIRECTED LEARNING IN PBL	235
NEGATIVE EMOTIONS AND WAYS OF OVERCOMING THEM IN PRISON	236
EVALUATION OF INTERNET ANXIETY IN SRBIAU HIGHER EDUCATION STUDENTS IN RESEARCH PROCESS	237
THE DEVELOPMENT OF POSITIVE EMOTION REGULATION STRATEGIES SCALE FOR CHILDREN AND ADOLESCENTS.....	238
EFFICACY OF SELECTED MOBILITY EXERCISES AND PARTICIPATION IN SPECIAL GAMES ON PSYCHOMOTOR ABILITIES, FUNCTIONAL ABILITIES AND GAME PERFORMANCE AMONG INTELLECTUALLY DISABLED CHILDREN OF UNDER 14 AGE	239
CİNSİYETLENDİRİLMİŞ NORMLARIN ORGANİZASYONEL SÜREÇLERE ETKİSİ.....	240
SÜREÇ TEMELLİ YAZMA MODELİYLE ÖRNEK UYGULAMALAR.....	242
SOSYAL PAYLAŞIM AĞLARI ARACILIĞIYLA İLETİŞİMİN DÖNÜŞMESİ: SÖZLÜ İLETİŞİMDEN GÖRSEL İLETİŞİME	244
GÖZETİM TOPLUMUNUN GÜNÜMÜZ SOSYAL MEDYA İLE MAHREMİYET İLİŞKİSİ ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ.....	251

KAVRAMLARIN NEOLİBERAL DÖNÜŞÜMÜNÜN BİREYSEL VE TOPLUMSAL SONUÇLARI	260
DEVLET BAŞKANI OLARAK HZ. PEYGAMBER'İN KAMU YARARINI GÖZETMESİ.....	262
HALKEVLERİ DERGİLERİNDE DİN TARTIŞMALARI.....	264
TÜRKİYE'DE SİYASİ PARTİ PROGRAMLARINDA SOSYAL POLİTİKALARIN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ ..	283
USING FACEBOOK AS AN ALTERNATIVE LEARNING TOOL IN MALYSIAN HIGHER LEARNING INSTITUTIONS: A STRUCTURAL EQUATION MODELING APPROACH.....	285
FOCUSING ON THE UTILIZATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY FOR IMPROVING CHILDREN'S POTENTIALS IN SCIENCE: CHALLENGES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN NIGERIA	286
TRANSFORMATION OF KOSOVO EDUCATION FROM TRADITIONAL INTO MODERN 1999-2012	287
REMEDYING STUDENTS' MISCONCEPTIONS IN LEARNING OF CHEMICAL BONDING AND SPONTANEITY THROUGH INTERVENTION DISCUSSION LEARNING MODEL (IDLM)	288
MILLER'S MODEL FOR DEVELOPING CRITICAL THINKING SKILL OF PRE-SERVICE TEACHERS AT SUAN SUNANDHA RAJABHAT UNIVERSITY.....	289
THE INFLUENCE OF GENDER ON JOB-COMPETENCIES REQUIREMENTS OF CHEMICAL-BASED INDUSTRIES AND UNDERGRADUATE-COMPETENCIES ACQUISITION OF CHEMISTS IN SOUTH WEST, NIGERIA	290
A PROJECT-ORIENTATED TRAINING CONCEPT TO PREPARE STUDENTS FOR SYSTEMS ENGINEERING ACTIVITIES.....	291
KOMÜNİZM KARŞITI VE TÜRKÇÜ BİR DERGI: KEMAL YOLU DERGİSİ	292

DOĞAL KAYNAK BAĞIMLILIĞI PERSPEKTİFİNDEN İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN KARADENİZ HAMSİ AVCILIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: BİR ÖRNEK OLAY ÇALIŞMASI

Dr. Öğr. Üyesi SALİH ARSLAN¹ Dr. Öğr. Üyesi OĞUZHAN ÖZTÜRK²

¹ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
0000-0002-0602-3890

² İzmir Bakırçay Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, - 0000-0001-7959-9535

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, iklim değişikliği ve küresel ısınmanın hamsi avcılığını ihtiyaç duyulan doğal kaynak bakımından nasıl etkilediğini ve avcılarının bu değişimin oluşturduğu belirsizliği nasıl yönettiğini Doğal Kaynak Bağımlılığı Perspektifinden (DKBP) açıklamaktır. Nitel yöntem kullanılarak tasarlanan bu araştırmanın verilerini, sektörden altı katılımcı (uzman ve balıkçı) ile yapılan mülakatlar ve dernek/vakıf, araştırma merkezi ve kooperatif/birlikler tarafından yayınlanan dokümanlar (rapor, istatistik gibi) oluşturmaktadır. Elde edilen veriler, araştırmanın amacı doğrultusunda, içerik analizine tabi tutulmuştur. Analizler sonucunda elde edilen bulgular, araştırmanın teorik çerçevesi ve buna bağlı olarak cevap aranan sorular bağlamında, tematik olarak iki başlık altında toplanmıştır: i) Doğal kaynaklara duyulan ihtiyaç bakımından hamsi avcılığına olan etkiler ve ii) hamsi avcılarının doğal kaynaklardaki kıtlık sonucunda ortaya çıkan belirsizliği yönetme şekilleri. Araştırmanın bulgularına göre, hamsi avcılığına etki eden faktörler tematik olarak küresel ve iklim değişikliği gibi doğal nedenler, aşırı avcılık veya baraj yapımı gibi insani etkiler ve avcılıkta kullanılan teknelerdeki motor ve cihazların donanımlarının artması gibi teknolojik gelişmeler şeklinde üç başlıkta toplanmıştır. Hamsi miktarının azalması ile meydana gelen belirsizlikle başa çıkmak noktasında avcılarının eylemlerinin hamsi popülasyonunun ve ekolojinin sürdürülebilirliğini sağlamak yerine ekonomiklik kurumsal mantığına göre şekillendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Doğal Kaynak Bağımlılığı Perspektifi, İklim Değişikliği, Hamsi Avcılığı

THE EFFECTS OF CLIMATE CHANGE ON THE BLACK SEA ANCHOVY FISHERY IN TERMS OF THE PERSPECTIVE OF NATURAL RESOURCE DEPENDENCE: A CASE STUDY

ABSTRACT

The aim of this study is to explain how climate change and global warming affect the anchovy fishery in terms of the natural resources needed and how fishers manage the uncertainty created by this change from a Natural Resource Dependence Perspective (NRDP). The data of this research, which was designed using qualitative methodology, consisted of interviews with six participants (experts and fishermen) from the sector and documents (such as reports, statistics) published by associations/foundations, research centers and cooperatives/unions. The data obtained were subjected to content analysis in line with the purpose of the study. The findings obtained as a result of the analysis are grouped thematically under two headings in the context of the theoretical framework of the research and the questions sought to be answered accordingly: i) impacts on anchovy fishing in terms of the need for natural resources and ii) the ways in which anchovy fishers manage uncertainty arising from scarcity of natural resources. According to the findings of the research, the factors affecting anchovy fishing are thematically categorized under three headings: natural causes such as global and climate change, human

impacts such as overfishing or dam construction, and technological developments such as the increase in the equipment of engines and devices in the boats used in fishing. It was concluded that the actions of the hunters to cope with the uncertainty caused by the decline in anchovy abundance were shaped according to the institutional logic of economy instead of ensuring the sustainability of the anchovy population and ecology.

Keywords: Natural Resource Dependence Perspective, Climate Change, Anchovy Fishing

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, hamsi avcılığında doğaya -doğal çevreye- olan bağımlılığın doğasını anlamaya çalışmaktır. Hamsi avcılığı açısından doğal çevre/kaynaklar son derece kritiktir. Ancak burada konunun araştırılabilirliğini arttırabilmek adına, hamsi avcılığında doğal çevreye olan bağımlılık, küresel ısınma ve iklim değişikliği ile sınırlandırılmıştır. Küresel ısınma ve iklim değişikliği, son yıllardaki doğal çevre/kaynaklar ile ilgili önemli tartışma başlıklarındandır (Tashman ve Rivera, 2016). Bu ekolojik gelişmeler, doğal çevredeki belirsizliklerin ve/veya doğal kaynakların kıtlaşmasının sebepleri olarak görülmektedir. Bu nedenle, iklim değişikliğinin hamsi avcılığı gibi doğadaki işleyiş ile son derece ilişkili olan bir iş koluna ne gibi etkilerde bulunduğu ve hamsi avcılarının iklim değişikliği sonucunda doğal çevrede meydana gelen belirsizlikler ile nasıl başa çıktıkları araştırılmaya değer bulunmaktadır. Bu nedenle doğadaki ani değişimlerin, iklim değişikliği ve küresel ısınmanın doğal kaynaklara görece olarak daha bağımlı örgütler açısından nasıl belirsizlik oluşturduğu ve örgütlerin bu belirsizlikleri nasıl yönettiği kuramsal ve görgül çok sayıda çalışma ile incelenmelidir. Bu bakımdan bu çalışma literatüre özgün katkı yapma potansiyeli taşımaktadır. Araştırmada cevapları aranan sorular şunlardır: i) İklim değişikliği hamsi avcılığını nasıl etkilemektedir? ii) Hamsi avcıları iklim değişikliğinin doğal çevre ve/veya kaynaklarda oluşturduğu belirsizliği nasıl yönetmektedirler?

2. TEORİK ÇERÇEVE

Araştırmanın amacı ve cevap aradığı sorular doğrultusunda, teorik arka plan olarak, Doğal Kaynak Bağımlılığı Perspektifinin (DKBP) açıklama çerçevesinden (Bergman vd., 2016; Tashman, 2021) yararlanılmıştır. DKBP, Kaynak Bağımlılığı Kuramı (KBK) üzerine temellenmektedir. Tashman (2011, 2021), DKBP'nin temel açıklama ve argümanlarının KBK'dan nasıl beslendiğini ve farklılaştığını teorik olarak tartışmaktadır. Bu nedenle, bu çalışmada DKBP'ye ilişkin kavramsal çerçevenin çizilmesinde merkezi olarak bu çalışmalardaki açıklamalar ana referans noktasını oluşturmaktadır. KBK, örgütleri açık sistemler olarak görür. Kurama göre, örgütlerin, faaliyetlerinin devamlılığı açısından ihtiyaç duydukları kritik nitelikteki kaynakları kontrol eden diğer örgütlere karşı bağımlı olacaklarını ve dış çevrelerine olan bağımlılıktan kaynaklı belirsizlikleri azaltmak/yönetmek adına birtakım eylemlerde bulunacaklarını varsaymaktadır (Pfeffer ve Salancik, 2003; Hillman vd., 2009; Davis ve Cobb, 2010; Coşkun ve Öztürk, 2021). Ancak KBK'nın dış çevreye bağımlılık ile ilgili açıklamalarında genel olarak "doğal çevre" göz ardı edilmiştir. Buradan hareketle, DKBP, doğal kaynaklara olan bağımlılığın örgütler için nasıl bir belirsizlik yarattığını ve örgütlerin bunu nasıl yönettiklerini hesaba katacak şekilde KBK'yı iki açıdan genişletmektir (Tashman, 2021): i) örgütlerin faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için ihtiyaç duydukları kaynaklara

yönelik varsayımlar özellikle “doğal kaynak” odağında ele alınmakta¹ ve ii) kaynak kıtlığı nedeniyle ortaya çıkan belirsizliklerin yönetilmesinde kurumsal mantık/baskıların etkisi² de denkleme dahil edilmektedir. Özetle, DKBP, örgütlerin kıt doğal kaynaklara olan bağımlılıklarından kaynaklanan belirsizliği nasıl yönettiklerini açıklamak için kavramsal bir temel sağlamaktadır.

3. YÖNTEM ve VERİ

Araştırmanın amacı, cevap aradığı sorular ve teorik arka planı doğrultusunda, bu çalışma, nitel örnek olay olarak tasarlanmıştır. İhtiyaç duyulan verilerin toplanmasında hamsi avcılığı yapan balıkçılar ve hamsi avcılığı ile ilgili dernek (Deniz Ürünleri Avcıları Üreticileri Merkez Birliği-DEMBİR) ve kooperatiflerdeki (Su Ürünleri Kooperatifleri- SURKOP) uzmanlardan oluşan 6 kişi ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, mülakat verilerini desteklemek için, genel olarak hamsi balıkçılığı ve iklim değişikliğinin balıkçılık üzerindeki etkileri üzerine olan haber, rapor, çalıştay verileri, istatistiklerden oluşan dokümanlardan da yararlanılmıştır. Verilerin analiz edilmesinde içerik analizi uygulanmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN BAĞLAMI

Teorik çerçeve kısmındaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere, DKBP, doğaya ve doğal çevreye bağımlı olunan sektörlerdeki ve/veya örgütlerdeki işleyişi açıklamakta kullanılabilir. Bu nedenle söz konusu perspektif, potansiyel olarak tarım, turizm ve otelcilik ve balıkçılık sektörleri üzerinden çalışılmıştır (birkaç örnek için bkz. Lopez-Gamero vd., 2011; Bergmann vd., 2016; Anridho vd., 2018; Craig vd., 2019; Craig ve Ma, 2022, Dias vd., 2022). Ancak daha önceki çalışmalarda balıkçılık sektörü üzerine yürütülen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışmada incelenecek vaka olarak doğaya son derece bağımlı olunması itibarıyla Karadeniz hamsi avcılığı belirlenmiştir. DKBP, teorik bir lens olarak, Karadeniz bölgesindeki hamsi balıkçılığının iklim değişikliğinden etkilenip etkilenmemesinde önemli bir açıklama mekanizması sunabilir. DKBP'nin KBK'dan farklı olduğu iki nokta açısından bu çalışmadaki örnek seçiminin bu iki özelliği de karşıladığı söylenebilir.

- i. Hamsi avcılarının yaptıkları iş açısından ihtiyaç duyulan kaynak doğal kaynaktır. Bu noktada hamsi avcılığı açısından deniz suyu sıcaklığı, denizlerde yaşayan balık türlerindeki artış/azalış, deniz derinliği, hava sıcaklığı vs. gibi doğal çevre ile ilgili kriterlere bağımlılık söz konusudur. Ayrıca hamsi balığının yetiştiriciliği yapılmamaktadır.
- ii. Ancak hamsi avcılığına etki eden, hamsi avcılığında belirleyici olan doğal kaynakların kıtlaşmasına sebep olan ve/veya doğal kaynaklardaki kıtlıktan dolayı (ya da denizlerde

¹ Çünkü, KBK'de, örgütlerin ihtiyaç duydukları kaynakları temin ederken meydana gelen bağımlılık ilişkilerinin neden olduğu belirsizliklere odaklanmasına rağmen, doğal kaynakların üretiminden nihai olarak sorumlu olan ekolojik süreçler açıklama kapsamına (ve ampirik çalışmalara) dahil edilmemiştir (Driscoll ve Starik, 2004; Tashman, 2021).

² Kurumların doğal çevreye olan bağımlılıkları yönetmedeki stratejileri nasıl şekillendirdiğine dair bir açılım gerekli görülmüştür; çünkü, örgütlerin doğal kaynaklara olan bağımlılıklarını yönetmek için farklı stratejilere sahip olduğuna ve bu farklılığın doğanın nasıl yönetilmesi (ve doğa ile olan ilişkide nasıl bir yol izlenmesi) gerektiğine dair farklı kurumsal mantıklarla açıklanabileceğine dair anekdot niteliğinde kanıtların varlığından söz edilebilir (Hoffman ve Jennings, 2021; Tashman, 2021).

hamsi miktarının azalması sonucunda) oluşan belirsizliklerin yönetilmesinde sadece doğa ile ilgili olmayan kurumsal birtakım mekanizmalar da söz konusudur.

İstatistikler (Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü, 2021) yıllar itibariyle Karadeniz kıyılarında hamsi miktarının azaldığını göstermektedir. Bu veriyi, görüşmeler esnasında sahadaki balıkçılar da doğrulamışlardır. Hem bu konudaki raporlar (TÜDAV, 2023) hem de alandaki uzman kişilerle ve balıkçılarla yapılan görüşmeler neticesinde, denizlerdeki hamsi miktarındaki azalmanın en önemli doğal sebeplerinden birisinin küresel ısınma ve iklim değişikliği olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü hamsi belirli bir deniz suyu sıcaklığında üreyebilmekte ve çoğalabilmektedir (Bat vd., 2007; Kayhan vd., 2015). Bunun yanı sıra, mülakatlar esnasında katılımcılar, doğrudan veya dolaylı bir takım politik gelişmelerin de bu azalmaya etki ettiğini ifade etmişlerdir. Bu konuda katılımcıların üzerine yoğunlaştıkları sebeplerden birisi bölgede yapılan barajlardır. Katılımcıların ifadesine göre “*barajların yapılması ile hamsilerin en önemli beslenme kaynağı olan planktonların deniz suyuna karışması engellenmiş ve bu nedenle hamsiler yeterince beslenememiş ve avlanma koşullarını sağlayacak büyüklüğe ulaşamamıştır*”. Bununla ilişkili başka bir etken olarak, katılımcılar “*günlük avlanma kotasının yasal bir önlem olarak getirilmesi gerektiğini*” de ifade etmektedirler. Dahası “*böyle bir sınırlamanın gelmemesinin de hamsi avcılığını olumsuz etkilemeye devam ettiğini*” belirtmişlerdir. Bununla ilişkili olabilecek bir diğer öne çıkan husus da avcılarının kullandığı teknelerin özellikleri ile ilgilidir. Teknelerin uzunluğunun artması, motor güçlerinin ve dolayısıyla motorun çıkardığı seslerin artması ve hamsi balığının bu gürültüden korkarak hem denizin derinliklerine gitmesi hem de göçünü çok hızlı bir şekilde tamamlaması hamsi avcılığını olumsuz etkileyen gelişmelerden birisi olarak değerlendirilmektedir. Katılımcılar “*tekne uzunluğu ve teknelerdeki motor hacimleri açısından da bir sınırlamanın yapılmamasının bu olumsuz gidişatı devam ettirdiğini*” vurgulamışlardır. Bunun dışında avcılarının hamsi daha olgunlaşmadan avlamaları, balık yağı ve unu fabrikalarına bunu satmaları gibi kurumsal süreçlerin hamsi avcılığını etkilemesi ya da buradaki belirsizliğin yönetilmesi açısından girilen stratejileri şekillendirmesi seçilen örneğin DKBP'nin teorik açıklamalarının görgül alanda sınanması bakımından isabetli olduğunu göstermektedir.

5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmanın bulguları, yararlanılan teorik çerçeveden hareketle oluşturulan araştırma soruları bağlamında, tematik olarak iki başlık altında toplanmıştır: i) özellikle iklim değişikliği ve küresel ısınma olmak üzere hamsi avcılığına etki eden faktörler ve ii) hamsi avcılığında yaşanan doğal kaynak kıtlığının oluşturduğu belirsizliği yönetmede avcılarının başvurdukları yollar.

5.1. Hamsi Avcılığına Olan Etkiler

Doğal nedenler

Katılımcılar ile yapılan mülakatlar sonucunda hamsi avcılığında ve hamsinin büyümesinde gelişmesine etki eden doğal süreçler açısından birtakım değişikliklerin olduğu görülmektedir. Bu kategoride katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

- Bize küresel ısınmadan bahsederlerdi yıllar önce; biz de her zamanki gibi aman boş ver herhalde Amerika'yı Brezilya'ya etkiler diyorduk. Tüm dünyayı etkilediği gibi bizi de etkiliyor aslında. Ama tabii işin biz balıkçılık kısmındayız. Balıkçılık açısından doğal olarak sular ısınıyor ve bu ısınmanın balıkçılık üzerinde etkisi var. Bunu şöyle açarsak; balık belli bir

sıcaklığa alışmış, annesi, dayısı halası hep bu şekilde. Farklı sıcaklıktaki bir suya alışması biraz zaman alıyor hemen olmuyor. Burada biz bu balığın değerlerini kaybettiğini, büyümediğini ve gelişmediğini de görüyoruz. Özellikle hamsi ve istavrit üzerinde etkisi var; Karadeniz adına konuşuyorum tabi şu anda. Hamsi çok gelişmiyor. Büyük ihtimalle deniz suyu sıcaklığı bunu etkiliyor. Onun dışında göç şekli, tarihleri değişiyor. Mesela balığın Karadeniz'e göçü neredeyse 1 ay geç olmaya başladı. Dönüşlerde de aynı, hatta bir kısım balık dönüşü düşünmüyor. Yani iklim değişikliği küresel ısınma ve deniz suyu sıcaklıkları balıkçıların sezonunu bir ay ileriye attı... Hamsinin özel bir durumu var tabi, hamsi sıcak su olduğu zaman topluluk oluşturmaz. Sular belli bir soğukluğa geldiği zaman topluluk oluşturuyor.... Sular soğumaya başlayınca Karadeniz'de hamsi yağlanıyor... Eskiye göre Karadeniz'de deniz suyu sıcaklığı yükseldi, hatta kayıtlara bakın bazen Antalya'dan sıcak olduğu anlar vardır. K6

- Su sıcaklığı önemli. Karadeniz soğuk bir deniz Marmara'dan Karadeniz'e çok balık çıktı. Eğer iklim şartları uygun olursa balık bol olur; olmazsa olmaz K3
- Son yıllarda iklim değişikliği, aşırı avcılıktan dolayı hem balıkların göç yolları değişti hem de et verimi düştü. Biliyorsunuz Kar yağmadan soğuk su olmadan balık verim vermiyor. Yetmiyor bir de balık bizim deniz sınırlarımıza uğramadan direk Gürcistan'a gidiyor artık son yıllarda K5
- Küresel ısınmanın balık miktarının azalmasına etkisi var, nasıl var? Balığın yaşayabileceği belirli bir derece var; o dereceye bulamadığında zaten balıklar hemen oradan göç ediyor havalar ısınmaya başladığında daha soğuk sulara doğru. Karadeniz ısındığı zaman doğruya doğru gider Romanya tarafına Abhazya'ya filan K4
- Sıcak, yani iklimsel anlamda sıcak balığın göçünü hızlandırıyor. Mesela önceden Ege, Marmara hatta Akdeniz'de olan balıkların bizim burada olduğunu görüyoruz. Mesela bizde büyük kırlangıç olur, ama orada ona ne diyorlar bilmiyorum böyle küçük olur bir karış 20-25 cm boyunda; o balık mesela buraya yerleşiyor. Mesela bir iki sene önce 100 ton sardalya alan bizim büyük tekneler vardı. Bunlar hep ısınmanın etkenleri. Hamsinin de büyümesi ve gelişmesi için belli bir deniz sıcaklığı olması lazım. Su ısındıkça su yüzeyine çıkarak gidişini hızlandırıyor. Mesela çok yüksek donanımlı cihazları olarak arkadaşlar var; en normal zamanda 11 mil yaptığını söylüyorlar günde hamsinin. İstanbul boğazı ile hopa arası yanılmıyorsam 580 mil mi ne. Düşünebiliyor musunuz bir ayda göçünü tamamlıyor.... Ne derlerdi eskiden! Kar suyu hamsiye vuracak ki ızgarası olsun. Biz de nereden vuruyor kasım sonu aralık ocak. Ocağın 15'inden sonra havalar ısınıyor. Bazen ocak ta şubat öyle güzel hava oluyor ki inan bana yazın öyle güzel hava yok. K2

Katılımcıların ifadelerinden hamsi avcılığında en önemli etkenlerden birisinin havaların ısınması ile meydana gelen deniz suyu sıcaklıklarındaki artışlardır. Nitekim sahadaki balıkçıların ve uzmanların bu ifadeleri, Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün 2022 yılı Karadeniz Deniz Suyu Sıcaklığı Analizi ile de doğrulanmaktadır. Rapora göre, 1970 yılından bu yana deniz suyunun her geçen yıl daha da ısındığı görülmektedir. Yine aynı analizde, aylık ortalama deniz suyu sıcaklığı bakımından da hamsi avcılığının yapıldığı periyotlarda (özellikle Aralık, Ocak, Şubat ve Mart aylarında) 2021 ve 2022 yıllarında önceki yıllara göre bariz bir şekilde deniz suyu sıcaklığının arttığı görülmektedir. Bu sonuç katılımcıların hamsinin göçünü ocakta tamamladığı yönündeki ifadeleri ile örtüşmektedir. İklim değişikliğine bağlı olarak yaşanan küresel ısınmanın deniz suyu sıcaklığını artırarak hamsi üreme oranlarını düşürmesi ve hamsinin göçünü hızlandırması Karadeniz hamsi avcılığı açısından dikkate alınması gereken önemli bir konu başlığı olarak görülmektedir.

İnsani Etkiler

Araştırmanın sonuçları açısından, katılımcıların insani müdahalelerin hamsi avcılığı üzerinde iklim değişikliği ve küresel ısınma gibi doğal nedenlerden daha önemli etkilerinin olduğuna vurgu yaptıkları görülmüştür. Bu kategoride katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

- Zaten derelerimizde sular azaldı, onlar üzerinde HES'ler yok hidrolikler bilmem neler falan olunca da hamsi beslenemiyor K6

- HES'ler Karadeniz'e alüvyonların getirmedeği için genel besleyici gıdaların denize gelmesini engellediği için hamsi kendini besleyemiyor. Balık gıdasını alamamaya başladı. HES'ler hamsinin stoklarına zarar verdi K5
- Aşırı avlanmanın hamsi avcılığında ve hamsinin et veriminin azalmasında etkisi var.... Yani balığın azalması diyoruz ya balıkçılık filosunun kapasitesini kontrol edemediğimiz sürece, ben istediğim kadar avlarım diyen kaptanlar olduğu sürece hele hele 1000 ton balığı sarıp bunun yarısından çoğunu denize döktüğü sürece iklim değişikliği mi daha fazla zarar veriyor biz mi daha çok zarar veriyoruz tereddüdüm var. Çünkü acımasız vahşi bir avcılık yapıyoruz. Böyle bir şey olabilir mi, bir tekne bin ton sarabilir mi? K5
- İki tane altın kural var. Bir balık yumurtadayken onu yakalama. Bir de bir balık hayatında hiç yumurta atmadıysa onu da yakalama. 9 cm'e kadar yumurta atmaz ortalama. Ama bunu dikkate almadan aşırı bir avcılık oluyor. Maliyet ağır geliyor anladığım kadarıyla... Zaten bir yerde balık bulunduğu zaman zaten diğer gemiler hemen oraya akın ediyor.... İnsan eliyle yapılan zarar kadar küresel ısınmanın zarar verdiğini zannetmiyorum K4
- Yeşilirmak, Kızılırmak, Yoro, Terme'de hamsinin kuyulandığı yerler vardı. Nehirlerin denize aktığı yerlerde. Hamsinin giderken dinlendiği hanları vardı. Sadece bu kuyuların kenarlarında bir ay avcılık olurdu. Şimdi hamsi hiç durmuyor 10-15 mil hızlıca gidiyor, bir ay içinde göçünü Gürcistan'a tamamlıyor. Niye böyle oldu. Sen şimdi HES'leri kurdun, hani nereye gitti senin alüvyonların? Hamsi tamamen doğal planktonlarla besleniyor.... Hatta dünyada en lezzetli hamsi Karadeniz hamsisidir. Bir süre İspanyol araştırmacı ile çalıştım ben. Sordum ona neden ne lezzetli Ricardo diye, "derelerden dolayı" dedi bana. Şimdi ne oldu! Beslenemediğinde ne yapacak balık, beslenebileceği yerlere göçer! K2
- Gürcistan ve Abhazya'da yapılan düzensiz aşırı avcılık kötü oluyor. Hamsi 5-6 ayda kendini yeniliyor ama sen orada hamsi daha küçükken belini kırarsan seneye ne gelecek buraya? "Bu sene hamsi olmadı!" Tabi olmayacak... Hamsi çok küçükten avlanınca, göçünü tamamlarken ince mince bakmadan sadece katli vaciptir deyip yakalayıp una gönderiliyor. Yani aslında bir nevi katlediyoruz. Yani faydasız, çok da bir karı da olmuyor. Bu şekilde avlanılması hamsinin miktarını da düşürüyor. 450bin tonlardaydık şu anda çok az K2
- 80'li 90'lı yıllarda hamsi o Kızılırmak Yeşilirmak'ta bitmezdi. Hamsi orada yatak yapardı. Ne zaman ki orayı biz baraj altına aldık, oradan gelen planktonu barajda süzdürdük, hamsinin besin kaynağını biz devlet olarak denize salmayı önledik hamsicilik bitti... hamsinin boyu var et yok. Beslenemiyor. Plankton yok. Baraj, set, bent plankton olayını çökertiyor K1

Sahadaki balıkçılar ve uzmanların görüşlerinde, hamsi avcılığı üzerindeki insani etkilerin "aşırı avlanma" ve "tatlı suların denize akmasını engelleyen hidroelektrik santralleri ve baraj yapımı" şeklinde iki başlıkta toplandığı görülmektedir. Aşırı avlanma balıkların yumurta vermeden veya döngüsünü tamamlamadan avlanmaları ile sonuçlandığından ilerleyen senelerde balık stoklarının ülke deniz sahasına tekrar geri dönmeleri üzerinden bir tehlike oluşturabileceği vurgulanmıştır. Ayrıca, barajların yapılmasıyla hamsilerin doğal besin kaynağı olan plankton miktarının azalması sonucu hamsi popülasyonunun düşmesinin de olası tehlikelerden birisi olarak altı çizilmiştir.

Teknik Kapasite Artışı

Hamsi avcılığına etki eden faktörlerden bir diğeri olarak teknolojinin gelişmesiyle birlikte balıkçılık sektöründeki artan kapasiteler katılımcılar tarafından fazlasıyla vurgulanmıştır. Bu kategoride katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

- Hamsinin avlanmasındaki süre azaldı, ama o çok da hamsinin kabahati değil. Bizim balıkçılarımız der ki "hamsi çok hızlı gidiyor". Ben bazen biraz da espri katarak örnek veriyorum "senin arkandan kangal köpeği kovalarken sen yürüyerek mi gidersen, ya da topuklarını vurarak mı gidersen?" Eskiden 100-150 tekne hamsi avcılığı yapardı en fazla boyları da 30 metreydi. Şimdi ondaki makine onu çeken botunda var. Şartlar değişti... Şimdi herkes büyümeye bakıyor teknelerini. Filo büyüyor, filonun av kapasitesi büyüyor. Ağların modernizasyonu, cihazların son derece gelişmiş olması sonucunda denizin derinliklerinde bile hamsinin bulunmaması şansı yok K6
- Hamsi aslında beni kurtar diyor. Ama bir şey yapamıyoruz. Çünkü Karadeniz'de tersaneler tekne büyütme yarışına girmiş. Büyütemeyen genişlemiş. Eskiden 60 kulaç ağı kullananlar 90 kulaca çıkmış, şimdi 200 kulaç ağı kullanan tekneler

var... Hepsinin arkasında ikişer tane yedek motor; elekler keza öyle, son model radarlar, sonarlar. Mümkün mü bunun elinden bir balık kaçır mı? K5

- Önceden ilkel yöntemlerle avlanıyordu insanlar. Teknoloji o kadar ilerlememişti. Balık azaldıkça Japonya'da olmayan, daha doğrusu yasaklanan sistemler bizim Türkiye'ye geldi o büyük balıkçı gemileri filan. Onların stoklara olan baskısı çok fazla.... Şimdi bizim balıkçı gemilerinde 10-15 km tarayan sonar cihazları vardır. Bunlar çok güçlü sinyal gönderiyor. Bir dalgıç arkadaşım var bir arıza için suyun altına inmiş. Diyor ki "sonar cihazı açtı çok güçlü sinyal veriyor o kadar rahatsız etti ki kulaklarım patlayacaktı; hemen kendimi suyun üstüne attım". Şimdi düşünsenize o cihazlar balığı rahatsız edecek şekilde çok güçlü sinyal gönderecek, balık oradan geri dönüyor... Türkiye'de 20 binin üzerinde tekne var. Bunlardan 2000 civarı endüstriyel. Onlar aşırı donanımlı. O sonar cihazları başta olmak üzere buldukları merada balığı engelliyorlar. Balık normal seyrini de tamamlamadan kaçıyor. Strese de giriyor Biliyorsunuz balıklar daha çok strese girer. O zaman da yumurta atması gerektiğinde atmıyor, zaman zaman o yumurta içinde bile çürüyebiliyor K4
- Son yıllarda hamsinin avlanması 1 aya kadar düştü. Tabi şöyle bir şey de var teknolojinin çok gelişmesi hamsinin göçünün çok çabuk tamamlanmasına da sebep oldu, teknelerin büyümesi ve artması ile hamsi üzerindeki baskı artıyor ve çok çabuk göç ediyorlar. Neden? Çünkü denizin dibine 1000-2000 watt ışığı bi çakıyoruz anında kuyusundan çıkıp kaçıyor, belki yumurtasını bile bırakmadan. Yani ona yaptığımız hileler var. Doğrusunu konuşmak lazım hileyle yakalamaya çalışıyoruz onu. Mesela büyük teknelerde üzerine koyduğumuz aydınlatıcı ışıklar var ya, onları yakarak denizin dibinden kaçan balığın bir araya toplanmasını sağlıyoruz K2
- Eskiden cihazlar, ışıklar çok fazla değildi. Şimdi bir teknede var 750 kw jeneratör. Balığı bu strese sokuyor... Şimdiki tekneler çok güçlü. Geçtiği yerde balıktan eser kalmıyor, o pervane sesleri, gürültü vs. göçü çok hızlandırıyoruz. K1

Katılımcılar, tekne boylarının ve motor güçlerinin artması ve sonar gibi teknik cihaz donanımlarının ilerlemesinin hamsi sürüleri üzerindeki baskının artmasına neden olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun sonucunda hamsinin kıyılarda kalış süresinin azaldığını ve göçünü erken bir şekilde tamamlayarak ülke deniz sahasını terk ettiklerine vurgu yapmışlardır.

5.2.Belirsizliği Yönetmede Başvurulan Yollar

Hamsi miktarının azalması ve hamsinin Türkiye Karadeniz kıyılarında kalış süresinin azalması hamsi avcılarının davranışlarında birtakım değişikliklere neden olmuştur. Hamsi avcılığı açısından oluşan belirsizliklerin yönetilmesi adına avcılar tarafından başvurulan yollar üç başlık altında toplanabilir.

Hamsiyi Daha İlerde ve Derinliklerde Karşılama

Yukarıdaki başlıkta ifade edilen teknolojik gelişmelerin de imkân tanınmasıyla hamsi avcılarının Karadeniz kıyılarındaki hamsi popülasyonuna yönelik azalma ve belirsizlik karşısında giriştiği eylemlerden birisi hamsinin daha derinliklerde aranması şeklinde olmuştur. Bu kategoride katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

- Karadeniz'de eskiden 40 milde kimse hamsi tutmazdı bilmezdi. Şimdiki büyük tekneler 40 mildeki büyük toplulukları tutmaya başladı. Aşağıya da bu sefer az hamsi geliyor K6
- Karadeniz balıkçıları genellikle artık kendini geliştiriyor. Çünkü günde 100 ton yerine 1000 ton tutabiliyor teknolojik gelişmeler sayesinde. Onunla yeni tekne de alıyor, makinesini de güçlendiriyor, cihaz da alabiliyor. Gelişmeyen küçük ölçekli balıkçılar. Çünkü onun kıyılarda tutabileceği balık çok kalmadı. O da önceden 10 ağı vardı 10 kilo mezgıt tutabilmek için şimdi 50 ağ yapıyor ki yine aynı balığı tutabilsin. Sürekli stoklar, kıyıda balıklar tükeniyor. Küçük balıkçılık bitti aslında, yani sadece bununla geçinen balıkçının sayısını bir elin parmağını geçer mi bilmiyorum... Biz 20 milerde hamsi balığını karşılamaya başladık, hem de birbirimizle yarış edercesine K5

Artan tekne kapasiteleri ve sonar teknolojileri hamsinin kıyıya yaklaşmadan açık denizlerde karşılanarak avlanmasına imkân tanımaktadır. Ancak bu durum küçük teknelerle avcılık yapan geleneksel balıkçıları olumsuz etkilemektedir. Çünkü hamsi kıyıda çok uzakta gelişmiş sonar

ve aydınlatma cihazları ile kendisini takip eden büyük teknelerden kaçmak için yönünü başka kıyılara çevirmektedir. Böylelikle kıyıya ulaşan hamsi miktarı büyük oranda azaldığı için küçük teknelerle avcılık yapan balıkçılar giderek daha az av ile yetinmek zorunda kalmaktadır.

Standart Ölçülerin Altında Hamsi Avı

Hamsi miktarındaki azalma karşısında avcılar tarafından en yaygın şekilde başvurulan yol avlanma koşullarını sağlamayan hamsilerin avlanması şeklindedir. Bu kategoride katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

- *Balık gelişmeden zamanı gelmeden toplamaya başlıyorlar. Ama bu önemli değil. Ne kadar para ettiği önemli. Eğer para ediyorsa balık yağlanmış yağlanmamış önemli değil... Bu bizim avcılık yapan filo hamsinin 3 sene dayanma şansı yok. Hamsi kesinlikle tehlike altında. Çünkü iki yıldır hamsi Karadeniz'de büyümüyor. Boyu tamam olsa da et yok. Hamsi tutulmadı mı tutuldu ama bugün hala yavru sayılabilecek hamsiler buhanelerde kasalanmış. Burada tabii balıkçının kabahati var; ama o da paraya bakıyor. Bu güçlü makineler ne yiyecek. Adam tarla mı satıp mazot parası bulacak. Doğal olarak balık tutacak. Gemileri büyüttüğünüz zaman maliyetler yüzünden av baskısı hiç durmayacak. 24 saat nerede varsa balık tutmak zorunda. Boyuymuş, ölçüsüyümüş, yağıymış o önemli değil. O günü kurtarmak zorunda K6*
- *Bakanlığın da eksiği var burada. Bu teknelere bir dur deyin arkadaş. Bir teknede 3 tane motor var. Eskiden 750 beygirle günde 2bin ton yakıt yakan bir tekne şimdi 3bin beygirle 10 ton yakıt yakıyor. Bunu çıkarmak için ne yapacak? Denizde ne varsa avlamaya çalışacak. Sürdürülebilirlik bitti!... Un fabrikalarını zengin ettik. Türkiye'de balıkçı bankadan kredi alamayınca ilk işi un fabrikalarına gitmek. Çünkü önceden para alıyorlar. Parayı aldığı zaman ona balık vermek zorundasın, yoksa bir daha para alamazsın. Yoksa hiç affetmiyorlar; balıkçının altındaki tekneyi alıyorlar. Onun için ne yapacak, boyuna etine bakmadan avlamaya devam edecek K5*
- *Bir endüstriyel balıkçı gemisinde yaklaşık 10-12 tane motor çalışıyor, 15-20 tane personel çalışıyor. Bunun günlük masrafını düşünün. Bütün bunları çıkaracak, ağı masraflarını çıkaracak ve para kazanacak! Onun için ne kadar çok balık tutarsa kar; onun hesabını yapıyor... Türkiye'de birkaç sene önceye kadar 280 bin ton çiflik balığı üretiliyordu. Bir kilo balık üretmek için 6 kilo balığı balık unu yapıp çifliğe vermen lazım. Bunlar istatistiklere de girmiyor. Kasasız balıklar girmediği için, geliyorlar fabrikaya döküyorlar. Bunlar da normalde genelde piyasaya sunmadığın, gelişmemiş balıklar. Bazen Avrupa'nın yediği 4 balıktan üçünü biz veriyoruz diye övünüyoruz; ama bir taraftan da bu şekilde verdiğimiz zararın hesabını yapıyoruz. K4*
- *Burada 9 cm'den aşağı hamsi tutulmayacak diye diretiyorsun. Ama bir taraftan da Abhazya'da Gürcistan'da daha 2-3 cm 5 cm hamsinin toplanmasına bir şey demiyorsun K2*
- *Bu sene o kadar hamsi oldu ki, ilk defa ben 500 ton fabrikaya dökme hamsi yaptım 8-9 cm.... 5 kiloluk somon için 5-6 kilo hamsi un olup ona veriliyor K1*

Büyük tekne ve gelişmiş sonar sistemlerinin kullanımı maliyetleri artırdığı için daha fazla gelir elde etmek zorunda kalan balıkçılar bireysel tüketim için avladıkları hamsinin yanında izin verilen standart ölçülerin altında kalan daha küçük boyuttaki hamsileri de avlayıp balık unu ve yağı fabrikalarına satmaktadır. Bu ise hamsi stoklarının daha hızlı erimesine neden olmakta ve hamsi popülasyonunun geleceğini tehlikeye atmaktadır.

Hamsiyi Kovalama

Katılımcıların öne çıkardıkları bir diğer husus, hamsi avcılarının Karadeniz kıyılarındaki hamsi popülasyonundaki azalma ve belirsizlik karşısında hamsinin göçünü takip ederek diğer ülke sahalarında da avlandıkları yönündedir. Bu kategoride katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

- *Hamsi baskıyı görünce oradan geriye Rusya Gürcistan yönüne dönüyor K6*
- *Moritanya'da teknelerimiz var şu an K3*

- *Balığı 20-30 millerde karşılırsan, balığın y6nt6n6 değiştirirsen, o balıkta can taşıyor, bundan dolayı hareketini hızlandırırsa T6rkiye'yi terk ederse! Ben korkuyorum balıkta his olarak b6y6k aktarmalar olur da hiç T6rkiye'ye uğramazsa! K5*
- *Bizim tekneler Romanya'ya gider kalkan avlamaya mesela. Hamsi işin Romanya'ya giden yoktu belki ama G6rcistan'a çok giden oluyor K4*
- *Balık G6rcistan'a gidiyor dedik. Biz ne yapıyoruz. G6rcistan'da 20'ye yakın teknemiz var.... Resmi veya gayri resmi yoldan bizim T6rk tekneleri Abhazy'a gidiyorlar K2*
- *G6rcistan'a gidenler daha çok para kazanıyor K1*

Hamsinin hem k6resel ısınma kaynaklı deniz suyu sıcaklığının artışından hem de gelişmiş teknolojik cihazlar kullanan b6y6k teknelerin açık denizlerde avlanabilmesinden kaynaklı T6rkiye Karadeniz kıyılarında kalış s6resinin azalması ve başka 6lke kıyılarına g6c6n6 normalin çok 6ncesinde başlatması avcılar açısından 6nemli gelir kayıplarına neden olmaktadır. Bu durum daha fazla gelir elde etmek isteyen avcıları hamsiyi başka 6lke kıyılarında da avlamaya zorlamaktadır. Balıkçılar, s6z konusu kayıpları biraz olsun telafi edebilmek için ilgili 6lkelerden alınan izinlerle onların karasularında belirli s6re ve miktarlarda avcılık yapılabilmektedirler.

Çalışmada takip edilen teorik çerçeveye g6re doğal kaynak kıtlığı sonucunda oluşan belirsizliği y6netmede benimsenen kurumsal mantığın belirleyici olduğu varsayılmaktadır (Tashman, 2021). Hamsi avcıları tarafından hamsi stoklarındaki azalma ve belirsizlik karşısında başvurulan yolların arkasındaki kurumsal mantık “ekolojik(ecologizing)-ekonomik (economizing)” ayrımı açısından değerlendirildiğinde balıkçılık sekt6r6nde ekonomik mantığın benimsendiği g6r6lmektedir. Daha fazla para kazanmak, maliyetleri çıkarmak gibi gerekçelerle hamsi pop6lasyonun stoklarının yok olması veya 6lke deniz sahalarına tekrar geri gelmemesi riskini de g6rmezden gelerek aşırı şekilde avlanması y6n6ndeki bulgular bu tespitin altını dolduracak niteliktedir. Hatta 6yle ki kooperatif yetkilileri m6lakatlar esnasında b6yle bir durumun 6n6ne geçebilmek ve dolayısıyla hamsi balığının varlığını devam ettirebilmesini sağlamak için kota şartının getirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

6. SONUÇ ve TARTIşMA

Araştırmanın bulguları doğrultusunda, iklim değerikliği ve k6resel ısınma gibi doğal bir gelişmenin hamsi avcılığı sekt6r6n6 doğal kaynaklar açısından etkilediği ve sekt6rdeki akt6rlerin bu gelişmenin oluşturduğu belirsizliği y6netmek için çeşitli stratejiler geliştirdiği ve bunun da sekt6r6n yapısında bir d6n6ř6me neden olduğu g6r6lmektedir. Sekt6rde bu belirsizliklerle başa çıkmanın yolları olarak başvurulan eylemlerin ekonomik bir mantıkla şekillendiği g6r6lmektedir. Bunun da T6rkiye balıkçılığının ortalama %70'ini tek başına karşılayan hamsi pop6lasyonu için 6nemli tehditleri beraberinde getirebileceği y6n6nde endişelere neden olduğu sonucuna varılabilir.

KAYNAKÇA

Anridho, N., Tjahjadi, B., Qomariyah, A., ve Kurnianto, S. (2018). The effects of environmental factors on productivity in sugar industry: A qualitative study. Proceedings of the Journal of Contemporary Accounting and Economics Symposium 2018 on Special Session for Indonesian Study (JCAE), pp. 185-188.

Balıkçılık ve Su 6r6nleri Genel M6d6rl6đu- BSGM (2021). Su 6r6nleri istatistikleri. Ankara

- Bat, L., Şahin, F., Satılmış, H. H., Üstün, F., Özdemir, Z. B., Kıdeys, A. E., ve Shulman, G. E. (2007). Karadeniz'in değişen ekosistemi ve hamsi balıkçılığına etkisi. *Journal of Fisheries Sciences*, 1(4), 191-227, DOI: 10.3153/jfscom.2007024
- Bergmann, A., Stechemesser, K., ve Guenther, E. (2016). Natural resource dependence theory: Impacts of extreme weather events on organizations. *Journal of Business Research*, 69(4), 1361-1366.
- Coşkun, R. ve Öztürk, O. (2021). Örgüt kuramlarında bağımlılık olgusu ve kaynak bağımlılığı kuramı: Bir araştırma çerçevesi önerisi. Sakarya Yayıncılık.
- Craig, C. A., ve Ma, S. (2022). Weather and recreational vehicle camping businesses. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*, 3(2), 100063.
- Craig, C. A., Sayers, E. P., Feng, S., ve Kinghorn, B. (2019). The impact of climate and weather on a small tourism business: A wSWOT case study. *Entrepreneurship Education and Pedagogy*, 2(3), 255-266.
- Davis, G. F., ve Cobb, J. A. (2010). Resource dependence theory: Past and future. *Stanford's organization theory renaissance, 1970–2000*, 28, 21-42.
- Dias, C., Rodrigues, R. G., ve Ferreira, J. J. (2022). Linking natural resources and performance of small agricultural businesses: Do entrepreneurial orientation and environmental sustainability orientation matter?. *Sustainable Development*, 30(4), 713-725.
- Driscoll C. ve Starik, M. (2004). The primordial stakeholder: Advancing the conceptual consideration of stakeholder status for the natural environment. *Journal of Business Ethics*, 49(1), 55–73.
- Hillman, A. J., Withers, M. C., ve Collins, B. J. (2009). Resource dependence theory: A review. *Journal of management*, 35(6), 1404-1427.
- Hoffman, A. J. ve Jennings, P. D. (2021). Institutional-political scenarios for Anthropocene society. *Business & Society*, 60(1), 57-94.
- Kayhan, F. E., Kaymak, G., Tartar, Ş., Akbulut, C., Esmir, H. E., ve Ertuğ, N. D. Y. (2015). Küresel ısınmanın balıklar ve deniz ekosistemleri üzerine etkileri. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen Bilimleri Dergisi*, 31(3), 128-134.
- López-Gamero, M. D., Molina-Azorin, J. F., ve Claver-Cortés, E. (2011). Environmental uncertainty and environmental management perception: A multiple case study. *Journal of Business Research*, 64(4), 427-435.
- Pfeffer, J. ve Salancik, G. R. (2003). *The external control of organizations: A resource dependence perspective*, Stanford Business Press, California.
- Tashman P. ve Rivera J. (2016). Ecological uncertainty, adaptation, and mitigation in the US ski resort industry: Managing resource dependence and institutional pressures. *Strategic Management Journal*, 37(7), 1507–1525.
- Tashman, P. (2011). Climate change and environmental performance: A longitudinal study in the US ski resort industry. In *Academy of Management Proceedings*, 2011(1), 1-6.
- Tashman, P. (2021). A natural resource dependence perspective of the firm: How and why firms manage natural resource scarcity. *Business & Society*, 60(6), 1279-1311.
- TÜDAV-Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (2023). İklim Değişikliği ve Denizler Raporu. 05.06.2023 tarihinde <https://tudav.org/calismalar/iklim-degisikligi/iklim-degisikligi-ve-denizler-raporu/> adresinden erişildi.

YEŞİL PAZARLAMA KAVRAMI VE YEŞİL ÜRÜN GELİŞTİRMENİN TÜKETİCİ SATIN ALMA YAKLAŞIMINA ETKİSİ

Arş. Gör. Ebru ERDOĞAN

İnönü Üniversitesi, İ.İ.B.F. - 0000-0001-6981-8335

ÖZET

Yeşil konusu, 1970'lerden bu yana tüketicilerin davranışlarında olumlu bir değişimi teşvik etmektedir. Bu değişim, tüketicilerin algısal deneyimlerinde önemli farklılıklar sağlamıştır ve bu durum, tüketici nezdinde, çevreye daha fazla zarar verilmesinin önlenmesi ve doğanın korunması ve sürdürülebilirliği konusunda artan bir endişe yaratmıştır. Her geçen gün ekolojik sorunlar arttıkça, tüketicilerin çevrenin ve doğanın korunmasına ilişkin endişeleri, tüketicilerin satın alma yaklaşımlarının yeşil bir yaşam tarzına doğru çeşitlenmesine yol açmıştır. Tüketici yönelimindeki bu değişiklikler, firmaların yeşil pazar endüstrisinde, potansiyel ekolojik yaklaşımlar geliştirmesi için harekete geçmesini gerektirmektedir. Kendi varlığımızı kurtarmak için yaşam biçimimizi değiştirmenin artık çok önemli olduğu günümüz yüzyılında, pazarlamanın tüketici yönelimindeki bu değişimi sağlaması için gerekli olan şey, tüketici ihtiyaç ve isteklerinin ve onları en çok etkileyen değişkenleri belirleyebilmektir.

Yeşil pazarlama, ürün ve hizmetlerin çevresel faydalarına dayalı olarak satılması sürecini ifade eder. Bu tür bir ürün veya hizmet, kendi başına çevre dostu olabilir ve çevre dostu bir şekilde üretilebilir veya paketlenir. Bu pazarlama yaklaşımı, kurduğu yeni yeşil konsepti ile çevre üzerindeki rahatsız edici etkileri azaltmaya yönelik çabaları içermektedir. Bu çalışma ile tüketicilerin yeşil pazarlamaya ve yeşil ürün geliştirmesine yönelik tutumlarının, yeşil ürün satın alma yaklaşımları üzerindeki etkisine yönelik genel bir bakış sunmaktadır. Ayrıca, yeşil tüketicinin satın alma davranışını etkileyen unsurlar ve yeşil ürünlere yönelik tutumları ile gerçek satın alma davranışları arasında boşluk yaratan engellere de değinilerek konunun önemi ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yeşil Pazarlama, Yeşil Ürün Geliştirme, Satın Alma Davranışı, Ekolojik Sorunlar, Sürdürülebilirlik.

1. GİRİŞ

Dünya genelinde küreselleşme süreci tüm hızıyla devam ederken bu süreç bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu sorunların başında, tüm canlıları olumsuz yönde etkileyen çevre sorunları gelmektedir. Bahsi geçen çevre sorunları, son yıllarda giderek daha fazla gündeme gelmeye başlamış ve insanlar bu konudaki kaygılarını daha fazla dile getirmeye başlamışlardır. (Boztepe, 2012, s. 6).

1970'li yıllardan bu yana artan çevre bilincine bağlı olarak tüketici davranışlarında çevreyle ilgili ürünlere yönelik olumlu bir değişim görülmektedir. Bu değişiklik, çevreye daha fazla zarar verilmesini önlemek için yeşil devrimin başlamasına önemli ölçüde katkıda

bulunmuştur (Delafrooz vd., 2012, s. 2). O tarihten itibaren, dünyanın her yerinde çevre sorunları en çok konuşulan konular arasında yer almaya başlamıştır ve çevre sorunları ile baş etme konusu, kurumsal dünyada hızlı bir ivme kazanmıştır ve konuya yönelik farkındalık hızla yaygınlaşmaya devam etmektedir (Sharma ve Trivedi, 2016, s. 1). Artık, yolda yürüyen her üç kişiden biri küresel ısınma, kirlilik, ozon tabakasının incelmeye, doğal kaynakların kıtlığı gibi ortak tehditlerin farkındadır. Bu tehditlerin hepsi, bir yerde üretimle ilgilidir ve gerçek dünya tarafından bilinmektedir. Başarılı pazarlama çabaları, bu tür eğilimleri belirlemeyi ve ürün ve hizmetleri özelde tüketicilerin ve genel olarak tüketicinin ilgisini çekecek şekilde konumlandırmayı içermektedir (Maheshwari, 2014, s. 2).

Küresel ısınma, kirlilik ve iklim değişikliği, uluslararası alanda giderek daha fazla endişe uyandıran sorunlardan bazılarıdır. Çevresel bozulma, işletmelerin davranış biçimlerini değiştirmesine ve yeşil pazarlamanın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Küresel ısınmaya yönelik artan endişe ve buna bağlı olarak enerji maliyetlerindeki artış, tüketicilerin çevre dostu ürünleri aramasına neden olmaktadır (Singh, 2018, s.86). Tüketicilerin yaşam tarzına yönelik tutumlarında bir değişiklik meydana gelmiştir. Günümüzde, tüketicilerin çoğu çevre bilincine sahip hale gelmiştir ve asıl zorluk, pazarlamanın dünya nüfusunun çoğunun daha iyi bir yaşam standardı için ihtiyaçlarını nasıl karşılayabileceğinin bir yolunu bulmaktır. Ortaya çıkan yeni fırsatları yakalamak ve daha iyi yaşam standardı sağlamak için yeni bir kavram olan yeşil pazarlama ortaya çıkmıştır. Yeşil Pazarlama, gezegen ve insanlar için daha güvenli olan bu tür ürünlerin pazarlanmasını teşvik eder. Satın alma davranışındaki bu değişen tutum, birçok firmayı yeşil süreçleri benimsemeye zorlamaktadır.

Nitekim yeşil pazarlama, tasarım, üretim, paketleme, etiketleme ve tüketim yoluyla çevre üzerindeki etkilerimizi azaltmayı amaçlayan bir pazarlama türüdür. Yeşil pazarlama son yıllarda yeşil ürün geliştirme, paketleme, etiketleme ve teşvik stratejileri üzerine yoğunlaşmıştır. Evrensel teşviklerin yeşil olma yönünde değerlendirilmesi gereklidir çünkü bu yaklaşım tüm organizasyonel faaliyetlerde yeşil pazarlamanın nasıl yürütüleceğini göstermektedir (Rahbar ve Wahid, 2011, s. 73).

2.LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Yeşil Pazarlama

Günümüzde pek çok firma çevreye zarar vermeme sorumluluğunu kabul etmiştir. Böylece ürünler ve üretim süreçleri daha temiz hale gelmektedir ve daha fazla şirket "yeşil" olma yönünde adım atmaktadır. Böylesi bir yaklaşım, işletmelerin aynı anda hem kirliliği hem de karlılığı artırarak başarı elde edebileceklerini fark etmeleri anlayışına dayanmaktadır (Maheshwari, 2014, s. 2). Geçmişte ve halen birçok çevresel soruna iş faaliyetleri neden olduğundan, iş dünyasının daha ekolojik ve sürdürülebilir bir toplum sürecinde hayati önem taşıdığına dair farkındalık giderek artmaktadır. Şirketler, özellikle de çok uluslu şirketler, dünya ekonomisinde önemli bir rol oynamakta olup, aynı zamanda ekolojik çözümleri hayata geçirebilecek kaynaklara ve kapasiteye de sahiptirler.

Çoğu insan için yeşil pazarlama, yalnızca çevre üzerinde daha az etki yaratacak pazarlama karmasının kullanılmasıyla ilgili değildir. Yeşil pazarlama aynı zamanda kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarını takip etmekle de ilgilidir. Kotni (2017) göre bir ürünü yeşil olarak adlandırabilmemiz için aşağıdaki özellikleri içermesi gerekmektedir:

- Ürünler orijinal olarak yetiştirilmelidir.
- Yeşil ürünler geri dönüştürülebilir, yeniden kullanılabilir ve biyolojik olarak parçalanabilen ürünler olmalıdır.
- Ürünler doğal bileşenlerden oluşmalıdır.
- Geri dönüştürülmüş içerikler ve toksik olmayan kimyasallar içeren ürünler olmalıdır.
- Kimyasal kapsamındaki onaylı ürün içeriklerinden oluşmalıdır.
- Ürünler hayvanlar üzerinde test edilmemelidir.
- Yeşil ürünler yeniden kullanılabilir, yeniden doldurulabilir kaplar vb. gibi çevre dostu ambalajlara sahip olmalıdır.

2.2. Yeşil Pazarlamanın Avantajları

Günümüz tüketicileri, çevre konusunda giderek daha bilinçli hale gelmekle birlikte aynı zamanda sosyal sorumluluk sahibi olmaktadır. Bu nedenle, tüketicilerin çevreye daha az zarar veren veya nötr olarak ifade edilen yeşil ürünlere yönelik isteklerinden her geçen gün daha fazla şirket sorumludur. Pek çok şirket, eninde sonunda çevre dostu olma yolunda ilerlemek zorunda oldukları için erken harekete geçme avantajına sahip olmak istemektedirler. Yan (2014) Firmaların, ürün modifikasyonunu standartlaştırmak ve hammaddeleri çevresel kaygılarla yönetmek için yeşil ürün geliştirmeyi uygulayarak, insan sağlığı ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerin azaltılabileceğini ifade etmiştir.

Yeşil pazarlamanın bazı avantajları şunlardır (Saini, 2013, s. 63):

- Karlılığın yanı sıra uzun vadeli büyüme sağlar.
- Başlangıçta maliyetli gibi görünse de uzun vadede ekonomik tasarruf sağlar.
- Şirketlerin çevre unsurlarını göz önünde bulundurarak ürün ve hizmetlerini pazarlamasına yardımcı olur.
- Yeni pazarlara erişmeye ve rekabet avantajından yararlanmaya yardımcı olur.
- Çalışanların çoğu, çevreye karşı sorumlu bir şirkette çalışmaktan gurur duymaktadır ve yeşil pazarlama faaliyetleri konusunda kendini sorumlu hissetmektedir.

2.3. Yeşil Ürün Geliştirme

Etkin yeşil ürün geliştirme, yeşil pazarlama stratejisinde önemli bir rol oynamaktadır ve firmaların ve ekonomilerin sürdürülebilir bir çevreye doğru hızla ilerlemesine yardımcı olmaktadır. Yeşil ürün geliştirme firmaların üretim süreci ve ürün tasarımı yoluyla ekolojik sorunların farkında olduğu bir stratejiyi vurgulamaktadır (Yan, 2014, s. 33). Chen (2001), tüm yaşam döngüsü boyunca yenilenemeyen kaynak kullanımını en aza indirecek, toksik malzemelerden kaçınacak ve yenilenebilir kaynak sağlayacak şekilde tasarlanan ürünün, yeşil

teknolojik gelişmeyi sergilemenin en etkili yolu olacağını vurgulamıştır. Artan farkındalık ve bilinç ile çoğu firma kimyasal maddelerin kaydı, değerlendirilmesi, sınırlandırılması gibi çevre, yasa ve düzenlemelerini yeşil ürün geliştirme sürecine entegre etmeyi kabul etmiştir ve dolayısıyla işletmeler bir yandan tüketicilerin yeşil tüketime ilişkin beklentilerini karşılarken ürün geliştirme ve üretim sürecinde çevreye yönelik tehlike riskini de azaltabilme gayreti içerisinde oldukları (Tsai vd., 2012, s. 4436). Yeşil ürün geliştirme, gıda güvenliği endişesini, etiketi ve fiyatı kapsamakla birlikte tüketicilerin yeşil ürünleri satın alma davranışlarını etkileyebilir (Bing vd., 2011, s. 57).

Pazarlamacıları yeşil ürün geliştirmeye yönlendiren pek çok etmen bulunmakla birlikte, en belirgin sebepler, çevresel sürdürülebilirlik, sosyal sorumluluk, çevresel kaygı ve sorunlar hükümet baskısı, rekabet baskısı ve maliyeti azaltmadır.

Çevresel Sürdürülebilirlik: Çevresel sürdürülebilirlik, çevreyi sürdüren ve şirkete kar sağlayan stratejiler geliştirmeyi içeren bir yönetim yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır. Bu çok önemli fakat zor bir sosyal hedeftir ve birçok şirket çevreyi korumak ve muhafaza etmek için en azından bazı eylemler gerçekleştirmektedir (Maheshwari, 2014, s. 4).

Sosyal Sorumluluk: Hem çevresel hedeflere hem de kârla ilgili hedeflere ulaşma amaçlarından hareketle birçok şirket çevre dostu davranışları gerektiğinin farkına varmaya başlamıştır (Saini, 2013, s. 62). HSBC, geçen yıl dünyada karbon nötrlüğe geçiş yapan ilk banka olmuştur. Diğer örnekler arasında çeşitli geri dönüşüm faaliyetlerine yatırım yapan Coca-Cola yer almaktadır. ABD'nin Florida eyaletindeki Walt Disney World'ün de kapsamlı bir atık yönetimi programı ve altyapısı bulunmaktadır.

Çevresel Kaygılar ve Sorunlar: Çevresel endişe artık, dünyadaki tüm ticari işletmeleri ve vatandaşları ilgilendiren bir konu haline gelmiştir. Tüketicilerin çevre konusunda oldukça kaygılı oldukları ve davranışlarını giderek çevrenin korunması yönünde değiştirdikleri tespit edilmiştir (Shabbir vd., 2012, s.12). Ortaya çıkan bu sorun nedeniyle yeşil ürünler için yeni bir pazar ortaya çıkmıştır ve aktif tüketiciler bunu daha önemli hale getirmiştir. Bunun nedeni tüketicilerin aktif rolünün çevrenin korunmasını teşvik edecek bir araç olarak görülmesidir.

Hükümet Baskısı:

Tüketicileri ve genel olarak toplumu korumak için hükümet tarafından nadiren çerçevelenen çeşitli düzenlemeleri içermektedir (Saini, 2013, s. 62). Genellikle bu düzenlemeler, çevreye ve tüketici sağlığına zararlı malların ve yan ürünlerin üretimini azaltmak için bir mevzuat çerçevesinde geliştirilmektedir.

Rekabet Baskısı: Birçok işletme, rekabet üstünlüğünü korumak ve pazarda önemli bir yer edinebilmek için yeşil pazarlamayı benimsemektedir. Body Shop ve Green & Black gibi niş şirketlerin yeşil pazarlama girişimleri, birçok ana rakibin de aynı yolu izleyerek yeşil pazarlama çalışmalarını gerçekleştirmesini sağlamıştır.

2.4. Tüketici Satın Alma Davranışı

Tüketici satın alma davranışı, satın alma sırasındaki nihai tüketici davranışıdır ve tüketicilerin bir ihtiyaç veya isteği belirleyen, bilgi arayan, satın alan, kullanan, ürün ve hizmetleri arzularını yerine getirmek için geri bildirimde bulunan eylemleri olarak gösterilmektedir (Yan ve Yazdanifard, 2014, s. 34).

20. yüzyılda çoğu pazar, çevre dostu pazarlamayı hedefleyerek tüketicilerin satın alma yaklaşımının gerçek davranışlarını, faktörlerini ve hedeflerini açıkça anlatmaya çalışmışlardır. Doğal çevreye olan zararlı etkileri azaltmaya yönelik çabaları nedeniyle yeşil pazarlama faaliyetleri birçok firma tarafından kullanılan popüler bir araç haline gelmiştir ve bu gelişmeler tüketicilerin yeşil ürünlere yönelik satın alma yaklaşımlarının değişmesinde büyük ölçüde etkili olmuştur. Bu nedenle çoğu tüketici, doğal çevrenin korunması ve korunmasının önemini bilincinde olan yeşil tüketim talepleri arttıkça çevre dostu ürünler arayan “yeşil tüketici” kavramına uyum sağlamıştır (Peattie, 2001, s. 132). Bununla birlikte, karmaşık satın alma davranışı, çeşitlilik arayan satın alma davranışı, satın alma sonrası gerilimi azaltmayı amaçlayan satın alma davranışı ve normal satın alma davranışı olmak üzere dört tür satın alma davranışı vardır (Delafrooz vd., 2012, s. 5).

SONUÇ

Literatürde yer alan önceki çalışmalar incelendiğinde, genellikle çevresel satın alma davranışını etkileyen tutum, bilgi ve değer gibi faktörlerin incelenmesine odaklanıldığı görülmüştür. Bu faktörler, çevresel satın alma davranışının önemli belirleyicisi olarak kabul edilmesine rağmen, yeşil ürün geliştirme ve çevre dostu pazarlama faaliyetlerinin kullanımının tüketicilerin çevre dostu ürünleri satın almalarını etkileyen bir belirleyici olarak araştırıldığı çalışma çok az sayıdadır.

Yeşil pazarlama faaliyetleri, birçok ülkede artmaktadır ve bu faaliyetlerin tüketici bilgisinin artmasında ve tüketicinin yeşil ürünleri satın almaya yönelmesinde elbette önemli bir etkisi olmuştur. Doğru stratejileri hedefleyen yeşil ürün geliştirme çabalarının, tüketici satın alma davranışını önemli ölçüde etkilediği göz önünde bulundurulursa, pazarlamacıların, tüketici satın alma davranışını değiştirme hedefine ulaşmak için organizasyonlarında, ürünlerinde ve reklamlarında ekolojik bilgiye önem vermelidirler. Ayrıca, pazarlamacıların, tüketicileri geleneksel ürünlerden çevre dostu ürünlere geçmeye motive eden sosyal yardımlaşma kuruluşlarına dahil etmek için pazarlama taktiklerini kullanarak tüketicilerin çevre sorunlarına ilişkin bilinç artırma çabaları da faydalı bir uygulama olarak görülebilir.

Yeşil pazarlamanın, pazarlamanın ekonomik yönünü ihmal etmemesi gerekliliği de önemli bir faktördür. Bu nedenle pazarlamacıların yeşil pazarlamanın sonuçlarını anlamaları gerekmektedir. Nitekim, pek çok araştırmaya göre, müşteriler çevre sorunları konusunda son derece endişelidir ve bu doğrultuda çevreye karşı daha sorumlu ürünlere fazladan prim ödemeye gönüllüdürler.

KAYNAKÇA

- Bing, Z., Chaipoopirutana, S., & Combs, H. (2011). Green product consumer buyer behavior in China. *Journal of Business Research*, 4(1), 55-71.
- Boztepe, A. (2012). Green marketing and its impact on consumer buying behavior. *European Journal of Economic & Political Studies*, 5(1), 5-21.
- Chen, C. (2001). Design for the environment: A quality-based model for green product development. *Management Science*, 47(2), 250-263.
- Delafrooz, N., Taleghani, M., & Nouri, B. (2014). Effect of green marketing on consumer purchase behavior. *QScience Connect*, 2014(1), 1-9.
- Kotni, V. V. (2017). Problems & prospects of green marketing. *International Journal of Business Research*, 4(2), 86-90.
- Maheshwari, S. P. (2014). Awareness of green marketing and its influence on buying behavior of consumers: Special reference to Madhya Pradesh, India. *AIMA Journal of Management & Research*, 8(1/4), 0974-497.
- Peattie, K. (2001). Towards sustainability: the third age of green marketing. *The Marketing Review*, 2(2), 129-146.
- Rahbar, E., & Wahid, N. A. (2011). Investigation of green marketing tools' effect on consumers' purchase behavior. *Business Strategy Series*, 12(2), 73-83.
- Saini, B. (2013). Green marketing and its impact on consumer buying behavior. *International Journal of Engineering Science Invention*, 2(12), 61-64.
- Shabbir, M. S., Bait Ali Sulaiman, M. A., Hasan Al-Kumaim, N., Mahmood, A., & Abbas, M. (2020). Green marketing approaches and their impact on consumer behavior towards the environment—A study from the UAE. *Sustainability*, 12(21), 8977.
- Sharma, M., & Trivedi, P. (2016). Various green marketing variables and their effects on consumers' buying behaviour for green products. *International Journal of Latest Technology in Engineering, Management & Applied Science*, 5(1), 1-8.
- Singh, S. (2018). Awareness of Green Marketing and its Influence on Buying Behavior of Consumers: Special Reference to Durable Goods. *Gyan Management Journal*, 12(1), 85-92.
- Tsai, M. T., Chuang, L. M., Chao, S. T., & Chang, H. P. (2012). The effects assessment of firm environmental strategy and customer environmental conscious on green product development. *Environmental Monitoring and Assessment*, 184, 4435-4447.
- Yan, Y. K., & Yazdanifard, R. (2014). The concept of green marketing and green product development on consumer buying approach. *Global Journal of Commerce & Management Perspective*, 3(2), 33-38.

YEŞİL PAZARLAMAMANIN POTANSİYELLERİ VE SINIRLILIKLARI

Arş. Gör. Ebru ERDOĞAN

İnönü Üniversitesi, İ.İ.B.F, - 0000-0001-6981-8335

ÖZET

İnsan kaynaklı faaliyetler sonucu kirliliğin büyük boyutlara ulaştığı günümüz modern çağında, tüketicileri ve müşterileri kontrol altına alarak doğal çevreyi güvende tutma ve sürdürülebilirliğe katkı sağlama ihtiyacı tüm zamanların en büyük meydan okumalarından biri haline gelmiştir. Ayrıca, tüketiciler, her geçen gün küresel ısınma, çevre kirliliğinin etkileri gibi çevre sorunlarına karşı daha bilinçli hale gelmektedir. Artan farkındalığa karşı gelişen uygulamalardan biri de yeşil pazarlamadır. Yeşil pazarlama, gelişmiş ve gelişmekte olan diğer dünya ülkeleri gibi Türkiye’de de önemli bir kavram olarak ortaya çıkmıştır ve sürdürülebilir kalkınmayı kolaylaştırmak için önemli bir olgu olarak görülmektedir. Tüketici, endüstriyel alıcı ve tedarikçilerin uygulamaya etkin katılımı ile doğa dostu ürünlerin çevre üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirilmeye çalışılmaktadır. Ancak, fayda sağlayan daha pek çok potansiyeline rağmen yeşil pazarlama uygulamaları konusunda bir takım sınırlılıklar da mevcuttur.

Ağ veya paydaş yaklaşımı ile ele alınıp değerlendirildiğinde, yeşil pazarlama tüm ekonomik aktörlerin birbirine bağlı olduğu ve aktörlerin yeşil pazarlamanın dönüşümsel hale gelmesini kolaylaştırma veya engelleme yeteneğine sahip olduğu söylenebilir. Pazarlama dünyasında, tüketici, firma ve hükümet olmak üzere üç ana paydaşın değişim süreçlerini etkinleştirme veya düzenlemede rolü olduğu ifade edilebilir. Yeşil pazarlama, doğal ekosistemi iyileştirmeye çalışırken, tüketicilerin yaşam kalitesini artırma potansiyeline tam olarak ulaşamamaktadır. Başarısızlık, tüketicilerin, firmaların ve hükümetlerin, makro pazarlama perspektiflerinin kendi mikro kararlarına entegre etmedeki yetersizlikten kaynaklanmaktadır. Diğer bir deyişle, yeşil pazarlamanın sınırlılığının, belirtilen paydaşların, doğal dünyanın insan merkezci görüşünün göz ardı edildiği sistem düşüncesini benimsemedeki yetersizliklerinin sonucu olduğu söylenebilir. Bu çalışmanın amacı, yeşil pazarlamanın, entegre bir yaklaşım gerektiren çevre sorunlarına çözüm sağlama yeteneğini değerlendirmektir. Bu amaçla, yeşil pazarlamanın potansiyeli ve toplumun çevre sorunlarını çözmedeki sınırlamaları ele alıp incelemeye çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Yeşil Pazarlama, Yeşil Pazarlama Potansiyeli, Yeşil Pazarlama Sınırlılıkları, Sürdürülebilirlik, Paydaşlar.

1. GİRİŞ

Ticaretin sosyal ve çevresel etkilerine ilişkin endişelerin izleri binlerce yıl öncesine kadar uzanabilmektedir. Son otuz yılda bu kaygı yoğunlaştı ve pazarlama ile fiziksel çevre arasındaki ilişki konusunda büyük bir tartışma ortaya çıkmıştır. Öyle ki, sürdürülebilir tüketim ve üretime odaklanmak, BM, OECD ve Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi'nin 1990'ların ortalarına ait çevre raporlarına kadar uzanan bir politika ve araştırma zorunluluğunu temsil etmektedir (Papadas vd., 2017, s. 236).

Dünyanın geleceği konusundaki endişe tüketicileri her geçen gün çevre dostu ürünleri tercih etme konusunda teşvik etmektedir (Boztepe, 2012, s. 6). Böylesi bir ortamda, pazarlama, hem sürdürülemez düzeydeki talep ve tüketimi teşvik etmedeki rolü nedeniyle büyük bir kötü adam olarak, hem de sosyal ve çevresel sorunların üstesinden gelmek için piyasa mekanizmalarının uygulanması yoluyla potansiyel bir kurtarıcı olarak görülmektedir.

“Yeşil Pazarlama” terimi, bahsedilen mevcut ürün ve üretim sistemlerinin olumsuz sosyal ve çevresel etkilerini azaltmaya çalışan ve daha az zarar veren ürün ve hizmetleri teşvik eden pazarlama faaliyetlerini tanımlamak için kullanılmaktadır (Peatti, 2001, s. 129). Temel çıktılarında bazıları, düşük güç tüketen elektrikli aletler, organik gıdalar, kurşunsuz boyalar, geri dönüştürülebilir kağıt ve fosfatsız deterjanlar gibi yeşil olan çevre dostu ürünlerdir. Bu ve benzeri pek çok faydasın rağmen yeşil pazarlama konusunda birtakım sınırlılıklarda mevcuttur. Dönüşümcü yeşil pazarlamayla ilgili engeller, bireye (kişi, firma veya ulus) sağlanan faydalar ile daha geniş anlamda doğal çevreyi de içerecek şekilde tanımlanan topluma yönelik faydalar arasındaki temel çatışmadan kaynaklanmaktadır (Polonsky, 2011, s. 1312).

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Ekolojik/ yeşil pazarlamanın teorik arka planı

Şu anda yeşil pazarlama olarak bilinen şey, 1970'lerin başında orijinal olarak ekolojik pazarlama olarak adlandırılıyordu. İlk araştırmalar, ekolojik konuları pazarlama stratejisine entegre ederek ve ekolojik pazarlama yeşil pazarlama veya çevresel pazarlama gibi kavramları tanıtarak pazarlamayı çevresel bir bağlamda konumlandırmışlardır (Papadas, 2017, s. 237). Pazarlama ve ekolojinin karşılıklı bağımlılığını ilk kez tartışan Henion ve Kinnear (1976) da dahil olmak üzere yazarlar çoğunlukla pazarlamanın doğal çevre üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekmişlerdir. Pazarlama konseptinin bu yeni dinamiğinin kimya ve madencilik gibi toksik içeren zararlı endüstrilere odaklanmasına rağmen, geçmişte bu endüstrilerin çok azı ekolojik ilkeleri benimsemiştir (Geels, 2015, s.2).

Prothero (1998) göre, 1980'lerin sonlarında değişen sosyal ve ticari ortamlar pazarlama literatüründe tam olarak çevresel ve yeşil pazarlamanın görünümünü yansıtmaktadır. Ekolojik pazarlama anlatıları sadece enerji ve kaynak tüketimi ile sınırlı olmamakla birlikte, türlerin yok olması, ekosistemin zarar görmesi ve çevreye duyarsız ahlaki dışsallıklar veya sürecin her aşamasında meydana gelebilecek kasıtsız zararlar da sürdürülebilir yeşil pazarlamaya dahil olan çevresel sorunlardır. McDonagh ve Prothero (2014) göre çevre sorunlarını ele alıp değerlendirmek ve üretimine bu yönde yön vermek 1990'lardan beri ürün ve hizmet pazarı için temel bir rekabet faktörü haline gelmiştir. O tarihten itibaren ise yavaş yavaş pazarlamacılar, tüketicinin çevreye olan ilgisinin ve buna eşlik eden yeşil ürünlere yönelik arzunun satın alma davranışına dönüştüğünü fark etmeye başlamışlardır (Lee, 2008, s. 574). 1990'lardan beri ise, çevresel pazarlama, giyim, elektronik, hatta hizmetler ve turizm gibi tüketim malları endüstrilerinde öne çıkmıştır. Günümüze gelindiğinde ise yeşil pazarlama, artık hem ticari hem de çevresel sektör kazanımları sağlama konusunda benzersiz vaatler sunmaktadır. Ayrıca, 21. yy. çağında yeşil pazarlama doğası gereği, mevcut pazarlama uygulamaları ile daha geniş

pazarlama ortamının ekolojik ve sosyal gerçekleri arasındaki uyumsuzluğu gidermeyi amaçlamaktadır (Papadas vd., 2017, s. 237).

2.2. Yeşil Pazarlamanın Temel Karakteristikleri

Lee ve Kong, (2008) göre yeşil pazarlama, bir ürünün çevresel performansına veya iyileştirilmesine dayalı olarak pazarlanması veya tanıtılmasıdır. Çoğu insan için yeşil pazarlama, yalnızca çevre üzerinde daha az etki yaratacak pazarlama karmasının kullanılması ile ilgili olarak düşünülmeyle birlikte yeşil pazarlama aynı zamanda kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarını takip etmekle de alakalıdır (Kotni, 2017, s. 87). Saini (2013) göre ise yeşil pazarlamanın etkili olabilmesi için üç şeyi yapması gerekmektedir. Bunlar; stratejilerde samimi olmak, müşterileri eğitmek ve onlara katılım fırsatı vermektir.

1) *Samimi olmak* şu anlamlara gelir:

a) Yeşil pazarlama kampanyalarında yapıldığı iddia edilen şeyin, gerçekten yapılan ile uyumlu olması gerekmektedir.

b) Uyum dışında, iş politikalarının geri kalanının çevre dostu olarak yapılan her şeyle tutarlı olması gerekmektedir.

Bu iki koşul işletmenin çevresel bir kimlik oluşturabilmesi için karşılaması gerekli yeşil pazar kampanyasının başarılı olmasını sağlar.

2) *Müşterileri eğitmek*, insanlara yalnızca çevreyi korumak için yapılan her şeyin yapıldığını bildirmek meselesi değildir. Ayrı zamanda bu yeşil çabaların ve kampanyaların neden önemli olduğunu bildirmek ve böylece konunun önemine dair bir farkındalık yaratmak gerekmektedir.

3) *Müşterilere katılım fırsatı vermek*, normalde müşterinin olumlu çevre eyleminde yer almasına izin vererek, çevre dostu eylemlerinizin faydalarını kişiselleştirmek anlamına gelir.

Yeşil pazarlama ile ilgili yapılara genel bir bakış sunan yaklaşımlar Tablo 1’de aşağıdaki gibi ifade edilmektedir.

Tablo 1
Yeşil/ Çevresel Pazarlamayla İlgili Yapılar

Yapı	Genel Bakış	Yeşil Pazarlama Yönelimi
Çevresel pazarlama Menon ve Menon (1997)	Çoklu paydaş görüşü - çevresel hedeflerin kurumsal stratejiye entegrasyonunu içermektedir.	Bu stratejik yaklaşım, inovasyon, teknoloji ve pazar araştırması perspektifini de içeren yeşil pazarlama yöneliminin stratejik boyutunu da yansıtmaktadır.
Yeşil Pazarlama Stratejileri Fraj vd. (2011)	Süreç odaklı piyasa, çevre eylemleri ve pazar odaklı çevresel eylemlerden oluşan iki boyutlu bir yapıyı temsil eder. İlki, eko-tasarım ve yeşil lojistik gibi iç süreçleri ifade ederken, İkincisi, yeşil reklamlara ve eko-etiketlerin kullanımına kısa vadeli odaklanmayı ifade eder.	Yeşil pazarlama yaklaşımı, bu tür faaliyetlerin, kararlarının niteliğine göre taktiksel, kısa vadeli faaliyetler olarak değerlendirilmesi gerektiği yönündedir. Bu açıklama, yeşil pazarlama stratejisinin işlevselliğinin ve stratejik, taktiksel ve dahili yeşil pazarlama faaliyetlerinin ayrılmasının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olur.
Yeşil pazarlama programları Leonidou vd. (2013)	Pazarlama karmasına ve olumsuz çevresel etkilerinin en aza indirilmesine odaklanmayı ifade eder.	Taktik boyut, bu pazarlama karması yaklaşımını ele alır – Ayrıca yeşil pazarlama yönelimi stratejik, taktiksel ve dahili pazarlama faaliyetlerini bir araya getiren yeşil pazarlama stratejisine bütünsel bir bakış sağlar.

Not. Tablo Papadas (2017)'den uyarlanmıştır.

2.3. Yeşil Pazarlamanın Potansiyelleri

Ağ veya paydaş yaklaşımı, yeşil pazarlamada tüm ekonomik aktörlerin birbirine bağlı olduğunu ve aktörlerin yeşil pazarlamanın dönüşümsel hale gelmesini kolaylaştırma veya engelleme yeteneğine sahip olduğunu savunur (Polonsky, 2011, s. 1312). Pazarlamacılar genellikle üç ana paydaşın (tüketiciler, firmalar ve hükümetler) değişim süreçlerini etkinleştirme veya düzenlemedeki rolünü tartışmaktadır. Kurumsal çevre stratejisi ile firma rekabet gücü arasındaki ilişkinin kilidini açmak, çağdaş iş araştırmacıları, politika yapımcılar ve uygulayıcılar için çok önemlidir. Aynı zamanda, düşük karbonlu, kaynak verimli ve sosyal açıdan kapsayıcı bir yeşil ekonomi aynı zamanda Birleşmiş Milletler Çevre Programının da temel hedefleri arasındadır (Papadas, 2019, s.1).

Klasik ekonomik ve tüketici davranışı teorisi ise, bireylerin kendi refahlarını en üst düzeye çıkaracak tüketim kararları aldıklarını öne sürmektedir. Temiz ve sürdürülebilir bir çevrede yaşamak ve bunun geri dönüşlerini hayatında hissetmesi, her şeyden önce tüketicinin genellikle kendini takas sisteminde merkezi aktör olarak gördükleri bir çerçeve içerisinde yapılmaktadır. Çevreci yaklaşımın en önemli potansiyellerinden biri, doğaya zarar vermeden sürdürülebilirliğe katkı sağlamasıdır. Bu amaçla, bazı işletmeler çevreyi iyileştirici temellere dayanmaktadır. Enerji/ su tasarrufu sağlayan cihazlar, geri dönüşüm teknolojileri üreten, pazarlayan veya mevcut ürün gruplarının çevre dostu versiyonlarını uygulama, çevreci

potansiyellerin elde edilmesini hedefleyen işletmelerin uyguladığı istisnalardan bazılarıdır (Wymer ve Polonsky, 2015, s. 246).

Yeşil pazarlama pek çok potansiyel içeren avantaja sahiptir. Crane vd. (2014) göre, yeşil değerlerin firmanın kurumsal stratejisine entegre edilmesinin, artan satışlar ve kar maksimizasyonu şeklindeki geleneksel pazarlama yönelimine meydan okuyanlara bir yanıt olduğunu belirtmektedir. Stoeckl ve Luedicke (2015) böylesi bir başarı elde etmek için her şeyden önce firmaların pazarlama kapsamalarını genişletmeleri gerekmektedir. Ayrıca, işletmelerin, sosyal paydaşların ve doğal çevrenin korunması felsefelerini ekonomik, sosyal ve çevresel performansın üçlü sonucu olarak adlandırılan pazarlama hedefleri arasına dahil etmeleri gerekmektedir. Mirvis (1994), Porter ve Kramer (2006) tarafından yürütülen çalışmalarda benzer bir ifade ile öne sürüldüğü üzere sürdürülebilir yeşil üretime yönelik sürekli iyileştirme daha fazla işletme karlılığı ile sonuçlanmaktadır. En azından belirli bir iyileşme düzeyine kadar bunun doğru olduğu örneklerin olduğuna inanmak mantıklıdır. Öyle ki üreticiler, genellikle atıkların azaltılması ve yenilenebilir girdilerin artırılmasının maliyetlerini ortaya çıkabilecek herhangi bir ek gelirin daha fazla artırdığı yani, marjinal maliyetlerin marjinal geliri aştığı eylemlerden kaçınırlar. Böylece işletmeler yeşil yönelim ile önemli bir maliyet avantajına sahip olmaktadır (Wymer ve Polonsky, 2015, s. 242).

2.4. Yeşil Pazarlama Sınırlılıkları

Polonsky (2011), iş sektörünün, kısa vadeli odaklanması ve sistem düşüncesini kullanmaması nedeniyle, neden olduğu çevre sorunlarını çözmeye konusunda genel olarak oldukça isteksiz olduğunu ifade etmektedir. İş sektöründeki yöneticilerin öncelikli olarak kısa vadeli karları artırmayla ilgilendiği görülmektedir. Bu nedenle, kurumsal yeşil pazarlamanın çoğu, sürdürülebilir üretimden ziyade tüketici segmentlerine hitap etmek veya bir halkla ilişkiler taktiği olarak yeşil bir imajı teşvik etmekle ilgilidir. (Wymer ve Polonsky, 2011, s. 246).

Peattie ve Crane (2005), 1990'lı yıllarda yeşil pazarlamanın başarısızlığına yol açan beş pazarlama uygulamasını belirlemiştir. Tüm büyük engeller arasında, yeşil pazarlamaya karşı tepkiye katkıda bulunan ana husus, yeşil ürünler, yeşil iddialar ve şirketlerin niyetleri ve uygulamaları hakkındaki tüketici şüphesiydi. Polonsky (1995) bu dönemde yeşil pazarlamanın başarısızlığına yol açan beş pazarlama uygulamasını belirlemiştir. Kısaca ifade edilecek olursak bu uygulamalar şu şekildedir:

- *Yeşil Eğirme*: Kamuoyunun şirketin uygulamalarına yönelik eleştirilerini reddetmek veya itibarsızlaştırmak için ilişkiler geliştirerek ve kamuoyunu kullanarak reaktif bir yaklaşım sergilemektir.
- *Yeşil satış*: Satışları artırmak amacıyla mevcut ürünlere bazı yeşil iddialar ekleyerek fırsatçı bir yaklaşım benimsemektir.
- *Yeşil hasat*: Yalnızca yeşillendirme yapıldığında çevre konusunda istekli olmak, enerji, malzeme girdi verimsizlikleri vd. maliyet tasarrufuyla sonuçlanabilir.

- Girişimci pazarlaması: Tüketicilerin, gerçekte ne istediğini gerçekten anlamadan pazara yönelik yenilikçi yeşil ürünler geliştirmektir.
- Uyumluluk pazarlaması: Uygulanan veya beklenen çevre mevzuatına basit uyumu, düzenlemelere yanıt vermenin ötesine geçecek girişimlerde bulunmadan şirketin yeşil kimliğini teşvik etmek için bir fırsat olarak kullanmaktır.

Yeşil ürünler yenilenebilir ve geri dönüştürülebilir malzeme ile üretilmektedir ki bu da maliyetli bir iştir. Bu yeni konsept aynı zamanda Ar-Ge'ye büyük yatırım gerektiren bir teknolojiyi de gerektirmektedir. Ayrıca bir diğer sınırlılıkta, büyük bir müşteri grubunun, yeşil ürünler için yüksek fiyat ödemeye gönüllü olmamasıdır.

Yeşil pazarlamanın amacı müşteri yararına odaklanmaktır. Dolayısıyla yeşil ürünün fiyatı çok yüksekse yine pazarda kabul edilebilirliğini kaybedecektir. Şu anda bir ürünün çevre dostu olduğunu belgelendirmeye yönelik bir standardizasyon bulunmamaktadır. Sertifikaların sağlanmasında bazı düzenleyici kurumlar yer almadıkça, doğrulanabilir herhangi bir yol olmayacaktır. Bu tür etiketleme ve lisanslama için standart bir kalite kontrol panosunun mevcut olması gerekir (Kotni, 2017, s. 89).

SONUÇ

Yeşil pazarlama uygulamaları, potansiyel olarak değerlendirilen pek çok avantaja sahiptir. Ancak çevreci pazarlamanın gelişimi konusundaki pek çok sınırlılık nedeniyle tam olarak etkinliğini gerçekleştirdiği söylenemez. İnsanlığın karşı karşıya olduğu çevre sorunları, dönüşümsel yeşil pazarlama için bir zorunluluk oluşturmakta ve makro konuların tüketici, firma ve hükümetlerin mikro davranışlarına dahil edilmesini gerektirmektedir. Bu amaçla dönüştürücü olmak, sorunun merkezinde yer alan düşünce değişikliğine odaklanmak gerekmektedir. Herhangi bir başarı şansına sahip olmak için, dönüşümsel yeşil pazarlamanın mevcut yapıları kullanması ve çevre sorunlarının pazarların ve pazarlamanın işleyişinin temel bir bileşeni haline gelmesini sağlayacak şekilde düşünmesi gerekir. En acil konulardan biri de, üretim ve tüketimin çevresel maliyetlerinin karar alma süreçlerine entegre edilmesini sağlayan ve yeni maliyetlere yönelik yenilikçiliği teşvik eden bir maliyetlendirme mekanizması geliştirmektir.

Bireyler, firmalar ve hükümetlerle ilgili sorunlar, pazarlamacıların ve toplumun değer, değişim ve doğal çevre arasındaki ara yüz hakkında nasıl düşündüğüne dair yeniden tanımlamayı kolaylaştırmayı içeren pazarlama dönüşümü ile ilgili karmaşıklığı vurgular. Bu nedenle soruna yönelik sistem çapındaki çözümlerin de aynı derecede karmaşık olması gerekmektedir. Yani çözüm aşamasına doğal çevreye dahil olan değişim sistemindeki her aktörün katılması ve değişim sürecinin her aşamasına odaklanılması gerekmektedir. Bazıları bu tür değişikliklerin geleneksel değişim odaklı pazarlamanın ötesine geçtiğini iddia etse de, eğer pazarlamacılar ilgilerini sürdürmek ve değişimin aracısı olmak istiyorlarsa, işletmelerin pazarlamanın ne olduğu ve pazarlamanın doğal çevreyle nasıl etkileşime girdiğine dair anlayışının genişletilmesi çok önemlidir.

Sürdürülebilir bir gelecek için doğanın temiz ve yeşil kalması tüm insanlık için son derece önemli bir konudur. Böylesi önemli bir konuda yeşil pazarlamadan sorumlu olan üretici, tüketici, hükümet kanalında yer alan tüm aktörlerin çevresel faaliyetler konusunda gayret göstermeleri beklenmektedir. Tüketiciler bilinçli hareket etmeli, çevreci yani yeşil ürünlerin tüketilmesi konusunda çaba sarf etmeli, çevreye zarar verici eylemlerden kaçınma gayreti içerisinde olmalıdır. Pazarlamacılar, çevresel konuların pazarlama teorisi ve stratejisine entegre edilmesini sağlamalı, böylece sürdürülebilir pazarlama hakkındaki düşüncelerimizin genişletilmesine katkı sağlamalıdır. Hükümetlerin, yeşil pazarlamanın gelişimi için çeşitli uygulama ve düzenlemelerle firmaların sürdürülebilir girişimlerini kolaylaştıracak faaliyetlere odaklanmaları gerekmektedir. Ayrıca, finansal anlamda da desteği içeren çeşitli imkanlarla hükümetleri işletmeleri ve desteklemeleri de beklenen bir konudur.

Bununla birlikte çevre açısından bakıldığında sorun, her ülkenin daha büyük bir sistem sorununun küçük bir kısmını çözmeye çalışmasıdır. Çevresel faaliyetlerin karmaşıklığına ilişkin kapsamlı bir koordinasyon veya anlayış oluşmamaktadır. Doğa ulusal sınırlarla sınırlı değildir, bu nedenle sistem bazlı bir çözüme ihtiyaç vardır. Gerektiğinde tüm dünya uluslarının temiz bir gelecek için koordineli bir şekilde çalışmalar yürütmesi de son derece elzem bir konudur. Örneğin, Antarktika'daki balina koruma alanı, balinaları korumak için işbirliği yapan ulusların gayretini içerir; ancak uyumu sağlama gücü, katılımcı ulusların gönüllü davranışlarına bağlıdır. Ancak Kyoto Anlaşması ulusal faaliyetlere açık bir payı olmasına rağmen, biyolojik çeşitlilik, su kıtlığı, tuzluluk vb. gibi dünyayı tehdit eden çevre sorunlarının tamamını ele almamaktadır. Bu konuda iyileştirme için tüm dünya uluslarının ortak çabasına ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

- Boztepe, A. (2012). Green marketing and its impact on consumer buying behavior. *European Journal of Economic & Political Studies*, 5(1), 1-17.
- Crane, A., Palazzo, G., Spence, L. J., & Matten, D. (2014). Contesting the value of “creating shared value”. *California Management Review*, 56(2), 130-153.
- Eiadat, Y., Kelly, A., Roche, F., & Eyadat, H. (2008). Green and competitive? An empirical test of the mediating role of environmental innovation strategy. *Journal of World Business*, 43(2), 131-145.
- Geels, F. W., McMeekin, A., Mylan, J., & Southerton, D. (2015). A critical appraisal of Sustainable Consumption and Production research: The reformist, revolutionary and reconfiguration positions. *Global Environmental Change*, 34, 1-12.
- Henion, K. E., & Kinnear, T. C. (1976). A guide to ecological marketing. *Ecological Marketing. Columbus, Ohio: American Marketing Association.*
- Kotni, V. V. (2017). Problems & prospects of green marketing. *International Journal of Business Research*, 4(2), 86-90.
- Lee, K. (2008). Opportunities for green marketing: young consumers. *Marketing Intelligence & Planning*, 26(6), 573-586.
- McDonagh, P., & Prothero, A. (2014). Sustainability marketing research: Past, present and future. *Journal of Marketing Management*, 30(11-12), 1186-1219.
- Mirvis, P. H. (1994). Environmentalism in progressive businesses. *Journal of Organizational Change Management*, 7(4), 82-100.
- Papadas, K. K., Avlonitis, G. J., & Carrigan, M. (2017). Green marketing orientation: Conceptualization, scale development and validation. *Journal of Business Research*, 80, 236-246.
- Papadas, K. K., Avlonitis, G. J., & Carrigan, M. (2017). Green marketing orientation: Conceptualization, scale development and validation. *Journal of Business Research*, 80, 236-246.
- Papadas, K. K., Avlonitis, G. J., Carrigan, M., & Piha, L. (2019). The interplay of strategic and internal green marketing orientation on competitive advantage. *Journal of Business Research*, 104, 632-643.
- Peattie, K. (2001). Towards sustainability: the third age of green marketing. *The Marketing Review*, 2(2), 129-146.
- Peattie, K., & Crane, A. (2005). Green marketing: legend, myth, farce or prophesy?. *Qualitative Market Research: An International Journal*, 8(4), 357-370.
- Polonsky, M. J. (1995). A stakeholder theory approach to designing environmental marketing strategy. *Journal of Business & Industrial Marketing*, 10(3), 29-46.

- Polonsky, M. J. (2011). Transformative green marketing: Impediments and opportunities. *Journal of Business Research*, 64(12), 1311-1319.
- Porter, M. E., & Kramer, M. R. (2006). The link between competitive advantage and corporate social responsibility. *Harvard Business Review*, 84(12), 78-92.
- Prothero, A. (1998). Green Marketing: The 'Fad' That Won't Slip Slide Away. *Journal of Marketing Management*, 14(6), 507-512.
- Saini, B. (2013). Green marketing and its impact on consumer buying behavior. *International Journal of Engineering Science Invention*, 2(12), 61-64.
- Stoeckl, V. E., & Luedicke, M. K. (2015). Doing well while doing good? An integrative review of marketing criticism and response. *Journal of Business Research*, 68(12), 2452-2463.
- Wymer, W., & Polonsky, M. J. (2015). The limitations and potentialities of green marketing. *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing*, 27(3), 239-262.

COVID-19 ÖLÜMLERİ İLE SAĞLIK GÖSTERGELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Arş. Gör. Dr. Ferda IŞIKÇELİK¹, Arş. Gör. Meliha Meliş GÜNALTAY²

¹ Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, ORCID ID: 0000-0002-7975-4141

² Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, ORCID ID: 0000-0002-2883-4416

ÖZET

Bu araştırma 2020 ve 2021 yıllarında Covid-19 ölümleri ile belirli sağlık göstergeleri arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın evreni Türkiye’de bulunan 81 ildir. Araştırmada, örneklem seçimi yapılmayarak evrenin tamamına ulaşılmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkeni Covid-19 kaynaklı ölüm sayısı, bağımsız değişkenleri ise Bulaşıcı Olmayan Hastalıklar (BOH) kaynaklı ölüm sayısı, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH), aile hekimliği birimi başına düşen nüfus, toplam hekim sayısı, hemşire sayısı, diğer sağlık personeli, 10.000 kişiye düşen yoğun bakım yatak sayısı, 10.000 kişiye düşen yatak sayısı, hastane sayısıdır. Bağımlı değişken ile bağımsız değişkenlerin ilişkisi korelasyon analiziyle incelenmiştir. Türkiye’de Covid-19 kaynaklı ölüm sayısı en fazla 2021’dedir. BOH kaynaklı ölüm sayıları her iki yılda ortalama olarak benzerlik göstermektedir. GSYİH 2020 yılı ortalaması 63.982,53 TL ve 2021 yılı ortalaması 64.915,60 TL’dir. İllere göre hekim, hemşire, diğer sağlık personeli, 10.000 kişiye düşen yoğun bakım yatak sayısı, 10.000 kişiye düşen yatak sayısı ve hastane sayısında 2021 yılında artış vardır. 2021 yılında aile hekimliği birimi başına nüfus ortalaması 2020 yılına kıyasla azalmıştır. 2020 yılında Covid-19 kaynaklı ölüm sayısı ile BOH kaynaklı ölüm sayısı arasında anlamlı bir ilişki saptanmazken ($p>0,05$); 2021’de Covid-19 kaynaklı ölüm sayısı ile BOH kaynaklı ölüm sayısı arasında yüksek seviyede anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). 2020 ve 2021 yıllarında Covid-19 kaynaklı ölüm sayısı ile 2020 GSYİH, toplam hekim sayısı, aile hekimliği birimi başına düşen nüfus, hemşire sayısı, diğer sağlık personeli, 10.000 kişiye düşen yoğun bakım yatak sayısı, 10.000 kişiye düşen yatak sayısı, hastane sayısı arasında anlamlı ilişkilerin olmadığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, GSYİH, Sağlık Göstergeleri

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN COVID-19 DEATHS AND HEALTH INDICATORS

ABSTRACT

This research aims to determine the relationships between Covid-19 deaths and certain health indicators in 2020 and 2021. The population of the research is 81 provinces in Turkey. In the study, no sample selection was made and it was reached that whole population. The dependent variable of the study is the number of deaths due to Covid-19, the independent variables are the

number of deaths due to Non-Communicable Diseases (NCD), Gross Domestic Product (GDP), total number of physicians, population per family medicine unit, number of nurses, other health personnel, 10,000 the number of intensive care beds per person, the number of beds per 10,000 people, and the number of hospitals. It was used correlation analysis to reveal the relationship between the dependent variable and the independent variable. The maximum number of deaths from Covid-19 in Turkey is in 2021. NCD deaths are similar on average in both years. The GDP in 2020 is 63,982.53 TL and the 2021 average is 64,915.60 TL. According to the provinces, there is an increase in the number of physicians, nurses, other health personnel, beds per 10,000 people, intensive care beds per 10,000 people, and hospitals in 2021. It wasn't found significant relationship between the number of deaths from Covid-19 and the number of deaths from NCDs in 2020 ($p>0.05$). It was found a highly significant correlation between the number of deaths from Covid-19 and the number of deaths from NCDs in 2021 ($p<0.05$). The average population per family medicine unit in 2021 decreased compared to 2020. It was determined that there were no relations between the number of deaths due to Covid-19 and GDP, total number of physicians, population per family medicine unit, number of nurses, other health personnel, number of beds per 10,000 people, number of intensive care beds per 10,000 people, number of hospitals in 2020 and 2021.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, GDP, Health Indicators

1. GİRİŞ

Salgın hastalıkların insanlık tarihi boyunca uzun süreli etkileri olmuştur. Tarih boyunca veba, kolera, çiçek, sifilis, sıtma, İspanyol gribi, Asya gribi, kuş gribi, domuz gribi, kızamık, tifüs, tüberküloz, sarı humma, HIV/AIDS gibi birçok salgınla mücadele edilmiştir. Bu salgınlardan sonuncusu olan Covid-19 (Oğurlu, 2020; Parıldar ve Dikici, 2020; Parıldar, 2020; Tekin, 2021), SARS-CoV-2 olarak adlandırılan koronavirüsün sebep olduğu salgın hastalıktır (WHO, 2023). Toplumunu birçok yönden etkileyen Covid-19, gelişen dünyanın artan ulaşım olanaklarıyla birlikte daha kısa sürede daha fazla bölgeye etki etmeye başlamıştır. Bu kapsamda salgınlar etkilediği alanlar da artmıştır.

Covid-19 gibi salgınların etkilediği alanların başında sağlık göstergeleri gelmektedir. Covid-19 sağlık göstergelerinin sebebi ve sonucu olabilmektedir (Baybatlı, 2022). Nitekim, sağlık göstergeleri ülkelerin salgınla mücadeleye hazırlıklı olmaları açısından önemlidir (Tekin, 2020). Bu kapsamda sağlık göstergeleriyle Covid-19 arasındaki ilişkinin incelenmesi önemlidir. Bu kapsamda araştırmada 2020 ve 2021 yıllarında Covid-19 kaynaklı ölümler ile belirli sağlık göstergeleri arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Bu araştırma 2020 ve 2021 yıllarında Covid-19 ölümleri ile belirlenen sağlık göstergeleri arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın evrenini Türkiye’de bulunan 81 il oluşturmaktadır. Araştırmada, örneklem seçimi yapılmayarak evrenin tamamına ulaşılmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkenini Covid-19 kaynaklı ölüm sayısı, bağımsız değişkenlerini ise BOH kaynaklı ölüm sayısı, GSYİH, aile hekimliği birimi başına düşen nüfus, toplam hekim sayısı, hemşire sayısı, diğer sağlık personeli, 10.000 kişiye düşen yoğun bakım yatak sayısı, 10.000 kişiye düşen yatak sayısı, hastane sayısı oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan veriler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2021; TÜİK,

2022)'ndan elde edilmiştir. Bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi korelasyon analiziyle ortaya konmuştur. Verilerin analizinde SPSS 24.00 programından faydalanılmıştır.

3. BULGULAR

Bu araştırmada 2020 ve 2021 yıllarında Covid-19 kaynaklı ölümler ile belirlenen sağlık göstergeleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çizelge 1'de araştırma kapsamında kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı bulgulara yer verilmiştir. Buna göre Türkiye'de Covid-19 kaynaklı ölüm sayısı 2020 yılına kıyasla 2021 yılında daha fazla meydana gelmiştir. BOH kaynaklı ölüm sayıları ise her iki yılda ortalama olarak benzerlik göstermektedir. GSYİH 2020 yılı ortalaması 63.982,53 TL ve 2021 yılı ortalaması 64.915,60 TL olarak hesaplanmıştır. Hekim, hemşire, diğer sağlık personeli, 10.000 kişiye düşen yoğun bakım yatak sayısı, 10.000 kişiye düşen yatak sayısı ve hastane sayısı 2020 yılına kıyasla 2021 yılında daha fazla olduğu belirlenmiştir. Aile hekimliği birimi başına nüfus ortalamasının ise 2020 yılından 2021 yılına azaldığı tespit edilmiştir.

Çizelge 1. Covid-19 Ölüm Sayıları ve Sağlık Göstergelerinin Tanımlayıcı Bulguları (2020, 2021)

	n	2020				2021			
		Min	Max	\bar{X}	SD	Min	Max	\bar{X}	SD
Covid-19 Ölüm Sayısı	81	19	5.039	274,98	570,88	14	12.627	806,98	1.472,34
BOH Ölüm Sayısı	81	462	56.104	4782,82	7.267,38	416	55.362	4.784,03	7.189,59
GSYİH	81	27.851	133.454	6.3982,53	21.444,74	26.837	153.479	64.915,60	24.960,83
Hekim Sayısı	81	141	38.175	2.114,31	4.804,05	151	42.268	2.266,28	5.291,69
Aile Hekimliği Birimi Başına Düşen Nüfus	81	2.642	3.494	3.082,32	183,50	2.637	3.549	3.073,44	183,00
Hemşire Sayısı	81	224	42.174	2.753,05	5.256,70	230	42.410	2.880,97	5.313,37
Diğer Sağlık Personeli	81	341	36.727	2.544,81	4.454,41	330	39.415	2.711,45	4.842,78
10.000 Kişiye Düşen Yatak Sayısı	81	5	53,7	28,92	8,59	13,30	53,80	29,67	8,29
10.000 Kişiye Düşen Yoğun Bakım Yatak Sayısı	81	1,90	10,40	5,07	1,69	2	10,50	5,13	1,66
Hastane Sayısı	81	1	232	18,94	27,32	1	234	19,09	27,57

Çizelge 2'de Covid-19 kaynaklı ölüm sayısı ile belirlenen sağlık göstergeleri arasındaki Spearman Korelasyon Katsayıları sunulmuştur. Buna göre 2020 yılında Covid-19 kaynaklı ölüm sayısı ile BOH kaynaklı ölüm sayısı arasında anlamlı bir ilişki saptanmazken ($p>0,05$); 2021 yılında Covid-19 kaynaklı ölüm sayısı ile BOH kaynaklı ölüm sayısı arasında yüksek seviyede anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<0,05$). 2020 ve 2021 yıllarında Covid-19 kaynaklı ölüm sayısı ile 2020 GSYİH, aile hekimliği birimi başına düşen nüfus, toplam hekim sayısı, hemşire sayısı, diğer sağlık personeli, 10.000 kişiye düşen yatak sayısı, 10.000 kişiye düşen yoğun bakım yatak sayısı, hastane sayısı arasında anlamlı ilişkilerin olmadığı belirlenmiştir.

Çizelge 2. Covid-19 Ölüm Sayısı ile Sağlık Göstergeleri Arasındaki Spearman Korelasyon Katsayıları

		Covid-19 Ölüm Sayısı			
		2020		2021	
n		r	p	r	p
BOH Kaynaklı Ölüm Sayısı	81	0,11	0,16	0,86	0,00*
GSYİH	81	0,01	0,46	-0,01	0,45
Toplam Hekim Sayısı	81	0,12	0,14	0,03	0,38
Aile Hekimliği Birimi Başına Düşen Nüfus	81	-0,08	0,22	-0,10	0,17
Hemşire Sayısı	81	0,16	0,07	0,05	0,32
Diğer Sağlık Personeli	81	,11	0,14	0,06	0,30
10.000 Kişiye Düşen Yatak Sayısı	81	0,07	0,27	-0,02	0,44
10.000 Kişiye Düşen Yoğun Bakım Yatak Sayısı	81	0,05	0,33	-0,06	0,29
Hastane Sayısı	81	0,15	0,08	0,08	0,25

4. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Bu araştırmada 2020 ve 2021 yıllarında Covid-19 kaynaklı ölümler ile belirli sağlık göstergeleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Türkiye’de Covid-19 kaynaklı ölüm sayısının 2020 yılından 2021 yılına arttığı görülmektedirken BOH kaynaklı ölümlerin yaklaşık olarak benzer seyrettiği görülmektedir. GSYİH, hekim, hemşire, diğer sağlık personeli, 10.000 kişiye düşen yoğun bakım yatak sayısı, 10.000 kişiye düşen yatak sayısı ve hastane sayısı 2020 yılına kıyasla 2021 yılında daha fazladır. Aile hekimliği birimi başına nüfus ortalaması ise azalmıştır. 2020 yılında Covid-19 kaynaklı ölüm sayısı ile BOH kaynaklı ölüm sayısı arasında anlamlı ilişki yokken ($p>0,05$); 2021 yılında Covid-19 kaynaklı ölüm sayısı ile BOH kaynaklı ölüm sayısı arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Literatüre bakıldığında pek çok araştırmada BOH’ların Covid-19 geçiren bireyler üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu ve Covid-19’un ölümcül olması üzerine etkili olduğu bulgusu mevcuttur (Ceylan, 2021; Çöl ve Baysan, 2021). Covid-19 kaynaklı ölüm sayısı ile 2020 GSYİH, aile hekimliği birimi başına düşen nüfus, toplam hekim sayısı, hemşire sayısı, diğer sağlık personeli, 10.000 kişiye düşen yoğun bakım yatak sayısı, 10.000 kişiye düşen yatak sayısı, hastane sayısı arasında her iki yılda da anlamlı ilişkilerin olmadığı belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

- [1] Batbaylı, Ş. Sağlık ekonomisi perspektifinde seçilmiş ülkelerin sağlık göstergelerinin değerlendirilmesi. *International Anatolia Academic Online Journal Social Sciences Journal*, 8(1), 43-57, 2022.
- [2] Ceylan, İ. Bulaşıcı Olmayan Hastalıkların Takibinde Pandemi Etkisi. *Turkey Health Literacy Journal*, 2(1), 31-38, 2021.
- [3] Çöl, M., Baysan, C. Kronik hastalıklar ve COVID-19". *Halk sağlığı bakışıyla covid. 1. Baskı*. Ankara: Türkiye Klinikleri, p. 58-64, 2021.
- [4] Oğurlu, E. Tarih Boyunca Pandemiler ve Uluslararası Sisteme Etkileri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 2020.
- [5] Parıldar, H. Tarihte Bulaşıcı Hastalık Salgınları. *Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Dergisi*, 30, 19-26, 2020.
- [6] Parıldar, H., Dikici, M. F. Pandemiler Tarihi. *Klinik Tıp Aile Hekimliği*, 12(1), 1-8, 2020.
- [7] Tekin, A. Tarihten Günümüze Epidemiler, Pandemiler ve Ekonomik Sonuçları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (40), 330-355, 2021.
- [8] Tekin, B. Covid-19 Pandemisi Döneminde Ülkelerin Covid-19, Sağlık ve Finansal Göstergeler Bağlamında Sınıflandırılması: Hiyerarşik Kümeleme Analizi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 336-349, 2020.
- [9] TUIK. Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, IV. Çeyrek: Ekim- Aralık, 2020. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Donemsel-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-IV.-Ceyrek:-Ekim---Aralik,2021>. (Erişim tarihi: 23.07.2023).
- [10] TUIK. Yıllık Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 2021. Yıllık Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 2021. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yillik-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2021-45834#:~:text=%C3%9Cretim%20y%C3%B6ntemine%20g%C3%B6re%20cari%20fiyatlarla,%20ile%20imalat%20sanayi%20ald%C4%B1.2021>. (Erişim tarihi: 23.07.2023).
- [11] WHO. Coronavirus disease (COVID-19). <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19> (Erişim tarihi: 23.03.2023).

HASTANELERİN YATAK KULLANIM PERFORMANSININ KARŞILAŞTIRILMASI

Arş. Gör. Meliha Meliş GÜNALTAY¹, Arş. Gör. Dr. Ferda IŞIKÇELİK²

¹ Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, ORCID ID: 0000-0002-2883-4416

² Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, ORCID ID: 0000-0002-7975-4141

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Türkiye'deki Sağlık Bakanlığı, üniversite ve özel hastanelerin yıllara göre yatak kullanım performanslarını Pabon Lasso modeliyle karşılaştırmaktır. Hastanelerin 2002-2021 yıllarına ait Yatak Doluluk Oranı, Yatak Devir Hızı ve Ortalama Kalış Günü ortalama verileri 2021 Sağlık İstatistikleri Yıllığından elde edilmiştir. Analiz sonucunda hastaneler Pabon Lasso Diyagramı'nın dört bölgesinden birinde konumlanmıştır. Diyagramdaki 1. Bölge tüm göstergeler açısından verimsiz bölgedir. 2. Bölge Yatak Devir Hızı ve Ortalama Kalış Günü açısından verimli iken Yatak Doluluk Oranı açısından verimsizdir. Verimli Bölge olarak adlandırılan 3. Bölgede tüm göstergeler verimlidir. 4. Bölge Yatak Doluluk Oranı açısından verimli iken Yatak Devir Hızı ve Ortalama Kalış Günü açısından verimsizdir. Sağlık Bakanlığı hastaneleri, 2002-2004 yıllarında 3. bölgede iken 2005-2007 arasında 4. bölgede, 2008 yılında 1. bölgede, 2009-2019 yıllarında 4. bölgede, 2020 ve 2021 yıllarında 1. bölgede konumlanmıştır. Üniversite hastanelerinin tüm yıllarda 4. Bölgede olduğu saptanmıştır. Özel hastaneler 2002-2019 yıllarında 2. Bölgedeyken 2020 ve 2021 yıllarında 3. bölgede konumlanmıştır. Sağlık Bakanlığı hastanelerinin yatak kullanım verimliliğinin zaman içinde düştüğü görülmektedir. Üniversite hastanelerinin tüm yıllarda istikrarlı bir seyir izlemekle birlikte Yatak Doluluk Oranının yüksek ancak Yatak Devir Hızının düşük ve Ortalama Kalış Günü'nün uzun olduğu belirlenmiştir. Üniversite hastanelerinin kompleks vakalara bakması nedeniyle düşük Yatak Devir Hızı ve uzun Ortalama Kalış Günü normal karşılanmaktadır. Özel hastanelerin ise 2002-2019 aralığında Yatak Doluluk Oranının verimsizken 2020 ve 2021 yıllarında tüm göstergeler açısından verimli olduğu tespit edilmiştir. Gelecek araştırmalarda hastanelerin yatak kullanım performanslarının düşüş veya yükseliş nedenlerinin de araştırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hastane, Ortalama Kalış Günü, Pabon Lasso Modeli, Yatak Devir Hızı, Yatak Doluluk Oranı

COMPARISON OF HOSPITALS OF BED UTILIZATION PERFORMANCE

ABSTRACT

The aim of this research is to compare the bed utilization performances of the Ministry of Health hospitals, university hospitals and private hospitals in Turkey by years with the Pabon Lasso model. It was obtained data of Bed Occupancy Rate, Bed Turnover Rate and Average Days of Staying of hospitals for the years 2002-2021 from the Health Statistics Yearbook 2021. As a result of the analysis, the hospitals are located in one of the four regions of the Pabon Lasso

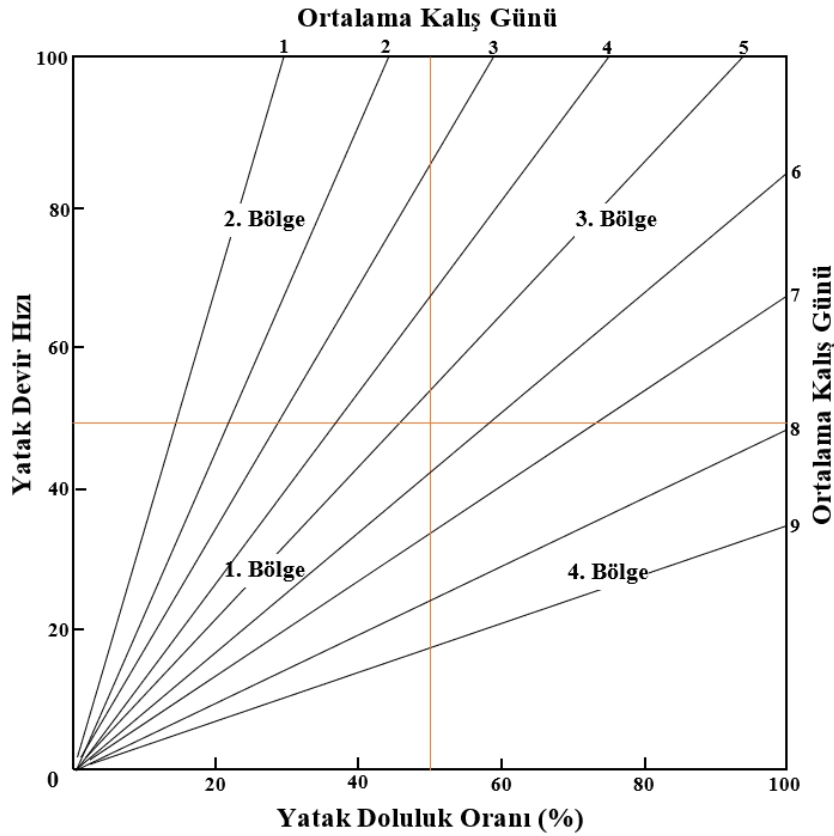
Diagram. Region 1 in the diagram is the nonproductive region for all indicators. While Region 2 is productive in terms of Average Length of Stay and Bed Turnover Rate, it is nonproductive in terms of Bed Occupancy Rate. In the 3rd Region, which is called the Productive Region, all indicators are productive. While the 4th Region is productive in terms of Bed Turnover Rate, it is nonproductive in terms of Bed Occupancy Rate and Average Length of Stay. They were located that the Ministry of Health hospitals in the 3rd region in 2002-2004, in the 4th region between 2005-2007, in the 1st region in 2008, in the 4th region in 2009-2019, and in the 1st region in 2020 and 2021. It has been determined that university hospitals are in the 4th Region in all years. While private hospitals were in the 2nd Region in 2002-2019, they were located in the 3rd Region in 2020 and 2021. It is observed that the bed utilization productivity of the Ministry of Health hospitals has decreased over time. Although university hospitals have followed a stable course in all years, it has been determined that the bed occupancy rate is high, but the bed turnover rate is low and average length of stay is long. Low turnover rate and long average length of stay are considered normal because university hospitals handle complex cases. On the other hand, it was determined that while the bed occupancy rate of private hospitals was nonproductive in the 2002-2019 period, it was productive in terms of all indicators in 2020 and 2021. In future studies, it is recommended to investigate the reasons for the decrease or increase in the bed utilization performance of hospitals.

Anahtar Kelimeler: Hospital, Average Length of Stay, Bed Turnover Ratio, Pabon Lasso Model, Bed Occupancy Rate

1. GİRİŞ

Hastanelerin yatak verimliliğinin sağlık sistemi performansı üzerinde dikkate değer bir etkisi vardır (Aeenparast vd., 2015). Bu bağlamda hastane performansını değerlendirmek için en önemli ve kullanışlı modellerden biri olan Pabon Lasso yöntemi (Mohammedkarim vd., 2011), Hipolito Pabon Lasso tarafından 1986 yılında geliştirilmiştir. Yöntemde Yatak Doluluk Oranı (YDO), Yatak Devir Hızı (YDH) ve Ortalama Kalış Günü (OKG) göstergeleri kullanılarak bir grafik elde edilmektedir. Pabon Lasso Diyagramı (Görsel 1) olarak adlandırılan grafikte x eksenini YDO'yu, y eksenini YDH'yi ifade etmektedir. Diyagramda her iki değerinde kesiştiği noktadan geçen eğriler ise OKG'yi göstermektedir. Çizilen eğriler en soldan en sağa doğru OKG'nin en kısa gün sayısından en uzun gün sayısına uzandığını ifade etmektedir (Lasso, 1986).

Görsel 1'de verilen Pabon Lasso Diyagramında YDO ve YDH istatistiklerinin ortalama değerleri grafiği dört bölgeye ayırmaktadır. 1. Bölge düşük YDO ve YDH ile uzun OKG değerine sahip hastaneler konumlanmaktadır. Tüm göstergeler açısından verimsiz olması nedeniyle Verimsiz Bölge olarak da adlandırılmaktadır. 2. Bölge düşük YDO, yüksek YDH ve kısa OKG'yi göstermektedir. Bu bölgedeki hastaneler sadece YDO açısından verimsizdir. 3. Bölgede yüksek YDO ve YDH ile kısa OKG görülmektedir. Tüm göstergeler açısından verimli olan bu bölge Verimli Bölge olarak da adlandırılmaktadır. 4. Bölge yüksek YDO, düşük YDH ve uzun OKG göstermektedir. Bu bölgedeki hastaneler YDH ve OKG açısından verimsizdir (Goshtasebi vd., 2009; Kalhor vd., 2014; Mehtrak vd., 2014; Mohebbifar vd., 2014; Tripathi vd., 2016).

Görsel 1. Pabon Lasso Diyagramı

2. YÖNTEM

Bu araştırmanın amacı Türkiye'deki Sağlık Bakanlığı, üniversite ve özel hastanelerin yıllara göre yatak kullanım performanslarını Pabon Lasso modeliyle karşılaştırmaktır. Araştırma kapsamındaki hastanelerin 2002-2021 yıllarına ait YDO, YDH ve OKG ortalama verileri 2021 Sağlık İstatistikleri Yıllığından elde edilmiştir. Araştırma kapsamındaki hastaneler analiz donucunda Pabon Lasso Diyagramı'nın dört bölgesinden birinde konumlanmıştır. Diyagramdaki 1. Bölge düşük YDO, düşük YDH ve uzun OKG ifade ettiğinden verimsiz bölgedir. 2. Bölge YDH ve OKG açısından verimli, YDO açısından verimsizdir. Verimli Bölge olarak adlandırılan 3. Bölgede yüksek YDH ve yüksek YDO ile kısa OKG göstergesidir. 4. Bölge YDO açısından verimli iken YDH ve OKG açısından verimsizdir. Hastanelerin diyagramdaki konumları yıllara ve özelliklerine göre karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

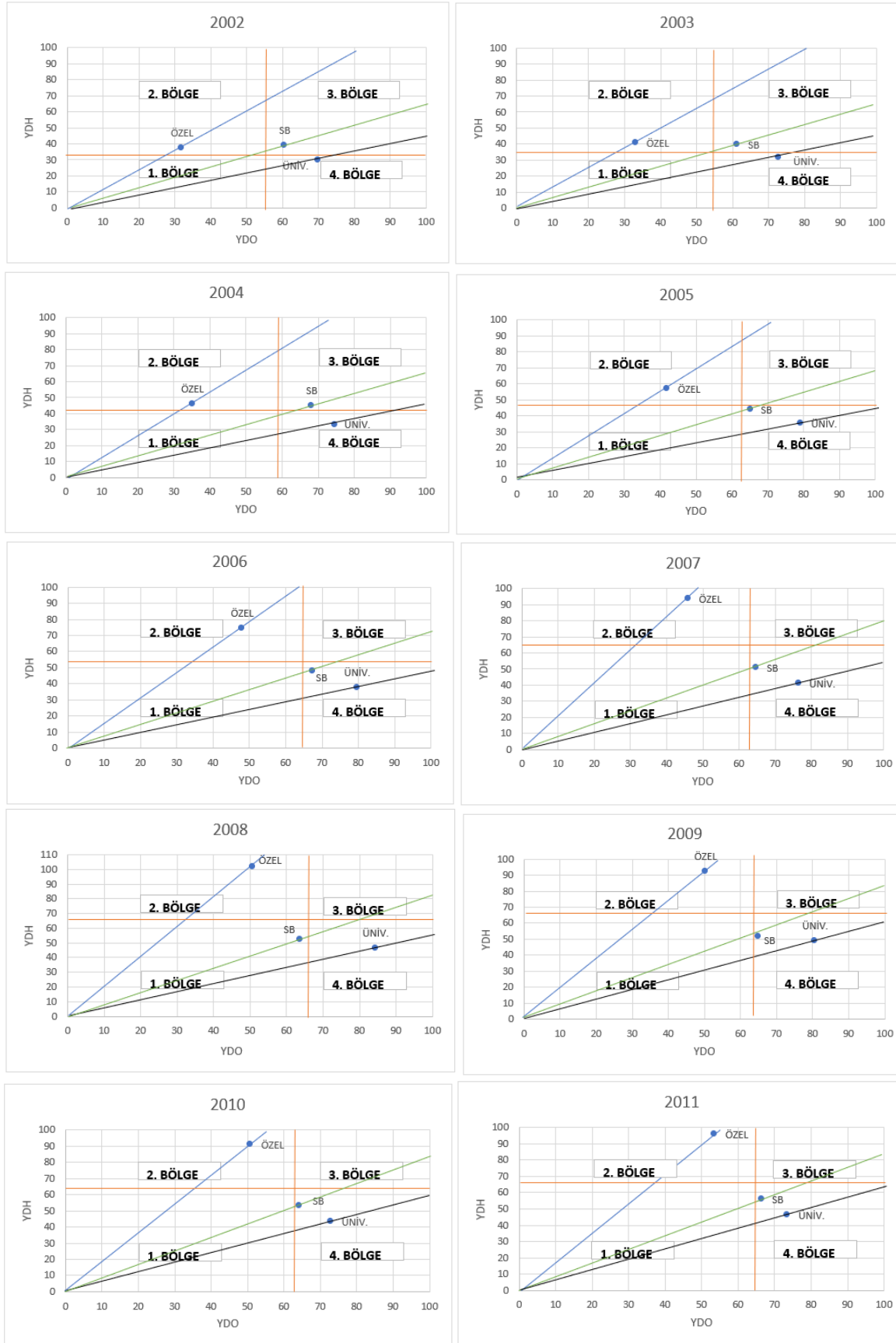
3. BULGULAR

Bu çalışmada Türkiye'deki Sağlık Bakanlığı, üniversite ve özel hastanelerin 2002-2021 yılları yatak kullanım performanslarını Pabon Lasso modeliyle değerlendirilmiştir. Sağlık Bakanlığı, üniversite ve özel hastanelerin yıllara göre OKG, YDH ve YDO ortalama verileri Çizelge 1'de sunulmuştur. Buna göre Sağlık Bakanlığı hastanelerinin OKG'si 2002'den 2012'ye kadar azalırken 2013 yılından 2021 yılına kadar artmıştır. Üniversite hastanelerinin OKG'sinde dalgalanma görülmeyle birlikte 2002'den 2021 yılına azaldığı belirlenmiştir. Özel hastanelerin OKG'si yıllara göre dalgalanma göstermiş olup tüm yıllarda Sağlık Bakanlığı ve Üniversite hastanelerine kıyasla daha kısa olduğu görülmektedir. Hastanelerin YDH'si incelendiğinde ise

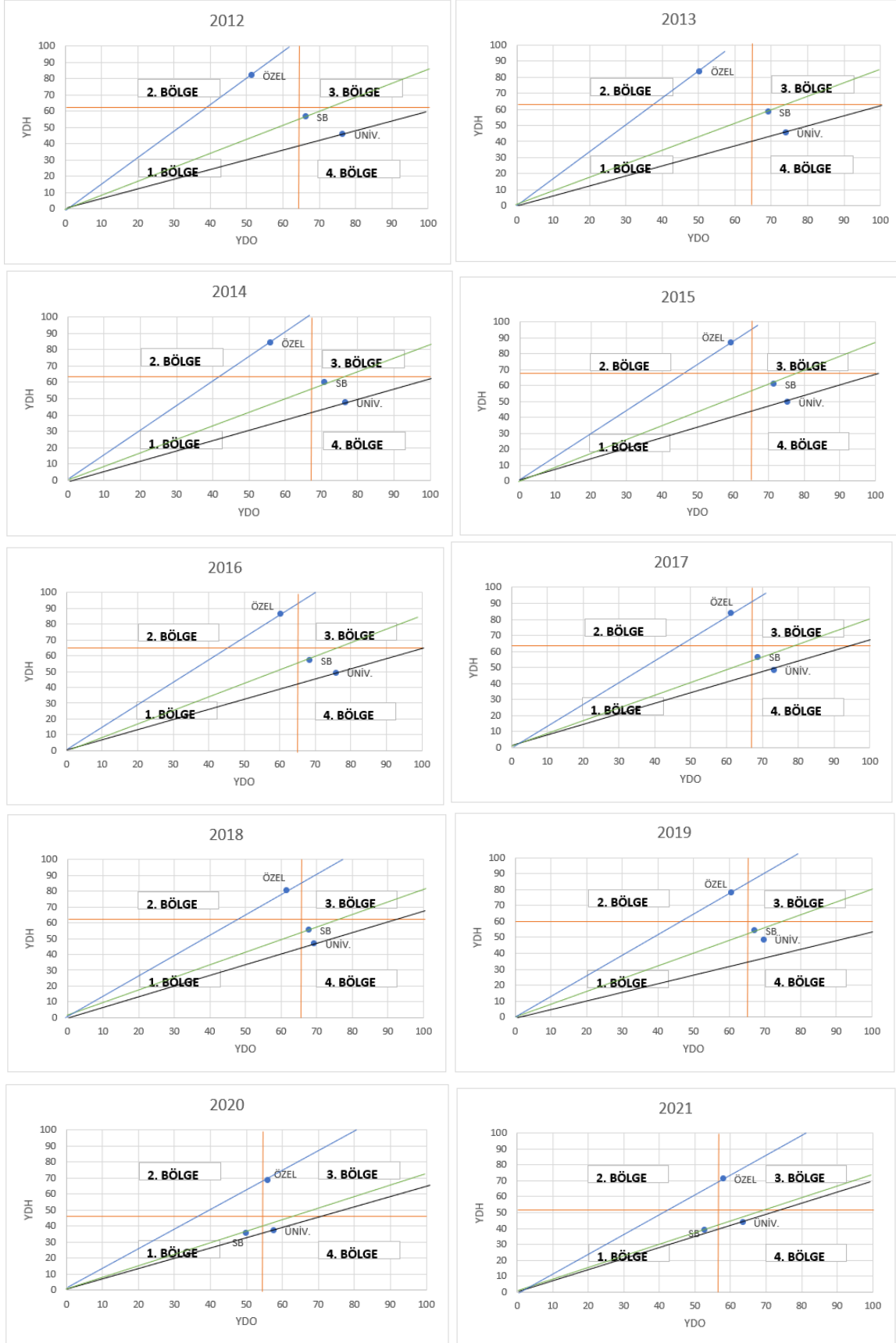
genellikle özel hastanelerin YDH'sinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. YDO açısından en yüksek değerlere sahip hastanelerin üniversite hastaneleri olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, tüm hastane gruplarında YDO'nun bir noktaya kadar arttığı ve bir noktadan sonra düşmeye başladığı görülmektedir.

Çizelge 1. Hastanelere Ait Operasyonel Göstergeler (2002-2021)

Hastane Grupları	Ortalama Kalış Günü (OKG)																			
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sağlık Bakanlığı	5,70	5,60	5,60	5,20	5,20	4,70	4,50	4,60	4,40	4,30	4,30	4,40	4,30	4,30	4,40	4,50	4,50	4,60	5,20	5,00
Üniversite	8,60	8,50	8,30	8,20	7,80	6,90	6,60	6,10	6,20	5,80	6,10	6,00	5,90	5,60	5,70	5,60	5,50	5,30	5,70	5,40
Özel	3,10	3,00	2,80	2,70	2,40	1,80	1,80	2,00	2,00	2,00	2,30	2,20	2,40	2,50	2,60	2,70	2,80	2,80	3,00	3,00
Ortalama	5,80	5,70	5,57	5,37	5,13	4,47	4,30	4,23	4,20	4,03	4,23	4,20	4,20	4,13	4,23	4,27	4,27	4,23	4,63	4,47
Hastane Grupları	Yatak Devir Hızı (YDH)																			
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sağlık Bakanlığı	38,80	39,70	44,80	45,80	47,90	50,70	52,10	51,40	52,90	55,90	56,30	57,90	59,80	60,50	56,90	56,20	55,00	54,00	35,20	38,70
Üniversite	29,70	31,50	32,90	35,30	37,40	40,80	46,40	48,60	43,10	46,20	45,60	45,20	47,40	49,30	48,90	48,00	46,50	48,30	36,80	43,30
Özel	37,50	40,80	46,20	57,00	74,30	93,40	101,90	92,10	91,10	95,60	81,80	83,20	83,90	86,60	85,90	83,80	80,10	78,00	68,10	70,90
Ortalama	35,33	37,33	41,30	46,03	53,20	61,63	66,80	64,03	62,37	65,90	61,23	62,10	63,70	65,47	63,90	62,67	60,53	60,10	46,70	50,97
Hastane Grupları	Yatak Doluluk Oranı (YDO)																			
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sağlık Bakanlığı	60,60	61,40	68,20	65,20	67,50	64,80	63,80	65,00	64,30	66,40	66,40	69,30	71,10	71,70	68,70	69,00	68,00	67,30	50,00	52,80
Üniversite	69,80	72,90	74,70	79,20	79,70	76,50	84,40	80,70	72,90	73,60	76,70	74,10	76,70	75,50	76,00	73,40	69,50	69,80	57,70	63,60
Özel	32,00	33,10	35,10	42,00	48,00	46,00	50,70	50,30	50,80	53,60	51,50	50,50	56,10	59,60	60,30	61,40	61,80	60,70	56,10	58,10
Ortalama	54,13	55,80	59,33	62,13	65,07	62,43	66,30	65,33	62,67	64,53	64,87	64,63	67,97	68,93	68,33	67,93	66,43	65,93	54,60	58,17

Görsel 2. Pabon Lasso Grafikleri (2002-2021)

Görsel 2 Devam. Pabon Lasso Grafikleri (2002-2021)

Görsel 2’de 2002-2021 yıllarına ait Pabon Lasso Diyagramlarına yer verilmiştir. Buna göre Sağlık Bakanlığı hastanelerinin, 2002-2004 yıllarında 3. Bölgede, 2005-2007 arasında 4. Bölgede, 2008’de 1. bölgede, 2009-2019 yıllarında 4. Bölgede, 2020 ve 2021 yıllarında 1. bölgede konumlandığı görülmektedir. Sağlık Bakanlığı hastanelerinin yatak kullanım verimliliğinin zaman içinde düştüğü görülmektedir. Üniversite hastanelerinin tüm yıllarda 4. Bölgede olduğu saptanmıştır. Bu durum üniversite hastanelerinin YDO’sunun yüksek ancak YDH’sini düşük ve OKG’sinin uzun olduğunu göstermektedir. Diğer hastanelere kıyasla daha komplike vakalara bakan ve 3. Basamak sağlık kurumları olan üniversite hastanelerinde OKG’nin uzun olması ve dolayısıyla YDH’nin de düşük olması beklenen bir durumdur. Özel hastaneler 2002-2019 yıllarında 2. Bölgedeyken 2020 ve 2021 yıllarında 3. Bölgede konumlanmıştır. Özel hastanelerin ise 2002-2019 aralığında YDO’sunun verimsizken 2020 ve 2021 yıllarında tüm göstergeler açısından verimli olduğu tespit edilmiştir. Özel hastanelerin yatak kullanım verimliliğinin zaman içinde geliştiği görülmektedir. Covid-19 pandemisinin etkisinde geçen 2020 ve 2021 yıllarında hastane yataklarının yoğun kullanımı sonucu YDO’nun yükselmesi beklenen bir gelişmedir.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu araştırmada Türkiye’deki Sağlık Bakanlığı, üniversite ve özel hastanelerin 2002-2021 yılları yatak kullanım performanslarını Pabon Lasso modeliyle değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda Sağlık Bakanlığı hastanelerinin yatak kullanım verimliliğinin zaman içinde düştüğü görülmektedir. Üniversite hastanelerinin tüm yıllarda istikrarlı bir seyir izlemekle birlikte YDO’nun yüksek ancak YDH’nin düşük ve OKG’nin uzun olduğu belirlenmiştir. Üniversite hastanelerinin kompleks vakalara bakması nedeniyle düşük YDH ve uzun OKG normal karşılanmaktadır. Özel hastanelerin ise 2002-2019 aralığında YDO’sunun verimsizken 2020 ve 2021 yıllarında tüm göstergeler açısından verimli olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun 2020 ve 2021 yıllarında Covid-19 pandemisinin etkisiyle YDO’lardaki yükselişlerden kaynaklandığı açıktır.

Hastanelerde etkin performans ölçümü için mevcut durumun tespit edilmesi kadar performans göstergelerinin sebeplerinin araştırılması da önemlidir. Performansta iyileşme sağlanması için bu sebeplerin de araştırılması önemlidir. Bu araştırmada hastanelerin yatak kullanım performanslarının mevcut durumu değerlendirilmiştir. Gelecek araştırmalar için hastanelerin yatak kullanım performanslarının düşüş veya yükseliş nedenlerinin de araştırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- [1] Aeenparast, A., Farzadi, F., Maftoon, F., Zandian, H., & Rezaei Yazdeli, M. Quality of hospital bed performance studies based on Pabon Lasso Model. *International Journal of Hospital Research*, 4(3), 143-148, 2015.
- [2] Goshtasebi, A., Vahdaninia, M., Gorgipour, R., Samanpour, A., Maftoon, F., Farzadi, F., & Ahmadi, F. Assessing hospital performance by the Pabon Lasso Model. *Iranian Journal of Public Health*, 38(2), 119-124, 2009.
- [3] Kalhor, R., Salehi, A., Keshavarz, A., Bastani, P., & Orojloo, P. Assessing hospital performance in Iran using the Pabon Lasso Model. *Asia Pacific Journal of Health Management*, 9(2), 77-82, 2014.
- [4] Lasso, P.H. Evaluating hospital performance through simultaneous application of several indicators. *Bulletin of the Pan American Health Organization (PAHO)*; 20 (4), 1986.
- [5] Mehrtak, M., Yusefzadeh, H., & Jaafari-pooyan, E. Pabon Lasso and Data Envelopment Analysis: a complementary approach to hospital performance measurement. *Global journal of health science*, 6(4), 107, 2014.
- [6] Mohammadkarim, B., Jamil, S., Pejman, H., Seyyed, M. H., & Mostafa, N. Combining multiple indicators to assess hospital performance in Iran using the Pabon Lasso Model. *The Australasian medical journal*, 4(4), 175, 2011.
- [7] Mohebbifar, R., Sokhanvar, M., Hasanpoor, E., Isfahani, H. M., Ziaifar, H., Kakemam, E., & Mohseni, M. A survey on the performance of hospitals of Qazvin Province by the Pabon Lasso Model. *Research Journal of Chemical Sciences*, 2014.
- [8] Tripathi, C. B., Kumar, R., Sharma, R. C., & Agarwal, R. Assessment of performance of services in a tertiary care Neuropsychiatric Institute using Pabon Lasso Model. *Asian Journal of Medical Sciences*, 7(6), 69-74, 2016.

İLKÖĞRETİM ÖĞRETMENLERİNİN TEKNOLOJİK PEDAGOJİK ALAN BİLGİLERİ İLE DİJİTAL MATERYAL OLUŞTURABİLME ÖZ-YETERLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

İngilizce Öğretmeni, Esra MALKOÇ¹, Doç. Dr. Cenk AKAY²

¹ Millî Eğitim Bakanlığı, İleri Ortaokulu, Mersin,

² Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, - ORCID ID: 0000-0001-9892-6255

ÖZET

Bu araştırmanın amacı ilköğretim öğretmenlerinin teknolojik pedagojik alan bilgisi (TPAB) ve dijital materyal oluşturma öz-yeterlikleri (DMOÖ) arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli ile yürütülmüştür. Araştırma amacı doğrultusunda uygun örnekleme tekniğiyle belirlenen 300 öğretmene “Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi Ölçeği” ile “Dijital Materyal Oluşturabilme Öz-yeterlik Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin TPAB puan ortalamalarının yüksek; DMOÖ puan ortalamalarının orta düzeyde olduğu ve TPAB ile DMOÖ düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Araştırma, öğretmenlerin teknolojik pedagojik alan bilgisini, yeni nesil öğrenme ortamlarında bilgiyi somutlaştırmaya yarayan dijital öğretim materyallerini geliştirme yeterliği ile bütünleştirdiği için ayrı bir önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim Öğretmenleri, Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi, Dijital Materyal Tasarımı, Öz-yeterlik

Danışman: Doç. Dr. Cenk AKAY Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi / Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı.

EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN TECHNOLOGICAL PEDAGOGICAL CONTENT KNOWLEDGE AND SELF-EFFICACY FOR CREATING DIGITAL MATERIALS OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the relationship between technological pedagogical content knowledge levels and self-efficacy for creating digital material levels of primary school teachers. The correlational survey model from quantitative research method was used in the research. The “Technological Pedagogical Content Knowledge Scale” and “Self-Efficacy of Creating for Digital Materials Scale” were applied to 300 elementary school teachers determined by the convenience sampling technique in the line with the purpose. As a result of the research, it was found out that teachers’ TPACK mean scores were high, DMOO mean scores were moderate and there was a positive and significant correlation between teachers’ TPACK and DMOO levels. The research has a particular importance in terms of integrating teachers’ TPACK with their competence to create digital teaching materials that serve to concrete knowledge in new generation learning environments.

Keywords: Elementary School Teachers, Technological Pedagogical Content Knowledge, Digital Material Design, Self-Efficacy.

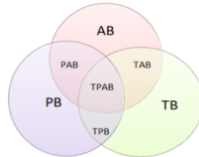
Advisor: Assoc. Prof. Dr. Cenk AKAY, Faculty of Education, University of Mersin / Curriculum and Instruction Department.

1. GİRİŞ

Devrim niteliğinde değişimlerin yaşandığı çağımızda dijital teknolojilerin de gelişmesi ve yayılmasıyla toplumda önemli değişiklikler yaşanmış, insanlar teknolojiye daha kolay erişim sağlayarak gerçek dünyaya alternatif olarak düşünülen dijital dünyanın parçası haline gelmiştir. 21. yüzyıl çocukları başka bir deyişle dijital yerlilerin (Prensky, 2001) sınırsız sanal bilgi ağıyla çevrelenmiş çağda bilgiye doğru kaynaklardan ulaşabilmeleri, elde edilen bilgiyi kendi yaşamlarına uyarlayabilmeleri için okulların yeni nesile uyum sağlayacak bir şekilde dönüşüm gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bu dönüşüm süreci daha çok basılı kaynakların kullanıldığı ortamlarda yetişen ve kendilerini gelişen dünyaya adapte etmeye çalışan kuşak olarak adlandırılan dijital göçmenler olan öğretmenlerin (Prensky, 2001;2005;2009), öğrencilerle iyi bir iletişim içerisinde bulunabilmeleriyle anlamlı hale gelecektir.

Teknolojik araçların öğretim sürecine entegre edilmesiyle beraber öğrenme ortamları, bilginin her zaman her yerden öğrenebileceği ve öğretebileceği sınıf iklimine dönüşmüş ve öğretmenlerin teknolojiyi etkili bir şekilde kullanma becerisine ihtiyaç duyulmuştur. Yapılan ilk çalışmalarda; öğretmenlerin sahip olması gereken bilgi türlerinin alan bilgisi, pedagojik bilgi ve bu iki becerinin sentezi niteliğinde olan pedagojik alan bilgisine yoğunlaşılsa da (Ball ve McDiarmid, 1989; Shulman, 1986; MaKinster ve Veal, 1999) teknolojinin hızla gelişmesi ile bu yeterliklere teknoloji boyutu eklenerek öğretmenlerin teknoloji bilgilerini pedagojik alan bilgileriyle bütünleştirmeleri hedeflenmiştir (Mishra ve Koehler, 2006). Mishra ve Koehler (2006)' e göre TPAB, pedagojik yaklaşımlar çerçevesinde teknolojiyi amaca uygun bir şekilde kullanarak yeni kavramları göstermeyi ya da önceden öğrenilenlerin tekrarını sağlamayı, öğrenende yeni kavramlar oluştururken geçmiş öğrenmeleri güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Görsel1'de gösterildiği gibi model, Alan, Pedagoji ve Teknoloji Bilgisi olmak üzere 3 ana bileşenden oluşan yedi bilgi türünü kapsamaktadır.

Görsel1. Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi Modeli (Mishra ve Koehler, 2006)

Günümüz öğrenenleri için çağın gerekliliklerinden birisi de onların öğrenme ihtiyaçlarına daha hızlı yollarla cevap vermek, kişisel öğrenmelerini geliştirmek ve başkalarının bilgilerine katkıda bulunmalarını sağlayabilmek adına öğretim sürecinde dijital öğretim materyallerinin kullanılmasıdır (Smaldino, Lowther, Mims ve Russell, 2015; Shepherd, 2012).

Dijital materyaller, teorik ve zor kavramları görselleştirmesi ile birlikte gerçek modellerin sınıf ortamında kullanılmama durumunda bu imkanı sunarak her bir öğrenciye kendi öğrenme hızında ve okul haricinde de öğrenme fırsatını tanıyan dijital ders kitapları,

uygulamalar ve çevrim içi tamamlayıcı kaynaklar gibi öğretim materyalleridir (Liarokapis ve Anderson, 2010; Lee, 2012; Thomas ve Edson, 2019). Dijital öğretim materyalleri, öğrenenin bilgiye ulaşmasında hızlı, etkili ve istekli olmasını sağlayacağından (Yavuz-Konokman, 2019), öğretmenlerin yeni nesil öğretim ortamlarında teknolojiyi kullanma becerilerinin yanı sıra “dijital materyal” geliştirme becerilerinin de önemli olduğu gerçeği gün yüzüne çıkmaktadır.

Verimli bir öğretim sürecinden bahsedebilmek için gerekli olan bir diğer husus da öğretmenlerin mesleki yeterlik ve öz-yeterlikleri ile doğrudan ilgilidir. Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (2017) öğretmen yeterliğini, “öğretmenlerin mesleklerini etkili ve verimli bir şekilde yerine getirebilmeleri için sahip olmaları gereken bilgi, beceri ve tutumlar” şeklinde tanımlanmaktadır. Öz-yeterlik ise “bireyin var olan bir performansı ortaya çıkarmak için yapılabilecek etkinlikleri birleştirip başarılı olarak tamamlamasına ilişkin kendi yetilerine olan inancı” şeklinde tanımlamıştır (Bandura, 2002).

Öğretmenler mesleki ve öz-yeterliklerini dijital materyal oluşturma becerileriyle taçlandırıp deneyimleri, tutumları, algıları, duyuşsal ve düşünsel süreçleri ile ön bilgi ve becerilerinden doğan yeteneklerine inanarak (Caprara, Barbaranelli, Steca, ve Malone, 2006; Uzun, B. N. ve Akay, C., 2021) öğretim sürecinde kendine ve öğrencilerine yeterli motivasyonu sağlamış olacaktırlar.

1.1. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma ile ilköğretim öğretmenlerinin sahip olması beklenen teknolojik pedagojik alan bilgisi (TPAB) ve dijital materyal oluşturma öz-yeterlikleri (DMOÖ) arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Araştırma öğretmenlerin TPAB’ni, yeni nesil öğrenme ortamlarında bilgiyi somutlaştırmaya yarayan dijital öğretim materyallerini geliştirme yeterliği ile bütünleştirdiği için ayrı bir önem arz etmektedir. Alan yazın incelendiğinde öğretmenlerin TPAB’ne dair çeşitli çalışmalar (Birhanlı ve Gündüz, 2021; Demirci, 2021; Saykal ve Sağır, 2021; Tondeur, J., Scherer, R., Siddiq ve Baran 2020) bulunurken TPAB ile DMOÖ’nin ilişkisinin tarandığı araştırmalara rastlanmamıştır.

1.2. Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Bu kapsamda araştırmanın ana problemi, “ilköğretim öğretmenlerinin teknolojik pedagojik alan bilgileri ile dijital materyal oluşturabilme öz-yeterlik düzeyleri nasıldır?” olarak belirlenmiş olup alt problemler aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

1. İlköğretim öğretmenlerinin TPAB ve DMOÖ ne düzeydedir?
2. İlköğretim öğretmenlerinin TPAB ve DMOÖ çeşitli değişkenlere (cinsiyet, yaş, kıdem, eğitim durumu, görev yapılan okul türü, branş) göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. İlköğretim öğretmenlerinin TPAB ile DMOÖ arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”
4. İlköğretim öğretmenlerinin TPAB düzeyi, DMOÖ düzeyinin anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın türü, evren ve örnekleme, veri toplamada kullanılan ölçme araçları ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Türü

Bu araştırma, ilköğretim okullarında görev yapmakta olan öğretmenlerin TPAB düzeyleri ile DMOÖ düzeylerini tespit etmeyi ve bu kavramlar arasındaki ilişkiyi ortaya

çıkarmayı hedefleyen nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli ile yapılmıştır. Tarama araştırmaları, belirlenen örnekleme temel alarak eğilim ve tutumların betimlenmesine olanak tanıyan bir araştırma modelidir (Creswell, 2017). İlişkisel tarama deseni ise iki veya daha fazla değişken ya da bazı puan grupları arasındaki ilişkinin varlığını veya derecesini tanımlamayı amaçlar (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, devlet ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenler oluştururken örneklem grubu ise seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme ile belirlenmiştir. Bu örnekleme yönteminin temel özelliği araştırmaya hız ve pratiklik kazandırmak amacıyla örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesidir (Büyüköztürk vd.,2012; Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Örneklem grubunu oluşturan öğretmenlerin cinsiyet, yaş ve mesleki kıdemlerine ilişkin bilgiler Çizelge1’de gösterilmiştir.

Çizelge1. Öğretmenlerin Cinsiyet, Yaş ve Mesleki Kıdeme Göre Dağılımı

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	127	50,0
	Erkek	127	50,0
	Toplam	254	100,0
Yaş	21-30	54	21,3
	31-40	137	53,9
	41yaş ve üzeri	63	24,8
	Toplam	254	100,0
Kıdem	0-5 yıl	74	29,1
	6-10 yıl	120	47,2
	11 yıl ve üzeri	60	23,6
	Toplam	254	100,0

Çizelge1 incelendiğinde araştırmaya katılan 254 öğretmenden 127’si (%50) kadın, 127’sinin erkek (%50) olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin eğitim durumları, çalıştıkları okul türü ve branşlarına dair bilgileri ise Çizelge2’ de verilmiştir.

Çizelge2. Öğretmenlerin Eğitim Durumu, Çalıştıkları Okul Türü ve Branşlarına Göre Dağılımı

Değişkenler		N	%
Eğitim Durumu	Lisans	211	83,1
	Lisansüstü	43	16,9
	Toplam	254	100,0
Okul Türü	İlkokul	97	38,2
	Ortaokul	157	61,8
	Toplam	254	100,0
Branş	Beden Eğitimi	3	1,2
	Bilişim Teknolojileri	6	2,4
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	8	3,1
	Fen Bilimleri	15	5,9
	İngilizce	95	37,4
	Matematik	17	6,7
	Rehberlik	2	,8
	Sınıf	73	28,7
	Sosyal Bilgiler	7	2,8
	Türkçe	28	11,0
	Toplam	254	100,0

Çizelge2 incelendiğinde araştırmaya katılan 254 öğretmenden 211'i (%83,1) lisans mezunu düzeyindeyken 43'ünün ise (%16,9) lisansüstü düzeyde olduğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

İlişkisel tarama modelinde gerçekleştirilen bu araştırmada üç farklı veri toplama aracından yararlanılmıştır; kişisel bilgi formu, Bilici, S. ve Güler, Ç. (2016) tarafından uyarlanan "Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi Ölçeği"; Uzun, B. N. ve Akay, C. (2021) tarafından geliştirilen Öğretmenlerin Dijital Materyal Oluşturabilme Öz-yeterlikleri Ölçeği" kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu:

Araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formunda cinsiyet, yaş, kıdem yılı, kadrolarının bulunduğu okul türü, branş ve eğitim durumu bilgilerini kapsayan 6 madde bulunmaktadır.

2.3.2. Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi Ölçeği:

Araştırmada orijinali Jang ve Tsai (2012) tarafından geliştirilen, Bilici, S. ve Güler, Ç. (2016) tarafından uyarlanan Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi ölçeği kullanılmıştır. 30 madde ve Alan Bilgisi (AB) boyutu, Pedagojik Alan Bilgisi (PABB) boyutu, Teknoloji Bilgisi (TB) boyutu ve Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPABB) olarak 4 faktörden oluşan ölçek (1. Tamamen Katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Az Katılıyorum, 4. Katılıyorum, 5. Tamamen Katılıyorum) 5'li likert tiptedir. Ölçekten alınabilecek en düşük toplam puan 1 iken en yüksek toplam puan 150 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin güvenirlik değerinin hesaplanmasında kullanılan Cronbach alpha değeri .94'tür. Bu araştırmada hesaplanan Cronbach alpha değeri ise .90'dır.

2.3.3. Öğretmenlerin Dijital Materyal Oluşturabilme Öz-yeterlikleri Ölçeği:

Araştırmada öğretmenlerin dijital materyal oluşturabilme öz-yeterlik düzeylerini belirlemek için Uzun, B. N. ve Akay, C. (2021) tarafından geliştirilen Öğretmenlerin Dijital Materyal Oluşturabilme Öz-yeterlikleri Ölçeği" kullanılmıştır. Dijital materyal oluştururken öğretmenlerin sahip olması gereken yeterlikler ile ilgili 26 maddeden oluşan ölçekten alınabilecek en yüksek puan 2600 (Tamamen yeterliyim); en düşük puan 0 (Tamamen yetersizim) olarak belirlenmiştir. Ölçeğin güvenirlik analizi .98 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada hesaplanan güvenirlik katsayısı .97'dir.

2.4. Veri Analizi

Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi Ölçeği (TPABÖ), Dijital Materyal Oluşturabilme Öz-yeterliği Ölçeği (DMOÖÖ) ve Kişisel Bilgi Formu'ndan oluşan veri toplama araçları Nisan 2023 tarihinde İlkokul ve Ortaokullarda çeşitli branşlarda görev yapan 300 öğretmene uygulanmıştır. Elde edilen veriler sosyal bilimler için geliştirilmiş bir program aracılığıyla analiz edilmiş, veri setinde eksik veya hatalı veriye rastlanmamıştır. Uç değer analizi sonrasında toplam 46 veri uç değer göstermiş ve değerlendirme dışı bırakılmıştır. Sonuç olarak, 254 öğretmen ile analize devam edilmiştir. Verilerin dağılımını belirlemek adına yapılan normallik testinde örneklem grubunun 30'dan büyük olması nedeni ile Kolmogorov -Smirnov değerleri esas alınmıştır (Can, 2022, s. 91). Yapılan Kolmogorov-Smirnov test sonuçları Çizelge3' te gösterilmiştir.

Çizelge3. TPAB ve DMOÖ Ölçeklerine ait Normallik Testi

	KS	sd	p
DMOÖ	,052	254	,094
TPAB	,076	254	,001

Çizelge3 incelendiğinde DMOÖ puanlarının evrendeki dağılımı normal bulunurken ($K-S_{254}=0,052$; $p>0,05$) TPAB puanlarının evrendeki dağılımı normal olmadığı görülmüştür ($K-S_{254}=0,076$; $p<0,05$). Ancak çarpıklık (skewness) değerinin $-,281$ ve basıklık (kurtosis) değerinin $,073$ ile ± 1 olduğu görüldüğünden verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir (Can, 2022, s. 87).

3. BULGULAR

Araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

3.1. Öğretmenlerin TPAB ve DMOÖ Düzeylerine İlişkin Bulgular

Örnekleme oluşturan ilkököl ve ortaokullarda görev yapmakta olan öğretmenlerin TPAB ve DMOÖ düzeylerine ilişkin puanları, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Çizelge4'te gösterilmiştir.

Çizelge4. Öğretmenlerin TPAB ve DMOÖ puan ortalamalarının betimsel istatistikleri

	N	En Düşük	En Yüksek	\bar{X}	ss
TPAB	254	97,00	131,00	114,18	7,21
DMOÖ	254	1080,00	2270,00	1773,53	221,11

Çizelge4 incelendiğinde öğretmenlerin TPAB ölçeğinden aldıkları ortalama puanın (\bar{X}) 114,18 olduğu görülürken, DMOÖ ölçeğinden aldıkları ortalama puanın (\bar{X}) 1773,53 olduğu görülmüştür.

3.2. Öğretmenlerin Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi ve Dijital Materyal Oluşturabilme Öz-Yeterliği Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Bulguları

Örnekleme oluşturan ilkököl ve ortaokullarda görev yapmakta olan öğretmenlerin TPAB ve DMOÖ düzeylerine ilişkin puan ortalamalarında cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek için gerçekleştirilen ilişkisiz örneklem için t testi sonucuna göre öğretmenlerin TPAB ve DMOÖ düzeylerine ilişkin puan ortalamalarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşmanın bulunmadığı görülmüştür ($t_{(252)}=-1,236$; $p>.05$; $t_{(252)}=.056$; $p>.05$).

İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin TPAB düzeylerine ilişkin puan ortalamalarının yaş değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek için gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizinin Levene testi sonucunda ($p=.021$) varyansların homojenliği varsayımının sağlanmadığı görüldüğünden analize çoklu karşılaştırma testlerinden Dunnett's C ile devam edilmiştir. Bu testin sonucuna ilişkin bilgiler Çizelge5'te sunulmuştur.

Çizelge5. Öğretmenlerin yaşlarına göre TPAB puan ortalamalarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arası	3442,610	2	1721,305	44,375	,000	21-30 yaş ile 41 yaş ve üzeri 31-40 yaş ile 41 yaş ve üzeri
Gruplar içi	9736,319	251	38,790			
Toplam	13178,929	253				

Çizelge5'e göre, öğretmenlerin TPAB puan ortalamalarında gözlenen anlamlı farklılığın yaşı 21-30 ve 31-40 yaş aralığında olanlar ile 41 yaş ve üzeri olan öğretmenler arasında olduğu görülmüştür ($F=44,375$; $p<.01$).

Öğretmenlerin DMOÖ puan ortalamalarının yaş değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek için gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizinin Levene testi sonucunda ($p = .521$) varyansların homojenliği varsayımının sağlandığından yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testinin sonucuna ilişkin bilgiler Çizelge6'da sunulmuştur.

Çizelge6. Öğretmenlerin yaşlarına göre DMOÖ puan ortalamalarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamli fark
Gruplar arası	392540,50	2	196270,254	4,113	,017	21-30 yaş ile 41 yaş ve üzeri 31-40 yaş ile 41 yaş ve üzeri
Gruplar içi	11977408,67	251	47718,760			
Toplam	12369949,18	253				

Çizelge6'ya göre, öğretmenlerin DMOÖ puan ortalamalarında gözlenen anlamlı farklılığın yaşları 21-30 yaş ve 31-40 yaş aralığında olanlar ile 41 yaş ve üzeri olan öğretmenler arasında olduğu görülmüştür ($F=4,113$; $p<.05$).

İlköğretimde görev yapan öğretmenlerin TPAB ve DMOÖ puan ortalamalarının mesleki kıdeme göre farklılaşma durumunu belirlemek için gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizinin Levene testi sonucunda varyansların homojenliği varsayımının sağlandığı görüldüğünden yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testinin sonucuna ilişkin bilgiler Çizelge7'de sunulmuştur.

Çizelge7. Öğretmenlerin kıdemlerine göre TPAB ve DMOÖ puan ortalamalarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamli fark
Gruplar arası	5360,34	2	2680,17	86,04	,000	0-5 yıl > 11+ 6-10 yıl > 11+
Gruplar içi	7818,58	251	31,15			
Toplam	13178,92	253				

Çizelge7'ye göre, öğretmenlerin TPAB puan ortalamalarında gözlenen anlamlı farklılığın kıdem yılı 0-5 yıl ve 6-10 yıl aralığında olanlar ile kıdem yılı 11 yıl ve üzeri arasında olanlar arasında olduğu görülürken ($F=86,04$; $p<.01$), öğretmenlerin DMOÖ puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığın olmadığı gözlenmiştir. ($F=2,225$; $p>.05$).

Öğretmenlerin TPAB ve DMOÖ puan ortalamalarında eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek için gerçekleştirilen ilişkisiz örneklem için t testinin Levene testi sonucunda varyansların homojenliği varsayımının sağlandığı görüldüğünden yapılan ilişkisiz örneklem için t testi sonuçlarına göre öğretmenlerin TPAB ve DMOÖ puan ortalamalarında eğitim durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığın olmadığı gözlenmiştir ($t_{(252)}=-,113$; $p>.05$; $t_{(252)}=-1,073$; $p>.05$).

Öğretmenlerin TPAB ve DMOÖ puan ortalamalarında görev yapılan okul türüne göre anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için gerçekleştirilen ilişkisiz örneklem için t testinin Levene testi sonucunda varyansların homojenliği varsayımının sağlandığı görüldüğünden yapılan ilişkisiz örneklem için t testi sonuçlarına göre ilkökulda görev yapan öğretmenlerin TPAB ve DMOÖ puan ortalamalarında görev yapılan okul türüne göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığın olmadığı gözlenmiştir ($t_{(252)}=-1,206$; $p>.05$; $t_{(252)}=,307$; $p>.05$).

Öğretmenlerin TPAB puan ortalamalarının branşa göre farklılaşma durumunu belirlemek için gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizine göre öğretmenlerin TPAB puan ortalamalarında branşa göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığın olmadığı gözlenmiştir ($F=1,289$; $p>.05$).

Öğretmenlerin DMOÖ puan ortalamalarının branşa göre farklılaşma durumunu belirlemek için gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizinin Levene testi sonucunda varyansların homojenliği varsayımının sağlandığı görüldüğünden seçilen Tukey çoklu karşılaştırma testinin sonucuna ilişkin bilgiler Çizelge8'de sunulmuştur.

Çizelge8. Öğretmenlerin branşlarına göre DMOÖ puan ortalamalarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arası	1424130,80	9	158236,75	3,527	,000	Fen Bilimleri ile Bilişim Teknolojileri ve İngilizce
Gruplar içi	10945818,38	244	44859,91			
Toplam	12369949,18	253				

Çizelge8 incelendiğinde, öğretmenlerin DMOÖ puan ortalamalarında gözlenen anlamlı farklılığın branşı Fen Bilimleri olan öğretmenler ile branşı Bilişim Teknolojileri ve İngilizce olan öğretmenler arasında olduğu görülmüştür ($F=3,527$; $p<.01$).

3.3. Öğretmenlerin TPAB Düzeyleri ile DMOÖ Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Öğretmenlerin TPAB ve DMOÖ düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek adına öncelikle Kolmogorov-Smirnov testi yapılmıştır. Kolmogorov-Smirnov test sonuçlarına göre DMOÖ ölçeğinden elde edilen toplam puan anlamlı bulunurken ($p>0,05$); TPAB ölçeğinden elde edilen toplam puanın normal dağılmadığı görülmüştür ($p<0,05$). Ancak çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerinin ± 1 arasında olduğu görüldüğünden verilerin normal dağıldığı kabul edilerek yapılan Pearson korelasyon analizi sonucu Çizelge9'da gösterilmiştir.

Çizelge9. TPAB ile DMOÖ Düzeylerinin Pearson Korelasyon Analizi Sonucu

		TPAB	DMOÖ
TPAB	Pearson Correlation	1	,371**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	254	254
DMOÖ	Pearson Correlation	,371**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	254	254

Çizelge9'da yer alan öğretmenlerin TPAB ile DMOÖ düzeyleri arasında bir ilişkinin olup olmadığını ortaya koymak için yapılan basit doğrusal korelasyon işlemi sonucuna göre TPAB ve DMOÖ arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki vardır ($r=0,37$; $p<0.01$).

3.4. Öğretmenlerin TPAB'nin DMOÖ'ni Yordama Düzeyine İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin TPAB düzeylerinin DMOÖ düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi olup olmama durumunu belirlemek için gerçekleştirilen basit doğrusal regresyon analizinin sonucu ise Çizelge10'da sunulmuştur.

Çizelge10. Regresyon Analizi sonucu

	B	Standart hata	β	t	p
Sabit	475,468	205,053		2,319	,021
TPABÖ	11,368	1,792	,371	6,343	,000

R= ,371
F= 40,234 (1-252)

R²=,134
p=,000

Öğretmenlerin TPAB düzeylerinin DMOÖ düzeylerini ne şekilde yordadığını ortaya koymak için yapılan Çizelge10'daki basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, TPAB düzeyleri ile DMOÖ düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki gözlenmiş ($R=0,371$; $R^2=0,134$), TPAB, DMOÖ'nün anlamlı bir yordayıcısı olarak görülmüştür ($F= 40,234_{(1-252)}$, $p<0,01$). TPAB, DMOÖ'deki değişimin %0,13'ünü açıklamaktadır. Regresyon denkleminde esas yordayıcı değişkenin katsayısının ($B=11,368$) anlamlılık testi de teknolojik pedagojik alan bilgisinin anlamlı bir yordayıcı olduğunu göstermektedir ($p<0,01$).

4. TARTIŞMA

Bu araştırma, ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin sahip olması beklenen teknolojik pedagojik alan bilgisi ve dijital materyal oluşturma öz-yeterlikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmış ve elde edilen bulgular aşağıda tartışılmıştır.

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin, öğretmenlerin TPAB puan ortalamalarının yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazın tarandığında öğretmenlerin TPAB seviyelerin yüksek olduğu başka çalışmalara da rastlanmıştır (Akyıldız ve Altun, 2018; Altunoğlu, 2017). Bu durum öğretmenlerin teknoloji, pedagoji ve alanlarına ilişkin bilgileri, teknoloji ile donatılmaya başlanan öğretim ortamlarına entegre edebilmiş olmalarıyla ifade edilebilir. İlköğretimde görev yapan öğretmenlerin DMOÖ puan ortalamasının orta düzeyde olduğu görülmüştür.

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin, ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin TPAB toplam puanı ve cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Bu durum, erkek ve kadın öğretmenlerin, günümüz koşulları gereği teknolojiyi zorunlu ve sürekli olarak kullanmalarıyla ifade edilebilir. Alanyazındaki diğer çalışmalara bakıldığında TPAB ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı başka çalışmalara da rastlanmıştır (Bilici ve Güler, 2016; Delen, 2016; Turgut, 2017).

Araştırma sonuçları, ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin yaşları arttıkça TPAB ve DMOÖ düzeylerinin azaldığını göstermektedir. İleri yaşlarda olan öğretmenlerin TPAB ve DMOÖ seviyelerinin düşük olması, genç öğretmenlere göre teknoloji ve dijital materyallerle geç tanışmış olmaları ile açıklanabilir. Araştırma bulgusuna paralel olarak Lin, Tsai, Chai ve Lee (2013)'nin yaptıkları çalışmada, öğretmen adaylarının TPAB düzeyleri yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda mesleki kıdem yılı 0-5 ve 6-10 yıl ile 11 yıl ve üzerinde olan öğretmenlerin TPAB düzeyleri arasında anlamlı farklılık gözlenmiştir. literatür tarandığında mesleki kıdemi az olan öğretmenlerin, mesleki kıdemi fazla olan öğretmenlere göre TPAB yeterliklerinin daha fazla olduğuna yönelik çalışmalara rastlanmıştır (Cesur-Özkara, Yavuz-Konokman ve Yanpar-Yelken, 2018). Araştırmada öğretmenlerin mesleki kıdemleri ile DMOÖ düzeyleri arasında anlamlı farka rastlanmamıştır. Bu durum, öğretmenlerin meslekleri gereği yenilik ve gelişmeleri takip etme durumlarında olmalarından kaynaklanabilir. Araştırma kapsamında öğretmenlerin TPAB ve DMOÖ düzeyleri ile görev yaptıkları okul türü ve eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Öğretmenlerin TPAB düzeylerinin branşa göre değişimine bakıldığında anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Öğretmenlerin branşları ile DMOÖ arasındaki ilişki ele alındığında, Fen Bilgisi öğretmenleri ile İngilizce ve Bilişim Teknolojileri öğretmenleri arasında İngilizce ve Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin lehine anlamlı bir farklılık görülmüştür.

Çalışmada elde edilen sonuçlara göre öğretmenlerin TPAB ile DMOÖ düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Araştırma sonucunda ilköğretimde okullarında görev yapan öğretmenlerin TPAB düzeylerinin, DMOÖ düzeylerini olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Konu ile ilgili alan yazın tarandığında öğretmen adaylarının TPAB düzeylerinin, teknoloji entegrasyonu öz-yeterliklerini etkilediği araştırma sonuçlarına rastlanmıştır (Abbitt, 2011).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucuna göre, ilköğretim öğretmenlerinin TPAB puan ortalamalarının yüksek, DMOÖ puan ortalamalarının ise orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada, ilköğretim öğretmenlerinin cinsiyetleri, eğitim durumları, görev yaptıkları okul türü ve branşları ile TPAB düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamazken, öğretmenlerin yaşları ve kıdemleri ile TPAB düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuç doğrultusunda, ilköğretim öğretmenlerinin cinsiyet, kıdem, eğitim durumu ve görev yapılan okul türü ile DMOÖ düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamazken, öğretmenlerin yaşları ile DMOÖ düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan Bilişim Teknolojileri ve İngilizce öğretmenlerinin DMOÖ ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda, ilköğretim öğretmenlerinin TPAB düzeyleri ile DMOÖ düzeyleri arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki tespit edilirken öğretmenlerin TPAB'nin DMOÖ'ndeki değişimi %0,13 oranında açıkladığını göstermiştir.

Bu araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

İleri yaşta bulunan öğretmenler başta olmak üzere, tüm ilköğretim öğretmenlerine, teknolojik bilgilerini arttırıcı ve dijital materyal tasarımına yönelik teorik ve uygulamalı kurs ya da hizmet içi eğitim verilebilir. Kıdemleri farklı olan öğretmenler çeşitli etkinliklerle bir araya getirilerek, teknoloji kullanımı ve dijital materyal geliştirme konularında, birbirlerinin deneyim ve bilgilerinden faydalanmaları sağlanabilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Yapılan bu araştırma nicel verilerle sınırlı ve belli branşlardaki öğretmenlerin çoğunluğu oluşturduğu bir araştırmadır. Öğretmen sayısı artırılarak branş çeşitliliğinin sağlandığı öğretmen gruplarıyla karma yöntemle çalışma yapılması daha geniş ve genellenebilir sonuçlar verebilir. Daha geniş örnekleme veya nitel araştırma yöntemleri ile daha az sayıda çalışma grubu üzerinde derinlemesine araştırmalar yapılarak araştırma sonuçları karşılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

- 1) Abbitt, J. T. (2011). An investigation of the relationship between self-efficacy beliefs about technology integration and technological pedagogical content knowledge (TPACK) among preservice teachers. *Journal of Digital Learning in Teacher Education*, 27(4), 134-143.
- 2) Akyıldız, S. ve Altun, T. (2018). Examining technological pedagogical and content knowledge (TPACK) levels of primary pre-service teachers based on some variables. *Journal of Education*, 8(2), 318-333.
- 3) Altunoğlu, A. (2017). Fen bilimleri öğretmenlerinin teknolojik pedagojik alan bilgisi (tpab) düzeyleri ve teknolojiye yönelik tutumlarının incelenmesi, (Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- 4) Ball, D. L., ve McDiarmid, G. W. (1989). *The subject matter preparation of teachers*. East Lansing, Michigan: National Center for Research on Teacher Education.
- 5) Bandura, A. (2002). Social cognitive theory in cultural context. *Applied psychology*, 51(2), 269-290.
- 6) Bilici, S., ve Güler, Ç. (2016). Ortaöğretim Öğretmenlerinin TPAB Düzeylerinin Öğretim Teknolojilerini Kullanma Durumlarına Göre İncelenmesi. *Ilkogretim Online*, 15(3).
- 7) Birhanlı, A., ve Gündüz, R. (2021). Fen ve teknoloji öğretmen adaylarının teknolojik pedagojik alan bilgisi özgüven düzeylerinin incelenmesi. *International Anatolia Academic Online Journal Social Sciences Journal*, 7(2), 27-40.
- 8) Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2012). Örneklem yöntemleri.
- 9) Can, A. (2022). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi* (10. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- 10) Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Steca, P., ve Malone, P. S. (2006). Teachers' self-efficacy beliefs as determinants of job satisfaction and students' academic achievement: A study at the school level. *Journal of school psychology*, 44(6), 473-490.
- 11) Cesur-Özkara, E, Yavuz-Konokman, G, Yanpar-Yelken, T. (2018). Eğitimde teknolojik kullanımı hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerin TPAB özgüvenlerinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 371-412.
- 12) Creswell, J. W., ve Creswell, J. D. (2017). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage publications.
- 13) Delen, K. (2016). Türk İngilizce öğretmenlerinin teknolojik pedagojik ve alan bilgisi seviyelerinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- 14) Demirci, F. (2021). Bilişim teknolojileri öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının öz-yeterlik kaynakları ile teknolojik pedagojik alan bilgileri arasındaki ilişki.
- 15) Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., ve Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (Vol. 7, p. 429). New York: McGraw-hill.
- 16) Lee, K. (2012). Augmented reality in education and training. *TechTrends*, 56(2), 13.
- 17) Lin, T. C., Tsai, C. C., Chai, C. S., ve Lee, M. H. (2013). Identifying science teachers' perceptions of technological pedagogical and content knowledge (TPACK). *Journal of Science Education and Technology*, 22(3), 325-336.
- 18) Liarokapis, F., ve Anderson, E. F. (2010). Using augmented reality as a medium to assist teaching in higher education.

- 19) MaKinster, J. G., ve Veal, W. R. (1999). Pedagogical content knowledge taxonomies. *The Electronic Journal of Science Education: EJSE*, 3(4).
- 20) Mishra, P., ve Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers college record*, 108(6), 1017-1054.
- 21) https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/11115355_YYRETMENLYK_MES_LEYY_GENEL_YETERLYKLERY.pdf 04/03/2023 tarihinde erişildi
- 22) Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants part 2: Do they really think differently?. *On the horizon*. Available from <https://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>
- 23) Prensky, M. (2005). Listen to the natives. *Educational leadership*, 63(4). Available from <http://cesa7ita2009.pbworks.com/f/Listen+to+the+Natives.pdf>
- 24) Prensky, M. (2009). H. sapiens digital: From digital immigrants and digital natives to digital wisdom. *Innovate: journal of online education*, 5(3). https://www.learntechlib.org/p/104264/article_104264.pdf
- 25) Saykal, A., ve Sağır, Ş. U. (2021). Sınıf öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve teknolojik pedagojik alan bilgileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(40), 99-110.
- 26) Shulman, L. S. (1986). Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching. *Educational Researcher*, 15(2), 4-14. <https://doi.org/10.3102/0013189X015002004>
- 27) Smaldino, S. E., Lowther, D. L., Mims, C., ve Russell, J. D. (2015). *Instructional Technology and Media for Learning*. Eleventh.
- 28) Shepherd, C. (2012). Digital learning content a designer's guide. Available from: http://www.plan-academy.org/pluginfile.php/20448/34/mod_data/content/1070/Digital-learning-content-a-designers-guide1.pdf
- 29) Thomas, A., ve Edson, A. J. (2019). A framework for teachers' evaluation of digital instructional materials: Integrating mathematics teaching practices with technology use in K-8 classrooms. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 19(3), 351-372.
- 30) Tondeur, J., Scherer, R., Siddiq, F., ve Baran, E. (2020). Enhancing pre-service teachers' technological pedagogical content knowledge (TPACK): A mixed-method study. *Educational Technology Research and Development*, 68, 319-343.
- 31) Turgut, T. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknolojik pedagojik alan bilgisi yeterlilikleri: Karabük ili örneği (Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enst., Karabük.
- 32) Uzun, N. B., ve Cenk, A. (2021). Öğretmenlerin Dijital Materyal Oluşturabilme Öz-Yeterlilikleri Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Kesit Akademi Dergisi*, 7(26), 240-254.
- 33) Yavuz-Konokman, G. (2019). Dijital öğretim teknolojilerinin hazırlanması ve eğitsel ortamlarda kullanımı: Dijital öyküleme ve dijital kavram haritası. *Öğretim teknolojileri içinde*, 65-98.
- 34) Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İLKÖĞRETİM ÖĞRETMENLERİNİN POZİTİF ÖĞRETMEN ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

İngilizce Öğretmeni, Esra MALKOÇ¹, Doç. Dr. Cenk AKAY²

¹ Millî Eğitim Bakanlığı, İleri Ortaokulu, Mersin,

² Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, - ORCID ID: 0000-0001-9892-6255

ÖZET

Bu araştırmanın amacı ilköğretim öğretmenlerinin pozitif öğretmen özelliklerini incelemektir. Nicel araştırma yöntemlerinden kesitsel tarama modeli ile yürütülen araştırmanın amacı doğrultusunda uygun örnekleme tekniğiyle belirlenen 153 öğretmene “Pozitif Öğretmen Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin Pozitif Öğretmen özellikleri puan ortalamalarının yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin bilişsel ve kişisel gelişimlerini desteklemek, karşılaştıkları sorunlarda onlara yol gösterebilmek adına öğretmen özelliklerini pozitif öğretmen özellikleri çerçevesinde ele alan araştırmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim Öğretmenleri, Pozitif Öğretmen Özellikleri

Danışman: Doç. Dr. Cenk AKAY Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi / Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Mersin.

EXAMINATION OF POSITIVE TEACHER TRAITS OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the positive teacher traits of elementary school teachers. The cross-sectional survey model from quantitative research method was used in the research. The “Positive Teacher Scale” was applied to 153 teachers determined by the convenience sampling technique in the line with the purpose of the research. As a result of the research, it was found out that teachers’ positive traits mean scores were at a high level. The research will contribute to the literature in terms of considering teacher traits within the framework of positive teacher traits in order to support students’ cognitive and personal development and to guide them in the problems they encounter.

Keywords: Elementary School Teachers, Positive Teacher Traits.

Advisor: Assoc. Prof. Cenk AKAY, Faculty of Education, University of Mersin / Curriculum and Instruction

1. GİRİŞ

Ülkemizde ve dünyada (gelişen ve) değişen eğitim sistemi, insanların kendi temel ilke ve değerlerini bilimsel tutum ve düşünce ile bütünleştirerek, yaşamlarının her alanına entegre etmeye doğru evrilmektedir. Sürekli gelişim ve değişim gösteren bu sistemin önemli unsurlarından birisi de öğretmendir. Öğretmenlik, eğitim sistemi içinde görev alarak belli bir

amaç doğrultusunda eğitimi başlatan, geliştiren ve hayata geçiren; toplumda rehberlik, öğreticilik ve liderlik gibi önemli roller üstlenerek bu sürecin kolaylaştırılmasını hedefleyen bir uzmanlık mesleğidir.

Eğitim ve öğretim faaliyetlerini gerçekleştirirken bu faaliyetlerin yönetilmesini de sağlayan meslek (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973) olarak tanımlanan öğretmenlik mesleğinin başarıyla uygulanması, öğretmenlik mesleğini yapan kişinin mesleğini sevmesi, saygı duyması, benimsemesi ve mesleğine olan yatkınlığından etkilenmektedir (Oktay, 1991; Üstüner, 2006; Pehlivan, 2008).

Öğretim ortamlarında öğrencileri ile vakit geçiren öğretmenler, öğrencilerin gerek okul hayatını gerek sosyal yaşantılarını etkileyebilmektedirler. Bilgi, tutum, duygusal eğilim ve yeteneklerin çoğunun diğer insanların davranışlarını gözleme ve onları modelleme yoluyla kazanıldığı ve öğrencilerin duyu, düşünce, davranış ve akademik başarıları üzerinde öğretmenlerin önemli bir rolünün olduğu (Enderlin-Lampe, 2002; Tsouloupas, Carson, Matthews, Grawitch ve Barber, 2010; Rockoff, Jacob, Kane ve Staiger, 2011) göz önünde bulundurulduğunda öğretim ortamını öğrencilere sevdirmek önem arz etmektedir. Öğretmeni ile olumlu bir bağ kuran (Karademir ve Ören, 2020) öğrenci, kişisel özelliklerini daha iyi tanıyarak var olan özelliklerini ortaya çıkarmak için çabalayacak, çevresini ve dünyayı keşfedecek, böylelikle etkili bir öğretim süreci sağlanarak istedik davranışlara ulaşılabilecektir.

Öğretim ortamlarındaki faaliyetlerin etkili bir şekilde devam etmesine katkı sunacağı düşünülen diğer bir unsur da öğrencilerin derse katılmaları için onların gelişim özelliklerini dikkate alan, öğretmeye her durumda hazır olan, öğretme heyecanının yüzüne yansıttığı gülümsemeyle dersi eğlenceli hale getirerek öğrencileriyle pozitif ilişkiler kurabilen, kurduğu bu ilişkiyi sürdürebilen, pozitif bir bakış açısına sahip öğretmenlerin olmasıdır (Eryılmaz, 2017; Yıldız, Kılıç ve Yavuz, 2018).

İnsanların duyu, düşünce ve davranışlarının birbirinden etkilendiği göz önünde bulundurularak pozitif psikoloji ve sosyal psikoloji alanlarında yapılan çalışmalar incelendiğinde; pozitif öğretmenler, mutlu olma becerisine sahip olan ve bu becerisini öğrencilerine aktarabilen, öğrencilerinin olumlu özelliklerini ortaya çıkararak kapasitelerinin gelişmesine yardımcı olan öğretmenler şeklinde tanımlanmıştır (Durkin, 1995; Myers ve Diener, 1995; Lyubomirsky, 2001; Seligman, vd., 2009, s. 293). Bu bağlamda, öğretmenlerin dışa dönük, sorumlu ve duygusal açıdan dengeli özellikler sergilemesi, öğretim ortamındaki öğrencilerin kişisel mutluluklarını, akademik başarılarını ve motivasyon düzeylerini olumlu yönde etkilemektedir (Eryılmaz, 2014).

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Geleneksel eğitim anlayışının giderek yerini modern eğitim anlayışına bıraktığı günümüzde akademik başarının yanı sıra öğrencilerin kişisel mutluluğu ve öznel iyi oluşu, çağın gerektirdiği insan profilinin yetiştirilmesinde önem arz etmektedir. Öğrencilerin bilişsel ve kişisel gelişimlerini desteklemek, karşılaştıkları sorunlarda onlara yol gösterebilmek adına öğretmen özelliklerini pozitif öğretmen becerileri çerçevesinde ele almanın gerekli olduğu düşünülmüştür. Bu kapsamda dışa dönük kişilik özelliğine sahip olmak, öğrenci ile pozitif ilişki kurmak ve öğrenciyi derse katmak, konuyu somutlaştırmak ve derste akış yaşatmak boyutlarından yola çıkarak ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin pozitif öğretmen

özelliklerinin incelenmesi ve bu özelliklerin çeşitli değişkenlere göre belirlenmesi araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Literatür tarandığında pozitif öğretmen özelliklerinin tek başına ele alınıp derinlemesine incelendiği çalışmalara rastlanmadığından, bu araştırmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Bu kapsamda araştırmanın ana problemi, “İlköğretim Öğretmenlerinin Pozitif Öğretmenlik Düzeyleri Nasıldır?” olarak belirlenmiş olup alt problemler aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

5. İlköğretim öğretmenlerinin pozitif öğretmen özellikleri ne düzeydedir?
6. İlköğretim öğretmenlerinin pozitif öğretmen özellikleri çeşitli değişkenlere (cinsiyet, yaş, kıdem, eğitim durumu, görev yapılan okul türü, brans) göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın türü, evren ve örnekleme, veri toplamada kullanılan ölçme araçları ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırma Deseni

İlköğretim okullarında görev yapmakta olan öğretmenlerin pozitif öğretmen özelliklerine ilişkin düzeylerini tespit etmeyi hedefleyen araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden kesitsel tarama deseni kullanılmıştır. Tarama araştırması türlerinden biri olan kesitsel tarama, bir konu ya da olay hakkında katılımcıların ilgi, beceri, görüş, tutum gibi niteliklerinin tek seferde toplanıp ortaya çıkarıldığı bir desendir (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenler oluştururken örneklem grubu ise seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme ile belirlenmiştir. Bu örnekleme yöntemi, araştırmaya hız ve pratiklik kazandırarak örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesine olanak sağlamaktadır (Büyüköztürk vd., 2013).

Örneklem grubunu oluşturan öğretmenlerin cinsiyet, yaş ve mesleki kıdemlerine ilişkin bilgiler Çizelge 1’de gösterilmiştir.

Çizelge 1. Öğretmenlerin Cinsiyet, Yaş ve Mesleki Kıdeme Göre Dağılımı

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	91	70,0
	Erkek	39	30,0
	Toplam	130	100,0
Yaş	21-30	6	4,6
	31-40	65	50,0
	41yaş ve üzeri	59	45,4
	Toplam	130	100,0
Kıdem	0-5 yıl	6	4,6
	6-10 yıl	31	23,8
	11 yıl ve üzeri	93	71,5
	Toplam	130	100,0

Çizelge 1 incelendiğinde araştırmaya katılan 130 öğretmenden 91’i (%70) kadın, 39’unun erkek (%30) olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin %4,6’sı 21-30; %50’si 31-40 yaş aralığında iken %45,4’ü ise 41 ve üzeri yaş aralığındadır. Öğretmenlerin %71,5 ile büyük

çoğunluğunu oluşturduğu grup 11 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip iken bu oranı %23,8 ile 6-10 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin oluşturduğu grup takip etmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %4,6'sının 0-5 yıl arası mesleki kıdeme sahip olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin eğitim durumları, çalıştıkları okul türü ve branşlarına dair bilgileri ise Çizelge2' de verilmiştir.

Çizelge2. Öğretmenlerin Eğitim Durumu, Çalıştıkları Okul Türü ve Branşlarına Göre Dağılımı

Değişkenler		N	%
Eğitim Durumu	Lisans	98	75,4
	Lisansüstü	32	24,6
Toplam		130	100,0
Okul Türü	İlkokul	32	24,6
	Ortaokul	98	75,4
Toplam		130	100,0
Branş	Beden Eğitimi	15	11,5
	Fen Bilimleri	16	12,3
	İngilizce	17	13,1
	Matematik	11	8,5
	Resim	13	10,0
	Sınıf	33	25,4
	Sosyal Bilgiler	11	8,5
	Teknoloji ve Tasarım	1	,8
	Türkçe	13	10,0
	Toplam		130

Çizelge2 incelendiğinde araştırmaya katılan 130 öğretmenden 98'i (%75,4) lisans mezunu düzeyindeyken 32'sinin (%24,6) lisansüstü düzeyde olduğu görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin %75,4 ile büyük çoğunluğunu oluşturduğu grup ortaokullarda görev yapanlar olurken, bu oranı %24,6 ile ilkokullarda görev yapan öğretmenlerin oluşturduğu grup takip etmektedir. Araştırmaya katılan 130 öğretmenden 33'ünün (%25,4) Sınıf öğretmeni, 17'sinin (%13,1) İngilizce öğretmeni olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yalnızca 1'i (,8) Teknoloji ve Tasarım öğretmenidir. Araştırmaya 9 farklı branş öğretmeni katılım sağlamıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Kesitsel tarama desende gerçekleştirilen bu araştırmada iki farklı veri toplama aracından yararlanılmıştır; katılımcıların kişisel bilgilerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ve öğretmenlerin pozitif öğretmen özelliklerini belirleyebilmek için Eryılmaz ve Bek (2018) tarafından geliştirilen "Pozitif Öğretmen Ölçeği" kullanılmıştır.

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu:

Öğretmenlerin pozitif öğretmen özelliklerine ilişkin düzeylerini belirleyebilmek adına araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formunda cinsiyet, yaş, kıdem yılı, eğitim durumu, kadrolarının bulunduğu okul türü ve branşlarına dair bilgilerini kapsayan 6 madde bulunmaktadır.

2.2.2. Pozitif Öğretmen Ölçeği:

21 madde ve "Dışa dönük kişilik özelliğine sahip olmak", "Konuyu somutlaştırmak", "Öğrenci ile pozitif ilişki kurmak", "Öğrenciyi derse katmak" ve "Derste akış yaşatmak" olmak üzere 5 faktörden oluşan ölçek (1=Hiç, 2=Çok Az, 3=Biraz, 4=Çoğunlukla, 5=Çok Fazla) beş basamaklı likert tipinde derecelendirilmiştir. Ölçekten alınabilecek en düşük toplam puan 21

iken en yüksek toplam puan 105 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin güvenirlik değerinin hesaplanmasında kullanılan Cronbach alpha değeri .89'dur. Bu araştırmada hesaplanan Cronbach alpha değeri ise .74'tür.

2.3. Veri Analizi

Kişisel Bilgi Formu ve Pozitif Öğretmen Ölçeği'nden (PÖÖ) oluşan veri toplama araçları İlkokul ve Ortaokullarda çeşitli branşlarda görev yapan 154 öğretmene uygulanmıştır. Elde edilen veriler sosyal bilimler için geliştirilmiş bir program aracılığıyla analiz edilmiş, veri setinde eksik veya hatalı veriye rastlanmamıştır. Uç değer analizi sonrasında toplam 24 veri uç değer göstermiş ve değerlendirme dışı bırakılmıştır. Sonuç olarak, 130 öğretmen ile analize devam edilmiştir. Verilerin dağılımını belirlemek adına yapılan normallik testinde örneklem grubunun 30'dan büyük olması nedeni ile Kolmogorov -Smirnov değerleri esas alınmıştır (Can, 2022, s. 91). Yapılan Kolmogorov-Smirnov test sonuçları Çizelge3' te gösterilmiştir.

Çizelge3. Pozitif Öğretmen Ölçeğine Ait Normallik Testi

	KS	sd	p
PÖÖ	,098	130	,004

Çizelge3 incelendiğinde PÖÖ'ne dair puanlarının evrendeki dağılımının normal olmadığı görülmüştür ($K-S_{,098}=0,004$; $p<0,05$). Ancak çarpıklık (skewness) değerinin ,069 ve basıklık (kurtosis) değerinin -,226 ile ± 1 olduğu görüldüğünden verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir (Can, 2022, s. 87).

3. BULGULAR

Araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

3.1. Öğretmenlerin Pozitif Öğretmen Özelliklerine İlişkin Bulgular

Örnekleme oluşturan ilkökul ve ortaokullarda görev yapmakta olan öğretmenlerin PÖÖ'ne ilişkin puanları, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Çizelge4'te gösterilmiştir.

Çizelge4. Öğretmenlerin Pozitif Öğretmen puan ortalamalarının betimsel istatistikleri

	N	En Düşük	En Yüksek	\bar{X}	ss
Pozitif Öğretmen	130	70,00	92,00	81,33	4,84

Çizelge4 incelendiğinde öğretmenlerin PÖÖ'den aldıkları ortalama puanın (\bar{X}) 81,33; en düşük 70; en yüksek 92 puan aldıkları görülmüştür.

3.2. Öğretmenlerin Pozitif Öğretmen Özelliklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Bulguları

Örnekleme oluşturan ilkökul ve ortaokullarda görev yapmakta olan öğretmenlerin PÖÖ'ne ilişkin puan ortalamalarında cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek için gerçekleştirilen ilişkisiz örneklem için t testi sonuçları Çizelge5'te gösterilmektedir.

Çizelge5. Öğretmenlerin Pozitif Öğretmen puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre t-Testi sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
kadın	91	82,20	4,59	128	3,275	,459
erkek	39	79,28	4,83			

Çizelge5 incelendiğinde kadın öğretmenlerin puan ortalamasının 82,20; erkek öğretmenlerin puan ortalamasının ise 79,28 olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin PÖÖ'ne ilişkin puan ortalamalarında cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($t_{(128)}=3,275$; $p>.05$).

Öğretmenlerin PÖÖ'ne ilişkin puan ortalamalarının yaş değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek için gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizinin Levene testi sonucu $p = .325$ olduğundan varyansların homojenliği varsayımının sağlandığı görülmüştür. Bu doğrultuda yapılan tek yönlü varyans analizinin sonucuna ilişkin bilgiler Çizelge6'da sunulmuştur.

Çizelge6'daki Anova testi sonucuna göre, öğretmenlerin PÖÖ'ne ilişkin puan

Çizelge6. Öğretmenlerin yaşlarına göre Pozitif Öğretmen puan ortalamalarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
Gruplar arası	128,888	2	64,444	2,826	,063
Gruplar içi	2895,889	127	22,802		
Toplam	3024,777	129			

ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($F=2,826$; $p>.05$).

İlköğretimde görev yapan öğretmenlerin PÖÖ'ne ilişkin puan ortalamalarının mesleki kıdeme göre farklılaşma durumunu belirlemek için gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizinin Levene testi sonucu $p = .830$ olduğundan varyansların homojenliği varsayımının sağlandığı görülmüştür. Bu doğrultuda yapılan tek yönlü varyans analizinin sonucuna ilişkin bilgiler Çizelge7'de sunulmuştur.

Çizelge7. Öğretmenlerin kıdemlerine göre Pozitif Öğretmen puan ortalamalarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
Gruplar arası	65,901	2	32,950	1,414	,247
Gruplar içi	2958,876	127	23,298		
Toplam	3024,777	129			

Çizelge7'deki Anova testi sonucunda öğretmenlerin PÖÖ'ne ait puan ortalamalarında mesleki kıdemlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($F=1,414$; $p>.05$).

Öğretmenlerin PÖÖ'ne ilişkin puan ortalamalarında eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek için gerçekleştirilen ilişkisiz örneklem için t testinin Levene testi sonucu $p = .875$ olduğundan varyansların homojenliği varsayımının sağlandığı görülmüştür. Bu doğrultuda gerçekleştirilen ilişkisiz örneklem için t testi sonuçları Çizelge8'de gösterilmektedir.

Çizelge8. Öğretmenlerin Pozitif Öğretmen puan ortalamalarının eğitim durumuna göre t-Testi sonuçları

Eğitim Durumu	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Lisans	98	81,29	4,93	128	-,143	,875
Lisansüstü	32	81,43	4,63			

Tablo 8 incelendiğinde lisans düzeyindeki öğretmenlerin puan ortalamasının 81,29; lisansüstü düzeyindeki öğretmenlerin puan ortalamasının ise 81,43 olduğu görüldüğünden, öğretmenlerin PÖÖ'ne ilişkin puan ortalamalarında eğitim durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($t_{(128)} = -,143$; $p>.05$).

Öğretmenlerin PÖÖ'ne ait puan ortalamalarında görev yapılan okul türüne göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek için gerçekleştirilen ilişkisiz örneklem için t testinin Levene testi sonucu $p = .010$ olduğundan varyansların homojenliği varsayımının sağlanmadığı görülmüştür. İlişkisiz örneklem için t testinin sonucuna ilişkin bilgiler Çizelge9'da gösterilmektedir.

Çizelge9. Öğretmenlerin Pozitif Öğretmen puan ortalamalarının okul türüne göre t-Testi sonuçları

Okul Türü	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
İlkokul	32	82,37	3,38	81,64	1,739	,086
Ortaokul	98	80,98	5,20			

Tablo 9 incelendiğinde ilkokulda görev yapan öğretmenlerin puan ortalamasının 82,37; ortaokulda görev yapan öğretmenlerin puan ortalamasının ise 80,98 olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin PÖÖ'ne dair puan ortalamalarında görev yapılan okul türüne göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelmediği saptanmıştır ($t_{(81,64)}=1,739$; $p>.05$).

Öğretmenlerin PÖÖ'ne ilişkin puan ortalamalarının branşa göre farklılaşma durumunu belirlemek için gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizinin Levene testi sonucu $p= .002$ olduğundan varyansların homojenliği varsayımının sağlanmadığı görülmüştür. Yapılan tek yönlü varyans analizinin sonucu ise Çizelge10'da sunulmuştur.

Çizelge10. Öğretmenlerin branş değişkenine göre TPAB puan ortalamalarının tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
Gruplar arası	241,034	8	30,129	1,310	,245
Gruplar içi	2783,743	121	23,006		
Toplam	3024,777	129			

Çizelge10'da bulunan öğretmenlerin PÖÖ'ne dair puan ortalamalarının branşa göre farklılaşma durumunu belirlemek için gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizinin sonucuna göre öğretmenlerin pozitif öğretmen düzeylerine ilişkin puan ortalamalarında branşa göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($F=1,310$; $p>.05$).

4. TARTIŞMA

Bu araştırma, ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin pozitif öğretmen özelliklerini incelemek amacıyla yapılmış ve elde edilen bulgular aşağıda tartışılmıştır.

Literatür tarandığında pozitif öğretmen özelliklerinin incelendiği çalışmalara pek rastlanmaması, araştırma sonucunda elde edilen bulguları farklı çalışmalara tartışıp, yorumlamayı güçleştirmektedir.

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin, öğretmenlerin pozitif öğretmen ölçeğine dair puan ortalamalarının yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatür tarandığında araştırma konusuna benzer olarak öğretmenlerin pozitif psikolojik sermaye düzeylerinin incelendiği çalışmalarda da araştırma sonucunu destekleyen bulguların elde edildiği görülmüştür (Luthans, 2002; Li ve He, 2011; Keser, 2013; Keser ve Kocabaş, 2014; Altınkurt, Ertürk ve Yılmaz 2015; Kelekçi ve Yılmaz, 2015; Yalçın, 2019). Bu durum öğretmenlerin mesleklerini severek, mesleklerine saygı duyarak icra etmeleri ve mesleklerine olan yatkınlıklarıyla ilişkilendirilebilir.

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin, ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin PÖÖ'ne dair toplam puanları ve cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Bu durum, çağın gerektirdiği insan profilini yetiştirebilmek için akademik başarının yanı sıra kişisel iyi oluşa da önem verilmesi gerektiğinin hem kadın hem de erkek öğretmenler tarafından benimsenmiş olmasıyla açıklanabilir. Araştırmada kullanılan pozitif öğretmen ölçeğinin geliştirilmesi sırasında Eryılmaz ve Bek (2018) pozitif öğretmen özelliklerini bireysel farklılık olarak değerlendirilmiş ve cinsiyet farklılıklarına dikkat edilmemiştir. Alanyazındaki benzer çalışmalara bakıldığında bu araştırma sonucuna paralel olarak pozitif psikolojik sermaye

düzeyleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı başka çalışmalara da rastlanmıştır (Altınkurt, Ertürk ve Yılmaz 2015; Kelekçi ve Yılmaz, 2015).

Araştırmada öğretmenlerin yaşları, mesleki kıdemleri, eğitim durumları ve branşları ile Pozitif Öğretmen özellikleri arasında anlamlı farka rastlanmamıştır. Bu durum, öğretmenlerin işlerini severek yapmaları, dışa dönük ve sosyal kişilik özelliklerine sahip olmalarından kaynaklanabilir.

Araştırma kapsamında öğretmenlerin Pozitif Öğretmen özellikleri ile görev yaptıkları okul türü arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Araştırma bulgusuna benzer nitelikte Tösten (2015) tarafından yapılan çalışmada da öğretmenlerin pozitif psikolojik sermaye düzeyleri görev yaptıkları okul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Ancak Çetinel'in (2022) pozitif öğretmen özelliklerini mesleki benlik algısı ve okul iklimi açısından incelendiği çalışmasında, pozitif öğretmen özelliklerinin ilkökulda görev yapan öğretmenler ile Anadolu lisesinde görev yapan öğretmenler arasında ilkökulda görev yapan grubun lehine olduğu görülmüştür. Bu durum, ortaöğretimde branş öğretmen sayısının fazla olması ve liselerde görev yapan öğretmenlerin öğrenci ile kaliteli zaman geçirme fırsatlarının az olması ile açıklanmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucuna göre, ilköğretim öğretmenlerinin PÖÖ'ne ilişkin puan ortalamalarının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada, ilköğretim öğretmenlerinin cinsiyetleri, yaşları, mesleki kıdemleri, eğitim durumları, görev yaptıkları okul türü ve branşları ile pozitif öğretmen özellikleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Yapılan bu araştırma nicel verilerle sınırlı ve sadece ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin oluşturduğu bir araştırmadır. Öğretmenlerin pozitif öğretmen özelliklerine yönelik öğretmen sayısı artırılarak yaş, kıdem, branş çeşitliliğinin sağlandığı farklı okul türlerinde görev yapan öğretmen gruplarıyla karma yöntemle bir çalışma yapılması daha geniş ve genellenebilir sonuçlar verebilir.

KAYNAKÇA

1. Altınkurt, Y., Ertürk, A., ve Yılmaz, İ. (2015). The relationship between psychological capital and burnout levels of teachers. *Journal of Teacher Education and Educators*, 4(2), 166-187.
2. Büyükköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. ve Kılıç, E. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi
3. Can, A. (2022). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi* (10. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
4. Çetinel, R. (2022). *Pozitif öğretmen özelliklerinin mesleki benlik saygısı ve okul iklimi açısından incelenmesi* (Master's thesis, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi).
5. Durkin, K. (1995). *Developmental social psychology: From infancy to old age*. Blackwell publishing.
6. Enderlin-Lampe, S. (2002). Empowerment: Teacher perceptions, aspirations, and efficacy. *Journal of Instructional Psychology*, September, 1-8.
7. Eryılmaz, A. (2014). Perceived personality traits and types of teachers and their relationship to the subjective well-being and academic achievements of adolescents. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 14(6), 2049-2062.
8. Eryılmaz, A. (2017). Pozitif psikoterapiler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9(3), 346-362.
9. Eryılmaz, A. ve Bek, H. (2018). “Pozitif Öğretmen Ölçeği” Öğretmen Formunun Geliştirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26 (4): 1297-1306.
10. Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., ve Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (Vol. 7, p. 429). New York: McGraw-hill.
11. Karademir, A. ve Ören, M. (2020). Okul İklimi: Anaokulu Yöneticileri ve Öğretmenlerin Bakış Açısıyla Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 8(1): 206- 236.
12. Kelekçi, H., ve Yılmaz, K. (2015). Öğretmenlerin pozitif psikolojik sermayeleri ile yeterlik inançları arasındaki ilişki. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3). 992-1007.
13. Keser, S. (2013). İlköğretim okulu yöneticilerinin otantik liderlik ve psikolojik sermaye özelliklerinin karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
14. Keser, S., ve Kocabaş, İ. (2014). İlköğretim okulu yöneticilerinin otantik liderlik ve psikolojik sermaye özelliklerinin karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 1(1), 1-22.
15. Li, L. I., ve He, X. P. (2011). The researches on positive psychological capital and coping style of female university graduates in the course of seeking jobs. In *Proceedings of 2011 International Symposium—the Female Survival and Development*. Hawthorn East: St Plum-Blossom Press Pty Ltd(pp. 221-226).
16. Luthans, F. (2002). Positive organizational behavior: Developing and managing psychological strengths. *The Academy of Management Executive*, 16(1), 57-72.
17. Lyubomirsky, S. (2001). Why are some people happier than others? The role of cognitive and motivational processes in well-being. *American psychologist*, 56(3), 239.

18. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1739.pdf>
19. Myers, D. G., ve Diener, E. (1995). Who is happy?. *Psychological science*, 6(1), 10-19.
20. Oktay, A. (1991). Öğretmenlik mesleği ve öğretmenin nitelikleri. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 3, 187-193.
21. Pehlivan, K. B. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının sosyo-kültürel özellikleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları üzerine bir çalışma. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4(2), 151-168.
22. Rockoff, J. E., Jacob, B. A., Kane, T. J., ve Staiger, D. O. (2011). Can you recognize an effective teacher when you recruit one?. *Education finance and Policy*, 6(1), 43-74.
23. Seligman, M. E., Ernst, R. M., Gillham, J., Reivich, K., ve Linkins, M. (2009). Positive education: Positive psychology and classroom interventions. *Oxford review of education*, 35(3), 293-311.
24. Tösten, R. (2015). Öğretmenlerin pozitif psikolojik sermayelerine ilişkin algılarının incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
25. Tsouloupas, C. N., Carson, R. L., Matthews, R., Grawitch, M. J., ve Barber, L. K. (2010). Exploring the association between teachers' perceived student misbehaviour and emotional exhaustion: The importance of teacher efficacy beliefs and emotion regulation. *Educational Psychology*, 30(2), 173-189.
26. Üstüner, M. (2006). Öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 45, 109-127.
27. Yalçın, S. (2019). Öğretmenlerin pozitif psikolojik sermaye düzeylerinin incelenmesi.
28. Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
29. Yıldız, D., Kılıç, M. Y., ve Yavuz, M. (2018). "Öğretmenlerin İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği" Geliştirme Çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(1), 48-67.

ÖĞRETMENLERİN YENİLİKÇİ PEDOGOJİ ALGILARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

¹Matematik Öğretmeni Ebru KÖSE

²Doç. Dr. Cenk AKAY²

¹Milli Eğitim Bakanlığı, Nurettin Topçu Anadolu Lisesi, Mersin,

²Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, -0000-0001-9892-6255

ÖZET

Bu araştırmanın amacı öğretmenlerin yenilikçi pedagoji uygulamaları algılarının yaş, cinsiyet, eğitim durumu, branş, kıdem, görev yaptığı okul türü, hizmet içi eğitimlere katılma sıklığı ve yenilikçilik algılarını değerlendirme düzeyleri açısından farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmektir. Araştırma Tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilen betimsel bir araştırmadır. Gerekli verileri toplamak için araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgiler formu ve öğretmenlerin yenilikçi pedagojiyi ne düzeyde uyguladıklarını tespit etmek amacıyla S. Süer ve B. Oral (2021) tarafından geliştirilen beşli Likert tipi “Öğretmenler için Yenilikçi Pedagoji Uygulamaları Ölçeği” (ÖYPUÖ) kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Türkiye’nin farklı illerinde görev yapmakta olan 210 farklı branşta öğretmenden toplanan veriler t-testi, ANOVA Scheffe ve Dunnet’C testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin ÖYPU algıları cinsiyet, yaş, branş, kıdem ve öğrenim durumu değişkenlerine göre farklılaşmadığı, Hizmet içi eğitimlere katılma sıklığı ve yenilikçilik algılarını değerlendirme düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaştığı belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Pedagojik yenilikçilik algısı, yenilikçilik

INVESTIGATION OF TEACHERS' INNOVATIVE PEDOGOGY PERCEPTIONS IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES

ABSTRACT

The purpose of this research to determine teacher’s innovative pedagogy practices perceptions age, gender, education status, branch, seniority, type to school, frequency of attending in-service trainings and in terms of innovation perceptions assessment level whether they differ. This research is a descriptive research survey model. It used five-point likert type “scale of innovation pedagogy practices for teacher” by S. Süer ve B. Oral (2021) development for gathering to required data by researchers development personal information form and in order to determine teacher’s apply innovative at what level. Analyzed by using t-test, ANOVA, Scheffe and Dunnet’C tests the sample of the research in 210 different branches gathered data from on duty teachers at the different provinces of Türkiye. Teacher’s innovation pedagogy practices not differentiated according to the variables gender, age, branch, seniority, type to

school however it was determined differentiated frequency of attending in-service trainings and innovative perceptions according to assesment levels significantly according to the analysis results

Key words: pedagogical innovativeness perception, innovativeness

1.GİRİŞ:

Günümüz dünyası endüstri çağından bilgi çağına evrilmektedir. Bu değişim sadece bir olgu biçem ya da süreç değişimi değil bu alt dalların hepsinin birlikte ve iç içe geçmiş bir şekilde değişmesi yenileşmesi şeklinde olmaktadır. Bilişim ve teknolojiye meydana gelen gelişmeler toplumların ve bununla birlikte toplumu oluşturan yapıların değişmesini de gereklilik haline getirmektedir (Kabakçı&Yurdakul,2011). Bu kapsamlı değişimi karşılayan “inovasyon” kelimesinin Türkçeleştirilmiş karşılığı “yenileşim” kelimesidir (TDK 2007). Yenileşim Sadece değişmek değil beraberinde yenilenmek ve bilgi çağına ayak uydurabilecek bireysel teknolojik donanımlara sahip olabilmek ve bu donanımları uygun alanlarda kullanabilmektir. Gerçek ve faydalı bir yenilik teknoloji, pedagoji ve performans boyutlarını içermelidir (Ayanağlu& Girgin,2021) Bu bakış açısı ile yenileşim sürecinde doğru şekilde adaptasyon geliştirebilmek 21. Yüzyıl temel becerilerinin en önemlilerinden biri olarak değerlendirilebilir. Son yüz yıllık süreçte iletişim teknolojilerindeki yenilikler gelişmiş ya da geliştirmekte olan ülkeler arasındaki farkı önemsemeden, hızla insan hayatına nüfuz etmiş ve iletişimin hızının bu denli artması bilgiye ulaşma yollarını da belirgin bir şekilde değiştirmiştir (Karasar ,2004). Öğretmenler bilgi otoritesi olmaktan uzaklaşmış, doğru bilgiye giden yolda rehber rolünü üstlenen öğrenenleri destekleyen bu yolculukta kullandıkları stratejileri değerlendiren kişiler olmuşlardır. Öğretmenler değişimi sınıflarına taşıyan, öğrencilerin her türlü değişim sürecine ayak uydurabilmelerine yardımcı olan teknolojinin doğru bir şekilde öğrenilmesini ve kullanılmasına yardımcı olacak, bu değişimlerin vazgeçilmez çıktılarını değerlendirme süreçlerinde de öğrencilerin yanında yer alacak olan en önemli eğitim elçileridir (Meb,2018, Töre, 2019). Sarmal yapısal bir sistem olan eğitimde değişimin etkin bir şekilde gerçekleşebileceği, değişim plan program ve politikalarının örgütleyen ve uygulayan eğitimcilerin değişime açık, yenilikçi, öncü ve sorgulayıcı olmalarına ve uygulama istek ve düzeylerine bağlıdır (Karip,1997). Sınıf içerisinde yenilikçi öğretim uygulamalarının kullanılması arttıkça kalıcı öğrenmelerde artış olacağı gibi öğrenen-öğreten etkileşiminin de çeşitlenmesine katkı sağlayacaktır (Andrew, 2017).Teknolojiyi ve yenilikçi pedagoji uygulamalarını tanımak bilmek bu yeniliklerin eğitime entegrasyonu açısından yeterli değildir, öğretmenlerin bu içerikleri kullanan üreten olmaları

öğrencilerin bu süreçlerin birer parçası olması adaptasyon ve entegrasyon sürecinin doğru ve tam olarak gerçekleşmesini sağlayacaktır. (koehler ve misra, 2009). Shear, Gabriel ve Moorthy, (2010) yaptıkları araştırmada öğretmenlerin sınıflarında öğretme ve öğrenme süreçlerini tasarlarken bilgi ve iletişim teknolojilerini ve bunların yanı sıra yenilikçi pedagoji uygulamalarını yüksek düzeyde kullanmalarının bu teknolojilerin temel kullanım şekillerinin öğrenilmesinden önce yenilikçi öğretim ile daha sıkı bir ilişkisi olduğu belirtilmektedir. Yenilikçi öğretmen alanındaki gelişmeleri takip eden, kendini geliştirebilen, bilgiyi sunarken yeni yaklaşım ve yenilikçi pedagojik uygulamaları kullanabilen öğrencinin aktif ve katılımcı olmasını sağlayabilen ve yeni becerileri kazanmaları için sürekli öğrencilerini destekleyen öğretmenlerdir (Korucu & Olpak,2015).Öğretmenler yenilikçi pedagoji uygulamalarını kullanarak öğrenenlerin inovatif potansiyellerinin ortaya çıkmasına katkı sağlayacak içerikler oluşturabilir veya uygulayabilirler böylece yaratıcı öğrenme serüvenini sınıf ortamına taşıyabilirler (Belgin & Akbaşı ,2021). Bandura (1969), insanın sosyal ortamında gözlemleyerek öğrendiğini belirtmiştir. Bu durumda öğrencilerin sınıf içinde öğretmenlerini rol model olarak gözlem yoluyla öğrenme durumları göz ardı edilmemeli ve öğretmenlerinin kullanacakları yenilikçi uygulamaları kullanma ve uygulamalarını pekiştirmeleri sağlanmalıdır.

Öğretmenlerin yaşları, cinsiyetleri, eğitim düzeyleri, branşları, görev yaptıkları okul türü hizmet içi eğitimlere katılma durumları ve kendi yenilikçilik düzeylerini algılama biçimleri, mesleki öz-yeterlilikleri BİT yeterlilikleri ,çalışma ortamlarının yapısının gibi bir çok faktörün öğretmenlerin yenilikçilik davranışlarını etkilediği bir çok araştırmaya konu olmuştur (Quang, Thuy, Huyen, Thao,& Dong2022; Loogma, Kruusvall, & Ümarik,2012; Başaran,& Keleş, 2015 Akbaşı, Taşkaya, Meydan ve Şahin, 2012). Bu nedenle mevcut eğitim programlarının öğrencilere 21. Yy becerilerini kazandırmak için daha karmaşık daha yoğunlaştırılmış hale getirilmesinden ziyade eleştirel düşünebilen, yaratıcı, bilgi ve medya okuryazarlığı becerilerine sahip, esnek, uyumlu, öz yetkinlikleri gelişmiş, üretken, sorumluluk sahibi ve kültürler arası ilişkiler konusunda açık fikirli olmayı kazandırabilecek şekilde yeniden düzenlenmesi ve yenileştirilmesi sistemin bu değişimlere imkan vermesi açısından yeterli olacaktır. (Dede,2010).

Araştırmanın Amacı Önemi ve Boşluk:

Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin yenilikçi pedagoji anlayışlarının düzeyini ortaya çıkarmak ve yenilikçi pedagoji uygulamalarına bakış açılarını incelemektir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde belirgin olarak bir okul seviyesindeki okullarda çalışan

öğretmelerin yenilikçi pedagoji uygulamaları anlayışlarının incelendiği fakat bu faktör devre dışı bırakılarak daha geniş bir çalışma grubunda inceleme yapılmadığı fark edilmiş ve ilkokul, ortaokul ve lisede çalışan öğretmenlerin katıldığı bir araştırma yapmak amaçlanmıştır. Bu araştırma sonucunda elde edilecek bulguların genel olarak öğretmenlerin çağın değişen koşullarına uyum sağlama sürecinde öğretmenlere ve öğretmen yetiştirme kurumlarının programlarına katkı sağlaması beklenmektedir.

Problem alt problemler:

Bu araştırmanın ana problemi; ‘Öğretmenlerin yenilikçi pedagoji uygulamaları anlayışları ne düzeydedir? Şeklinde ifade ettiğimiz ana probleme ışık tutan alt problemlerimiz ise;

- 1- Öğretmenlerin yenilikçi pedagoji anlayışları ne düzeydedir?
- 2- Öğretmenlerin yenilikçi pedagoji anlayışları çeşitli değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?

Şeklindedir.

2.YÖNTEM

2.1.) Araştırmanın Modeli.

Öğretmenlerin yenilikçi pedagoji anlayışlarının ne düzeyde olduğunu oraya çıkarmayı amaçlayan bu çalışmada yöntem olarak nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama desenini kullanılmıştır. “Tarama deseni bir evren içinden seçilen bir örneklem üzerinde yapılan çalışmalar yoluyla evren genelindeki eğilim, tutum veya görüşlerin nicel veya nümerik olarak betimlenmesini sağlamaktadır” (Creswell 2017,s.155). fraenkel & Wallen’e göre Bir araştırmaya katılan örneklem grubunun bir veya daha fazla bağımsız değişkene göre nasıl kategorize edilebileceğini ortaya koymak için tarama yöntemi tercih edilmelidir.((Fraenkel, Wallen& Huyn,s.392-397)

2.2 Evren örneklem-Araştırma Grubu:

Bu araştırmanın hedef evreni Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde çeşitli okullarda görev yapmakta olan öğretmenlerdir. Hedef evrene ulaşılabilmesi mümkün olmadığından araştırmanın geçerlilik güvenirlilik koşulları göz önünde bulundurularak seçkisiz örnekleme yöntemlerinden ulaşılabilir evren seçim yöntemi kullanılmıştır.

“Ulaşılabilir evren araştırmacının ulaşabileceği gerçekçi somut evrendir” (Büyüköztürk,2012). Örneklem ise seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örneklem belirleme yöntemi kullanılarak (Büyüköztürk,2012) çeşitli illerde ve çeşitli okullarda görev yapan 210 öğretmen olarak seçilmiştir. Seçkisiz örneklem evrendeki her bireyin seçilme şansının eşit ve birbirinden bağımsız olmasını sağlar ve büyük gruplar için kullanılır (Fraenkel, Wallen, Hyun, 2012: 9) Örneklem olarak herhangi demografik değişken sınırlamaması yapılmasının amacı ulaşılan sonuçların daha geniş kitlelere genellenebilmesi ve bu sonuçların öğretmen yetiştirme kurumlarının hizmet içi eğitim planlarına, hayat boyu öğrenme etkinliklerine ve öğretmen yetiştirme programlarına dayanak oluşturabilmesidir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik dağılımları Tablo 1 de gösterilmiştir.

Tablo 1: Öğretmenlerin Betimsel İstatistikleri

	FREKANS	YÜZDE
CİNSİYET		
Kadın	148	78,3
Erkek	41	21,7
TOPLAM	189	100,0
BRANŞ		
Beden Eğitimi	5	2,6
Biyoloji	9	4,8
Bilişim Teknolojileri	3	1,6
Coğrafya	6	3,2
Din Kültürü ve Ah. Bil.	5	2,6
Görsel Sanatlar ve Müzik	3	1,6
Fizik	8	4,2
Kimya	10	5,3
Matematik	32	16,9
Tarih	5	2,6
Yabancı Diller	17	9,0
Diğer	86	45,5
TOPLAM	189	100,0

Tablo 1’de katılımcıların cinsiyet ve branş değişkenine göre frekans ve yüzdeleri verilmiştir. Katılımcıların %78,3’ü kadın, %21,7’si erkektir. Ayrıca Araştırmaya katılan öğretmenlerin %2,6’sı Beden Eğitimi, %4,8’i Biyoloji, %1,6’sı Bilişim Teknolojileri, %3,2’si Coğrafya, %2,6’sı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, %1,6’sı Görsel Sanatlar ve Müzik, %4,2’si Fizik, %5,3’ü Kimya, %16,9’u Matematik, %2,6’sı Tarih, %9,0’ı Yabancı Diller ve %45,5’ Diğer branşlardandır.

2.3 Veri Toplama Araçları:

1.) Öğretmenler için yenilikçi pedagoji uygulamaları ölçeği (ÖYPUÖ):

Bu çalışmada öğretmenlerin yenilikçi pedagojiyi ne düzeyde uyguladıklarını tespit etmek amacıyla S. Süer ve B. Oral (2021) tarafından geliştirilen beşli Likert tipi “Öğretmenler için Yenilikçi Pedagoji Uygulamaları Ölçeği” (ÖYPUÖ) kullanılmıştır. Ölçek ilkokullarda görev yapan toplam 463 sınıf öğretmenine uygulanarak geliştirilmiş olan ölçek 46 madde ve tek boyutlu faktörlü, tek boyutlu faktör yapısı doğrulayıcı faktör analizi aracılığıyla herhangi bir modifikasyon yapılmadan doğrulanmıştır. Ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık güvenirlik katsayısı ise 0,95 olarak hesaplanmıştır. ÖYPUÖ’ inde ters madde bulunmayıp tüm maddeler pozitif olarak puanlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek bir puanın 230 olup bu puana eşit veya yakın sonuçlar öğretmenin sınıf içinde yenilikçi uygulamaları sıklıkla kullandığını ifade ederken, en düşük puanın ise 46 olup bu puana eşit veya yakın sonuçlar öğretmenin sınıf içinde yenilikçi uygulamaları hiç veya nadiren kullandığını ifade ettiği anlaşılmaktadır. Buna göre ölçekte yer alan maddelerin Ebel’in (1995) sınıflandırmasına göre “çok iyi” düzeyinde ve yüksek ayırt ediciliğe sahip olduğu söylenebilmektedir. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0,967 olarak bulunmuştur.

2.) Kişisel Bilgiler formu:

Kişisel bilgiler formu betimsel istatistiklerde kullanılabilme adına katılımcıların demografik bilgilerini toplayabilmek için araştırmacılar tarafından oluşturulmuş ve uygunluğu açısından uzman görüşleri alınmıştır.

2.4 VERİ ANALİZİ:

Veriler, öğretmenler için yenilikçi pedagoji uygulamaları ölçeğinin Milli eğitim Bakanlığı bünyesinde çalışan 210 öğretmen adayına Google formlar aracılığı ile uygulanmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler tek tek sosyal bilimlerde kullanılan bir analiz programına girilerek gerekli analizler yapılmıştır. Verilerin analizi sırasında öncelikle uç değerlerin ve eksik verilerin kontrolü yapılmış bu kontroller sonucunda eksik ve hatalı veri ile karşılaşılması. Verilerin dağılımını belirlenmesi amacı ile normallik testi yapılmıştır. Örneklem 30’den büyük olması nedeni ile Kolmogorov - Smirnov testi (Can 2022, s:87,90) kullanılmıştır. Bu test sonuçları Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3: Öğretmenler için yenilikçi pedagoji uygulamaları ölçek puanlarına ait normallik testi

ÖLÇEK	KS	sd	p
ÖYPU	0,065	189	,049

Tablo 3’de verilerden elde edilen ÖYPU puanlarının evrende normal dağılmadığı($p=,049<0,05$) görülmektedir. Anacak ÖYPUÖ için çarpıklık (skewness) değeri ,089 ve basıklık(kurtosis) değeri -,369 ile ∓ 1 aralığında olduğu görüldüğünden verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir.(can,202, s.87).

Alt problemin cevaplanması amacıyla;

Birinci alt problemin cevaplanması için betimsel istatistikler (yüzde, frekans, aritmetik ortalama, standart sapma), ikinci alt problemin cevaplanması amacıyla verilerin normal dağılım gösterdiği için bağımsız örneklem için t-testi ve aynı zamanda tek yönlü varyans analizi/ANOVA ayrıca Levene test istatistiği sonucuna göre ($p>0,05$ anlamlılık düzeyinde) varyansların homojenliğinin sağlanıp sağlanamama durumları için ve uygun post-hoc çoklu karşılaştırma testleri uygulanmıştır.

BULGULAR:

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular, ilgili alt problemlerin sırası ile verilmiş ve analiz sonuçlarına göre yorumlanmıştır.

1.) Öğretmenlerin yenilikçi pedagoji anlayışları ne düzeylerine ilişkin bulgular:

Örnekleme oluşturan Türkiye’nin farklı illerinde ve farklı okul türlerinde görev yapan öğretmenlerin ÖYPU ölçeğinden aldıkları en düşük, en yüksek puanlar ve puanların standart sapmaları tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Öğretmenlerin ÖYPU ölçeğinden aldıkları toplam puanları:

	N	En Düşük	En Yüksek	\bar{X}	Ss
ÖYPU toplam					
Puanları	189	112	222	168,37	21,68

Tablo 4’de ÖYPU ölçeğinden alınan en düşük puanın 112; en yüksek puanın 222 olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin bu ölçekten aldıkları ortalama puan

$\bar{X}=168,37$ ' dir. Bu sonuçlara ışığında öğretmenlerin yenilikçi pedagoji uygulamaları algıları "Orta Düzeyde" çıkmıştır.

2.) Öğretmenlerin yenilikçi pedagoji anlayışları çeşitli değişkenlere göre incelenmesinden elde edilen bulgular:

- Öğretmenlerin ÖYPU düzeyi puanlarında cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek için öncelikle yapılacak olan t-testinin varsayımları kontrol edilmiştir. Varyansların homojenliğinin anlamlılık testi olan levene test istatistiğine bakılmış, $p=0,763>0,05$ olduğundan grupların varyansları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüş daha sonra gerçekleştirilen ilişkisiz örneklemeler için t-testi sonuçları Tablo 5'da gösterilmiştir.

Tablo 5: ÖYPU düzeyi puanlarının cinsiyete göre t-testi sonuçları:

Değişken	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	sd	t	p
ÖYPU	KADIN	148	168,64	21,76	187	,312	,756
	ERKEK	41	167,44	21,67			

Öğretmenlerin cinsiyetlerinin yenilikçi pedagoji uygulamaları algı düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığını ortaya koymak için yapılan ilişkisiz örneklemeler için t-testinde kadın öğretmenlerin test puanlarının ortalaması ($\bar{X}=168,64$) ile erkek öğretmenlerin test puanlarının ortalaması ($\bar{X}=167,44$) arasında anlamlı bir fark görülmemiştir ($t_{189}=,312$, $p=,756>0,05$). Bu durumda cinsiyetin ÖYPU üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı söylenebilir.

- Öğretmenlerin ÖYPU düzeyi puanlarında buldukları yaş aralıklarına göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek için öncelikle yapılacak olan Tek Yönlü ANOVA testinin varsayımları kontrol edilmiştir. Varyansların homojenliğinin anlamlılık testi olan levene test istatistiğine bakılmış ÖYPU ölçeği için $p = 0,611 > 0,05$ olduğundan grupların varyansları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüş daha sonra gerçekleştirilen Tek Yönlü ANOVA testi ve grup mevcutları arasında fark olduğu için tercih edilen Scheffe çoklu karşılaştırma testi sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir

Tablo 6: ÖYPU puanlarının yaş değişkenine göre tek yönlü ANOVA testi sonuçları:

Varyansın Kaynağı	Kareler		Kareler			Anlamlı Fark
	Toplamı	sd	Ortalaması	F	p	
Gruplar arası	2323,24	3	774,41	1,664	,176	-
Gruplar içi	86093,09	185	465,37			
TOPLAM	31416,33	188				

Farklı yaş gruplarından oluşan örneklem grubundaki öğretmenlerin yaş değişkeni açısından ÖYPU düzeyi puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için yapılan ilişkisiz örneklem için ANOVA test sonucunda yaşları 20 ile 30 arasında olan 17 kişinin puan ortalaması $\bar{X}=178,58$, yaşları 31 ile 40 arasında olan 40 kişinin puan ortalaması $\bar{X}=167,57$, yaşları 41 ile 50 arasında olan 89 kişinin puan ortalamaları $\bar{X}=167,57$ ve yaşları 51 ve üstü olan 43 kişinin puan ortalaması $\bar{X}=165,11$ olarak bulunmuş ve grupların puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı gözlenmiştir. [$F_{3-185}=1,664, p>0,05$].

- Öğretmenlerin ÖYPU düzeyi puanlarında branşlarına göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek için öncelikle yapılacak olan Tek Yönlü ANOVA testinin varsayımları kontrol edilmiştir. Varyansların homojenliğinin anlamlılık testi olan levene test istatistiğine bakılmış ÖYPU ölçeği için $p = 0,611 > 0,05$ olduğundan grupların varyansları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüş daha sonra gerçekleştirilen Tek Yönlü ANOVA ve grup mevcurları arasında fark olduğu için tercih edilen Scheffe çoklu karşılaştırma testi sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7: ÖYPU puanlarının branş değişkenine göre tek yönlü ANOVA testi sonuçları:

Varyansın Kaynağı	Kareler		Kareler			Anlamlı Fark
	Toplamı	sd	Ortalaması	F	p	
Gruplar arası	8423,30	11	765,76	1,694	,078	-
Gruplar içi	79993,1	177	451,94			
TOPLAM	88416,328	188				

Farklı branşlardan oluşan örneklem grubundaki öğretmenlerin branş değişkeni açısından ÖYPU düzeyi puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için yapılan ilişkisiz örneklem için ANOVA test sonucunda branşları Beden Eğitimi olan 5 kişinin ortalaması $\bar{X}=166$, Biyoloji olan 9 kişinin ortalaması $\bar{X}=154,88$, Bilişim Teknolojileri olan 3 kişinin ortalamaları $\bar{X}=176$, Coğrafya olan 6 kişinin ortalamaları $\bar{X}=167,17$, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi olan 5 kişinin ortalamaları $\bar{X}=175,8$, Görsel Sanatlar olan 3 kişinin ortalamaları $\bar{X}=171,66$, Fizik olan 8 kişinin ortalamaları $\bar{X}=160,4$, Kimya olan 10 kişinin ortalamaları $\bar{X}=162,3$, Matematik olan 32 kişinin ortalamaları $\bar{X}=159,8$, Tarih olan 5 kişinin $\bar{X}=163,4$ Yabancı Dil olan 17 kişinin ortalaması $\bar{X}=170,77$ ve diğer branşlara mensup 86 kişinin ortalamaları

$\bar{X} = 173,83$ olarak bulunmuş ve grupların puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı gözlenmiştir. [$F_{11-177}=1,694, p>0,05$].

Öğretmenlerin ÖYPU düzeyi puanlarında öğrenim durumlarına göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek için öncelikle yapılacak olan Tek Yönlü ANOVA testinin varsayımları kontrol edilmiştir. Varyansların homojenliğinin anlamlılık testi olan Levene test istatistiğine bakılmış ÖYPU ölçeği için $p = 0,950 > 0,05$ olduğundan grupların varyansları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüş daha sonra gerçekleştirilen Tek Yönlü ANOVA ve grup mevcutları arasında fark olduğu için tercih edilen Scheffe çoklu karşılaştırma testi sonuçları Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8: ÖYPU puanlarının öğrenim durumu değişkenine göre tek yönlü ANOVA testi sonuçları:

Varyansın Kaynağı	Kareler		Kareler			Anlamlı Fark
	Toplamı	sd	Ortalaması	F	p	
Gruplar arası	15,580	2	7,79	0,016	,984	-
Gruplar içi	88400,748	186	475,273			
TOPLAM	88416,328	188				

Farklı eğitim derecelerine sahip öğretmenlerden oluşan örneklem grubundaki öğretmenlerin öğrenim durumu değişkeni açısından ÖYPU düzeyi puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için yapılan ilişkisiz örneklem için ANOVA test sonucunda Lisans Mezunu olan 155 kişinin ortalaması $\bar{X} = 168,497$, Biyoloji olan 9 kişinin ortalaması $\bar{X} = 154,88$, Bilişim Teknolojileri olan 3 kişinin ortalamaları $\bar{X} = 176$, Coğrafya olan 6 kişinin ortalamaları $\bar{X} = 167,17$, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi olan 5 kişinin ortalamaları $\bar{X} = 175,8$, Görsel Sanatlar olan 3 kişinin ortalamaları $\bar{X} = 171,66$, Fizik olan 8 kişinin ortalamaları $\bar{X} = 160,4$, Kimya olan 10 kişinin ortalamaları $\bar{X} = 162,3$, Matematik olan 32 kişinin ortalamaları $159,8$, Tarih olan 5 kişinin $\bar{X} = 163,4$ Yabancı Dil olan 17 kişinin ortalaması $\bar{X} = 170,77$ ve diğer branşlara mensup Yüksek Lisans mezunu olan 32 kişinin ortalaması $\bar{X} = 167,750$ ve Ön Lisans Mezunu 2 kişinin ortalaması $\bar{X} = 169,00$ olarak bulunmuş ve grupların puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı gözlenmiştir. [$F_{2-186}=,016, p>0,05$].

- Öğretmenlerin ÖYPU düzeyi puanlarında Görev Sürelerine göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek için öncelikle yapılacak olan Tek Yönlü ANOVA testinin varsayımları kontrol edilmiştir. Varyansların homojenliğinin anlamlılık testi olan Levene test istatistiğine bakılmış ÖYPU ölçeği için $p = 0,659 > 0,05$ olduğundan grupların varyansları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüş daha sonra gerçekleştirilen Tek Yönlü ANOVA ve grup mevcutları arasında fark olduğu için tercih edilen Scheffe çoklu karşılaştırma testi sonuçları Tablo 9'de gösterilmiştir.

Tablo 9: ÖYPU puanlarının görev süresi değişkenine göre tek yönlü ANOVA testi sonuçları:

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	2843,125	6	473,854	1,008	,422	-
Gruplar içi	85573,203	182	470,182			
TOPLAM	88416,328	188				

Farklı sürelerde görev yapmış öğretmenlerden oluşan örneklem grubundaki öğretmenlerin Görev Süresi değişkeni açısından ÖYPU düzeyi puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için yapılan ilişkisiz örneklem için ANOVA test sonucunda görev süresi; 1-5 yıl olan 14 kişinin ortalaması $\bar{X}=180,286$, 6-10 yıl olan 21 kişinin ortalaması $\bar{X}=169,910$, 11-15 yıl olan 21 kişinin ortalaması $\bar{X}=171,095$, 16-20 yıl olan 25 kişinin ortalaması $\bar{X}=167,000$, 21-25 yıl olan 52 kişinin ortalamaları $\bar{X}=167,211$, 26-30 yıl olan 34 kişinin ortalamaları $\bar{X}=164,588$, 31 ve üstü yıl olan 22 kişinin ortalamaları $\bar{X}=166,909$ olarak bulunmuş ve grupların puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı gözlenmiştir. [$F_{6-182}=1,008$, $p>0,05$].

- Öğretmenlerin ÖYPU düzeyi puanlarında Görev Yapmakta Oldukları Okul Türü değişkenine göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek için öncelikle yapılacak olan Tek Yönlü ANOVA testinin varsayımları kontrol edilmiştir. Varyansların homojenliğinin anlamlılık testi olan levene test istatistiğine bakılmış ÖYPU ölçeği için $p = 0,025 < 0,05$ olduğundan grupların varyansları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüş daha sonra gerçekleştirilen Tek Yönlü ANOVA ve grup varyansları arasında fark olduğu için tercih edilen Dunnett's C (Büyüköztürk, 2005, s.48) çoklu karşılaştırma testi sonuçları Tablo 10'de gösterilmiştir.

Tablo 10: ÖYPU puanlarının okul türü değişkenine göre tek yönlü ANOVA testi sonuçları:

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	7593,573	2	3796,786	8,738	,000	ilkokul-lise
Gruplar içi	80822,755	186	434,531			
TOPLAM	88416,328	188				

Farklı okul türlerinde görev yapan öğretmenlerden oluşan örneklem grubundaki öğretmenlerin Okul Türü değişkeni açısından ÖYPU düzeyi puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için yapılan ilişkisiz örneklem için ANOVA test sonucunda ilkokullarda görev yapan 50 kişinin ortalaması $\bar{X}=178,900$, ortaokullarda görev yapan 21 kişinin ortalaması $\bar{X}=166,191$, liselerde görev yapan 118 kişinin ortalaması $\bar{X}=164,305$ olarak bulunmuş ve grupların puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir. [$F_{6-182}=1,008$, $p>0,05$]. Test sonuçlarında hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,085$) orta düzeyde olduğu ve

Ortaya çıkan bu farkın ilkokullarda görev yapan öğretmenlerle liselerde görev yapan öğretmenler arasında ve ilkokullarda görev yapan öğretmenlerin lehine olduğu gözlenmiştir.

- Öğretmenlerin ÖYPU düzeyi puanlarında Hizmet İçi Eğitimlere Katılma Sıklıkları değişkenine göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek için öncelikle yapılacak olan Tek Yönlü ANOVA testinin varsayımları kontrol edilmiştir. Varyansların homojenliğinin anlamlılık testi olan levene test istatistiğine bakılmış ÖYPU ölçeği için $p = 0,016 < 0,05$ olduğundan grupların varyansları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüş daha sonra gerçekleştirilen Tek Yönlü ANOVA ve grup varyansları arasında fark olduğu için tercih edilen Dunnett's C çoklu karşılaştırma testi sonuçları Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11: ÖYPU puanlarının hizmet içi eğitimlere katılma sıklığı değişkenine göre tek yönlü ANOVA testi sonuçları:

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	5392,422	3	1797,474	4,005	,009	katılmayan
Gruplar içi	83023,906	185	448,778			katılan
TOPLAM	88416,328	188				

Hizmet içi eğitimlere katılma sıklıkları farklılıklar gösteren öğretmenlerden oluşan örneklem grubundaki öğretmenlerin bu değişken açısından ÖYPU düzeyi puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için yapılan ilişkisiz örneklem için ANOVA test sonucunda Hiç katılmayan 6 kişinin ortalaması $\bar{X} = 143,667$, yılda bir katılan 54 kişinin ortalaması $\bar{X} = 166,22$, yılda iki katılan 44 kişinin ortalaması $\bar{X} = 166,681$ ve yılda üç veya fazla katılan 85 kişinin ortalaması $\bar{X} = 172,365$ olarak bulunmuş ve grupların puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir. [$F_{3-185} = 4,005$, $p > 0,05$]. Test sonucunda hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2 = 0,060$) Ortaya çıkan bu farkın orta büyüklükte olduğu ve Hizmet içi eğitimlere hiç katılmayan öğretmenlerle diğer tüm öğretmenler arasında olduğu ve katılma sıklığı fark etmeksizin hizmet içi eğitimlere katılanların lehine olduğu gözlenmiştir.

- Öğretmenlerin ÖYPU düzeyi puanlarında bireysel yenilikçilik algılarını değerlendirme düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek için öncelikle yapılacak olan Tek Yönlü ANOVA testinin varsayımları kontrol edilmiştir. Varyansların homojenliğinin anlamlılık testi olan levene test istatistiğine bakılmış ÖYPU ölçeği için $p = ,075 < 0,05$ olduğundan grupların varyansları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüş daha sonra gerçekleştirilen Tek Yönlü ANOVA ve grup mevcutları arasında fark olduğu için tercih edilen Scheffe çoklu karşılaştırma testi sonuçları Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12: ÖYPU puanlarının bireysel yenilikçilik algılarını değerlendirme değişkenine göre tek yönlü ANOVA testi sonuçları:

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	33362,065	3	11120,688	37,369	,000	Düş-Yük
Gruplar içi	55054 ,263	185	297,591			Düş-Çok yük Orta-Yük Orta-Çok yük
TOPLAM	88416,328	188				

Bireysel yenilikçilik düzeylerini değerlendirmeleri açısından farklılıklar gösteren öğretmenlerden oluşan örneklem grubundaki öğretmenlerin bu değişken açısından ÖYPU düzeyi puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için yapılan ilişkisiz örneklem için ANOVA test sonucunda Bireysel yenilikçilik algı düzeyini Düşük bulan 2 kişinin ortalaması $\bar{X} = 134,500$, orta düzeye bulan 72 kişinin ortalaması $\bar{X} = 154,028$, yüksek düzeyde bulan 88 kişinin ortalaması $\bar{X} = 174,045$ ve çok yüksek bulan 27 kişinin ortalaması $\bar{X} = 190,667$ olarak bulunmuş ve grupların puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir. [$F_{3-185} = 37,369$, $p < 0,05$]. Test sonucunda hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2 = 0,377$) bu farkın yüksek dereceli olduğu ve bireysel yenilikçilik algısını düşük ve orta düzeyde bulanlarla yüksek ve çok yüksek düzeyde bulanlar arasında ve yüksek ve çok yüksek olarak değerlendirenler lehine olduğu gözlenmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER:

Bu araştırmada öğretmen adaylarının yenilikçi pedagoji uygulamalarına yönelik algı düzeylerinin yaş, cinsiyet, branş, eğitim durumu, görev yaptığı okul türü, hizmet yılı, hizmet içi eğitimlere katılma oranı ve yenilikçilik algılarını bireysel olarak değerlendirme düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada toplanan verilerin analizleri ışığında öğretmenlerin yenilikçi pedagoji uygulamalarına yönelik algılarının cinsiyet, yaş, branş, öğrenim durumu ve hizmet yılı değişkenleri açısından farklılık göstermediği fakat görev yeri hizmet içi eğitimlere katılma sıklığı ve yenilikçilik algılarını değerlendirme düzeyleri açısından anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Okul türü açısından bu farklılaşmanın ilkökulda görev yapan öğretmenlerin lehine, hizmet içi eğitimlere katılma açısından sıklığı fark etmeksizin eğitimlere katılanlar lehine ve yenilikçilik algı düzeyi açısından bireysel yenilikçilik algılarını yüksek ve çok yüksek olarak değerlendiren öğretmenlerin lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Alan yazın incelendiğinde direk olarak öğretmenlerin yenilikçi pedagoji algılarının incelenmediği fakat benzer konular üzerinde yapılan Çuhadar, Bülbül ve Ilgaz (2013), Karaman ve Kurfalı (2008), Doğru ve Aydın (2017) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin cinsiyetlerinin teknolojik yeterlilik algı düzeyleri üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı ve öğretmenlerin yenilikçilik algısının “sorgulayıcı” düzeyde olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca öğretmenlerin teknolojik pedagojik yenilikçilik düzeylerinin incelendiği Solmaz (2019) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlerin kıdemleri ile yenilikçilik algıları ve teknoloji kullanım düzeyleri ters orantılı olduğu hizmet yılında yaşanan artışlarla teknoloji kullanımının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Genel olarak yapılan araştırmada öğretmenlerin yenilikçi pedagoji uygulamalarına yönelik algı düzeylerinin pozitif ve gelişmeye açık bir durum olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin mesleklerini icra ederken cinsiyet, yaş, branş, kıdem ve eğitim durumları gibi değişkenlerden bağımsız olarak çağın getirdiği yenileşme gerekliliğine inanan ayrıca yapılan hizmet içi eğitimlerle de bu algılarını beslemeye yatkın bir meslek gurubu olduğu sonucun ulaşılmıştır.

Bu araştırma, araştırmanın sonuçlarının yaygın ve güvenilirlik etkisini arttırmak amacı ile araştırma karma yöntem kullanılarak yapılabilir. Öğretmenlerin yenilikçi pedagoji uygulamaları hakkında birikimleri ve ihtiyaçları konusunda toplanacak nitel verilerin de incelenmesiyle elde edilecek sonuçların nicel verilerin işlenmesiyle elde edilmiş olan sonuçların derinliğini ve güvenilirliğini arttırması sağlanabilir. Ayrıca alışma sonucunda elde edilen veriler ışığında hizmet içi eğitimlerin yenilikçi pedagoji uygulamalarını kullanma ve üretme konusundaki algı düzeyini arttırdığı hakkındaki sonuca dayanarak öğretmen yetiştirmenin hayat boyu öğrenme kapsamında değerlendirilmesi ve bu konularda çağın gereklerinin yerine getirilmesi amacı ile hizmet içi eğitimlerin yapılma sıklığıının ve veriminin arttırılması konusunda ilgili çalışmalara dayanak oluşturabilir.

KAYNAKÇA:

- Akbaşlı, S., Taşkaya, S. M., Meydan, A., & şahin, M. (2012). Teachers And Computer Technology: Supervisors' Views. *International Journal Of Research In Social Sciences*, 2(2), 113-124.
- Andrew, M. B. (2017). Using İnnovation And Action Research To Build TESOL Teacher Capacity İn Vietnam. *International Journal Of Language Education*, 1(2), 17-28.
- Ayanoğlu, ., & Girgin, ř. Eğitim İle Gelen Gelişmeye Eleştirel Bir Bakış Öz.(2021)
- Bandura, A. (1969). Social-Learning Theory Of İdentificatory Processes. *Handbook Of Socialization Theory And Research*, 213, 262.
- Başaran, S. D., & Keleş, S. (2015). Yenilikçi Kimdir? Öğretmenlerin Yenilikçilik Düzeylerinin İncelenmesi Who Is Innovative? Examination Of Teachers' Innovativeness Level.
- Belgin, T. U. R. A., & AKBAşLI, S. (2021). Öğretmen Yenilikiliğini Etkileyen Faktörler. *Uluslararası Temel Eğitim alışmaları Dergisi*, 2(1), 15-28.
- Büyüköztürk, ř., Kılıç akmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, ř., & Demirel, F. (2012). Örneklemeye Yöntemleri
- Can,Abdullah(2022), Spss İle Nicel Veri Analizi (S.86-90)
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2017). *Research Design: Qualitative, Quantitative, And Mixed Methods Approaches*. Sage Publications. 155-156
- Çuhadar, C., Bülbül, T., & Ilgaz, G. (2013). Öğretmen Adaylarının Bireysel Yenilikçilik Özellikleri İle Teknopedagojik Eğitim Yeterlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 12(3), 797-807.

Dede, C. (2010). Comparing Frameworks For 21st Century Skills. *21st Century Skills: Rethinking How Students Learn*, 20(2010), 51-76.).

Doğru, E., & Aydın, F. (2017). Coğrafya Öğretmenlerinin Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi İle İlgili Yeterliliklerinin İncelenmesi/Examining The Skills Of Geography Teachers' Technological Pedagogical Content Knowledge. *Journal Of History Culture And Art Research*, 6(2), 485-506.

Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How To Design And Evaluate Research In Education* (Page 331,332,335).

Kabakçı Yurdakul, I. (2011). Öğretmen Adaylarının Teknopedagojik Eğitim Yeterliklerinin Bilgi Ve İletişim Teknolojilerini Kullanımları Açısından İncelenmesi.

Karaman, M. K., & Kurfalı, H. (2008). Sınıf Öğretmenlerinin Bilgi Ve İletişim Teknolojilerini Öğretim Amaçlı Kullanım Düzeyleri. *Journal Of Theoretical Educational Science*, 1(2).

<https://www.tdk.gov.tr/2017/>

Karasar, Ş. (2004). Eğitimde Yeni İletişim Teknolojileri-İnternet Ve Sanal Yüksek Eğitim.

Karip, E. (1997). Eğitimde Yeniliklerin Uygulanmasını Etkileyen Etkenler. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 9(9), 63-82.

Korucu, A., & Olpak, Y. (2015). Öğretmen adaylarının bireysel yenilikçilik özelliklerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 5(1), 109-127.

Loogma, K., Kruusvall, J., & Ümarik, M. (2012). E-Learning As İnnovation: Exploring İnnovativeness Of The VET Teachers' Community İn Estonia. *Computers & Education*, 58(2), 808-817.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2018). 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi

http://2023vizyonu.Meb.Gov.Tr/Doc/2023_EGITIM_VIZYONU.Pdf [29.12.2018]

Shear, L., & Moorthy, S. (2010, May). Innovation Around The World: ICT-Supported Educational İnnovation İn Four Countries. In *Global Learn* (Pp. 618-623). Association For The Advancement Of Computing İn Education (AACE).

Shin, T., Koehler, M., Mishra, P., Schmidt, D., Baran, E., & Thompson, A. (2009, March). Changing Technological Pedagogical Content Knowledge (TPACK) Through Course Experiences. In *Society For Information Technology & Teacher Education International Conference* (Pp. 4152-4159). Association For The Advancement Of Computing İn Education (AACE).

Solmaz, İ. (2019). *Öğretmenlerin Bireysel Yenilikçilik Düzeyleri İle Teknopedagojik Eğitim Yeterlikleri Arasındaki İlişki* (Doctoral Dissertation, Sakarya Üniversitesi (Turkey)).

Suendarti, M., Widodo, W., & Hasbullah, H. (2020). Demonstrating The Effect Of Grit And Creativity On Innovative Behavior Of Teacher's Natural Science: Mediating By Self-Efficacy. *Journal Of Xian University Of Architecture And Technology*, 12(6), 470-478.

Shear, L., & Moorthy, S. (2010, May). Innovation Around The World: ICT-Supported Educational Innovation In Four Countries. In *Global Learn* (Pp. 618-623). Association For The Advancement Of Computing In Education (AACE).

Töre, E. (2019). Öğretmenlerin Yenilikçi İş Davranışı Düzeylerinin Belirlenmesi Ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Turkish Studies*.

Sedef SÜER & Behçet O R A L (2021). Öğretmenler İçin Yenilikçi Pedagoji Uygulamaları Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 132-147.

Quang, H. T., Thuy, T. T., Huyen, D. T. N., Thao, H. T. P., My, N. H., & Dong, D. T. (2022). The Influence Of Individual Factors On Employees' Innovative Work Be-Havior In Vietnamese Organizations. *Journal Of Positive School Psychology*, 4762-4775.

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN MATEMATİK ÖĞRENİLMİŞ ÇARESİZLİKLERİ İLE MATEMATİK DERSİNE OLAN BAĞLILIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

¹Ebru KÖSE

²Doç. Dr. Cenk AKAY

¹Milli Eğitim Bakanlığı, Nurettin Topçu Anadolu Lisesi, Mersin,

²Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, -0000-0001-9892-6255

ÖZET:

Bu araştırmanın amacı, ortaokul 8.sınıf öğrencilerinin matematiğe yönelik öğrenilmiş çaresizlikleri ve matematik dersi bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemektir. Çalışma grubunu, 2022-2023 eğitim öğretim yılında 3 devlet ortaokulunun 8. Sınıfında okumakta olan 216'sı (%53,9) kız, 185'i (%46,1) erkek olmak üzere toplam 401 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplamak amacıyla öğrencilere Uysal-Koğ (2012) tarafından geliştirilen "Matematikte Öğrenilmiş Çaresizlik Ölçeği", Güzin, Akar, Birgin, Göksu, Uzun, Gümüş ve Peker(2016), tarafından geliştirilen "Matematik Dersi Bağlılık Ölçeği" uygulanmış ve katılımcıların araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgiler formu doldurmaları sağlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin matematiğe yönelik öğrenilmiş çaresizlikleri ile matematik dersi bağlılıkları arasında negatif yönde anlamlı ve orta düzeyde bir ilişki olduğu ve öğrencilerin matematik öğrenilmiş çaresizliklerinin matematik dersine olan bağlılıklarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Bulgular ilgili literatür taraması yapılarak tartışılıp yorumlanmış ve ulaşılan sonuçlar ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Matematik öğrenilmiş çaresizliği, matematik dersi bağlılığı

EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN MIDDLE SCHOOL STUDENTS'LEARNED HELPLESSNESS IN MATHEMATICS AND THEIR ENGAGEMENT IN MATHEMATICS COURSE

ABSTRACT

The purpose of this research examinations relations between learned helplessness of 8th grade students towards mathematics and math lesson commitment levels. Forms the study group is 401 students is studying in 8th grade of 3 public secondary schools 216 of them girls (%53,9), 185 of the boys (% 46,1) in the 2022-2023 academic year. In order to data gathers we applied students developed by Uysal-Koğ(2012) " learned helplessness scale in mathematics , developed by Güzin, Akar, Birgin, Göksu, Gümüş and Peker(2016)" math lesson loyalty scale" and participants provided to fill developed by researchers personal information form. According to the findings of the study students have negatively significant and moderately relations between learned helplessness scale in mathematics with math lesson loyalty scale and students were found to be a significant predictor between learned helplessness scale in

mathematics with math lesson loyalty scale. It has reviewed, discussed and interpreted literature review with results and the results and recommendations was presented.

Key Words: helplessness in mathematics, math lesson loyalty

1.GİRİŞ

Matematik zincirleme bilgi ve sonuçlar ağıyla ilerleyen kümülatif bir bilim evrenidir. Bu bilim yüzyıllardır edinilen tecrübelerle; karşılaşılan sorunlara üretilen çözümlerin sembollerle ifade edilme şeklidir. Sorunlar, sorulara dönüşüp çözümlenirken karşılaşılan zorluklar nedeniyle oluşan kaygıların beslediği önyargılar matematik öğretiminde başa çıkılması güç, çözümlenmesi zor engellere, öğrenilmiş çaresizliklere dönüşmektedir. Gelişen bilimin ışığında hızla yenilenen öğretim yöntemleri ile birlikte son yıllar matematiğin öğretim şeklinin çok tartışıldığı yıllar olmuştur (Santos-Trigo, 1996). Öğrenme sırasında karşılaşılan güçlüklerin neden olduğu kaygılar, öğrenenin çalışma şeklinden bağımsız olarak yaptığı çalışmalara rağmen, karşılaştığı başarısızlık veya negatif çevresel uyaranların organizmada yarattığı başa çıkamama duygusunu besleyerek kaygılarının artmasına ve başarısızlıkların süreklilik kazanmasına ve bu sürecin çaresizlikleri beslemesine neden olmaktadır. Öğretim etkinlikleri sırasında oluşan kaygıların körüklediği çaresizlik hissiyatı matematik öğretiminin başarısını da olumsuz olarak etkilemektedir. Matematik başarısı çevre, aile, okul, öğretmen ve akran ilişkileri gibi birçok durumlardan etkilenen çok boyutlu bir yapıdır. Öğrenciler bu alt boyutların herhangi birinde yetersizlik veya kabul görmeme hissi yaşıyorsa başarılı olmayacaklarına inanmakta ve başaramama kaygısı taşımaktadır bu kaygılar öğrenilmiş çaresizlikleri doğurmaktadır (Pajares, 1997). Öğrenilmiş çaresizlik kavramı ilk kez Psikoloji Bölümü öğretim üyesi olan Dr. Martin E. P. Seligman ve arkadaşları (1967, 1971, 1975) tarafından Pennsylvania Üniversitesi'nde yaptıkları çalışmalar sonucunda kullanılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda öğrenilmiş çaresizliği: "organizmanın bir davranış ile bu davranış sonucunda bir ilişkinin olmadığını, yani davranışının sonucunu kontrol edemediğini öğrenmesi sonrasında göstermesi gereken davranışları göstermemesi, kontrol etme çabasının yerini çaresizliğin alması durumu" (Seligman ve Maier, 1967) olarak tanımlamışlardır. Bu tanımlamaların ışığında; *kontrol edememe*, *öğrenme etkinliğinin çeşidi* ve *öğrenmelerden beklentiler* öğrenilmiş çaresizliğin, bu üç kavramın birbiri ile etkileşimi öğrenilmiş çaresizlik davranışının oluşmasında esastır (Uz Baş, 1998). Correll'e (1992) göre, öğrencinin bireysel deneyimleri ile yeni bilgiler arasında bağ kurma becerisi, öğrenme etkinliklerinin faydacılığının farkına varması, başarı beklentisi, öğrenme eylemini gerçekleştirebilmek ve derinleştirmek için kararlılık ve isteklilik duygusu, bilgileri ve yaşantıları arasında bağ kurabilme yeteneği, konuyu öğrenmek isteme derecesi akademik performansında önemli bir yere sahiptir. Bu duygu ve bellekte yer edinmelerin gerçekleşmemesi başarısızlık hissinin, kaygının ve öğrenilmiş çaresizliğin artması sonucunu ortaya çıkarabilmektedir. Bu durumlarda matematikte öğrenilmiş çaresizliği tanımlar ki bu öğrenilmiş çaresizliklerden beslenen duyguları da öğrencilerin derse yönelik inançlarına zarar verebilmektedir. Matematik öğretiminde öğrencilerin matematik inançları ve bağlılıkları önemli bir etkidir (Manouchehri2017). Bireylerin olgu durum ya da nesnelere bağlılığı; söz konusu durumlara yönelik tutumları, aidiyet duygularının gelişmişlik derecesi, kurumlar içindeki kişiler arası ilişkileri ve söz konusu zaman ya da mekânda bulunmaya yönelik istek,

arzu ve eğilimidir şeklinde tanımlayabiliriz (Christenson ve ark, 2008). Derslere ve okullara bağlılığın birçok araştırmada öğrenme ve okul başarısını şekillendiren bir olgu olduğu çokça vurgulanmıştır. (Fredricks, Blumenfeld & Paris, 2004; Günüş & Kuzu, 2015; Hughes & Kwok, 2007; Leis, Schmidt & Rimm-Kaufman, 2014; Wang & Holcombe, 2010). Öğrenenlerin matematik dersindeki bağlılığını arttırmak onların öğrenme aktivitelerine katılımlarını ve matematik dersindeki başarılarını arttıracak ayrıca ortaya çıkacak bağlılık öğrenme sürecine motivasyonlarının düzeyinin de göstergesi olacaktır. (Leis, Schmidt & Rimm-Kaufman, 2014; Reeve, Jang, Carell, Jeon & Barch, 2004) Bağlılık hem duyuşsal hem de bilişsel alanda gerçekleştiği zaman öğrenenleri hem akademik olgunluk hem de kendini gerçekleştirme anlamında desteklemiş olacaktır. Her ne kadar analiz etme yeteneği günlük yaşamın her alanında gerekli olsa da, karşılaşılan zorluklar bir araya gelerek öğrenenlerin kaygı ve ön yargılarının vücut bulmuş hali olan öğrenilmiş çaresizlikleri oluşturmaktadır. Uzun vadede öğrenilmiş çaresizlik ile başa çıkmak ve bu kaygı halini kontrol altına alabilmek başarıya ulaşmak için önemli bir aşama olarak kabul edilmelidir. Matematik dersinde öğrenilmiş çaresizlikleri oluşturmuş kaygılı öğrencilerinde, derse olan bağlılıklarının istenilen düzeye ulaşması zor fakat çözümlenemeyecek bir sorun teşkil etmemelidir.

1.1 Araştırmanın amacı ve önemi:

Bu araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinin MÖÇ' lirin MDB düzeyleri ile ilişkisini belirlemek, bu iki bağımlı değişken arasındaki ilişki düzeyini incelemek ve çeşitli bağımsız değişkenler açısından anlamlı bir fark gösterip göstermediğinin anlaşılmasıdır.

Konu ile ilgili alan yazın incelendiğinde yapılan araştırmalarda derse yönelik kaygı düzeyi, öğrenilmiş çaresizlik ve derse yönelik tutum, ders başarısı ilişkisinin sıklıkla incelendiği (Koğ& Başer(2011), Tan(2015), Avcı(2008), Yavaş(2012)), ancak öğrenilmiş çaresizlikle matematik dersine bağlılık ilişkisinin aynı anda araştırılmadığı görülmüştür. Ortaokul döneminde ki öğrenciler; akranları ebeveynleri ve öğretmenlerinin kurdukları çerçeveye uymaya çalışan ve ergenliğin körüklediği duygusal- fiziksel değişimlerin neden olacağı her türlü duyuşsal- bilişsel zorluklarla başa çıkmaya çalıştıkları bir dönemdir (Hastunç (2019). Bu zorluklar nedeniyle bu dönem öğrencilerin kaygı ve öğrenilmiş çaresizlikler edinmelerinde zemin hazırlayabilecek bir yaş aralığıdır. Araştırma sonucunda elde edilecek sonuçlarla amaçlanan öğretmenlerin bu kaygı ve çaresizliklerle başa çıkmayı amaçlayan öğrencilerine yardımcı olabilmeleri açısından yapacaklara çalışmalara veri oluşturmaktır ayrıca velilerin çocukları ve matematik öğretmenlerinin öğrencileri ile duygudaşlık kurmalarına ve öğrencilerin öğrenilmiş çaresizlikleri ve derse bağlılık sorunlarını değerlendirmeye amacıyla kullanılabilir.

1.2. Problem ve alt problemler:

Ortaokul öğrencilerinin MÖÇ'leri ve MDB düzeyleri nasıldır?

Şeklinde ifade ettiğimiz ana problemine ışık tutan alt problemlerimiz;

- Ortaokul öğrencilerinin MÖÇ' leri ile MDB'leri ne düzeydedir?
- Ortaokul öğrencilerinin matematikte öğrenilmiş çaresizlik ve matematik dersine bağlılık düzeyleri çeşitli değişkenler açısından (cinsiyet, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, kardeş sayısı, matematikten destek alma, ders dışı etkinliklere katılma, dersle ilgili

yaşadıkları problemlerde okul rehberlik servisine danışma) anlamlı bir fark göstermekte midir?

- c) Ortaokul öğrencilerinin MÖÇ' leri ve MDB düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
d) Ortaokul öğrencilerinin MÖÇ' leri öğrencilerin MDB' nin anlamlı bir yordayıcısı mıdır? Şeklindedir.

2.YÖNTEM

2.1.Araştırma Modeli:

Öğrenenlerin matematik öğrenilmiş çaresizlik düzeyleri ile ders bağılıkları arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan genel tarama deseninin alt basamaklarından ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. “Tarama deseni bir evren içinden seçilen bir örneklem üzerinde yapılan çalışmalar yoluyla evren genelindeki eğilim, tutum veya görüşlerin nicel veya nümerik olarak betimlenmesini sağlamaktadır” (Creswell 2017,s.155) İlişkisel tarama modeli ise, iki farklı nicel değişken arasındaki ilişkinin veya etkinin bir korelasyon katsayısı aracılığıyla ortaya çıkarılmasıdır ve bu modelde deneysel araştırmaların aksine değişkenlerin manipülasyonu söz konusu değildir (Fraenkel, Wallen& Huyn,s.331-332).Korelasyon araştırmalarında iki değişken arasındaki ilişkiyi tahmin etmek ve bu ilişkinin derecesini ve yönünün açıklamak için kullanılır.(Fraenkel ,Wallen & Huyn,s.335) Bu çalışmada da öğrenenlerin matematik dersinde edinmiş oldukları öğrenilmiş çaresizlikleri ile matematik dersine bağılıkları arasındaki ilişkinin varlık durumunun ve varsa bu ilişkinin yönü belirlenmeye çalışılacaktır.

2.2. Evren ve Örneklem:

Bu çalışmanın hedef evreni Türkiye'deki tüm ortaokul öğrencileridir. Amaçlanan hedef evrene ulaşılabilmesi mümkün olmadığından çalışmanın geçerlilik güvenilirlik koşulları göz önünde bulundurularak seçkisiz örnekleme yöntemlerinden ulaşılabilir evren seçim yöntemi kullanılmıştır. “Ulaşılabilir evren araştırmacının ulaşabileceği gerçekçi somut evrendir” (Büyüköztürk,2012). Çalışmanın örnekleme ise seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örneklem belirleme yöntemi kullanılarak (Büyüköztürk,2012) 2022-2023 yılında 3 devlet ve 1 özel ortaokulun 8.sınırlarında öğrenim görmekte olan öğrenciler olarak seçilmiştir. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin cinsiyetlerinin dağılımına ilişkin bilgiler Çizelge 1’de gösterilmiştir

Çizelge 1: Seçilen Örneklem Grubunun Cinsiyete Göre betimsel istatistikleri

Değişkenler	Frekanslar	Yüzdeler
Kız	216	53,9
Erkek	185	46,1
Toplam	401	100,0

Çizelge 1’de görüldüğü gibi çalışmada seçilen örneklem grubu öğrencilerin % 53,9’u kız, %46,1’i erkek öğrencilerden oluşmaktadır

Öğrencilerin anne eğitim ve baba eğitim durumları, baba eğitim durumları ve kardeş sayıları göre dağılımları Çizelge 2’te gösterilmiştir.

Çizelge 2: Öğrencilerin Anne ve Baba Eğitim Durumuna Göre betimsel istatistikleri

Değişken		Frekans	Yüzde
Anne Eğitim Durumu	Hiçbir okuldan mezun değil	19	4,7
	İlkokul	70	17,5
	Ortaokul	83	20,7
	Lise	136	33,9
	Üniversite	74	18,5
	Lisansüstü	19	4,7
Baba Eğitim Durumu	Hiçbir okuldan mezun değil	17	4,2
	İlkokul	38	9,5
	Ortaokul	74	18,5
	Lise	121	30,2
	Üniversite	121	30,2
	Lisansüstü	30	7,5

Çizelge 2' de görüldüğü gibi araştırmaya seçilen örneklem grubu öğrencilerinin Annelerinin %4,7'si hiçbir okuldan mezun değil, %17,5'i ilkokul, % 20,7 si ortaokul, %33,9'u lise, % 18,5'i üniversite ve % 4,7'si lisansüstü kurumlarından mezunlardan oluşmaktadır. Babalarının %4,2'si hiçbir okuldan mezun değil, % 9,5'i ilkokul, % 18,5 i ortaokul, %30,2'si lise, % 30,2'si üniversite ve % 7,5'i lisansüstü kurumlarından mezunlardan oluşmaktadır.

Öğrencilerin sahip oldukları kardeş sayısına göre dağılımları Çizelge 3'te gösterilmiştir.

Çizelge 3: Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre betimsel istatistikleri

Değişkenler	Frekans	Yüzde
Tek çocuk	24	6,0
İki çocuk	157	39,2
Üç çocuk	113	28,2
Dört çocuk	47	11,7
Beş çocuk	43	10,7
Beşten fazla çocuk	17	4,2
TOPLAM	401	100,0

Çizelge 3' te görüldüğü gibi araştırmaya seçilen örneklem grubu öğrencilerin % 6'si tek çocuk, % 39,2'si bir kardeş, %28,2'si iki kardeş, % 11,7'si üç kardeş, % 10,7'si dört kardeş ve % 4,2'si beş veya daha fazla kardeş sayısını sahip öğrencilerden oluşmaktadır.

Öğrencilerin Ders Dışında destek alma durumuna göre dağılımları Çizelge 4'te gösterilmiştir

Çizelge 4: Öğrencilerin ders dışı destek alma durumlarına göre betimsel istatistikleri

Destek alma durumu	Frekans	Yüzdeler
Asla	60	15,0
Nadiren	77	19,2
Bazen	96	23,9
Genellikle	103	25,7
Her zaman	65	16,2
Toplam	401	100,0

Çizelge 4'te görüldüğü gibi araştırmaya seçilen örneklem grubu öğrencilerin %15'i asla destek almayan, %19,2'si nadiren destek alan, %23,9'u bazen destek alan %25,7'si genellikle destek alan, %16,2'si her zaman destek alan öğrencilerden oluşmaktadır.

Öğrencilerin ders dışı etkinliklere katılma durumuna göre dağılımları Çizelge 5'te gösterilmiştir.

Çizelge 5: Öğrencilerin ders dışı destek alma durumlarına göre betimsel istatistikleri

Etkinliklere katılma		
Durumu	Frekans	Yüzde
Asla	64	16,0
Nadiren	52	13,0
Bazen	107	26,7
Genellikle	92	22,9
Her zaman	86	21,4
TOPLAM	401	100,0

Çizelge 5'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan örneklem grubundaki öğrencilerin %16'sı asla katılmayan, %13'ü nadiren katılan, %26,7'si bazen katılan, %22,9'u genellikle katılan ve %21,4'ü her zaman katılan öğrencilerden oluşmaktadır.

Öğrencilerin herhangi bir sorunla karşılaştıkları zaman okul rehberlik servisine danışma durumlarına göre dağılımları Çizelge 6'da verilmiştir.

Çizelge 6: Öğrencilerin okul rehberlik servisine katılma durumlarına göre betimsel istatistikler

Rehberlik servisine		
Başvurma durumu	Frekans	Yüzde
Asla	147	36,7
Nadiren	119	29,7
Bazen	60	15,0
Genellikle	47	11,7
Her zaman	28	7,0
TOPLAM	401	100,0

Çizelge 6'da görüldüğü gibi araştırmaya katılan örneklem grubundaki öğrencilerin %36,7'si asla, %29,7'si nadiren, %15'i bazen, %11,7'si genellikle, %7'si her zaman derslerle ilgili karşılaştığı sorunları çözebilmek için okul rehberlik servisine başvuran öğrencilerden oluşmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları.

Bu araştırmanın amacına uygun olarak verilerin toplanabilmesi için araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgiler formu ve iki farklı ölçek kullanılmıştır. Bu ölçekler:

2.3.1. Kişisel bilgiler formu: Kişisel bilgiler formu betimsel istatistiklerde kullanılabilir adına katılımcıların demografik bilgilerini toplayabilmek için araştırmacılar tarafından oluşturulmuş ve uygunluğu açısından uzman görüşleri alınmıştır.

2.3.2. Matematik Öğrenilmiş çaresizlik ölçeği: Orijinali Seligman ve arkadaşları (1984) tarafından geliştirilen ve Aydın (1985) tarafından Türkçeye uyarlamasını ve standartizasyonu yapılan öğrenilmiş çaresizlik ölçekleri incelenerek Koğ(2012) tarafından matematikte öğrenilmiş çaresizlik ölçeği geliştirilmiştir. Ölçek 33 madden oluşmaktadır ve tek faktörlüdür. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 33 ve en düşük puan sıfırdır. Puanların yükselmesi öğrenilmiş çaresizlik hissinin varlığını göstermektedir. Ölçeğin geçerliliği kapsam geçerliliği

yöntemiyle gerçekleştirilmiş ve bu amaçla uzman görüşleri (Büyüköztürk,2007) alınmıştır.Bu araştırmada ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,845 olarak bulunmuştur.

2.3.4. Matematik dersine bağlılık ölçeği orijinali Rimm-Kauffman (2010) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçeye uyarlaması (Sacide Güzin Mazman Akar, Osman Birgin, Büşra Göksu, Kübra Uzun, Büşra Gümüş ve Elif Seval Peker,2016) tarafından yapılmıştır. Ölçek 13 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin duyuşsal, sosyal ve bilişsel bağlılık olmak üzere 3 alt faktörü bulunmaktadır ve 4'ü likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin geçerlilik güvenilirlik çalışmalarına 602 ortaokul öğrencisi katılmıştır. Ölçek bağlılığı bilişsel, duyuşsal ve sosyal bağlılık şeklinde değerlendirilmiştir. Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,872'dir. Bu araştırmada ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,847 olarak bulunmuştur

2.4. Verilerin Analizi:

MÖÇ ölçeği, MDB ölçeği ve kişisel bilgiler formundan oluşan veri toplama araçları üç devlet ortaokulunda bizzat araştırmacılar tarafından uygulanmış, 450 adet form dağıtılmış tam ve eksiksiz doldurulan 401 tanesinden elde edilen veriler tek tek sosyal bilimlerde kullanılan bir analiz programına girilerek uç değer, eksik veri ve normallik (MÖÇ ölçeği için çarpıklık (skewness) değeri ,240 ve basıklık(kurtosis) değeri -,583 ve MDB ölçeği için çarpıklık(skewness)değeri -,153 ve basıklık(kurtosis) değeri -,386 ile $\bar{\pm}1$ aralığında olduğu görüldüğünden verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir.(can,202, s.87)) kontrollerinin ardından gerekli analizler yapılmıştır

Birinci alt problemin cevaplanması amacıyla betimsel istatistikler (yüzde, frekans, aritmetik ortalama, standart sapma), ikinci alt problemin cevaplanması amacıyla verilerin normal dağılım gösterdiği için bağımsız örneklemeler için t-testi ve aynı zamanda tek yönlü varyans analizi/ANOVA ayrıca Levene test istatistiği sonucuna göre ($p>0,05$ anlamlılık düzeyinde) varyansların homojenliğinin sağlanıp sağlanmama durumları için ve uygun post-hoc çoklu karşılaştırma testleri, üçüncü alt problemin cevaplanması amacıyla korelasyon analizi ve dördüncü alt problemin cevaplanması için de basit doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır.

3.BULGULAR

3.1 Öğrencilerin MÖÇleri ve matematik bağlılık düzeylerine ilişkin bulgular

Örnekleme oluşturan 8. Sınıf öğrencilerinin matematikte edinmiş oldukları öğrenilmiş çaresizlik ve MDB düzeyi puanları, aritmetik ortalamaları, Ölçeklerden aldıkları en düşük ve en yüksek puanlar ve standart sapmaları çizelge 8'de gösterilmiştir.

Çizelge 7: Öğrencilerin MDB ve matematik öğrenilmiş çaresizlik düzeyi toplam puanları

	N	En Küçük	En Büyük	\bar{X}	Ss
MÖÇ puanları	401	0	30	14,85	6,45
MDB puanları	401	13,00	52,00	31,85	8,47

Çizelgede 7’de öğrencilerinin MÖÇ ölçeğinden aldıkları en düşük puanın 0; en yüksek puanın 30 olduğu ve ortalama puanlarının $\bar{X}=14.85$ olduğu görülmektedir. Öğrencilerin MÖÇ’leri “Orta Düzeyde” olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ayrıca MDB ölçeğinden aldıkları en düşük puanın 13; en yüksek puanın 52 olduğu ve ortalama puanlarının $\bar{X} =31,85$ olduğu görülmektedir. Öğrencilerin MDB’ ları “Orta Düzeyde” olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.2. Ortaokul öğrencilerinin matematik öğrenilmiş çaresizlik ve matematik dersine bağlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesinden elde edilen bulgular

Öğrencilerin MÖÇ ve MDB düzeyi puanlarında cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek için öncelikle yapılacak olan t-testinin varsayımları kontrol edilmiştir. Varyansların homojenliğinin anlamlılık testi olan levene test istatistiğine bakılmış, matematik öğrenilmiş çaresizliği için $p = 0,281 > 0,05$ ve MDB ölçeği için $p=0,718 > 0,05$ olduğundan grupların varyansları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüş daha sonra gerçekleştirilen ilişkisiz örneklem için t-testi sonucunda cinsiyete göre MÖÇ test puanlarının ortalaması arasında anlamlı bir fark görülmemiştir ($t_{399}=0,874$, $p > 0,05$). Bu durumda cinsiyetin matematik dersi öğrenilmiş çaresizliği üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı söylenebilir. Ayrıca MDB test puanlarının ortalaması arasında anlamlı bir fark görülmemiştir ($t_{399}=0,105$, $p > 0,05$). Bu durumda cinsiyetin matematik dersi bağlılığı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin MÖÇ ve MDB düzeyi puanlarında anne ve baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek için öncelikle yapılacak olan Tek Yönlü ANOVA testinin varsayımları kontrol edilmiştir. Varyansların homojenliğinin anlamlılık testi olan levene test istatistiğine bakılmış matematik öğrenilmiş çaresizlik ölçeği için $p = 0,800 > 0,05$ MDB ölçeği için $p=,205 > 0,05$ olduğundan grupların varyansları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüş daha sonra gerçekleştirilen Tek Yönlü ANOVA testi sonuçları Çizelge 10’da gösterilmiştir.

Çizelge 8: Öğrencilerin MÖÇ ve MDB Düzeylerinin Anne Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek	Varyansların Kaynağı	Kareler toplamı	Kareler sd	Kareler			Anlamlı Fark
				ortalaması	F	p	
MÖÇ	Gruplar Arası	693,37	5	138,67	3,44	0,005	Ü-O
	Gruplar İçi	15957,70	395	40,40			
MB	Gruplar Arası	1081,99	5	216,38	3,1	0,009	Ü-H
	Gruplar İçi	27585,812	395	69,837			
Toplam		28677,721	400				

Çizelge 8’de MÖÇ puan ortalamaların en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlemlenmiştir [$F_{5-395}=3,43$, $p < 0,05$]. Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın annesi üniversite mezunu olan öğrencilerle ortaokul mezunu olan öğrenciler arasında olduğu ve farkın annesi ortaokul mezunu olanların lehine olduğu görülmüştür.

Ayrıca öğrenci grubunun MDB puan ortalamaların en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlenmiştir [$F_{5-395}=3,43$, $p < 0,05$]. Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın annesi lisansüstü mezunu olan öğrencilerle hiçbir okuldan mezun olmayan öğrenciler arasında olduğu ve farkın annesi lisansüstü mezunu olanların lehine olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin MÖÇ ve MDB düzeyi puanlarında baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek için öncelikle yapılacak olan Tek Yönlü ANOVA testinin varsayımları kontrol edilmiştir. Varyansların homojenliğinin anlamlılık testi olan levene test istatistiğine bakılmış matematik öğrenilmiş çaresizliği için $p = 0,933 > 0,05$ ve $p = 0,394 > 0,05$ olduğundan grupların varyansları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüş daha sonra gerçekleştirilen Tek Yönlü ANOVA testi sonuçları Çizelge 11'de gösterilmiştir.

Çizelge 9: Öğrencilerin MÖÇ ve MDB Düzeylerinin Baba Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Ölçek	Varyansların Kaynağı	Kareler		Kareler			Anlamlı Fark
		toplamı	sd	ortalaması	F	p	
MÖÇ	Gruplar Arası	967,46	5	193,49	4,88	0,000	L-İ
	Gruplar İçi	15683,57	395	39,71			
TOPLAM		16651,03	400				
MB	Gruplar Arası	1475,49	5	295,098	4,28	0,001	L-O
	Gruplar İçi	27192,23	395	68,84			
TOPLAM		28677,721	400				İ-O İ-L

Çizelge 9'da öğrenci grubunun MÖÇ puanlarının ortalamalarının en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlenmiştir [$F_{5-395}=4,873$, $p<0,05$]. Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın babası ilkökul mezunu olan öğrencilerle lise ve ortaokul mezunu olan öğrenciler arasında olduğu ve farkın babası lise ve ortaokul mezunu olanların lehine olduğu görülmüştür.

Ayrıca öğrenci grubunun MDB puanlarının ortalamalarının en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlenmiştir [$F_{5-395}=4,287$, $p<0,05$]. Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın babası ilkökul mezunu olan öğrencilerle ortaokul ve lisansüstü mezunu olan öğrenciler arasında olduğu ve farkın babası ilkökul ve lisansüstü mezunu olanların lehine olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin matematik öğrenilmiş çaresizlik düzeyi ve MDB düzeyi puanlarında kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek için öncelikle yapılacak olan Tek Yönlü ANOVA testinin varsayımları kontrol edilmiştir. Varyansların homojenliğinin anlamlılık testi olan levene test istatistiğine bakılmış matematik öğrenilmiş çaresizlik puanları için $p = 0,09 > 0,05$ olduğundan grupların varyansları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüş çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey çoklu karşılaştırma testi ve Tek Yönlü ANOVA testi sonuçları Çizelge 10'da gösterilmiştir.

Fakat matematik deriş bağıllık düzeyi puanları için levene test istatistiği kontrol edildiğinde $p = 0,018 < 0,05$ olduğundan grupların varyansları arasında anlamlı bir fark görülmüş ve çoklu karşılaştırma testlerinden Dunnet's C çoklu karşılaştırma testi ve Tek yönlü ANOVA sonuçları Çizelge 11'de gösterilmiştir.

Çizelge 10: Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre Matematik Öğrenilmiş Çaresizlik Düzeyi Puanlarının ANOVA Sonuçları

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler		Kareler			Anlamlı Fark
		Toplamı	sd	Ortalaması	F	p	
MÖÇ	Gruplar Arası	648,229	5	129,646	3,20	,008	İ-D Ü-D
	Gruplar İçi	16002,79	395	40,513			
TOPLAM		28667,721	400				

Çizelge 10'de MÖÇ puan ortalamalarının en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlenmiştir [$F_{5-395}=3,052$, $p=0,010<0,05$]. Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın bir kardeşi iki kardeşi ya da üç kardeşi olan öğrencilerle dört kardeşi olan öğrenciler arasında olduğu ve farkın dört kardeşi olanların lehine olduğu görülmüştür.

Çizelge 11: Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre MDB Düzeyi Puanlarının ANOVA Sonuçları

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler		Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı fark
		Toplamı	sd				
MB	Guruplar Arası	1066,45	5	213,29	3,05	,010	Ü-İ Ü-B
	Guruplar İçi	27601,27	395	69,877			
TOPLAM		28667,72	400				

Çizelge 11'de MDB puan ortalamalarının en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlenmiştir [$F_{5-395}=4,26$, $p=0,001<0,05$]. Yapılan Dunnet's C çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın bir kardeşi iki kardeşi ya da beş kardeşi olan öğrencilerle üç kardeşi olan öğrenciler arasında olduğu ve farkın üç kardeşi olanların lehine olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin MÖÇ ve MDB düzeyi puanlarında ders dışında matematik öğrenmeye yardımcı destek alma durumlarına göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek için öncelikle yapılacak olan Tek Yönlü ANOVA testinin varsayımları kontrol edilmiştir. Varyansların homojenliğinin anlamlılık testi olan levene test istatistiğine bakılmış matematik öğrenilmiş çaresizlik ölçeği için $p = 0,276 > 0,05$ ve MDB ölçeği için $p = 0,536 > 0,05$ olduğundan gurupların varyansları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüş daha sonra gerçekleştirilen Tek Yönlü ANOVA testi sonuçları Çizelge 12'de gösterilmiştir

Çizelge 12: Öğrencilerin Ders Dışı Destek Alma Durumlarına Göre Matematik Öğrenilmiş Çaresizlik ve MDB Düzeyi Puanları ANOVA Sonuçları

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler		Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı fark
		Toplamı	Sd				
MÖÇ	Guruplar Arası	798,250	4	199,56	4,98	,001	A-G
	Guruplar İçi	15852,77	396	40,32			
TOPLAM		16651,022	400				
MDB	Guruplar Arası	939,506	4	234,87	3,35	,010	H-B H-G
	Guruplar İçi	27728,215	396	70,021			
TOPLAM		28667,72	400				

Çizelge 12'te öğrencilerin MÖÇ ortalama puanlarının en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlenmiştir [$F_{4-396}=4,985$, $p<0,05$]. Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın asla destek almayan öğrencilerle genellikle destek alan öğrenciler arasında olduğu ve farkın asla destek almayanların lehine olduğu görülmüştür. Ayrıca MDB ortalama puanlarının ve en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlenmiştir [$F_{4-396}=3,354$, $p=0,010<0,05$]. Yapılan Tukey

çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın hiç destek almayan öğrencilerle bazen ya da genellikle destek alan öğrenciler arasında ve hiç destek almayanların lehine lehine olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin MÖÇ ve MDB düzeyi puanlarında ders dışı etkinliklere katılma durumlarına göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek için öncelikle yapılacak olan Tek Yönlü ANOVA testinin varsayımları kontrol edilmiştir. Varyansların homojenliğinin anlamlılık testi olan levene test istatistiğine bakılmış matematik öğrenilmiş çaresizlik ölçeği için $p = 0,438 > 0,05$ ve MDB ölçeği için $p = 0,536 > 0,05$ olduğundan grupların varyansları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüş daha sonra gerçekleştirilen Tek Yönlü ANOVA testi sonuçları Çizelge 13'te gösterilmiştir

Çizelge 13: Öğrencilerin Ders Dışı Etkinliklere Katılma Durumuna Göre Matematik Öğrenilmiş Çaresizlik Ve MDB Düzeyi Puanlarının ANOVA Sonuçları

Ölçek	Varyansların Kaynağı	Kareler		Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
		Toplamı	sd				
MÖÇ	Gruplar Arası	51,055	4	12,76	0,304	,875	-
	Gruplar İçi	16599,968	396	41,92			
TOPLAM		16651,022	400				
MB	Gruplar Arası	936,506	4	234,87	3,354	,010	K-B
	Gruplar İçi	27728,215	396	70,021			K-G
TOPLAM		28677,721	400				

Çizelge 13'te MÖÇ puan ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı farka rastlanmamıştır [$F_{5-395}=0,304$, $p>0,05$]. Ayrıca MDB puan ortalamalarının en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlenmiştir [$F_{4-396}=3,354$, $p<0,05$].Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın asla ders dışı etkinliklere katılmayan öğrencilerle bazen ve genellikle katılan öğrenciler arasında ve asla katılmayan öğrencilerin lehine olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin MÖÇ ve MDB düzeyi puanlarında karşılaştıkları sorunları çözebilmek adına okul rehberlik servisinden destek alma durumlarına göre anlamlı bir farklılaşmanın meydana gelip gelmediğini belirlemek için öncelikle yapılacak olan Tek Yönlü ANOVA testinin varsayımları kontrol edilmiştir. Varyansların homojenliğinin anlamlılık testi olan levene test istatistiğine bakılmış matematik öğrenilmiş çaresizlik ölçeği için $p = 0,904 > 0,05$ ve MDB ölçeği için $p = 0,536 > 0,05$ olduğundan grupların varyansları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüş daha sonra gerçekleştirilen Tek Yönlü ANOVA testi sonuçlarına göre MÖÇ puan ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlenmemiştir. [$F_{4-396}=0,227$, $p>0,05$]. Ayrıca öğrenci grubunun MDB puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı gözlenmiştir. [$F_{4-396}=1,634$, $p>0,05$].

3.3 Ortaokul öğrencilerinin MÖÇleri ve MDB düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin matematik öğrenilmiş çaresizlik düzeyi toplam puanlarıyla MDB toplam puanları arasında herhangi bir ilişkinin varlığı ve varsa bu ilişkinin düzeyini belirlemek amacıyla Pearson Korelasyon analiz testi kullanılmıştır. Pearson Korelasyon analizi test sonuçları çizelge 14'de gösterilmiştir.

Çizelge 14: Öğrencilerin Matematik Öğrenilmiş Çaresizlik Düzeyleri İle MDB Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

		Matematik öğrenilmiş çaresizlik toplam	Matematik Dersi Bağlılık Toplam
Matematik Öğrenilmiş Çaresizlik ölçeği	Pearson korelasyon Sig. N	1 401	-,593** ,000 401
MDB toplam	Pearson korelasyon Sig. N	-,593** ,000 401	1 401

** Ortalamalar arası fark $p < .01$ düzeyinde anlamlıdır.

Çizelge 14’de MÖÇ ve MDB düzeyleri arasında bir ilişkinin olup olmadığını ortaya koymak için yapılan basit doğrusal korelasyon analizi, öğrencilerin MÖÇ’ leri ile MDB’ ları arasında negatif yönlü ve anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. ($r=0,593$, $p<0,01$) Büyüköztürk(2010)’a göre Korelasyon katsayısının (r), mutlak değer olarak, .70-1.00 arasında olması, yüksek; .70-.30 arasında olması orta; .30-.00 arasında olması ise düşük düzeyde bir ilişki olarak tanımlanabilir bu nedenle öğrencilerin MÖÇ ile MDB düzeyleri arasındaki ilişki orta düzeyde negatif yönlü bir ilişkidir.

3.4. Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin MÖÇ düzeyleri MDB düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

Öğrencilerin matematik öğrenilmiş çaresizlik düzeyleri MDB düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığı durumu basit doğrusal regresyon analizi yapılarak incelenmiştir. Bu analizin sonuçları Çizelge 15’te gösterilmiştir.

Çizelge 15: Basit Doğrusal Regresyon Analizi sonuçları

Değişkenler	Standart		β	t	p	R	R^2
	B	hata					
Sabit	43,401	,856		50,684	0,00		
Matematik öğr Çaresizlik	-,778	,053	-,593	-14,707	0,00	,593	,352

F:216,310

Çizelge 15’te öğrencilerin MDB’ larının yordanmasına ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, bağımsız değişken matematik öğrenilmiş çaresizlik düzeyi puanlarına ilişkin t değerlerinin, matematik öğrenilmiş çaresizlik düzeyleri için $p = ,00$ anlamlılık düzeyinde -14,70 bulunduğu görülmektedir. Söz konusu değişkenin MDB düzeyine etkisini belirlemeye ilişkin F değeri ise $p = ,00$ anlamlılık düzeyinde 216,31 olarak hesaplanmıştır. Söz konusu bağımsız değişken, bağımlı değişken olan MDB düzeyi üzerindeki değişkenliğin %35’ni açıklamaktadır. Çizelge 18’e göre matematik öğrenilmiş çaresizlik düzeyindeki bir puanlık artışın MDB düzey puanını 0,778 puan düşürdüğü görülmektedir.

4.TARTIŞMA

Bu araştırma; ortaokul 8. Öğrencilerinin matematik öğrenilmiş çaresizlikleri ile MDBları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yürütülmüş ve elde edilen bulgular aşağıda sırasıyla tartışılmıştır.

Araştırmamızda öğrencilerin mevcut matematik öğrenilmiş çaresizlik ve MDB puanlarının ortalamalarının orta düzeyde olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin MÖÇ'leri ile MDB' ları arasında orta düzeyde negatif bir ilişki olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin matematiğe yönelik öğrenilmiş çaresizlik toplam puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucu elde edilmiştir. Cananoğlu ve Tümkaya (2011) ve Düzgün ve Hayalioğlu (2006) öğrencilerin öğrenilmiş çaresizlik düzeyleri ile cinsiyetleri arasında erkek öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık bulurken; Oğuztürk, Akça ve Şahin (2011) öğrencilerin öğrenilmiş çaresizlik ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Yapılmış bu araştırmalarda bulgularda ortaya çıkan bu farklılıklar, cinsiyetin matematik öğrenilmiş çaresizlik üzerindeki etkisinin örneklemin toplumun ait olduğu tabakasına göre farklılık oluşturduğu veya cinsiyet etkisinin tam olarak açıklanamadığı şeklinde açıklanabilir. Diğer bir ifadeyle; Öğrenenlerin sonuçlarını değiştiremeyeceği durumları kanıksayarak değiştirebileceği durumlarda çaba gösterememe durumunun cinsiyetlerine göre değişebileceği net bir şekilde söylenememektedir

Araştırmaya katılan öğrencilerin MÖÇ ve MDB düzeylerinin anne ve baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir biçimde farklılaştığı bulunmuştur. Annenin eğitim düzeyi Üniversite olanların Matematik öğrenilmiş çaresizlik düzeyleri, anne eğitim düzeyi ortaokul olanlardan yüksek ve baba eğitim düzeyi lise ve ortaokul mezunu olanların matematik öğrenilmiş çaresizliği ilkökul mezunu olan öğrencilerden yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca annenin eğitim düzeyi Lisansüstü olanların MDB puanlarının düzeyi, anneleri hiçbir okuldan mezun olmayanların MDB puanlarından yüksek; baba eğitim düzeyi ilkökul ve lisansüstü olanların MDB düzeyi puanları, ortaokul olanlardan yüksek bulunmuştur. Bu sonuçlara göre anne ve baba eğitim durumunun artması matematik öğrenilmiş çaresizlik ve MDB hissiyatını arttırmaktadır. Tan(2015) yaptığı araştırmada matematik öğrenilmiş çaresizliğinin anne baba eğitim durumu arttıkça azaldığını bulmuştur. Bu farklılıklar anane ve baba eğitim durumunun öğrenilmiş çaresizlik düzeyini tam olarak açıklayamadığını göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin MÖÇ ve MDB düzeylerinin kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir biçimde farklılaştığı bulunmuştur. Kardeş sayısı 2 ya da 3 olan öğrencilerin Matematik öğrenilmiş çaresizlik düzeyleri, kardeş sayısı 4 olanlardan düşük bulunmuştur. Ayrıca kardeş sayısı 3 olanların MDB puanlarının düzeyi, kardeş sayısı 4 olanların MDB puanlarından yüksek olduğu görülmüştür. Kardeş sayısı arttıkça öğrencilerin matematik öğrenilmiş çaresizliklerinin arttığı ve derse olan bağlılıklarının ise azaldığı gözlenmiştir. Bunun nedeni ebeveynlerin çok çocuklu ailelerde tek tek çocuklarına ayıracağı zaman ve imkân desteğinin azalması ve öğrencinin ilgi destek beklediği süreçlerde yeterli ilgi ve desteğe ulaşamaması olarak açıklanabilir. Alan yazın tarandığında bu değişkenlerin kardeş sayısı açısından incelendiği araştırmalara rastlanmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin MÖÇ ve MDB düzeylerinin ders dışı destek alma değişkenine göre anlamlı bir biçimde farklılaştığı bulunmuştur. Hiç destek almayan öğrencilerle Genellikle destek alan öğrencilerin matematik öğrenilmiş çaresizlik düzeyleri hiç destek almayan öğrencilerin öğrenilmiş çaresizlik düzeyi puanlarından düşük bulunmuştur. Ayrıca hiç destek almayan öğrencilerin MDB puanlarının düzeyi, bazen ve genellikle destek alan öğrencilerin

MDB puanlarından yüksek olduğu görülmüştür. Destek alma oranı arttıkça öğrencilerin matematik öğrenilmiş çaresizliklerinin azaldığı ve derse olan bağlılıklarının ise arttığı gözlenmiştir. Bunun nedeni ders dışında öğrenmeyi kolaylaştırıcı destek almanın öğrencinin özgüveninin artması ve kaygılarının azalmasıyla birlikte başarısızlıkların beslediği öğrenilmiş çaresizlik hissiyatının azalması ve bu ters orantı ile MDB hissiyatının artması olarak açıklanabilir. Alan yazın tarandığında bu değişkenlerin ders dışı destek alma durumu açısından incelendiği araştırmalara rastlanmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin MÖÇ düzeylerinde ders dışı etkinliklere katılma durumlarına göre anlamlı bir farklılık oluşmadığı fakat MDB düzeylerinin ders dışı etkinliklere katılma değişkenine göre anlamlı bir biçimde farklılaştığı bulunmuştur. Hiç ders dışı etkinliklere katılmayan öğrencilerin MDB puanlarının düzeyi, bazen ve genellikle katılan öğrencilerin MDB puanlarından yüksek olduğu görülmüştür. Ders dışı etkinliklere katılma oranı arttıkça öğrencilerin matematik dersine olan bağlılıklarının ise azaldığı gözlenmiştir. Bunun nedeni öğrencilerin ders dışı etkinliklerden zevk almaları ve yetenekleri doğrultusunda başarı tatmininin daha kolay elde edilmesi ders çalışmaya ve derste anlatılanlara motivasyonunu azaltabilir şeklinde açıklanabilir. Alan yazın tarandığında bu değişkenlerin ders dışı etkinliklere katılma durumu açısından incelendiği araştırmalara rastlanmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin MÖÇ ve MDB düzeylerinde derslerle ilgili problemlerini çözebilmek adına okul rehberlik servisinden destek alma durumlarına göre anlamlı bir farklılık oluşmadığı bulunmuştur. Bunun nedeni öğrencilerin okul rehberlik servisinin misyonunu tam olarak bilmiyor olmaları, okulda bulunan rehber öğretmen sayısının yetersizliğinden kaynaklı her öğrenciye birebir ayrılması gereken zaman diliminin öğrenciler için yeteli olamaması veya öğrencinin bulunduğu yaş itibarı ile karşılaştığı problemi çözebilmek adına destek almaktan çekiniyor olabileceği şeklinde açıklanabilir. Alan yazın tarandığında bu rehberlik servisine başvurma açısından incelendiği araştırmalara rastlanmamıştır.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Genel olarak öğrencilerin MÖÇ'leri ile MDB'leri arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Öğrencilerin gerek aile yaşantılarında gerek çevresel ya da öznel nedenlerle yaşamış oldukları negatif yüklemeler kişinin başarısızlık hissiyatını arttırmakla birlikte derse olan bağlılığın da azalmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, öğrencilerin matematiğe yönelik öğrenilmiş çaresizlikleri artarken buna bağlı olarak matematiğe yönelik bağlılıklarının azaldığı; matematik öğrenilmiş çaresizlikleri azaldığında ise matematiğe dersi bağlılıklarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan alan yazın taramalarında matematik dersi bağlılığı ile matematik öğrenilmiş çaresizliğinin incelendiği herhangi bir araştırmaya rastlanmadığından yalnızca bu bulguya dayanarak karar verilmesi mümkün olmayacaktır fakat araştırmanın sonucu bize öğrenilmiş çaresizliğin tek başına matematik dersine bağlılık düzeyini açıklayabilir derecede olmadığını fakat ilişkililik açısından anlamlılık olduğunu göstermektedir. Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin matematik Öğrenilmiş çaresizlik düzeyleri 1 puan azaldıkça MDB düzeyleri 0,788 puan artmaktadır. Kısaca matematik öğrenilmiş çaresizlik düzey puanı MDB düzeyindeki değişimin %35'ni açıklamaktadır.

Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin MÖÇ düzeyi puanları incelendiğinde öğrencilerin cinsiyetleri, ders dışın etkinliklere katılma durumları ve okul rehberlik servisine danışma oranları açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı; öğrencilerin anne eğitim düzeyleri, baba eğitim düzeyleri ve ders dışı destek alma durumları açısından orta düzeyde bir farklılaşmaya ve ders dışı etkinliklere katılma durumlarına göre de düşük düzeyde bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Bu bilgilerle öğrencilerin öğrenilmiş çaresizliklerinin daha çok anne- baba eğitim ve ders dışı destek alma durumlarından etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin MDB düzeyi puanları incelendiğinde öğrencilerin cinsiyetleri ve okul rehberlik servisine danışma durumlarına açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı; baba eğitim düzeyi açısından orta düzeyde ve anne eğitim düzeyi, kardeş sayısı, ders dışı destek alma ders dışı etkinliklere katılma durumları açısından düşük düzeyde bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Bu bilgilerle öğrencilerin MDB düzeylerinin daha çok baba eğitim durumundan etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışma sonucunda elde edilen bulgulara istinaden şu önerilerde bulunulabilir.

Öğretmenlerin, öğrenenlerdeki öğrenilmiş çaresizlikleri fark edebilmeleri ve öğrencilerin bu olumsuz yüklemelerle başa çıkabilmeleri için onlara destek ve yardımcı olabilme, duygudaşlık kurabilme dereceleri artırılmalıdır. Bu amaca yönelik hizmet içi eğitimler planlanabilir.

Ailelerin eğitim düzeyinin öğrencilerin öğrenilmiş çaresizlik ve derse bağlılık düzeyini etkileyen bir etmen olmasından kaynaklı ebeveyn öğrenim düzeyini arttırmaya yönelik yetişkin eğitim programlarına ulaşım imkanı artırılabilir. Yine bunun yanında ailelerin sürece yönelik farkındalıkları artırılarak ev ortamında veya dışında çocuklarına bu anlamda daha fazla katkı sağlamlarına yardımcı olunabilir.

Bu araştırmanın sonuçlarının yaygın etkisini artırmak amacı ile daha büyük örneklemeler üzerinde araştırmalar gerçekleştirilebilir. Böylece öğrenciler hakkında daha genel bir resim ortaya konulabilir. Bu çalışmada ilişkisel yöntem ile değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya konmuştur. Sonraki araştırmalarda karma yöntemler sürece dâhil edilerek değişkenler arasındaki ilişkilerin altında yatan gerekçelere yönelik daha detaylı bilgilere ulaşılabılır.

KAYNAKÇA

Bindak, R. (2005). İlköğretim öğrencileri için matematik kaygı ölçeği. *Fırat Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 17(2), 442-448.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2012). Örneklem yöntemleri

Can,Abdullah(2022), Spss ile Nicel Veri Analizi (s.86)

Cananoğlu, E., & Tümkaya, S. (2011). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin öğrenilmiş çaresizlik düzeyleri ve algıladıkları sınıf atmosferinin sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(3), 919-933.

Christenson, S. L., Sinclair, M. F., Lehr, C. A., & Godber, Y. (2001). Promoting successful school completion: Critical conceptual and methodological guidelines. *School Psychology Quarterly*, 16(4), 468

Corell RE (1984). Relationship of Anxiety and Depression To Age And Sex İn An Acute Psychiatric Population. *Psychological Reports*, 55, 979-986

Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2017). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage publications. 155-156

Düzgün, Ş., & Hayalioğlu, H. (2006). Öğrencilerde Öğrenilmiş Çaresizlik Düzeyinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13), 404-413.

Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (page 331,332,335).

Fredricks, J. A., Blumenfeld, P. C., & Paris, A. H. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of educational research*, 74(1), 59-109

Gunuc, S., & Kuzu, A. (2015). Student engagement scale: development, reliability and validity. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 40(4), 587-610

Hughes, J., & Kwok, O. M. (2007). Influence of student-teacher and parent-teacher relationships on lower achieving readers' engagement and achievement in the primary grades. *Journal of educational psychology*, 99(1), 39.

Koğ, O. U., KOĞ, O. U., & BAŞER, N. E. (2011). Görselleştirme yaklaşımının matematikte öğrenilmiş çaresizliğe ve soyut düşünmeye etkisi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 89-108.

Maier, S. F., & Seligman, M. E. (1976). Learned helplessness: theory and evidence. *Journal of experimental psychology: general*, 105(1), 3.

Manouchehri, A. (2017). Implementing mathematical modelling: The challenge of teacher educating. *Mathematical modelling and applications: Crossing and researching boundaries in mathematics education*, 421-432.

Oğuztürk, Ö., Akça, F., & Şahin, G. (2011). Üniversite öğrencilerinde umutsuzluk düzeyi ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin bazı değişkenler üzerinden incelenmesi

Pajares, F., & Miller, M. D. (1997). Mathematics self-efficacy and mathematical problem solving: Implications of using different forms of assessment. *The Journal of Experimental Education*, 65(3), 213-228

Reeve, J., Jang, H., Carrell, D., Jeon, S., & Barch, J. (2004). Enhancing students' engagement by increasing teachers' autonomy support. *Motivation and emotion*, 28, 147-169.

Santos-Trigo, M. (1996). An Exploration of Strategies Used by Students To Solve Problems with Multiple Ways of Solution. *Journal of Mathematical Behavior*, 15(3), 263-84.

Seligman, M. E. P. ve Beagley, G. (1975). *Learned helplessness in the rat*. *Journal of Comparative and Physiological Psychology*, 88, 534-541.

Tan, M. N. (2015). *Ortaokul öğrencilerinin matematik kaygısı, öğrenilmiş çaresizlik ve matematiğe yönelik tutum düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University,turkey) ,88-153

Uzbaş, A. (1998). Çocukların Öğrenilmiş Çaresizlik Davranışlarının Depresyon Düzeylerine Etkisi (Yayınlanmamış YÜksek Lisans Tezi). *İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi*.

Wang, M. T., & Holcombe, R. (2010). Adolescents' perceptions of school environment, engagement, and academic achievement in middle school. *American educational research journal*, 47(3), 633-662

ON THE RELATIONSHIP OF LANGUAGE AND ENVIRONMENT: ECO LINGUISTICS AND GREENWASHING

Süleyman Kasap¹

Van Yuzuncu Yıl –ELT Department - Orcid ID: 0000-0001-8367-8789

Barış Görünüş²

Van Yuzuncu Yıl –ELT Department - Orcid ID: 0000-0003-4269-1041

Murat Cancan³

Faculty of Education, Yuzuncu Yil University - orcid id: 0000-0002-5643-4532

Özet

Dil, içinde yaşadığımız çevrenin önemli bir parçasıdır ve bu ortama uygun olarak inşa edilmelidir. Dil, insan yaşamının hemen her alanıyla ilgili olduğundan yaşamının çeşitli yönleriyle ilgilenen birçok disiplin, dilbilimin çalışma alanına girmektedir. Dilbilimin dallarından biri olan Ekodilbilim, dilin kullanıldığı çevre dikkate alınarak değerlendirilmesi ve incelenmesidir. Ekolojik dilbilim olarak da bilinen Ekodilbilim, ayrıca dilin ekolojik ve çevresel sorunların gelişiminde ve olası çözümündeki rolünü de araştırır. Ekodilbilim, alt dalları ve araçlarıyla birlikte etrafımızdaki dilin çözümlenmesini ve verilen gerçek mesajların ortaya çıkarılmasını sağlayabilir. Günümüzde dilin ekoloji ve çevre sorunları üzerindeki etkisini en açık şekilde ortaya koyan popüler kavramlardan biri şüphesiz yeşil yıkamadır. En basit haliyle, Yeşil Yıkama, pazarlama amaçları için çevre dostu olduğunu iddia eden ancak aslında önemli bir sürdürülebilirlik ve çevre dostu olma çabası göstermeyen bir şirket politikası olarak tanımlanabilir. Şirketler iyi niyetli olsa bile yeşil yıkamaya başvurmaları çokça karşılaşılan bir durumdur. Yeşil yıkamaya dair bireylerin bilgisi artırılarak toplumun dilin ekolojik kullanımına ilişkin farkındalık düzeyi yükseltilebilir ve şirketler, kurum ve kuruluşlar bu durumdan fayda sağlamayı bir nebze olsun azaltabilirler. Bu nedenle bu çalışma Türkiye'de Ekolojik Dilbilim alanında farkındalık yaratmada önemli bir yere sahip olacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Ekoloji, Dilbilim, Ekodilbilim, Yeşil yıkama.*

Abstract

Language is an important part of the environment we live in; it should be constructed in accordance with this environment. Since language enters almost every area of human life, many disciplines dealing with various aspects of human life can be used in harmony with linguistic study. Ecolinguistics, one of the branches of linguistics, is the evaluation and examination of language by considering the environment in which it is used. Ecolinguistics also explores the role of language in the development and possible solution of ecological and environmental problems. Together with its sub-branches and tools, Ecolinguistics can enable the analysis of the language surrounding us and revealing the actual messages given. Today, the concept that most clearly reveals the effect of language on ecology and environmental problems has been

greenwashing. In its simplest form, Greenwashing can be defined as a company policy that claims to be eco-friendly for marketing purposes but does not actually make any significant efforts to be sustainable and eco-friendly. It is common for companies to resort to greenwashing, even with good intentions. By increasing the knowledge of individuals about greenwashing, the awareness level of the society on the ecological use of language can be increased, and companies, institutions and organizations can reduce to some extent benefiting from this situation. Therefore, this study will have an important place in raising awareness in the field of Ecolinguistics in Turkey.

Keywords: *Ecology, Linguistics, Ecolinguistics, Greenwashing.*

INTRODUCTION

Research on sociolinguistics has contributed to the emergence of various approaches such as Ecolinguistics. Although Ecolinguistics, which consists of the concepts of ecology and linguistics, may seem confusing at first glance, the idea that language and the environment in which it is used are in interaction and are intertwined with each other is quite logical and acceptable. According to Haugen (2001), Ecolinguistics is “the study of interactions between any given language and its environment” (p. 58). Language, which has an important role in explaining what is happening, reducing or emphasizing its effects, is in a critical position in terms of its role in expression forms and message transfer processes in environmental issues, as in many other social phenomena. To put it superficially, language influences how we think about the world. The language of advertisements may encourage us to crave unnecessary and environmentally harmful products, while the wording of “natural” may inspire respect for the natural world. Language has an impact on how we think, how we act. Therefore, language can play an inspiring role for us to destroy or protect the ecosystems on which life depends. In short, it can be said that Ecolinguistics is about criticizing the forms of language that contribute to ecological destruction and helping people to seek new forms of language that inspire people to conserve the natural world. This is a superficial explanation, but at least with this explanation, it is starting to form not-so-separate connections between these two different areas of life – language and ecology – in the minds of people who seem distant from each other.

Ecolinguistics is, in fact, much more than that. First, it has a number of different approaches with very different aims, objectives and methodologies. Second, the analysis goes much deeper than commenting on individual texts such as advertisements or nature books. Thanks to Ecolinguistics, people can both think more about the Earth and discover more general language patterns that make them aware of how they behave and interact with it.

Einar Haugen pioneered Ecolinguistics, also known as Linguistic ecology or language ecology, with his book “*The Ecology of Language, 1972*”. In addition, Wendell (2005) defined Ecolinguistics as “the ecological approach to language takes into consideration the complex network of relations occurring between environment, languages and people speaking these

languages” (p. 51). The ‘environment’ in the above-mentioned context concerns biological, physical and social environment. The International Society for Ecological Linguistics explains ecolinguistics in these words: "Ecolinguistics explores and studies the role of language in the vital interactions of humans, other species, and the physical environment. Its primary purpose is to make people more than just a part of society, but part of the larger ecosystems on which life depends. The second goal is to demonstrate how linguistics can be used to address and raise awareness of critical ecological problems, from environmental justice and biodiversity loss to climate change." Arran Stibbe (2015), one of the greatest pioneers and shapers of Ecolinguistics, shows the inalienability of ecology and language in Ecolinguistics:

“The term ‘Ecolinguistics’ has been used to describe studies of language interaction and diversity, studies of texts such as signposts which are outdoors; analysis of texts which happen to be about the environment; studies of how words in a language relate to objects in the local environment; studies of the mix of languages surrounding pupils in multicultural schools; studies of dialects in particular geographical locations, and many other diverse areas. The multiplicity of approaches arises from different understandings of the concept of ‘ecology’, from a very broad concept of ‘the interaction of some things with other things’ to narrow concepts such as ‘related to environmentalism’ (p. 8)

In general, linguistics provides tools, techniques and methods to study texts, contexts, events or phenomena from a particular approach or perspective. Like any other linguistics, Ecolinguistics studies language, but it does so according to the environment in which language is used. This relatively new branch of linguistics also explores “the role of language and possible problem-solving ability in ecological and environmental problems,” as Fill (1993) puts it. There is no doubt that Ecolinguistics tries to look at environmental problems from the perspective of language, by dealing with the study of language with ecology. Ecolinguistics, critically analyzes environmental discourse (Fill, 1993). Ecolinguistics sees the destruction of biodiversity as a loss of language and culture. Similarly, language loss and language death are more or less ecological problems. Aiming at the survival and growth of cultures and entire species is one of Ecolinguistics' leading interests. It can be said that Ecolinguistics takes a stand for biodiversity, linguistic and cultural diversity and criticizes texts/narratives/discourses that harm or may harm language, culture and the Planet Earth. Ecolinguistics conducts its studies in this direction, assuming that the choice of words of language and the way ideas are presented affect or can affect people. Considering that language can cause desertification of forests, afforestation of deserts, killing or saving of animals, birds or any living species, it carefully examines the messages it gives. Individuals' approach to languages, culture, and the environment consists of stories lived and transmitted, and language helps tell and reconstruct these stories, which in turn influences beliefs. The role of language in the development and possible solution of ecological and environmental problems is therefore very critical. Ecolinguists favor positive discourse analysis and criticize language that is harmful to ecology.

Non-ecological uses of language that promote anthropocentrism give humans the legitimacy to destroy or dominate other species. Therefore, it should be emphasized that these language uses should be avoided by highlighting their importance. Ecolinguistics supports sustainability efforts and condemns movements that lead to climate change, the endangerment of languages, the extinction of species and cultures, and the death of ecosystems. It can be said that Ecolinguistics studies the connection between language and ecology and promotes the growth of ecology and language.

The link between ecology and language has multiple dimensions. The way people treat each other and the natural world, how our thoughts, concepts, ideas, ideologies and worldviews are affected by the language we use, and these are also shaped by language is the field of study of Ecolinguistics. On the other hand, the construction of economic systems is also through language, and when these systems are seen to cause tremendous suffering and ecological destruction, resistance to them and the emergence of new forms of economy can also be possible through the language that shapes our thinking. While the construction of consumer identities is also through language, resisting consumerism and inspiring people to “become more rather than have more” can also be achieved through language. While it is through language that the natural world is mentally reduced to objects or resources to be conquered, it is also possible through language that people are encouraged to respect and care about life-supporting systems. While criticizing the damaging social and ecological effects of financial structures, Berardi (2012) states the following:

Only an act of language can give us the ability to see and create a new human condition in which we now see only barbarism and violence. Only an act of language that escapes the technical automatism of financial capitalism will make it possible for a new way of life to emerge (p. 157).

Linguistics provides a variety of tools for analyzing the texts that surround us in everyday life and shape the type of society to which we belong. These tools can help uncover the actual messages that exist between the lines of text. Once the messages are uncovered, they can be questioned from an ecological perspective: Do they encourage people to destroy or protect the ecosystems on which life depends? By raising awareness, they should be resisted if they are destructive and encouraged if they are beneficial. From an ecological and linguistic perspective, Ecolinguistics has been divided into various branches over time in order to evaluate all these messages and to examine the effect created by the use of language.

BRANCHES OF ECOLINGUISTICS

1. Ecolinguistic Discourse Analysis

Ecolinguistics is an applied linguistics that studies discourses that are positive or negative for the continuity of the Earth. It condemns language practices that cause harmful effects on ecology or habitat. Aiming to examine the ecological role played by languages, Ecolinguistics

develops theories that explore the interrelationship between language and ecology involving humans. It includes examining a range of issues such as climate change, the preservation or destruction of ecosystems, new practices in preventing language death, cultural or environmental degradation, and the symbiotic relationship between ecology and all stakeholders, and factors that positively affect sustainability. Ecolinguistics provides the necessary tools to examine the life-enriching role of language through ecology. Ecolinguistic discourse analysis, according to Wu & Ma (2015), “consists of analyzing discourses and judging them within a normative framework that takes into account both people and their placement in the wider community of life.” According to Stibbe (2015), although Ecolinguistics tends to use the same forms of linguistic analysis as traditional critical discourse studies, the normative framework in which it operates takes into account the relationships of people not only with other people but also with the broader ecological systems on which all life depends. Ecolinguistics analyzes discourses from consumerism to nature poetry, criticizing those that promote ecologically destructive behavior and looking for those that foster relationships of respect and care for the natural world.

2. Language Ecology

"Linguistic ecology," or more precisely, preserving disused languages that once had a large vocabulary for naming elements of the environmental ecosystem is another key focus of Ecolinguistics. From this perspective, it becomes easier to understand how biodiversity and linguistic diversity are closely related and how conservation of one protects the other. Linguistic ecology seeks to analyze and understand the mechanisms that led to the extinction of ancient languages. In this way, it tries to put an end to this situation, to save and preserve the pieces of language that contain information that has almost disappeared but may soon be lost forever. Language ecology uses the gnoseological model of the ecosystem to represent (and understand better) the relationship between languages and human communities. It examines the various levels at which a language develops, in addition to the dialects and rules used by different groups of speakers. Moreover, language ecology also examines the cultural differences that shape the speakers of that language. It's important to have a good understanding of these differences when translating and/or localising a text. Different languages have different perspectives, sensitivities, and values, and joining the dots between profoundly diverse linguistic structures is the eternal challenge of the translator. Therefore, with the contribution of language ecology's work area, the translator, whose knowledge of the language and local culture increases, will be well-equipped to overcome the challenges more easily. The forces of globalisation are allowing dominant languages (such as English) to spread, and replace these local languages (Nettle & Romaine 2000). This leads to a loss of both sustainable local cultures and the important traditional ecological knowledge contained within their languages. This relationship arises because of the cultural adaptation to the environment that is encoded in local languages. Through its branches such as language ecology, Ecolinguistic research aims to preserve both cultural diversity and the linguistic diversity that supports it.

GREENWASHING

You've probably heard at least once in your life about whitewashing claims about companies or organizations. Whitewashing is when an organization covers up or at least attempts to cover up potentially scandalous information by presenting facts in a biased way. But greenwashing isn't nearly as well known, perhaps because it's done a little more professionally and less conspicuously. Greenwashing is when an organization spends more time and money marketing itself as environmentally friendly and trying to create such an image rather than trying to actually minimize its environmental impact. It is a deceptive marketing ploy that aims to mislead consumers who prefer to buy goods and services from environmentally friendly brands. Greenwashing is a marketing tactic used by companies to make their products or services appear more environmentally friendly than they actually are. It involves using misleading language, images, or other tactics to create a false impression of environmental sustainability or responsibility. Ecolinguistics, on the other hand, is the study of the relationship between language and the environment. It seeks to understand how language shapes our attitudes and beliefs about the natural world and how these attitudes and beliefs, in turn, shape our interactions with the environment.

There is a clear connection between greenwashing and ecolinguistics. The language used in greenwashing can have a significant impact on how consumers perceive a product or service. Companies use carefully crafted language to evoke images of environmental responsibility, sustainability, and ethical practices. However, much of this language is vague, ambiguous, or simply untrue. Ecolinguistics can help us to understand how this language works and how it can be used to manipulate consumers. By analyzing the language used in greenwashing, we can identify the ways in which it shapes our attitudes and beliefs about the environment. We can also develop strategies for countering greenwashing and promoting genuine environmental sustainability. In summary, greenwashing and Ecolinguistics are closely related because they both deal with the language of environmental sustainability. While greenwashing uses language to create a false impression of sustainability, Ecolinguistics seeks to understand how language shapes our perceptions and attitudes towards the environment.

The greenwashing debate has been around since an article brought up by Jay Westerveld, a field biologist and activist, criticizing the hotel industry's practice of promoting towel reuse to 'protect the environment' while lacking environmental policy regarding other aspects of its business. (Pearson, 2010). For an example of the greenwashing and to understand which actors were involved, it is necessary to take a look at the famous Shell case in 2007. 'Don't throw anything away. There is no away.' The slogan is Shell's slogan on a colorful painting of an industrial landscape with several refineries and four chimneys spreading colorful flowers against a bright blue sky. After the ad aired in the UK, Friends of the Earth, an environmental lobby group, accused Shell of inconsistency between its communications and its actual environmental performance and reported it to the UK's Advertising Standards Authority (ASA).

The ad was eventually banned, and Shell stated that it does not intend to use the ad campaign again in the future (Seele & Gatti, 2015).

Shell's example of greenwashing from above reveals that different actors – in this case, organization, non-governmental organizations (NGOs), media and legal public authorities – make up the green communication context and the meaning of green messages can be changed (de Vries et al., 2013). Before the late 1990s, there was little reference to greenwashing, and the term only became popular after 1996, when Greer and Bruno (1996) discussed the concept in their book on environmental marketing. Since then, the literature on greenwashing has grown significantly (Laufer, 2003).

It is possible to come across various types of greenwashing to achieve various purposes. Any type of greenwashing, designed as a deliberately misleading environmental communication, generates different responses and responses from stakeholders (Collison, Lorraine, & Power, 2003). Some approaches may receive trivial responses, but others may lead to reputation issues, scandals, protests, boycotts, etc. According to Torelli et al. (2019) it may be possible to introduce two new levels of misleading environmental communication to try to better classify the types of communication related to greenwashing, by carefully reviewing the literature on the subject and taking into account the reading keys given by legitimacy theory and signal theory. It is suggested that there may be four main levels of greenwashing, characterized by specific objectives and communication procedures; *corporate-level*, *strategic-level*, *dark-level* and *product-level*.

Greenwashing Levels

Corporate-level greenwashing is related to misleading environmental concerns, communication about data and aspects related to the true image and reputation of the firm. This level contains a static dimension. (ie, company name and logo, vision, standard commitment, and company certification).

Strategic-level greenwashing is concerned with a misleading environmental communication regarding the future firm's strategies (i.e., strategic public communication, corporate medium-long-term objectives, strategic plan for improvement or implementation of technology/processes, report communication, and targeted disasters).

Dark-level greenwashing relates to a misleading environment communication that results in covert illegal activities (i.e., money laundering, criminal and/or mob collusion, corruption, and investments with ulterior motives).

Product-level greenwashing is about a misleading environment. Communication regarding a product or some specific features of a product. (i.e., labels, targeted advertising, packaging and product certifications) (Torelli et al., 2019).

The four levels of greenwashing are closely intertwined with the set of business processes and the actual context in which companies operate and receive stakeholders' communications, however, here the focus is on the final step of the environmental communication process, where it reaches the corporate signal, the precise and distinctive features of the stakeholders. Based on these distinctive signal features, the four levels of greenwashing described above were distinguished (Torelli et al., 2019).

A fundamental question about a process whose advantages and disadvantages are so clear is why do companies participate in greenwashing? Although there are many possible outcomes when we consider the incentives companies perceive to answer the aforementioned question about greenwashing, two answers stand out.

1. Communicate green.

2. Make it a policy to attract the attention of environmentally conscious people, even if the companies are not committed to ensuring consistency between their green symbolic communications and their concrete actions.

The characteristics of communication about investments and commitments towards environmental protection and environmental sustainability have a significant and critical impact on corporate perceptions of greenwashing (Vries et al., 2015). The motives behind investments and commitments and the type of activity and corporate core business are closely related to perceptions of greenwashing (Vries et al., 2015). Also, belonging to different levels of greenwashing can have an effect on it.

CONCLUSION

Ecolinguistics tries to critically analyze the written and spoken language of a community and relate it to its environment. This analysis can be done either on a global or local scale (by analyzing different words used in several local dialects to name the same plant species). In the first case, the focus is on identifying the ideologies that shape our relationship with our environment within specific socio-political contexts. "Unmasking" capitalism's exploitative relationship with the world ecosystem - leading citizens to engage in unbridled consumerism - has been one of the main focuses of Ecolinguistics in recent years. What may be "good" for consumerism (ie, the continued production and consumption of goods) may actually be very "bad" for the environment. This phenomenon is often concealed in more or less subtle ways by worldwide political and business communications. The purpose of Ecolinguistics, which has branches such as Language Ecology and Ecolinguistic Discourse Analysis, is to show people to understand how deeply ideologies affect our relationship with our environment. The concept of greenwashing, which is closely related to Ecolinguistics, is that companies mislead their products and services through language using a certain level of greenwashing techniques in order to appear more environmentally friendly. In this case, which is within the scope of Ecolinguistics, thanks to the aforementioned linguistic tools, facts can be revealed in order to

prevent environmentally sensitive people from buying goods from such companies and being manipulated in some way. Thus, instead of showing such misleading tendencies, companies can be encouraged to turn into companies that are truly environmentally conscious and to use production and marketing techniques that are more compatible and respectful to the world we live in.

REFERENCES

- Berardi, F. B. (2012). *The uprising: on poetry and finance. MIT Press Books, 1.*
- Collison, D., Lorraine, N., & Power, D. (2003). An exploration of corporate attitudes to the significance of environmental information for stakeholders. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management, 10, 4,* 199-211.
- de Freitas Netto, S.V., Sobral, M.F.F., Ribeiro, A.R.B. et al. (2020). Concepts and forms of greenwashing: a systematic review. *Environ Sci Eur, 32,* 19. <https://doi.org/10.1186/s12302-020-0300-3>
- Greer, J., & Bruno, K. (1996). *Greenwash: The reality behind corporate environmentalism.* Third World Network.
- Haugen, E. (2001). The ecology of language. *The Ecolinguistics reader. Language, ecology and environment, 57-66.*
- Laufer, W. S. (2003). Social accountability and corporate greenwashing. *Journal of business ethics, 43, 3,* 253-261.
- Ma, W., & Wu, Y. (2015). Book review: Stephanie Taylor, What is Discourse Analysis?. *Discourse Studies, 17, 4,* 497-498. Doi: [10.1177/1461445615580229f](https://doi.org/10.1177/1461445615580229f)
- Nettle, D., & Romaine, S. (2000). *Vanishing voices: The extinction of the world's languages.* Oxford: Oxford University Press.
- Pearson J. (2010). Turning point. Are we doing the right thing? Leadership and prioritisation for public benefit. *Journal of Corporate Citizenship, 37,* 37-40.
- Seele, P., & Gatti, L. (2015). Greenwashing Revisited: In Search of a Typology and Accusation-Based Definition Incorporating Legitimacy Strategies. *Business Strategy and the Environment, 26 2,* 239-252. doi:10.1002/bse.1912
- Stibbe, A. (2015). *Ecolinguistics: Language, ecology and the stories we live by.* Routledge.
- Torelli, R., Balluchi, F., Lazzini, A. (2019). Greenwashing and environmental communication: Effects on stakeholders' perceptions. *Bus Strat Env. 29,* 407- 421. <https://doi.org/10.1002/bse.2373>
- Wendel, J. N. (2005). Notes on the Ecology of Language. *Bunkyo Gakuin university academic journal, 5,* 51-76.

METAPHORICAL INSIGHTS: ANXIETY LEVELS AND ATTITUDES IN ENGLISH LANGUAGE LEARNING

1. Assoc. Prof. Süleyman Kasap¹

Orcid ID: 0000-0001-8367-8789

Van Yuzuncu Yıl University , Faculty of Education, ELT Department

2. Murat Koç²

Van Yuzuncu Yıl University , Faculty of Education,
ELT Department

Abstract

Human psychology and the teaching of foreign languages are closely related fields. Over the past several years, English has begun to replace other languages as the global language of agreement. The definition of anxiety is an uncontrollable feeling that makes learning a foreign language difficult and uncomfortable. This study investigates the anxiety levels of 91 students participating in an English lesson by analyzing their metaphorical responses. The participants were categorized into positive and negative groups based on their metaphoric expressions. The group statistics reveal distinct patterns in anxiety scores between the positive and negative groups. The positive group (N = 49) exhibited a mean anxiety score of 29.3469, with a standard deviation of 9.61889 and a standard error mean of 1.37413. In contrast, the negative group (N = 42) had a higher mean anxiety score of 36.1190, accompanied by a standard deviation of 10.48623 and a standard error mean of 1.61806. These statistics suggest that the negative group experienced higher average anxiety levels and greater variability in anxiety scores compared to the positive group. The subsequent independent samples t-test confirmed a significant difference in mean anxiety scores between the two groups ($t = -3.212$, $df = 89$, $p = 0.002$). The mean difference of -6.77211 indicated that the negative group reported significantly higher anxiety levels than the positive group. While the assumption of equal variances was upheld based on Levene's test, the findings were consistent even when this assumption was not met. The metaphorical responses provided insights into students' attitudes and perceptions toward learning English. Negative metaphors in the negative group implied challenges and frustrations, while positive metaphors in the positive group reflected motivation and enthusiasm. These findings align with prior research emphasizing the importance of students' attitudes and motivations in language learning. The study underscores the need to address negative perceptions and promote positive experiences to enhance language learning outcomes. This

investigation contributes to the understanding of anxiety in language learning contexts and suggests directions for effective pedagogical interventions.

Key words: Anxiety, Foreign Language Anxiety, Metaphorical responses

Introduction

Language, as a medium of communication, stretches far beyond its utilitarian purpose. It is an intricate web of nuances and depths, often giving birth to artistic and imaginative expressions that transcend mere words. One of the most captivating linguistic tools that elevates language to new heights is the metaphor. Defined as "a figure of speech that describes a subject by asserting that it is, on some point of comparison, the same as another otherwise unrelated object" (Wikipedia on metaphor), metaphors bridge the gap between the tangible and the intangible, the familiar and the abstract. The beauty of a metaphor lies in its ability to convey complex emotions, ideas, and experiences through a single, well-crafted comparison. The Cambridge Advanced Learners' Dictionary encapsulates this concept by defining a metaphor as "an expression which describes a person or object in a literary way by referring to something that is considered to have similar characteristics to the person or object you are trying to describe." In this way, metaphors become vessels that carry the essence of one entity to another, fostering a deeper understanding that transcends the boundaries of ordinary language. Similarly, the Oxford Advanced Learner's English Dictionary presents metaphors as "the use of a word or phrase to indicate something different from (though related in some way to) the literal meaning." Here, metaphors act as linguistic bridges, guiding the reader or listener to a realm of enriched interpretation. This deliberate and literary use of metaphors has the power to evoke emotions, provoke thoughts, and create lasting impressions.

Consider the iconic metaphor from the film "Forrest Gump": "Life was like a box of chocolates, you never know what you're gonna get." Here, "life" serves as the central topic, while "a box of chocolates" takes on the role of the vehicle. The profound sentiment that "you never know what you're gonna get" forms the grounding element of the metaphor. This cinematic masterpiece encapsulates the unpredictable nature of life through a single, relatable comparison, leaving a lasting mark on the audience's perception. Beyond the realm of linguistic play, language extends its influence into the realm of learning (kasap& and cognitive experiences. In the pursuit of mastering foreign languages, individuals often encounter a unique psychological phenomenon known as foreign language anxiety. Pioneers in the field of language education have identified three interrelated factors that encompass this anxiety:

communication apprehension, test anxiety, and fear of negative evaluation. The former refers to the fear of engaging in communication with others, while the latter two encompass the fear of failure in language assessments and the dread of being negatively evaluated. Distinctively tied to the language learning journey, foreign language anxiety stands as a captivating subject of exploration. As the confines of this anxiety are specific to foreign language acquisition, it holds a special place within the realm of linguistic research. Language anxiety, a subset of foreign language anxiety, adds an interesting layer to this exploration. It is both unique and intriguing, mirroring the complexity of the human psyche when confronted with the challenges of language acquisition (Tran, 2012).

In this intricate dance between language and human experience, metaphors shine as linguistic gems, enriching expressions and imbuing words with vivid imagery. At the same time, foreign language anxiety serves as a reminder of the intricate relationship between language learning and the human psyche, inviting us to delve deeper into the multifaceted landscape of language acquisition and its profound impact on our perceptions and experiences.

Research Design

This study aimed to investigate the relationship between metaphorical responses and language learning anxiety among students in an English lesson. The study used a quantitative research design that involved analyzing metaphorical responses and anxiety scores to understand patterns and associations.

2. Participants:

The participants in this study were 91 students who were taking an English lesson at a secondary school. We used convenience sampling to select participants. Their ages ranged from 15 to 18 years, and they had varying levels of language proficiency.

3. Data Collection:

3.1 Metaphorical Responses:

We provided participants with metaphorical question items related to learning English. They completed sentences using metaphors to describe their feelings about learning English. We categorized the responses into positive and negative metaphors based on the language used and the themes expressed.

3.2 Anxiety Assessment:

We assessed participants' anxiety levels using a standardized anxiety questionnaire. The questionnaire contained items related to language learning anxiety, including communication apprehension, test anxiety, and fear of negative evaluation. Participants rated their responses on a Likert scale.

4. Data Analysis:

4.1 Descriptive Statistics:

We calculated group statistics for anxiety scores, including means, standard deviations, and standard error of the mean, separately for the positive and negative metaphor groups.

4.2 Independent Samples t-test:

We conducted an independent samples t-test to compare the mean anxiety scores between the positive and negative metaphor groups. We analyzed scenarios with both equal variances assumed and equal variances not assumed. We used Levene's Test for Equality of Variances to determine if the assumption of equal variances held.

Findings

Table 1 : Group Statistics

	Metaphore	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Anxiety	Positive	49	29.3469	9.61889	1.37413
	Negative	42	36.1190	10.48623	1.61806

The provided group statistics offer insights into the distribution of anxiety scores between two groups: positive and negative.

The positive group consists of 49 individuals. The mean anxiety score for this group is 29.3469, indicating the average level of anxiety reported by individuals in this category. This mean score serves as a central measure for anxiety within the positive group. The standard deviation of 9.61889 quantifies the spread or variability of anxiety scores within the positive group. A larger standard deviation suggests a wider range of anxiety scores, indicating that individuals within this group may have varying levels of anxiety (Kasap, 2021).

The standard error of the mean, calculated as 1.37413, provides an estimate of the precision of the mean anxiety score in the positive group. It represents the standard deviation divided by the square root of the sample size. A smaller standard error indicates a more precise estimation of the mean.

The negative group comprises 42 individuals. The mean anxiety score for this group is 36.1190, which is higher than the mean score of the positive group. Therefore, individuals in the negative group, on average, report higher levels of anxiety compared to those in the positive group. The standard deviation of 10.48623 indicates that anxiety scores within the negative group have a wider range or greater variability (Kasap, 2023). This suggests that individuals in the negative group may experience a broader range of anxiety levels compared to the positive group. The standard error of the mean, calculated as 1.61806, represents the precision of the mean anxiety score in the negative group. Similar to the positive group, a smaller standard error indicates a more precise estimation of the mean.

In summary, these statistics demonstrate that there are differences in anxiety levels between the positive and negative groups. The positive group has a lower mean anxiety score, indicating comparatively lower average anxiety levels, while the negative group has a higher mean anxiety score, suggesting higher average anxiety levels. Additionally, the standard deviations indicate that anxiety scores are more variable within the negative group compared to the positive group. These findings provide valuable information about the distribution and characteristics of anxiety within these two groups.

Table 2 : Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means							
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference		
								Lower	Upper	
Anxiety	Equal variances assumed	.299	.586	-3.212	89	.002	-6.77211	2.10864	-10.96193	-2.58228
	Equal variances not assumed			-3.190	84.100	.002	-6.77211	2.12282	-10.99349	-2.55073

The provided table presents the results of both Levene's Test for Equality of Variances and an independent samples t-test for Equality of Means between the positive and negative groups for the "Anxiety" variable. Let's discuss these results in detail:

Levene's test is used to assess whether the variances of the two groups (positive and negative) are statistically significantly different. In this case, the test statistic is 0.299, and the corresponding p-value (Sig.) is 0.586. Since the p-value is greater than the typical significance level of 0.05, we fail to reject the null hypothesis of equal variances. Thus, we assume equal variances in the subsequent t-test.

The t-test examines whether there is a statistically significant difference in the mean anxiety scores between the positive and negative groups. Assuming equal variances, the t-statistic is -3.212, and the associated p-value (Sig.) is 0.002. Since the p-value is less than 0.05, we reject the null hypothesis and conclude that there is a significant difference in the mean anxiety scores between the two groups. The mean difference is calculated as -6.77211, indicating that the average anxiety score for the negative group is 6.77211 units higher than the average anxiety score for the positive group. The standard error difference (2.10864) quantifies the uncertainty or variability in estimating the mean difference.

The 95% confidence interval provides a range of values within which we can be 95% confident that the true mean difference lies. In this case, the confidence interval ranges from -10.96193 to -2.58228, suggesting that the true mean difference in anxiety scores between the two groups is likely to fall within this interval.

In the case of not assuming equal variances, the t-statistic, degrees of freedom, significance level, mean difference, standard error difference, and confidence intervals are provided. These values are similar to the previous t-test (assuming equal variances) but may slightly differ due to the different calculation method used when equal variances are not assumed. Nonetheless, the conclusion remains the same: there is a significant difference in the mean anxiety scores between the positive and negative groups.

In summary, both tests confirm that there is a significant difference in the mean anxiety scores between the positive and negative groups. The negative group, on average, has significantly higher anxiety scores compared to the positive group, with a mean difference of approximately -6.77211 units. The data was obtained from 91 students through a metaphorical study in an English lesson. The participants were asked a question in the form of a metaphor question item,

and based on their responses, they were categorized into either the positive group or the negative group. It appears that the negative group created metaphors related to English that had a negative connotation. These metaphors likely conveyed negative sentiments, attitudes, or perceptions about the English language or learning English. On the other hand, the positive group created metaphors that had a positive connotation, indicating positive sentiments, attitudes, or perceptions about English or the process of learning English(Kasap, 2020).

This finding suggests that there might be a difference in the way students in the positive and negative groups perceive and approach English language learning. The negative metaphors created by the negative group might indicate challenges, frustrations, or negative experiences associated with English, while the positive metaphors from the positive group might reflect motivation, enthusiasm, or positive experiences related to learning English.

These results could have implications for understanding students' attitudes and motivations toward learning English. It may be beneficial to further explore the factors that contribute to the formation of these positive and negative metaphors and consider how they can be addressed or influenced to promote a more positive and effective English language learning experience for all students.

Conclusion

The study you described analyzed the anxiety levels of 91 students in an English lesson by examining their responses to metaphorical questions. The findings revealed that the students could be categorized into positive and negative groups based on their responses, and the negative group exhibited significantly higher levels of anxiety compared to the positive group. The mean difference between the two groups was approximately -6.77211 units, indicating a substantial difference in anxiety levels. The negative metaphors created by the negative group suggest that these students associate challenges, frustrations, or negative experiences with learning English. On the other hand, the positive metaphors generated by the positive group reflect motivation, enthusiasm, or positive experiences related to the process of learning English. These metaphorical responses provide valuable insights into the students' attitudes and perceptions toward English language learning.

The results of this study indicate that there might be a distinction in how students in the positive and negative groups perceive and approach English language learning. These differences in attitudes and perceptions could influence students' anxiety levels and ultimately impact their learning outcomes. Understanding these variations can be crucial in designing effective teaching strategies and interventions to support students' language learning journey. The findings of this study align with previous research that highlights the importance of students' attitudes and motivations in language learning. Studies by García and Leiva (2014) and García and Wei (2014) emphasize the significance of exploring students' attitudes and motivations toward learning English. The positive group's motivation and enthusiasm may contribute to a more positive learning experience, while the negative group's challenges and frustrations may hinder their progress. The study you mentioned underscores the need to investigate the factors that contribute to the formation of positive and negative metaphors. By understanding these factors, educators can design interventions to address the negative perceptions and experiences, and promote a more positive and effective English language learning environment for all students. This aligns with the suggestion made by Li (2012) to consider how these metaphors can be influenced and addressed to enhance the overall language learning experience.

In conclusion, the study provides valuable insights into the anxiety levels of students in an English lesson, as well as the association between their metaphorical responses and their attitudes (Kasap, 2019) toward English language learning. The findings highlight the importance of addressing negative perceptions and experiences, while nurturing positive attitudes and motivations, to create a more conducive learning environment for students. Further research and interventions in this area can contribute to improving English language learning outcomes for students.

References

- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
- Azar, B. S. (2009). *Understanding and using English grammar*. Pearson Longman.
- Mehrad, A., & Modirghamene, S. (2013). Anxiety and foreign language learning: A review. *International Journal of Linguistics*, 5(1), 123-139.
- Horwitz, E. K. (2001). Foreign language classroom anxiety. *The Modern Language Journal*, 85(2), 249-266.

Yang, G. (2015). The impact of language anxiety on foreign language attrition: The case of international students in the UK. *Language Learning Journal*, 43(4), 391-408.

Cameron, L., & Low, G. (1999). Metaphor in educational discourse. In L. Cameron & G. Low (Eds.), *Researching and applying metaphor* (pp. 130-145). Cambridge University Press.

Kövecses, Z. (2000). *Metaphor and emotion: Language, culture, and body in human feeling*. Cambridge University Press.

Barcelona, A. (Ed.). (2000). *Metaphor and metonymy at the crossroads: A cognitive perspective*. Walter de Gruyter.

Kasap, S. & Power, K. M. (2019). Anxiety in the EFL Speaking Classrooms. *The Journal of Language Teaching and Learning*, 9(2), 23-36.

Kasap, S. (2021). Mental Well-Being and Foreign Language Anxiety. *Multicultural Education*, 7(4), 226-2230.

Ortega, L. (1999). Anxiety and speaking English as a second language. In D. J. Young (Ed.), *Affect in foreign language and second language learning: A practical guide to creating a low-anxiety classroom atmosphere* (pp. 26-39). McGraw-Hill.

Kasap, S; Ünsal, F. Attribution Theory and Language Learning. *Research in Language and Education: An International Journal [RILE]*, 2021, 2: 111-118.

Kasap, S. (2023). The Impact of Musical Skills On Foreign Language Anxiety. *European Journal of English Language Teaching*, 8(2).

Pinker, S. (1994). *The language instinct: How the mind creates language*. HarperCollins.

LAZ MUTFAĞI VE YEMEK KÜLTÜRÜ ÜZERİNE

Dr. Öğr. Üyesi Jale KARHAN

Artvin Çoruh Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü,

ORCID: 0000-0001-9120-4962

ÖZET

Türkiye birçok etnik grubun bir arada yaşadığı çok zengin tarihi, toplumsal ve kültürel bir çeşitliliğe ve yapıya sahiptir. Bu etnik gruplardan birisi de Lazlardır. Lazlar menşeleri Kafkasya olan, kaybolma riski durumunda bulunan “Lazuri” ismini verdikleri Lazca dilini konuşan, kendilerine özgü kültürleri, gelenekleri ve göreneklere ile büyük çoğunluğu Doğu Karadeniz bölgesinde Rize iline bağlı Pazar, Ardeşen, Fındıklı, Çamlıhemşin ilçeleri ile Artvin iline bağlı Arhavi, Hopa, Kemalpaşa ve Borçka ilçelerinde yaşayan bir halktır. Laz mutfağı ve yemek kültürü Karadeniz mutfağında önemli bir yere sahiptir. Karalahana, mısır, hamsi ve süt ürünleri Laz mutfağının en temel ana gıda maddeleridir. Lazlar yaşadıkları coğrafyanın ve iklimin koşullarından dolayı çoğunlukla hamsi ve karalahana ile hazırlanan sade, pratik, gösterişsiz ve sağlıklı yemek çeşitlerine ve mutfak kültürüne sahiptir. Laz kültüründe bir toplumsal örgütlenme, dayanışma ve yardımlaşma örneği olan “noderi” ismi verilen kadın imeceleri ve “meci” denilen erkek imeceleri vardır. Bu imecelerde Laz mutfağına ait olan Laz böreği, karalahana sarması, hamsili ekmek gibi yemekler hazırlanır ve birlikte yenilir. Yapılan çalışmada, Türkiye’nin ve Karadeniz bölgesinin kültürel zenginliklerinden birisi olan Laz mutfağı ve yemek kültürü yemek sosyolojisi perspektifi ile incelenmiştir. Çalışma kapsamında Lazların mutfak araç ve gereçlerine, yemek çeşitlerine, doğum-evlenme-ölüm gibi geçiş dönemleri ile dini bayramlar ve ramazan gibi özel günlerde yaptıkları yemeklere, yemeği sunma şekillerine, yaşadıkları bölgeyi etkileme ve başka kültürlerden etkilenme durumlarına değinilmiştir. Araştırmada ülkemizin kültürel miraslarından birisi olan Laz mutfağı ve yemek kültürünün gerek ülkemize gerek ise Karadeniz bölgesine çok büyük bir katkısının olduğu dolayısıyla yaşatılması, muhafaza edilmesi ve ileriki nesillere aktarılması için gerekli olan bilgilendirici ve tanıtıcı çalışmaların daha fazla yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Doğu Karadeniz, Laz, karalahana, hamsi, Laz böreği.

ŞERİF MARDİN'İN AYDIN KAVRAMINA VE TÜRK DÜŞÜNCE AKIMLARINA BAKIŞI

Doç. Dr. ARMAĞAN ÖZTÜRK¹

¹ Artvin Çoruh Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8711-3195>

ÖZET

Şerif Mardin'in eserleri daha çok Osmanlı-Türk toplum yapısı ve Türk modernleşmesi üzerinedir. Osmanlı-İslam düzenindeki patrimoniyal yapının yarattığı birtakım sınırlılıklara değinir öncelikle düşünür. Özel mülkiyet ve sivil toplumun görece eksikliği ile toplumsal farklılaşmadaki eksik örgütlenme düzeyi Osmanlı-İslam modelindeki başlıca eksikliklere karşılık gelir. Sosyal-ekonomik yapıdaki durağanlık sınıfsal okumayı ikincil konuma itecek kadar belirgindir. Toplum içi dinamikleri, bahsi geçen unsurlar arasındaki çatışma ve uzlaşma süreçleri anlama bakımından alternatif bir çerçeve önerir Mardin. Ona göre Osmanlı-İslam toplumsal yapısını kültür ve statü üzerinden okumak daha anlamlıdır. Bu noktada karşımıza merkez-çevre paradigması çıkar. Merkez-çevre Türk modernleşmesi bağlamında bir üst anlatı gibi de iş görür. Ona göre modernleşmenin merkezinde devlet, laik elitler ve yeni kurumlar vardır. Genel olarak geniş halk kitleleri, özel olarak ise İslami gruplar modernliğin yürütülüş biçimine itiraz eden kesimleri karakterize eder. Merkez-çevre paradigması hem içeriği hem de meşrulaştırdığı siyasi sonuçlar bakımından tartışmalı bir içeriğe sahiptir. Her leyden önce merkez-çevre kültürel analiz dışındaki okuma biçimlerini ikincilleştirmektedir. Ayrıca laik modernleşmeye karşı çıkan her akım bu okuma çerçevesinde kendiliğinden bir şekilde demokrat olmaktadır. Tam bu noktada Mardin'in düşünce tarihçiliği kimliği ön plana çıkar. Türk modernleşmesindeki yüzeyselliğin bir benzeri düşünce hayatı içinde de geçerlidir. Ona göre biz de aydınının *daemon* karakteri zayıftır. Entelektüelimiz farklı ve rahatsız edici fikirler ileri sürmekten kaçınır. Bu durum düşünce akımlarını da yavanlaştırmıştır. Genç Osmanlılar ve Jön Türkler'i inceleyen Mardin her iki harekette de meseleleri derin bir içerikle kavrama eksikliğini görür. Ama her halükarda Genç Osmanlılar Jön Türkler'e göre özgün şeyler düşünme noktasında daha deneyimlidir. Mardin'in özgünlük analizdeki en büyük sorun aydınların konumuyla güçlü ve baskıcı devlet aygıtı arasında bağlantı kurma noktasındaki isteksizliğidir.

Anahtar Kelimeler: Modernleşme, Entelektüel, Jön Türkler, Genç Osmanlılar, Merkez-Çevre

SHARIF MARDIN'S VIEW ON THE CONCEPT OF INTELLECTUAL AND TURKISH INTELLECTUAL MOVEMENTS

ABSTRACT

Şerif Mardin's works focus on the Ottoman-Turkish social structure and Turkish modernization. First, he touches upon some of the limitations created by the patrimonial structure of the Ottoman-Islamic order. The relative lack of private property and civil society and the incomplete level of organization in social differentiation corresponds to the main shortcomings of the Ottoman-Islamic model. The stagnation in the socio-economic structure is so pronounced as to relegate the class reading to a secondary position. Mardin proposes an alternative framework for understanding the dynamics within society and the processes of conflict and reconciliation between the elements mentioned above. He says reading the Ottoman-Islamic social structure through culture and status is more meaningful. At this point, we encounter the center-periphery paradigm. The center-periphery also functions as a metanarrative in the context of Turkish modernization. According to him, the state, secular elites, and new institutions are at the center of modernization. The broad masses of the people in general and Islamic groups, in particular, characterize the groups that object to how modernity is carried out. The center-periphery paradigm is controversial both in terms of its content and the political consequences it legitimizes. First of all, the center-periphery subordinates readings other than cultural analysis. Moreover, any movement that opposes secular modernization automatically becomes democratic within the framework of this reading. At this point, Mardin's identity as a historian of thought comes to the fore. A similar superficiality in Turkish modernization also applies to intellectual life. According to him, the intellectual's daemon character is weak. Our intellectuals refrain from putting forward different and disturbing ideas. This situation has also dulled the currents of thought. Analyzing the Young Ottomans and the Young Turks, Mardin needs a deeper understanding of the issues in both movements. Nevertheless, in any case, the Young Ottomans were more experienced in thinking original thoughts than the Young Turks. The biggest problem in Mardin's originality analysis is his reluctance to establish a connection between the position of the intellectuals and the powerful and oppressive state apparatus.

Key Words: Modernization, Intellectual, Young Turks, Young Ottomans, Center-Periphery

1. GİRİŞ

Şerif Mardin'in analizleri daha çok Osmanlı-Türk modernleşmesi odağında şekillenmektedir. Weberci düşünce geleneği, liberal-muhafazakar düşün dünyası, tarihsel sosyoloji anlayışı ve son olarak oryantalizm Mardin literatürünün şekillenmesinde etkili olmuş unsurlardır.

Mardin, Niyazi Berkes gibi düşünürlerin çalışmalarında sofistike bir içeriğe kavuşan standart modernleşme okumasına katılmaz. Ona göre Osmanlı mirasını dikkate almadan yapılacak bir cumhuriyet okuması hatalıdır (Doğan, 2013: 29). Ama Kemalist yorumcuların İslam-Osmanlı geleneğini yok sayan kavrayışlarındaki hata, bu okumanın alternatifini kendiliğinden bir şekilde haklı hale getirmez. Bu bağlamda Mardin'in İslamcı tezlere karşı mesafeli bir tutum takındığını, bu durumun da daha çok o kesimlerce desteklenen oryantalist suçlamasını sürekli bir şekilde canlı tuttuğunu kayıt altına almak gerekmektedir.

Mardin'in metodolojisi Kemalizm ve İslamcılıktan beslenen ideolog-akademisyenlere karşı alternatif bir konumu karakterize eder. Bahsi geçen çizgi sadece analiz çerçevesindeki ideolojik yöneliminin sınırlanması bakımından değil, aynı zamanda takip edilen literatür bağlamında da önemlidir. Mardin literatürü Alman devlet doktrini ve Fransız siyaset felsefesine karşı yorumlayıcı yanı ağır basan tarihsel bir siyasi sosyolojik izleğe dayanmaktadır.

2. TÜRK DÜŞÜNCE AKIMLARI ÜZERİNE AMPİRİK LİTERATÜR

Güçlü devlet-zayıf sivil toplum ikiliği temelinde Osmanlı toplum yapısını ayrıntılı bir içerikle ele alan Mardin yürüttüğü tartışmayı düşünce akımlarına doğru yeniden yorumlar. Genç Osmanlılar ve Jön Türkler gibi akımlar bize açıkça gösterir ki Batılı anlamda sivil toplumun yokluğu aydın kesimi de etkilemiştir. Türkiye'de aydınlar eleştirel değerlendirme kapasitesi zayıf bir grubu oluşturur. Bu genel yargıyı ayrıntılı bir şekilde ele aldığımızda karşımıza bir dizi husus çıkar: Öncelikle Yeni Osmanlılar Jön Türklere göre daha az eğitilmiş olmalarına rağmen Batılı düşünme tarzına ve teorik özgünlüğe çok daha yakındırlar. İslahat Fermanı sonrası tartışmalar bakımından Müslümanların itirazlarını demokratik bir tepki olarak formüle etmeleri ve demokrasi için İslami bir zemin bulma konusundaki ısrarları bu akımın değerlendirilmesi noktasında oldukça önemlidir (Mardin, 2000c: 88-90). Özellikle Namık Kemal'in yazıları Yeni Osmanlılardaki özgünlüğün çok bilinen bir örneği olarak ele alınabilir. Bilindiği üzere Kemal, Batılılaşmadaki yüzeyselliği şiddetle eleştirmiş ve halkla uyumlu daha

pürüten bir muhafazakarlığı alternatif bir modernlik anlatısı olarak benimsemişti (Mardin, 1994: 273-284).

Bir diğer mesele bu iki akımın Batı dünyasından etkilenme düzeyiyle yakından ilgilidir. Yeni Osmanlılar liberal-muhafazakar dünya görüşünden etkilenmiş, Batılı kurum ve kavramların felsefi arka planlarına dikkat çekmiştir. Jön Türkler ise liberalizme ve demokrasiye daha mesafeli bir içerikten beslenmişlerdir. Onlar için Batı bilim, teknik ve maddi güçten ibaretti (Mardin, 2000b: 17-8). Bu durumu çok da şaşırtıcı saymamak gerekir. Çünkü Genç Osmanlıların entelektüel bir figür olarak ön plana çıktığı dönemle Jön Türklerin kamusal siyaset ve düşün hayatına etki ettiği dönem arasında liberalizm, milliyetçilik ve sosyalizm gibi ideolojiler lehine güç kaybetmiştir. Jön Türklerin dünyası uluslararası rekabet ile sınıf savaşımının daha fazla vurgulandığı bir dünyadır. Bu anti-liberal havaya imparatorluğun durumundaki aciliyet de eklenince derinlikli düşünce araçsal akıl karşısında hep ikincil düzeyde kalmıştır. Devleti kurtarmaya hizmet edecek fikirler dışındaki hiçbir konu, mesele ve tavır Jön Türklerce değerli görünmemiş, bu durum da düşünsel seviyeyi daha da aşağı çekmiştir (Mardin, 2000a: 305; Bora, 2017: 32-52). Jön Türk ve Genç Osmanlılar üzerine yapılan değerlendirmeler bu akımların bizati kendisi dışında Kemalist modernleşmenin değerlendirilmesi bakımından da önemlidir. Çünkü en nihayetinde Cumhuriyet modernleşmesiyle sonuçlanan sürecin düşünsel arka planı bu iki akım içerisinde anlamlı hale gelmiştir (Arlı, 2004: 503).

Şerif Mardin düşünce tarihiyle sadece akımlar üzerinden ilgilenmez, aydın kavramının kendisi de üzerinde durulan konulardan birine karşılık gelmektedir. Türkiye’de aydınlar sınıfı teoriyi toplumsal meselelerle birleştirme noktasında sorun yaşamaktadır. Bahsi geçen sorun yeni de değildir. Aydın orijinalligindeki eksiklik Osmanlı’dan Türkiye’ye devredilen mirasın bir parçasıdır (Mardin, 2017a: 300-1). Ona göre Türk aydınının da daemon yoktur. Sarsıcı, rahatsız edici şeyleri söylemez veya konuşmaz. Belki de bu nedenle biz de yeni fikir pek ortaya çıkmaz. Entelektüelimiz ise ileri düzey bir okuryazar seviyesindedir (Mardin, 2017a: 253, 258-9; Mardin, 2017b: 291-6; Takış, 2013: 13).

3. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Şerif Mardin’in Türkiye’deki aydın eksikliğiyle ilgili sözleri dikkate değerdir. Ancak bu yargının önemli ölçüde sonuçlara işaret ettiği, nedenler konusunda ise sessiz kaldığı açıktır. Aydınlarımızın rahatsız edici şeyler söyleme kapasitesiyle devletin yıkıcı gücü arasındaki bağlantıya pek değinmez mesela Mardin. Osmanlı-Türkiye örneğinde devlet, düşünenleri ve düşündüğünü ifade edenleri sık sık hapse attığı için özgün fikirler karanlıkta kalmış olabilir mi?

Bir diğ er mesele Mardin'in düşünce tarihine katkısıyla aydınlar üzerine değerlendirmeleri birlikte okuduğ unda anlamlı hale gelir. Şerif Mardin bir yönüyle Türk sosyal bilimler dünyasının Galilei'sidir. Kemalist-pozitivist anlatıya ve Marksist yazına karşı alternatif bir okuma da ısrar etmiş, liberal-muhafazakar paradigmanın tarihsel-sosyolojik bir içerikle kurumsallaşmasına yardımcı olmuştur (Atay, 2013: 102, 105, 107-8, 120). Ancak bu süreçte ne hakim devlet aygıt ı ne de toplumsal aktörlerle her hangi bir ciddi çatışmaya girmiştir. Osmanlı müesses nizami karş ısında Genç Osmanlılar ve Jön Türkler, Kemalist rejim karş ısında ise İslamcılar ve Marksistlerin durumu göz önüne alındığında Mardin'in konumu bir hayli konforludur. Bu noktada haliyle şöyle bir soru gündeme gelir. Mardin'de gerçekten daemon olsaydı, toplumu ve devleti rahatsız eden şeyler söyleseydi böyle bir hayat yaşayabilir miydi?

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR

Şerif Mardin literatürünün Türkiye üzerine tarihsel sosyolojik ve siyasal sosyolojik okumalarda ciddi bir ağırlığı vardır. Düşünürün katkı sunduğ u kavramsal düzey İslamcı-muhafazakar ve Kemalist okumalara karşı bir alternatif yaratmış durumdadır. Bahsi geçen alternatif Genç Osmanlılar, Jön Türk ve Kemalistler gibi akımların eksiklerini ortaya koyma ve Türk modernleşmesini uzun erimli bir konjonktür içerisinde inceleme adına önemli avantajlar sunmaktadır okuyucusuna. Mardin'in arafta kalmış teorileştirme çabasına yöneltebilecek en büyük eleştiri ise modernleşme çevresindeki tartışmaların sosyal bilimler içindeki görel i gerilemesiyle yakından ilgilidir. Modernleşme olgusunun kendisi ve modernleşme kuramları önemli ölçüde gözden düşmüş durumdadır. Bu durum da Mardin düşüncesinin etkisini bir ölçüde sınırlamaktadır.

KAYNAKÇA

Arlı, A., "Bir Siyaset Sosyoloğ u Olarak Şerif Mardin", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2 (1), 2004, ss. 493-510.

Arlı, A., *Oryantalizm Oksidentalizm ve Şerif Mardin*, Küre Yayınları/İstanbul, 2014.

Atay, T., "Şerif Mardin, Din ve Türkiye'de Galile Olmak", *Şerif Mardin Okumaları*,

(Ed.), Taşkın Takış, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2013, ss. 102-121.

Bora, T., *Cereyanlar, Türkiye’de Siyasi İdeolojiler*, İletişim Yayınları/İstanbul, 2017.

Doğan, N., “Şerif Mardin, Türk Sosyolojisi ve Sosyolojik Teori”, *Şerif Mardin Okumaları*, (Ed.), Taşkın Takış, Doğu Batı Yayınları/Ankara, 2013, ss. 19-41.

Kayalı, K., “Şerif Mardin Okumaları Konusunda Bazı Sorular ya da Bazı Sorunlar”, (Ed.), Taşkın Takış, *Şerif Mardin Okumaları*, Doğu Batı Yayınları/Ankara, 2013, ss. 90-101.

Mardin, Ş., “Yeni Osmanlıların Hakiki Hüviyeti”, (Ed.), Mümtaz’er Türköne ve Tuncay Önder, *Türkiye’de Toplum ve Siyaset, Makaleler I*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1994, ss. 273-284.

Mardin, Ş., *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908*, İletişim Yayınları/İstanbul, 2000a.

Mardin, Ş., “Batılılaşma”, (Ed.), Mümtaz’er Türköne ve Tuncay Önder, *Türk Modernleşmesi, Makaleler 4*, İletişim Yayınları/İstanbul, 2000b, ss. 9-20.

Mardin, Ş., “19. Yüzyılda Düşünce Akımları ve Osmanlı Devleti”, (Ed.), Mümtaz’er Türköne ve Tuncay Önder, *Türk Modernleşmesi, Makaleler 4*, İletişim Yayınları/İstanbul, 2000c, ss. 81-100.

Mardin, Ş., “Aydınlar Konusunda Ülgener ve Bir İzah Denemesi”, (Ed.), Mümtaz’er Türköne ve Tuncay Önder, *Türkiye’de Din ve Siyaset, Makaleler 3*, İletişim Yayınları/İstanbul, 2017a, ss. 251-260.

Mardin, Ş., “Aydınlarımızın ve Tenkid –Tarihi Bir İzah Denemesi”, (Ed.), Mümtaz’er Türköne ve Tuncay Önder, *Türkiye’de Din ve Siyaset, Makaleler 3*, İletişim Yayınları/İstanbul, 2017b, ss. 291-296.

Takış, T., “Türkiye’de Şerif Mardin Olayı”, *Şerif Mardin Okumaları*, (Ed.), Taşkın Takış, Doğu Batı Yayınları/Ankara, 2013, ss. 9-16.

EVLİ BİREYLERİN AİLE İLETİŞİM KALIPLARI, TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ, EVLİLİK DOYUMU VE EVLİLİK TİPLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİ

Psikolojik Danışman Miraç Seher EKİNCİ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 0009-0004-1024-9982

ÖZET

Bu araştırmada evli çiftlerin toplumsal cinsiyet rolleri, aile iletişim kalıpları, evlilik doyumu, evlilik tiplerinin bazı değişkenlerle arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma kapsamında 100 evli çiftte, Bilgiler Formu, Toplumsal Cinsiyet Roller Ölçeği, Aile İletişim Kalıpları Ölçeği, Evlilik Yaşamı Ölçeği ve Evlilik Tipleri Ölçeği uygulanmıştır. Çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İkili değişkenler için t-testi, daha fazla değişken arasındaki farkı anlayabilmek adına ise anova analizi yapılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda, evli bireylerin cinsiyet rolleri ve aile iletişim kalıplarıyla ,evlilik doyumu ve tipleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir($p<.05$).

T-testinde kadın(\bar{x} :154,43 SS:15,66) ve erkek(\bar{x} :139,47 SS:17,54) katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerine karşı tutumları arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır($p<.05$). Ortalamalarına bakıldığında, kadınların toplumsal cinsiyet rollerine karşı tutumları erkeklere göre daha eşitlikçidir. Bununla birlikte kadın(\bar{x} :60,29 SS:6,34) ve erkek(\bar{x} :58,25 SS:7,11) katılımcılar arasında ilişkili özerk tip evlilik arasında anlamlı fark göze çarpmaktadır. Ortalamalara bakıldığında, kadınların ilişkili özerk tip puanları erkeklerden yüksektir.

Görücü usulü(\bar{x} :39,54 SS:6,47) ve severek(\bar{x} :32,10 SS:7,76) evlenme biçimlerinin aile iletişim kalıplarından uyum yönelimi ile arasında anlamlı fark çıkmıştır ($p<.05$). Ortalamalara bakıldığında görücü usulü evliliğin, uyum yönelimini severek evlenme biçiminden daha fazla etkilediği görülmüştür.

Görücü usulü(\bar{x} :38,29 SS:7,00) ve severek(\bar{x} :41,59 SS:6,51) evlenme biçimlerinin evlilik doyumu ile arasında anlamlı fark çıkmıştır($p<.05$). Ortalamalara bakıldığında severek yapılan evliliğin, evlilik doyumunu görücü usulü evliliklere oranla daha fazla etkilediği görülmüştür.

Anahtar sözcükler: Aile, evlilik, evlenme biçimleri

1.GİRİŞ

Bireylerin içinde buldukları toplumun yansıması sonucu oluşan toplumsal cinsiyet rolleri, içinde büyüdükleri aile ortamında kurdukları iletişim ve zihinlerinde oluşturdukları iletişim kalıpları, evlilik tipleri ve evlilikten alınan dooyum eşlerin birbirleriyle olan ilişkilerini, evliliklerinin dinamiklerini etkileyebilecek önemli unsurlardandır. Evlilik iki kişinin bir araya gelişinden de öte, farklı iki kültürün, farklı iki ailenin, farklı evlerde iletişimi öğrenmiş kadın ve erkeğin bir araya gelebilme çabasıdır aynı zamanda. Bu yüzden evlilik, toplumdan ya da aileden bağımsız düşünülemez. Tam da bu noktada, bu araştırma ile toplumsal cinsiyet

rollerinin, aile iletişim kalıplarının, evlilik tiplerinin ve evlilikten alınan doyumun, cinsiyete ve evlilik biçimlerine göre nasıl bir fark gösterdiği araştırıldı.

Evlilik: Aile ilişkisinin kurulduğu ve gelecek neslin yetiştirildiği bir kurum olduğu için en temel ve en önemli insan ilişkisi olarak tanımlanmaktadır (Larson ve Horman, 1994).

Toplumsal Cinsiyet Rollerini: Cinsiyet kavramı, kadın ve erkeğin kültürel ve sosyal yönlerini anlatmak, onları birbirinden ayırmak ve bireylere biçilen rolleri anlatmak için kullanılan bir kavramdır (Ecevit, 2011).

Aile İletişim Kalıpları: Dokur ve Profeta (2006)' ya göre aile iletişim kalıpları, "Ailedeki bireyler arasında sürekli tekrar eden iletişim şekilleridir."

Evlilik Doyumu: Evliliğin içindeki bireylerin kendileri ve çevreleri ile ilgili ruhsal tatminleridir.(Sokolski, Hendrick, 1999). Aynı zamanda ilişki uyumunun mutlulukla devam etmesi olarak da tanımlanmaktadır (Heyman, Sayers ve Bellack, 1994)

2.UYGULAMALAR

Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan çiftlerden; Kişisel Bilgiler Formu, Aile İletişim Kalıpları Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ölçeği, Evlilik Yaşamı Ölçeği, Evlilik Tipleri Ölçeği yardımıyla veriler toplanmıştır.

1.Demografik Bilgi Formu

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyetleri, meslek bilgileri, yaşları, evlilik yaşları, evlenme biçimleri, çocuk sayıları gibi bilgiler kişisel bilgi formu ile elde edilmiştir.

2.Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği, Simge ZEYNELOĞULLARI tarafından 2008 yılında geliştirilmiş olup, geçerlik güvenilirlik çalışması 2011 yılında Simge ZEYNELOĞULLARI ve Füsün TERZİOĞULU tarafından yapılmıştır. Bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlarını ölçmeyi amaçlayan bu ölçek, 38 madde ve eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü, erkek cinsiyet rolü olmak üzere toplam 5 boyuttan meydana gelmektedir. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ölçeği'nin tüm maddeleri beşli likert tipindedir. Geleneksel tutum ifadeleri ve eşitlikçi tutum ifadeleri için puanlar farklılaşmaktadır. Ölçeğin 38 madde için Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.92 olarak bulunmuştur. Bu sonuç, Ölçekteki maddelerin birbiriyle yüksek iç tutarlılık ve güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir (Zeyneloğlu ve Terzioğlu, 2011).Ölçekten alınabilecek maximum puan 190, minimum puan 38'dir. Kişilerin ölçekten aldıkları yüksek değer; eşitlikçi tutuma, düşük puan ise geleneksel tutuma sahip olduklarını ifade etmektedir.

3. Aile İletişim Kalıpları Ölçeği (RAİKÖ)

Aile iletişim Kalıpları Ölçeği'nin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması, Ömer ERDOĞAN ve Cengiz ANIK tarafından 2018 yılında yapılmıştır. Ölçek öncelikle 1972 yılında McLeod ve Chaffe tarafından geliştirilmiştir. Sonrasında, ölçekle ilgili problemler olduğu görülerek revize edilmiş ve L.David Ritchie ve Marry Anne Fitzpatrick tarafından 1990 yılında Revize Aile İletişim Kalıpları Ölçeği geliştirilmiştir(Erdoğan ve Anık, 2018). Bu çalışmada Aile İletişim Kalıpları Ölçeği'nin 1990 yılında revize edilmiş hali kullanılmıştır.

Ölçek, 26 maddeden oluşmakta olup, diyalog yönelimi ve uyum yönelimi olmak üzere iki alt boyutu içermektedir. Aile İletişim Kalıpları Ölçeği'nin tüm maddeleri beşli likert tipindedir; derecelendirilmesi 1-“Kesinlikle Katılmıyorum” ve 5-“Kesinlikle Katılıyorum” şeklindedir. 26 maddenin ilk 15 maddenin toplamından alınan puan diyalog yönelimini, son 11 maddenin toplamından alınan puan uyum yönelimi ifade etmektedir.

4. Evlilik Yaşamı Ölçeği

Evlilik Yaşamı Ölçeği, Esin TEZER tarafından 1996 yılında çiftlerin evlilikten aldığı doyumunu ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, ölçeği dolduracak bireyleri etkilememek adına evlilik doyumunu ölçeği olarak değil, evlilik yaşamı ölçeği olarak adlandırılmıştır. 3 madde dışında ters puanlanan maddesi yoktur. Bununla birlikte, ölçek toplam 10 maddeden oluşmakta olup, tüm maddeleri beşli likert tipindedir; 1-“Kesinlikle Katılıyorum” ve 5-“Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde derecelendirilmiştir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 50, en düşük puan ise 10'dur.

5. Evlilik Tipleri Ölçeği

Evlilik Tipleri Ölçeği, Meliha ÇETİN ÇATAL, Melek KALKAN ve Meryem VURAL BATIK tarafından 2018 yılında geliştirilmiştir.

Toplam 30 maddeden oluşan ölçek beşli likert tipindedir; 1-“Hiç Uygun Değil” ve 5-“Çok Uygun” şeklinde derecelendirilmiştir. Ölçeğin 30 madde için Cronbach Alfa değeri 0.92 olarak bulunmuştur. Güvenirlik katsayısı ise ilk yarı için 0.83, ikinci yarı için 0.84 olarak saptanmıştır. Bu sonuçlar; ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu, akademik çalışmalarda kullanılabileceğini belirtmektedir(Tekin-Çatal ve arkadaşları,2018). Ölçekte ters puanlanacak madde olmamasının yanı sıra ölçekten toplam bir puan da oluşturulmamaktadır. Alt boyutların puan toplamları hesaplandıktan sonra, kişiler hangi alt boyuttan daha yüksek puan aldıysa o evlilik tipine sahip olduklarını söylenir.

İşlem

Yapılan araştırmanın bağımsız değişkenleri, cinsiyet, yaş, evlilik yaşı, evlenme biçimi, çocuk sayısıdır. Bağımlı değişkenleri ise Aile İçi İletişim Kalıpları Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ölçeği, Evlilik Yaşamı Ölçeği ve Evlilik Tipleri Ölçeği'nden alınan puanlardır. Katılımcıların ölçekleri doldurma süresi 20 dk ile 30 dakika arasında değişmektedir. Bu araştırma için kullanılan veri araçları 200 evli bireye online olarak uygulanmıştır.

3.SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Evli bireylerin cinsiyetlerine göre; aile iletişim kalıpları, toplumsal cinsiyet rolleri, evlilik doyumları, evlilik tiplerinin t-testi sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{x}	SS	T	p
Aile İletişim Kalıpları Diyalog Yönelimi	Kadın	100	47,85	12,58	,440	.660
	Erkek	100	47,10	11,47	,440	
Aile İletişim Kalıpları Uyum Yönelimi	Kadın	100	33,67	8,17	1,198	.233
	Erkek	100	32,32	7,75	1,198	
Toplumsal Cinsiyet Roller	Kadın	100	154,43	15,66	7,636	.000*
	Erkek	100	139,47	17,54	7,636	
Evlilik Doyumu	Kadın	100	41,00	7,11	-,425	.672
	Erkek	100	41,40	6,17	-,425	
Geleneksel Tip Evlilik	Kadın	100	36,81	4,67	-1,577	.116
	Erkek	100	37,82	4,37	-1,577	
İlişkili Özerk tip Evlilik	Kadın	100	60,29	6,34	2,140	.034*
	Erkek	100	58,25	7,11	2,140	
Özerk Tip Evlilik	Kadın	100	26,06	4,64	-1,246	.214
	Erkek	100	26,86	4,43	-1,246	

Yapılan T-testi sonucu Tablo-1 incelendiğinde kadın (\bar{x} :154,43 SS:15,66) ve erkek (\bar{x} :139,47 SS:17,54) katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerine karşı tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu fark ortaya çıkmıştır($p<.05$). Ortalamalarına bakıldığında ise kadınların toplumsal cinsiyet rollerine karşı tutumları erkeklere göre daha yüksektir. Bununla birlikte kadın (\bar{x} :60,29 SS:6,34) ve erkek (\bar{x} :58,25 SS:7,11) katılımcılar arasında ilişkili özerk tip evlilik arasında da anlamlı bir fark göze çarpmaktadır.

Evli bireylerin evlenme biçimlerine göre; aile iletişim kalıpları, toplumsal cinsiyet rolleri, evlilik doyumları, evlilik tiplerinin t-testi sonuçları

Evlenme Biçimi		N	\bar{x}	SS	T	P
Aile İletişim Kalıpları Diyalog Yönelimi	Severek	176	48,0739	12,22551	1,92	.056
	görücü usulü	24	43,0833	9,43590	2,33	
Aile İletişim Kalıpları Uyum Yönelimi	Severek	176	32,1023	7,76003	-4,48	.000*
	görücü usulü	24	39,5417	6,47389	-5,14	
Toplumsal Cinsiyet Roller	Severek	176	149,7898	18,77646	2,76	.006*
	görücü usulü	24	138,6250	16,90077	2,99	
Evlilik Doyumu	Severek	176	41,5966	6,51958	2,30	.022*
	görücü usulü	24	38,2917	7,00608	2,18	
Geleneksel Tip Evlilik	Severek	176	37,4886	4,49506	1,46	.144
	görücü usulü	24	36,0417	4,81374	1,39	
İlişkili Özerk Tip Evlilik	Severek	176	59,9432	6,26803	3,92	.000*
	görücü usulü	24	54,3333	8,49893	3,12	
Özerk Tip Evlilik	Severek	176	26,7443	4,47053	2,42	.016*
	görücü usulü	24	24,3750	4,64208	2,35	

Tablo-2 incelendiğinde görücü usulü (\bar{x} :39,54 SS:6,47) ve severek(\bar{x} :32,10 SS:7,76) evlenme biçimlerinin aile iletişim kalıplarından uyum yönelimi ile arasında anlamlı bir fark çıkmıştır ($p<.05$). Ortalamalara bakıldığında görücü usulü evliliğin uyum yönelimini severek evlenme biçiminden daha fazla etkilediği görülmüştür.

Görücü usulü (\bar{x} :138,62 SS:16,90) ve severek(\bar{x} :149,78 SS:18,77) evlenme biçimlerinin toplumsal cinsiyet rolleri ile arasında anlamlı bir fark çıkmıştır ($p<.05$). Ortalamalara bakıldığında severek yapılan evliliğin, toplumsal cinsiyet rollerini görücü usulü evliliklere oranla daha fazla etkilediği görülmüştür. Görücü usulü (\bar{x} :38,29 SS:7,00) ve severek(\bar{x} :41,59 SS:6,51) evlenme biçimlerinin evlilik doyumu ile arasında anlamlı bir fark çıkmıştır ($p<.05$). Ortalamalara bakıldığında severek yapılan evliliğin, evlilik doyumunu görücü usulü evliliklere oranla daha fazla etkilediği görülmüştür.

Görücü usulü (\bar{x} :54,33 SS:8,49) ve severek(\bar{x} :59,94 SS:6,26) evlenme biçimlerinin ilişkili özerk tip evlilik puanı ile arasında anlamlı bir fark çıkmıştır ($p<.05$). Ortalamalara bakıldığında severek yapılan evliliğin, ilişkili özerk tip evliliği görücü usulü evliliklere oranla daha fazla etkilediği görülmüştür.

Görücü usulü (\bar{x} :24,37 SS:4,64) ve severek (\bar{x} :26,74 SS:4,47) evlenme biçimlerinin özerk tip evlilik puanı ile arasında anlamlı bir fark çıkmıştır ($p<.05$). Ortalamalara bakıldığında severek yapılan evliliğin, özerk tip evliliği görücü usulü evliliklere oranla daha fazla etkilediği görülmüştür.

KAYNAKÇA

Zeyneloğlu, S. ve Terzioğlu, F. (2011). Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özellikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi(H.U.Journal of Education)*, 40,409-420.

Heyman, R.E., Sayers, S.L., Bellack, A.S. (1994). Global marital satisfaction versus marital adjustment: An empirical comparison of three measures. *Journal Of Family Psychology*, 8, 432-446.

Sokolski, D.M., Hendrick, S.S.,(1999). Marital satisfaction. *American Journal Of Family Therapy*, 26, 39-49.

Dokur, M. ve Profeta, Y.(2006). *Aile ve çift terapisi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Larson, J.H. ve Holman, T.B.(1994). Prematiral predictors of marital quality and stability. *Family Relations*, 43(2), 228-237.

GELENEKSEL AHŞAP DİREKLİ CAMİLERDE GÖRÜLEN KORUMA SORUNLARI

Yüksek Lisans Öğrencisi, SEDA AKPINAR¹, Doç. Dr., Fatma Zehra ÇAKICI²,

¹ Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, 0000-0003-4114-6316

² Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, 0000-0002-4117-2058

ÖZET

Zengin kültür mirasımızın önemli bir parçası olan ve Anadolu'nun hemen her köşesinde yer alan ahşap direkli camiler korunması gereken taşınmaz kültür varlıkları arasında yer almaktadır. Tarihe tanıklık eden bu yapıların zamanla oluşan tahribatlarını onararak gerçek kimliklerini bozmadan gelecek nesillere ulaştırmak ise ortak amaçtır. Bu çalışma bağlamında, kapsamlı bir literatür taraması sonucunda ahşap direkli camilerde meydana gelen koruma sorunları belirlenmiştir. Bu sorunlar malzeme bozulmaları, dış etkiler nedeniyle oluşan bozulmalar ve strüktürel bozulmalar olmak üzere üç ana başlıkta toplanmıştır. Çalışma sonucunda, ulusal ve uluslararası mevzuatta geniş yer tutmasına rağmen, teknik ve ekonomik sebeplerin yanı sıra nitelikli eleman eksikliği, toplumun gereken koruma bilincine yeteri kadar sahip olmaması gibi sebeplerden dolayı koruma ve onarım uygulamalarının beklenen düzeye ulaşamadığı görülmektedir. Kültürel varlıklarımızdan olan ahşap direkli camilerin korunması amacıyla gerekli önlemlerin alınması, geleneksel yapı malzemelerinin yapıların özgün kimliklerine uygun olarak onarılması, toplumun bilinçlendirilerek bu değerli yapıların geleceğe güvenle aktarılması temenni edilmektedir.

Anahtar Kelimeler : Ahşap direkli cami, bozulma, koruma, koruma sorunları.

1. KORUMA KAVRAMI VE AHŞAP DİREKLİ CAMİ

Ülkemizde yer alan kültür varlıkları; yapım teknikleri ve malzeme kullanımı açısından oldukça zengin ve çeşitlidir. Geçmişte yaşamış medeniyetlere ait bu yapıların günümüze kadar ulaşması ve gelecek kuşaklara aktarılması önemli bir yer arz etmektedir [1].

Tarihi yapılar, zaman içinde oluşabilecek bozulmaların ve yok olmasına neden olabilecek unsurların önüne geçilmediği sürece özgün şekillerini koruyamazlar. Bu sebeple kültür varlıklarının korunması; bakım ve onarım çalışmaları ile özgün kimliklerini muhafaza etmek ve sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla önem taşımaktadır [2]. 18. yüzyılda ilk defa ortaya atılan koruma kavramı 19. ve 20. yy.da yapılan çalışmalarda temele oturtulmuş ve sonraki dönemlerde kültürel varlıkları korumak için uluslararası platformlarda kurulan örgütler, kurumlar ve konferanslar gibi kurum ve kuruluşlar sayesinde belirli standartlara ve yönetmeliklere dayandırılmıştır [3] (Çizelge 1). Ayrıca bu dönemlerde tarihi yapıların anı, kimlik, ekonomik ve mimari değer gibi ölçütler önem kazanmışlardır [4].

Çizelge 1. Koruma kavramının uluslararası platformdaki gelişimi [5]

	DÜNYA'DA KÜLTÜREL MİRASI KORUMA ÇALIŞMALARI	ÖNEMİ
	Rönesans	Yapı ölçeğinde koruma yaklaşımı
18.yy		Fransız ihtilali yıkımlarına tepki olarak tüm Avrupa'yı saran koruma yaklaşımı
19.yy		Sanayi devrimi sebebi ile doğal çevrenin yok olması sonucu doğal ve kültürel çevrenini bütün olarak korunması
1931	Atina Konferansı	Anıt eser ve çevresine saygı gösterilmesi anlayışı/Belgelemenin önemi
1933	Atina Kongresi	Geçmiş kültürün korunarak anlatımı sorumluluğu
1945	Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kuruluşu	
1946	UNESCO'NUN kuruluşu	
1957	Paris Kongresi	Kent içindeki tek anıt kavramından anıt olarak kent kavramına geçiş
1964	Venedik Tüzüğü	İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı hasara karşı yapı ve çevresinin korunması
1965	ICOMOS'UN kuruluşu	Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
1972	UNESCO Dünya Mirası Koruma Sözleşmesi	Dünya mirası kavramı ve listesi/ Üstün evrensel değer/ Bütünlük/ Özgünlük/ Alan yönetim planı
1979	Burra Tüzüğü	10 adımlık koruma sürecinin tanımlanması
1985	Avrupa Mirası Koruma Sözleşmesi	Sanatsal, toplumsal, bilimsel önem
1987	Washington Tüzüğü	Kent-bölge planlaması/ Katılımın önemi
1993	ICOMOS Sri Lanka	Kentsel gelişmeye uygun bütüncül koruma
1996	ICOMOS Sofya	Kayıt ve listeleme önemi
1999	ICOMOS Meksika	Kültürel turizm/ Sürdürülebilirlik
2002	ICOMOS Madrid	Kültürel çeşitlilik vurgusu
2002	Budapeşte Deklarasyonu	Yaşam kalitesinin artırılması
2003	UNESCO Sözleşmesi	Kültürel miras, kültürel kimlik zararının insanlık suçu olarak tanımlanması
2005	UNESCO Sözleşmesi	Sosyal çeşitliliğin korunması/ Kültürelarasılık
2006	UNESCO Sözleşmesi	Somut olmayan kültürel miras
2008	Quebec Deklarasyonu	Kültürel mirasın ruhu
2011	Valetta İlkeleri	Kültürel miras, kültürel çeşitlilik kalkınma kaynağı

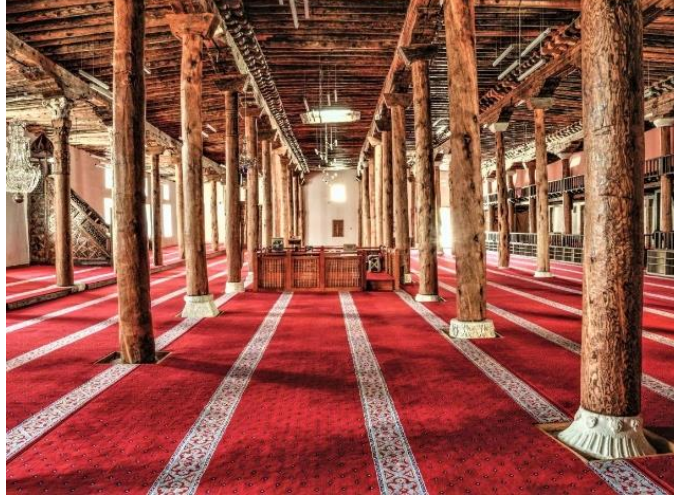
Bir tarihi yapının koruma sürecinde yapılması gereken adımlar şu şekilde sıralanabilir;

- Korunacak yapıya ilişkin arşiv ve literatür araştırmalarının yapılması,
- Mevcut durumunun belgelenmesi/ rölöve çalışmalarının yapılması,
- Rölöve çalışmaları ve yapılan araştırmalar ışığında tarihi yapının önceki durumunu ve geçirdiği değişimleri belgeleyen dönem analizi/restitüsyon çalışmasının yapılması,
- Rölöve ve restitüsyon çalışmaları ve yerinde inceleme çalışmaları ile koruma sorunlarının tespit edilmesi,
- Tespit edilen koruma sorunları doğrultusunda müdahale kararlarının alınması

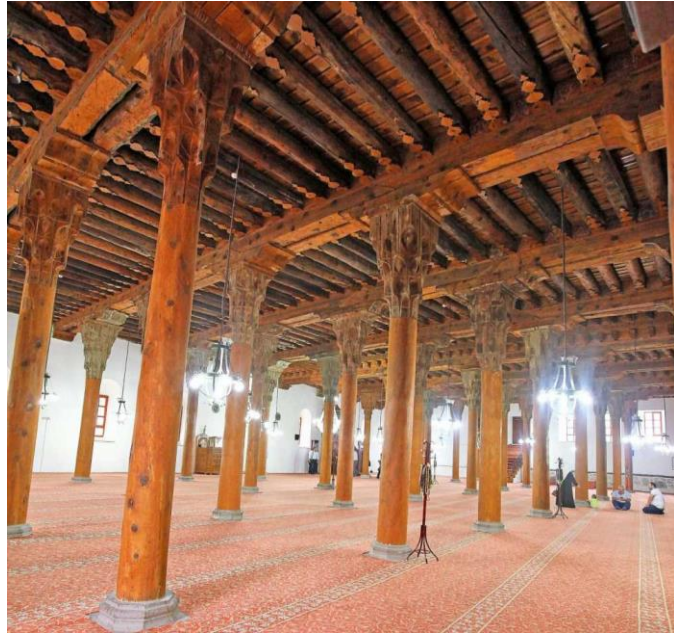
ve restorasyon projesinin oluşturulmasıdır.

Türkiye'deki zengin kültür varlıkları içerisinde yer alan ahşap direkli cami geleneği Anadolu'nun hemen her köşesinde karşımıza çıkmaktadır. Anadolu dışındaki örnekleri ile Hz.

Muhammed dönemine dayanan geçmişiyle bu cami mimarisi Türklerin Anadolu'ya gelmesiyle Anadolu'da büyük bir yayılış göstermiştir. İç Batı Anadolu ve Orta Anadolu bölgelerinde daha çok görülen ahşap direkli cami geleneği ahşap tavan yapısının ahşap direklerle taşınmasıyla oluşmaktadır. Genel olarak sade görünümüne sahip cami mimarisi Eskişehir, Konya, Afyon, Ankara, Erzurum gibi birçok şehrimizde görülmektedir [6]. Anadolu Selçuklu Dönemi'nde Eskişehir'de 13.yy.da inşa edilen Sivrihisar Ulu Cami (Görsel 1.), Konya'da inşa edilen Sahipata Cami (1258), Beylikler Döneminde inşa edilen 1279 Afyon Ulu Cami (Görsel 2), Beyşehir Eşrefoğlu Cami (1297), Ankara Ayaş Ulu Cami (14.yy.) gibi ülkemizde yer alan birçok ahşap direkli cami örneği karşımıza çıkmaktadır [7, 8, 9].

Görsel 1. Sivrihisar Ulu Cami [10].

Görsel 2. Afyon Ulu Cami [11].

2. GELENEKSEL AHŞAP DİREKLİ CAMİLERDE GÖRÜLEN KORUMA SORUNLARI

Ahşap direkli camilerinde içerisinde bulunduğu tarihi yapılar, yapıldığı dönemden itibaren çeşitli koruma sorunlarına ve birçok tahrip edici faktörlere maruz kalmaktadır. Bu yapılarda oluşan koruma sorunlarının başlıca kaynakları; buldukları bölgenin depremselliği, iklimi ve çevresel koşullarıdır. Bir diğer tahrip edici kaynak ise insan faktörüdür. İnsanlar tarihi yapılara bilinçsizce yaptıkları onarım

ve müdahalelerle yapılarda büyük tahribatlara yol açmakla birlikte çeşitli koruma sorunlarının da tetikleyici olabilmektedirler [1].

Geleneksel ahşap direkli camilerde görülen koruma sorunları; malzeme bozulmaları, dış etkiler nedeniyle oluşan bozulmalar ve strüktürel bozulmalar olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır (Çizelge 2).

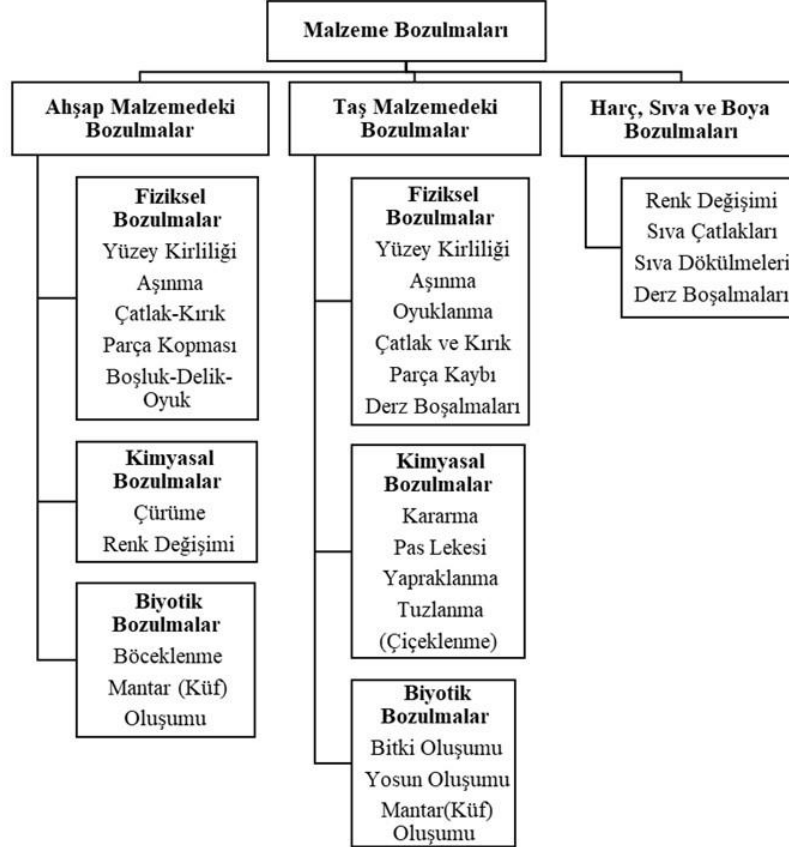
Çizelge 2. Ahşap Direkli Camilerde Görülen Koruma Sorunları

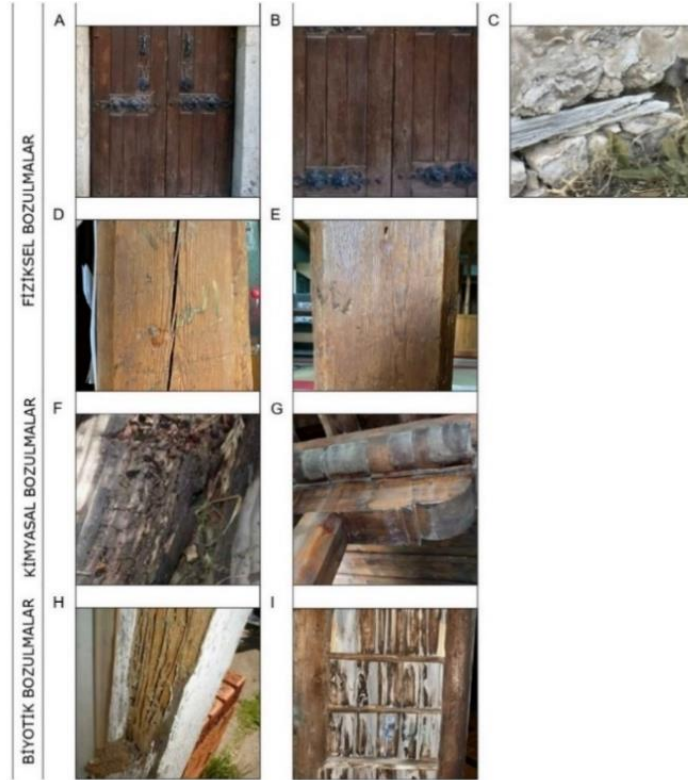
2.1. Malzeme Bozulmaları

Ahşap direkli camilerin ahşap malzemelerinde sıkça görülen koruma sorunları fiziksel, kimyasal ve biyotik bozulma olarak üç başlık altında ele alınmıştır. Yüzey kirliliği, aşınma, çatlak ve kırık, parça kaybı, boşluk-delik-oyuklanma fiziksel bozulma türlerine girerken; çürüme ve renk değişimi kimyasal bozulma; böceklenme ve mantar oluşumu ise biyotik bozulma türünde değerlendirilmektedir (Çizelge 3).

Çizelge 3. Malzeme Bozulmaları

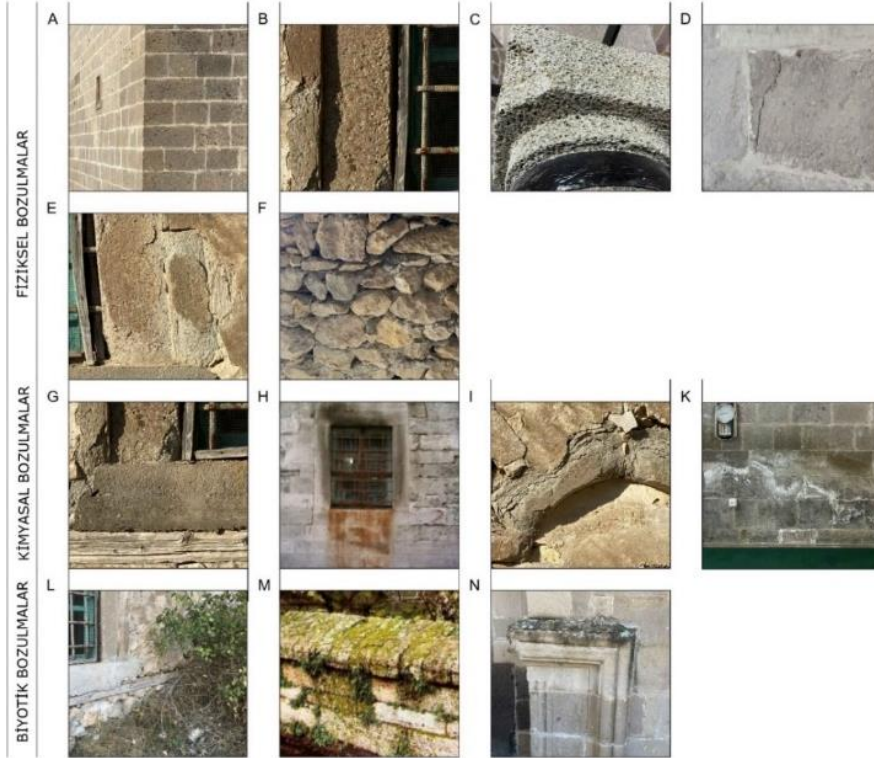

Üç başlık altında ele alınan ahşap malzemelerde görülen koruma sorunları Görsel 3'te resimler üzerinde örneklendirilmiştir.

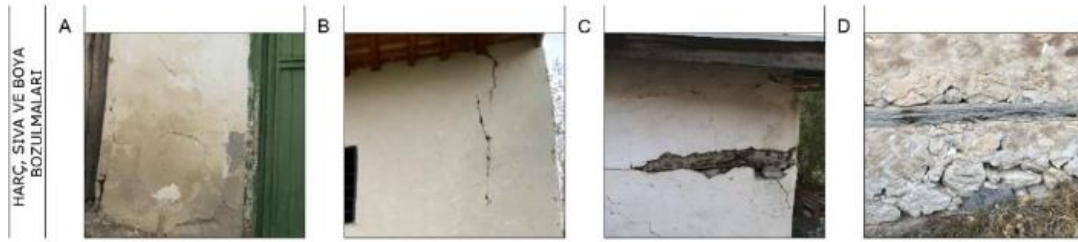
Görsel 3. Ahşap Malzemedeki Bozulma Türleri: A. Yüzey Kirliliği, B. Aşınma, C. Parça Kopması, D. Çatlak-Kırık, E. Boşluk-Delik-Oyuk, F. Çürüme [12], G. Renk Değişimi, H. Böceklenme [12], I. Mantar (Küf) Oluşumu

Ahşap malzemelerde de olduğu gibi fiziksel, kimyasal ve biyotik bozulma olarak üç başlıkta incelenen taş malzemeli yüzeylerde görülen bozulma türleri; yüzey kirliliği, aşınma, oyuklanma, çatlak-kırık, parça kaybı ve derz boşalmaları fiziksel bozulma türüne girerken; kararma, pas lekesi, yapraklanma ve tuzlanma (çiçeklenme) kimyasal bozulma türü; bitki oluşumu, yosun oluşumu ve mantar (küf) oluşumu biyotik bozulma türü olarak değerlendirilmektedir (Çizelge 3). Ahşap direkli camilerde görülen taş malzemedeki koruma sorunları Görsel 4'te resimler üzerinde örneklendirilmiştir.

Görsel 4. Taş Malzemede Ki Bozulma Türleri: A. Yüzey Kirliliği, B. Aşınma, C. Oyuklanma, D. Çatlak ve Kırık, E. Parça Kaybı, F. Derz Boşalması, G. Kararma, H. Pas Lekesi [13], I. Yapraklanma, K. Tuzlanma, L. Bitki Oluşumu, M. Yosun Oluşumu[14] N. Mantar (Küf) Oluşumu

Ahşap direkli camilerde kullanılan harç, sıva ve boya malzemelerinde zamana ve insan etkilerine bağlı olarak oluşan bozulma türleri; renk değişimi, sıva çatlakları, sıva dökülmeleri ve derz boşalmaları şeklinde görülmektedir (Çizelge 3). Görsel 5'te bu harç, sıva ve boya bozulmaları örnek resimler üzerinde incelenmiştir.

Görsel 5. Harç, Sıva ve Boya Bozulmaları: A. Renk Değişimi, B. Sıva Çatlakları, C. Sıva Dökülmeleri, D. Derz Boşalmaları

2.2. Dış Etkiler Nedeniyle Oluşan Bozulmalar

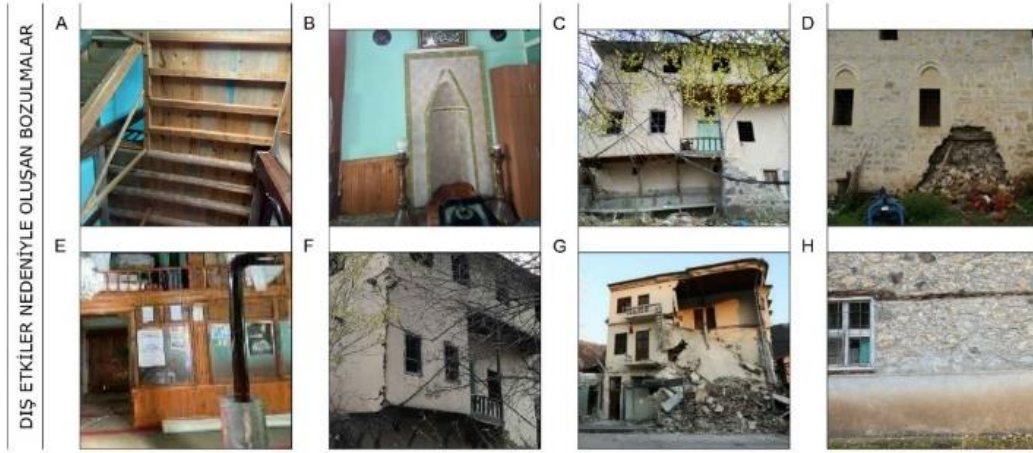
Ahşap direkli camilerde oluşan ve oldukça sık görülen bir başka koruma sorunu ise dış etkiler nedeniyle oluşan bozulma türleridir. Bunlar; işçilik hataları, niteliksiz ekler, bakımsızlık, vandalizm, bilinçsiz kullanım, yangın, doğal afetler ve ekonomik sebeplerdir (Çizelge 4).

Çizelge 4. Dış Etkiler Nedeniyle Oluşan Bozulmalar

Dış Etkiler Nedeniyle Oluşan Bozulmalar

Uygulama ve İşçilik Hataları
Niteliksiz Ekler
Bakımsızlık
Vandalizm
Bilinçsiz Kullanım
Yangın
Doğal Afetler
Ekonomik Sebepler

Görsel 6'da ahşap direkli camilerde oldukça sık karşımıza çıkan dış etkiler nedeniyle oluşan bozulma türleri örnek resimler üzerinden değerlendirilmiştir.

Görsel 6. Dış Etkiler Nedeniyle Oluşan Bozulmalar: : A. İşçilik Hataları, B. Niteliksiz Ekler, C. Bakımsızlık, D. Vandalizm, E. Bilinçsiz Kullanım, F. Yangın, G. Doğal Afetler [15], H. Ekonomik Sebepler

2.3. Strüktürel Bozulmalar

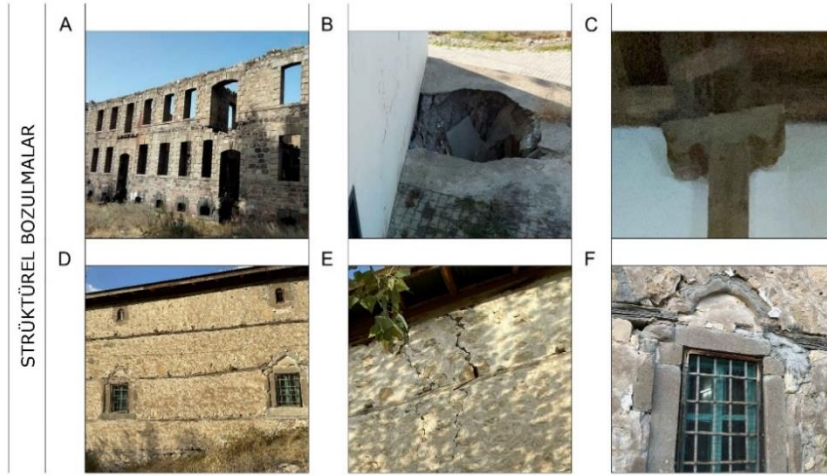
Geleneksel ahşap direkli camilerde yaygın olarak görülen strüktürel bozulma türleri; zemin oturması, çökme, şakülden kayma, sehim, yapısal çatlaklar ve malzeme kayıpları olarak sınıflandırılmıştır (Çizelge 5).

Çizelge 5. Strüktürel Bozulmalar

Strüktürel Bozulmalar

Zemin Oturması
Çökme
Şakülden Kayma
Sehim
Yapısal Çatlaklar
Malzeme Kaybı

Görsel 7’da ahşap direkli camilerde görülen strüktürel bozulma türleri örnek resimler üzerinden değerlendirilmiştir.

Görsel 7. Strüktürel Bozulmalar: A. Zemin Oturması [16], B. Çökme, C. Şakülden Kayma, D. Sehim, E. Yapısal Çatlaklar, F. Malzeme Kaybı

3. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Bir dönemin, kentin ve medeniyetin oluşmasındaki en önemli öge tarihtir. Tarihsel süreç boyunca başlangıçta kutsal yapıların, ilerleyen dönemlerde ise çeşitli yapıların korunması için; Dünyada ve Türkiye’deki çeşitli kurul ve kuruluşların hazırladığı birçok yönetmelik ve standartlar ile belirli bir düzen içerisinde yürütülmesi sağlanmıştır. Ancak Türkiye’deki koruma kavramının yeri uzun bir süredir yasal olarak hazırlanmasına rağmen gereken onarımlar için ekonomik ve teknik desteklerin sağlanamaması, geleneksel ve çağdaş teknikler ile nitelikli eleman eksiklikleri, toplumun gereken koruma bilincine sahip olmaması gibi sebeplerden dolayı koruma uygulamalarında beklenen düzeye henüz ulaşamamıştır [17, 18].

Çalışmaya konu olan ahşap direkli camiler özgün yerel üslubu ve Orta Asya geleneğini yansıtmaları açısından değerli kültür varlıkları olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Yaklaşık 600 yıllık geçmişi bulunan ahşap direkli cami geleneği sade bir mimariye sahip, moloz taş duvarlı ve genellikle dikdörtgen plana sahiptir. Korunması gereken bu kültür varlıkları çevresel ve iklimsel faktörlerden dolayı oluşan koruma sorunlarına ve insanların bilinçsiz müdahaleleriyle oluşan değişimlere rağmen günümüze kadar ulaşabilmeyi başarmışlardır. Kapsamlı literatür araştırmaları sonucunda geleneksel ahşap direkli camilerde görülen koruma sorunları belirlenerek malzeme bozulmaları, dış etkiler nedeniyle oluşan bozulmalar ve strüktürel bozulmalar olmak üzere üç ana başlık altında ele alınmıştır. Belirlenen bu sorunlar detaylandırılarak örnek resimler üzerinden değerlendirilmiştir. Koruma ve onarım süreçlerinde; eğitici seminerler ile toplumun bilinçlendirerek yapılan bilinçsiz ve niteliksiz müdahalelerin önüne geçilmesine, düzenli periyotlar halinde ilgili kurumlar ve uzman ekipler tarafından kontrol edilerek oluşabilecek koruma sorunlarının önüne geçilmesine ve ahşap direkli camilerin özgün kimliklerini koruyarak gelecek kuşaklara aktarılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- [1] Doğruer, F. S., Ankara Zincirli Cami: Korunma Sorunları Ve Çözümüne Yönelik Öneriler. İdealkent, 12(32), 444-470, 2021.
- [2] Kapubağlı, S., Tarihi çevrede yeni yapılaşma ve İstanbul örneğinde infill uygulamaların değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2004.
- [3] Ömeroğlu, C., Antakya Kentinin Özgünlüğü ve Günümüz Koruma Sorunlarının Antakya Kentsel Sit Alanında İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2006.
- [4] Koç, S., Mazlum, D., Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nde Gerçekleştirilen Onarımların ICOMOS IWC 2017 Prensipleri Açısından Değerlendirilmesi, Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, 7 (2), 866-903, 2022.
- [5] Şentürk, A., Unesco Dünya Miras Listesinde Yer Almanın, Ülke Kültürel Miras Koruma Politikalarına Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 2012.
- [6] Karakuş, F., 13.yy. da Anadolu'da İnşa Edilen Ahşap Direkli Camiler Üzerine Değerlendirme Çalışması, Online Journal of Art and Design volume 11, issue 1, Ocak, 2021.
- [7] Karamağaralı, H., Sahipata Cami'nin Restitüsyonu Hakkında Bir Deneme, Röleve Restorasyon Dergisi, 3, 49-76, 1982.
- [8] Duran, R., Konya, Sarayönü'nde Üç Ahşap Cami, Vakıflar Dergisi, XXVI, 48-62, 1988.
- [9] Denктаş, M., Pınarbaşı-Uzunyayla'daki Ahşap Direkli Camiler, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16, 53-89, 2004.
- [10] <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/eskisehir/gezilecekyer/ulu-camii-sivrihisar> (Erişim tarihi: 10.08.2022)
- [11] <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/afyonkarahisar/gezilecekyer/ulu-camii839501> (Erişim tarihi: 10.08.2022)
- [12] Yıldız, H., Kemaliye, Başpınar'da Geleneksel Konutların Mimari Özellikleri ve Koruma Sorunları Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul, 2014.
- [13] Hasbay, U., Hattap, S., Doğal Taşlardaki Bozunma (Ayrışma) Türleri ve Nedenleri, Bilim ve Gençlik Dergisi, 23-45, (2017).
- [14] Dolar, A., Yılmaz, E. Ş., Kültürel Yapılarda Biyolojik Bozunma Mekanizmaları, Elektronik Mikrobiyoloji Dergisi Tr Cilt: 12 Sayı: 1 Sayfa: 1-19, 2014.
- [15] <https://www.indyturk.com/node/609236/haber/deprem-hatayda-tarihinalar> (Erişim Tarihi: 11.08.2023)
- [16] <https://erzurumportali.com/shf/4418/Erzurumda-Ki-Amerikan-Okulu> (Erişim Tarihi: 11.08.2023)

- [17] Sert, Ö. F., Türkiye’de Restorasyon Sürecinin Haritalanması ve Proje, İhale ve Uygulama Aşamalarında Karşılaşılan Sorunların Belirlenmesi Üzerine Saha Çalışması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2012.
- [18] Şentürk, A., Unesco Dünya Miras Listesinde Yer Almanın, Ülke Kültürel Miras Koruma Politikalarına Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2012.

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN LOWER BODY ANTHROPOMETRIC MEASUREMENTS ACCORDING TO BODY MASS INDEX IN WOMEN AGED 20-32

Arş. Gör. Dr. Arzu BOR KOCAMAN¹, Prof. Dr. Nurgül KILINÇ²

¹ Selçuk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, <https://orcid.org/0000-0002-7668-562X>

² Selçuk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, [https:// orcid.org/0000-0003-0610-6730](https://orcid.org/0000-0003-0610-6730)

ABSTRACT

The general aim of the study is to examine the relationship between lower body anthropometric measurements according to BMI (Body Mass Index) in women aged 20-32. Hip circumference measurement is used to determine the size numbers for lower body garments. In the research, it is aimed to determine the measures that can be effective especially in the lower body garment numbering systems, based on the height, weight and body measurements of the individuals, unlike the existing ones. For this purpose, in order to improve body fit, it has been tried to find answers to the questions of whether BMI can be used as a reference in lower body clothing numbering systems, and how other measurements change according to full length, hip circumference and BMI. The population of the research consists of women between 20-32 years old, 154-170 cm in height and 50-70 kg in weight living in Konya. The sample of the research was determined by the random method from the universe. In the research, there are thirteen anthropometric measurements consisting of the length and width measurements required in the lower body pattern system. SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) program was used to analyze the data, and the relationship between BMI and body measurements was evaluated by correlation analysis. As a result of the research, it was determined that there is a significant relationship between BMI and hip circumference, sitting height, hip length, inner crotch size, waist circumference, hip circumference, upper hip circumference, calf circumference and ankle circumference. The results of the research show that the BMI value will be a guide in the preparation of lower body clothing patterns in order to ensure full fit in the clothes.

Keywords: Anthropometry, Body Fit, Clothing Industry, Body Measurement, Body Mass Index

20-32 YAŞ ARASI KADINLARDA VÜCUT KİTLE İNDEKSİNE GÖRE ALT BEDEN ANTROPOMETRİK ÖLÇÜLER ARASINDAKİ İLİŞKİNİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Araştırmadaki genel amaç, 20-32 yaş arası kadınlarda vücut kitle indeksine göre alt beden antropometrik ölçüler arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Alt beden giysileri için beden numaralarının belirlenmesinde kalça çevresi ölçüsü kullanılmaktadır. Araştırmada var olandan farklı olarak kişilere ait boy, ağırlık ve vücut ölçülerinden yola çıkılarak özellikle alt beden giysi numaralama sistemlerinde etkili olabilecek ölçüleri belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç

¹ This research was produced from the doctoral thesis of the responsible author (Res. Assist.) prepared in Selçuk University Social Sciences Institute, Department of Design.

doğrultusunda vücuda uyumu geliştirebilmek için VKİ (Vücut Kitle İndeksi)'nin alt beden giysi numaralama sistemlerinde referans olarak kullanılıp kullanılmayacağı, tam boy, kalça çevresi, VKİ'ye göre diğer ölçülerin nasıl değiştiği sorularına cevap aranmaya çalışılmıştır. Araştırmanın evrenini Konya ilinde yaşayan 20-32 yaş arasında, 154-170 cm boy ölçüsünde, 50-70 kg arasında ağırlığa sahip kadınlar oluşturmaktadır. Evren içerisinden tesadüfi yöntemle araştırmanın örneklemi belirlenmiştir. Araştırmada, alt beden kalıp sisteminde gerekli olan uzunluk ve genişlik ölçülerinden oluşan on üç adet antropometrik ölçü yer almaktadır. Verilerin analiz edilmesinde SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programı kullanılmış olup VKİ'nin vücut ölçüleriyle olan ilişkisi korelasyon analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda, VKİ ile kalça düşüklüğü, oturuş yüksekliği, basen uzunluğu, iç ağ ölçüsü, bel çevresi, basen çevresi, kalça çevresi, baldır çevresi ve ayak bilek çevresi arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları, giysilerde vücuda tam uyumun sağlanabilmesi için VKİ değerinin alt beden giysi kalıplarının hazırlanmasında rehber niteliğinde olacağını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Antropometri, Vücuda Uyum, Giyim Endüstrisi, Vücut Ölçüsü, Vücut Kitle İndeksi

INTRODUCTION

Anthropometry is defined as the science of determining and using body measurements (Duyar, 1995). In another definition, anthropometry is expressed as the measurement and examination of the moving (dynamic) or static (static) measurements of a person or object using scientific measurement methods, and organizing the obtained data (Gönen and Kalıncı, 1991). Anthropometry is used to obtain anthropometric measurements in order to design and produce suitable for a large audience by determining the similarities and differences between individuals or groups due to various reasons (Thelwell, 2020). Thus, anthropometry contributes to the development of products and services for humans in many areas. One of the areas where anthropometry contributes is the clothing industry, where the target audience is the consumer. It is important to have the correct and up-to-date anthropometric measurements of the target audience, in order to ensure the best harmony between people and clothing in clothing production and to create consumer satisfaction (Strydom and de Klerk, 2006). At this point, it is important to benefit from the rules and knowledge of anthropometry, which deals with human dimensions and takes into account the physiological limits of human beings, and to determine the appropriate standards for a wider target audience, especially when mass production is concerned, for the preparation of the right molds for both mass production and personalized production.

While determining the anthropometric dimensions for clothing production; it should not be ignored that some factors such as the effects of modern lifestyle on human body shape, nutritional habits, standard of living, insufficient activity in daily life show differences in body measurements depending on age and gender. It is known that there are differences even among people born and living in the same country. For this reason, it is important to obtain the data from sample groups that will represent the researched target group in creating a successful design (Duyar, 1995). Based on the sample group of the research, when the distribution of the young population in Turkey by age group is examined;

in 2020, 28.6% of the population is in the age group of 15-17, 19.8% in the age group of 18-19, 31.3% in the age group of 20-22 and 20.4% in the age group of 23-24 (TUIK, 2021). Population distributions by age group determined by TUIK (Turkish Statistical Institute) for 2018 show that women between the ages of 20-32 rank first among other age groups with a 17.5% share in the total female population (TUIK, 2018). Considering the share of this age group, whose number is about seven million, in the population and their role in clothing consumption, this consumer group constitutes an important market for the clothing industry. Here, what is expected from the manufacturer is to take into account the physiological changes of the target group, which differ from individual to individual, for the production of clothes that fit the body perfectly.

Body fit in the clothing industry is the situation where the clothing gives physical and psychological comfort to the user, the clothing interacts with the body and the user is satisfied with the clothing during interaction (Gupta, 2019). Body fit is explained by the width, length and depth of the garment; it is defined as the geometric relationship between the three-dimensional body form and the two-dimensional pattern form. In other words, body fit is related to the posture of the garment pattern on the body and the degree of fit of the garment (Göklüberk Özlü, 2008). Obtaining a pattern system in the clothing industry is realized through sizing systems created as a result of anthropometric data. The sizing system is expressed as the size numbering system in the clothing industry, and takes its place as a classification process that is accepted by both the manufacturer and the consumer and has the opportunity to be used in the industry. In this system, certain body measurements of the world population are accepted as fixed and classification is made as a result of the collection of some measurement groups (Erdoğan, 2000). Parameters such as chest, waist and hip circumference are very important in sizing. For example, waist circumference, hip circumference, hip drop measurement and full-length measurements are used in the preparation of lower body clothing patterns. However, studies indicate that consumers have problems with body fit due to updated anthropometric data and sizing systems (Simmons et al., 2004; Alexander et al., 2005; Pisut & Connell, 2007). In the United States, it was reported that 49% of female consumers had body fit problems and 36% gave feedback on dissatisfaction (Ağaç et al., 2017). There are studies showing that body fit problems are experienced especially in the lower body clothing group (Yertutan, 2001; Kinley, 2003). In addition, another study, which states that wearing tight pants causes problems with digestion and bladder, can be cited as an example of the impact of body fit problems on health (Gupta, 2019). Whether the garment fits the body or not should not only be evaluated physically. It is known that female consumers mostly follow the changes in their body size with reference to their clothes. Another study explains the psychological dimension of the issue, stating that consumers do not identify with the clothing body and blame their bodies if the clothing does not fit the body, which can affect body image, self-esteem and identity (Brownbridge et al., 2018). These problems, which cause problems in the fit of the garment to the body, lead to consumer dissatisfaction (Park et al., 2009). The return process after the purchased garment does not fit the body has many negative effects for the manufacturer and the consumer. These can be listed under the headings of transportation costs, return procedures, return period, misuse of the product, incomplete return of the product, communication problems during the return process, refund problems and resalability of the product. Accordingly, the return of a garment should be evaluated with its carbon footprint in the apparel industry, where greenhouse gas emissions are high and carbon dioxide emissions are emitted at every stage from the energy resources used in the production of raw materials, transportation, production process and

waste management.

Therefore, it is very important to obtain anthropometric measurements, to analyze the relationships between anthropometric data and measurements with a certain method, to investigate the effect of different anthropometric data as well as the measurements used in the preparation of lower body garment patterns, especially for garment designers and manufacturers.

In line with this importance, the aim of this study was to investigate the relationship between lower body anthropometric measurements according to body mass index in women aged 20-32 years. The following sub-objectives have been determined for this general purpose.

1.sub-goal: Can BMI be used as a lower body garment numbering system to improve body fit?

2.sub-goal: What is the distribution of BMI, anthropometric data and body measurements used in the lower body pattern system?

3.sub-goal: What is the relationship between BMI and body measurements?

METHOD

The model of this research is the relational survey model, one of the survey models. Relational screening model is a screening approach that aims to determine whether two or more variables change together, and if so, how (Karasar, 2020).

The population of the study consists of women between 20-32 years old, 154-170 cm in height and 50-70 kg in weight living in Konya. In determining the age range of women, the population distributions according to the 2018 age group determined by the Turkish Statistical Institute were taken into account. The results show that women aged 20-32 rank first among other age groups with a share of 17.5% in the total female population (TÜİK, 2018). The statistics of the Turkish Statistical Institute were used to determine the height and weight ranges. These statistics were made within the scope of Türkiye Health Surveys and cover the years 2008-2016. Accordingly, the average height by age group and gender for 2016 is 162.7 cm for women aged 15-24; it was determined as 162.8 cm in women aged 25-34 years. Considering the weight averages by age group and gender, for 2016, 58.2 kg for women aged 15-24; it is determined as 64.5 kg in women aged 25-34 (TÜİK, 2018). According to this information, the average height was determined as 162 cm, and the average weight was 60 kg, and a distribution was made accordingly.

The sample of the research was determined by the random method from the universe of the research. Research data were collected from volunteer participants. In order to determine the sample size, the $n = t^2 \cdot p \cdot q / d^2$ formula was applied when the number of individuals in the target population was not known. In this formula, **n**: refers to the sample size, **t**: refers to the theoretical value found according to the t-table at a certain level of significance, **p**: refers to the frequency of occurrence of the examined event, **q**: refers to the frequency of non-occurrence of the examined event, **d**: refers to the +/- sampling error (margin of error) accepted according to the frequency of occurrence of the event. At the 95% confidence interval of the research, the 5% sampling error corresponds to the theoretical t value of 1.96 (Baş, 2006). Accordingly, when the research data is put in the formula;

$$n = (1.96)^2 (0.5) (0.5) / (0.05)^2 \quad n = 0.9604 / 0.0025 \quad n = 384.16$$

According to the calculations, it was concluded that the number of samples should be at least 384. However, 1.024 people were chosen as the sample of the research in order to provide sufficient data in this study.

In order to obtain body measurements, a measurement form consisting of two parts was created. In the first part, there are personal information of the participants (name-surname, age, marital status, number of births) and in the second part, images and explanations about the measurements to be taken on the body. The body measurements in the form were determined by taking into account the measurements used in the relevant literature ITKIB-Istanbul Textile and Apparel Exporters' Associations (Cihangir vd., 2002), German-MÜLLER (Stiegler, 1992), German-CONTEC (Detering ve Schierling, 2003), British-METRIC (Aldrich, 1995), American-TEMEL KALIP (Armstrong, 2009), Japanese BUNKA (Burgo, 2004) and national/international sizing standards. In the research, there are thirteen anthropometric measurements (*full length, hip drop measurement, sitting height measurement, hip length, internal mesh measurement, waist circumference, upper hip circumference, hip circumference, side length, knee measurement, inner length, calf circumference measurement, ankle circumference*) consisting of the length and width measurements required in the lower body pattern system. In taking measurements; tape measure and steel ruler were used as well. Body weight was measured with a precision digital scale. The BMI value of the obtained body weight was calculated. This value is obtained by dividing the body weight by the square of the full height (Aslan, 2018). The results obtained from the body weight and height formula of 1.024 female participants in this study were referenced to the BMI classification made by the Ministry of Health and the classification was 17.00-18.49 mildly underweight, 18.00-24.99 normal weight and 25.00-29.99 overweight (Pre-Obese) were made in three groups (HSGM, 2022).

FINDINGS and DISCUSSION

In this section, the distribution of lower body anthropometric measurements according to BMI in women aged 20-32 was examined. In this context, frequency and percentage values were calculated for the demographic characteristics of the women participating in the study, and descriptive statistics of body measurements were calculated. Due to the normal distribution of the research data, the relationship between BMI and body measurements was evaluated with Pearson correlation analysis.

Table 1. Frequency and Percentages of Demographic Data of Participants

Marital status	n=1024	%
Single	1008	98.43
Married	16	1.57
Number of Births	n=1024	%
Number of People without Childbirth	1013	98.92
1 person who has given birth	4	0.39
2 person who has given birth	4	0.39
3 person who has given birth	3	0.30

Based on Table 1, it was determined that 98.43% (1008 women) of the women participating in the study were single and 1.57% (16 women) were married. In addition, it is seen that 98.92% of the

participants (1013 women) did not give birth, 0.39% (4 women) gave 1 birth, 0.39% (4 women) gave 2 births, and 0.39% (3 women) gave 3 births.

Table 2. Descriptive Statistics of Demographic Data and BMI

Number	Anthropometric data	Mean	SD	5 th pct	95 th pct
1	Age	21.44	2.16	20	32
2	Body weight	57.19	6.50	50	70
3	BMI	21.32	2.39	17.30	29.52

Based on Table 2, the mean age of the women participating in the study was (21.44±2.16), the mean body weight (57.19±6.50) and the mean BMI (21.32±2.39).

Table 3. Descriptive Statistics of Body Measurements

Number	Measurements	Mean	SD	5th pct	95th pct
1	Full Length	163.83	4.84	155	170
2	Hip Drop Measurement	18.96	1.83	16	22
3	Sitting Height Measurement	25.17	2.60	21	29
4	Hip Length	21.26	2.21	18	25
5	Internal Mesh Measurement	67.77	4.26	62	75
6	Waist Circumference	68.89	6.93	60	81
7	Upper Hip Circumference	96.07	6.63	86	108
8	Hip Circumference	89.45	7.00	79	102
9	Side Length	98.99	4.90	90.25	107
10	Knee Measurement	55.32	3.79	50	62
11	Inner Length	74.29	4.08	68	81
12	Calf Circumference Measurement	56.40	5.29	49	65
13	Ankle Circumference	22.12	1.59	20	25

Based on Table 3, full length (163.83±4.84), hip drop measurement (18.96±1.83), sitting height measurement (25.17±2.60), hip length (21.26±2.21), internal mesh measurement (67.77±4.26), waist circumference (68.89±6.93), upper hip circumference (96.07±6.63), hip circumference (89.45±7.00), side length (98.99±4.90), knee measurement (55.32±3.79), inner length (74.29±4.08), calf circumference measurement was determined as (56.40±5.29) and ankle circumference (22.12±1.59).

Before examining the relationship between BMI and body measurements in women participating in the study, the given distribution was evaluated. In these evaluations, graphs of data distributions and skewness and kurtosis coefficients were taken as reference.

Figure 1. Full length measurement

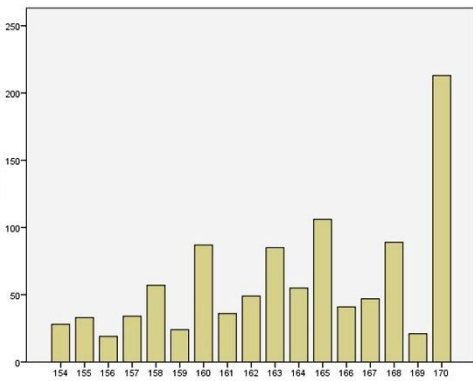

Figure 3. Hip Drop Measurement

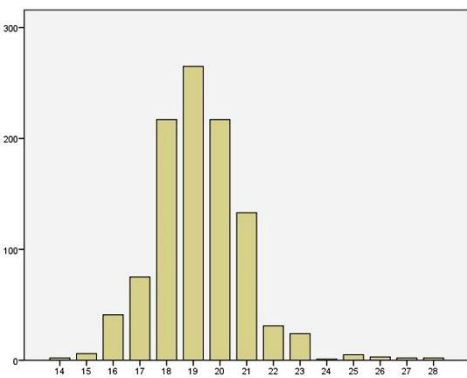

Figure 5. Sitting Height Measurement

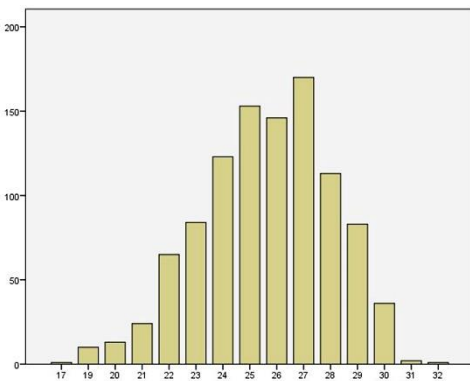

Figure 7. Hip Length

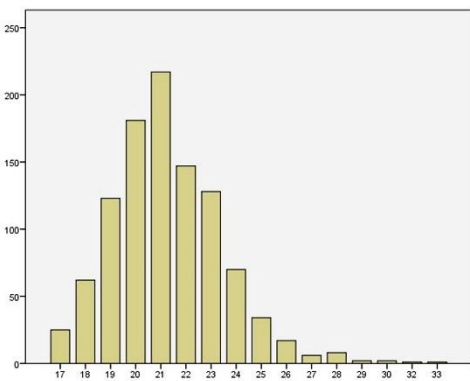

Figure 2. Distribution of full height measurement according to BMI

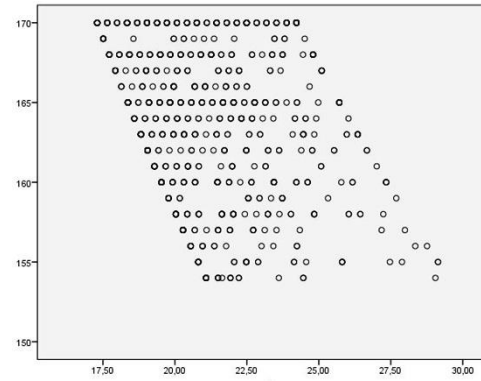

Figure 4. Distribution of hip drop measurement according to BMI

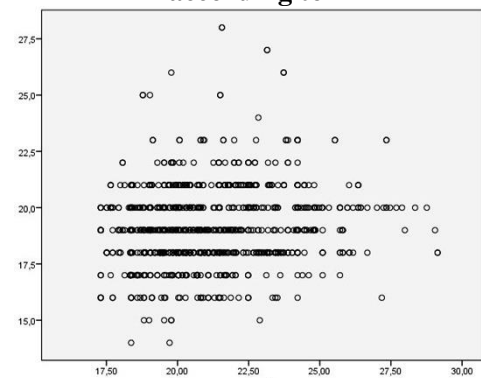

Figure 6. Distribution of sitting height measurement according to BMI

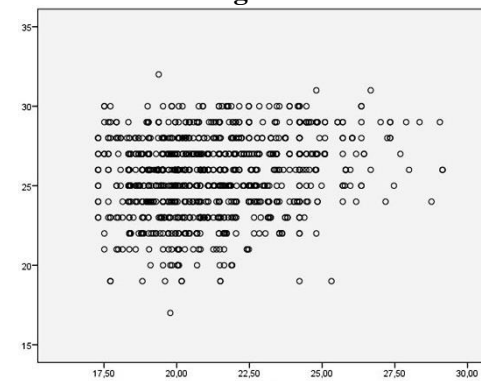

Figure 8. Distribution of hip length measurement according to BMI

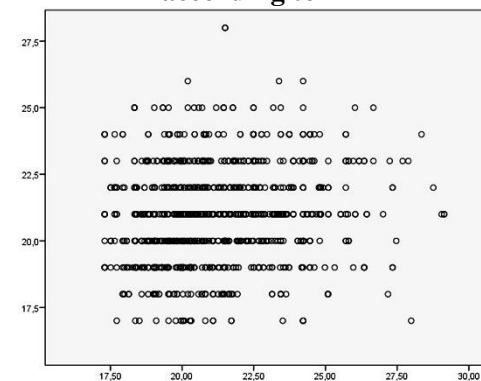

Figure 9. Internal Mesh Size

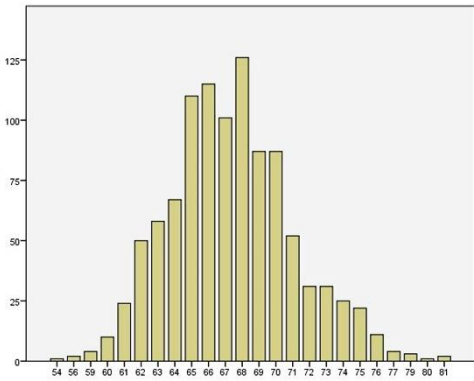

Figure 11. Waist Circumference

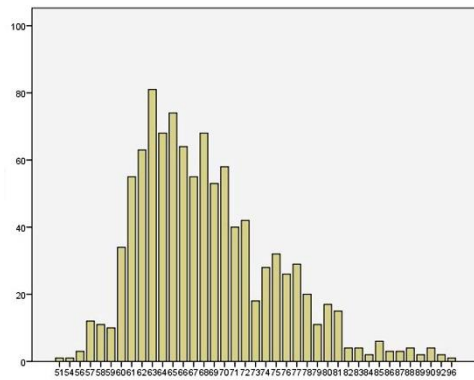

Figure 13. Upper Hip Circumference

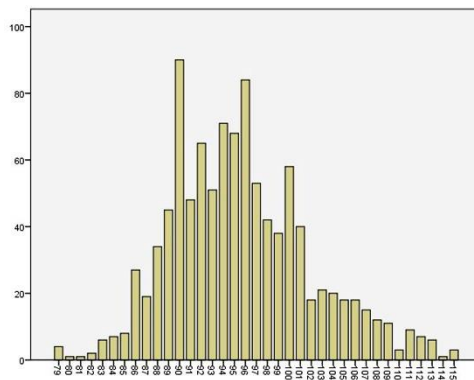

Figure 15. Hip Circumference

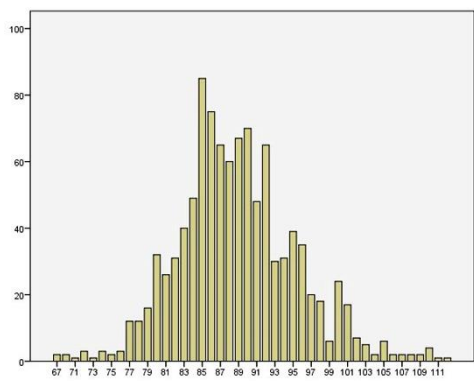

Figure 10. Distribution of internal mesh measurement according to BMI

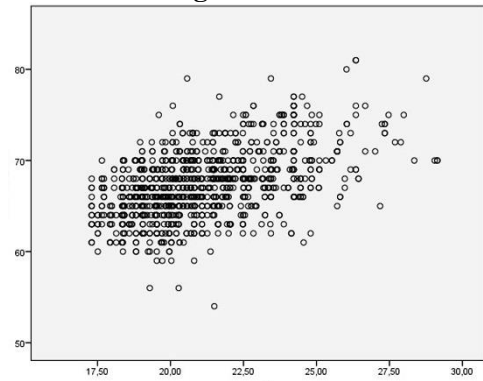

Figure 12. Distribution of waist circumference according to BMI

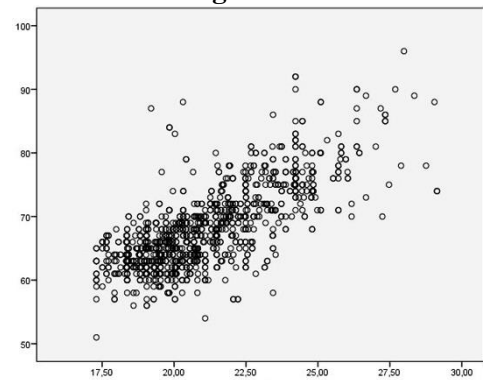

Figure 14. Distribution of upper hip circumference according to BMI

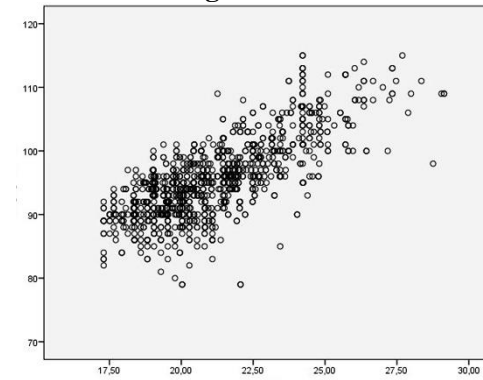

Figure 16. Distribution of hip circumference according to BMI

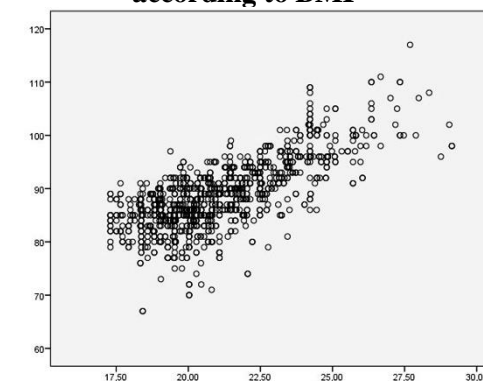

Figure 17. Side Length

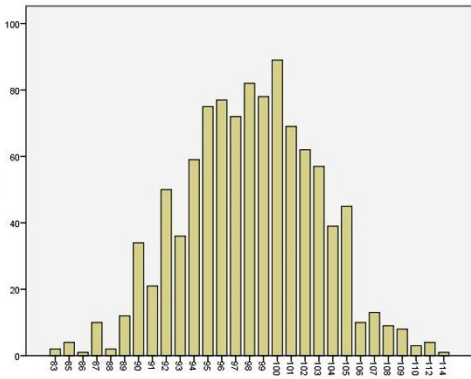

Figure 19. Knee Measurement

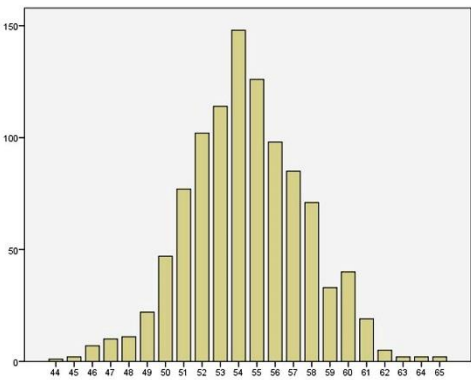

Figure 21. Inner Length

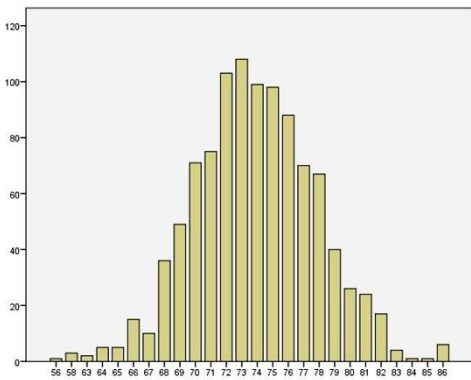

Figure 23. Calf Circumference Measurement

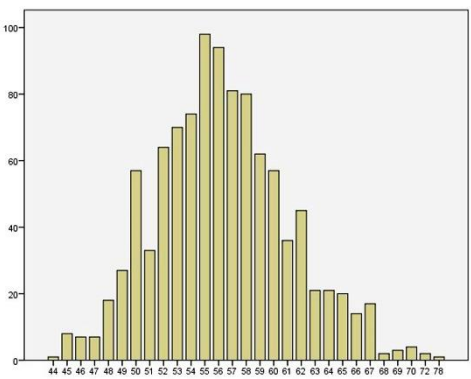

Figure 18. Distribution of side length according to BMI

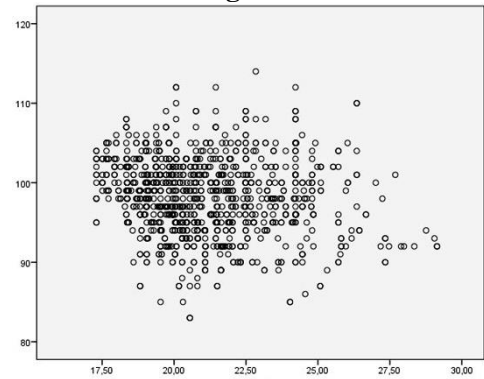

Figure 20. Distribution of knee measurement according to BMI

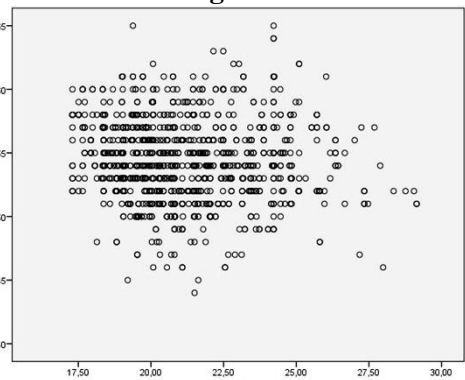

Figure 22. Distribution of inner length according to BMI

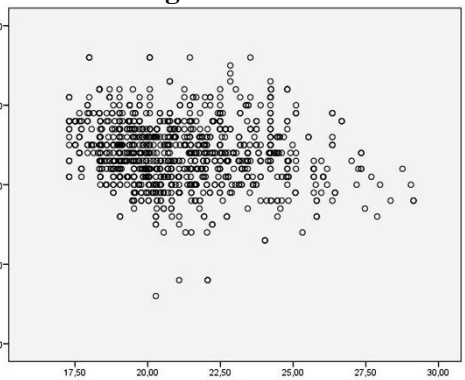

Figure 24. Distribution of calf circumference measurement according to BMI

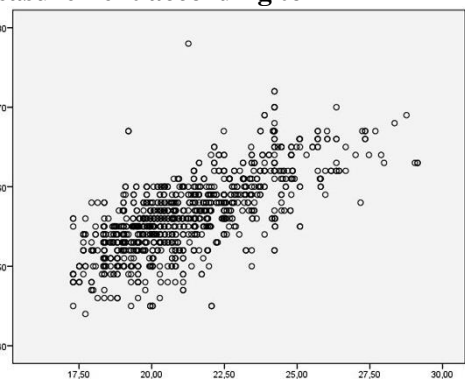

Figure 25. Ankle Circumference

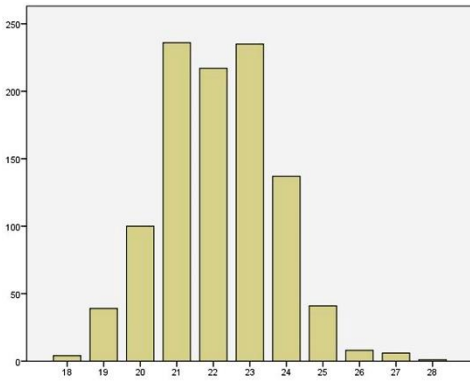
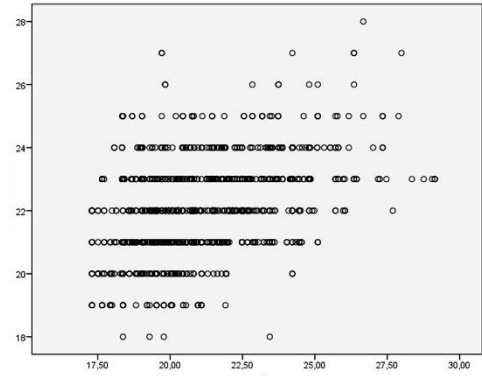

Figure 26. Distribution of ankle circumference according to BMI

When the graphs regarding the distribution of the research data were evaluated as a whole, it was determined that the relevant data were in accordance with the normal distribution. Examining skewness and kurtosis values are the most frequently used values in social sciences to control the normal distribution (Yalçıntaş, 2019). According to Büyüköztürk (2010), the skewness and kurtosis numbers of these values are between -1 and +1; according to Tabachnick and Fidell (2013), -1.5 and +1.5; according to George and Mallery (2010), the fact that it is between -2 and +2 shows that there is a normal distribution in the research data. In addition, some statisticians refer to the range of -7.00 to +7.00 for the kurtosis value (Bollen, 1998; Blanca et al., 2013; Kim, 2013).

Table 4. Skewness and Kurtosis Values of Body Measurements and BMI

Number	Measurements	Skewness		Kurtosis	
		Statistics	Mistake	Statistics	Mistake
1	Full Length	-.37	.08	-.87	.15
2	Hip Drop Measurement	.28	.08	1.67	.15
3	Sitting Height Measurement	-.16	.08	-.43	.15
4	Hip Length	.78	.08	1.69	.15
5	Internal Mesh Measurement	.51	.08	.80	.15
6	Waist Circumference	.80	.08	.55	.15
7	Upper Hip Circumference	.47	.08	-.02	.15
8	Hip Circumference	.52	.08	.50	.15
9	Side Length	-.09	.08	-.01	.15
10	Knee Measurement	.30	.08	.21	.15
11	Inner Length	-.12	.08	.56	.15
12	Calf Circumference Measurement	1.04	.08	5.22	.15
13	Ankle Circumference	.27	.08	.25	.15
14	BMI	.73	.08	.19	.15

According to Table 4, the body measurements and BMI of the women participating in the study are in accordance with the normal distribution. For this reason, it is necessary to use parametric analysis methods in the research (Kul, 2014). Therefore, Pearson correlation analysis was used to examine the relationship between body measurements and BMI of women.

Table 5. The Relationship Between Body Measurements and BMI

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	1													
2	.118**	1												
3	.168**	.185**	1											
4	.214**	.272**	.293**	1										
5	.223**	.170**	.220**	.118**	1									
6	.048	.127**	.134**	.011	.498**	1								
7	.210**	.206**	.230**	.144**	.599**	.721**	1							
8	.184**	.177**	.260**	.185**	.529**	.756**	.844**	1						
9	.625**	.110**	.202**	.150**	.179**	.068*	.127**	.140**	1					
10	.523**	.112**	.208**	.315**	.217**	.010	.134**	.097**	.690**	1				
11	.632**	.089**	.129**	.082**	.118**	.080*	.150**	.148**	.749**	.472**	1			
12	.121**	.233**	.184**	.164**	.556**	.655**	.834**	.713**	.013	.090**	.016	1		
13	.149**	.171**	.153**	.107**	.391**	.410**	.509**	.428**	.044*	.025	.062*	.453**	1	
14	-.221**	.148**	.185**	.111**	.505**	.731**	.754**	.725**	-.138**	-.069*	-.136**	.718**	.431**	1

1: Full Length; 2: Hip Drop Measurement; 3: Sitting Height Measurement; 4: Hip Length; 5: Internal Mesh Measurement; 6: Waist Circumference; 7: Hip Circumference; 8: Upper Hip Circumference; 9: Side Length; 10: Knee Measurement; 11: Inner Length; 12: Calf Circumference Measurement; 13: Ankle Circumference; 14: BMI

According to Table 5, there is a negative relationship between the BMI value of the sample and the measurements of full length, side length, knee measurement and inner length. Accordingly, while the BMI value increases, the length measures of full length, side length, knee measurement and inner length decrease. This situation is explained by the increase in body fat ratio and decrease in muscle mass as the BMI value increases (Jadelis et al., 2001). As body fat rate increases, fat cells occupy more space in the body and increase body volume. As a result, muscles that are denser and heavier than fat decrease as the BMI value increases. Therefore, it can be said that this causes a decrease in the length measurements. In addition, a positive significant relationship was found between the BMI value of the sample and the hip drop measurement, sitting height measurement, hip length, internal mesh measurement, waist circumference, hip circumference, upper hip circumference, calf circumference and ankle circumference measurements. Measures with a strong statistical relationship between them; waist, hip, upper hip and calf circumference measurements. This shows that as the BMI value increases, the waist, hip, upper hip and calf circumferences also increase in direct proportion. In other words, it is an expected result that fat distribution in the body increases with BMI, especially in the waist, hip, upper hip and calf regions. Roy and Karak (2021), in their study, stated that fat accumulation in women is concentrated in the waist, hips, upper hip and calf circumference. This information supports the result of the research [Full-Length: ($r=-.221^{**}$; $p=.000$); Hip Drop Measurement: ($r=.148^{**}$; $p=.000$); Sitting Height Measurement: ($r=.185^{**}$; $p=.000$); Hip Length: ($r=.111^{**}$; $p=.000$); Internal Mesh Measurement: ($r=.505^{**}$; $p=.000$);

Waist Circumference: ($r=.731^{**}$; $p=.000$); Hip Circumference: ($r=.754^{**}$; $p=.000$); Upper Hip Circumference: ($r=.725^{**}$; $p=.000$); Side Length: ($r=-.138^{**}$; $p=.000$); Knee Measurement: ($r=-.069^{*}$; $p=.026$); Inner Length: ($r=-.136^{**}$; $p=.000$); Calf Circumference Measurement: ($r=.718^{**}$; $p=.000$); Ankle Circumference: ($r=.431^{**}$; $p=.000$).

CONCLUSION and EVALUATION

In this study examining the distribution of lower body anthropometric measures according to BMI, it was tested whether the 13 measures included in the evaluation showed a normal distribution. It was determined that all of the anthropometric measurements were normally distributed. Statistical correlations were found to be positive in BMI value and other measures except full length, side length, knee measurement and inner length. While the correlation levels of width measurements, which are generally used in the lower body pattern system, with BMI are quite strong, there is a negative and weak correlation level in length measurements. According to the strong positive relationship between internal mesh measurement, waist circumference, hip circumference, upper hip circumference, calf circumference and ankle circumference measurements and BMI; As the BMI value increases, the width and circumference measurements can also be interpreted as a natural result. In addition, assuming that the increase in the fat ratio in the body together with the BMI value causes a decrease in muscle mass; the decrease in the length measurement values was also an expected result. It is known that the measurements of full length, hip drop measurement, waist, hip circumference are used in the preparation of lower body clothing patterns. The results obtained from this research show that the BMI value will be a guide in the preparation of lower body clothing patterns in order to ensure full fit in the clothes. In addition, it can be a guide in the pattern preparation processes for businesses that appeal to the target consumer with the lower body clothing group in the clothing industry.

REFERENCES

- Ağaç, S., Çeğindir, N. Y. & Ocak, A. A., Online Satışta Tüketicilere Sunulan Ölçü Tablolarındaki Farklılıkların İncelenmesi: Kadın Denim Pantolonu Örneği. *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 5, 157-165, 2017.
- Aslan, N., Kadınlarda Beden Kitle İndeksi İle İlişkili Psikososyal Faktörlerin Belirlenmesi. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4 (2), 50-56, 2018.
- Aldrich, W., *Metrik Sistemle Kalıp Hazırlama Kadın Giyimi*. Ankara: MEB, 1995.
- Alexander, M., Connell, L.J. & Presley, A.B., Clothing Fit Preferences of Young Female Adult Consumers. *International Journal of Clothing Science and Technology*, 17, 52–64, 2005.
- Armstrong, H.J., *Patternmaking For Fashion Design*. New Jersey: Prentice Hall, 2009.
- Baş, T., *Anket Nasıl Hazırlanır, Uygulanır, Değerlendirilir?*. Detay Yayıncılık, 2006.
- Blanca, M. J., Arnau J., López-Montiel D., Bono R. & Bendayan R., Skewness and Kurtosis in Real Data Samples. *Methodology*, 9 (2), 78–84, 2013.

- Bollen, K.A., *Structural Equations with Latent Variables*. John Wiley & Sons Inc., New York, USA, 1989.
- Burgo, F., *Il modellismo. Tecnica del modello sartoriale e industriale*. Italian: Istituto di Moda Burgo, 2004.
- Büyüköztürk, Ş., *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum*. (12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi, 2010.
- Brownbridge, K., Gill, S., Grogan, S., Kilgariff, S., & Whalley, A., Fashion Misfit: Women's Dissatisfaction and its Implications. *Journal of Fashion Marketing and Management: An International Journal*, 22 (3), 438-452, 2018.
- Cihangir, E., Gökart, H., Balık, A., Kılıç, S., & Subaşı, S., *Hazır Giyimde Ölçüler*. İstanbul: İTKİB, 2002.
- Detering, U., ve Schierling, R., *Contec: Garment Construction*, 2003.
- Duyar, İ., *İnsanın Fiziksel Boyutlarındaki Değişmeler ve Ergonomik Açından Önemi*, 5. Ergonomi Kongresi Bildiri Kitabı, 180-189, 1995.
- Erdoğan, Ç., *Erkek Klasik Dış ve Üst Giysilerinde Kalıplılık*. İzmir: Ege Üniversitesi Tekstil ve Konfeksiyon Araştırma Uygulama Merkezi, 2000.
- George, D. & Mallery, M., *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*. Boston: Pearson, 2010.
- Göklüberk Özlü, P., *Ergonomik Tasarımlarda İleri Teknolojilerin Kullanılması*. 14.Ulusal Ergonomi Kongresi, 69-77, 2008.
- Gönen, E., Bayraktar, M. & Özgen, Ö., *Hazır Giyim Tüketiminde Antropometri*, 3. Ergonomi Kongresi, 118-131, 1991.
- Gupta, D., Anthropometry and the Design and Production of Apparel: an overview. *Anthropometry, Apparel Sizing and Design*. (by Gupta, D. & Zakaria, N.). Cambridge: Woodhead Publishing, 34-66, 2019.
- HSGM. Vücut Kitle İndeksi Sınıflaması. <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/obezite/obezite-nasil-saptanir.html> (Erişim Tarihi: 1.08.2022)
- Jadelis, K., Miller, M. E., Ettinger Jr, W. H., & Messier, S. P., Strength, balance, and the modifying effects of obesity and knee pain: results from the Observational Arthritis Study in Seniors (OASIS). *Journal of the American Geriatrics Society*, 49 (7), 884-891, 2001.
- Karasar, N., *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2020.
- Kim, H. Y., Statistical Notes for Clinical Researchers: Assessing Normal Distribution (2) Using Skewness and kurtosis. *Restorative Dentistry & Endodontics*, 38 (1), 52-54, 2013.
- Kinley, T. R., Size Variation In Women's Pants. *Clothing and Textiles Research Journal*, 21 (1), 19-31, 2003.

- Kul, S., Uygun İstatistiksel Test Seçim Kılavuzu/Guideline for Suitable Statistical Test Selection. *Plevra Bülteni*, 8 (2), 26-29, 2014.
- Park, J., Nam, Y., Choi, K. M., Lee, Y., & Lee, K. H., Apparel Consumers' Body Type and Their Shopping Characteristics. *Journal of Fashion Marketing and Management: An International Journal*, 13 (3), 372-393, 2009.
- Pisut, G. & Connell, L.J., Fit preferences of female consumers in the USA. *Journal of Fashion Marketing and Management*, 11, 366-379, 2007.
- Roy, M., & Karak, P. (2021). Health Impact of Obesity: An Overview. *International Journal of Pharmaceutical Research (09752366)*, 13 (1)., 622-630, 2021.
- Simmons, K., Istook, C.L. & Devarajan, P., Female Figure Identification Technique (FFIT) For Apparel. Part I: Describing Female Shapes. *Journal of Textile and Apparel, Technology and Management*, 4, 1-16, 2004.
- Stiegler, M., *Schnittkonstruktionen für Kleider und Blusen System*. Ursula Müller-Wilde; Deutsche Bekleidungs-Akademie; Rundschau-Verlag Otto, 1992.
- Strydom, M. & de Klerk, H. M. The South African Clothing Industry: Problems Experienced with Body Measurements. *Journal of Consumer Sciences*, 34, 80-89, 2006.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S., *Using Multivariate Statistics*. (6th Edition). Boston: Pearson, 2013.
- Thelwell, M. J., *Assessing Human Morphology Using Statistical Shape Analysis*. Sheffield Hallam University, United Kingdom, 2020.
- TÜİK İstatistikler. Yaş grubu ve cinsiyete göre kilo ortalama raporu. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2020-37210> (Erişim tarihi: 18.09.2018)
- TÜİK İstatistikler. 2018 yılı yaş grubuna göre nüfus dağılımları <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Nufus-ve-Demografi-109> (Erişim Tarihi: 18.09.2018)
- TÜİK Nüfus Projeksiyonları. Nüfus ve demografi raporları. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Nufus-ve-Demografi-109> (Erişim Tarihi: 23.10.2021)
- TÜİK Haber Bülteni. İstatistiklerle gençlik. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2020-37242> (Erişim tarihi: 23.10.2021)
- Yalçıntaş, M., *Fen Bilimleri Öğretiminde Kuantum Öğrenme Modeli Kullanmanın İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Akademik Merak, Kaygı, Özyeterlik ve Başarı Düzeylerine Etkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2019.
- Yertutan, C., Gençlerin Hazır Giyimde Antropometrik Ölçülerle İlgili Karşılaştıkları Sorunlar. *8. Ulusal Ergonomi Kongresi Bildiri Kitabı*, 59-65, 2001.

GIORGIO AGAMBEN'İN ARŞİV DÜŞÜNÇESİNDEN HAREKETLE SİNEMA VE TARİH İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: PATHS OF GLORY FILMİNDE KURBAN, KATIL VE TANIK

Dr. Öğretim Üyesi Deniz Telek

Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İletişim Fakültesi, 0000-0001-7420-4936

Özet

Sinema filmleri sanatsal mahiyetlerinin yanında hiç kuşkusuz birer belge olmaları bakımından tarihle de ilişkilidir. Giorgio Agamben'e göre, tarih (historia) sözcüğünün kökenine baktığımız zaman bu sözcüğün görmek anlamına gelen *id* sözcüğünden türediğini görürüz. Bu bakımdan köken açısından *histor* sözcüğü, görsel tanıklık, gören kişi manasına gelmektedir. Görsel anlamda tanıklık edilen şey tarihsel olan açısından başlangıçtır. Bu başlangıç arşiv fikri üzerinden temellendirilir. Arşiv sözcüğünün kökeni ise yunanca *arche* sözcüğüne dayanır. *Arche*, ilk ilke, temel prensip, köken ve başlangıç manasına gelir. Arşiv ise bu başlangıç ögesinin kayıt altına alındığı yer anlamına gelir ve kelimenin zamanla evrim geçirmesi sonucu devlet ile ilişkilendirilir. Tarihsel olanı inceleyecek olursak ise tarihi olan içinde kayıt altına alınan bir olay ve onu algılayan, ona görsel anlamda tanıklık eden bir özne ile karşılaşırız. Bu bakımdan tarihsel olanın aydınlatılması açısından tanık ve arşiv ilişkisinin açık şekilde ortaya konulması gerekmektedir. Bu çalışmada Stanley Kubrik'in 1957 yılında Humphrey Cobb'un aynı adlı romanından sinemaya uyarladığı *Zafer Yolları* (Paths of Glory) filmi tanık ve arşiv ilişkisi bağlamında incelenecektir. Bu çalışmanın amacı filmin anlatısının merkezinde olan dört Fransız askerinin emirlere uymamaları dolayısıyla idam edilmesini örneklem bir olay biçiminde ele alarak, bu olayı kurban, katil, tanık gibi kavramlardan hareketle incelemek ve bu bağlamda tarih ve arşiv fikrini sorgulamaktır.

Anahtar kelimeler: *Tanık, Arşiv, Tarih, Sinema, Görmek*

An Examination on the Relationship Between Cinema and History Based on Giorgio Agamben's Archive Thought: Victim, Killer, and Witness in the Film "Paths of Glory"

Abstract

Films are undoubtedly related to history, in addition to their artistic nature, due to their status as documents. According to Giorgio Agamben, when we look at the origins of the word *history* (historia), we see that it derives from the word *id*, which means to see. In this regard, etymologically, the word *histor* refers to visual witnessing and the one who sees. The thing witnessed visually in terms of history is the beginning. This beginning is grounded in the idea of the archive. The root of the word "archive" is based on the Greek word *arche*, which signifies first principle, fundamental concept, origin, and beginning. An archive, therefore, refers to the place where this initial element is recorded, and over time, the term becomes associated with the state. If we examine what is historical, we encounter an event recorded within history and

a subject that perceives and visually witnesses it. Thus, for the illumination of what is historical, it's essential to clearly present the relationship between witness and archive. In this study, Stanley Kubrick's 1957 film "Paths of Glory," adapted from Humphrey Cobb's novel of the same name, will be analyzed in the context of the relationship between witness and archive. The aim of this study is to examine the execution of four French soldiers at the center of the film's narrative for disobeying orders, using this incident as an illustrative event. This examination will be approached through concepts like victim, killer, and witness, questioning the ideas of history and the archive in this context.

Keywords: *Witness, Archive, History, Cinema, Seeing*

1. Tarihi Kronolojik İlerleme Fikri Olarak Kavramanın Eleştirisi

“Önüden otlayarak geçen sürüye iyice bak: bilmez dününü bugününü, oraya buraya sıçrar durur, habire otlar, dinlenir sonra, geniş getirir, sonra yine hoplayıp zıplamaya başlar, uzun süremez bağlılığı neşesine de neşesizliğine de, yani yalnızca birkaç saniye; bu yüzden efkarlı ya da bıkkın da değildir bir an bile.” (Nietzsche, 2020, s. 5)

Friedrich Nietzsche insanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliklerden birinin hatırlamak olduğunu belirtir. Fakat insanlık yine de tıpkı hayvanlar gibi yaşamak için büyük bir istek duymaktadır. Çünkü hatırlamak demek, acı çekmek demektir. Bu düşünce Homeros'un *Odysseia* destanında daha belirgin şekilde kendini gösterir. Odysseus'un, tam dokuz gün boyunca rüzgârlarda çalkalanan gemisi en sonunda lotus yiyenlerin adasına varır. Bu yörenin insanları lotus denilen bir bitki ile beslenirler. Odysseus'un adamları da yöre halkının ikram ettiği lotus denilen bu ballı yemiştten yerler. Lotus bitkisini yiyen adamlar kendilerinden geçer ve gemiye bir daha dönmek istemezler. Orada kalıp lotus yemekten başka bir şey düşünmez ve sılayı unuturlar. (Homeros, 2008) *Odysseia* destanında mutluluk kavramı, geçmiş ve gelecekte kendini kopartmış bir insan varlığı ile ilişkilendirilir. Bu tarz bir varlık, öznel kimliğini yitirmiş, yalnızca nesnel bir varlık düzeyi sunar.

Giorgio Agamben'e göre, *tarih* sözcüğü köken olarak görmek anlamına gelen *id* sözcüğünden türemiştir. Bu açıdan bakıldığında tarih sözcüğü görsel tanıklık, gören kişi anlamına gelir. Kelimenin kökeninden de anlaşılacağı gibi gören kişi, öznel bir varlık düzeyi yaratır. Bu bakımdan Yunan düşüncesi görmeye büyük bir önem atfeder. Gerçeklik, Yunan düşüncesinde “göz önünde” bulunmak demektir. Bu yaklaşıma göre, hiçbir zaman olduğu haliyle göz önünde bulunmayan bir tarih yaklaşımı mevcut değildir. Yunan düşüncesi göz önünde bulunmayan, fakat hala orada varlığını sürdüren bir tarih fikrini dışlamıştır. (Agamben, *Çocukluk ve Tarih: Deneyimin Yıkımı Üzerine Bir Deneme*, 2020, s. 136)

Agamben görmek anlamına gelen *id* kavramının aynı zamanda Yunan düşüncesinin bir diğer önemli kavramı *eidénai* kavramının da kökenin de yer aldığını belirtir. *Eidénai* bilme edimini gösteren bir sözcüktür. *Eidénai* sözcüğünün yine Yunanca bir başka kavram olan *oida* ile ilişkisi düşünüldüğünde görmek ve bilmek arasındaki ilişki daha kolay anlaşılır. *Oida* Yunancada genel anlamda *biliyorum çünkü gördüm* şeklinde kullanılır. Bu bakımdan bilme edimi Yunan düşüncesinde görme eylemini içerir. (Casinelli, 2023)

Orhan Hançerlioğlu ise felsefe sözlüğünde bilme kavramını gerçekliğin insan düşüncesinde yansıyarak yeniden üretimi olarak tanımlar. (Hançerlioğlu, 1982, s. 35) Bu açıdan bilme edimi, nesnel anlamda gerçekliğin, özne tarafından algılanmasını ve yeniden ifade edilmesini gerektirir. Tarih kavramının insanla ilişkisi bu bakımdan nesnel gerçekliğin bir özne tarafından algılanması ve sonrasında bilen bir özne tarafından ifade edilmesi şeklinde kurulabilir.

Agamben tarih ve zaman hakkında düşünürken *an* kavramından bahseder. *An* kavramı Agamben'e göre zamanın hem başı hem de sonudur. Fakat buradaki önemli nokta hem zamanın başı hem de sonu olan *anın*, aynı zamanın parçası olmayışıdır. Buradaki *an* düşüncesi zaman açısından *anın* geçmişin sonu, geleceğin başlangıcı olmasıdır. (Agamben, Çocukluk ve Tarih: Deneyimin Yıkımı Üzerine Bir Deneme, 2020, s. 135) Burada geçmiş ve gelecek ile ilişki kuran *an* kavramı tarih açısından bir başka fikri doğurur. Bu fikir anlamın sadece bütünlüğü içindeki sürece ait olduğu fikridir. Bu bakımdan süreç kavramı on dokuzuncu yüzyıl tarih kavrayışına rehberlik eder. Fakat modern zamanlardaki süreç fikri önce ve sonraya göre basit bir art arda geliş olduğu için, tarih kavrayışı saf bir kronoloji biçimine dönüşmüştür. Bu yaklaşıma göre belirli bir anlamlılık görüntüsünün korunmasının tek yolu kronolojik açıdan tarihi sürekli ve sonsuz bir ilerleme olarak kavramaktır. Bu yaklaşım tarihsel olanı herhangi bir akılcı temelden yoksun dahi olsa böylesi bir kronolojik kavrayışın parçası yapar. Böylesi bir zaman ve tarih kavrayışı, insanı kendi boyutundan yoksun bırakır ve gerçek bir tarihselliğe ulaşılmasını engeller. (Agamben, Çocukluk ve Tarih: Deneyimin Yıkımı Üzerine Bir Deneme, 2020, s. 141-142) Bu tarz bir tarih fikri, gözünü doğaya hâkim olma sürecindeki ilerlemeye dikip, toplumsal gerilemeyi fark etmez. (Benjamin, 2001, s. 45) (Benjamin, :45)

Walter Benjamin'e göre tarihi kronolojik bir ilerleme fikri açısından kavrayan tarihçi, geleneksel tarih yazımı açısından galip gelenlerin tarafında konumlanır. Onun duygudaş olduğu kitle hükmedenlerdir. Hükmedenler de bu hükümlerliliği kendilerinden önce hükümler olanlardan miras almışlardır. Bu bakımdan tarihinin eylemi her daim galip gelenlerin, hükmedenlerin işine yarar. (Benjamin, 2001, s. 42) Kronolojik tarih düşüncesi genellikle tarihten yalnızca yönetenlerin iktidarını meşrulaştıran şeyleri alıp muhafaza eder. (Ferro, 2017, s. 73) Tarihsel ilerleme düşüncesi insanlığın homojen ve boş bir zaman içinde durmadan yol aldığı fikrinden ayrıştırılamaz. Benjamin, tarihsel bilginin öznesi olarak mücadele içindeki ezilen sınıfları işaret eder. Benjamin için bir geçiş olmayan, zamanın onda durduğu ve onun tarafından üstlenildiği bir bugün düşüncesi, tarihsel maddeci düşünce açısından vazgeçilmezdir. (Benjamin, 2001, s. 46)

Geleneksel tarih düşüncesi, tarihin çeşitli anları arasında bir nedensellik ilişkisi kurmakla yetinir. Fakat Benjamin'e göre hiçbir olgu sırf bir neden oluşturduğu için tarihsel sayılmaz. Bir olgu yalnızca sonradan, belki de binlerce yıl uzağındaki olaylar aracılığıyla tarihsellik kazanır.

Bu düşünceyi kavrayan bir tarihsel yaklaşım, tarihi bir kronoloji biçiminde ele almaktan vazgeçecektir. (Benjamin, 2001, s. 49)

2. Sinema ve Tarih İlişkisi

Sinemanın teknolojik bir gelişim biçiminde ortaya çıkması ile birlikte bir sinema tarihinin de başladığı söylenebilir. Çünkü ilk sinema filmleri aynı zamanda birer belge olmaları bakımından da tarih ile ilişkilidirler. İlk defa belirli sayıda seyircilerin bir araya geldiği ve hep birlikte deneyimledikleri ilk seyircili izlenen film olan Lumiere Kardeşlerin Trenin Gara Girişi adlı filmleri sinema tarihinin başlangıç filmi olarak görülür. (Auguste Lumière, 1895) Bu film aynı zamanda bir belge olması bakımından da tarihin bir nesnesi olarak işlev göstermiştir. Filmde bir garda bekleyen yolcuları ve sonrada gara giriş yapan bir treni görürüz. Hiçbir müdahale yapılmaksızın kayıt altına alınan hareketli imgeler, bir tarihsel doküman niteliği taşır. Bu film ayrıca, sinemanın çok sonraları belirli bir türü olacak olan belgesel filmlerinde başlangıç filmi olarak görülebilir.

Sinemanın tarih ile olan ilişkisi Marc Ferro'ya göre iki ayrı sınıf altında betimlenebilir. Sınıflamanın birinci bölümünde sinema tarihin bir temsilcisi olarak konumlandırılmıştır. Bu temsil ilişkisi bilimsel ilerlemenin bir aracı olarak kronolojik bir biçimde gerçekleşir. Sinemanın bilimsel bir araç olma işlevi başlangıcından günümüze aktif bir şekilde var olmaya devam etmektedir. İkinci bölümde ise sinema tarihe müdahil olma ya da tarihe müdahale etme işlevini yerine getiren bir aygıt olarak betimlenir. Sinema aygıtı bu bölümde artık temsilcileri tarafından belirli fikirlerin ve davranış biçimlerinin ekildiği sanatsal bir konuma yerleşmiştir. Sinemanın sahip olduğu bu çok önemli işlevin keşfi ile birlikte ise sinema ve tarih açısından yeni bir dönem başlamıştır. Toplumun yöneticileri ve sermaye güçleri sinemanın bu çok önemli işlevinin farkına varmış ve onu yönlendirebilme gücünü ele geçirmeye çabalamışlardır. (Ferro, 2017, s. 18)

3. *Paths of Glory* Filminde Katil, Kurban ve Tanık

Stanley Kubrick'in 1957 yılında Humphrey Cobb'un aynı adlı romanından sinema perdesine uyarladığı *Paths of Glory* filmi, 1915'te General Géraud Réveilhac komutasındaki dört Fransız askerinin emirlere uymadıkları için idam edildiği Souain onbaşı olayının gerçek hikayesine dayanır. Fimin hikayesi kısaca şu şekilde özetlenebilir; Fransız generali Broulard, General Mireau'ya Almanların yönetimindeki Ant tepesinin ele geçirilmesi emrini verir. General Mireau, askerlerinin hayatını tehlikeye bu görevi kendi kişisel çıkarları uğruna kabul eder. Fakat harekât sırasında ordu siperden dahi çıkamaz. Çatışmada yüksek oranda asker ölümü gerçekleşir. General ise o kadar hırslıdır ki buna aldırış etmez. Hücum emrini yineler. Fakat askerler siperden başını dahi kaldıramazlar ve ölmeye devam ederler. Bir süre sonra hücum etmek imkansızlaşır ve birlik geri çekilir. Bunun üzerine General geri dönen ve siperde saklanan kendi askerlerine ateş emri verir. Bu akıl almaz emri alt rütbedeki askerler yazılı bir belge olmadan uygulamak istemezler. Çatışma sona erince de general emre itaatsizlik nedeniyle üç birlikten birer asker seçilmesini ve askerlerin ölüm cezasına çarptırılmasını ister. Bu istek askeri mahkemece onaylanır ve askerler idam edilir. (Kubrick, 1957)

Askerler 1934'te öldükten sonra aklanmışlardır. Hem film hem de roman diğer askerlerin savaşıma azmini güçlendirmek için idam edilen masum Fransız askerleri ile ilgilidir. Çalışmada belgelerle ispatlanmış olan bu olayı bir örneklem biçimde ele alarak Agamben'in kurban, katil, tanık ve arşiv ilişkisi üzerine olan düşüncelerinden hareketle incelemeye çalışacağız. Bu incelemede yazılı arşivlerden hareketle ortaya konulan film uyarlaması kaynak çalışma olarak kabul edilmiştir.

3.1. Katil

Katil olarak filmde karşımıza yukarıdan aşağıya doğru inen birer emirler silsilesini taşıyıcısı olarak asgari bürokrasiyi görmekteyiz. Fakat en temelde katil, bu emirleri veren bireylerden ziyade askerlerin savaşıma azmini güçlendirmek idam kararını veren yasanın kendisi olarak karşımıza çıkar. Toplum fikrinin ya da beraber yaşama düşüncesinin tarihsel olarak birincil sorunsalı "güç" kavramıdır. Bunun en somut örneği ise sanırım, mutlak ya da toplanmış bir gücün ifadesi olarak, Thomas Hobbes'un Leviathan kitabında kendini gösterir. Çünkü devlet Leviathan'da, küçük ve basit şekilde bireylerin toplamından oluşan bir ejderha olarak temsil edilir. (Hobbes, 1997) Ejderha korku veren bir varlıktır, bu bağlamda da korku veren gücün temsili olarak içerik kazanır. Yani hangi dönemden bahsederseniz edelim, bir güçlü olandan bahsedeceksek, onun verdiği korkudan da bahsetmemiz gerekecektir.

Hobbes'un ejderhası tek tek bireylerin toplamını oluştururken, gerçek iktidarların ejderhası bireyleri yutarak kendini var eder. Halka yayılan iktidar tarafından yutulma korkusu kültürünün taşıyıcısı olarak kendini var eder. Bu gücün iktidar ile ilişkisi göz önüne alındığında doğa ötesi bir güç algısı oluşturduğunu görürüz. İktidar yanlılarının yasaya Tanrısal bir güç bahşetmesi, bu doğa ötesi gücün korku kültürüne adaptasyonunu sağlamanın en güzel yoludur.

3.2. Kurban

Filmde karşımıza çıkan kurban ya da kurbanlar ise idam cezasına çarptırılan ve sonrasında infaz edilen askerlerdir. Askerler yasanın işlediği hatayı yüklenmek zorunda kalır ve kurban edilir. Kurban her hâlükârda bir günah keçisidir. René Girard'a göre günah keçisi terimi, aynı anda hem kurbanların masumiyetine hem onlara karşı gerçekleşen kolektif kutuplaşmaya hem de bu kutuplaşmanın kolektif ereğine işaret eder. (René Girard, 2005, s. 55-56) Güç sahibinin yerine bu tarz durumlarda kurbanlık hayvan boğazlanır. Kurban ayini bu bağlamda bir yer değiştirme törenidir. Bu yer değiştirme töreni gidimli mantığa doğru atılmış bir adımdır. Kurbanın burada ve şimdi olmasından kaynaklanan kutsallığı, seçilen kurbanı temsili ve biriciklik niteliği kazandırır. Kurban başka bir şeyle değiştirilmiş olmasına rağmen artık değiştirilemez olandır. Kurbanın kutsal ile olan ilişkisi buradan hareketle kavranabilir. (Theodor W. Adorno, 2010, s. 27-28)

Girard, Fransızcada crise, crime, critere, critique (kriz, suç/cinayet, ölçüt, kritik/eleştiri) kavramlarının hepsinin aynı kökten geldiğini belirtir. Bu kavramların kökeninde Yunanca krino sözcüğü yer alır. Krino sözcüğü yargılamak, ayırt etmek ve farklılaştırmak anlamına gelir. Bu açıdan kolektif kıyımları teşvik eden toplumsal krizler farklılaştırıcı bir deneyim ortaya çıkarırlar. Suçlu olan ve infaz edilen, toplumdan farklılaştırılmaya çalışılır. (René Girard, 2005, s. 43) Filmde korkaklık suçlaması nedeniyle idam edilen üç asker, birer kurban olarak ordunun

cesaretinin kefareti öderler. Bu bağlamda cesur ordu içerisindeki korkaklar olarak ordudan farklılaştırılırlar.

Filmde infaz edilen üç asker, üç ayrı bölükten seçilmiştir. Birincisi bir kura sonucunda, ikincisi ise bölük içerisinde sevilmediği için oylama ile, üçüncüsü ise bölük komutanı tarafından seçilir. Üçüncü askerin seçilmesinin nedeni bölük komutanının işlediği suçun tanığı olmasındandır. Girard'a göre kurbanlar, isnat edilen suçları gerçekten işlemiş de olabilirler. Fakat bu durumda bile infazı gerçekleştiren yasanın tercihinde esas önem taşıyan şey, kurbanların özellikle kıyıma uğratılabilir kimi kategorilere sahip olmalarıdır. (René Girard, 2005, s. 24) Emirlere karşı gelen tüm bölüğün kefareti ödemek için kurban edilen üç masum asker bir bakıma düzenin yeniden kurulmasını sağlarlar. İhlal eden, bu açıdan yeniden inşa eden olur. Başka bir anlamda kurban edilenler ihlal etmiş oldukları düzenin kurucusu olurlar. Burada en büyük suçlu artık toplumsal düzenin temel dayanağı haline gelir. (René Girard, 2005, s. 60)

3.3.Tanık ve Arşiv

Agamben, Latince'de "tanık" anlamına gelen iki sözcükten bahseder. Birinci sözcük *testis* kavramıdır. *Testis*, etimolojik olarak, bir duruşma veya davada iki hasım taraf arasında üçüncü taraf konumundaki kişiyi ifade eder. İkinci sözcük ise *superstes* kavramıdır. *Supertes* bir şeyi yaşamış, olayı başından sonuna bizatihi kendisi yaşamış olduğu için buna tanıklık edebilecek kişi anlamına gelir. (Agamben, Tanık ve Arşiv: Auschwitz'den Artakalanlar, 1999, s. 17) Bu bakımdan filmde kurulan mahkeme tanık kavramının birinci anlamını ifade ederken Kirk Douglas'ın canlandırdığı Albay Dax karakteri olayı bizatihi kendisi yaşayan tanık kavramının ikinci anlamına karşılık gelir.

Albay Dax mahkemede şahit olarak bir tanık konumundadır. Agamben şahit ve şehitlik kavramı arasında iki türden bağlantıdan bahseder. Birinci bağlam hatırlamak fiilinden türetildiği biçimiyle Yunanca terimin kendisi ile ilişkilidir. Şahit olarak hayatta kalanın işi hatırlamaktır. Şahit olanın hatırlamama lüksü yoktur. (Agamben, Tanık ve Arşiv: Auschwitz'den Artakalanlar, 1999, s. 26) Şehitlik ve şahitlik arasındaki ikinci bağlam ise şehitlik öğretisinin anlamsız bir ölüm skandalını, sadece saçmalık olarak nitelendirilebilecek bir infazı haklı çıkarmasıdır. Şehitlik bu yaklaşıma göre kutsal bir emir olarak yorumlanır. Öyle bir emir ki akıl dışı olana bir gerekçe bulmayı mümkün kılar. (Agamben, Tanık ve Arşiv: Auschwitz'den Artakalanlar, 1999, s. 27)

Tanıklık bu bağlamda tanıklık etmenin olanaksızlaşmasına yola açar. Öyle ki akıldışı olan artık farklı bir anlamsızlık noktasına ulaşmıştır. (Agamben, Tanık ve Arşiv: Auschwitz'den Artakalanlar, 1999, s. 39) Albay Dax'ın tanıklığı bu bağlamda ikincil olarak şehitlik olarak yorumlanabilir. Albay Dax, filmin sonunda hakikat uğruna mesleğinden vazgeçmek zorunda kalır. Çünkü kurban edilen masum askerlerin cezası akıldışı bir anlamsızlık noktasındadır. Bu noktada da tanıklık etmek olanaksızdır.

Buradan hareketle arşive bakacak olursak, arşivin her türlü anlamlı söylemin içerisine yerleşmiş olan fakat kendisi anlam içermeyen bir kütleye sahip olduğunu görürüz. Arşiv bu açıdan Agamben'e göre bir karanlık sayfa biçimine sahiptir. Öyle bir karanlık sayfa ki her türden söz edimini kuşatır ve sınırlandırır. Arşiv artık bir sözce haline gelmiş olduğu için

söylenmiş olanın içinde gizli şekilde duran söylenmemiş olanlardır. (Agamben, Tanık ve Arşiv: Auschwitz'den Artakalanlar, 1999, s. 144)

4.Sonuç

Agamben'in arşiv fikri, tarihin bir ilerleme biçiminde bir hakikat olarak kendini sunması yerine arşivin söylenmemiş olanı içinde tutan bir karanlık kutu biçiminde ele alınması düşüncesidir. Tanık bu açıdan söylenmemiş olanları hatırlamak uğruna kendini feda etmiş olandır. Arşiv'in karanlık kutusu içinde söylenemeyenleri beraberinde taşır. Paths of Glory filmi de tanık ve arşiv arasındaki bu ilişkilere odaklanır. Filmin temel motivasyonu arşiv kavramının içinde barındırdığı söylenmemiş olanlardır. Hakikat söylenmemiş olanlardan meydana gelir. Haksız yere kurban edilen üç Fransız askerinin öyküsüne tanıklık eden Albay Dax arşivde yer almayanları kendinde taşır. Bu açıdan hem şahit hem de şehittir.

Kaynakça

- Agamben, G. (1999). *Tanık ve Arşiv: Auschwitz'den Artakalanlar*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Agamben, G. (2020). *Çocukluk ve Tarih: Deneyimin Yıkımı Üzerine Bir Deneme*. İstanbul: ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
- Agamben, G. (2020). *Kutsal İnsan: Egemen İktidar ve Çıplak Hayat*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Auguste Lumière, L. L. (Yöneten). (1895). *L'arrivée d'un train en gare de La Ciotat* [Sinema Filmi].
- Benjamin, W. (2001). *Son Bakışta Aşk*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Casinelli, L. (2023, Ağustos 14). *maudrobot.com*. <https://www.maudrobot.com/oida-english#:~:text=Oida%20is%20a%20word%20from,manifests%20consequences%20in%20the%20present> adresinden alındı
- Ferro, M. (2017). *Sinema ve Tarih*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Frazer, J. G. (2004). *Altın Dal: Dinin ve Folklorün Kökleri*. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Hançerlioğlu, O. (1982). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Hobbes, T. (1997). *Leviathan*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Homerus. (2008). *Odysseia*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Kubrick, S. (Yöneten). (1957). *Paths of Glory* [Sinema Filmi].
- Nietzsche, F. (2020). *Tarihin Yaşam İçin Yararı ve Sakıncası*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- René Girard. (2005). *Günah Keçisi*. İstanbul: Kanat Kitap.
- Theodor W. Adorno, M. H. (2010). *Aydınlanmanın Diyalektiği*. İstanbul: Kabcacı.

(Ferro, 2017)

SOSYAL GÖSTERGEBİLİMİ VE ETKİLEŞİMSEL ANLAM

Dr. Öğretim Üyesi İnci Selin GÜMÜŞ

Doğuş Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, ORCID ID: 0000-0002-4559-7133

ÖZET

Görsel iletişimin sosyal göstergebilimi, göstergebilimsel kaynakların tanımını, görüntü ve imgelerle (ve diğer görsel iletişim araçlarıyla) neler söylenip yapılabileceğini ve insanların görüntülerle söyledikleri ve yaptıkları şeylerin nasıl yorumlanabileceğini kapsar. Burada ‘kaynak’ olarak geçen kavram aslında ‘kod’u işaret etmektedir. Göstergebilimsel sistemler yani kodlar, göstergeler ile anlamaları birbirine bağlayan kuralları içerir. Gösteren ile gösteren arasındaki bağlantıyı sağlayan sistemler kod olarak adlandırılır. Görsel, tam bir iletişim sistemi olarak işlev görebilmek için, tüm göstergebilimsel yöntemler gibi, çeşitli temsil edici ve iletişimsel gereksinimlere de hizmet etmek zorundadır. Göstergebilimsel yöntemler, ortamın kendine özgü özellikleri ve potansiyelleri ile toplumların ve kültürlerin gereksinimleri, tarihçeleri ve değerleri ile şekillenir. Bununla birlikte, kültürel ve sosyal değerlemeler ve yapılar bu potansiyellerin kullanımını güçlü şekilde etkiler. Göstergebilimin yeni gerçeklikleri, ulus-devletlerin sınırları içindeki dilsel ve kültürel çeşitliliğin yoğunlaştırılması, çok kültürlülük, elektronik iletişim araçları, ulaştırma teknolojileri ve küresel ekonomik gelişmeler nedeniyle toplumların içindeki bu sınırların zayıflamasıyla, yani sosyal, kültürel ve ekonomik faktörlerle de sağlanır. Bu noktada, Kress ve van Leeuwen, Michael Halliday'ın çalışmalarından teorik “metaişlev” kavramını benimserler. Halliday'in üç metaişlev olarak formüleştirdiği kategoriler, kavramsal, kişilerarası ve metinseldir. Kress ve van Leeuwen'a göre bu metaişlevler sadece konuşmaya veya yazıya özgü değildir; aynı zamanda tüm göstergebilimsel yöntemde uygulanırlar. Kress ve van Leeuwen, Halliday'in üç metaişlevini, temsili, etkileşimsel ve kompozisyonel anlam olarak dönüştürür. Etkileşimsel anlama göre, herhangi bir göstergebilimsel yöntem, bir işaretin üreticisi ile bu işaretin alıcısı/çoğaltıcısı arasındaki ilişkileri yansıtabilmelidir. Yani, herhangi bir yöntem üretici, izleyici ve temsil edilen nesne arasında belirli bir sosyal ilişkiyi temsil edebilmelidir. Etkileşimsel anlamın gerçekleşmesinde üç anahtar kavram yer almaktadır. Bu kavramlar; temas, mesafe ve bakış açılarıdır.

Anahtar Kelimeler: görsel iletişim, sosyal göstergebilim, kod, etkileşim

SOCIAL SEMIOTICS AND INTERACTIVE MEANING

ABSTRACT

The social semiotics of visual communication encompasses the definition of semiotic resources, what can be said and done with icons and images (and other means of visual communication), and how what people say and do with images can be interpreted. The term 'source' here actually refers to 'code'. Semiotic systems, namely codes, contain rules that connect signs and understandings. Systems that provide the connection between the signifier and the signifier are called codes. In order to function as a complete communication system, the visual, like all semiotic methods, must serve a variety of representational and communicative needs. Semiotic methods, the unique characteristics and potentials of the environment and the needs of societies and cultures, shaped by their history and values. However, cultural and social valuations and structures strongly influence the use of these potentials. The new realities of semiotics are also provided by the intensification of linguistic and cultural diversity within the borders of nation-states, the weakening of these borders within societies due to multiculturalism, electronic communication tools, transportation technologies and global economic developments, that is, by social, cultural and economic factors. At this point, Kress and van Leeuwen adopt the theoretical concept of "metafunction" from the work of Michael Halliday. The categories that Halliday formulated as three metafunctions are conceptual, interpersonal, and textual. According to Kress and van Leeuwen, these metafunctions are not specific to speech or writing; they also apply to the whole semiotic method. Kress and van Leeuwen transform Halliday's three metafunctions into representational, interactional, and compositional meaning. According to the interactive meaning, any semiotic method should be able to reflect the relations between the producer of a sign and the receiver/replicator of that sign. That is, any method must be able to represent a certain social relationship between the producer, the spectator and the represented object. Three key concepts in realizing interactive meaning.

Keywords: visual communication, social semiotics, code, interaction

AHMED ADNAN SAYGUN'UN MÜZİĞİNDEKİ MİLLÎ UNSURLAR

Doç. Dr. BERTAN RONA ¹, GÖKÇEN TEKİN ²

¹ AKÜ, Devlet Konservatuvarı,– 0000-0001-5009-2183

² GRÜ, Devlet Konservatuvarı mezunu,– 0009-0002-6211-126X

ÖZET

1907-1991 yılları arasında yaşamış olan Ahmed Adnan Saygun, “Türk Beşleri” olarak adlandırılan besteci topluluğunun önde gelen bir üyesidir. Cumhuriyet’in ilk yıllarında açılan devlet sınavını kazanarak yurtdışına gönderilen ve müzik eğitimi Fransa’da tamamlayan besteci, daha sonra topluluğun diğer üyeleri gibi memleketine dönerek ömrünün sonuna kadar bir etnomüzikolog kimliğiyle de çalışmış ve bu sahada önemli kitaplar yayımlamıştır. Saygun’un besteciliği statik ve monoton bir rota izlememiş, birbirinden farklı aşamalardan geçmiştir. 1946 yılına kadar süren birinci bestecilik dönemi kapsamındaki eserlerinde, musiki folklorü biçiminde kendini gösteren millî unsurlar oldukça somut niteliktedir. 1946-1958 yılları arasındaki ikinci dönemde bestecinin en dikkat çeken eğilimi, Klasik Türk Musikisi makamlarına dair etkileri de bilinçli bir biçimde kullanmaya başlaması olmuştur. Saygun’un 1958 yılından vefatına dek süren son bestecilik dönemi ise söz konusu makamların daha da soyutlanarak değerlendirildiği, kişisel ve olgun karakteriyle öne çıkan bir müzik dili sergiler. Bestecinin tüm bu dönemler boyunca ortaya koyduğu verimin toplamına genel olarak bakıldığında, etnomüzikoloji alanındaki çalışmalarının kompozisyonlarına ve müzikal deyişine belirgin bir etkide bulunduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Ne var ki Saygun’un müziğindeki millî unsurlar en dolaysız bir gözlemlerle bile fark edilebilecek kadar bariz olmalarına karşın, asıl belirleyici olan, bu unsurların biçimsel varlığı değil, bestecinin anlatım tarzına ve estetiğine yön verecek kadar derinlikli olan etkileridir. Saygun, millî müzik dağarımızın kendisine sunduğu malzemeyi kullanıp eserlerinde işleyerek, yerel ve kültürel unsurların uluslararası sanat üretimi kapsamında kullanılmalrı olgusunun Türkiye açısından en çarpıcı örneklerini vermiştir.

Anahtar Kelimeler : Saygun, bestecilik, Türk Müziği, etnomüzikoloji.

GİRİŞ

1907 – 1991 yılları arasında yaşamış olan Ahmed Adnan Saygun, “Türk Beşleri” olarak adlandırılan besteci topluluğunun önde gelen bir üyesidir. Cumhuriyetin ilk yıllarında açılan devlet sınavını kazanarak yurtdışına gönderilen ve müzik eğitimini Fransa’da tamamlayan besteci, daha sonra topluluğun diğer üyeleri gibi memleketine dönerek, ömrünün sonuna kadar bir besteci, etnomüzikolog ve eğitimci kimliğiyle çalışmış; Türkiye’nin çoksesli müzik hayatına yaklaşık 60 yıl boyunca damgasını vurmuştur.

“Saygun, İzmir’de, İttihat ve Terakkî Mektebi’nde İsmail Zühtü’den aldığı ilk bilgileri, Macar Tefvîk Bey ve Hüseyin Saadeddin Arel’in dersleriyle besledi, fakat armoni ve kontrapunkt alanlarında daha çok kendi kendini yetiştiren çalışmalar yaptı. 1928’de devlet sınavını kazanarak Paris’e gönderildi... Paris’te, Madame Eugène Borrel’den armoni ve kontrapunkt, Vincent d’Indy’den bestecilik, Monsieur Eugène Borrel’den fûg ve bestecilik, Sauberbielle’den org müziği ve Amadée Gastuë’den gregorius ezgisi dersleri aldı... 1931’de yurda döndüğünde, 3 yıl Musiki Muallim Mektebi’nde kontrapunkt öğretmeni, 1934-35 dinleti mevsiminde, Riyaset-i Cumhur Filarmonik Orkestrası yönetmenliği ve 1936-1939 arasında da İBK.’da öğretmenlik yaptı. Bundan sonra Ankara’ya çağrılarak Halk Partisi müzik danışmanlığı ve Halk Evleri müfettişliği görevlerine getirildi... 1946’da ADK.’na bestecilik ve modal müzik öğretmeni olarak atandı ve bu görevini 1972’ye dek sürdürdü... Öğretmenliğin yanısıra, ADK. Müşavir Heyeti üyeliği, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu üyeliği ve 1972’den sonra TRT Yönetim Kurulu üyeliği gibi görevleri de yaptı... Saygun’un yapıtları, 1947’den başlayarak, dış ülkelerde de sık sık seslendirildi, besteci çeşitli ödüllerle nişanlar aldı. 1948’de İnönü Armağanı, 1949’da Palmes Academiques nişanı bunlar arasındadır. 1971’de kendisine ‘Devlet Sanatçısı’ ünü de verilmiştir. Ayrıca, 1977-78 dinleti mevsiminde, 70. doğum yılı nedeniyle, Ankara, İstanbul ve İzmir’de dinletiler düzenlendi. Ege Üniversitesi, besteciye ‘Fahrî Doktorluk’ ününü verdi ve İzmir Belediyesi, doğduğu eve bir plaket çaktı.” [1]

DEĞERLENDİRME

Ahmed Adnan Saygun’un besteciliği, statik ve monoton bir rota izlememiş, tersine, pek çok büyük bestecide görüldüğü gibi, birbirinden farklı aşamalardan geçmiştir. Bu aşamalarda, Saygun, kişisel dilini, özgün anlatım ve üslubunu korumakla beraber, bambaşka eğilimler içine

girmiş, müziğinin genel yönelimi değişmemesine karşın, her defasında yeni bir solukla eserlerine atılım kazandırmıştır.

“Darbuka ve saksofonlu büyük orkestra için Divertimento’dan (1930), Yunus Emre Oratoryosu’na (1946) değin olan yapıtları, genellikle onun ilk yaratma dönemi olarak nitelendirilir... Yunus Emre Oratoryosu’ndan, 1958’de Washington’da, Kongre Kitaplığı salonunda, Juliard Dördülü’nce ilk kez seslendirilen İkinci Yaylı Dördül’e değin olan yapıtlarıyla Saygun, ikinci yaratma dönemindedir... İkinci Yaylı Dördül ile başlayan üçüncü yaratma döneminde ise besteci..., en olgun bir yaratma düzeyine ulaşır.” [1]

Saygun, besteciliğinin ilk yıllarından itibaren etnomüzikolojiye de ilgi duymuştur. Önder Kütahyalı’nın da belirttiği gibi, “Saygun, besteciliğinin yanısıra, yerel müziklerimiz alanında da önemli bir araştırmacıdır.” [1] 1936 yılında inceleme ve araştırmalar yapmak üzere Türkiye’ye gelen ünlü besteci Bela Bartok’a refakat etmiş, yaptığı Anadolu gezileri dolayısıyla halk müziğini incelemiş, modal müzik üzerinde bilhassa düşünmüştür. Bu bakımdan, sanatçılığının yanında, bilim adamı vasfına da sahiptir. Onun bu alandaki çalışmaları şöyle sıralanabilir:

- *Türk Halk Musikisinde Pentatonizm*, 1936.
- *Rize, Artvin, Kars Havalisi Türkü, Saz ve Oyunları Hakkında Bazı Malumat*, 1937.
- *Halkevlerinde Musiki*, 1940.
- *Karacaoğlan(Yeni Bilgiler-Bir Rivayet-Melodiler)*, 1952.
- *Mod öncesi Ezgilerin Sınıflandırılması*, 1960.
- *Bela Bartok’s Folk Music Research in Turkey*, 1976.

Tüm bu çalışmalar, Saygun’un müziğe ilişkin duyuş ve düşünceleri hakkında ipucu verir niteliktedir. O, genç Türkiye Cumhuriyeti’nin çoksesli müzik alanında belirlediği hedef doğrultusunda çalışmayı kendine görev edinmiş bir bestecidir. Bu hedef, Mustafa Kemal Atatürk’ün şu sözlerinde ifadesini bulmaktadır: “Bir milletin yenileşmesinde ölçü, musikide değışikliğı alabilmesi, kavrayabilmesidir. Millî, ince duyguları, düşünceleri anlatan, yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları bir an önce, genel son musiki kurallarına göre işlemek gerekir. Ancak bu sayede, Türk milli musikisi yükselebilir, evrensel musikide yerini alabilir.” Bu hedefe ulaşmak üzere belirlenen kaynak ise özellikle Türk halk müziğidir. Dolayısıyla, halk

müziği materyali, Saygun'un besteciliğinin her döneminde özenle ele alınmış, değerlendirilmiştir.

Saygun'un 1946 yılına kadar süren birinci bestecilik dönemine giren eserlerinde, bestecilik hayatı boyunca istifade edecek olduğu musiki folklorü biçiminde kendini gösteren millî unsurlar oldukça somut niteliktedir. Henüz klasik Türk musikisi geleneğine eğilmediği bu dönemin gerek vokal, gerekse çalgısal nitelikteki eserlerinde, halk müziği gereçlerini gözlemek son derece kolaydır. Bu tür yapıtlara misal olarak şunlar verilebilir:

- *Koro ve Orkestra için Manastır Türküsü, Op.5*
- *Soprano ve Orkestra için Kızılmak Türküsü, Op.6*
- *Dört sesli karışık koro için Çoban Armağanı, Op.7*
- *Orkestra için Süit: Zeybek, Enterlöd ve Horon, Op.14*
- *Piyano için Sonatin, Op.15*
- *Dört sesli karışık koro için Dağlardan, Ovalardan, Op.18*
- *Dört sesli karışık koro için Bir Tutam Kekik, Op.22*
- *Piyano için Anadolu'dan, Op.25*

Bu eserlerden 1938 yılında bestelenmiş olan *Sonatin*'in "Horon" başlıklı üçüncü bölümü, Saygun'un Karadeniz yöresi musiki folklorunu ne şekilde ele aldığını gösteren iyi bir misaldir. Bölgenin geleneksel ölçü kalıplarıyla tartımlanmış tempolu bir müziği dışavuran bölüm, kullandığı 4'lü aralıklarla ve cümle yapısıyla da yörenin söylemini ve ifade karakterini stilize etmektedir. Tüm bu malzemenin etkili bir piyanistik üslup içerisinde sunulması ise taze bir dili olan çağdaş bir eseri meydana getirmektedir.

Saygun'un 1946-1958 yılları arasını kapsayan ikinci bestecilik dönemindeki en dikkat çekici eğilimi, halk müziği ile birlikte klasik Türk musikisi makamlarını da bilinçli bir biçimde kullanmaya başlaması olmuştur. Saygun, bu evrede, Cumhuriyet'in resmî ideolojisinin de ötesine uzanan bir tarihî perspektif içinde Osmanlı müzik kültürünü ve Aydınlanma düşüncesini aşan mistik bir boyutu değerlendirir görünmektedir. Teknik yönden ise "bir sihirbaz gibi kullandığı çizgisel yazısıyla, gayet ileri ve original bir stilin içerisine girmiştir." [2] Bu dönemin karakteristik eserleri arasında şunlar belirtilebilir:

- *Birinci Yaylı Dördül, Op.27*
- *Birinci Senfoni, Op.29*
- *İkinci Senfoni, Op.30*
- *Solo Viyolonsel için Partita, Op.31*
- *Ses ve Piyano için Üç Ballade, Op.32*
- *Keman ve Piyano için Demet, Op.33*
- *Birinci Piyano Konçertosu, Op.34*
- *Solo Keman için Partita, Op.36*

“İkinci Yaylı Dördül ile başlayan üçüncü aşamasında ise besteci, son derece verimlidir. Kullandığı deyiş olgun, anlatımı derin ve yoğundur. Makamsal öğeler soyutlaşmıştır. Orkestralama, güzelliğin doruk noktasına ulaşmıştır. Müzik, tonsuzluk ve elektronsal teknik dışında, çağdaşlaşmanın hemen bütün olgularını, özentili bir arayış içinde sergiler.” [1] Saygun’un bu son bestecilik döneminin önemli eserleri arasında ise şunlar sıralanabilir:

- *Piyano için Aksak Tartılar Üzerine On Etüd, Op.38*
- *Üçüncü Senfoni, Op.39*
- *Üçüncü Yaylı Dördül, Op.43*
- *Keman Konçertosu, Op.44*
- *Piyano için Aksak Tartılar Üzerine On İki Prelüd, Op.45*
- *Yaylı Çalgılar Orkestrası için Söyleşi, Op.49*
- *Koroğlu Operası, Op.52*
- *Dördüncü Senfoni, Op.53*
- *Viyola Konçertosu, Op.59*
- *Yaylı Çalgılar için Concerto da Camera, Op.62*

Bu dönemin eserleri arasında yer alan 1960 tarihli *Üçüncü Senfoni, Op.39*, Saygun’un son bestecilik dönemi için model oluşturabilecek niteliktedir. Nitekim eser, bu dönemin ilk verimleri arasındadır. Senfoni, yaylı çalgıların oldukça ağır bir tempoda ve ağırdal bir deyişteki girişle başlar (Bu tarz introduksiyonlar, bestecinin sonraki yapıtları açısından da karakteristiktir. Saygun, en son yapıtları arasında bulunan *İkinci Piyano Konçertosu, Viyola Konçertosu* ve *Piyano Sonatı*’nda bu yaklaşımını sürdürecektir). Dürasyon ilerledikçe diğer

çalgıların da katılımlarıyla geniş bir soluk kazanarak devam eder. Senfoninin genelinde orkestrasyon, Saygun'un bestecilik hayatı boyunca geliştirdiği özgün üslubun doruk noktasını oluştur. Burada, çalgılamının belirli konvansiyonların ötesinde değerlendirildiği kişisel bir yaklaşım söz konusudur. Darbuka gibi senfonik orkestra bünyesinde yer almayan otantik sazlarla beraber, yerleşik orkestra çalgıları da alışılmış tekniklerin dışında kullanılmış, bu yolla elde edilen yeni ve çarpıcı efektler, renkler, gelenekten kopmayan bir çağdaşlığın dile getirilmesinde yaratıcı bir biçimde değerlendirilmiştir.

SONUÇ

Ahmed Adnan Saygun'un besteciliğine paralel olarak devam etmiş olan etnomüzikoloji ilgisinin ve bu alandaki çalışmalarının, kompozisyonlarına ve genel müzikal deyişine açık bir etkide bulunduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Ne var ki Saygun'un müziğindeki millî unsurlar, en dolaysız bir gözlemlerle bile fark edilebilecek kadar bariz olmalarına karşın; asıl belirleyici olan, bu unsurların biçimsel varlığı değil, bestecinin anlatım tarzına ve estetiğine yön verecek kadar derinlikli olan etkileridir. Saygun, millî müzik dağarımızın kendisine sunduğu malzemeyi kullanıp eserlerinde işleyerek, yerel ve kültürel unsurların uluslararası sanat üretimi kapsamında kullanılmaları olgusunun Türkiye açısından en çarpıcı örneklerini vermiştir.

KAYNAKÇA

[1] Kütahyalı, Ö., *Çağdaş Müzik Tarihi*, Ankara, 1981.

[2] Tarcan, B., *Orkestra Dergisi*, sayı 74.

YASADIŞI GÖÇ HAREKETLİLİĞİNİN FİMLERE YANSIMASI: UMUDA YOLCULUK FİLMİ

YL. Öğr. Yunus ERGÜN¹, Doç. Dr. Hüseyin MERTOL², Doç. Dr. Şirin ÇETİN³

¹ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,

ORCID ID: 0000-0002-2989-6073

²Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,

ORCID ID: 0000-0001-8048-0814

³Amasya Üniversitesi, Tıp Fakültesi, ORCID ID: 0000-0001-9878-2554

ÖZET

Yasadışı göç hareketliliği temalı filmler genellikle, göçmenlerin zorlu yolculuklarına, yaşadıkları çatışmalara, umut arayışlarına ve hayatta kalma mücadelelerine odaklanır. Bu tür filmler, genellikle göçmenlerin karşılaştığı bir dizi zorluğu anlatır: ekonomik yoksunluk, sınır dışı edilme riski, insan kaçakçılığı ve insan hakları ihlalleri. Bunun yanında, mülteci kamplarındaki yaşam koşulları, kamplarda yaşanan insanlık dışı uygulamalar, ayrımcılık ve zorla yerinden edilme gibi konuları da detaylı bir şekilde ele alır.

Bu filmler, insanların neden göç etmek zorunda kaldıklarının sosyal ve politik nedenlerini çarpıcı bir biçimde gözler önüne serer. Toplumsal çatışmalar, iç savaşlar, ekonomik krizler, siyasi baskılar gibi konular, genellikle yasadışı göçün ana sebepleri olarak öne çıkar. Bu, izleyicilere göçmenlerin yaşamlarını, göçe zorlayan etmenlerin ve göç yolculuğunun yarattığı zorlukların daha geniş bir bağlamda anlaşılmasını sağlar.

Bu tür filmler, göçmenlerin karşılaştığı zorlukları ve deneyimlerini ele alırken, aynı zamanda onların yaşadıkları travmaları, korkuları ve umutlarını da işler. Bu, izleyiciye göçmenlerin insanlık durumlarını, yaşadıkları zorlukların ötesinde daha geniş bir perspektiften anlama fırsatı sunar. Ayrıca, bu filmler genellikle izleyicinin göçmenlik konusundaki önyargılarını ve varsayımlarını sorgulamasına da olanak sağlar.

Bu araştırmada yasadışı göç hareketliliğinin filmlere yansımalarının Türk filmi Umudu Yolculuk üzerinden ele alınması amaçlanmıştır. Bu anlamda yasadışı göç hareketliliğinin uluslararası boyutlarının ortaya konulması amacıyla doküman analizi yöntemi uygulanmıştır. Bu doğrultuda yasadışı göç hareketliliğinin filmlere yansımalarının belirlenmesinde film, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Yasadışı göç hareketliliğinin filmdeki yansımaları kod temaları çıkarılarak yorumlanmaya çalışılmıştır.

Elde edilen verilere göre Umuda Yolculuk filmi, Türkiye'de yaşayan bir ailenin İsviçre'ye yasa dışı yollardan sığınma hakkı elde etme sürecindeki göç yolculuğunu ve yasa dışı göç sürecini ele alıyor. Yapılan araştırmalar sonucunda kaçak göçmenleri göçe iten en önemli faktörün göç yerinin çekiciliği olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Yasadışı Göç, Göçmen, İltica, Umuda Yolculuk.

1. GİRİŞ

Göç, insanlığın ortaya çıkışıyla meydana gelen bir olgudur. İlk insanların yeni yerler edinmek istemeleri, güvenlik ve temel ihtiyaçlarını karşılayacakları alanlara yerleşim kurmaları göç kavramının geçmişinin eskilere dayandığını göstermektedir (Toparlak, 2019).

Göç, tarihçilerden sosyologlara, ekonomistlerden coğrafyacılar kadar birçok bilim alanına girmektedir. Bu anlamda göç üzerine birçok tanımlama yapılmıştır. Göç, bireylerin yaşadıkları mekandaki farklılaşan koşullar sebebiyle ya da ihtiyaçlarını karşılarken yaşadıkları zorluk nedeniyle gerçekleşen yer değiştirme hareketi olarak tanımlanmaktadır (Çiçekli, 2009). Yapılan bir diğer tanımlamada ise göç, insanların yaşamlarını devam ettirmek amacıyla bir yerden başka bir yere coğrafi olarak yer değiştirme olayı olmakla birlikte, süreçleri itibariyle aynı zamanda ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi yönleriyle bireyin veya toplumun yapısında değişiklik gösteren nüfus hareketi olarak da tanımlanmaktadır (Özer, 2004). Doğanay (1997) ise göçü, insanların hayatlarını bir kısmını veya tamamı geçirmek üzere yaşadıkları yerlerden başka yere yerleşimi olarak tanımlamaktadır. Özkalp (1995) ise göçü grup içi göç, bireysel ya da aile göçü olarak ikiye ayırarak tanımlamıştır.

Yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere göç en geniş tanımıyla siyasi sınırlar içerisinde ya da uluslararası sınırlar arası yapılan gerek bireysel gerekse kitlesel yer değiştirme, nüfus hareketliliğidir. Günümüzde göç kavramı, göç sürecinin tamamını kapsayan niteliktedir. Göç, bireysellerin veya toplulukların mekânsal yer değiştirmeleri ile başlayan ve göç edilen mekan ile uyumla tamamlanan bir süreç bütünü olarak değerlendirilmektedir (Battır, 2021). Bu anlamda göç olgusunun en önemli aktörü, göçü zihinsel olarak benimseyen, göç sürecine katılan, süreç içerisinde yaşanan olumlu-olumsuz her türlü etkiyi yaşayan ve göçü tüm yönleriyle deneyimleyen kişilerdir (Tanoğlu, 1952-53). Bu bağlamda göç kavramı ile birlikte göç türleri ortaya çıkmıştır.

Göç, insanların coğrafi konumlarını değiştirme süreci olup farklı sebeplere ve şekillere sahip olabilir. Mevsimlik göç, genellikle tarımsal faaliyetlerde bulunan bireylerin belirli dönemlerde iş imkanı arayışıyla bir bölgeden diğerine geçici olarak hareket etmesidir (Deniz, 2014). Zorunlu göç, bireylerin savaş, doğal afet, etnik ya da dini çatışmalar gibi kaçınılmaz sebeplerle yaşadıkları yerleri terk etmeleri durumudur. İç göç, aynı ülke sınırları içerisinde, bir bölgeden veya şehirden diğerine gerçekleşen göç türüdür; bu, ekonomik fırsatlar, eğitim veya yaşam kalitesi gibi nedenlerle olabilir (Kara ve Korkut, 2010). Dış göç ise bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye taşınmasıyla gerçekleşir. Her bir göç türü, hem bireyler hem de topluluklar için farklı sosyal, ekonomik ve kültürel etkilere sahiptir. Göçün her türü, yerinden edilmiş bireyler ve ev sahibi topluluklar için bir dizi fırsat ve zorlukla gelir (Gençler, 2004). Örneğin, mevsimlik göç sırasında bireyler, farklı bölgelerdeki iş olanaklarından yararlanabilirler, fakat aynı zamanda geçici konaklama sorunları, sosyal izolasyon ve düzensiz gelir gibi sorunlarla da karşılaşabilirler. Zorunlu göç yaşayanlar, güvenlik ve barınma arayışı içinde olup, çoğu kez travma, dil engelleri ve kültürel uyumsuzluk gibi zorlukları aşmak zorunda kalırlar. İç göç yapanlar, ülkelerinin farklı bölgelerinde yeni fırsatlar arayışı içinde olabilirler; ancak bu, şehirleşme, konut sorunları veya sosyal uyumsuzluk gibi zorlukları da beraberinde getirebilir (Yılmaz, 2014). Dış göç söz konusu olduğunda, göçmenler yeni bir ülkeye uyum sağlamaya çalışırken dil, kültür ve yasal zorluklarla karşılaşabilirler. Tüm bu göç

türleri, hedef topluluklar için de benzersiz etkilere sahip olup, ekonomik büyüme, kültürel zenginleşme veya sosyal gerilimler gibi sonuçları olabilir (Çiçekli, 2005).

21. yüzyılda gerek ekonomik nedenler gerekse siyasi nedenlerden dolayı ortaya çıkan bir diğer göç türü ise yasadışı göçtür. Yasadışı göç, bireylerin veya grupların bir ülkenin sınırlarını, bu ülkenin yasalarına uygun olmayan bir şekilde aşmaları ya da bu ülkede yasal olarak belirlenen sürelerden daha uzun kalmaları durumudur. Yasadışı göç, genellikle ekonomik fırsatların peşinden gitme, savaş veya çatışma bölgelerinden kaçma ya da daha iyi yaşam koşulları arayışı gibi sebeplerle gerçekleşir (Tamer, 2020). Bu tür göç, genellikle düzensiz veya belgesiz göç olarak da adlandırılır, çünkü göçmenler genellikle ev sahibi ülkeye giriş yapmak veya orada kalabilmek için gereken yasal belgelere sahip değildirler. Yasadışı göç, hem göç eden bireyler için hem de ev sahibi ülkeler için bir dizi zorluk ve riski beraberinde getirir. Göçmenler için bu, sınır geçişlerinde yaşanan tehlikeler, hak ihlalleri ve sömürü riskleri anlamına gelirken, ev sahibi ülkeler için sınırların güvenliğini sağlama, halkın güvenliğini koruma ve sosyal hizmetlere olan talebi dengeleme zorluklarına yol açabilir (Zhanadilova, 2018). Yasadışı göçün artan oranlarda gerçekleşmesi, birçok ülkeyi göç politikalarını gözden geçirmeye ve sınırlarını daha sıkı kontrol etmeye itmiştir. Bu tür bir göçün getirdiği zorluklardan biri de, bireylerin genellikle kendi ülkelerinde yaşadıkları tehlikeli veya zor koşullardan kaçarak daha iyi bir yaşam arayışında olduklarını göz ardı etmemektir (Çağlayan, 2006). Böylece, bu göçmenlere yeterli koruma ve destek sağlama ihtiyacı ortaya çıkar. Öte yandan, yasadışı göç, kaynak ülkede kalan aile üyeleri için de ekonomik bir destek kaynağı olabilir; zira birçok göçmen, çalıştıkları ülkeden ailelerine düzenli olarak para transferi yaparlar.

Ancak, yasadışı göçmenlerin varış ülkelerindeki varlıkları, yerel topluluklar ve yerli işçilerle rekabet etme, sosyal hizmetlere olan talebin artması veya kültürel farklılıklardan kaynaklanan gerilimler gibi konularda endişelere neden olabilir (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011). Bu endişeler, bazen göçmen karşıtı duyarlılıklara veya daha katı göç politikalarına yol açabilir. Sonuç olarak, yasadışı göç karmaşık bir meseledir ve çözümü için hem kaynak hem de varış ülkelerinin birlikte çalışması gerekmektedir. Uluslararası işbirliği, etkili politika yapımı ve insani değerlere saygı, bu zorlukların üstesinden gelmek için kritik öneme sahiptir (Özkoçak, 2019).

Yasadışı göç, bir dizi karmaşık faktörün sonucudur ve bu faktörler hem kaynak hem de varış ülkelerinde ortaya çıkar. Öncelikli olarak, ekonomik nedenler göçün ana itici güçlerindedir. Kaynak ülkelerdeki işsizlik, yoksulluk ve ekonomik istikrarsızlık, bireyleri daha iyi yaşam standartları ve iş imkanları arayışıyla diğer ülkelere yönlendirir (Olçay, 2017). Bunun yanında, siyasi istikrarsızlık, etnik veya dini çatışmalar, savaşlar ve baskılar da bireyleri güvenli bir sığınak aramaya itebilir. Doğal afetler veya iklim değişikliğine bağlı olarak yaşanan çevresel krizler de yaşanabilir alanları kısıtladığı için yasadışı göçe neden olabilir. Ayrıca, aile birleşimi veya akrabalık bağları gibi sosyal ve kültürel faktörler de göçe teşvik edebilir. Varış ülkelerindeki cazip olanaklar, daha yüksek maaşlar veya daha iyi sosyal hizmetler, bireyleri bu ülkelere doğru çekme potansiyeline sahiptir (Bulgurcuoğlu ve Aykutaalp, 2021). Bu faktörlerin kombinasyonu, yasadışı göçün karmaşık ve çok yönlü bir olgu olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yasadışı göçe teşvik eden faktörlerin yanı sıra, bu göçün devamlılığını sağlayan bazı yapısal dinamikler de vardır. Örneğin, varış ülkelerindeki bazı sektörler, özellikle tarım, inşaat veya hizmet sektörleri, düşük maliyetli ve esnek işgücüne olan ihtiyaçtan dolayı yasadışı göçmenlere belirli bir talep oluşturabilir. Aynı zamanda, bazı varış ülkelerindeki yetersiz veya

aşırı bürokratik göç politikaları, bireyleri yasal yollarla göç etmek yerine yasadışı yöntemlere başvurmaya itebilir (Kara ve Korkut, 2010). Ayrıca, insan tacirleri ve kaçakçılar, yasadışı göçmenlere, sınırları aşma veya varış ülkelerinde gizlenme konusunda "yardım" sağlayarak bu sorunu daha da karmaşık hale getirebilir. Bu tür faaliyetler, yasadışı göçmenler için hem mali hem de fiziksel riskler oluştururken, bu suç örgütlerini de zenginleştirir (Genç, 2017).

Toplumsal algılar ve medyanın rolü de yasadışı göçün boyutları ve etkileri konusunda belirleyicidir. Göçmenlerin olumlu ya da olumsuz bir şekilde portrelenmesi, toplumların bu meseleye nasıl tepki vereceğini ve devlet politikalarının nasıl şekilleneceğini etkileyebilir. Tüm bu faktörler, yasadışı göçün sadece bir ülkenin iç meselesi olmadığını, ancak küresel bir sorun olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir. Bu nedenle, uluslararası işbirliği ve koordinasyon, etkili ve sürdürülebilir çözümler üretmek için hayati öneme sahiptir (Yüksel, 2017).

Yasadışı göçün her ne kadar zorlayıcı süreçleri olsa da yasadışı göçe maruz kalan bireyler için zorlayıcı bir boyutu vardır. Yasadışı göç, katılımcıları için sayısız risk ve zorlukla doludur. Bu yolculuk esnasında, göçmenler sık sık tehlikeli sınırları geçmeye, denizleri aşmaya veya kapalı alanlarda uzun süre saklanmaya çalışırlar (İlbuğa ve Televizyon, 2013). Bu tür koşullarda, fiziksel yaralanmalar, hastalıklar veya aşırı hava koşullarından kaynaklanan ölümler sıkça rastlanan sorunlardır. Ayrıca, insan kaçakçıları ve tacirleri tarafından sömürülme, aldatılma veya rehin alınma riskleri de vardır. Yasadışı göçmenlerin belgesiz oldukları için hedef ülkelere ulaştıklarında sıkça maruz kaldıkları zorluklar arasında, gözaltına alınma, sınır dışı edilme veya insan hakları ihlalleri bulunmaktadır. Yasal belgelendirme eksikliği, bu bireylerin çalışma, konut veya sağlık hizmetlerine erişimde zorluk yaşamalarına neden olabilir (Pusat, 2021). Aynı zamanda, yasadışı statülerinden dolayı istismara veya ayrımcılığa daha yatkın hale gelirler. Bu zorluklar, göçmenlerin psikolojik ve duygusal olarak da yıpranmalarına neden olabilir, bu da onların yeni topluluklarına uyum sağlama yeteneklerini etkileyebilir. Tüm bu sorunlar, yasadışı göçün hem bireyler hem de topluluklar için ciddi sonuçlar doğurduğunu göstermektedir. Bu sorunların ötesinde, yasadışı göçmenlerin belirsizlik içinde yaşamaları, sürekli bir korku ve endişe hali yaratır. Yeni bir ülkede, dillerini bilmeyen, kültürel normlarına yabancı olan ve belgesiz olarak yaşayan bu bireyler, topluluklarıyla olan bağlarından mahrum kalabilirler (Demir, 2021). Bu izolasyon duygusu, sosyal destek sistemlerine olan erişimin sınırlı olmasıyla daha da kötüleşebilir.

Göçmenlerin çoğu, ailelerini ve sevdiklerini arkalarında bıraktığı için ayrılık acısı çeker. Bu, özellikle çocukları olan ebeveynler için zordur, çünkü aile bireyleri bir araya gelene kadar yıllarca birbirlerini göremeyebilirler. Ayrıca, yasadışı göçmenlerin birçokları için, geri dönmek veya ailelerini yanlarına getirmek için yasal bir yolun olmaması ek bir stres kaynağıdır (Kazan ve Daban, 2018).

Yasadışı göç sürecindeki tüm bu zorluklar, göçmenlerin yeni topluluklarına adaptasyon süreçlerini zorlaştırır. Dil bariyerleri, kültürel farklılıklar ve sosyal izolasyon, onların sosyal hizmetlere, eğitime ve istihdama erişimini sınırlayabilir (Faist, 2003). Sonuç olarak, yasadışı göç, bireyler için trajik ve zorlu bir deneyim olabilirken, aynı zamanda hedef topluluklar için de sosyal ve ekonomik zorlukları beraberinde getirebilir. Bu, uluslararası ve ulusal düzeyde etkili politika ve stratejilere olan ihtiyacı vurgular.

Yasadışı göç sürecinde yaşanan bu gibi zorluklar ülkelerin yasadışı göçü engellemek adına bir takım politikalar geliştirmiştir. Yasadışı göç, uluslararası arenada pek çok ülkenin gündeminde önemli bir mesele olarak yer almaktadır (Abadan-Unat, 2017). Bu göç türü, hedef ülkeler için ekonomik, sosyal ve güvenlikle ilgili çeşitli zorlukları beraberinde getirebilir. Sonuç olarak, ülkeler bu meydan okumalarla başa çıkmak için çeşitli politika ve stratejileri benimsemektedir (Bertellini, 2013).

Bazı ülkeler, sınırlarını güçlendirerek yasadışı göçü caydırmaya çalışmaktadır. Bu, daha yüksek sınır duvarları inşa etmek, daha fazla sınır güvenlik görevlisi istihdam etmek ve gelişmiş gözetleme teknolojilerini kullanmak gibi uygulamaları içerebilir (Kara, 2020). Diğer ülkeler, yasadışı göçmenlere karşı sıkı iç denetimler uygulayarak, işverenlere yasadışı çalıştırma için ağır cezalar vererek bu göçü kontrol altına almaya çalışmaktadır. Aynı zamanda, bazı devletler, göçmenlerin belgelenmesi ve yasal statü kazanması için yollar sunarak entegrasyon politikaları oluşturmaktadır (Lykidis, 2005). Bu tür politikalar, yasadışı göçmenlerin topluma uyum sağlamalarına ve ekonomiye katkıda bulunmalarına yardımcı olabilir. Ancak, ulusal politikaların ötesinde, bölgesel ve uluslararası işbirliği de yasadışı göçle mücadelede kritik bir rol oynamaktadır. Ülkeler, göç kaynaklarını azaltma, insan kaçakçılığıyla mücadele ve geri kabul anlaşmaları gibi konularda işbirliği yaparak ortak çözümler aramaktadırlar (Stewart, 2005). Bu karmaşık sorun, sadece ulusal düzeyde değil, aynı zamanda uluslararası düzeyde de koordineli bir yaklaşım gerektirmektedir.

Göç ve yasadışı göçlerin günümüzde bu tenli önemli bir konu haline gelmesi medyaya yansımıştır. Göçlerin insan hayatına etkisi, tarihsel ve kültürel olarak büyük bir öneme sahiptir ve bu etki, sinema sanatında da derinlemesine işlenmiştir (Güllüpınar, 2012). Filmler, göçmenlerin yaşadığı zorlukları, umutları, hayal kırıklıklarını ve başarılarına tanıklık eden birer ayna işlevi görür (Erder, 2010).

Birçok film, göçmenlerin yeni bir ülkeye adaptasyon süreçlerini, dil bariyerlerini, kültürel çatışmaları ve yeni topluluklarıyla olan ilişkilerini merkezine alır. Örneğin, filmlerde göçmenlerin aileleriyle olan kopuşları, yabancılık çekmeleri veya yasadışı bir şekilde bir ülkede yaşamının getirdiği belirsizlikler sıkça işlenen konulardandır (Akçadağ, 2012). Ancak sinema, sadece göçmenlerin zorluklarını değil, aynı zamanda onların dirençlerini, umutlarını ve yeni bir yaşama dair hayallerini de yansıtır. Göçmen karakterler, filmlerde sıklıkla yeni bir hayata başlama arzusuyla yan yana getirilir ve bu, izleyicilere onların yaşamlarına dair empati kurma olanağı sunar (Çağlayan, 2006). Bazı filmler ise göçün toplumsal ve siyasi boyutlarına odaklanır. Bu tür filmler, hükümet politikalarını, sınır kontrolünü, ırkçılığı ve ayrımcılığı ele alarak, göçmenlerin karşılaştığı bürokratik ve toplumsal engelleri gözler önüne serer (Koçak ve Gündüz, 2016).

Sonuç olarak, sinema sanatı, göçmenlerin bireysel ve kolektif hikayelerini aktararak, küresel bir fenomen olan göçün insani yüzünü ve toplumsal boyutunu yansıtmaktadır. Bu filmler, izleyicilere farklı kültürler ve yaşam deneyimleri hakkında derinlemesine bir perspektif sunarak, göçmenlik konusunda daha bilinçli ve duyarlı bir toplum oluşturmada önemli bir rol oynamaktadır (Ünal, 2014). Bu anlamda araştırma konusu olan Umuda Yolculuk filmi, yasadışı göç sürecini zorluklarını ele almaktadır. Bu araştırmanın amacı günümüzde önemli bir boyut kazanan göç ve yasadışı göç sürecinin boyutlarını ortaya koymak ve Umuda Yolculuk filmi üzerinden medyaya yansımalarını ele almaktadır (Yaren, 2015).

2. YÖNTEM

Bu araştırma, "Umuda Yolculuk" adlı filmin yasadışı göç sürecini derinlemesine incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Film, yasadışı göçmenlerin yaşadığı deneyimleri, karşılaştıkları zorlukları ve bu süreçteki duygusal dalgalanmaları detaylı bir şekilde ele almaktadır. Bu çerçevede, filmin sunmuş olduğu içeriğin analiz edilmesi için belirli yöntemler uygulanmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle film, yasadışı göçün farklı boyutlarına dair anahtar kavramlar, temalar ve olgular açısından incelenmiştir. Doküman analizi, filmin genel yapısını ve konusunu anlamak, göçmenlerin deneyimlerini ve yasadışı göçün toplumsal etkilerini tanımlamak için kritik bir araç olarak kullanılmıştır. Doküman analizinin ardından, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analiz yöntemi uygulanmıştır. İçerik analizi, filmin sunduğu materyalin daha ayrıntılı bir şekilde sınıflandırılması ve kategorize edilmesi için kullanılmıştır. Bu süreçte, yasadışı göçle ilgili olarak filmde sıkça tekrarlanan temalar, karakterlerin deneyimleri, sosyal ve bireysel çatışmalar gibi belirgin özellikler belirlenmiştir. Ayrıca, filmin ele aldığı yasadışı göç sürecindeki ana dinamikler, sorunlar ve etkileşimler kategorilere ayrılarak analiz edilmiştir.

Araştırmanın bu yöntemleri kullanarak gerçekleştirilmesi, "Umuda Yolculuk" filminin yasadışı göç tematik yapısının kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamıştır. Hem doküman analizi hem de içerik analizi yöntemlerinin bir arada kullanılması, filmin çok yönlü bir perspektifle değerlendirilmesine olanak tanımıştır. Bu çift yönlü analiz yaklaşımı, araştırmanın derinliğini ve kapsamını artırarak, yasadışı göç olgusunun film üzerinden daha geniş bir bağlamda ele alınmasına katkıda bulunmuştur.

3. BULGULAR

1990 yılında Xavier Koller tarafından yönetilen "Umuda Yolculuk" (Reise der Hoffnung orijinal Almanca adı, fakat global arenada "Journey of Hope" olarak bilinmektedir), İsviçre yapımı bir sosyal gerçekçilik filmidir. Film, ekonomik zorluklar ve sıkıntılı yaşam koşulları nedeniyle Türkiye'den İsviçre'ye göç etmeye çalışan Kürt kökenli bir ailenin trajik öyküsünü ele alıyor. Ana karakterler Haydar (Necmettin Çobanoğlu) ve Meryem (Nur Sürer), çocuklarıyla beraber yaşadıkları mevcut şartlardan kaçarak Avrupa'da daha umut vaat eden bir geleceğe erişmeyi hedefliyorlar. Ancak, bu hedeflerine ulaşabilmek için insan kaçakçılarına büyük miktarda ödeme yapıyorlar ve maalesef aldatılıyorlar. Bu film, göçmenlerin ve mültecilerin karşılaştığı insani krizleri, zorlukları ve karşılaştıkları engellere rağmen hayata nasıl sarıldıklarını bilimsel bir bakış açısıyla ele alıyor. "Umuda Yolculuk", göç olgusunu, onun insan üzerindeki psikolojik ve sosyal etkilerini ve bireylerin daha yaşanabilir bir ortam için neleri göze alabileceğini incelenen dikkat çekici bir çalışmadır.

Haydar ve Meryem adındaki çift, ekonomik olumsuzluklar sebebiyle Maraş'ta bulunan kırsal bölgede çocukları için sürdürülebilir bir gelecek perspektifi olmadığını düşünmektedirler. Akrobalarından gelen kartpostallar vasıtasıyla bilgi sahibi oldukları İsviçre'de, daha iyi bir yaşam kurma arayışı içindedirler. Haydar'ın babası, yurt dışında çalışmanın zorluklarına dair deneyimlerini paylaşarak onları bu kararlarından caydırmaya çalışsa da çift, bu hedeflerinden

sapmaz. Var olan maddi değerlerini satıp, yedi çocukları arasından sadece Mehmet Ali'yi yanlarına alarak bu meşakkatli yolculuğa başlarlar.

Yolculukları sırasında Milano'da, kaçak yollarla sınır geçişine yardımcı olan bir Türk organizasyonu ile karşılaşır. Bu buluşma, aynı amacı taşıyan diğer Türk aileleriyle ortak bir mücadeleye dönüşür. Filmde, göçmenlere yardımcı olan organizasyonun içerisinde rastlanan tek olumsuz karakterin bir Türk memur olması, göçmen kaçakçılığının derinliğini ve karmaşıklığını işaret eder. Yönetmen, göç sürecinin içsel dramını vurgulamak adına Avrupalıların etnosentrik yaklaşımlarını kullanarak filmde yer vermiş benzer.

Milano'nun ardından İsviçre'ye varmak üzere olan ailenin önünde, kartpostallarda sıkça rastladıkları zorlu bir dağ engeli bulunmaktadır. Kış koşulları altında bu engeli aşmaya çalışan Haydar ve Meryem, İsviçre Dağları'ndaki zorluklar karşısında hayallerini ve umutlarını sınava tabi tutacaklardır.

Coğrafi bir perspektifte ele alınan bu filmde "Umuda Yolculuk" filmi, coğrafi, kültürel ve sosyoekonomik unsurları üzerinden yasadışı göç olgusunu derinlemesine irdeliyor. Film, Maraş'ın kendine has coğrafi ve kültürel özellikleriyle başlamakta ve bu doğal ve kültürel zenginlikleri sinematografik bir dilde izleyiciye sunmaktadır. Başlangıç sahnesinde, Maraş'ın bozkır karakteri ve bu bozkırın içerisinde yer alan Alevi kültürünün etkileyici ritüelleriyle tanışıyoruz. Kurban ve cem sahneleri, bölgenin dini ve kültürel yapısının yanı sıra sosyal dokusunu da yansıtan unsurlardır. Bu, aynı zamanda bölgede yaşayan insanların doğayla olan ilişkilerini, toplumsal inanç ve değerlerini ve yaşam biçimlerini gösteren bir aynadır.

Görsel 1. Umuda Yolculuk Filminden Bir Görünüm

Coğrafi yapı olarak filmde gösterilen bozkır, Maraş'ın iklimsel ve topografik özelliklerini belirleyen ana etkidir. Bu bozkır ekosistemi, bölgenin temel geçim kaynağının tarım ve hayvancılık olmasına olanak tanır. Filmde dikkat çeken ekstansif tarım, bölgenin hem ekonomik hem de coğrafi koşullarının bir sonucudur. Dönemin teknolojik ve ekonomik şartlarına bağlı olarak, tarımın yanı sıra hayvancılığın da oldukça yaygın olduğunu görüyoruz. "Umuda Yolculuk"ta ulaşım coğrafyasına dair detaylar da önemlidir.

Görsel 2. Umuda Yolculuk Filminden Bir Görünüm

Film, ailenin Maraş'tan İstanbul'a, oradan Napoli'ye ve son olarak Milano'ya kadar olan tehlikeli ve zorlu yolculuğunu konu alır. Bu yolculuk, coğrafi engellerin ve uluslararası sınırların yasadışı göçmenler için nasıl zorluklara sebep olduğunu gösteren bir örnektir. Otobüs, gemi ve tır gibi farklı ulaşım araçları aracılığıyla yapılan bu seyahat, yasadışı göçmenlerin karşılaştığı fiziksel ve psikolojik engellere dikkat çeker.

Görsel 3. Umuda Yolculuk Filminden Bir Görünüm

Filmde ayrıca, insanların neden kendi ülkelerini, kültürlerini ve topluluklarını terk ederek yasadışı yollarla başka bir ülkeye göç etmeye karar verdiklerinin altında yatan sebepleri de görmekteyiz. Coğrafi unsurlar, yalnızca fiziksel manzara ve doğal özelliklerle sınırlı değildir; aynı zamanda ekonomik fırsatlar, sosyal olanaklar ve yaşam standartları gibi unsurları da kapsar. "Umuda Yolculuk", Maraş'taki yaşam koşullarının ve ekonomik olanakların sınırlılığının, ailenin Avrupa'ya daha iyi bir yaşam umuduyla göç etmeye karar vermesinde önemli bir etken olduğunu vurgular.

Ulaşım coğrafyasının dikkat çektiği gibi, yasadışı göçün gerçekleşme şekli de coğrafi engellerle doğrudan ilişkilidir. Sınırlar, dağlar, denizler ve diğer doğal engeller, göçmenlerin güzergahlarını ve karşılaştıkları zorlukları şekillendirir. Filmde ailenin İstanbul'dan Napoli'ye deniz yoluyla ve ardından Milano'ya kara yoluyla yaptığı yolculuk, bu coğrafi engellerin ve sınırların insan hayatı üzerindeki doğrudan etkisini göstermektedir.

Ayrıca, "Umuda Yolculuk" filmi, yasadışı göçmenlerin maruz kaldığı tehlikeleri ve zorlukları ortaya koyarak, bu insanların ne tür riskleri göze alabileceğini ve bu risklerin ardındaki itici güçlerin ne olduğunu anlamamıza yardımcı oluyor. Filmdeki ailenin karşılaştığı zorluklar, yasadışı göçün birçok yönüyle nasıl medyada temsil edildiğini gösteren bir örnektir.

Bu tür film ve belgeseller, coğrafi, sosyal ve ekonomik faktörlerin bireylerin yaşamlarını nasıl etkileyebileceğini derinlemesine gösteren araçlar olarak önemlidir. "Umuda Yolculuk", yasadışı göçün nedenlerini, sonuçlarını ve bu süreçte insanların karşılaştığı zorlukları gözler önüne seren başarılı bir örnektir.

Film, temelde göç temasını ele almaktadır. Bu bağlamda, göç etme nedenleri, göç edilen yerin çekiciliği ve göçün yaşandığı yörenin iticiliği oldukça gerçekçi bir şekilde betimlenmektedir. İsviçre'nin verimli arazileri ile Maraş'taki tarımsal alanların verimsizliği, filmde özellikle kartpostallar aracılığıyla gösterilen İsviçre dağları sayesinde net bir şekilde karşılaştırılmaktadır.

Görsel 4. Umuda Yolculuk Filminden Bir Görünüm

Filmde aynı zamanda dönemin ekonomik şartlarına dair bazı detaylara da vurgu yapılmıştır. İsviçre'deki iş olanaklarına ilişkin diyaloglar, fabrika işçiliğinin tarla işçiliğinden farkına işaret etmektedir. Ancak bu diyaloglar, aynı zamanda fabrika işçiliğine karşı oluşmuş bir tepkinin de varlığına dikkat çekmektedir. Bu tepkinin kökeninde, dönemin kapitalizm ve sosyalizm arasındaki ideolojik çatışmaların yattığına dair ipuçları bulunmaktadır.

Göç yolculuğunun zorluğunu simgeler nitelikte olan dağın eteklerinde daha önce bırakılmış eşyalar, önceki göçmenlerin yaşadığı trajediyi ve göç yolculuğunun tehlikelerini yansıtmaktadır. Muhtemelen bu bırakılan eşyalar, dağı aşamayarak hayatını kaybeden ya da geri dönmek zorunda kalan göçmenlere aittir. Bu, göç sürecinin risklerini ve olumsuz yönlerini vurgulayan bir detaydır.

Ayrıca, filmde göçmenlerin gidilen ülkede iltica başvurusunda bulunmalarının gerekliliğine dikkat çekilmektedir. "Polisleri siz bulursanız sizi kabul ederler, eğer sizi bulurlarsa geri gönderirler" şeklindeki ifade, ülkenin göç politikalarına ve siyasi iltica sürecine ışık tutan önemli bir vurgudur. Bu da göçmenlerin, gittikleri ülkelerde karşılaşılabilecekleri prosedürel zorlukları ve bürokratik engelleri işaret etmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER.

"Umuda Yolculuk" filmi, yasadışı göç fenomenini bireysel bir hikaye üzerinden detaylı bir şekilde ele alarak, bu sürecin hem fiziksel hem de duygusal zorluklarını gözler önüne serer. Film, göçmenlerin sadece ekonomik veya siyasi sebeplerle değil, aynı zamanda insan hakları, güvenlik ve yaşam kalitesi arayışıyla da yola çıktığını vurgulamaktadır. Aynı zamanda, bu yolda karşılaşılan engellerin sadece coğrafi veya fiziksel değil, aynı zamanda bürokratik ve sosyal engeller olduğunu da göstermektedir.

Medyanın genellikle yüzeysel olarak ele aldığı yasadışı göç meselesine, film daha derinlemesine ve insan odaklı bir perspektif sunarak, izleyiciye göçmenlerin yaşadığı gerçek zorlukları ve karşılaştığı engelleri aktarmaktadır. Filmde, aile bireylerinin yaşadığı duygusal ve psikolojik travmalar, yasadışı göç sürecinin sadece fiziksel zorluklarla değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal zorluklarla da dolu olduğunu gösterir. "Umuda Yolculuk" filmi, yasadışı göç olgusunu derinlemesine inceleyerek, bu karmaşık meseleyi izleyiciye açığa çıkarıyor. Film, bireysel bir hikayenin merkezine koyarak, geniş bir toplumsal olgunun birey üzerindeki

etkilerini detaylı bir şekilde gösteriyor. Göçmenlerin yaşadığı zorluklar sadece ekonomik veya siyasi değil, aynı zamanda kültürel, psikolojik ve sosyaldır.

Filmde ele alınan Maraş'tan İsviçre'ye kadar olan yolculuk, göçmenlerin karşılaştığı fiziksel engellerin yanı sıra, aile içi dinamikler, sosyal baskılar ve kişisel sıkıntılarla da nasıl başa çıkmak zorunda kaldığını vurguluyor. Özellikle ailenin, yabancı bir ülkede kendilerine daha iyi bir hayat kurma umuduyla yola çıkmalarına rağmen, karşılaştıkları engeller nedeniyle umutlarının sınındığı sahneler, izleyiciye yasadışı göçün gerçek maliyetini gösteriyor.

Film, medyanın genellikle yüzeysel bir şekilde ele aldığı bu meseleyi, daha derinlemesine ve birey merkezli bir şekilde ele alarak farklı bir perspektif sunuyor. Göçmen ailenin yaşadığı duygusal travmalar, göçmenlerin sadece fiziksel zorluklarla değil, aynı zamanda duygusal ve sosyal zorluklarla da mücadele ettiğini gözler önüne seriyor.

Son olarak, "Umuda Yolculuk", yasadışı göçmenlerin yaşadığı zorlukları, hayal kırıklıklarını ve umutlarını ele alarak, bu meseleye dikkat çekiyor ve izleyicisini empati kurmaya davet ediyor. Göçmenlerin karşılaştığı zorlukların sadece fiziksel değil, aynı zamanda kültürel ve sosyal olduğunu vurgulayarak, toplumun bu meseleye daha duyarlı ve bilinçli yaklaşması için bir çağrıda bulunuyor.

"Umuda Yolculuk" filmi üzerinden elde edilen bulgular, göç olgusunun derinlemesine anlaşılması için birçok öneriyi beraberinde getiriyor. Öncelikle, bu tür gerçekçi ve duygusal derinliğe sahip yapımların artması, toplumun göçmenlerin yaşadığı zorluklara karşı daha bilinçli ve empatik olmasını teşvik edecektir. Film ve medya sektörünün, bu türden hikayeleri ön plana çıkarması, hem toplumsal bilincin artmasına hem de göçmenlerin seslerinin daha geniş kitlelere ulaşmasına yardımcı olabilir.

Ayrıca, eğitim kurumları ve sivil toplum örgütlerinin, göç hikayelerini anlamak ve bu konuda toplumsal bilinci artırmak için film gösterimleri, seminerler ve atölye çalışmaları düzenlemesi önerilir. Bu tür etkinlikler, özellikle genç neslin göç konusunda daha bilinçli ve duyarlı bireyler olarak yetişmesine katkıda bulunabilir.

Göçmenlerle ilgili yapılan politikaların, yalnızca ekonomik ve güvenlik boyutlarına değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel boyutlarına da odaklanması gerektiği vurgulanmalıdır. Özellikle göçmenlerin sosyal entegrasyonu, dil eğitimi ve kültürel adaptasyonu konusunda daha kapsayıcı ve etkili programlar geliştirilmelidir.

Son olarak, medya kuruluşlarının göçmen hikayelerini sunarken, etik ve duyarlı bir yaklaşım sergilemesi, ayrımcılığa ve önyargılara yol açabilecek dil ve içerikten kaçınması gerektiği belirtilmelidir. Medyanın, toplumu bilgilendirme ve şekillendirme gücü göz önüne alındığında, bu konuda sorumlu ve dikkatli bir yaklaşım sergilemesi, toplumsal barış ve uyumun sağlanmasında kritik bir rol oynayabilir.

KAYNAKÇA

- Akçadağ, E. (2012). Yasa Dışı Göç ve Türkiye. Bilgesam Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Raporu No: 42. İstanbul: Bilgesam Yayınları.
- Abadan-Unat, N. (2017). Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bulgurcuoğlu, S. E., & Aykutaalp, A. (2021). Medyada “Öteki” Olmak: Sığınmacılara Yönelik Söylemin İnşası Ve Yeniden Üretimi. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 32(2), 483-504.
- Bertellini, G. (2013). Film, National Cinema, and Migration. *The Encyclopedia Of Global Human Migration*. Ed. Immanuel Ness, Hoboken: Blackwell Publishing Ltd. S. 1-6.
- Bodur, M. Z. (2010). Ege'de Denizden Yapılan Yasa Dışı Göç ve Göçmen Profilleri, Göçmenlerin Geleceğe Yönelik Beklentileri ve Öngörüler. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 6 (12), 103- 135.
- Çiçekli, B. (2005). Yasa Dışı Göç, İnsan Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti İle Mücadele ve Türkiye. *Polis Bilimleri Dergisi*, 7(1).
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 67-91.
- Deniz, T. (2014). Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 175-204
- Dedeoğlu, S., & Gökmen, Ç. E. (2011). Göç ve Sosyal Dışlanma. Eflatun Basım Dağıtım Yayıncılık.
- Demir, Ü. (2021). Türk Sinemasında 1950'lerden Günümüze Göç ve Kimlik İlişkisi. *Journal Of Humanities And Tourism Research*, 11(4), 722-737.
- Erder, S., (2010). Düzensiz Göç, Göçmen Korkusu ve Çelişen Tepkiler. Türkiye'ye Uluslararası Göç, Barbara Pusch/Tomas Wilkoszewski (Der.), Kitap: İstanbul: 41-56.
- Faist, T. (2003). Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Gençler, A. (2004). Avrupa Birliğinin Göç Politikası. In *Journal Of Social Policy Conferences* (No. 49). Istanbul University.
- Genç, H. N. (2017). 70'li Yıllardan 2010'lu Yıllara Almanya'ya Dış Göçün Türk Sinemasındaki Yansımaları. In *Göç Konferansı 2017 Seçilmiş Bildiriler* (Pp. 173-187). Transnational Press London.
- Güllüpinar, F., (2012). Göç Olgusunun Ekonomi Politikası ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:4(53) Eylül:53-85.
- İlbuğa, E. U., & Televizyon, A. Ü. İ. F. R. (2013). Sinemada Göçün Öteki Yüzü: Bilinmeyen Kod, Cennet Batıda, İşte Özgür Dünya, 40 ve Biutiful Filmlerinde İlegal Göçmen Kimlikleri. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 37, 87-106.
- İşcan Erdoğan, Y. (2019). Düzensiz Göç ve AB Kapsamında Geri Kabul Anlaşmaları, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karabük Üniversitesi/Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Karabük
- Kara, P., & Korkut, R. (2010). Türkiye'de Göç, İltica ve Mülteciler. *Türk İdare Dergisi*, 467(1), 153-162.
- Kazan, R., & Daban, P. (2018). Göçlerin Son Dönem Arap Edebiyatına ve Görsel Sanatlara Yansımaları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(3), 29-47.

- Kara, M. (2020). Türkiye’de Göçün Sinemaya Yansıması ve Göç Filmleri. *Evrensel*, 30 Ağustos 2020, <https://www.evrensel.net/yazi/87046/turkiyede-gocun-sinemaya-yansimasi-ve-goc-filmleri>, Erişim Tarihi: 15.08.2023.
- Koçak, O. ve Gündüz, R.D. (2016). Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi.
- Lykidis, A. (2013). Film and Migration: Narrative, Genre, Spectatorship. *The Encyclopedia Of Global Human Migration*, Ed. Immanuel Ness, Hoboken: John Wiley & Sons, Inc.
- Olçay, U. Ç. A. K. (2017). Göç Hareketleri ve Medyada Göçmen Haberleri. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 1(3), 242-254.
- Özkoçak, Y. (2019). Göçmen ve Sinema Avrupa Göçmen Sineması Ve Türk Asıllı Yönetmenler. *Stratejik Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (3), 429-452.
- Pusat, E. H. (2021). Türkiye’den Almanya’ya İşçi Göçünün, 1960 Sonrası Türk Sinemasına Yansımaları. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 10(3), 631-638.
- Stewart, J. N. (2005) *Migrating To The Movies: Cinema And Black Urban Modernity*. Berkeley: University Of California Press.
- Tamer, M. (2020). Göç, Göçün Nedenleri ve Uluslararası Göç Üzerine Kavramsal Bir Analiz. *International Journal Of Social Humanities Sciences Research*, 7(60), 2808-2818.
- Tekeli, İ., (2008). *Göç ve Ötesi*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Ünal, S. (2014). Türkiye’nin Beklenmedik Konukları: “Öteki” Bağlamında Yabancı Göçmen Ve Mülteci Deneyimi. *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken*, 6 (3), 65-89.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Turkish Studies (Elektronik)*, 9(2), 1685-1705.
- Yüksel, H. (2017). Türk Sinemasında Dış Göçün Kayıtdışı İstihdama Yansımaları: Gurbetçi Şaban Filmi Örneği. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 8(2), 18-55.
- Yaren, Ö. (2015). Göçmen Sinemasını Yeniden Düşünmek. *Moment Dergi*, 2(1), 207-223.
- Zhanadilova, A. (2018). Farklı Kuramlar Çerçevesinde Uluslararası Göç Sorunu. *Muhakeme Dergisi*, 1(2), 116-122.

YERLEŞİMLERİN GEZGİN DOĞASI: MİMARİ DÖNÜŞÜMLER VE KIRSAL MESKEN TİPLERİNİN EVRİMİ

YL. Öğr. Yunus ERGÜN¹, Yeşim TOĞAYDİLBAŞ² Doç. Dr. Hüseyin MERTOL³, Doç. Dr. Şirin ÇETİN⁴

¹ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
- ORCID ID: 0000-0002-2986-6073

²Küçükçekmece Bilim ve Sanat Merkezi, ORCID ID: 0009-0002-5708-9870

³Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
ORCID ID: 0000-0001-8048-0814

⁴Amasya Üniversitesi, Tıp Fakültesi, ORCID ID: 0000-0001-9878-2554

ÖZET

Yerleşim yerlerinin zaman içinde geçirdiği yer değişimleri, onların mimari dokusuna ve kırsal mesken tiplerine derinlemesine etki eder; bu etkileşim ve dönüşüm sürecini, Türkiye'nin tarihi ve kültürel zenginliklere sahip Kayseri ilinde bulunan Hırka Mahallesi örneği üzerinden incelenmiştir. Bu çalışmada yerleşimlerin gezgin doğasını ve bu süreçte geçirdikleri mimari dönüşümleri, özellikle kırsal mesken tiplerinin evrimini incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma özelinde, tarih boyunca çeşitli yer değişiklikleri yaşayan Kayseri'nin Hırka Mahallesi ele alınmıştır. Hırka Mahallesi, hem fiziksel yapısı hem de sosyal dokusu ile yer değişimlerinin ve bu değişimlerin yerel mimariye ve mesken tipliği üzerindeki etkilerinin somut bir örneğidir. Mahallenin tarih içindeki evrimi, mimari dokusundaki değişimler ve kırsal mesken tiplerinin dönüşümü üzerinden analiz edilmiştir.

Bu çalışma, yer değiştirme süreçlerinin, mimari yapılar ve kırsal yaşam biçimlerine nasıl yansıdığını göstermekte ve bu süreçlerin anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır. Çalışma, yerleşimlerin evrimsel sürecini anlamak için tarihsel, sosyolojik ve mimari perspektifleri bir araya getirir. Özellikle Hırka Mahallesi'nin mimari dönüşümü, yer değiştirme süreçlerinin mimari ve kırsal mesken tipleri üzerindeki etkisini gözler önüne sermekte ve bu süreçleri daha geniş bir bağlamda değerlendirmemizi sağlamaktadır. Sonuç olarak, yer değiştirme süreçlerinin yerleşimlerin mimari doku ve kırsal mesken tiplerindeki etkilerini derinlemesine inceleyen bu çalışma, yerleşim yerlerinin planlanması ve yönetilmesine yönelik önemli öngörüler ve bilgiler sunar, aynı zamanda bu süreçlerin toplumlar ve yaşam biçimleri üzerindeki geniş kapsamlı etkilerini daha iyi anlamamızı sağlar.

Anahtar Kelimeler: Yer Değiştiren Yerleşmeler, Kırsal Mesken, Mimari Doku, Hırka Mahallesi

1. GİRİŞ

Yerleşim yeri, insanların barındığı, sosyal ve ekonomik faaliyetlerini gerçekleştirdiği ve çeşitli altyapı hizmetlerinin mevcut olduğu bir alanı ifade eder. Yerleşim yerlerinin seçimi tarihsel süreçte birçok farklı faktöre bağlı olarak şekillenmiştir (Akyıldız ve Olgun, 2020). İlk dönemlerde, su kaynaklarına yakınlık bu seçim için belirleyici olmuştur, zira su, hem içme hem de tarımsal faaliyetler için vazgeçilmez bir kaynaktır. Doğal korunak, yerleşim yerlerinin savunma ihtiyacı göz önüne alınarak seçildiği dönemlerde önemli bir faktör haline gelmiştir. Topoğrafya, ulaşım olanakları, iklim koşulları, doğal kaynaklara erişim, arazi verimliliği gibi coğrafi ve doğal özellikler de yerleşim yeri seçiminin temel parametrelerindedir. Tarihsel süreç içerisinde teknolojik gelişmeler ve sosyo-ekonomik dinamiklerle birlikte bu faktörlerin önemi ve etkisi değişiklik göstermiş; örneğin sanayi devrimi ile birlikte kömür yataklarına yakınlık veya demiryolu ağlarına erişim gibi yeni faktörler yerleşim yerlerinin seçiminde belirleyici olmuştur (Südaş, 2020).

20. yüzyılın ortalarından itibaren, yerleşim yerlerinin seçiminde ve büyümesinde endüstriyel özellikler kadar sosyal ve ekonomik faktörler de belirleyici olmaya başlamıştır. Örneğin, metropollerdeki iş imkanları ve eğitim fırsatları, kırsal alanlardan kentlere göçü hızlandırmıştır. Bu durum, kentsel planlamada yeni ihtiyaçların ve sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kentsel altyapı, ulaşım, konut, yeşil alanlar ve rekreasyon alanlarının planlanması ve bu ihtiyaçların sürdürülebilir bir şekilde karşılanması, modern şehircilik anlayışının temelini oluşturmuştur (Akbulut ve Akbulut, 2011).

Günümüzde, sürdürülebilirlik ve çevre bilincinin artmasıyla birlikte ekolojik faktörler de yerleşim yerlerinin seçimi ve planlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarına erişim, atık yönetimi, su yönetimi gibi konular, yerleşim yerlerinin seçimi ve tasarımında öne çıkmaktadır (Şenol, 2020). Ayrıca, iklim değişikliği ve doğal afet risklerinin artması, yerleşim yerlerinin belirlenmesinde coğrafi ve topoğrafik koşulların daha dikkatli bir şekilde değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Kırsal meskenlerin evriminde ise, yerel materyallerin kullanımı, toplulukların sosyal yapısı, tarım ve hayvancılığa uygun alanların seçimi gibi faktörler belirleyici olmuştur. Ancak kırsal alanlarda da teknolojik gelişmeler ve modern yaşamın getirdiği ihtiyaçlar doğrultusunda mimari dönüşümler gözlemlenmektedir. Özellikle turizm ve rekreasyon amaçlı kullanımlar, kırsal meskenlerin mimari ve fonksiyonel dönüşümünde etkili olmaktadır (Cürebal, 2012).

Sonuç olarak, yerleşim yerlerinin seçimi ve evrimi; doğal, sosyal, ekonomik, teknolojik ve ekolojik faktörlerin etkileşimi sonucu şekillenmektedir. Bu sürecin anlaşılması, daha yaşanabilir ve sürdürülebilir yerleşim alanlarının planlanmasına katkıda bulunabilir.

Yeni bir yerleşim yeri belirlenirken dikkate alınması gereken temel kriterler, geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. İlk olarak, coğrafi özellikler; arazi yapısı, topoğrafya, su kaynaklarına erişim ve iklim koşulları bu kriterlerin başında gelir. Su kaynaklarının bol ve erişilebilir olması, yerleşim yerlerinin sürdürülebilirliği için kritiktir. Ulaşım ve lojistik olanakları da önemli bir rol oynar; bu, hem bölgenin diğer bölgelerle bağlantısını hem de içindeki hareketliliği etkiler (Kaya, 2012). Doğal afet riskleri, özellikle deprem, sel ve orman yangınları gibi olası tehlikeler, yeni bir yerleşim yeri seçiminde mutlaka değerlendirilmesi gereken faktörlerdendir. Ek olarak, altyapı ve enerji kaynaklarına olan erişim, bir bölgenin yaşanabilirliği ve ekonomik potansiyeli açısından belirleyici olabilir. Son olarak, sürdürülebilirlik ve çevresel etkiler, modern yerleşim

planlanmasında giderek artan bir öneme sahiptir. Yeni yerleşim yerlerinin, ekosistemleri koruyan ve doğal kaynakları verimli bir şekilde kullanan bir yaklaşımla tasarlanması, geleceğin yaşanabilir şehirleri için hayati öneme sahiptir (Mutlu, Yılmaz ve Bağcı, 2022).

Yeni bir yerleşim yeri belirlenirken göz önünde bulundurulması gereken temel kriterler, tarihsel ve kültürel bağlamda yerleşimlerin mimari dönüşümü ve kırsal meskenlerin evrimiyle yakından ilişkilidir. Coğrafi özellikler, arazi yapısı, su kaynaklarına erişim, iklim koşulları ve topoğrafya gibi unsurlar, hem tarihsel hem de modern yerleşimlerin temelini oluşturur. Ulaşım, lojistik ve doğal afet riskleri de yerleşim yeri seçiminde kritik öneme sahip faktörlerdir (Çınar ve Aydın, 2019). Tarihsel süreçte, kırsal meskenlerin evriminde yerel materyallerin kullanımı, toplulukların sosyal yapısı ve tarım pratikleri gibi unsurlar belirleyici olmuştur. Ancak, günümüzde teknolojik gelişmeler, sürdürülebilirlik anlayışı ve çevresel etkiler, yeni yerleşim alanlarının tasarımında ve kırsal meskenlerin mimari dönüşümünde büyük bir rol oynamaktadır. Ek olarak, altyapı, enerji kaynaklarına erişim ve ekosistem koruma gibi modern kriterler, yeni yerleşim alanlarının sürdürülebilir ve yaşanabilir olmasını sağlamada belirleyici olmaktadır. Bu entegre yaklaşım, hem tarihi hem de modern mimari değerleri koruyarak, geleceğin yaşanabilir ve sürdürülebilir yerleşim yerlerinin oluşturulmasına katkıda bulunur (Başkaya, 2013).

Bu yerleşim yerlerinin oluşturulması ve yönetilmesinde, yerel toplulukların katılımı ve yerel bilgilerin entegrasyonu da büyük bir öneme sahiptir. Yerleşimlerin tarihsel dönüşümüne baktığımızda, yerel toplulukların kendi ihtiyaçları, beklentileri ve kültürel değerleri doğrultusunda adaptasyon ve inovasyon yaptığını görmekteyiz. Günümüzde, bu participatif yaklaşımın yeniden ön plana çıktığını söyleyebiliriz. Yeni yerleşim yerlerinin planlanmasında ve kırsal meskenlerin evriminde, toplulukların aktif katılımı, yerleşimlerin sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliğini güçlendirebilir (Yeler, 2021).

Teknolojik ilerlemelerin yanı sıra, ekolojik mimari uygulamalarının ve yeşil inşaat tekniklerinin benimsenmesi, yeni yerleşim yerlerinin enerji verimliliğini artırmakta ve doğal kaynakların korunmasına katkıda bulunmaktadır. Özellikle kırsal meskenlerde, geleneksel inşaat yöntemlerinin modern sürdürülebilir tekniklerle entegrasyonu, hem kültürel mirasın korunmasına hem de ekolojik ayak izinin azaltılmasına yardımcı olmaktadır (Taşçı ve Pekdoğan, 2018).

Son olarak, yeni yerleşim yerlerinin ve kırsal meskenlerin mimari dönüşümünde, sosyal kohezyonun ve topluluk dayanışmasının teşvik edilmesi esastır. Bu, hem sosyal hem de ekonomik anlamda dirençli ve canlı toplulukların oluşmasını destekler (Görgün ve Yörür, 2018). Yerleşim planlanmasında ve mimari dönüşümlerde bu entegre ve bütüncül yaklaşım, yerleşim yerlerini sadece fiziksel mekanlar olarak değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimlerin merkezi olarak görme eğilimindedir.

Entegre ve bütüncül bir yerleşim planlama yaklaşımının bir diğer önemli bileşeni, yerel ekonomik dinamikleri ve inovasyon potansiyelini desteklemektir. Yeni yerleşim yerlerinin ve kırsal meskenlerin mimari dönüşümünde, bu bölgelerde yaşayan bireylerin ekonomik kalkınma ve refahını artırma olanakları sunulmalıdır. Bu, yerel hizmetlerin, el sanatlarının ve sürdürülebilir tarım uygulamalarının teşvik edilmesiyle gerçekleştirilebilir. Böylece, kırsal ve yeni yerleşim yerlerinde sadece fiziksel altyapı değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik altyapı da güçlendirilmiş olur (Altınkaya, Tekin ve Özlem, 2011).

Dijitalleşmenin ve globalleşmenin getirdiği fırsatlarla birlikte, yerleşim yerlerinin dünyanın geri kalanıyla entegrasyonu da kritik bir rol oynamaktadır. Kırsal bölgelerde bile, dijital altyapının sağlam olması, eğitim, sağlık ve iş imkanlarına erişimi artırabilir. Bu entegrasyon, yerleşim yerlerini sadece fiziksel olarak değil, bilgi ve inovasyon ağlarıyla da globalleşen bir dünyaya bağlar (Eres, 2013).

Yerleşim yerlerinin mimari dönüşümünde ve kırsal meskenlerin evriminde, tüm bu faktörlerin dikkate alınması, toplulukların adaptasyon yeteneğini ve direncini artırır. Bu direnç, sadece doğal afetlere veya ekonomik krizlere karşı değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel değişimlere karşı da toplulukların daha hazırlıklı ve esnek olmasını sağlar. Böylece, yerleşim yerleri, sadece fiziksel mekanlar olarak kalmaz; onlar aynı zamanda sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamın canlı ve dinamik merkezleri haline gelir (Yıldız, 2019).

Yerleşim yerlerinin mimari dönüşümü ve kırsal meskenlerin evrimi, tarihsel, sosyal, ekonomik ve çevresel dinamiklerin bir yansımasıdır. Bu dönüşüm, coğrafi özelliklere, toplulukların sosyo-kültürel değerlerine, ekonomik kalkınma ihtiyaçlarına ve teknolojik yeniliklere dayanarak şekillenir. Modern yerleşim planlamasında, sürdürülebilirlik, topluluk katılımı, ekonomik direnç ve global entegrasyon gibi kavramlar öne çıkar (Zaman, 2017). Tüm bu unsurlar, sadece fiziksel altyapıyı değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik altyapıyı da güçlendirme potansiyeline sahiptir. Bu bütüncül yaklaşım, yerleşim yerlerini, globalleşen bir dünyada adaptasyon ve inovasyonun merkezleri olarak konumlandırarak, sadece barınak sağlayan mekanlar olmaktan öte, canlı ve dinamik toplulukların merkezi haline getirir (Yılmaz, 2019).

Buradan hareketle bu çalışmanın temel amacı, yer değiştiren yerleşimlerin karşılaştığı mimari dönüşüm süreçlerini ve geleneksel kırsal mesken tiplerinin 21. yüzyılın sosyo-ekonomik, kültürel ve teknolojik değişimleri karşısında nasıl bir evrim geçirdiğini derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır (Kabanlı, 2022). Yerleşim yerlerinin değişiklik göstermesi, doğal koşullar, göç hareketleri veya ekonomik sebepler gibi çeşitli faktörlerle tetiklenebilmekte; bu tür bir değişiklik, mimari yapıların fonksiyonlarından formuna, kullanılan malzemelerden yerel inşaat tekniklerine kadar birçok yönüyle etkilemektedir. Bu çalışma, bu etkileşimleri ve sonuçlarını aydınlatmayı hedefleyerek, modern kırsal mimarının nasıl şekillendiğini ve tarihsel bağlamda hangi etkenlerin bu şekillenmede belirleyici olduğunu anlamayı amaçlar. Ayrıca, geleneksel kırsal meskenlerin günümüzdeki değişim dinamiklerini, bu değişimin yerel yaşam ve kültürle olan etkileşimini, ve bu süreçte ortaya çıkan yeni mimari formlar veya adaptasyon stratejilerini ortaya koymayı hedeflemektedir (Doğanay ve Orhan, 2014).

2. İLGİLİ LİTERATÜR

Literatür taraması yapıldığında yerleşimler ve yerleşim yerinin yer değişmesi üzerine birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Bu anlamda Çelik (2019)'un "Yerleşimlerin Yer Seçiminde Etkili Olan Coğrafi Faktörler ve Yanlış Yer Seçimlerinde Risk Analizi" adlı makalesinde yerleşim yerlerinin seçiminde etkili olan coğrafi faktörlere ve yanlış seçimlerin potansiyel risklerine odaklanmıştır. Özellikle yerleşimlerin yanlış seçimi sonucu oluşan ekonomik kayıplar ve doğal afetler karşısında doğa bilecek kayıplara dikkat çekmiştir. Bununla birlikte Cürebal (004)'ün "Yer Değiştiren Yerleşmelere İki Örnek: Kıratlı ve Bahçeli Köyleri" adlı çalışmasından Kıratlı ve Bahçeli yerleşimlerinin yer değiştirmesindeki temel nedenler ve

yer değiştirme sürecini ele alarak mimari değişim ve dönüşümü ele almıştır. Araştırma sonucunda elde ettiği verilere göre yerleşim yerinin değişmesindeki temel faktörün doğal afetler olduğu görölmüştür. Buna benzer olarak Akbulut (2011)'in “Türkiye’de Yer Değiştiren Yerleşmelere Bir Örnek: Arguvan İlçe Merkezi (Malatya)” adlı çalışmasında ele aldığı sahanın doğal afetler sonucunda yer değiştirdiği görölmektedir. Buradan hareketle yerleşim yerinin değiştirmesindeki temel etkeninin doğal afetler olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Araştırmasından yerleşim yerinin, kütle hareketleri sonucunda yerleşim yerinin değiştiğini tespit etmiştir. Yine araştırma sonucunda yer değiştirme sonucunda mimari yapının değiştiği görölmektedir. Sunkar (2011)'in “Kayabeyli (Baskil/Elazığ) Yer Değiştirmesinde Etkili Olan Doğal Olaylar” adlı çalışmasında sahanın kaya düşmesi, sel ve çığ gibi doğal afet riski taşıması sonucunda taşındığını tespit etmiştir. Araştırmasında elde ettiği veriler sonucunda yine yerleşim yerinin taşınması sonucunda mimari yapının değiştiği görölmüştür. Bununla birlikte yeni yerleşim yerinin ise sel gibi doğal afet riski taşıdığını dile getirmiştir. Çınar ve Aydın (2019)'un “Anadolu’da Yer Değiştiren Bir Köyde Mekanın Biçimlenmesindeki Doğal ve Sosyo-Kültürel Etkenlerin Karşılaştırılması” adlı çalışmasında, sosyo-kültüre ve doğal etkenlerin yerleşimlerin biçimlenmesi üzerindeki etkisini incelemiştir. Buradan hareketle konutların yapımında doğal ve sosyo-kültürel faktörlerin farklılıklarının dikkat çektiğini vurgulamıştır. Yapılan çalışmalardan yola çıkarak yerleşim yerinin yer değiştirme sürecinde gerek modernleşmenin etkisi gerekse sosyo-kültürel farklılıklardan etkilenecek değişime uğradığı görölmektedir.

2. YÖNTEM

Bu araştırmanın ilk aşaması, kapsamlı bir doküman analizi ile başlamıştır. Bu analizde, yerleşimlerin mimari ve kırsal evrimi hakkında mevcut literatür, yerel ve uluslararası yayınlar, makaleler, kitaplar ve arşiv materyalleri dikkatlice incelenmiştir. Bu öncül inceleme, araştırmanın temelini oluşturarak saha çalışması için önemli bir arka plan bilgisi ve yönlendirme sağlamıştır. Ardından, belirlenen saha bölgelerinde kapsamlı bir saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte, yerleşimlerin mimari özelliklerini, malzeme kullanımlarını, yerleşim düzenlerini ve değişim paternlerini doğrudan gözlemleyerek detaylı kayıtlar alınmıştır. Yerel halkla yapılan mülakatlar da bu aşamada gerçekleştirilerek, mimari değişimlere dair sosyo-kültürel perspektifler ve anlamlandırmalar toplanmıştır. Saha çalışmasından elde edilen bu verilere dayanarak, coğrafi ve mimari analizleri içerecek şekilde haritalar oluşturulmuştur. Bu haritalar, araştırmada yerleşimlerin mekânsal evrimini ve değişim dinamiklerini görsel olarak sunma amacını taşımaktadır. Son olarak, tüm bu toplanan veriler betimsel analiz yöntemiyle derinlemesine yorumlanmıştır. Bu analiz sürecinde, mimari evrimin ve kırsal mesken tiplerinin dönüşümündeki ana dinamikler, etkenler ve bu değişimleri etkileyen sosyo-kültürel faktörler üzerine kapsamlı yorumlamalar yapıldı.

3. BULGULAR

Hırka Köyü, Kayseri'nin Kocasinan Belediyesi sınırları içerisinde yer almakta olup, Kayseri'nin kuzeyinde, şehir merkezine 35 km uzaklıkta bulunmaktadır. Bölgenin coğrafi konumu itibariyle, doğusunda Kuşcu köyü; güneyinde Cevril ve Taşyan köyleri; batısında Yozgat il sınırı; kuzeyinde ise Acıllı köyü ile çevrilidir. Bu köy, tarihi zenginliklere sahip olan bir

Anadolu yerleşkesidir. Özellikle Selçuklular dönemine ait tarihi Çokgöz köprüsü, Kızılırmak üzerinde köyün tarihsel dokusuna tanıklık eder. Hırka'nın kuzey kısmını kaplayan Kurşunlu Dağı, 1786 m yüksekliğiyle bölgenin doğal sınırlarından biridir. Kızılırmak'ın bir kolu olan Salmanlı Çayı, köyün Salmanlı mevkisinden doğar ve Kızılırmak'a dökülür. Bu çay, geçmişte köydeki su değirmenlerine enerji sağlamış ve böylece un üretimi gerçekleştirilmiştir. Hırka, tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlar; buğday, nohut, mercimek, şekerpancarı gibi tarım ürünleri yetiştirilirken, hayvancılıkta koyun, keçi ve inek yetiştiriciliği öne çıkar. Özellikle Salmanlı Çayı'nın sulama potansiyeli, bölgede tarımın verimliliğini artırmıştır. Bunun yanı sıra, Kızılırmak kıyısında verimli üzüm bağları da bulunmaktadır. Hırka köyü, Kayseri'nin kuzeyinde pitoresk bir konumda yer alıyordu. Ancak 2003 yılında, bölgedeki su kaynaklarını daha etkili bir şekilde kullanabilmek amacıyla Yamula Barajı'nın inşası karar verilmiştir. İnşaat projesi, bölgenin topografyasında ve demografisinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Hırka köyünün, barajın suları altında kalacak olması nedeniyle yer değiştirmesi gerekli görülmüştür. Bu, köy halkı için hem tarihsel hem de kültürel anlamda büyük bir dönüşümü beraberinde getirmiştir. Yeni kurulan yerleşim yeri, eski köyün manevi değerlerini taşısa da, köylülerin yaşam biçimlerinde, sosyal yapılarında ve günlük rutinlerinde birçok değişikliğe sebep olmuştur. Yeni yerleşim alanı, modern yapılarla ve daha planlı bir şehircilik anlayışıyla inşa edildi; bu da köy halkının yaşam standartlarında bazı iyileşmelere yol açmıştır.

Görsel 1. Hırka Köyü Mahallesi Eski Yerleşim Yeri Lokasyon Haritası

Eski Hırka köyünün mimari yapısı, Anadolu'nun geleneksel taş mimari özelliklerini bünyesinde barındırır. Bölgenin doğal şartlarına ve yerel malzemelere dayalı olarak inşa edilen bu konutlar, hem fonksiyonellik hem de estetik açıdan dikkat çeker. Kullanılan taş malzeme, bölgenin iklim şartlarına mükemmel bir uyum sağlar. Yazın serin, kışın ise sıcak kalma özelliği, bu evlerin en belirgin avantajlarından biridir.

Konutların alt katları, çok amaçlı bir şekilde tasarlanmıştır. Bu katlar, genellikle hayvanların barınması için kullanılan ahır veya samanlık olarak düzenlenmiştir. Aynı zamanda, kış aylarında köy halkının temel gıda maddelerini saklamaları için de mükemmel bir ortam sunar. Bu bölmeler, aynı zamanda kışın soğuk hava şartlarına karşı doğal bir izolasyon sağlar. Kış aylarında, burada saklanan gıdaların tazeliğini koruması, taş yapının doğal özellikleri sayesinde gerçekleşir.

Bu geleneksel konutların mimari yapısı, köy halkının sosyal ve ekonomik yaşamını da yansıtır. Birden çok fonksiyona sahip olmaları, kırsal yaşamın getirdiği ihtiyaçların ve olanakların bir sonucudur. Örneğin, hayvanların evin alt katında barındırılması, hem hayvanların güvende olmasını sağlar hem de evin üst katlarına doğal bir ısı izolasyonu sağlar (Görsel 2).

Görsel 2. Eski Hırka Köyü Konut ve Ahırlarından Bir Görünüm

Eski Hırka köyündeki konutların birbirine yakın inşa edilmiş olması, geleneksel kırsal yerleşimlerin tipik bir özelliğidir. Bu yakınlık, sadece fiziksel bir coğrafi zorunluluk ya da yerden tasarruf etmek anlamına gelmez; aynı zamanda sosyal bağları, dayanışmayı ve komşuluk ilişkilerini de pekiştirir. Birbirine yakın olan konutlar, komşular arasında daha sık iletişim kurulmasını teşvik eder, bu da özellikle zor zamanlarda veya özel günlerde bir araya gelmeyi kolaylaştırır. Bu yapı, topluluk duygusunu kuvvetlendirir ve komşuluk ilişkilerini daha sıkı hale getirir. Diğer yandan, sokak kısımlarında balkonların bulunmaması, geleneksel Türk kültüründe mahremiyetin ne kadar önemli olduğunu gösterir. Mahremiyet, bireylerin ya da ailelerin özel yaşamlarını dışarıya kapalı tutma ihtiyacıdır ve bu, evlerin tasarımında da kendini gösterir. Sokak kısımlarında balkonların olmaması, ev içerisinde yaşananların dışarıya sızmasını engelleyerek, bireylerin ve ailelerin özel alanlarını korur. Aynı zamanda, bu tasarım

özelliği, evin içerisindeki yaşantının dışarıdan gözetlenmesini zorlaştırarak, özellikle kadınların ev içinde daha rahat hareket etmelerine olanak tanır.

Görsel 3. Eski Hırka Köyü Yerleşim Yerinin Sokak Görünümü

2003 yılında Yamula barajının yapılması kararı sonucunda Hırka köyünün sular altında kalma tehdidi ortaya çıkmıştır. Bu nedenle de yerleşim yerinin taşınmasına karar verilmiştir. Yeni yerleşim yerinin tespiti noktasında yerel halk ile işbirliğine gidilerek yeni yerleşim yeri seçilmiştir. Hükümet, taşınma sürecini ekonomik olarak desteklemek için çeşitli finansal teşvikler ve krediler sundu. Bu krediler, yerel halkın yeni konutlarını inşa edebilmesi, tarım ve hayvancılık faaliyetlerine devam edebilmesi için büyük bir yardımcı oldu. Ancak sadece devletin sunmuş olduğu olanaklarla sınırlı kalmayıp, halk da kendi birikimleriyle bu sürecin içinde aktif bir rol aldı. Yerel halkın bu sürece dahil olmasının, onların yeni yerleşim yerlerine adaptasyonlarını kolaylaştırdığı ve bu zorlu değişimi daha kabul edilebilir kıldığı söylenebilir. Bu yaklaşım, yerel halkın haklarını korumanın ve yerel toplulukların kalkınmasını desteklemenin bir örneği olarak görülebilir.

Görsel 4. Hırka Köyü Yeni Yerleşim Yerinden Bir Görünüm

Hırka köyünün yeni yerleşim bölgesindeki mimari yapı, eski köyün doğal ve tarihsel evrimine kıyasla çok daha planlı bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Eski köyde, zamanla ve ihtiyaç doğrultusunda oluşmuş organik bir yapısal gelişim izlenirken, yeni yerleşimde modern şehircilik ve mimari ilkeleri benimsenmiştir. Bu, sokak düzeninden, konutların yerleşimine, altyapı ve ulaşım olanaklarına kadar birçok alanda hissedilmektedir.

Yeni Hırka'da konutlar, belirli bir standarta ve estetiğe uygun olarak inşa edilmiştir. Sokakların genişliği, ulaşımın kolaylığı, yeşil alanların varlığı ve sosyal tesislerin dağılımı, önceden planlanmış bir şehircilik anlayışını gösterir. Eski köyde ise, doğal arazi şartlarına ve dönemin ihtiyaçlarına göre şekillenen, bazen dar ve kıvrımlı sokaklar, farklı zamanlarda inşa edilmiş ve farklı mimari özelliklere sahip evler görmek mümkündür.

Ayrıca, yeni yerleşim yerinde konutların enerji verimliliği, doğal aydınlatma ve havalandırma gibi modern yaşamın getirdiği standartlara daha uygun olduğunu söylemek mümkündür. Bu, hem konforlu bir yaşam alanı sunmakta hem de uzun vadede ekonomik tasarruf sağlamaktadır. Eski köydeki evlerde bu tür modern uygulamalara rastlamak daha azdır, ancak bu evlerin kendi içinde geleneksel yöntemlerle yalıtım, doğal soğutma ve ısıtma gibi çözümlere sahip olduğu da unutulmamalıdır.

Yeni yerleşim yerindeki konutların mimarisinde modern kırsal mimarinin izleri açıkça görülmektedir. Bu modern kırsal mimari, klasik kırsal yaşamın gereklilikleri ile günümüzün estetik ve fonksiyonel beklentilerini bir araya getirerek köylülerin hayatını kolaylaştırmayı hedefler. Bu bağlamda, konutların giriş kısmında bulunan bahçeler, hem estetik bir değer taşıırken hem de halkın taze sebze ve meyve yetiştirebilmesi, hatta küçük çaplı hayvancılık yapabilmesi için gereklidir. Bu bahçeler, aynı zamanda ailelerin sosyal etkileşimde bulunabileceği, çocukların oyun oynayabileceği ve günlük yaşamın stresinden uzaklaşıp doğa ile iç içe vakit geçirebileceği özel alanlar olarak da işlev görür.

Güvenlik konusunda ise, modern kırsal mimari, geleneksel köy yaşantısının sosyal dokusunu koruyarak aynı zamanda bireysel yaşam alanlarının mahremiyetini de gözetir. Bu nedenle konutların etrafının duvarlarla çevrili olması, hem bireylerin özel yaşam alanını korumak hem de dışarıdan gelebilecek olası tehditlere karşı bir güvenlik önlemi olarak düşünülmüştür. Ancak bu duvarlar, yüksek ve geçilmez duvarlar şeklinde değil, daha çok estetik bir amaca hizmet eder şekilde ve doğal materyallerle inşa edilmiştir. Bu, hem doğal bir görünüm sağlar hem de komşuluk ilişkilerini sürdürme kapasitesini korur. Aynı zamanda, bu duvarlar köydeki sosyal yaşantıyı bölmez, aksine mahremiyet ile sosyallik arasında dengeli bir geçiş sağlar.

Görsel 5. Yeni Yerleşim Yeri Konutlarından Bir Görünüm

Yerleşimlerin yer değiştirmesi, toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel yaşantılarında büyük değişikliklere yol açabilmektedir. Bu değişim sürecinde yerel halkın yaşam tarzı, ekonomik faaliyetleri ve sosyal yapısı üzerinde derinlemesine etkiler meydana gelmektedir. Hırka köyünde de bu değişimin etkilerini gözlemlemek mümkündür.

Özellikle eski yerleşim yerlerinden yeni yerleşim yerlerine geçişte, köy halkı alıştıkları doğal çevreden, sosyal çevreden ve alışkanlıklarından kopmuş olup, yeni bir yaşam biçimine adapte olmak zorunda kalmışlardır. Eski yerleşimde oluşturdukları sosyal ağlar, komşuluk ilişkileri ve günlük rutinleri yeni yerleşimde yeniden kurma ihtiyacı doğmuştur.

Ayrıca, Kayseri il merkezine olan uzaklığın artması, köy halkı için hem ulaşım zorluğunu hem de ekonomik faaliyetlerde değişiklikleri beraberinde getirmiştir. İl merkezine olan bu uzaklık, köylülerin ticaret, eğitim, sağlık hizmetleri gibi temel ihtiyaçlarına erişimlerini zorlaştırmıştır. Bu erişim zorlukları, özellikle genç nüfusun il merkezine göç etmelerine neden olmuştur. Gençlerin köyden göç etmesi, kırsalda yaşayan nüfusun giderek azalmasına yol açarken, köyün sosyal yapısında da değişikliklere neden olmuştur. Yaşlı nüfusun oranının artması, ekonomik

aktivitelerin azalması gibi sonuçları beraberinde getirmiştir. Bu durum, köyün uzun vadede sürdürülebilirliği ve canlılığı açısından endişe verici bir tabloya işaret etmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLERİ

Araştırma sonucundan yola çıkarak kırsal mimari yapının evrimi, modernleşme süreciyle birlikte oldukça belirgin bir değişim göstermiştir. Geleneksel kırsal mimari, genellikle doğal malzemelerin kullanıldığı, iklim ve çevresel koşullara en uygun, fonksiyonel ve sade yapılar olarak karşımıza çıkar. Bu yapılarda, doğanın sunduğu olanaklarla, topluluğun sosyo-kültürel değerleri ve ekonomik durumu birleşerek özgün mimari çözümler ortaya koyar. Örneğin; taş, ahşap veya kerpiç gibi yerel malzemelerin bol olduğu bölgelerde bu malzemelerin baskın bir şekilde kullanıldığı konutlar görülür.

Modernleşmeyle birlikte ise bu geleneksel yapılar, teknolojik ilerlemelerin ve değişen yaşam standartlarının etkisiyle dönüşüme uğramıştır. Modern yapı malzemeleri, inşaat teknikleri ve estetik anlayışları, kırsal alandaki konutları daha konforlu, dayanıklı ve enerji verimli hale getirme potansiyeline sahip olmuştur. Aynı zamanda, globalleşen dünyada farklı kültürlerin ve mimari anlayışlarının etkisiyle kırsal mimari de çeşitlenmeye ve farklılaşmaya başlamıştır.

Bunun yanı sıra, modernleşme sürecinin getirdiği kolay ulaşım ve iletişim imkanları sayesinde kırsal bölgelerde de kentsel konfor beklentisi artmıştır. Bu, kırsal mimarinin hem iç mekan organizasyonunda hem de dış cephe tasarımında modern dokunuşlara sahip olmasını beraberinde getirmiştir. Ancak bu süreç, kırsalın otantik dokusunun kaybolma riskini de beraberinde getirmiştir. Bu nedenle, modernleşme ve gelenek arasında dengeli bir bütünleşme, kırsal mimarinin sürdürülebilirliği için kritik öneme sahiptir.

Geleneksel kırsal mimarinin modernleşmeyle birlikte değişimi, aynı zamanda sosyal dinamikleri ve bireyin doğa ile ilişkisini de etkilemiştir. Önceleri, kırsal konutlar toplumun bir arada yaşamasını teşvik eden ve doğal çevreyle uyumlu bir yapıda idi. Ancak modernleşmeyle beraber bireysellik ve mahremiyet, konut tasarımında daha belirgin hale gelmiştir. Bu değişim, özellikle evlerin planlamasında ve dış mekan organizasyonunda net bir şekilde gözlemlenmektedir.

Kırsalda modernleşmenin etkisiyle konutların içerisine daha fazla teknolojik eleman entegre edilmiştir. Merkezi ısıtma sistemleri, güneş enerjisi panelleri veya akıllı ev teknolojileri gibi yenilikler, kırsal yaşamın konforunu artırmıştır. Ayrıca, modern mimarinin getirdiği estetik anlayışıyla, konutların genel görünümünde de minimalizm ve fonksiyonalizm ön plana çıkmıştır.

Yine de, kırsalda yaşayan toplulukların kültürel değerleri, modernleşen mimarinin içinde yer bulmuştur. Modern mimariyle birleşen geleneksel öğeler, bölgenin tarihini, kültürünü ve yaşam biçimini yansıtan hibrid yapıları ortaya çıkarmıştır. Örneğin; geleneksel ahşap detayların, modern cam ve beton yapılarla bütünleştiği evler, kırsalın geçmişi ile geleceğini bir araya getiren yapılar olarak karşımıza çıkar.

Ancak bu süreç, kırsal mimarinin sürdürülebilirliği ve ekolojik dengesi ile ilgili bazı endişeleri de beraberinde getiriyor. Modern inşaat teknikleri ve malzemeleri, çoğu zaman doğal kaynakların hızla tükenmesine ve ekolojik dengenin bozulmasına yol açabilmektedir. Bu nedenle, modernleşmenin getirdiği yeniliklerin kırsal mimariye entegre edilmesi sırasında sürdürülebilirlik ve ekolojik dengeye dikkat edilmesi gerekmektedir.

Hırka köyünün yaşamış olduğu yer değiştirme süreci, yerleşim yerlerinin yer değiştirmesinin toplum üzerinde nasıl derinlemesine etkiler yaratabileceğinin somut bir örneğini sunmaktadır. Bu süreçte, köy halkının ekonomik, sosyal ve kültürel yaşantılarındaki değişimler dikkat çekicidir. Özellikle yeni yerleşim yerine adapte olma süreci, alıştıkları sosyal ağları ve günlük rutinleri yeniden inşa etme ihtiyacı, köylüler için önemli zorluklar arz etmektedir. Ayrıca, Kayseri il merkezine olan uzaklığın artması, köyde yaşayan bireylerin temel ihtiyaçlarına erişimini zorlaştırmakta ve özellikle genç nüfusun şehir merkezlerine göç etmelerini teşvik etmektedir.

Hırka köyünün yaşadığı yer değişikliğinin getirdiği zorlukları ve toplumsal dönüşümü hafifletmek için bazı önemli adımların atılması gerekmektedir. Öncelikle, Kayseri il merkezine olan ulaşımın kolaylaştırılması büyük bir öneme sahiptir. Bu amaçla, alternatif yol ve ulaşım seçeneklerinin değerlendirilmesi, köy halkının temel ihtiyaçlarına ve hizmetlere daha rahat erişimini sağlayabilir. Buna ek olarak, tarım ve hayvancılık gibi köyün ana ekonomik faaliyetlerinin modern yöntemlerle desteklenmesi, köy ekonomisinin canlanmasına ve sürdürülebilir bir gelir kaynağının oluşturulmasına yardımcı olabilir.

Eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlere erişimin kolaylaştırılması da büyük bir önem taşımaktadır. Mobil eğitim ve sağlık hizmet birimlerinin oluşturulması, köy sakinlerinin bu temel hizmetlere daha yakın ve etkili bir şekilde erişimini sağlayabilir. Yer değişikliğinin sosyal ve kültürel etkilerini azaltmak için ise, köy halkının eski sosyal ve kültürel yaşantılarına paralel etkinliklerin düzenlenmesi düşünülebilir. Bu, köylülerin yeni yaşamlarına daha hızlı adapte olmalarına yardımcı olabilir.

Son olarak, genç nüfusun köyden göç etmesini engellemek amacıyla, eğitim, istihdam olanakları ve sosyal aktivitelerin teşvik edilmesi gerekmektedir. Gençlere yönelik programlar ve olanaklarla, köyün geleceği için umut verici bir ortam oluşturulabilir. Tüm bu öneriler, yer değiştiren diğer köyler için de model teşkil edebilir ve köylülerin yaşam kalitesini artırabilir.

KAYNAKÇA

- Akyıldız, N. A., & Olğun, T. N. (2020). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Anadolu'da Tarihi Yerleşimlerin Korunması ve Sürdürülebilirliği Bağlamında Değerlendirilmesi. *Milli Folklor*, 16(128), 234-243.
- Akbulut, G., & Akbulut, G. (2011). Türkiye'de Yer Değiştiren Yerleşmelere Bir Örnek: Arguvan İlçe Merkezi (Malatya). *Marmara Coğrafya Dergisi*, (24), 471-492.
- Akyıldız, N. A. (2021). Geleneksel Kırsal Yerleşimlerde Sosyo-Kültürel Değişimin Mekâna Yansımaları: Malatya/Darende Günpınar Yerleşimi Örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 9(29), 84-99.
- Altınkaya, E. P., Tekin, Ç., & Özlem, E. R. E. N. (2011). Kırsal Yerleşim Bölgelerinde Sürdürülebilirlik: Çanakkale Bölgesi Ayvacık İlçesi Adatepe ve Demirciköy. *Politeknik Dergisi*, 14(2), 109-113.
- Başkaya, Z. (2013). Coğrafi Faktörlerin Köy Yerleşmeleri Üzerindeki Etkilerinin Osmaneli İlçesi (Bilecik) Örneğinde İncelenmesi. *Asia Minor Studies*, 1(1).
- Cürebal, İ. (2012). Yer Değiştiren Yerleşmelere İki Örnek: Kıratlı ve Bahçeli Köyleri. *Coğrafya Dergisi*, (12).

- Çınar, H., & Aydın, D. (2019). Anadolu'da Yer Değiştiren Bir Köyde Mekânın Biçimlenmesindeki Doğal ve Sosyo-Kültürel Etkenlerin Karşılaştırılması: Eski ve Yeni Kesmez Köyü. *Electronic Turkish Studies*, 14(6).
- Doğanay, H., & Orhan, F. (2014). Şavşat'ta Geleneksel Köy Meskenleri ve Başlıca Sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 273-298.
- Eres, Z. (2013). Türkiye'de Geleneksel Kırsal Mimarinin Korunması: Tarihsel Süreç, Yasal Boyut. Prof. Dr. Nur Akın'a Armağan-Mimari Ve Kentsel Koruma, 457-469.
- Görgün, E. K., & Yörür, N. (2018). Kırsal Yerleşmelerde Özgün Dokunun Korunmasında Bir Araç Olarak Köy Tasarım Rehberleri: Ödemiş Bademli Örneği. *Tüba-Ked Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (17), 25-47.
- Görgün, E. K., & Yörür, N. (2018). Kırsal Yerleşmelerde Özgün Dokunun Korunmasında Bir Araç Olarak Köy Tasarım Rehberleri: Ödemiş Bademli Örneği. *Tüba-Ked Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (17), 25-47.
- Kaya, N. K. (2012). Şirince Köyü Örneğinde Kırsal Mimari Mirasın Kırsal Turizmin Gelişmesine Katkısının Tartışılması. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012(1), 119-123.
- Kabanlı, G. (2022). Coğrafi Şartların Kırsal Yerleşmeler Üzerine Etkisine Bir Örnek:(Şenyurt-Tortum). *Dünya Coğrafyası ve Kalkınma Perspektifi Dergisi*, 1(1), 30-47.
- Mutlu, K. A. Y. A., Yılmaz, C., & Bağcı, H. R. (2022). Afet Riski Olan Bölgelerde Yerleşim Yeri Seçiminin Önemi: Ayancık Babaçay Köyü Örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 31(1), 193-206.
- Südaş, İ. (2004). 17 Ağustos 1999 Marmara Depreminin Nüfus ve Yerleşme Üzerindeki Etkileri: Gölcük (Kocaeli) Örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 13(1-2).
- Şenol, C. (2020). Türkiye'de Meydana Gelen Büyük Depremlerin Yerleşme ve Demografik Yapı Üzerindeki Etkileri (1927-2020). *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademisi Dergisi*, (4), 620-644.
- Taşcı, B., & Pekdoğan, T. (2018). Kozbeyli Kırsal Yerleşiminde Geleneksel Konut Mimarisinin Ekolojik Sürdürülebilirlik Bağlamında İncelenmesi. *Tübav Bilim Dergisi*, 11(1), 1-18.
- Yeler, S. (2021). Armutveren Köyü'nün (Kırklareli) Kırsal Mimari Özellikleri ve Koruma Önerileri. *Mimarlık Ve Yaşam*, 6(2), 717-733.
- Yıldız, F. (2019). Bursa-Keles İlçesi Gelemiş Kırsal Yerleşmesi Geleneksel Mimari Dokusunun İncelenmesi ve Koruma Amaçlı Değerlendirilmesi. *Tüba-Ked Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (20), 143-174.
- Yılmaz, C. (2019). Türkiye Kırsal Yerleşme Coğrafyası Literatürü. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 17(34), 519-560.
- Zaman, M. (2017). Türkiye'de Kırsal Meskenler ve Coğrafi Dağılımları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(3), 911-935.

FİNANSAL STRES ENDEKSİ KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

Doç. Dr. CUMHUR ŞAHİN¹

ÖZET

Risk kavramı genellikle olumsuz bir çağrışıma sahip olup, bir zarara uğrama tehlikesi veya zarar görme olasılığı gibi anlamlara gelmektedir. Finansal anlamda risk ise, beklenenle gerçekleşen arasındaki sapmadır. Risk kendi içerisinde sistemik risk ve sistemik olmayan risk olarak ikiye ayrılmaktadır. Finansal piyasalarda risk son derece önemli bir yere sahip olduğundan paydaşların risk yönetimine eğilmeleri zaruridir. Bu anlamda finansal stres ve finansal stres endeksi son derece faydalı araçlar olarak son yıllarda kıymet kazanmıştır. Finansal stresi, finansal piyasaların normal işleyişinin duraksaması ve/veya bozulması olarak tarif etmek mümkündür. Finansal stresi ortaya koymak ve takip etmek gayesiyle, finansal stresin ölçülmesi mühim bir duruma ulaşmış ve finansal stres endeksleri meydana getirilmiştir. Finansal stres endeksinin genel amacı, finansal piyasalardaki hali hazırdaki istikrarsızlık durumunu belirlemek, daha doğru bir ifadeyle sistemdeki sürtünme, gerilme ve zorlanma seviyelerini ölçmek ve bunu devamlılığı bulunan bir istatistiki değişkenle özetlemektir. Bu çalışmada finansal stres ve finansal stres endeksi kavramı hakkında genel bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Risk, Finansal Stres, Finansal Stres Endeksi

AN OVERVIEW OF THE FINANCIAL STRESS INDEX CONCEPT

ABSTRACT

The risk concept usually has a negative connotation and refers to the danger of incurring a loss or the possibility of receiving a damage. Financial risk, on the other hand, is the deviation between the expected and the actual risk. Risk is divided into two as “Systemic Risk” and “Non-Systemic Risk”. Stakeholders must focus on risk management because risk has an extremely important place in financial markets. In this sense, Financial Stress and Financial Stress Index have gained value as extremely useful tools in recent years. It is possible to describe Financial Stress as the stagnation and/or deterioration of the normal functioning in the financial markets. The measurement of financial stress has reached an important status and Financial Stress

¹ Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Bozüyük Meslek Yüksekokulu, cumhur.sahin@bilecik.edu.tr ORCID ID: 0000-0002-8790-5851

Indices have been created to uncover and follow financial stress. The overall purpose of the Financial Stress Index is to identify the current state of instability in the financial markets; or, more precisely, to measure the friction, stress, and strain levels in the system and to summarize these with a continuous statistical variable. In the present study, a general framework has been drawn about the concept of Financial Stress and Financial Stress Index.

Keywords: Risk, Financial Stress, Financial Stress Index

1.GİRİŞ

Çeşitli açılardan özgün olan küresel mali kriz sonrasında, sistemik riskleri anlama, analiz etme ve izleme ihtiyacı, ortaya çıkmıştır. Küresel mali kriz; finansal piyasalarda global anlamda öngörülemez bir boyuta ulaşarak geniş bir alana yayılmış ve reel ekonomi üzerinde önemli ölçüde büyük etkileri olmuştur. Sistemik riski izleyebilmek ve analiz edebilmek için, artan belirsizlik veya stres ve gerçekleşen sistemik risk nedeniyle finansal sistemin olması gerektiği gibi çalışmadığı durumlarda, finansal sistemin hangi koşullarda istikrarlı olduğunu gösteren sistem-genelinde finansal istikrar veya istikrarsızlık için bir ölçüye ihtiyaç bulunmaktadır. Finansal Stres Endeksi (FSE) böyle bir ölçütün bir örneğidir. Finansal Stres Endeksi, piyasa oynaklıkları veya risk dağılımları gibi piyasaya özgü çeşitli stres göstergelerini tek bir finansal stres ölçütünde yoğunlaştıran bir bileşik endekstir. Bir FSE nin spesifik amacı, bir bütün olarak finansal piyasalarda hâkim olan sistemik stresi ölçmektir. Bu nedenle, finansal piyasaların işleyişini izlemek için bir araca ihtiyaç duyan finansal piyasalardaki tüm katılımcılar için, bireysel piyasaların veya sektörlerin stres ölçümleriyle o kadar kolay yakalanamayan sistemik stres olayları hakkında bilgi sağladığı için FSE' nin bariz faydaları bulunmaktadır. FSE' ler, sistemik finansal krizlerin tarihlerini belirlemede de kullanılabilir. Kriz tarihlerinin belirlenmesi, finansal krizleri öngören göstergeler bulmaya çalışan çeşitli ampirik çalışmalar için esastır (Illing ve Liu, 2006). Bununla birlikte, krizlerin hem şiddeti hem de hangi pazarları etkiledikleri farklılıklar gösterdiğinden, kriz tarihlerini belirleme görevi sanıldığından daha zordur. Bir krizin ne zaman başladığını ve ne zaman sona erdiğini belirlemenin ortak bir yolu bulunmadığından, sistem çapında sürekli bir stres göstergesinin kullanılması, farklı zamanlarda farklı stres seviyeleri hakkında değerli bilgiler verebilir ve sistemik bir kriz noktalarının kesin başlangıç ve bitiş tarihlerinin belirlenmesine yardımcı olabilir. (Cardarelli vd. 2011). Son zamanlarda finansal piyasalarda sistem genelindeki stresi tanımlamada FSE lerin kullanımı yaygın bir yöntem haline gelmiştir. Illing ve Liu (2006), Kanada finansal sistemi için bir Finansal Stres Endeksi geliştirmiştir ve Hakkio ve Keeton (2009) tarafından oluşturulan Kansas

City Finansal Stres Endeksi (KCFSE), ABD ekonomisindeki finansal stres için kapsamlı bir endekstir.

Cardarelli ve arkadaşları 17 gelişmiş ekonomi için aylık bir FSE oluşturmakta ve bir FSE'yi, finansal çalkantı dönemlerini belirlemek için kullanmaktadır ve finansal stresin reel ekonomi üzerindeki etkisini değerlendirmek için analitik bir çerçeve önermektedir. Balakrishnan vd., 2011, Cardarelli ve arkadaşlarının (2011) çalışmasına dayanarak ve aynı metodolojiyi kullanarak gelişmekte olan ekonomiler için FSE ler geliştirmişlerdir. Hollo vd.,2012 tarafından yazılan Sistemik Stresin Bileşik Göstergesi (SSBG), piyasaya özgü alt endekslerin toplanmasına temel portföy teorisinin uygulanmasını tanıtan ilk FSE dir. SSBG ölçütleri, Euro bölgesindeki finansal sistemdeki stresi ölçmektedir ve daha önceki endekslerle karşılaştırıldığında, piyasaya özel stres göstergeleri arasındaki korelasyonu hesaba katan ilk endekstir ve dolayısıyla sistemik stres kavramını daha iyi yakalayabilmektedir. Islami ve Kurz-Kim (2013) Euro bölgesi için ayrıca bir bileşik FSE endeksi geliştirmektedir. Yazarlar FSE lerini, reel ekonomideki gelişmeleri tahmin etme ve endüstriyel üretimle ölçülen ekonomik aktivite ile korelasyonlarına dayalı olarak risk değişkenlerini seçme yeteneğine dayandırmaktadırlar. (Huotari, 2015)

2.SİSTEMİK RİSK VE FİNANSAL STRES KAVRAMLARI

2007-2009 küresel mali krizi, finansal sektördeki stres olaylarının reel ekonomik faaliyetler üzerinde; ürün, istihdam ve refah açısından ciddi olumsuz sonuçları olabileceğini göstermiştir. Ayrıca, politika yapıcıların finansal stres olaylarının etkisini azaltmak için uygun şekilde yanıt verebilmeleri için doğru ve zamanında finansal stres sinyallerine sahip olma ihtiyacının altını çizmiştir. Politika yapıcılar ve araştırmacılar, krizden bu yana, sistemik risk ve finansal stresin farkına varmaya ve bunlarla daha fazla ilgilenmeye başlamışlardır. Finansal stres, ekonomide gözlenemeyen bir değişkendir. Bu değişkenin tanımlanması ve ölçülmesi için çeşitli girişimlerde bulunulmuştur Bazı araştırmacılar finansal stresi finansal piyasanın işleyişi ile doğrudan ilişkili olarak tanımlamaktadır (Carlson vd., 2012 ve Sandahl vd., 2011). Diğerleri stresi dolaylı olarak gerçekleşen sistemik risk (Louzis ve Vouldis, 2013) veya piyasalardaki kırılmalıklar ile şoklar arasındaki etkileşimlerin bir ürünü (Grimaldi 2010) olarak tanımlamaktadırlar. Finansal stresi veya bir finansal stres olayını özel olarak neyin oluşturduğu konusunda henüz bir fikir birliği olmamasına rağmen, bu stres kavramları arasında ortak unsurlar bulunmaktadır ve bu unsurlar, aşağıdaki tanımları motive etmektedir: Finansal stres, finansal piyasaların normal işleyişindeki aksamaları ifade etmektedir. Finansal stres, farklı

biçimlerde ortaya çıkabileceğinden ve hiçbir stres olayı tamamen aynı olmadığından, tanım kasıtlı olarak geniş tutulmuştur. Ayrıca, bu şekilde tanımlanan finansal stresin somutlaşmış sistemik riskle eşanlamlı olmadığına dikkat edilmelidir. Finansal stres olayları bazı piyasalara yansiyabilirken bazılarında yansımaz olabilirler. Bununla birlikte, son derece yüksek finansal stres seviyeleri muhtemelen gerçekten sistemik finansal stres olaylarıyla ilişkilidir. (Monin, 2019)

Finansal stresi ölçmenin yanı sıra finansal kriz dönemlerini tanımlamadaki zorluk, finansal stres veya finansal kriz için kesin bir tanımın olmamasından kaynaklanmaktadır. Hakkio ve Keeton'a (2009) göre finansal stres, genel anlamda finansal piyasaların normal işleyişindeki kesintileri ifade etmektedir. Yazarlar ayrıca, daha spesifik bir tanım üzerinde anlaşmanın zor olduğunu, çünkü her finansal stres döneminin özgün olduğunu ve aynı tanımların zaman içinde geçerli olmadığını belirtmektedirler. Finansal stresin diğer bir tanımı, Balakrishnan vd. 2011 tarafından önerilen tanımdır. Yazarlar, finansal stresi, finansal sistemin baskı altında olduğu ve aracılık etme yeteneğinin bozulduğu dönemler olarak tanımlamaktadır. Cardarelli vd., (2011), finansal stresin genellikle; varlık fiyatlarında büyük değişimler, risk veya belirsizlikte ani artışlar; finansal sistemin likiditesizliği ve bankacılık sisteminin sağlığı ile ilgili endişeler gibi kavramlarla ilişkili olduğunu belirtmektedirler.

Hollo vd., (2012) sistemik stres ve sistemik risk kavramlarına odaklanmaktadır. Sistemik stresi bir bütün olarak finansal sistemdeki istikrarsızlık olarak tanımlamaktadırlar. Öte yandan, yazarlar, sistemik stresi halihazırda gerçekleşmiş olan sistemik risk miktarı olarak yorumlamakta ve De Bandt ve Hartmann'ın (2000) sistemik risk tanımına dayanmaktadırlar. De Bandt ve Hartmann (2000) sistemik riski, finansal istikrarsızlığın yaygınlaşması ve finansal sistemin işleyişini ekonomik büyüme ve refahı önemli ölçüde etkileyecek ölçüde bozması riski olarak tanımlamaktadır. Sistemik Stres; Avrupa Merkez Bankasına (ECB) göre (2009), yatay bir perspektif ve dikey bir perspektiften oluşmaktadır. Yatay perspektif, finansal istikrarsızlığın finansal sistem içinde yayılmasını ifade ederken, dikey perspektif, finansal sistem ile bir bütün olarak ekonomi arasındaki iki taraflı etkileşimi ifade etmektedir. Ayrıca, sistemik riskin ve sistemik olayların şiddeti; tüketim, yatırım, büyüme veya daha geniş anlamda ekonomik refah üzerindeki etkilerine göre değerlendirilmelidir (ECB, 2009).

3.FİNANSAL STRESİN ÖZELLİKLERİ

Finansal stres için kesin bir tanım bulunması zor olsa da genellikle finansal stresle ilişkilendirilen belirli olgular bulunmaktadır. Hakkio ve Keeton (2009), finansal stresin temel özellikleri hakkında kapsamlı bir sunum yapmaktadırlar. Yazarlar, finansal stresi ölçmek zor

olsa da bazı temel fenomenlerin zaman içinde finansal stresle ilişkilendirilme eğiliminde olduğunu belirtmektedirler. Yazarlar, finansal stresin beş özelliğini listelemektedir: 1) varlıkların temel değerleri hakkında artan belirsizlikler, 2) diğer yatırımcıların davranışları hakkında artan belirsizlikler, 3) artan bilgi asimetrisi, 4) riskli varlıkları elde tutma isteğindeki azalma (kaliteye kaçış) ve 5) likit olmayan varlıkları elde tutma isteğinin azalması (likiditeye kaçış). Bu fenomenlerin ilişkilendirilme düzeyi, bir finansal stres döneminden diğerine farklılık gösterebilir, ancak Hakkio ve Keeton'a (2009) göre finansal stresin her bölümü, fenomenlerden en az birisini ve hatta çoğu zaman hepsini kapsamaktadır. FSE'lerin doğrudan üzerine inşa edilebileceği bir ekonomik veya finansal teori bulunmadığından, finansal stresin özellikleri, FSE'leri oluşturmanın yanı sıra finansal stresi ampirik olarak gözlemlemek ve ölçmek için değerli bir başlangıç noktası sunmaktadır. Stres özelliklerini şu şekilde göstermek mümkündür:

Özellikle borç verenler ve yatırımcılar arasında varlıkların temel değerleri hakkında artan belirsizlikler, tipik olarak piyasa fiyatlarında daha fazla oynaklık olarak kendini göstermektedir. Belirsizliğin kendisi, menkul kıymetlerin ileriye dönük nakit akışlarını etkileyen ekonominin görünümü hakkındaki belirsizlikten kaynaklanabilir. Daha fazla belirsizlikler nedeniyle, yatırımcılar yeni bilgilere daha güçlü tepki verirler ve bu durum da daha fazla oynaklıkla sonuçlanır. (Pastor ve Veronesi,2009).

Diğer yatırımcıların davranışlarıyla ilgili artan belirsizlikler de piyasa fiyatlarında oynaklığa katkıda bulunur. Bunun nedeni, bir varlığın bir yatırımcı için beklenen getirisinin, varlığın uzun vadeli veya temel değeri kadar diğer yatırımcıların eylemlerine de bağlı olmasıdır. Böylece, yatırımcılar kararlarını diğer yatırımcıların kararları hakkındaki tahminlerine dayandırdıklarında, piyasa fiyatları temelden dağılır ve daha oynak hale gelir. (Hakkio ve Keeton, 2009)

Özellikle borç verenler ve borç alanlar ile finansal varlıkların alıcıları ve satıcıları arasında artan bilgi asimetrisi, karşı tarafın varlığın gerçek değeri hakkında daha fazla bilgi sahibi olduğu durumları ifade eder. Bilgilerdeki bu farklılıklar, ters seçime veya moral tehlikelere yol açabilir ve bu da ikincil piyasalardaki varlıkların ortalama fiyatlarının düşmesinin yanı sıra ortalama borçlanma maliyetinin artmasına yol açar. Hakkio ve Keeton (2009), finansal stresin bilgi asimetrisini artırmasının iki nedeni olduğunu belirtmektedir: 1) borç alanların veya varlıkların kalitesindeki değişkenlik artabilir ve 2) borç verenlerin borç alanlar hakkındaki bilgilerinin doğruluğuna olan güveni azalabilir.

Riskli varlıkları elde tutma isteğinin azalması veya kaliteye kaçış, borç verenlerin ve yatırımcıların riskli yatırımlardan daha yüksek beklenen getiri talep etmelerine neden olur. Bu durum, riskli borçlular için borçlanma maliyetini artıracaktır. Ayrıca, yatırımcılar gelecekteki gelirlerinden daha az emin olduklarından, finansal stresle birlikte yatırımcıların risk iştahı azalır.

Likiditeye kaçış veya likit olmayan varlıkları elde tutma isteğinin azalması benzer bir kavramdır. Artan finansal stres sırasında, yatırımcılar tipik olarak iki nedenden dolayı likit olmayan varlıkları elde tutmaya daha az istekli olurlar: 1) Yatırımcılar beklenmedik nakit ihtiyaçlarına karşı korunmaya istekli olduklarından likit varlıklara olan talep artar ve 2) Ters seçimin ardından piyasa değerleri düştükçe varlıkların algılanan likiditesi azalır ve yatırımcılar bu varlıkları kayda değer bir kayıpla karşılaşmadan satılamayacakları için likit olmayanlar olarak görürler.

Hollo vd., (2012), bu özelliklerin, daha yüksek varlık fiyatı oynaklığı, büyük varlık değerlendirme kayıpları veya daha geniş temerrüt ve likidite riski primi gibi gözlemlenebilir finansal stres belirtileri aracılığıyla izlenebileceğine işaret etmektedir. Bu durum, Hakkio ve Keeton'ın (2009) finansal stres özelliklerinin, en azından bir dereceye kadar, bu makalede oluşturulan Finlandiya için FSE de kullanılan standart finansal piyasa göstergeleri tarafından yakalanmasına yol açmaktadır. Bu tür stres özelliklerinin tam olarak ölçülmesi zor olsa da ve finansal stres üzerindeki genel seviyenin nasıl ölçüleceği sorusu daha az bir netlikte, finansal stres endeksleri ile bu soruna olası bir çözüm sunmaktadır. (Huotari, 2015)

Bir finansal stres endeksi, birkaç stres göstergesini tek bir istatistikte birleştirerek finansal sistemdeki mevcut stres durumunu ölçer. 28 OECD ülkesi için finansal stres endeksi oluşturulurken dört kriter kullanılmaktadır: Endeks tüm finansal sistemi kapsamalı ve dahil edilen göstergeler birçok ülke için üçer aylık sıklıkta uzun bir süre boyunca mevcut olmalı, karşılaştırılabilir olmalı ve teorik beklentiler doğrultusunda kriz finansal stresle ilgili olmalıdır. Sonuçlar; FSE' nin krizlerin ortaya çıkmasıyla açıkça ilişkili olduğunu göstermesine rağmen, FSE ile bir krizin başlangıcı, özellikle bir bankacılık krizinin başlangıcı arasında yalnızca çok zayıf bir ilişki olduğunu göstermektedir. (Vermeulen vd. 2015)

Finansal stres endeksleri, politika yapıcılar tarafından finansal istikrarı izlemek için bir araç olarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Kliesen vd., 2012 öne sürdüklerine göre: FSE ler, artışların bir kriz olasılığının arttığını gösterdiği bir zaman serisi değerleri yaratarak finansal

istikrarsızlığı izlemeye çalışmaktadır. Oet vd., 2012, göre; bu tür bir FSE izleme aracı, sistemik riski akıllıca gözlemlene ve finansal sistem koşullarını sürekli olarak değerlendirme yeteneğini özel olarak destekleyebilir. Bu araç, halkın finansal sistemdeki stres faktörlerini gözlemlenmesini sağlayacak ve uyarılar sağlayarak bilgi belirsizliğini dağıtmaya yardımcı olacak ve risk yöneticilerine önlem almaları için zaman tanıyacaktır.

4.FİNANSAL STRES ENDEKSLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Finansal stres endeksleri bir ülke veya birçok ülkeler grubu için oluşturulmuştur. Genel olarak, tek bir ülke için stres endeksleri, birçok ülke için stres endekslerinden daha fazla göstergelyi tek bir istatistikte birleştirmektedir. Çoğu çalışmada piyasa verileri kullanılmaktadır ancak bazı çalışmalarda örneğin, Hollo vd., 2012 hem karma piyasa verileri ve hem de bilanço verileri kullanılırken Morales ve Estrada, 2010 yalnızca bilanço verilerini dikkate almaktadır.

Araştırmacılar, göstergeleri toplu bir stres indeksinde birleştirmek için farklı yollar kullanmışlardır. Çoğu çalışmada standartlaştırılmış değişkenlerin ortalaması alınırken, diğer çalışmalarda temel bileşenler kullanılmaktadır (Illing ve Liu 2006; Hakkio ve Keeton 2009). Hollo vd., (2012), sistemik stres seviyesini ölçmek için stres göstergelerinin korelasyon yapısını hesaba katan portföy teorisine dayalı toplama şemaları kullanmışlardır.

Finansal stres endeksleri farklı amaçlar için kullanılmaktadır. Cardarelli vd., (2011), finansal stres ile ekonomik yavaşlamalar arasındaki ilişkiyi incelemek için 1980'den 2007' ye kadar 17 gelişmiş ekonomi için stres endekslerini kullanmaktadır. Bulguları, bankacılık sıkıntısı ile karakterize edilen finansal kargaşa dönemlerinin, esas olarak menkul kıymetler veya döviz piyasalarındaki stres dönemlerine göre daha derin ve daha uzun düşüşlerle ilişkili olma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca, bankacılıkla ilgili finansal stresle ilişkili durgunluklar, öncesinde finansal stresin olmadığı durgunluklardan en az iki kat daha uzun sürme eğilimindedir. Aynı şekilde Çevik vd., (2013), finansal stres ile ekonomik aktivite arasındaki ilişkiyi incelemek için Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya ve Rusya için bir finansal stres endeksi kullanmaktadır. İki değişkenli VAR lara dayanan dürtü tepki fonksiyonları, finansal stres ile bazı ekonomik faaliyet ölçütleri arasında önemli bir ilişki olduğunu göstermektedir. Islami ve Kurz-Kim (2013), Euro bölgesi için bir FSE inşa ederek ve son bankacılık krizi ve Euro bölgesi devlet borç krizleri sırasında reel ekonomi için öngörü yeteneğini incelemişlerdir. Bu yazarlar, FSE ların Euro STOXX 50 oynaklık endeksinden daha iyi performans gösterdiği sonucuna varmışlardır. Kanıtları, mali stresin reel ekonomi

üzerindeki olumsuz etkisinin, son mali kriz ve Euro bölgesi ülke borç krizleri sırasında üç aylık bir gecikme süresine sahip olduğunu göstermektedir.

Oet vd., (2012), finansal kurlsızlaştırmanın etkisini analiz etmek için kendi FSE' lerini kullanmışlardır. Sonuçları, sistemik stres bölümlerinin sıklığının ABD finansal deregülasyon öncesi ve ABD-finansal deregülasyon sonrası tutarlı kaldığını göstermektedir. Bununla birlikte, finansal deregülasyon sonrası dönemde, sistemik stres yayılma hızı yavaşlamaktadır, ancak sistemik stresten kurtulma süresi de önemli ölçüde yavaşlamaktadır.

Balakrishnan vd., (2011), gelişmekte olan ülkeler için bir finansal stres endeksi geliştirerek ve gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki finansal stresin aktarım kanallarını incelemektedirler. Benzer şekilde, 25 gelişmekte olan piyasa için bir FSE kullanan Park ve Mercado Jr (2013), yalnızca gelişmiş ekonomilerdeki finansal stresin değil, aynı zamanda bölgesel ve bölgesel olmayan gelişen piyasa finansal stresinin de gelişmekte olan piyasalardaki yerel finansal stresi önemli ölçüde artırdığını bildirmektedir. Yurtiçi finansal şoklar yurtiçi FSE' lerdeki çeşitliliğin çoğunu açıklasa da bölgesel şoklar gelişmekte olan Asya piyasalarında önemli bir rol oynamaktadır.

Baxa vd., (2013), çeşitli merkez bankalarının (ABD-Fed, Bank of England, Avustralya Merkez Bankası, Bank of Canada ve Sveriges Riksbank) para politikasının son otuz yıldaki finansal stres dönemlerine tepki verip vermediğini ve nasıl tepki verdiğini analiz etmektedirler. Yazarlar; Cardarelli ve arkadaşlarının Finansal Stres Endeksini (2011) kullanarak, Merkez Bankalarının finansal stres karşısında politika duruşlarını değiştirdiklerini, ancak bu tür tepkilerin büyüklüğünün zaman içinde önemli ölçüde değiştiğini tespit etmişlerdir.

Çeşitli çalışmalarda finansal stresin önde gelen göstergeleri belirlenmeye çalışılmıştır. Örneğin, Misina ve Tkacz (2009), lineer bir çerçeve içinde, yerel kredi büyümesinin, tüm ufuklarda Kanada için finansal stres endeksinin en iyi tahmin edicisi olduğunu ve bunun temel modele kıyasla marjinal olarak daha düşük tahmin hatalarına neden olduğunu, varlık fiyatlarının ise değişme eğiliminde olduğunu ve doğrusal olmayan durumlara izin verildiğinde stresin daha iyi tahmin edici olduğunu bildirmektedirler. Slingenberg ve de Haan (2011), Misina ve Tkacz'ın (2009) çalışmasını 13 OECD ülkesine genişletmişlerdir. Sonuçları, finansal stresi tahmin etmenin zor olduğunu göstermektedir. Yalnızca kredi büyümesi, çoğu ülke için bir miktar tahmin gücüne sahiptir. Diğer bazı değişkenler bazı ülkeler için öngörücü güce sahiptir, ancak diğerleri için değildir.

5.SONUÇ

Risk kavramı genellikle olumsuz bir çağrışıma sahip olup, bir zarara uğrama tehlikesi veya zarar görme olasılığı gibi anlamlara gelmektedir. Finansal anlamda risk ise, beklenenle gerçekleşen arasındaki sapmadır. Risk kendi içerisinde sistemik risk ve sistemik olmayan risk olarak ikiye ayrılmaktadır. Finansal piyasalarda risk son derece önemli bir yere sahip olduğundan paydaşların risk yönetimine eğilmeleri zaruridir. Bu anlamda finansal stres ve finansal stres endeksi son derece faydalı araçlar olarak son yıllarda kıymet kazanmıştır. Finansal stresi, finansal piyasaların normal işleyişinin duraksaması ve/veya bozulması olarak tarif etmek mümkündür. Finansal stresi ortaya koymak ve takip etmek gayesiyle, finansal stresin ölçülmesi mühim bir duruma ulaşmış ve finansal stres endeksleri meydana getirilmiştir. Bu çalışmada öncelikle sistemik risk ve finansal stres kavramları, daha sonra finansal stres kavramının özellikleri, peşi sıra finansal stres endekslerine genel bir bakış açısı ortaya konmaya çalışılmıştır. Özellikle Türkiye gibi finansal kırılganlığı ne yazık ki yüksek olan bir ülkede finansal stres ve finansal stres endeksi kavramlarının çok daha dikkate alınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Balakrishnan, R., Danninger, S., Elekdag, S. and Tytell, I. (2011). The transmission of financial stress from advanced to emerging economies. *Emerging Markets Finance and Trade*, 47, 40-68. <https://www.jstor.org/stable/23047442> (Erişim Tarihi: 06.06.2023)

Baxa, J., Horváth, R. and Vašíček, B. (2013) Time-varying monetary-policy rules and financial stress: Does financial instability matter for monetary policy? *Journal of Financial Stability*, 9(1),117–138. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1572308911000520> (Erişim Tarihi: 09.06.2023)

Cardarelli, R., Elekdag, S. and Lall, S. (2011). Financial stress and economic contractions. *Journal of Financial Stability*, 7(2), 78-97. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1572308910000069> (Erişim Tarihi: 09.06.2023)

Carlson, M., Lewis, K. and Nelson, W. (2012). Using Policy Intervention to Identify Financial Stress. *Finance and Economics Discussion Series Working Paper 2012-02*, Federal Reserve Board, Washington, DC, USA. January 10 <https://www.federalreserve.gov/pubs/feds/2012/201202/201202pap.pdf> (Erişim Tarihi: 06.06.2023)

Cevik, E.I, Dibooglu, S. and Kutun, A.M. (2013). Measuring financial stress in transition economies. *Journal of Financial Stability*, 9(4), 597–611. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1572308912000617> (Erişim Tarihi: 08.06.2023)

De Bandt, O. and Hartmann, P. (2000). Systemic risk: a survey. Unpublished working paper. *ECB Working Paper Series No. 35*, November. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp035.pdf> (Erişim Tarihi: 08.06.2023)

- European Central Bank, (2009). Special Feature B: The Concept of Systemic Risk. *Financial Stability Review*, December, pp. 134-142. https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/fsr/art/ecb.fsrart200912_02.en.pdf (Erişim Tarihi: 08.06.2023)
- Grimaldi, M. B. (2010). Detecting and Interpreting Financial Stress in the Euro Area. ECB Working Paper Series No. 1214, European Central Bank, Frankfurt, Germany. June <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/153648/1/ecbwp1214.pdf> (Erişim Tarihi: 09.06.2023)
- Hakkio, C. S. and Keeton, W. R. (2009.) Financial stress: what is it, how can it be measured, and why does it matter? *Economic Review* 94(2), 5-50. https://econpapers.repec.org/article/fipfedker/y_3a2009_3ai_3aqii_3ap_3a5-50_3an_3av.94no.2.htm (Erişim Tarihi: 08.06.2023)
- Hollo, D., Kremer, M. and Lo Duca, M. (2012). CISS-a composite indicator of systemic stress in the financial system. Unpublished working paper. ECB Working Paper No. 1426. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1426.pdf> (Erişim Tarihi: 11.06.2023)
- Huotari, J. (2015). Measuring financial stress – A country specific stress index for Finland, Bank of Finland Research Discussion Papers, No. 7/2015, ISBN 978-952-323-034-7, Bank of Finland, Helsinki, <https://nbn-resolving.de/urn:nbn:fi:bof-201503171116> (Erişim Tarihi: 10.06.2023)
- Illing, M. and Liu, Y. (2006). Measuring financial stress in a developed country: An application to Canada. *Journal of Financial Stability*, 2(3), 243-265. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1572308906000301> (Erişim Tarihi: 10.06.2023)
- Islami, M. and Kurz-Kim, J. R. (2014). A single composite financial stress indicator and its real impact in the euro area. *International Journal of Finance & Economics*, 19(3), 204-211. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/ijfe.1483> (Erişim Tarihi: 08.06.2023)
- Kliesen, K.L, Owyang, M.T. and Vermann, E.K (2012). Disentangling diverse measures: A survey of financial stress indexes. *Federal Reserve Bank of St. Louis Econ Rev* 2012:369–397. <https://files.stlouisfed.org/files/htdocs/publications/review/12/09/369-398Kliesen.pdf> (Erişim Tarihi: 08.06.2023)
- Louzis, D. P, and Vouldis, A. T. (2013). A Financial Systemic Stress Index for Greece. ECB Working Paper No 1563, European Central Bank, Frankfurt, Germany. July <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1563.pdf> (Erişim Tarihi: 09.06.2023)
- Misina, M. and Tkacz, G. (2009). Credit, asset prices, and financial stress. *International Journal of Central Banking*, 5,95–122. <https://www.ijcb.org/journal/ijcb09q4a5.pdf> (Erişim Tarihi: 11.06.2023)
- Monin, P.J. (2019). The OFR Financial Stress Index. *Risks*, 7(1), 25 <https://www.mdpi.com/2227-9091/7/1/25> (Erişim Tarihi: 11.06.2023)
- Morales, M.A. and Estrada, D. (2010). A financial stability index for Colombia. *Annals of Finance* 6, 555–581. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10436-010-0161-7> (Erişim Tarihi: 09.06.2023)

Oet, M.V., Bianco, T., Gramlich, D. and Ong, S. (2012) Financial stress index: A lens for supervising the financial system. Federal Reserve Bank of Cleveland Working Paper 12/37. <https://ideas.repec.org/p/fip/fedcwp/1237.html> (Erişim Tarihi: 11.06.2023)

Park, C.Y. and Mercado Jr. R.V. (2013). Determinants of financial stress in emerging market economies. ADB Economics Working Paper 356. <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/30317/ewp-356.pdf> (Erişim Tarihi: 10.06.2023)

Pastor, L. and Veronesi, P. (2009). Learning in financial markets. National Bureau of Economic Research 14646. <https://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev.financial.050808.114428> (Erişim Tarihi: 09.06.2023)

Sandahl, J. F., Holmfeldt, M., Rydén, A. and Strömqvist, M. (2011). An Index of Financial Stress for Sweden. Sveriges Riksbank Economic Review, 2, 49–67 http://archive.riksbank.se/Upload/Rapporter/2011/POV_2/er_2011_2_forsssandahl_holmfeldt_ryden_stromqvist.pdf (Erişim Tarihi: 10.06.2023)

Slingenberg, J.W. and de Haan, J. (2011). Forecasting financial stress. De Nederlandsche Bank Working Paper 292. <file:///C:/Users/USER/Downloads/SSRN-id1951800.pdf> (Erişim Tarihi: 10.06.2023)

Vermeulen, R., Hoerberichts, M., Vaříček, B., Žigraiová, D., Šmídkova, K. and de Haan J. (2015). Financial Stress Indices and Financial Crises. Open Economies Review, 26, 383-406. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11079-015-9348-x> (Eriřim Tarihi: 09.06.2023)

ÜLKEMİZDEKİ KÜÇÜK ÖLÇEKLİ TİCARİ BALIKÇILIK

Doç. Dr. MÜRŞİDE DARTAY

Fırat Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi, 23119, Elazığ - Orcid: 0000-0001-8875-8702

ÖZET

Balıkçılık, çok boyutlu bir kararlar bütünüdür. Balıkçılığı etkin olarak yönetmek için öncelikle balıkçılığın tipine ve büyüklüğüne karar vermek gerekmektedir. Bu nedenle balıkçılık tipi ve balıkçılık ölçeği dikkate alınması gereken bir konudur. Ölçek, yönetim kavramının geçtiği tüm alanlarda önemlidir. Balıkçılık yönetiminde ölçeklendirme; ticari balıkçılık ve ticari olmayan balıkçılıkla karıştırılmaktadır. Oysa ki; küçük ölçekli ve büyük ölçekli balıkçılık olarak ele alınmaktadır. Yapılan balıkçılık eğer endüstriyel bir mali büyüklük arz ediyorsa doğal olarak bu "büyük ölçekli" balıkçılıktır. Amaç ticari olmakla birlikte yapılan balıkçılığın mali portresi küçükse ya da avlanan balık satılmıyor, sadece geçimlik düzeyde ise bu da "küçük ölçekli" balıkçılık grubuna girmektedir. Küçük ölçekli balıkçılık tipinde ise kıyısız alanlarda, boyu 12 metre ve altındaki küçük teknelerle yapılan mevsimlik, tam ya da yarı zamanlı çalışma sonucu elde edilen ürünlerin yerel ve iç pazara sunulduğu gününbirlik balıkçılık faaliyetleri yapılmaktadır. Türkiye, konumu itibarıyla en büyük balıkçılık pazarlarına sahip Asya ve yüksek oranda düzenli balıkçılık yönetim politikalarına sahip Avrupa kıtalarının birbirine bağlandığı önemli bir coğrafi bölgeye sahiptir. Anadolu yarımadası Batı Asya'yı temsil ederken, Trakya Doğu Avrupa'yı temsil eder ve bu yarımadaı çevreleyen dört farklı denizel su kütlesi bulunur. Oldukça yaygın ve değişken bir yapıya sahip olan küçük ölçekli balıkçılık, Karadeniz, Marmara Denizi, Ege Denizi ve Akdeniz olmak üzere farklı oşinografik karakterlere ve zengin biyolojik çeşitliliğe sahip su kütleleri ile çevrili kıyılarımızda, önemli bir balıkçılık faaliyetidir. Türkiye Milli Kooperatifler Birliği'nin çalışma raporuna göre Türkiye'de 551 adet aktif su ürünleri kooperatifi, 14 tane kooperatif birliği ve bir adet merkez birliği bulunmaktadır. Bu kooperatiflere bağlı avcılık yapan toplam balıkçı sayısı 30 bin 871'dir. Türkiye genelinde kayıtlı 14 bin 168 balıkçı teknesinin 12 bin 701 adedi yani yüzde 89,65'i boyu 12 metreden küçük teknelerden oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Balıkçılık yönetimi, Büyük ölçekli balıkçılık, Küçük ölçekli balıkçılık

1. GİRİŞ

Balıkçılığı etkin olarak yönetmek için balıkçılığın tipine ve büyüklüğüne uygun olarak ölçeğine karar vermek gerekir. Ölçek, yönetim kavramının geçtiği tüm alanlarda önemlidir. Eğer balıkçılığı çok boyutlu bir kararlar bütünü olarak ele alırsak bu durumda balıkçılık tipinden daha çok balıkçılık ölçeğini dikkate almak durumundayız. Zira balıkçılığın tipi ne olursa olsun sonuçta hangi ölçekte yapıldığı öncelikli konudur. Yapılan balıkçılık eğer endüstriyel bir mali büyüklük arz ediyorsa doğal olarak bu "büyük ölçekli" balıkçılıktır. Amaç ticari olmakla birlikte yapılan balıkçılığın mali portresi küçükse ya da avlanan balık satılmıyor, sadece geçimlik düzeyde ise bu da "küçük ölçekli" balıkçılık grubuna girer Küçük ölçekli balıkçılık kavramı, büyük ölçekli balıkçılık kavramı kadar kolay bir kavram değildir. Bizim ülkemizde küçük ölçekli balıkçılığın geleneksel balıkçılık, kıyı balıkçılığı, küçük balıkçılık gibi kavramlarla ifade edildiğini görüyoruz. Ancak küçük ölçekli balıkçılığın, büyük ölçekli balıkçılıktan nasıl ayrıldığını açıklamak o kadar kolay değildir (Sarı, 2015) _Kıyasal alanlarda, boyu 12 metre ve altındaki küçük teknelerle yapılan mevsimlik, tam ya da yarı zamanlı çalışma sonucu elde edilen ürünlerin yerel ve iç pazara sunulduğu günü birlik balıkçılık faaliyetlerine küçük ölçekli balıkçılık (small-scale fisheries) denir (Göktürk ve Deniz, 2016; 2017). Küçük ölçekli balıkçılığın günümüz dünyasındaki bu tanımı, aslında en temel gıda ve yaşam ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için yüzyıllardır sürdürülen bir 'zanaatın' ticari ve yönetsel kategorizasyonudur. Olta ve ağlar gibi küçük ölçekli balıkçılıkta kullanılan pek çok av aracının tarihi milattan öncesine kadar uzanır. Kullanılan bu av araçları, yıllar boyunca işleyiş prensipleri değişmeden, sadece yapım malzemelerinde çeşitli değişiklikler yapılarak günümüze kadar kullanılmıştır. Türkiye'nin deniz alanları yapısı gereği büyük farklılıklar gösterir. Farklı oşinografik karaktere sahip denizlerle çevrili Türkiye'nin, kıyılarında sürdürülen Küçük ölçekli balıkçılık yapısı da birbirinden farklıdır. Dolayısıyla tür dağılımı, bolluğu ve habitatlara bağlı olarak küçük ölçekli balıkçılık'da kullanılan av araçları ve avcılık yöntemleri ile beraber avlanan ürün miktarları da birbirinden karakteristik olarak ayrılmaktadır. Gerek avlanan türler ve gerekse yöresel av araçlarındaki çeşitlilik, tüm çevresel ve biyolojik faktörlerle birlikte düşünüldüğünde Küçük ölçekli balıkçılık 'ün aslında yöresel olarak ele alınması ve düzenlenmesi gereken bir sektör olduğu görülmektedir.

ÜLKEMİZDEKİ KÜÇÜK ÖLÇEKLİ BALIKÇILIK

Türkiye, konumu itibarıyla en büyük balıkçılık pazarlarına sahip Asya ve yüksek oranda düzenli balıkçılık yönetim politikalarına sahip Avrupa kıtalarının birbirine

bağlandığı önemli bir coğrafi bölgeye ev sahipliği yapmaktadır. Anadolu yarımadası Batı Asya'yı temsil ederken, Trakya Doğu Avrupa'yı temsil eder ve bu yarımadalara çevreleyen dört farklı denizel su kütlesi bulunur. Gerek iç sular gerekse denizel alanlarda, yüksek besin değerine sahip ve önemli ekonomik getirisi olan türlerin avcılığının yüzyıllardır devam etmektedir.

Ülkemiz Küçük ölçekli ticari balıkçılık açısından incelendiğinde, balıkçılık faaliyetlerinin sahip olduğu bu canlı ve değişken karakter nedeniyle bölgelere göre değişen farklı yapılara sahip olduğu görülür. Küçük ölçekli balıkçılık, Karadeniz, Marmara Denizi, Ege Denizi ve Akdeniz olmak üzere farklı oşinografik karakterlere ve zengin biyolojik çeşitliliğe sahip su kütleleri ile çevrili kıyılarımızda, önemli bir balıkçılık faaliyetidir. Türkiye Milli Kooperatifler Birliği'nin raporlarına göre Türkiye'de su ürünleri alanında denizlerde ve içsularda 551 adet su ürünleri kooperatifi, 14 tane kooperatif birliği ve bir adet merkez birliği bulunmaktadır. Bu kooperatiflere bağlı avcılık yapan toplam balıkçı sayısı 30 bin 871'dir. Türkiye genelinde kayıtlı 14 bin 168 balıkçı teknesinin 12 bin 701 adedi yani yüzde 89,65'i boyu 12 metreden küçük teknelerden oluşmaktadır(WWF,2022). Balıkçılık yoluyla sağlanan toplam ürün miktarına bakıldığında Karadeniz her zaman ilk sıradadır. Ülkemizin Dünya balıkçılığındaki yeri % 6'sına katkı yapmaktadır. Bu katkının % 86,4'ünü denizlerden, % 13,6'sını ise iç sulardan sağlanmaktadır. Denizlerdeki avcılığın % 73,1'i Karadenizden karşılanmaktadır. Karadenizin % 65,7'si Orta ve Doğu Karadeniz'den avlanmıştır. (Zaman, 2005). Küçük Ölçekli balıkçılık açısından tekne boyları dağılımına bakıldığında, Karadeniz 5 bin 131 adet 12 metre altında kayıtlı tekne sayısı ile tüm denizlerimiz içinde birinci sıradadır. Günümüzde de önemli bir yere sahip olan bu bölge, pelajik türlerin bolluğu ve balıkçılığıyla tanınır. Karadeniz'den sonra tarih boyunca (Antik Çağ'dan beri-M.Ö. 6000'ler) önemli balıkçılık merkezlerinin yer aldığı diğer bir bölge ise Marmara'dır ve pek çok tarih yazarı, bölgedeki avcılık/balıkçılık faaliyetlerinin öneminden sıkça bahsetmiştir. Bölge sınırları içerisinde yer alan bazı kentler balıkçılıktan elde ettikleri gelirleriyle ön plana çıkmıştır. Sığ sularda kurulan ve küçük ölçekli balıkçılık açısından en önemli avcılık yöntemlerinden biri olan dalyanlar, bu bölgede oldukça fazla sayıda bulunmalarına, Bizans ve Osmanlı imparatorlukları tarafından yasal düzenlemelerle işletilmelerine rağmen günümüzde neredeyse yok olmaya yüz tutmuştur (Doğan, 2011). Marmara deniz üretim alanındaki balıkçı ve balıkçılıkla geçimini sağlayanların sayısı 7 bin 453'tür (WWF, 2022).

Ege Denizi, jeomorfolojik yapısı itibarıyla oldukça fazla sayıda irili ufaklı körfez ve koylara bölünmüştür ve Türkiye'nin en uzun kıyı şeridinde sahiptir. Bu yapısı ve kıta sahanlığının dar olması nedeniyle çoğunlukla güneybirlik yapılan kıyı balıkçılığı öne çıkmıştır. Küçük Ölçekli balıkçılık açısından da geçmişten gelen önemini günümüzde de sürdürmektedir. Tür sayısı bakımından zengin olmasına rağmen üretim miktarı yüksek değildir. Ancak, ticari değeri yüksek mercan, barbunya, dil gibi balıklar Ege Denizi balıkçılığında önemli yer tutar (Danışman, 2013). Bölgede toplam 61 adet balık tür bulunmaktadır. Ege Denizi'nde sayıları 5 binden fazla olan boyu 12 metrenin altında kayıtlı tekne sayısı son 11 yılda giderek azalmış ve 3 binlere kadar düşmüştür. Bu dönemdeki ortalama tekne sayısı 4 bin 360 adettir ve son kayıtlara göre de 3 bin 808 tekne mevcuttur. Türkiye küçük ölçekli balıkçılıkta tekne sayısı bakımından diğer bölgelere göre en az sayıda kayıtlı tekne barındıran bölge Akdeniz'dir. Diğerlerine göre daha fazla tür çeşitliliğine sahip olan Akdeniz kıyılarında yapılan balıkçılıkta, özellikle trollerde, birden fazla türün hedeflendiği (multi-species) avcılık oranı çok yüksektir. Bununla birlikte Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla göç eden Lesepsiyen (Kızıldeniz göçmeni) türlerden bazıları da son yıllarda küçük ölçekli balıkçılık tarafından avlanarak ticari olarak değerlendirilmektedir.

İç sularda küçük ölçekli balıkçılıkta; 8333 km'lik kıyı şeridi, 177.714 km uzunluğunda 33 adet akarsu, 200 adet doğal göl, 293 adet baraj gölü ve 1000 adet göletten oluşan 26×10^6 ha'lık su yüzey alanı ile zengin bir su ürünleri üretim potansiyeline sahiptir. İç sular, yaklaşık 250 binden fazla balıkçıya istihdam oluşturmaktadır. Balık avcılığı bölgesel olarak, birinci sırada Doğu Anadolu Bölgesi daha sonra İç Anadolu bölgesi izlemektedir. Ülkemizde içsullarda 3.102 adet tekne bulunmaktadır. Bu teknelerin 2477 adedinin ruhsatlı olduğu bildirilmiştir. Ayrıca bu teknelerin uzunluğu 5-7,9 m aralığındadır. Ülkemizde küçük ölçekli balıkçılıkta toplamda 20.100 adet ruhsatlı balıkçı teknesi olduğu tespit edilmiştir.

Ülkemizde son 10 yıldaki balıkçılıktan yapılan üretim ve istihsal değerleri Çizelge 1'de gösterildiği gibidir.

Çizelge1. Türkiye’de 2013-2022 yıllarındaki üretim ve istihsal miktarları (ton)

(Ton - Tonnes)

Yıl	Toplam	Deniz ürünleri	Yetiştiricilik üretimi	İç su ürünleri
Year	Total	Sea products	Aquaculture production	Inland water products
2013	607 515	339 047	233 394	35 074
2014	537 345	266 078	235 133	36 134
2015	672 241	397 731	240 334	34 176
2016	588 715	301 464	253 395	33 856
2017	630 820	322 173	276 502	32 145
2018	628 631	283 955	314 537	30 139
2019	836 524	431 572	373 356	31 596
2020	785 811	331 281	421 411	33 119
2021	799 844	295 018	471 686	33 140
2022	849 808	301 747	514 805	33 256

Kaynak: (TÜİK, 2023)

2022 verilerine göre balıkçılıkla elde edilen toplam istihsal 849.808 ton, deniz ürünleri avcılığı 301.747 ton, iç sularda avlanan su ürünleri miktarı 33,256 ton ve yetiştiricilikten elde edilen su ürünleri miktarı 514, 805 ton olmaktadır. Bir önceki yıla göre % 6 artış olduğu tespit edilmektedir.

SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Kıyusal alanlarda yaşayan balıkçıların ve mesleği balıkçılık olan toplumların refahı, avcılık alanlarının sağlığının korunması açısından küçük ölçekli balıkçılığın sürdürülebilirliğinin sağlanması tüm ülkemizde önem taşımaktadır. Küçük ölçekli balıkçılığın sürdürülebilirliğinin sağlamanın en önemli adımı ekosistem yaklaşımli balıkçılık yönetiminin hayata geçirilmesidir. Ekosistem yaklaşımli balıkçılık yönetimi, türlerin birbirleriyle olan ilişkisi (besin ağı), bölgenin sıcaklık, tuzluluk, akıntılar, çözünmüş oksijen değerleri gibi temel tanımlayıcı koşullarının yanı sıra başta balıkçılık faaliyeti olmak üzere insan etkisi göz önünde bulundurularak uygulanan bir yaklaşımdır ve geleceğe yönelik bir model sunar (WWF, 2013). Ülkemizde Denizlerimize kıyısı bulunan ülkeler ile Avrupa Komisyon yetkilileri, Deniz ortamının ve küçük ölçekli balıkçılığın sürdürülebilir geleceğini güvence altına almak amacıyla 25-26 Eylül 2018 tarihlerinde Malta’da Küçük Ölçekli Balıkçılık konferansı düzenlemişlerdir. Dünyada aşırı avlanmanın en fazla olduğu bölgeler arasında bulunan Akdeniz ve Karadeniz’de balıkçılığın sürdürülebilirliği için atılması için kararlar alınmıştır. küçük ölçekli

balıkçılık 300 bin kişiye iş olanağı sağlayarak sektörün %60'ını temsil etmektedir. Ancak aşırı ve yanlış avlanma, kaynakların %80'inden fazlasının tüketilmesine ve stokların önemli ölçüde azalmasına neden olmaktadır. Bu durum, gelir kaynakları azalan ve yaşamları deniz kaynaklarına bağlı olan küçük ölçekli balıkçılar ve aileleri için de ciddi bir risk oluşturmaktadır. Konferansta WWF, FAO, GFCM Küçük Ölçekli Balıkçıların Dostları Platformu kurulmasına karar vermişlerdir. Bu Platformun, küçük ölçekli balıkçılığın daha rekabetçi ve sürdürülebilir bir sektöre dönüştürülmesi için paydaşlar arasında işbirliğine olanak sağlayacağı görüşünü desteklemektedir. Ülkemizde iç sularda küçük ölçekli balıkçılıkta uygulanan koruma tedbirleri mevcuttur. Bu kapsamda, mevcut su kaynaklarının korunması, sürdürülebilir balıkçılık ilkelerinin uygulanması, su ürünleri avcılığına ilişkin yükümlülük, sınırlama ve yasaklar getirilmiştir. Sürdürülebilir avcılığın en verimli şekilde hayata geçirilmesi; av baskısının azaltılması, balıkçılarımızın sosyo-ekonomik olarak desteklenmesi gerekmektedir. İçsu balıkçılık sektörünün örgütlenmesi konusu ise, ülkemizde su ürünleri sektörüne ilişkin örgütlerin AB standartlarına uyumlu, daha etkin ve daha işlevsel yapıya kavuşması gereği ile paralellik arz etmektedir. Sonuç olarak; ülkemizde Küçük ölçekli balıkçıların, balıkçılık yönetiminde ve ekosistemlerin korunmasında aktif rol üstlenmeleri gerekliliği önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Anonim. Su Ürünleri Su Ürünleri Yönetmeliği. Resmi Gazete Sayı: 22223

Tarih: 10.03.1995

Anonim. 3/1 Numaralı Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Tebliğ

FAO Small-scale fisheries-Web Site. Small-scale fisheries. FI Institutional Websites. In:2023.

FAO, The State of World Fisheries and Aquaculture 2016. Contributing to food security and nutrition for all. Rome. 200 pp.2016.

Danisman, K. I., Ege Bölgesi Balıkçı Filosunun Sınıflandırılması ve Balıkçılık Kapasitesinin Barınak Bazlı Alansal Dağılımı. Journal of ETA Maritime Science 1, 1-6.2013.

Doğan, F. Osmanlı'da Boğaziçi'nde Balıkçılık (18. Yüzyıl -20.yüzyıl). Tarih Okulu, Mayıs - Ağustos 2011, Sayı X, 39-57.2011

Gokturk D, Deniz T. Characterisation and management of sustainable small-scale fisheries: A case study on Princes' Islands,Sea of Marmara. International Journal of Management and Applied Science 3 (2): 66-70.2017.

Zaman, M., Orta ve Doğu Karadeniz'de Balıkçılık. Doğu Coğrafya Dergisi; Cilt 10, Sayı 13: 31-77.2005.

Göktürk D, Deniz T. Evaluation of Small-scale fisheries in Princes' Islands, Istanbul. KSU J Nat Sci 19(4): 412-421.2016.

Göktürk D, Deniz T, Development of Sustainable Small- Scale Fisheries Management in Turkey. Journal of Aquaculture & Marine Biology, 6 (1): 00142, 1-5.2017.

WWF. Sürdürülebilir Küçük Ölçekli Balıkçılık İçin "Ortak Yönetim. ISBN: 978-605-86596-4-3. 2022.

TÜİK, 2013-2022. Türkiye İstatistik Kurumu, Su ürünleri.istatistikleri. <http://tuik.gov.tr/Start.do> [Erişim: 15 Ağustos 2023].

AVCILIK VE STOK İLİŞKİSİ

Doç. Dr. Mürşide DARTAY

Fırat üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi, 23119, Elazığ -Orcid ID: 0000-0001-8875-8702

ÖZET

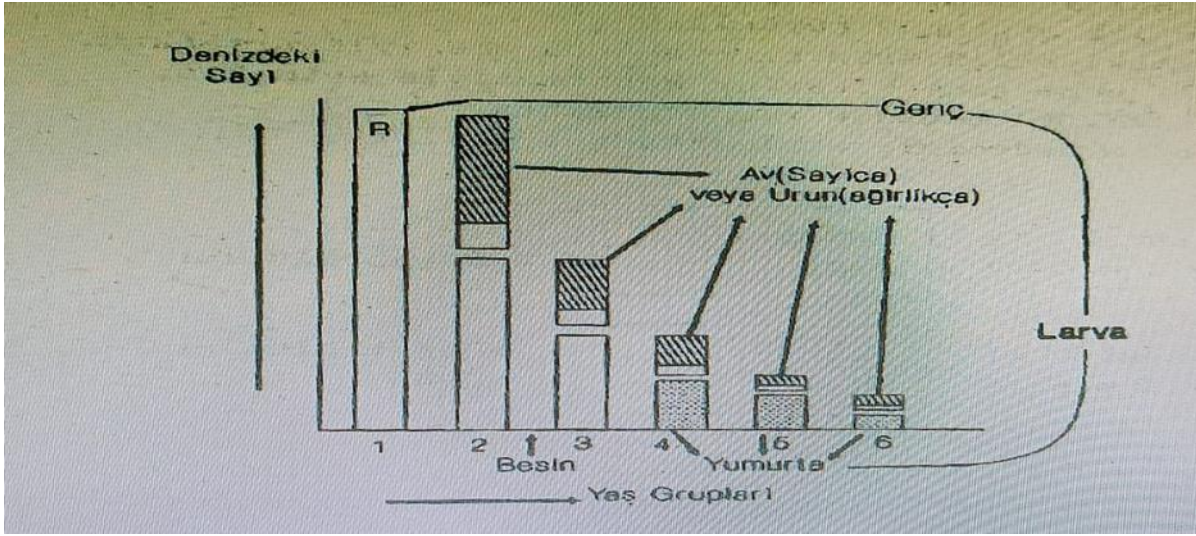
Doğal su kaynaklarının, tükenmez ve sonsuzluğuna inanılsa da kısa süre içinde bu kaynakların tükenme tehlikesi ile karşı karşıya olduğu zamanla anlaşılmaktadır. Bu nedenle bilinçsizce yapılan avcılık neticesinde sürdürülebilir avcılığın önemi gün geçtikçe önem arz etmektedir. Avcılık ve stok ilişkisi arasındaki ince ayar balık popülasyonlarının sürekliliğini sağlarken, aynı zamanda avcılıkta sürdürülebilir bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Stoku olumsuz yönde etkileyecek av miktarının belirlenmesi çok önemlidir. Bu durumda balık stokunda büyüme hızını nelerin etkilediğini bilmek önem taşımaktadır. Avlama gücü arttıkça avcılık ölümü artar ve stok büyüklüğü düşer. Sabit stok ile avlama gücü arasında ters bir ilişki bulunur. Bazı türlerin avlanmasının yasaklanması, av sahalarının kısmen veya tamamen avcılığa kapatılması bireylerin veya bazı stokların korunması amacıyla uygulanır. Stoklardaki balığa üreme şansı vermek gerekmektedir. Aksi halde stoklardaki verim aşırı avcılık ya da kaçak avcılık gibi sebeplerle düşmektedir. Avcılık ve stok arasındaki denge sürdürülebilir optimum balıkçılık ön plana çıkarmaktadır. Stokların korunması Avcılığın optimum seviyede yapılmasıyla mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Avcılık, Stok, Optimum balıkçılık, Verim

GİRİŞ

Balık Stoku denilince, bir türe ait olan, belirli bir bölge içerisinde belirli zamanda üreyen bireyler topluluğu akla gelmektedir. Stok ünitesi, üreme, büyüme ve popülasyon olarak oluştuğu gibi, aynı ölüm parametreleri homojen olan bir da tanımlanabilir. Stoklar O tek türden türe ait farklı stoklar da oluşabilmektedir. Bir balık bireyi kendi stokundan ayrılıp diğerlerine karışmaz, ancak bir balık stoku diğerine katılabilir. Stok parametrelerinin ve stok büyüklüğünün tahmin edilebilmesi için bir stokun diğer stoktan ayırt edilmesi gerekir (Sarı,2015). Avcılık ve stok sürekliliği arasındaki ince ayar balık popülasyonlarının sürekliliğini sağlarken, aynı zamanda avcılıkta sürdürülebilir bir yaklaşımın benimsenmesinde yatmaktadır. Yani bir taraftan stoklar sürekli olacak, diğer taraftan avcılıkla uğraşanların kârı hiç düşmeyecektir. Bunu sağlayan av oranına "optimum balıkçılık oranı" denilmektedir. Optimum, diğer bir ifade ile ideal balıkçılık üzerinde çok konuşulan ancak pratikte dünyada henüz hiç uygulanamamış bir kavramdır.

Bu durumda avcılık-stok dengesini açıklayabilmek için daha çok ve gerçekçi değişkene dayanan matematik modellere ihtiyaç vardır. Baranov yaklaşımı her ne kadar sorunlar içerse de bugün de kullanılan birçok modelin temelini oluşturmuştur ve bu yüzden tarihi bir değeri vardır (Bingel, 2002). Birleşmiş Milletler Balık Stokları Antlaşmalarına göre (UN, 1995); ülkeler, deniz canlı kaynaklarını korumak ve deniz çevresini muhafaza etmek amacıyla balık stoklarının korunması, yönetimi ve sömürülmesi konularını ele almaktadır. Bir balık popülasyonunda avcılık veya doğal ölümlerle meydana gelen azalmalar ,stoğa katılan yeni bireylerle dengelenmektedir. Ölüm oranı değişmediği sürece popülasyona yeni bireylerin katılma oranı ,göçler olmadığı takdirde popülasyon yıllarca denge durumunu koruyabilir (Şekil 1).

Şekil 1. Balık stoklarının yaşam sirkülasyonu

Avlama yapılan veya hiç avlama yapılmayan yerlerde popülasyonda balık sayıca artar. Aşırı kalabalık nedeniyle birey başına düşen besin miktarı azalır ve bu da balıkların büyüme hızında azalmasına neden olacaktır. Artan stok yoğunluğu sonucunda genellikle doğal ölüm oranını da artar. Çünkü hastalık parazit ve kanibalizmin artması söz konusudur. Büyüme besinin azalmasıyla bireylerin cinsi olgunluğa ulaşmaları gecikir ve yeni birey katılımı azalır. Az avlanan bir popülasyonda yaşlı balık oranı da fazladır. Yaşlı balıkların besini değerlendirme ve ete çevirme oranı düşüktür. En azından yumurta ve sperm üretmek için bir kısım yemi kullanır. İyi beslenmeyen ebeveynlerin yumurta kalitesi de düşüktür. Yaşlı ve büyük balıklar daha büyük yemleri tüketirler. Böylece besin piramidinde bir basamak daha oluşur. Her ne kadar bu durum, küçük balıklar tarafından tüketilmeyen bir besin kaynağının değerlendirilmesi konusunda olumlu etkide bulunursa da besin zincirinde bir halkanın artmasının temel besinlerin değerlendirilme oranını düşürdüğü unutulmamalıdır. Özetle az avlanan veya avlanmayan popülasyonlarda balık sayısını fazla olmakla birlikte ağırlıkça daha az bir ürün elde edilir ve bu da ekonomik olmayan bir durumdur. Bu tip stoklarda da bir denge durumu vardır büyüme doğal ölümlerle dengelidir. Ancak avlama gücünün artırılması doğal ölümler nedeniyle ölecek balıkların da avlanmasını sağlayacağından rasyonel işletmecilik için aşırı popülasyon durumunda yapılacak işlem avlama çabasının önceden belirlenecek optimum bir düzeye kadar arttırılmasıdır. Bunun tersi bir durum da söz konusu olabilir. Popülasyona yeni bireylerin katılma oranı ve doğal ölüm oranının düşmediği, ancak avlamanın arttığı düşünülürse, bu

durumda artan avlama nedeniyle daha yüksek bir ölüm oranı olacağından ve av aracının seçiciliğine bağlı olarak belirli bir büyüklükten fazla olan balıklar avlanacağından ilk dönemlerde yüksek bir ürün elde edilir. Ancak populasyon sayıca ve ağırlıkça azalır ve ileri aşamada avlanan balıkların ortalama boy ve ağırlığı giderek azalır. Sonuçta çoğu genç ve küçük balıklardan ibaret bir populasyon oluşur. Bu giderek elde edilen ağırlıkça av miktarının da azalmasına yol açacaktır. Çünkü avlanan balıklar daha çok küçük balıklardan oluşacaktır.

Aşırı avlama (overfishing) denilen bu durumun tipik belirtileri:

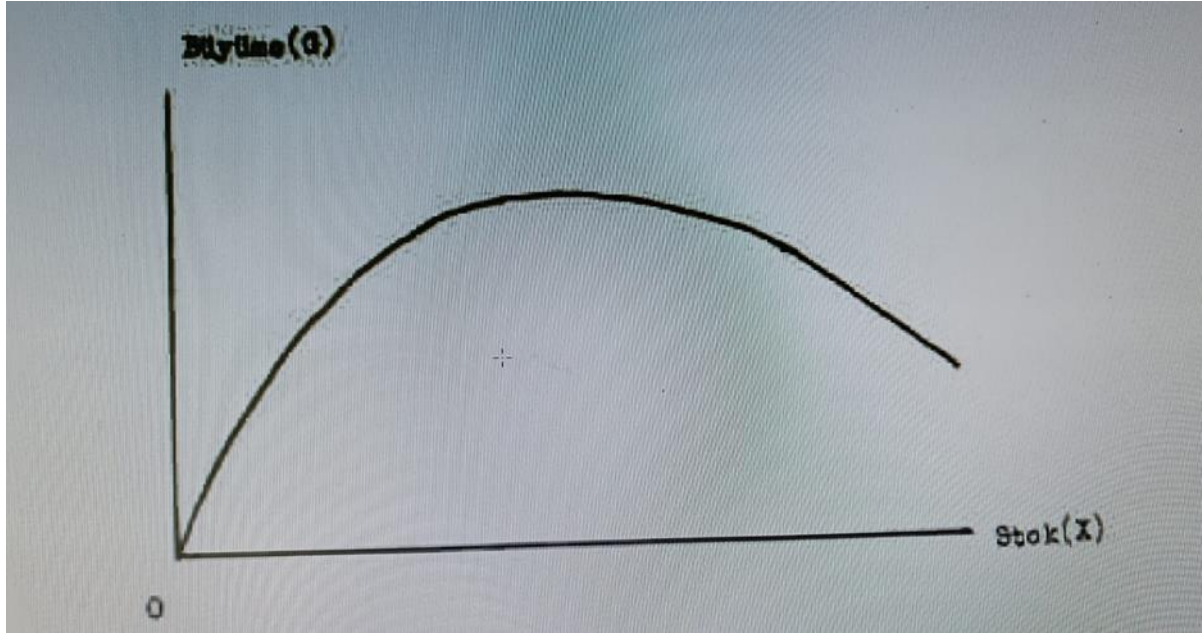
- a) Birin cabada av miktarının azalması,
- b) Büyük balıkların azalması,
- c) Avlanan balıkların ortalama büyüklüğünün azalması,
- d) Önceleri önemsiz olan bazı canlıların (deniz anası gibi) artması, şeklinde özetlenebilir.

Aşırı avlama durumunda yapılacak işlem; alınacak önlemlerle avcılığa bazı sınırlamalar getirerek, avlamayı azaltmak ve sadece stok için optimum bir büyüklükten fazla olan balıkların avlanmasını izin vermek suretiyle genç balıkların büyüebilmesine olanak sağlamak gerekmektedir. Stokların korunması, desteklenmesi ve rasyonel olarak iletilmesi için alınabilecek yönetsel önlemler şu şekilde özetlenebilir:

- a) Av stoklarının avcılığa kapatılması,
- b) Av mevsiminin sınırlandırılması,
- c) Toplam av miktarının sınırlandırılması,
- d) Av aracı miktarının veya kullanım süresinin sınırlandırılması,
- e) Kullanılan av aracı tipinin sınırlandırılması,
- f) Karaya çıkarılan balıklarda büyüklük sınırlaması.

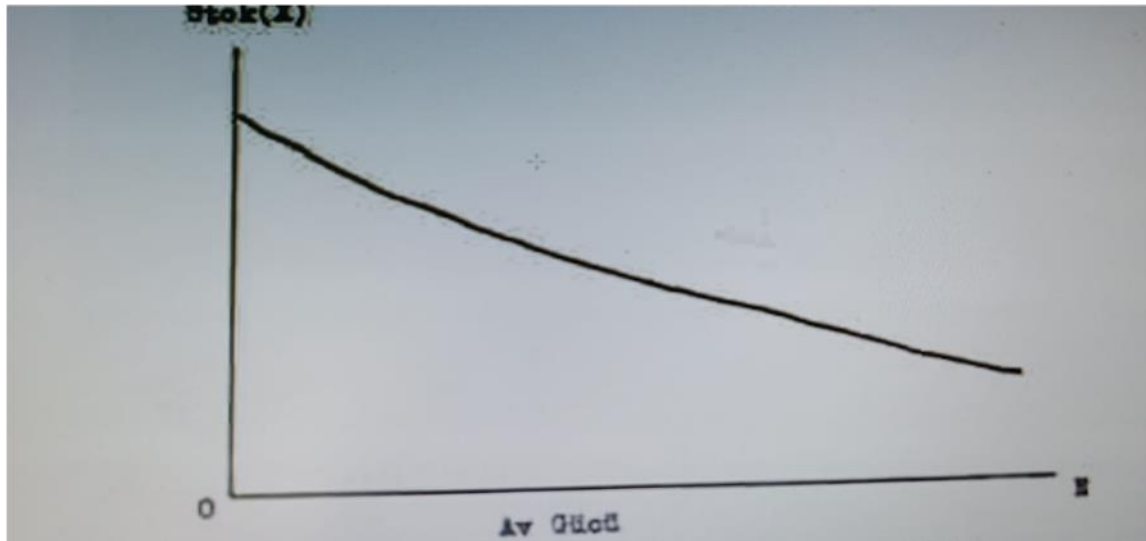
Bazı türlerin avlanmasının yasaklanması av sahalarının kısmen veya tamamen avcılığa kapatılması bireylerin veya bazı stokların korunması amacıyla uygulanır. 3 mil içinde avlama yasağı buna örnektir. Ayrıca mevsimsel sınırlama ile: yumurtlayan balığı korumak, avlamayı azaltmak, ürünü zaman içerisinde yaymak gibi amaçlarla uygulanır. Temel biyolojik görüşlerden biri balık populasyonunda ki zaman noktası arasında net balık biyoması artış olan "net doğal büyüme" dir. Net doğal büyüme, stoka katılan yeni nesil ile stokta bulunan balıkların ferdi büyümeleri toplamından doğal ölümün çıkınlanmasıyla elde edilen değere eşittir. Stoku olumsuz yönde etkileyecek av miktarının belirlenmesi çok önemlidir. Bu durumda balık stokunda büyüme hızını nelerin etkilediğini bilmek önem taşımaktadır. Schaefer Büyüme Modeli olarak bilinen teoriye göre stoğun büyümesi stok büyüklüğüne bağlıdır. Stoğun küçük olduğu durumlarda büyüme küçüktür, fakat çevre faktörlerinin müsaade ettiği nispette büyüyerek genişleyecektir. Stok büyüklüğü ile büyüme ilişkisi U şekilli bir grafik teşkil eder. Küçük stokta büyüme büyük stoktaki büyümeye oranla daha hızlıdır. Ayrıca net doğal büyüme ile stok

arasındaki ilişki birleştirildiğinde avlama gücü ile büyüme arasında U şekilli ilişki bulunur (Şekil 2)

Şekil 2. Büyüme-stok skalası (Panayntou, 1902)

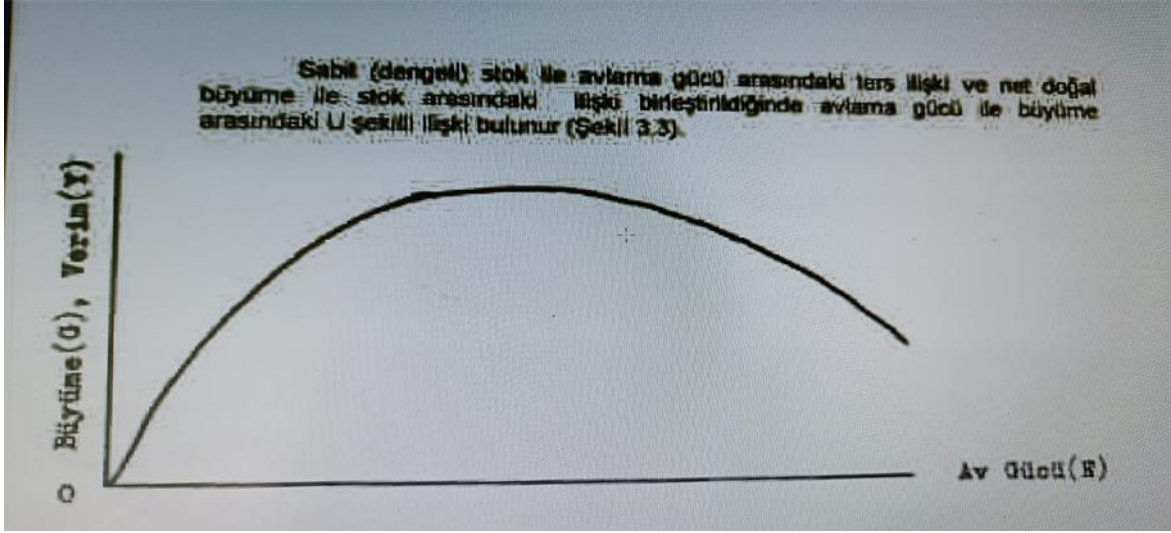
Modelde avlama gücü, doğal ölüme ilaveten avcılık ölümü olarak girer. Avlama gücü arttıkça avcılık ölümü artar ve stok büyüklüğü düşer. Sabit stok ile avlama gücü arasında ters bir ilişki bulunur (Şekil 3).

Şekil 3. Stok - Av gücü ilişkisi

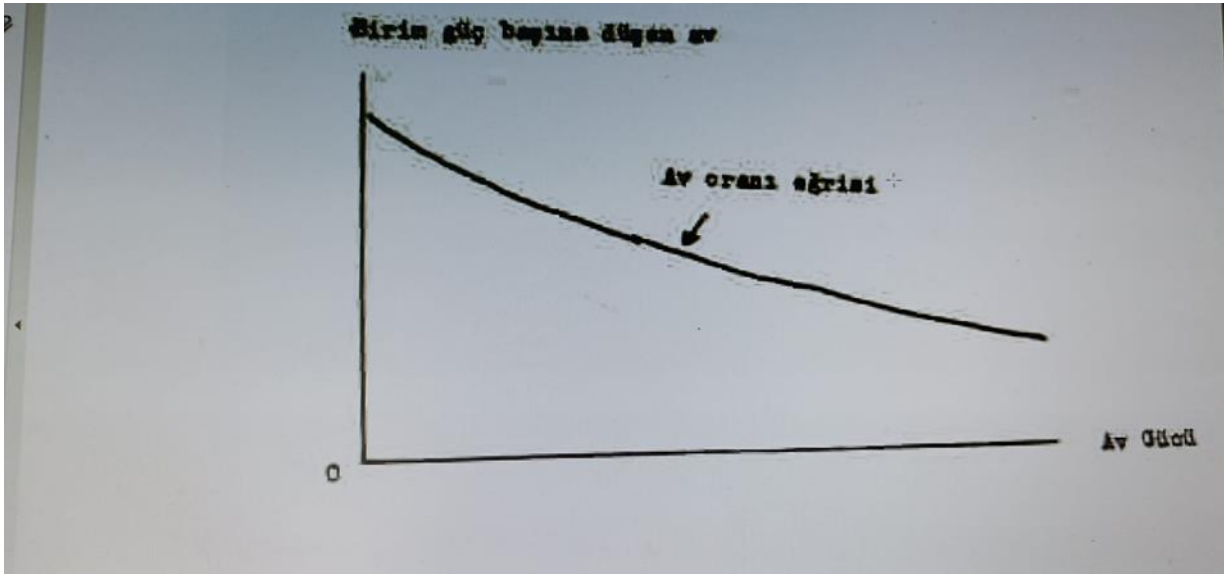
Av gücünün küçük stoğun sayısal olarak çok genişlemesine ancak daha az bireysel büyümeye neden olur. Daha fazla av gücü ise stoğun sayısal olarak küçülmesine ancak daha fazla bireysel büyümeye yol açar. Aşırı av gücü, stokta hem sayısal hem de biyomas olarak aşırı küçülmeyi beraberinde getirir. Belirli av gücü seviyesinde sürekli av, büyümeye eşit olduğundan sürekli

av- av güç ilişkisi büyüme- av güç ilişkisini gösterir. Bu sebeplerdeki dolayı sürekli av, geniş stokta az av gücü ile küçük stokta ise çok av gücü ile avlanabilir. Yeni bir stoğun işletilmesinde av gücünün artması, maksimum sürekli av miktarına ulaşmaya kadar, av miktarında aşağı yukarı bir kısmi artış sağlar. Av gücünün daha fazla artışı ile elde edilen av miktarı sürekli olmayacak ve zamanla düşecektir (Panayotou, 1982). Sürekli av ve avlanma oranı eğrileri (Şekil 4) belirli bir ilk avlama yaşı için düzenlenmiştir.

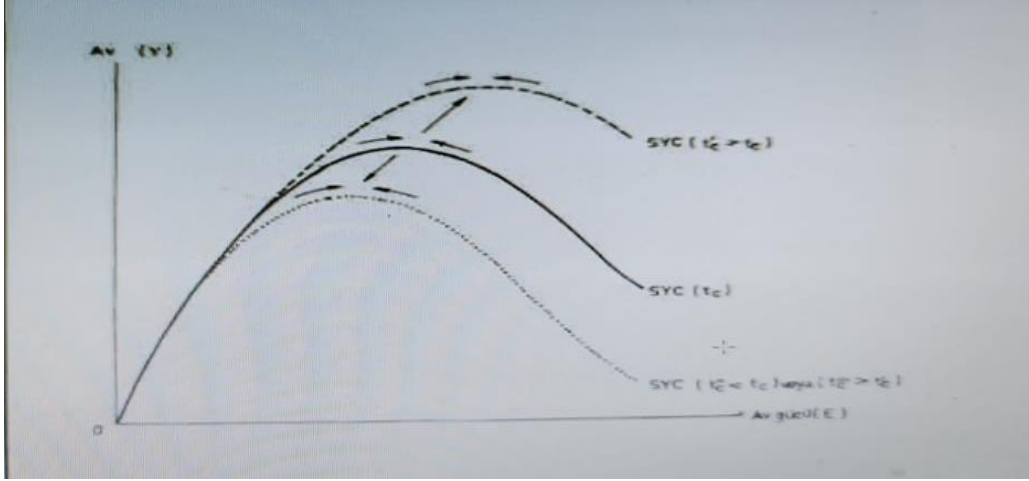
Şekil 4. Büyüme-av gücü ile verim-av gücü ilişkisi (Panayotou, 1982)

Artan avlama gücünün azalan etkisi, birim av gücüne düşen av miktarı ile daha açık olarak ifade edilir. İlk avlanma yaşı ağ gözü açıklığının, av gerci tipinin ve av gücünün mevsimsel ve mekansal dağılımının değişmesi ile değiştirilebilir. Örneğin, ağ gözü açıklığının trolde belirli bir düzeyde küçültülmesi (belirli av gücünde) sürekli av miktarını artırabilir, fakat göz açıklığının çok küçültülmesi aksi sonuçlar verir (Şekil5).

Şekil 5. Av gücü ile birim av gücüne düşen av miktarı arasındaki ilişki (Panayotou, 1982).

Belirli bir göz açıklığı artışında, av gücü arttıkça sürekli av miktarı da artmaktadır. Diğer bir ifade ile av gücü arttıkça ağ gözü açıklığı düzenlemelerinin de önem artmaktadır. Dolayısıyla, verimin artması için kullanılabilir ikinci bir parametre ortalama ilk avlama yaşının kontrolüdür (Şekil 6).

Şekil 6. Ağ gözü açıklığının av gücü ilişkisi

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Sonuç olarak avcılık ve stok arasında ters orantı bir durum söz konusudur. Şöyle ki; stokları koruyarak avcılık verimini arttırmak gerekmektedir. Avcılık baskısının arttığı durumlarda stokların giderek azalması hatta yok olması olası durumdur. Stokların korunmasında esas olan bir dişi balığa üreme şansı vermekle mümkündür. Aksi durumda dişi balığın avlanması ister yumurtlamadan hemen önce, ister birkaç ay önce olsun yumurtlamanın yıllık yumurta miktarında aynı kayba yol açacaktır. Burada öncelikle avlanan balıkların en az bir kez stoka katkıda bulunmuş olması istenmektedir. Stokların korunması mevcut sınırlamalar ve uygulamalarla yapılmaktadır. Av miktarı ve av çabasındaki sınırlamalar kota uygulaması şeklinde yapılabilir. Yani konulan kotaya kadar serbest avcılık yapılması, kotaya ulaşılmıca avcılığın yasaklanması ile mümkündür.

KAYNAKÇA

Erkoyuncu ,İ. Balıkçılık Biyolojisi Ve Populasyon Dinamiği ,1995

Sarı M., Balıkçılık Yönetimi, Nobel akademik yayıncılık, 200 s. 2015

Bilgin, S, Sümer , Ç, Bektaş ,S, Satılmış , H.H, Bircan R. Karadeniz’de Hamsi (*Engraulis encrasicolus*) Popülasyon Dinamiği Üzerine Yapılmış Çalışmaların (1985-2015) Balıkçılık Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi .2016. Ege Su Ürünleri Dergisi, 33 (2), 169 – 182.

Kınacıgil T, Çıra, ,E İlkyaz, A. Balıkçılıkta Hedeflenmeden Avlanan Türler Sorunu. Su Ürünleri Dergisi, 1999 16 (3-4)437 – 444.

Cerim, H. . Ekosistem Temelli Balıkçılık Yönetimi; Kavramlar ve Uygulama Yöntemleri . Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi , 3 (2) , 315-328
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/dubited/issue/4810/66285>. 2015.

Keskin, E. ve Atar, H. H. Su Ürünleri Yetiştiriciliği Doğal Balık Stokları İlişkisi . Ziraat Mühendisliği , (356) , 4-9 .<https://dergipark.org.tr/en/pub/zm/issue/52110/680930> .2011

Arslan,G, Yıldız,P Türkiye Su Ürünleri Sektörüne Genel Bakış . Menba Kastamonu Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Dergisi 2021; 7(1): 46-57.2021.

MILLENNIAL TEACHERS OF CANADA: INNOVATION WITHIN THE BOXED-IN CONSTRAINTS OF TRADITION

Lena Shulyakovskaya

University of Calgary

Abstract:

Every year, schools aim to develop and adopt new technology and pedagogy as a way to equip today's students with the needed 21st Century skills. However, the field of primary and secondary education may not be as open to embracing change in reality. Despite the drive to reform and innovation, the field of education in Canada is still very much steeped in tradition and uses many of the practices that came into effect over 50 years ago. Among those are employment and retention practices. Millennials are the youngest generation of professionals entering the workplace at this time and the ones leaving their jobs within just a few years. Almost half of new teachers leave Canadian schools within their first five years on the job. This paper discusses one of the contributing factors that lead Canadian millennial teachers to either leave or stay in the profession - standardized education system. Using an exploratory case study approach, in-depth interviews with former and current millennial teachers were conducted to learn about their experiences within the K-12 system. Among the findings were the young teachers' concerns about the constant changes to teaching practices and technological implementations that claimed to advance teaching and learning, and yet in reality only disguised and reiterated the same traditional, outdated, and standardized practices that already existed. Furthermore, while many millennial teachers aspired to be innovative with their curriculum and teaching practices, they felt trapped and helpless in the hands of school leaders who were very reluctant to change. While many new program ideas and technological advancements are being made openly available to teachers on a regular basis, it is important to consider the education field as a whole and how it plays into the teachers' ability to realistically implement changes. By the year 2025, millennials will make up approximately 75% of the North American workforce. It is important to examine generational differences among teachers and understand how millennial teachers may be shaping the future of primary and secondary schools, either by staying or leaving the profession.

Keywords: 21st century skills, millennials, teacher attrition, tradition.

A PROPOSED PROGRAM FOR POSTGRADUATES IN EGYPT TO ACQUIRE THE SKILLS AND TECHNIQUES FOR PRODUCING CONCEPT CARTOONS FOR KINDERGARTEN CHILDREN

Ahmed Amin Mousa, M. Abd El Salam

Cairo University

Abstract:

The current study presents a proposed program for acquisition the skills and techniques needed to produce concept cartoon. The proposed program has been prepared for non-specialist students who have never used neither graphics nor animating software. It was presented to postgraduates in Faculty of Education for Early Childhood, Cairo University, during the spring term of the 2014-2015 academic year. The program works in three different aspects: Drawing and images editing, sound manipulation, and creating animation. In addition, the researchers have prepared a questionnaire for measuring the quality of the concept cartoons produced by the students. The questionnaire was used as a pre-test and post-test, and at the end of the study, a significant difference was determined in favour of post-test results.

Keywords: Cartoon, concept cartoon, kindergarten, animation.

IMPROVING LISTENING COMPREHENSION FOR EFL PRE-INTERMEDIATE STUDENTS THROUGH A BLENDED LEARNING STRATEGY

Heba Mustafa Abdullah

Lecture at faculty of Education . Cairo University - Egypt

Abstract:

The research aimed at examining the effect of using a suggested blended learning (BL) strategy on developing EFL pre- intermediate students. The study adopted the quasi-experimental design. The sample of the research consisted of a group of 26 EFL pre- intermediate students. Tools of the study included a listening comprehension checklist and a pre-post listening comprehension test. Results were discussed in relation to several factors that affected the language learning process. Finally, the research provided beneficial contributions in relation to manipulating BL strategy with respect to language learning process in general and oral language learning in particular.

Keywords: Blended learning, English as a foreign language, listening comprehension, oral language instruction.

SERVICES-ORIENTED MODEL FOR THE REGULATION OF LEARNING

Mohamed Bendahmane, Brahim Elfalaki, Mohammed Benattou

Laboratory of Telecommunications Systems and the Decision Engineering, Faculty of Sciences, Ibn Tofail University, Kenitra, Morocco

Abstract:

One of the major sources of learners' professional difficulties is their heterogeneity. Whether on cognitive, social, cultural or emotional level, learners being part of the same group have many differences. These differences do not allow to apply the same learning process at all learners. Thus, an optimal learning path for one, is not necessarily the same for the other. We present in this paper a model-oriented service to offer to each learner a personalized learning path to acquire the targeted skills.

Keywords: Service-oriented architecture, learning path, web service, personalization, trace analysis.

GRAPHIC ANIMATION: INNOVATIVE LANGUAGE LEARNING FOR AUTISTIC CHILDREN

Norfishah Mat Rabi, Rosma Osman, Norziana Mat Rabi

Sultan Idris Education University , Malaysia

Abstract:

It is difficult for autistic children to mix with and be around with other people. Language difficulties are a problem that affects their social life. A lack of knowledge and ability in language are factors that greatly influence their behavior, and their ability to communicate and interact. Autistic children need to be assisted to improve their language abilities through the use of suitable learning resources. This study is conducted to identify whether graphic animation resources can help autistic children learn and use transitive verbs more effectively. The study was conducted in a rural secondary school in Penang, Malaysia. The research subject comprised of three autistic students ranging in age from 14 years to 16 years. The 14-year-old student is placed in A Class and two 16-year-old students placed in B Class. The class placement of the subjects is based on the diagnostic test results conducted by the teacher and not based on age. Data collection is done through observation and interviews for the duration of five weeks; with the researcher allocating 30 minutes for every learning activity carried out. The research finding shows that the subjects learn transitive verbs better using graphic animation compared to static pictures. It is hoped that this study will give a new perspective towards the learning processes of autistic children.

Keywords: Autistic, graphic animation, language learning, transitive verbs.

DESIGNING INFORMATION SYSTEMS IN EDUCATION AS PREREQUISITE FOR SUCCESSFUL MANAGEMENT RESULTS

Vladimir Simovic, Matija Varga, Tonco Marusic

Department of Journalism, University North, Koprivnica, Croatia, EU

Abstract:

This research paper shows matrix technology models and examples of information systems in education (in the Republic of Croatia and in the Germany) in support of business, education (when learning and teaching) and e-learning. Here we researched and described the aims and objectives of the main process in education and technology, with main matrix classes of data. In this paper, we have example of matrix technology with detailed description of processes related to specific data classes in the processes of education and an example module that is support for the process: 'Filling in the directory and the diary of work' and 'evaluation'. Also, on the lower level of the processes, we researched and described all activities which take place within the lower process in education. We researched and described the characteristics and functioning of modules: 'Fill the directory and the diary of work' and 'evaluation'. For the analysis of the affinity between the aforementioned processes and/or sub-process we used our application model created in Visual Basic, which was based on the algorithm for analyzing the affinity between the observed processes and/or sub-processes.

Keywords: Designing, education management, information systems, matrix technology, process affinity.

EXPLORATION OF INFLUENTIAL FACTORS ON FIRST YEAR ARCHITECTURE STUDENTS' PRODUCTIVITY

Shima Nikanjam, Badiossadat Hassanpour, Adi Irfan Che Ani

Eastern Mediterranean University

Abstract:

The design process in architecture education is based upon the Learning-by-Doing method, which leads students to understand how to design by practicing rather than studying. First-year design studios, as starting educational stage, provide integrated knowledge and skills of design for newly jointed architecture students. Within the basic design studio environment, students are guided to transfer their abstract thoughts into visual concrete decisions under the supervision of design educators for the first time. Therefore, introductory design studios have predominant impacts on students' operational thinking and designing. Architectural design thinking is quite different from students' educational backgrounds and learning habits. This educational challenge at basic design studios creates a severe need to study the reality of design education at foundation year and define appropriate educational methods with convenient project types with the intention of enhancing architecture education quality. Material for this study has been gathered through long-term direct observation at a first year second semester design studio at the faculty of architecture at EMU (known as FARC 102), fall and spring academic semester 2014-15. Distribution of a questionnaire among case study students and interviews with third and fourth design studio students who passed through the same methods of education in the past 2 years and conducting interviews with instructors are other methodologies used in this research. The results of this study reveal a risk of a mismatch between the implemented teaching method, project type and scale in this particular level and students' learning styles. Although the existence of such risk due to varieties in students' profiles could be expected to some extent, recommendations can support educators to reach maximum compatibility.

Keywords: Architecture education, basic design studio, educational method, forms creation skill.

DIFFERENT ROLES FOR MENTORS AND MENTEES IN AN E-LEARNING ENVIRONMENT

Nidhi Gadura

Queensborough Community College, CUNY

Abstract:

Given the increase in the number of students and administrators asking for online courses the author developed two partially online courses. One was a biology majors at genetics course while the other was a non-majors at biology course. The student body at Queensborough Community College is generally underprepared and has work and family obligations. As an educator, one has to be mindful about changing the pedagogical approach, therefore, special care was taken when designing the course material. Despite the initial concerns, both of these partially online courses were received really well by students. Lessons learnt were that student engagement is the key to success in an online course. Good practices to run a successful online course for underprepared students are discussed in this paper. Also discussed are the lessons learnt for making the eLearning environment better for all the students in the class, overachievers and underachievers alike.

Keywords: Partially online course, pedagogy, student engagement, community college.

PROJECT AND EXPERIMENT-BASED FLUID DYNAMICS EDUCATION

Etsuo Morishita

Meisei University, Hodokubo, Hino, Tokyo, Japan

Abstract:

This paper presents the project and experiment-based fluid dynamics education in Meisei University, a private institution in Tokyo, Japan. We pay attention not only to the basic engineering courses but also to the practical aspect of engineering experience. So, we prepare courses called the Projects from I to VI. The Projects I and II are designed for the first year, III and IV are designated for the second year, V and VI are prepared for the third year, respectively. Each supervisor is responsible for two of these projects every year. When students take the Project V and VI at the third year, we automatically assume that these students will join the lab of the project for the graduation thesis. We would like to show our experience in the Project I in the summer term, 2016. In this project, we introduce a traction flight vehicle called Cat Flyer. This is a kind of a kite towed by a car for example. This is very similar to parasailing, but flight is possible even on the roads. Experiments in mechanical engineering education are also very important, and we would like to explain our course on centrifugal pump, venture, and orifice. Although these are described in detail in the text books of fluid dynamics, it is still crucial to have practical experiments as a student.

Keywords: Aerodynamics, experiment, fluid dynamics, project.

A STUDY OF PRIMARY SCHOOL PARENTS' INTERACTION WITH TEACHERS' IN MALAYSIA

Shireen Simon

National Chung Cheng University, Taiwan

Abstract:

This study explores the interactions between primary school parents-teachers in Malaysia. Schools in the country are organized to promote participation between parents and teachers. Exchanges of dialogue are most valued between parents and teachers because teachers are in daily contact with pupils' and the first line of communication with parents. Teachers are considered by parents as the most important connection to improve children learning and well-being. Without a good communication, interaction or involvement between parent-teacher might tarnish a pupils' performance in school. This study tries to find out multiple emotions among primary school parents-teachers, either estranged or cordial, when they communicate in a multi-cultured society in Malaysia. Important issues related to parent-teacher interactions are discussed further. Parents' involvement in an effort to boost better education in school is significantly more effective with parents' involvement. Lastly, this article proposes some suggestions for parents and teachers to build a positive relationship with effective communication and establish more democratic open door policy.

Keywords: Multi-cultured society, parental involvement, parent-teacher relationships, parents' interaction.

STUDENTS' PERCEPTIONS OF MOBILE LEARNING: CASE STUDY OF KUWAIT

Rana AlHajri, Salah Al-Sharhan, Ahmed Al-Hunaiyyan

Computer Science Department, Public Authority of Applied Education and Training,
Kuwait

Abstract:

Mobile learning is a new learning landscape that offers opportunity for collaborative, personal, informal, and students' centered learning environment. In implementing any learning system such as a mobile learning environment, learners' expectations should be taken into consideration. However, there is a lack of studies on this aspect, particularly in the context of Kuwait higher education (HE) institutions. This study focused on how students perceive the use of mobile devices in learning. Although m-learning is considered as an effective educational tool in developed countries, it is not yet fully utilized in Kuwait. The study reports on the results of a survey conducted on 623 HE students in Kuwait to a better understand students' perceptions and opinions about the effectiveness of using mobile learning systems. An analysis of quantitative survey data is presented. The findings indicated that Kuwait HE students are very familiar with mobile devices and its applications. The results also reveal that students have positive perceptions of m-learning, and believe that video-based social media applications enhance the teaching and learning process.

Keywords: Higher education, mobile learning, social media, students' perceptions.

THE IMPACT OF COOPERATIVE LEARNING ON NUMERICAL METHODS COURSE

Sara Bilal, Abdi Omar Shuriye, Raihan Othman

Whitireia Polytechnic, Faculty of business and IT, New Zealand

Department of Science, International Islamic University Malaysia

Department of Science, International Islamic University Malaysia

Abstract:

Numerical Methods is a course that can be conducted using workshops and group discussion. This study has been implemented on undergraduate students of level two at the Faculty of Engineering, International Islamic University Malaysia. The Numerical Method course has been delivered to two Sections 1 and 2 with 44 and 22 students in each section, respectively. Systematic steps have been followed to apply the student centered learning approach in teaching Numerical Method course. Initially, the instructor has chosen the topic which was Euler's Method to solve Ordinary Differential Equations (ODE) to be learned. The students were then divided into groups with five members in each group. Initial instructions have been given to the group members to prepare their subtopics before meeting members from other groups to discuss the subtopics in an expert group inside the classroom. For the time assigned for the classroom discussion, the setting of the classroom was rearranged to accommodate the student centered learning approach. Teacher strength was by monitoring the process of learning inside and outside the class. The students have been assessed during the migrating to the expert groups, recording of a video explanation outside the classroom and during the final examination. Euler's Method to solve the ODE was set as part of Question 3(b) in the final exam. It is observed that none of the students from both sections obtained a zero grade in Q3(b), compared to Q3(a) and Q3(c). Also, for Section 1(44 students), 29 students obtained the full mark of 7/7, while only 10 obtained 7/7 for Q3(a) and no students obtained 6/6 for Q3(c). Finally, we can recommend that the Numerical Method course be moved toward more student-centered Learning classrooms where the students will be engaged in group discussion rather than having a teacher one man show.

Keywords: Teacher centered learning, student centered learning, mathematic, numerical methods.

MECHANISMS IN REGULATING LANGUAGE PRACTICES IN ELECTRONICS ENGINEERING: A PROGRAM PLAN FOR OUTCOMES-BASED EDUCATION

Analiza Acuña-Villacorte

Department of Education, Bulacan State University, Philippines

Abstract:

The underlying principle behind the harmonization in international education does not solely aim for the comparability but also the compatibility of outputs produced. The international standard in the different professions particularly in engineering defines the required graduate attributes to attain suitable qualifications and recognitions. This study described the language practices of the Electronics Engineering students of Bulacan State University, Philippines who will be deployed for their internship program. The purpose of the study was achieved by determining the language proficiency of the students in terms of speaking, listening, reading, and writing, and checking the adherence of the University to the commitment of intensifying community building for the Association of Southeast Asian Nation Vision 2020. The analysis of variance of the variables defined the significance between the causal variables and dependent variables. Thus, this study identified the mechanism that would regulate language practices in the Electronics Engineering program.

Keywords: Communicative competence, descriptive design, language practices, mechanisms, outcomes-based education.

EXPERIMENTING THE INFLUENCE OF INPUT MODALITY ON INVOLVEMENT LOAD HYPOTHESIS

Mohammad Hassanzadeh

Department of English language, Vali-e-Asr University, Rafsanjan, Iran

Abstract:

As far as incidental vocabulary learning is concerned, the basic contention of the Involvement Load Hypothesis (ILH) is that retention of unfamiliar words is, generally, conditional upon the degree of involvement in processing them. This study examined input modality and incidental vocabulary uptake in a task-induced setting whereby three variously loaded task types (marginal glosses, fill-in-task, and sentence-writing) were alternately assigned to one group of students at Allameh Tabataba'i University (n=21) during six classroom sessions. While one round of exposure was comprised of the audiovisual medium (TV talk shows), the second round consisted of textual materials with approximately similar subject matter (reading texts). In both conditions, however, the tasks were equivalent to one another. Taken together, the study pursued the dual objectives of establishing a litmus test for the ILH and its proposed values of 'need', 'search' and 'evaluation' in the first place. Secondly, it sought to bring to light the superiority issue of exposure to audiovisual input versus the written input as far as the incorporation of tasks is concerned. At the end of each treatment session, a vocabulary active recall test was administered to measure their incidental gains. Running a one-way analysis of variance revealed that the audiovisual intervention yielded higher gains than the written version even when differing tasks were included. Meanwhile, task 'three' (sentence-writing) turned out the most efficient in tapping learners' active recall of the target vocabulary items. In addition to shedding light on the superiority of audiovisual input over the written input when circumstances are relatively held constant, this study for the most part, did support the underlying tenets of ILH.

Keywords: Evaluation, incidental vocabulary learning, input mode, involvement load hypothesis, need, search.

A PROPOSED PROGRAM FOR POSTGRADUATES IN EGYPT TO ACQUIRE THE SKILLS AND TECHNIQUES FOR PRODUCING CONCEPT CARTOONS FOR KINDERGARTEN CHILDREN

Ahmed Amin Mousa, M. Abd El Salam

Department of Basic Science, Cairo University, Giza, Egypt

Abstract:

The current study presents a proposed program for acquisition the skills and techniques needed to produce concept cartoon. The proposed program has been prepared for non-specialist students who have never used neither graphics nor animating software. It was presented to postgraduates in Faculty of Education for Early Childhood, Cairo University, during the spring term of the 2014-2015 academic year. The program works in three different aspects: Drawing and images editing, sound manipulation, and creating animation. In addition, the researchers have prepared a questionnaire for measuring the quality of the concept cartoons produced by the students. The questionnaire was used as a pre-test and post-test, and at the end of the study, a significant difference was determined in favour of post-test results.

Keywords: Cartoon, concept cartoon, kindergarten, animation.

THE MANAGEMENT AND FUNDING OF EDUCATION IN NIGERIA

Teryima Oralu, Babatunde Kasim Oladele

University of Ibadan, Nigeria

Abstract:

This paper looks at the management and funding of education in Nigeria. The concept of management and administration has been concisely defined. Also the historical background of educational management in Nigeria has been discussed alongside the management of primary education, secondary education and tertiary education in Nigeria. Furthermore, the funding of education has also been concisely discussed in this paper alongside the various sources of funds available to education in Nigeria. The sources include government grant, school fees, external aids, school revenue yielding businesses and so on. The budgetary allocation of Nigeria to education from 1999 to 2013 was also highlighted in this in paper and it was discovered that the lowest allocation was in 1999 with 4.46% while the highest allocation was in 2006 with 10.43%. It is also of note that, Nigeria is still yet to meet the recommendation of UNESCO of 26% budgetary allocation to education by developing countries. Recommendations have been drawn that the government should increase budgetary allocation to this sector in a consistent manner because of its importance to the national economy, hoping that with proper monitoring of fund, it would contribute more significantly to the development of the country. An effective utilization of such funds is also advocated for greater achievements. All organs of the government should exhibit good corporate governance and transparency and so on.

Keywords: Education, funding, management, Nigeria.

THE EFFECT OF THE ANDALUS KNOWLEDGE PHASES AND TIMES MODEL OF LEARNING ON THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' ACADEMIC PERFORMANCE AND EMOTIONAL QUOTIENT

Sobhy Fathy A. Hashesh

Al Andalus Private School – KSA

Abstract:

This study aimed at investigating the effect of Andalus Knowledge Phases and Times (ANPT) model of learning and the effect of 'Intel Education Contribution in ANPT' on the development of students' academic performance and emotional quotient. The society of the study composed of Andalus Private Schools, elementary school students (N=700), while the sample of the study composed of four randomly assigned groups (N=80) with one experimental group and one control group to study "ANPT" effect and the "Intel Contribution in ANPT" effect respectively. The study followed the quantitative and qualitative approaches in collecting and analyzing data to answer the study questions. Results of the study revealed that there were significant statistical differences between students' academic performances and emotional quotients for the favor of the experimental groups. The study recommended applying this model on different educational variables and on other age groups to generate more data leading to more educational results for the favor of students' learning outcomes.

Keywords: ANPT, Flipped Classroom, 5Es learning Model, Kagan structures.

ATTACHMENT STYLES OF CHILDREN RAISED IN NURSERY VS. THOSE WHO ARE RAISED IN THE FAMILY IN IRAN

Narges Razeghi

Abstract:

In studies on psychological health and children-s personality development and in researches on emotional distresses, children-s behavioral disorders associated with mother deprivation, are known as the major cause of mental disorders. Therefore, for identification of children-s attachment styles in nursery-s children are of significant importance. For this purpose, to compare the attachment styles between children of nursery with those provided care by their families, the Separation Anxiety Test (SAT) of Slough and et al was administered on 72 children (36 in nursery and 36 family-cared). The results indicated, almost half of children in both groups have insecure attachment styles. Tendency ratio of both groups of children towards Secure and Ambivalent Insecure styles are almost the same. However the avoidant style of attachment in children of nursery is more than those provided care by their families. The children under family care compared to the children of nursery, in the situations of separation from their mothers in the first day of school and sleeping in their room, have shown more self reliance.

Keywords: Attachment style, Separation Anxiety Test (SAT), Children, Nursery, Emotional and Behavioral Disorders

DETERMINANTS OF AGGRESSION AMONG YOUNG ADOLESCENTS

Rita C. Ramos

University of the Philippines Open University, Philippines

Abstract:

Aggression is a multi- factorial concept and multilevel in nature. The Young Adolescent is being influenced by family, school and community. This paper is aimed to determine the following: aggression level among young adolescents, difference of level of aggression on school and year levels and to determine the correlates of aggression. There were 142 high school students from two different national highs schools (Region 3 and National Capital Region). Convenience sampling was use in this study. The following measures were used namely: Aggression Scale, Parental Support Fighting Scale, Positive Behavior Scale and Exposure to Violence and Trauma questionnaire. There was no significant difference in aggression level among different year level and schools. The findings of the study suggested that high level of community violence and having low parental support for non-aggressive behavior contribute to the prediction of aggression.

Keywords: Aggression, Determinants, Young Adolescents.

TALENT IN AUTISM: COGNITIVE STYLE BASED ON WEAK CENTRAL COHERENCE AND SPECIAL SENSORY CHARACTERISTICS IN STATE OF KUWAIT: CASE STUDY

Mariam Abdulaziz Y.Esmaeel

Arabian Gulf University

Abstract:

The study aimed to identify the nature of autistic talent, the manifestations of their weak central coherence, and their sensory characteristics. The case study consisted of four talented autistic males. Two of them in drawing, one in clay formation and one in jigsaw puzzle. Tools of data collection were Group Embedded Figures Test, Block Design Test, Sensory Profile Checklist Revised, Interview forms and direct observation. Results indicated that talent among autistics emerges in limited domain and being extraordinary for each case. Also overlapping construction properties. Indeed, they show three perceptual aspects of weak central coherence: The weak in visual spatial-constructural coherence, the weak in perceptual coherence and the weak in verbal – semantic coherence. Moreover, the majority of the study cases used the three strategies of weak central coherence (segmentation, obliqueness and rotation). As for the sensory characteristics, all study cases have numbers of that characteristics that especially emerges in the visual system.

Keywords: Autism, Central Coherence, Savant, Sensory characteristics, Talent.

THE DETERMINANTS AND OUTCOMES OF PATHOLOGICAL INTERNET USE (PIU) AMONG URBAN MILLENNIAL TEENS: A THEORETICAL FRAMEWORK

Pressca Negin, Rosidah Musa, Rabiah Abdul Wahab

Business Management student of Arshad Ayub Graduate Business School, Faculty of Business Management, Universiti , Alam, Malaysia

Deputy Director of the Institute of Business Excellence; Faculty Member of Arshad Ayub Graduate Business School, Faculty of Business Management, Universiti Teknologi Mara, Shah

Alam, Selangor, Malaysia

lecturer with Universiti Teknologi MARA, Shah Alam, Malaysia

Abstract:

The rapid adoption of Internet has turned the Millennial Teens- life like a lightning speed. Empirical evidence has illustrated that Pathological Internet Use (PIU) among them ensure long-term success to the market players in the children industry. However, it creates concerns among their care takers as it generates mental disorder among some of them. The purpose of this paper is to examine the determinants of PIU and identify its outcomes among urban Millennial Teens. It aims to develop a theoretical framework based on a modified Media System Dependency (MSD) Theory that integrates important systems and components that determine and resulted from PIU.

Keywords: Internet, media system dependency theory, millennial, pathological internet use.

USE OF A LEARNER'S LOG FOR EFFECTIVE SELF-DIRECTED LEARNING IN PBL

Amudha Kadirvelu, Sivalal Sadasivan

Tan Sri Jeffrey Cheah School of Medicine and Health Sciences Monash University
Sunway Campus, Malaysia

Tan Sri Jeffrey Cheah School of Medicine and Health Sciences Monash University
Sunway Campus, Malaysia.

Abstract:

While the problem based learning (PBL) approach promotes unsupervised self-directed learning (SDL), many students experience difficulty juggling the role of being an information recipient and information seeker. Logbooks have been used to assess trainee doctors but not in other areas. This study aimed to determine the effectiveness of logbook for assessing SDL during PBL sessions in first year medical students. The log book included a learning checklist and knowledge and skills components. Comparisons with the baseline assessment of student performance in PBL and that at semester end after logbook intervention showed significant improvements in student performance (31.5 ± 8 vs. 17.7 ± 4.4 ; $p < 0.001$) with a large effect size of 3.93. The learner-s log for PBL has played an important role in enhancing SDL in first year medical students. Learner-s log could be a good self-assessment tool for the undergraduate medical students.

Keywords: Problem based learning, self-directed learning, logbook, self-assessment.

NEGATIVE EMOTIONS AND WAYS OF OVERCOMING THEM IN PRISON

Katarzyna Czubak

PhD student in the Institute of Psychology at Maria Curie- Skłodowska University in
Lublin, Poland

Abstract:

The aim of this paper is description of the notion of the death for prisoners and the ways of deal with. They express indifference, coldness, inability to accept the blame, they have no shame and no empathy. Is it enough to perform acts verging on the death. In this paper we described mechanisms and regularities of selfdestructive behaviour in the view of the relevant literature? The explanation of the phenomenon is of a biological and sociopsychological nature. It must be clearly stated that all forms of selfdestructive behaviour result from various impulses, conflicts and deficits. That is why they should be treated differently in terms of motivation and functions which they perform in a given group of people. Behind self-destruction there seems to be a motivational mechanism which forces prisoners to rebel and fight against the hated law and penitentiary systems. The imprisoned believe that pain and suffering inflicted on them by themselves are better than passive acceptance of repression. The variety of self-destruction acts is wide, and some of them take strange forms. We assume that a life-death barrier is a kind of game for them. If they cannot change the degrading situation, their life loses sense.

Keywords: Self- destruction, Simulation, Negative emotions, Consequences of conviction.

EVALUATION OF INTERNET ANXIETY IN SRBIAU HIGHER EDUCATION STUDENTS IN RESEARCH PROCESS

Nima Babazadeh Gashti, Nazanin Pilevari

Department of Economics and Management, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Islamic Azad University, Shahr-e- Rey Branch, Tehran, Iran

Abstract:

Increase in using internet makes some problems that one of them is "internet anxiety". Internet anxiety is a type of anxious that people may feel during surfing internet or using internet for their educational purpose, blogging or streaming to digital libraries. The goal of this study is evaluating of internet anxiety among the management students. In this research Ealy's internet anxiety questionnaire, consists of positive and negative items, is completed by 310 participants. According to the findings, about 64.7% of them were equal or below to mean anxiety score (50). The distribution of internet anxiety scores was normal and there was no meaningful difference between men-s and women's anxiety level in this sample. Results also showed that there is no meaningful difference of internet anxiety level between different fields of study in Management. This evaluation will help managers to perform gap analysis between the existent level and the desired one. Future work would be providing techniques for abating human anxiety while using internet via human computer interaction techniques.

Keywords: Internet, anxiety, research process, internet identification, human computer interaction.

THE DEVELOPMENT OF POSITIVE EMOTION REGULATION STRATEGIES SCALE FOR CHILDREN AND ADOLESCENTS

Jia-Ru Li, Ching-Wen Lin

Department of Guidance & Counseling, National Changhau University of Education,
Changhua City, Taiwan, R.O.C.

J. R. Li is with the Department of Guidance & Counseling, National Changhau
University of Education, Changhua City, Taiwan, R.O.C

Abstract:

The study was designed to develop a measurement of the positive emotion regulation questionnaire (PERQ) that assesses positive emotion regulation strategies through self-report. The 14 items developed for the surveying instrument of the study were based upon literatures regarding elements of positive regulation strategies. 319 elementary students (age ranging from 12 to 14) were recruited among three public elementary schools to survey on their use of positive emotion regulation strategies. Of 319 subjects, 20 invalid questionnaires yielded a response rate of 92%. The data collected was analyzed through methods such as item analysis, factor analysis, and structural equation models. In reference to the results from item analysis, the formal survey instrument was reduced to 11 items. A principal axis factor analysis with varimax was performed on responses, resulting in a 2-factor equation (savoring strategy and neutralizing strategy), which accounted for 55.5% of the total variance. Then, the two-factor structure of scale was also identified by structural equation models. Finally, the reliability coefficients of the two factors were Cronbach's α .92 and .74. Gender difference was only found in savoring strategy. In conclusion, the positive emotion regulation strategies questionnaire offers a brief, internally consistent, and valid self-report measure for understanding the emotional regulation strategies of children that may be useful to researchers and applied professionals.

Keywords: Emotional regulation, emotional regulation strategies, scale, SEM.

EFFICACY OF SELECTED MOBILITY EXERCISES AND PARTICIPATION IN SPECIAL GAMES ON PSYCHOMOTOR ABILITIES, FUNCTIONAL ABILITIES AND GAME PERFORMANCE AMONG INTELLECTUALLY DISABLED CHILDREN OF UNDER 14 AGE

J. Samuel Jesudoss

YMCA College of Physical Education Nandanam, Tamilnadu, India

Abstract:

The purpose of the study was to find out the efficacy of selected mobility exercises and participation in special games on psychomotor abilities, functional abilities and skill performance among intellectually disabled children of age group under 14. Thirty male students who were studying in Balar Kalvi Nilayam and YMCA College Special School, Chennai, acted as subjects for the study. They were only mild and moderate in intellectual disability. These students did not undergo any special training or coaching programme apart from their regular routine physical activity classes as a part of the curriculum in the school. They were attached at random, based on age in which 30 belonged to under 14 age group, which was divided into three equal group of ten for each experimental treatment. 10 students (Treatment group I) underwent calisthenics and special games participation, 10 students (Treatment group II) underwent aquatics and special games participation, 10 students (Treatment group III) underwent yoga and special games participation. The subjects were tested on selected criterion variables prior (pre test) and after twelve weeks of training (post test). The pre and post test data collected from three groups on functional abilities(self care, learning, capacity for independent living), psychomotor variables(static balance, eye hand coordination, simple reaction time test) and skill performance (bocce skill, badminton skill, table tennis skill) were statistically examined for significant difference, by applying the analysis ANACOVA. Whenever an 'F' ratio for adjusted test was found to be significant for adjusted post test means, Scheffe-s test was followed as a post-hoc test to determine which of the paired mean differences was significant. The result of the study showed that among under 14 age groups there was a significant improvement on selected criterion variables such as, Balance, Coordination, self-care and learning and also in Bocce, Badminton & Table Tennis skill performance, due to mobility exercises and participation in special games. However there were no significant differences among the groups.

Keywords: Functional ability, intellectually disabled, Mobility exercises, Psychomotor ability.

CİNSİYETLENDİRİLMİŞ NORMLARIN ORGANİZASYONEL SÜREÇLERE ETKİSİ

ÇİĞDEM AVŞAR¹

¹ İstanbul Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi, - ORCID ID: 0009-0009-4093-1313

ÖZET

Bu araştırma, cinsiyetlendirilmiş organizasyon teorisi çerçevesinde, Türkiye'de otomotiv sektöründe faaliyet gösteren B şirketi ile uluslararası kökenli teknoloji sektöründeki A şirketinin organizasyonel süreçlerindeki cinsiyet eşitliği uygulamalarını analiz etmektedir. Hem sektörel bazda hem de coğrafi kökenleri açısından farklılaşan iki şirketin seçilmesinin amacı, bu farklılıkların cinsiyet eşitliği politika ve uygulamalarına olan etkisinin var olup olmadığını görmektir. Çalışmaya A şirketinden 20 katılımcı ve B şirketinden 32 katılımcı olmak üzere toplamda 52 profesyonel katılmıştır. Bu katılımcılar, organizasyonel süreçlerdeki cinsiyetlendirilmiş normların kritik etkilerini anlamak için açık uçlu sorulardan oluşan anket yoluyla görüşlerini paylaşmışlardır. Araştırma, organizasyonel süreçlerde cinsiyetlendirilmiş normların kritik etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Her iki şirket kurumsal politikalarında, modern iş dünyasının talepleri ve etik değerleri doğrultusunda kapsayıcılık, çeşitlilik ve cinsiyet eşitliği stratejilerini benimsemektedir. Ancak, araştırmada, bu değerlerin ve politikaların teorik olarak benimsenmesi ile pratikte etkili bir şekilde uygulanması arasında fark olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Özellikle işe alım ve terfi süreçlerinde belirginleşen cinsiyetlendirilmiş normlar ve gizli eşitsizlikler, gerçek bir cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını engellemektedir. Araştırmada, işe alım süreçlerinde kadınların hamilelik ve çocuk sahibi olma ihtimallerinin risk faktörü olarak algılanması gibi cinsiyetlendirilmiş normların, eşit fırsatların sağlanmasının önünde engel teşkil ettiği sonucu elde edilmiştir. Ayrıca, işyerindeki güçlü kişisel ilişkilerin terfi süreçlerinde etkili bir faktör olduğu ve bu ilişkilerin genellikle erkekler arasında daha yaygın olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, cinsiyet eşitsizliğinin sadece belirgin ve somut eylemlerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda daha derinlemesine, kurumsal kültür ve sosyal yapı içerisinde gizlenmiş olarak var olabildiğini göstermektedir.

Sonuç olarak, sektörel ve coğrafi farklılıkların bulunmasına karşın, her iki şirketin de cinsiyet eşitliği uygulamaları konusunda benzer zorluklarla karşılaştığı tespit edilmiştir. Bununla

birlikte, her bir şirketin bu sorunlara yaklaşımı, deneyimleri ve perspektifleri açısından farklılıklar bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Cinsiyetlendirilmiş organizasyon teorisi, cinsiyet eşitliği uygulamaları, kurumsal kültür, gizli eşitsizlikler.

SÜREÇ TEMELLİ YAZMA MODELİYLE ÖRNEK UYGULAMALAR

Nur Özge Menşan ¹, Prof. Dr. Pınar Girmen ², Doç. Dr. İrfan Süral ³

¹ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, - 0000-0002-6735-6218

² Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, -
0000-0001-6194-8354

³ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü,
0000-0003-2232-9483

ÖZET

Anadil, doğumdan itibaren aile ve yakın çevreden öğrenerek gelişir ve bu öğrenilenler aracılığıyla bireyin toplumla iletişim kurmasını sağlar. Anadil becerileri olan dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerinin birbirleriyle oluşturduğu etkileşim sayesinde bireyin bilgi, duygu ve düşünce yapısı zenginleşmektedir. Bu yüzden Türkçe öğretiminde her bir beceriye önem verilmesi gerekmektedir. İlkokuldan üniversiteye kadar eğitim basamağının her aşamasında öğrencilerin yazmaya karşı olumsuz bir tutumda olduğu ve yazma çalışmalarını sıkıcı, tekdüze ve zahmetli olarak algıladıkları literatürde yer almaktadır. Öğretimde yapılan yazma çalışmalarını tekdüzelikten kurtarıp elde edilecek üründen çok süreç odaklı bir temele dayanan yazı çalışmaları yürütmek, öğrencilerin olumsuz tutumlarının giderilmesi aşamasında etkin rol oynayacaktır. Bir rehber konumunda olan öğretmen, süreç temelli yazma modelinde öğrencilerine model olup ardından süreç boyunca onları gözlemleyerek taslak yazılarını gözden geçirmeleri ve gerekli kısımlarda düzeltme yapmaları konusunda onlara dönüt verecektir. Süreç temelli yazma modeli öğrencilerin kendi yazma becerileriyle ilgili sorumluluk almalarına izin veren bir yaklaşım olmasından dolayı her öğrenci kendi hızında ilerleyebilecektir. Süreç temelli yazma modelinde yazma süreci “yazma öncesi hazırlık”, “taslak yazı çalışması”, “taslağı gözden geçirme-geliştirme”, “düzeltme” ve “paylaşma” olmak üzere beş temel aşamada ele alınmıştır. Bu aşamalardan herhangi biri tam olarak tamamlanmadan diğerine geçilmesi yazının yanlış temellendirilmesine neden olacağı için rehber konumundaki öğretmenlere önemli görev düşmektedir. Öğrenciler süreç temelli yazma modelinde bulunan aşamaları doğru bir biçimde uygulayarak ürünü elde etmelerinde öğretmenler tarafından onlara yol gösterilmesi gerekmektedir. Literatürde süreç temelli yazma modelinin öğretmenler tarafından uygulanmasında eksikliklerin olduğu ile ilgili araştırmalar bulunmaktadır. Bu bağlamda bu

araştırma Türkçe ğretiminde yazma becerisinin süreç temelli yazma modeli kullanılarak uygulanması için örnek uygulamalar sunmayı amaçlamaktadır. Sunulan uygulamaların öğretmenlere süreç temelli yazma modelinin uygulama sürecinin ne Şekilde yürütülebileceği konusunda fikir olması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler : Süreç temelli yazma modeli, yazma becerisi, Türkçe ğretimi

SOSYAL PAYLAŞIM AĞLARI ARACILIĞIYLA İLETİŞİMİN DÖNÜŞMESİ: SÖZLÜ İLETİŞİMDEN GÖRSEL İLETİŞİME

Dr. KÜBRA ERDEN

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0003-2799-2428

ÖZET

Sosyal paylaşım ağları, sosyalleşmenin yeni bir boyutunu ortaya koymaktadır. İletişim, her geçen gün farklı bir formata dönüşmekte ve güncelliğini her daim korumaktadır. İnsanın var olmaya başladığı andan itibaren yaşamın en temel gereksinimlerinden biri olan iletişimsel süreçler ortaya çıkmış ve en ilkel dönemlerde dahi insanlar çeşitli metotlarla iletişime geçebilmişlerdir. Yazının ortaya çıktığı dönemlere kadar sözlü iletişim yaygın olarak kullanılmaktayken yazının bulunmasıyla birlikte yazılı iletişime geçilmiştir. Nüfus kayıtları, asker sayımları gibi toplumsal gelişmeler neticesinde iletişim farklı boyutlar kazanmaya başlamıştır. Ardından haberleşme teknolojilerinin ortaya çıkması ve yaygınlaşmaya başlamasıyla birlikte, iletişim de dönüşmüştür. İletişim teknolojilerinin her geçen gün artmasıyla ve tüm dünyada kullanılabilir olmasıyla birlikte, iletişim yapısal bir dönüşüm geçirmiş ve günümüzdeki halini almıştır. 21. Yüzyıl dünyasında iletişim, medya ve özellikle dijital medyanın da etkisiyle birlikte, bugüne kadar kullanılan tüm formatlarını içerecek bir yapıya bürünmüş durumdadır. Günümüzde imajların yarattığı önem ile görsellik ön plana çıkmış durumda ve hayatların her kademesine entegre konumdadır. Özellikle neredeyse her an yanımızda bulduğumuz akıllı cihazlar ile bu iletişim çok daha ileri bir boyutta varlık göstermektedir. Buna zemin hazırlayan mesajlaşma uygulamaları da görsel iletişimin merkezi ve yuvası konumuna gelmiştir. Örneğin herhangi bir sosyal ağ uygulamasından, başka bir kullanıcıya “Nasılsın, Ne yapıyorsun?” diye sorduğunuzda, karşınızdaki kullanıcı bunun cevabını anlık olarak o an ne yapıyorsa sadece onun fotoğrafını çekip platformdan göndererek cevaplayabilmektedir. Bu mesajlaşma pratiğiyle, söylenmek istenen şey bizzat karşı tarafa gösterilerek ifade edilmiş olmaktadır. Dijital iletişimde görselliğin önemi, emoji kullanımıyla da kendini göstermektedir. Bu çalışma kapsamında, iletişim tarihinden günümüze varıncaya kadar geçirilen dönüşüm ve iletişimin yapısal dönüşümü ele alınmaktadır. Sosyal paylaşım ağları aracılığıyla iletişim kanallarındaki yaşanan dönüşüm ve özellikle sözlü iletişimden görsel iletişime varan değişim gözler önüne serilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Görsel İletişim, Dijital İletişim, İletişim Tarihi

GİRİŞ

Teknolojinin gelişimi, insanların iletişim kurma biçimlerini daimi olarak değiştirmektedir. İnsanlığın var oluşundan bu yana, çeşitli etmenlerin etkisiyle iletişim dönüşmekte ve her geçen gün yeni bir forma kavuşmaktadır. Bu dönüşümü kavrayabilmek için, bütünsel ve tarihsel bir perspektifle modern teknolojinin rolünü incelemek gerekmektedir. Temel olarak bakıldığında, iletişimin dönüşümünü konusunda en başat gelişmenin yazının icadı olduğu aşikardır. Sadece iletişimin dönüşümü için değil, insanlık tarihinin en önemli dönüm noktalarından biri olan ve çağ değiştiren bu icat, sözlü iletişimden yazılı iletişime geçilmesi bağlamında oldukça önemlidir. Askerlik kayıtlarının oluşması, nüfus sayımlarının kayıt altına alınabilmesi, bilgi ve belge dökümantasyonu oluşturulabilmesi gibi başlıca sebepler, yazının önemini ortaya koymaktadır. Yazılı iletişimi ve bir mesajın kaynaktan alıcıya iletimi konusunda yazılı iletim, bunun ardından gelecek teknolojilere zemin oluşturmuştur. İletişimin dönüşümünün temel hatlarına bakıldığında, yazının icadından sonra matbaanın keşfi gelmektedir. Yazılı belgelerin, kitapların çok daha fazla kitlelere ulaşmasını sağlayan bu araç ile bilginin yayılma hızı oldukça artmıştır. Yazılı iletimi hızlandıran ve daha çok kişiye ve coğrafyaya ulaştırılmasını sağlayan bu icadın ardından gelişen telgrafın bulunması, iletişimin dönüşü alanında neredeyse tam bir kilidin açılmasını sağlayan adım olmuştur. Sebebi ise yazılı iletişimde uzak mesafeli iletişimi mümkün kılmasıdır. Bu ve bunun ardından gelen tüm inovasyonlar, iletişim alanında büyük gelişmeler kaydedilmesini sağlamıştır. Telgrafın ardından geliştirilen telefon ile, yazılı iletişimin uzak mesafeye iletilmesinin ardından sesin de ulaştırılmasına olanak kılmıştır. Yazılı mektuplardan sesli iletişime geçilmesini mümkün kılan bu teknoloji ile, bugünkü akıllı teknolojilerin temeli atılmıştır. Sesin iletimini mümkün kılan ve geniş kitlelere ulaşmasını sağlayan radyo aracılığıyla da kitle iletişim araçlarının önemi keşfedilmiş ve toplumsal olayların kitlelere ulaştırılması mümkün olmuştur. Hem toplumsal hem de kültürel anlamda büyük etkileri olan bu gelişmenin devamında sadece ses değil, görsel iletimi de mümkün kılan televizyon teknolojisi geliştirilmiştir. Kitle iletişim araçlarından belki de hala en büyüğü olan televizyon, iletişimin dönüşmesi ve kitlelere ulaştırılması bağlamında önemini günümüzde de korumaktadır.

Öte yandan tüm bu gelişmelerin akabinde, dijital devrim bilgisayar ve internetin gelişimi ile gerçekleşmiştir. İletişim tamamen dönüşmüş ve hem yazılı hem görsel iletişim farklı bir boyuta taşınmıştır. Sosyal paylaşım ağları aracılığıyla bu dönüşüm iletişim alanında çeşitli gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur. Bunun en başında, aynı zaman dilimini ve aynı mekânı paylaşmayan kişilerin dahi iletişim kurması mümkün olmaya başlamıştır.

Dijital Çağ, Dijital Devrim

Bilgisayarların ve internetin gelişimi ile birlikte iletişim, bugüne kadar geldiği tüm formların ötesine geçerek tamamen dönüşmüştür. Özellikle WEB 2.0 aracılığıyla var olmaya başlayan sosyal medya ile e-posta, web siteleri ve dijital medya, bilgiye ve insanlar arasındaki iletişime anında erişim sağlamıştır. Sosyal paylaşım ağları, kullanıcıların dünya genelindeki kişilerle bağlantı kurmasını anlık olarak kolaylaştırmıştır. Burada ağ toplumu kavramı açıklayıcı doğru bir çerçeveye sunarak açıklayıcı olmaktadır:

Genel olarak bakıldığında Castells'in ağ toplumu kavramı, iletişim kavramının dönüşümü ile iletişim teknolojileri aracılığıyla sosyal dünyanın baştan oluşturulmasını ifade etmektedir (Castells, 2004). Dijital medya var olmadan önce yaşanan sosyallik ile dijital dünya aracılığıyla deneyimlenen sosyallik oldukça farklıdır. İnternetin gelişimi ile ağların içerisinde yer alan bir sosyal dinamiğin içerisinde var olmaktayız. Dijital medya, her an her yerde olmamızı sağlayan bir dinamik sunmaktadır. Tüm dünyada aktif olarak kullanılan ve sürekli olarak daha fazla insanın daha uzun sürelerle çevrim içi olmasını sağlamaya yönelik işleyen mekanizma aracılığıyla, dijital toplum kavramından bahsetmek de mümkün olmaktadır. Sosyal medyada bireyler, kitleler halinde sosyalleşmektedir. Burada sosyalleşme kavramına bir parantez açmak faydalı olacaktır. Sosyalleşme, dijital çağda tanımı genişleyen bir kavram olarak karşımıza çıkmakta ve aynı zaman dilimi ile aynı mekânı paylaşmayan kişilerin de yaşadığı pratiği kapsamaktadır.

Dijital devrim, bilgi teknolojileri ve iletişim alanındaki hızlı gelişmelerle ortaya çıkmış bir dönemi ifade etmektedir. Bu devrim, bilgisayarlar, internet, akıllı telefonlar ve diğer dijital teknolojilerin yaygınlaşmasıyla gerçekleşmiştir. Dijital devrimin başlamasına sebep olan ana etmen bilgisayar teknolojisindeki gelişmelerdir. İlk bilgisayarlar büyük, pahalı ve sınırlı kapasiteye sahipti. Ancak zaman içinde mikroişlemcilerin geliştirilmesi, bilgisayarların küçülmesi, daha güçlü hale gelmesi ve daha erişilebilir hale gelmesini sağladı. Ardından internetin yaygınlaşması, dijital devrimin temel bileşenlerinden biri olmuştur. İnternet, bilgi ve iletişimin dünya çapında hızla yayılmasına olanak tanımıştır. World Wide Web'in (WWW) icadı, interneti daha kullanıcı dostu hale getirdi ve insanların çevrimiçi içeriklere daha kolay erişmesini sağladı. Sonra internetin ceplerimize kadar girmesine olanak sağlayan akıllı cihazlar ile dijital dünya her an ulaşılabilir bir yer olmuştur. Akıllı telefonlar, tabletler, akıllı saatler ve diğer taşınabilir cihazlar, insanların her yerde internete erişmelerini ve dijital içeriklere ulaşmalarını sağladı. Bu cihazlar, insanların bilgiye ve diğer insanlara anında erişimini mümkün kıldı. Dijital devrim aynı zamanda büyük veri depolama ve işleme kapasitesinin artmasını içerir. Yüksek hızlı işlemciler ve bulut bilişim, büyük veri analitiği ve yapay zekâ gibi teknolojilere olanak tanıdı. Dijitalleşme iş dünyasında da oldukça hızla yayılarak yeni iş modellerinin ve yeni tüketici davranışlarının oluşmasını sağlamıştır. E-ticaret, dijital pazarlama, çevrim içi alışveriş/ödeme sistemleri, uzaktan eğitim uzaktan çalışma gibi gelişmeler dijital devrim arasında sayılabilecek birkaç dinamikten biridir.

Dijital Çağda Görsel İletişim

Dijital çağda görsel iletişim, bilgisayarlar, akıllı cihazlar ve internet gibi dijital teknolojilerin kullanımıyla büyük bir öneme sahiptir. Görsel iletişim, insanların bilgiyi daha etkili bir şekilde iletebilmesini ve anlamasını sağlar. Dijital çağda görsel iletişimin önemli yönleri şu şekilde sıralanabilir:

- **Görsel İçeriklerin Yaygın Kullanımı:** Dijital çağda, fotoğraflar, infografikler, grafikler, videolar ve diğer görsel içeriklerin kullanımı oldukça yaygındır. Bu tür görsel içerikler, karmaşık bilgileri daha anlaşılır hale getirir ve kullanıcıların ilgisini çeker.
- **Sosyal Medya ve Sosyal Paylaşım Ağları:** Sosyal medya platformları, görsel iletişimin yayılmasını kolaylaştırmıştır. Kullanıcılar, fotoğraf ve video paylaşımlarıyla hızlı bir şekilde iletişim kurabilirler. Bu platformlar, kişilerin, markaların ve organizasyonların görsel içeriklerle etkileşim kurmasını sağlar.

- Görsel Pazarlama: Dijital çağda işletmeler, ürünlerini ve hizmetlerini tanıtmak için görsel pazarlama stratejilerini kullanırlar. Görsel reklamlar, web siteleri, e-posta kampanyaları ve sosyal medya üzerinden tüketicilere ulaşmaya yardımcı olur.
- Veri Görselleştirme: Büyük veri analitiği ve veri görselleştirme araçları, karmaşık verileri anlamlı görsel grafiklere dönüştürerek işletmelerin ve araştırmacıların verileri anlamasına yardımcı olur.
- Eğitim ve Eğitim Materyalleri: Eğitim sektörü, dijital çağda görsel iletişimi kullanarak öğrencilere daha etkili bir şekilde öğretebilir. Eğitim materyalleri, öğretim videoları ve interaktif görseller, öğrencilerin daha iyi öğrenmelerine katkıda bulunur.
- Sanat ve Yaratıcılık: Dijital çağ, sanatçılara ve yaratıcılara yeni yollar sunar. Dijital sanat, grafik tasarım, animasyon ve diğer görsel sanatlar, dijital platformlarda geniş bir izleyici kitleyle paylaşılabilir.
- Web Tasarımı ve Kullanıcı Deneyimi: Web sitelerinin ve uygulamaların görsel tasarımı, kullanıcı deneyimini büyük ölçüde etkiler. Kullanıcı dostu ve çekici bir arayüz, kullanıcıların sitenizde daha fazla zaman geçirmesini teşvik edebilir.

Dijital çağda görsel iletişim, bilgiyi daha etkili bir şekilde iletmek, etkileşimi artırmak ve hedef kitleye ulaşmak için önemli bir araçtır. İnsanlar görsel içeriklere daha fazla ilgi göstermektedir.

Görsel iletişim, sosyal paylaşım ağlarındaki mesajlaşma uygulamalarında da oldukça fazla kullanılmaktadır. Bireyler bir mesajlaşma uygulaması aracılığıyla, bir anda birden çok şekilde iletişim kurabilmektedir. Bir sosyal paylaşım ağında mesajlaşarak iletişim kurarken aynı anda hem sözlü iletişim hem yazılı iletişim hem de görsel iletişim kurabilmeleri mümkün olmaktadır.

Mesajlaşma uygulamaları günümüzde görsel iletişimin merkezi ve yuvası konumuna gelmiştir. Örneğin herhangi bir sosyal ağ uygulamasından, başka bir kullanıcıya “Nasılsın, Ne yapıyorsun?” diye mesaj göndererek soru sorduğunuzda, karşınızdaki kullanıcı bunun cevabını anlık olarak o an ne yapıyorsa sadece onun fotoğrafını çekip platformdan göndererek saniyeler içerisinde cevaplayabilmektedir. Bu mesajlaşma pratiğiyle, belirtilmek istenen durum bizzat karşı tarafa anlık olarak gösterilerek ifade edilmiş olmaktadır.

Görsel İletişimde Emoji, GIF ve Stickerlar

Görsel iletişimin en belirgin noktalarından biri, emoji, gif ve stickerlardır. İnsanlar artık sadece yazmak yerine, vermek istedikleri mesajın duygusunu ve vurgusunu artırıcı görsel materyallere ihtiyaç duymaktadır. Bu kapsamda da emoji, sticker, gif kullanımı sosyal ağlarda oldukça yaygınlaşmış durumdadır. Bu, duygusal ifadelerin ve reaksiyonların daha iyi iletilmesine yardımcı olması sebebiyle tercih edilmektedir.

Emoji

Emojiler, görsel iletişimde önemli bir rol oynayan küçük grafik ifadelerdir ve duyguları, düşünceleri ve mesajları iletmek için kullanılırlar. Emojilerin kullanımı, dijital çağda iletişimde yaygın ve etkili bir şekilde kabul edilmiştir. Emojilerin görsel iletişimdeki kullanımının bazı önemli yönleri bulunmaktadır. Örneğin duygusal ifadeyi artırır. Emojiler, metin tabanlı iletişimde eksik kalan duygusal ifadeyi iletmek için kullanılır. Bir metin mesajının tonunu veya

duygusal içeriğini daha iyi anlayabilmemizi sağlarlar. Örneğin, bir tebrik mesajına bir gülümseme emoji eklemek, samimiyeti artırabilir. Benzer şekilde emoji, mesajın anlamını daha net bir şekilde ifade etmek için kullanılır. Örneğin, bir "tebrik ederim" mesajına alkış emoji eklemek, mesajı daha vurgulu hale getirebilir. Emoji aynı zamanda mesajın eğlenceli veya sıcak bir tonunu iletmek için kullanılabilir. Bir şaka veya espriyi vurgulamak veya samimi bir sohbeti desteklemek için emoji kullanılarak yararlanmak yaygındır.

Diğer yandan emoji, farklı dilleri konuşan insanlar arasında iletişimde dil engellerini aşmak için kullanışlıdır. Duygusal ifadeler ve tepkiler, dil bağımsızdır ve bu nedenle emoji dünya genelinde anlaşılır. Emoji, iletişimi daha görsel ve çekici hale getirir. Mesajları daha ilginç ve renkli hale getirmek için kullanılabilirler.

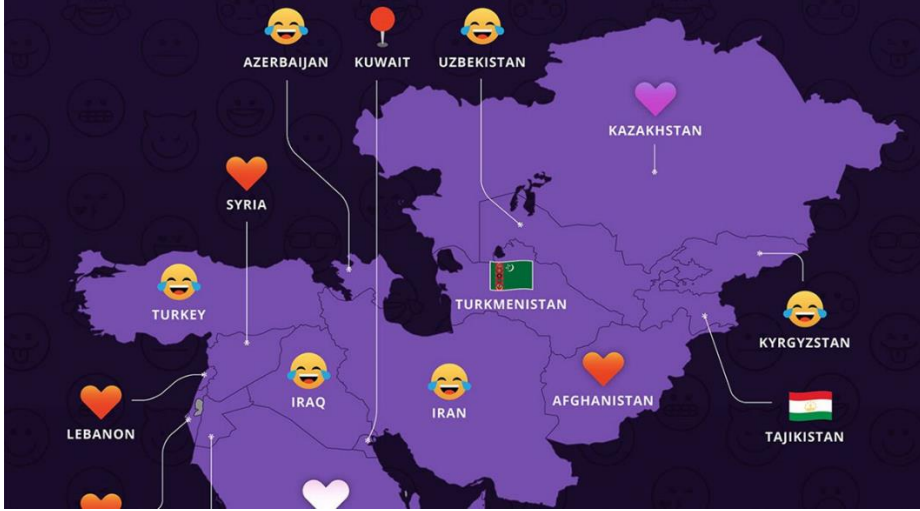
Ancak, emoji kullanımı veya yanlış anlaşılabilir olması durumunda, iletişimde sorunlara neden olabilir. Bu nedenle, emoji dikkatli bir şekilde seçmek ve iletişimin amacına uygun bir şekilde kullanmak önemlidir.

Crossword-Solver'ın 9 milyon Twitter paylaşımını (tweeti) inceleyerek yaptığı emoji araştırmasının sonuçlarına göre tüm dünyada en çok kullanılan emoji açıklanmıştır.¹ Buna göre ülkemizde ve 75 ülkede en çok kullanılan emoji “😂” olmuştur (Resim 1). Gözünden sevinç gözyaşları akararak gülen emoji, Türkiye’de görsel iletişim amacıyla en çok kullanılan emojidir. Aynı zamanda Resim 2’de diğer ülkelerin en çok kullandıkları emoji görüntülenebilir.

Resim 1. 75 ülkede en çok kullanılan emoji

¹ <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/dunyada-en-fazla-sevinc-gozyaslariyla-gulen-yuz-emoji-kullaniliyor/>

Resim 2. Ülkelerin en çok kullandıkları emojiiler

GIF (Graphics Interchange Format)

"GIF" veya "GIF" sıkça kullanılan bir görsel dosya formatıdır. GIF'ler, hareketli veya animasyonlu resimlerin ve grafiklerin saklanması ve paylaşılması için kullanılır. GIF'ler, renk sınırlamalarına ve sıkıştırma tekniklerine sahip olabilirler ve bu nedenle sıkça internet üzerinde GIF'ler, birkaç kare veya resim arasında geçiş yaparak hareketli bir görüntü veya animasyon oluşturabilirler. Bu, duyguları, fikirleri veya olayları komik veya ilginç bir şekilde ifade etmek için kullanılır. GIF'ler genellikle düşük çözünürlüğe sahiptirler, bu da dosya boyutlarını küçük tutar ve internet üzerinde hızlı bir şekilde yüklenmelerine olanak tanır. Birçok GIF, sürekli olarak tekrarlanan bir döngüde oynatılabilir, böylece animasyon sürekli olarak devam eder. GIF'ler, eğlence, ifade ve iletişim için çok yönlü bir araç olarak yaygın olarak kullanılır. İnternet kültüründe önemli bir yer tutarlar ve birçok farklı konuda GIF koleksiyonları bulunur.

Sticker

Sosyal medyada "sticker," genellikle metin veya emojiiler gibi farklı görsel öğeleri içeren veya temsil eden, genellikle yuvarlak veya düzensiz şekilli, özel tasarımı grafiklerdir. Bu sticker'lar, mesajlarınızı veya paylaşımlarınızı daha eğlenceli veya ifade dolu hale getirmek için kullanılır. Sticker'lar, metin veya emojiilerin ötesine geçerek kişinin duygularını veya düşüncelerini daha çarpıcı bir şekilde ifade etmesine yardımcı olabilmektedir. Örneğin, gülen yüz sticker'ı, üzgün ifade sticker'ı veya kutlama sticker'ı kullanarak duygusal bir tepki oluşturulabilmektedir.

Sosyal medya platformları, kullanıcıların çok sayıda farklı sticker'ı kullanmasına olanak tanıyan bir sistem bütünüdür. Bu sticker'lar tatil temalı, sezon temalı, film veya pop kültürü temalı veya basit ifade temalı olabilir. Bazı platformlar, kullanıcıların kendi özel sticker'larını oluşturmasına ve paylaşmasına izin verir. Bu, kişisel ifadelerinizi yaratmanızı ve arkadaşlarınız veya takipçilerinizle paylaşmanızı sağlar. Aynı zamanda sticker'lar, hızlı bir şekilde bir içeriğe veya mesaja tepki göstermek için kullanılabilir. Örneğin, bir paylaşımı beğenmek veya güzel bulmak için uygun bir sticker kullanılabilir. Sticker'lar, sosyal medya platformlarındaki etkileşimi artırmak ve paylaşımlarınıza daha fazla dikkat çekmek için kullanılır. Eğlenceli veya ilginç sticker'lar, diğer kullanıcıların mesajlara daha fazla ilgi göstermesini sağlayabilir. Birçok sosyal

medya platformu, hikayeler veya anlık mesajlaşma özellikleri içerir ve burada sticker'lar da yoğun bir şekilde kullanılır. Kısa ömürlü içeriklerde sticker'lar, hızlı ve eğlenceli bir ifade aracıdır.

Sticker'lar, bireylerin sosyal medya deneyimini daha zengin ve eğlenceli hale getiren bir araçtır. Her platformun kendi sticker koleksiyonları ve özellikleri vardır, bu nedenle her platformda sticker'ların nasıl kullanılacağına dair rehberlere göz atmak faydalı olabilir.

SONUÇ

İletişim, insanlığın var oluşuna kadar dayanan bir süreci kapsamaktadır. İletişim en temelinde sözlü iletişim süreciyle başlamış, ardından yazılı iletişim ve görsel iletişime kadar süregelen oldukça uzun bir süreci beraberinde getirmiştir. Günümüzde teknolojinin gelişmesi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ile artık kişilerarası iletişim tamamen dönüşmüş durumdadır. Makalede ana hatları ile gözler önüne serilen bu dönüşüm, görüldüğü üzere günümüz şartları içerisinde düşünüldüğünde oldukça büyüktür. Teknoloji ve iletişim alanında yaşanan bu dönüşümün olumlu olumsuz tarafları çeşitli disiplinler tarafından araştırılmakta ve sıklıkla çalışmalara konu olmaktadır. İletişim, artık sadece sözlü ya da yazılı formda değil; her an görsel olarak da devam etmektedir. Bu görsellik içerisinde sosyal paylaşım ağlarının mesajlaşma uygulamaları büyük öneme sahiptir. Artık insanlar, birbirine mesaj gönderirken her daim görsel öğelerden faydalanmakta ve anlık olarak görsel materyal sunmaktadır. Örneğin bir mesajlaşma uygulamasında karşı tarafa “Nasılsın, ne yapıyorsun?” diye sorulduğunda, mesaj gönderilen kişi o an ne yapıyorsa onun fotoğrafını çekip anlık olarak göndererek ne yaptığını görselleştirebilmektedir. Bireyler, sözlü iletişim ile yazılı iletişimin dışında, görsel iletişimi de oldukça kullanmaktadır. Anlık olarak görsel iletişim kurmanın bir diğer yöntemi emoji, GIF ve stickerların kullanılmasıdır. Kişiler, mesajlarındaki duyguyu ve vurguyu artırmak için bu tarz görsel ifadeleri sıklıkla kullanmaktadır.

Bu faktörler, iletişimin dönüşümünü şekillendiren ana etkenlerdir. İletişim, teknolojinin ilerlemesi ve toplumsal alışkanlıkların değişmesiyle sürekli olarak evrilmeye devam edecektir. Bu dönüşüm, iletişimde daha fazla çeşitlilik ve erişim sağlayabilir, ancak aynı zamanda yeni sorunlar ve zorluklar da ortaya çıkarabilir. Bu nedenle, iletişim araçlarını ve tekniklerini anlamak ve etkili bir şekilde kullanmak önemlidir.

KAYNAKÇA

Bozkurt, A. , Hamutoğlu, N. B. , Liman Kaban, A. , Taşçı, G. & Aykul, M. (2021). Dijital bilgi çağı: Dijital toplum, dijital dönüşüm, dijital eğitim ve dijital yeterlilikler . Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi , 7 (2) , 35-63 . DOI: 10.51948/auad.911584

Castells, M. (2004). The network society: A cross cultural perspective. Edward Elgar Publishing Limited. <https://doi.org/10.4337/9781845421663>

GÖZETİM TOPLUMUNUN GÜNÜMÜZ SOSYAL MEDYA İLE MAHREMİYET İLİŞKİSİ ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

Dr. Kübra ERDEN¹

¹ Orta Doğu Teknik Üniversitesi, - 0000-0003-2799-2428

ÖZET

Günümüzde dijital medya dolayısıyla birçok sosyalleşme pratiği sosyal medya mecralarında gerçekleşmektedir. Dijital medyada, güvenlik gibi sebeplerle gözetim mekanizmaları kullanılmaktadır. Bireylerin aktif olarak kullandıkları sosyal medyada gözetim unsurları yoğun olarak uygulanmaktadır. 2001 yılında dünyada global seviyede yaşanan sıkıntılardan dolayı, özellikle güvenlik sebebiyle her alanda panoptik gözetim sistemleri kendini göstermeye başlamıştır. O sürece kadar panoptik, süper-panoptik, omnioptik, sinoptik, veri gözetimi (data-velliance), elektronik gözetim uygulanmış ve artık gözetimin en yoğun olarak uygulandığı panoptikon gözetimi benimsenmiştir. Sosyal medya kullanıcıları, bu gözetim pratikleri içerisinde “sınırlı” bir serbestlikle paylaşım yapmaktadır. Bu çalışma içerisinde, sosyal medya kullanıcılarının gözetim unsuru ve sosyal medya davranışlarındaki mahremiyet algıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda nicel bir araştırma bulgularından yararlanılarak, kullanıcılara sorulan anket sorularının sonuçları değerlendirilmiştir. Toplamda 42 sorudan oluşan araştırmaya, Türkiye’den 500 kişi katılmış ve katılımcılar seçkisiz örneklem ile çalışmaya dâhil edilmiştir. Araştırmaya katılan kullanıcıların %56,6’sı kadın ve %43,4’ü erkektir. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ve toplamda iki bölüm 42 sorudan oluşan anket çalışması uygulanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 21 istatistik programı kullanılmıştır. Anket çalışmasında yer alan sorulardan toplam 16 tanesi, sosyal medyadaki gözetim ve mahremiyet algısını ölçmeye yönelik olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda edinilen bulgulara göre, katılımcıların %87,8’i kullandıkları akıllı cihazlara indirmek istedikleri uygulamaların mikrofon, kamera, mail adresi gibi bilgilere erişim izni istemesinden rahatsızlık duymaktadır. Ayrıca kullanıcıların %86’sının mahremiyet kavramının dijital mecralarda yok sayıldığını düşündükleri tespit edilmiştir. Araştırma bulgularında dikkat çeken bir diğer nokta ise veri güvenliği ile ilgilidir. Katılımcıların %82’si bilgisayardan ya da telefondan sildikleri bilgilerin tekrar kullanılabileceğini düşünmektedir. Sosyal medyadaki gözetim ve mahremiyet ile veri güvenliği konusunda katılımcılardaki farkındalık düzeyi konusunda bu çalışma önemli bulgular içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Gözetim, Mahremiyet, Veri Güvenliği, Panoptikon

1. GİRİŞ

Günümüz toplumunda teknolojinin doğru orantısal bir getirisi ve sonucu olan gözetim, toplumların güvenliğinin sağlanması gibi başlıca bir sebeple birçok mecrada kullanılmaktadır. "Gözetim Toplumu" kavramı, Michel Foucault tarafından geliştirilmiş ve toplumun denetim, gözetim ve disiplin altında olduğunu ifade eden teorik bir yaklaşımı ifade etmektedir. Epistemolojisine bakıldığında, Foucault’un “Disiplin ve Ceza” yapıtında toplumsal denetim mekanizmalarının ve insan davranışlarının nasıl düzenlendiğini incelediği göze çarpmaktadır. Özellikle içinde bulunduğumuz modern toplumun gerekleri olarak, insanların nasıl denetlendiği ve bu şekilde disiplin altına alınma şekillerini inceleyen Foucault, bunun güç ilişkileri ve toplum

yapılarına nasıl yansıdığı üzerine çalışmıştır. Foucault, gözetim toplumunu anlatırken Jeremy Bentham'ın "Panoptikon" adlı hapisane modelini kullanmıştır. Panoptikon, bir cezaevinin mimarisini temsil eder. Bu yapıda, merkezde bir gözetleme kulesi bulunur ve bu kuledeki gözlemci, cezaevindeki her mahkûmun hareketlerini izleyebilir. Ancak mahkûmlar gözlemcinin kendilerini izleyip izlemediğini bilemezler. Bu durum, mahkûmların sürekli bir gözetim altında hissetmelerine ve davranışlarını kontrol altında tutmalarına neden olur.

18. yüzyılda geliştirilen gözetim toplumu kavramı, günümüzde özellikle dijital teknolojilerin ve sosyal medyanın yaygın kullanımıyla birlikte sık sık çalışmalara konu olmakta ve yoğun olarak kullanılmaktadır. Sosyal medya, iletişim, bilgi paylaşımı ve etkileşimi kolaylaştıran bir platform olması sebebiyle insanlar için vazgeçilmez bir araç haline gelmiştir. Ancak, bu platformlar mahremiyet ve kişisel verilerin korunması gibi konularda hassasiyet içermektedir.

Günümüzde sosyal medya platformları, kullanıcıların kişisel bilgilerini ve internet davranışlarını toplayabilir, analizini yapabilir ve bu topladığı verileri reklamcılık, pazarlama veya birçok amaçla kullanabilirler. Bu durum, kullanıcıların kendilerini gözetim altında hissetmelerine veya gizlilik ihlallerine yol açabilmektedir. Dolayısıyla, Foucault'nun "gözetim toplumu" kavramı yaklaşık dört yüz yıl öncesine dayansa da sosyal medyanın bugün kullanıcılar üzerindeki denetim ve gözetim etkilerini anlamak için kullanışlı bir çerçeve sunmaktadır.

Sosyal medya, kullanıcıların kendilerini ifade etmeleri, bireysel fikirlerini paylaşmaları ve topluluklar oluşturmaları için oldukça güçlü bir araçtır. Ancak, bu platformlar aynı zamanda kullanıcıların özel hayatlarını da kamuya açık hale getirebilmektedir. Kullanıcıların özel hayatlarını kamuya açık hale getirme eğilimini, paylaşılan fotoğraflar, konum bilgileri, düşünceler ve etkileşimler aracılığıyla artırabilmektedir. Bu durum kullanıcıların mahremiyetini etkileyebilmektedir. Aynı zamanda, dijital mahremiyet ihlalleri, veri sızıntıları ve özel bilgilerin izinsiz kullanımı gibi sorunlar da ortaya çıkabilmektedir.

Bu konu, bir dizi etik, hukuki ve sosyal sorunları da beraberinde getirir. Veri güvenliği, kullanıcıların rızası, dijital mahremiyet yasaları gibi konular, sosyal medyanın mahremiyet ilişkisini etkileyen önemli unsurlardır. Ayrıca, bu platformların sağladığı anonimlik ve gizlilik düzeyi, kullanıcıların nasıl davrandığı ve ne tür içerikler paylaştığı konusunda da etkilidir.

2. DİJİTAL MAHREMİYET

Dijital mahremiyet, bireylerin dijital ortamlarda (internet, sosyal medya, dijital cihazlar vb.) kişisel bilgi, iletişim ve aktivitelerini özel tutma ve koruma hakkıdır. Bu kavram, bireylerin çevrimiçi ortamlarda sahip olduğu özel alanı ve kişisel bilgilerini koruma ihtiyacını ifade eder. Dijital mahremiyet, bireylerin dijital dünyada gizlilik, güvenlik ve kişisel kontrol haklarını koruma amacını taşır.

Dijital mahremiyet, çeşitli yönleri içerebilir:

- **Kişisel Bilgi Koruma:** Dijital ortamlarda paylaşılan kişisel bilgiler, bireylerin özel hayatını ilgilendiren önemli konulardır. Adres, telefon numarası, doğum tarihi gibi kişisel bilgilerin yanı sıra, finansal veriler, sağlık bilgileri ve diğer özel bilgilerin güvenliği ve gizliliği önemlidir.
- **İnternet Tarayıcıları ve Çerezler:** İnternet tarayıcıları, kullanıcıların çevrimiçi etkinliklerini izleyebilir ve çerezler aracılığıyla kullanıcı davranışları hakkında veri toplayabilir. Bu durum, kişisel tarama alışkanlıklarının ve tercihlerinin özel bir şekilde korunmasını zorlaştırabilir.

- **Sosyal Medya ve İnteraksiyonlar:** Sosyal medya platformları, kullanıcıların paylaştığı içerikleri ve etkileşimleri izleyebilir. Bu da kullanıcıların ne tür bilgileri paylaştığı ve kime paylaştığı konularında gizlilik endişelerine yol açabilir.
- **Veri Güvenliği:** Dijital mahremiyetin bir parçası olarak, kişisel verilerin güvende tutulması ve yetkisiz erişimden korunması önemlidir. Veri sızıntıları, kötü amaçlı yazılımlar ve diğer siber tehditler kişisel verilerin tehlikeye girmesine neden olabilir.
- **İnternet Üzerinde İzlenme:** İnternet kullanıcıları, çevrimiçi faaliyetlerinin takip edildiği ve profil oluşturulduğu endişesi taşırlar. Bu tür izleme, reklam hedefleme amacıyla kullanılabilir gibi, daha geniş güvenlik ve izleme amacıyla da kullanılabilir.

Dijital mahremiyet, teknolojinin gelişmesi ve dijital dünyanın yaygınlaşmasıyla daha da önem kazanmıştır. Bireylerin çevrimiçi ortamlarda kişisel bilgilerini koruma ihtiyacı, veri güvenliği yöntemlerinin ve özel mahremiyet politikalarının oluşturulmasına yol açmıştır. Bu konuda farkındalık yaratmak ve kullanıcıları dijital mahremiyetlerini koruma konusunda bilinçlendirmek, bireylerin güvende hissetmeleri açısından önemlidir.

İşin özüne bakıldığında, gözetim toplumu kavramı günümüzde sosyal medya ile mahremiyet ilişkisini anlamak için kullanışlı bir çerçeve sunabilir. Bu konu, bireylerin dijital mahremiyetlerini koruma ihtiyacını ve teknolojinin toplumsal etkilerini anlamayı gerektiren karmaşık ve çok boyutlu bir meseledir. Bu karmaşık yapıyı çözme görevi, biz sosyal bilimcilerin son yıllarda sıklıkla çalışmalarına konu ettiği bir oluşumdur. Çünkü günümüzde dijital medya dolayısıyla birçok sosyalleşme pratiği sosyal medya mecralarında gerçekleşmektedir. Dijital medyada, güvenlik gibi sebeplerle gözetim mekanizmaları kullanılmaktadır. Bireylerin aktif olarak kullandıkları sosyal medyada gözetim unsurları yoğun olarak uygulanmaktadır.

Araştırmanın Metodolojisi

Gözetim toplumunun mahremiyet ile ilişkisinin incelendiği bu çalışmaya, çeşitli demografik özelliklere sahip 500 kişi katılmış olup, katılımcılar seçkisiz örneklem ile çalışmaya dâhil edilmiştir. Araştırmaya katılan kullanıcıların %56,6'sı kadın ve %43,4'ü erkektir. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak araştırmacının doktora tez çalışması içerisinde geliştirilen ve toplamda iki bölüm 42 sorudan oluşan anket çalışması uygulanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 21 istatistik programı kullanılmıştır. Araştırmada katılımcılardan toplanan verilerin nicel analizi yapıldığından, çalışma tam tarama modeline göre yürütülmüştür.

Maddeler	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Sosyal medyada doğum günü, ilişki durumu gibi bilgileri paylaşmanın tehlikeli olduğunu düşünüyorum.	5,4%	25,2%	23,2%	30,8%	15,4%
2. Yazışmaların, maillerin ve diğer özel mesajların uygulama sahipleri tarafından okunabileceğini düşünüyorum.	3,4%	5,0%	13,0%	48,0%	30,6%
3. Sosyal medyada paylaştığım bazı iletilerin, sonraki günlerde kendime ya da yakın çevreme sorun teşkil edebileceğinden endişeleniyorum	3,4%	14,8%	17,2%	44,6%	20,0%
4. Bir konu konuştuğumda ve ardından sosyal medya platformlarında o konuyla ilgili bir reklam gördüğümde, telefonum aracılığıyla dinlendiğimi düşünüyorum.	1,8%	9,8%	11,0%	37,4%	40,0%
5. Bilgisayarımın kamerasını bant veya başka bir araç ile kapalı tutuyorum	15,6%	25,4%	10,4%	24,6%	24,0%
6. Almış olduğum tüm tedbirlere rağmen bilgisayarda/telefonda bulunan fotoğraflarımın yeterince korunduğunu düşünmüyorum.	1,2%	7,0%	15,4%	47,0%	29,4%
7. Telefonlardaki parmak izi tanıma sistemi ile yasal takip yapılabileceğini düşünüyorum	4,0%	14,8%	30,6%	34,6%	16,0%
8. Telefonlardaki yüz tanıma sistemi ile güvenlik kuruluşlarının insanları izleyebileceğini düşünüyorum	3,4%	12,4%	27,2%	38,2%	18,8%

9. Bilgisayardan ya da telefondan sildiğim bilgilerin tekrar kullanılabilceğini düşünüyorum.	0,6%	5,6%	11,8%	49,2%	32,8%
10. Alışveriş yaparken mağazalarda telefon numaram ya da kendimle ilgili başka bir bilgi istendiğinde rahatsız oluyorum.	1,6%	12,2%	12,2%	40,6%	33,4%
11. Sosyal medyada evimin konumunu paylaşmayı tehlikeli buluyorum.	1,6%	6,8%	8,8%	41,8%	41,0%
12. Telefonumun dinlendiğini düşünerek operatör aracılığıyla değil whatsapp gibi uçtan uca şifrelenen programlar ile görüşmeme devam ettiğim zamanlar oluyor.	10,4%	33,6%	21,0%	25,4%	9,6%
13. Mahremiyet kavramının dijital mecralarda yok sayıldığını düşünüyorum.	0,8%	2,8%	10,4%	46,8%	39,2%
14. Telefonuma veya bilgisayarıma indirmek istediğim uygulamaların mikrofon, kamera, mail adresi gibi bilgilere erişim izni istemesi beni rahatsız ediyor.	1,4%	3,8%	7,0%	39,8%	48,0%
15. Sosyal medyada paylaşım yaparken bir suç işlersem, adresimin belirlenip beni evimden alabileceklerini düşünüyorum.	2,4%	6,8%	17,6%	45,4%	27,8%
16. Sosyal medya paylaşımlarımın yurtdışı vize başvurusu yaparken benim için sıkıntı olabileceğini düşünüyorum.	7,0%	23,6%	35,2%	22,8%	11,4%

Çizelge 1. Sosyal Medyada Dijital Mahremiyet Olgusu Anket Çalışması Soruları

Katılımcılara yöneltilen birinci soruda kullanıcıların %46,2'si “Sosyal medyada doğum günü, ilişki durumu gibi bilgileri paylaşmanın tehlikeli olduğunu düşünüyorum” görüşüne katılmaktadır. Sosyal medya, kullanıcılara sınırsız bir paylaşım olanağı sunma evreniyle cazip gelmekte ve kullanıcılar önemli ya da önemsiz olduğunu düşündükleri bilgileri çoğunlukla paylaşmaktadır. Özellikle sosyal paylaşım ağlarında oluşturulan profillerde, kendilerine adeta bir vitrin oluşturmakta ve “nasıl görünmek-nasıl tanınmak” istiyorlarsa o şekilde bir profil yaratımında bulunabilmektedirler. Birçok sosyal ağda, kullanıcıların profillerini kişisel verileriyle doldurabileceği -yani vitrini süsleyebilecekleri- bir kısım mevcuttur. “Bio” gibi alanları kullanarak kişisel bilgileri buraya ekleyip verilerini gönüllü olarak diğer kullanıcılarla paylaşmaktadırlar.

Katılımcılara yöneltilen ikinci soruda kullanıcıların %78,6'sı “Yazışmaların, maillerin ve diğer özel mesajların uygulama sahipleri tarafından okunabileceğini düşünüyorum.” görüşüne katılmaktadır. Bu bulguya göre, kullanıcıların anlık mesaj uygulamalarının, mail yazışmalarının ve kişisel mesajlarının oldukça yüksek bir farkındalık seviyesiyle, diğer kişiler tarafından erişilebildiğini düşündüklerine ulaşılmıştır. Burada oldukça önemli olan bir durum karşımıza çıkmaktadır: Veri güvenliği. İnternette oluşturulan verilerin güvenli şekilde saklanabilmesi konusu sık sık gündeme gelmektedir. Günümüzde en gelişmiş web sayfaları bile veri sızıntısına maruz kalabilmekte ve kullanıcı bilgilerini koruma konusunda yetersiz kalabilmektedir. 21. Yüzyılda en değerli olan şeyin bilgi olduğu düşünülürken, kullanıcılara ait verilerin korunması konusunda daha hassasiyet gösterilmelidir. Kullanıcıların verilerin üçüncü kişilere erişebilir olma konusunda farkındalık seviyesinin yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Katılımcılara yöneltilen üçüncü soruda, kullanıcıların %64,6'sı (44,6+20,0) “Sosyal medyada paylaştığım bazı iletilerin, sonraki günlerde kendime ya da yakın çevrem sorun teşkil edebileceğinden endişeleniyorum” görüşüne katılmaktadır. Kullanıcılar birçok sosyal paylaşım ağında profilini gizli olarak kullansa bile, buna erişim sağlanabileceği ve uygunsuz olan bir içerik üretimi söz konusu olduğunda sıkıntı yaşayabileceklerini düşünmektedir.

Katılımcılara yöneltilen dördüncü soruda kullanıcıların %77,4'ü (37,4+40,0) “Bir konu konuştuğumda ve ardından sosyal medya platformlarında o konuyla ilgili bir reklam gördüğümde, telefonum aracılığıyla dinlendiğimi düşünüyorum” görüşüne katılmaktadır. Akıllı cihazları aracılığıyla sosyal medyada aktif olan kullanıcıların verileri çeşitli yöntemlerle toplanabilmektedir. Özellikle web 3.0 aracılığıyla kullanıcıların isteklerine uygun ürünlerin ve hizmetlerin kendilerine sunulabilmesi için özel olarak geliştirilen yapay zeka uygulamaları mevcuttur. Çeşitli algoritmalar aracılığıyla, kullanıcılara tabiri caizse nokta atışı pazarlama uygulanmaktadır. Bu araştırmada yöneltilen dördüncü sorunun bulgusunda, kullanıcıların oldukça büyük bir kısmı, akıllı cihazları aracılığıyla dinlendiğinin farkındadır.

Katılımcılara yöneltilen beşinci soruda kullanıcıların %48,6'sı (24,6+24,0) “Bilgisayarımın kamerasını bant veya başka bir araç ile kapalı tutuyorum.” görüşüne katılıyorken %41'i (15,6+25,4) katılmamaktadır ve %10,4'ü nötr kalmaktadır. Bu bulgu her ne kadar katılımcıların neredeyse yarısının bilgisayar kamerasını kapalı tuttuğunu gösterse de aslında bu konuda toplumda farkındalık düzeyinin yükseltilmesi gerekmektedir. Kötü niyetli yazılımlar ya da çeşitli kuruluşların güvenlik sebebiyle kişisel bilgisayarların kameralarına izinsiz şekilde erişebildikleri bilinmektedir.

Katılımcılara yöneltilen altıncı soruda, kullanıcıların %76,4'ü (47,0+29,4) “Almış olduğum tüm tedbirlere rağmen bilgisayarda/tefonda bulunan fotoğraflarımın yeterince korunduğunu düşünmüyorum.” görüşüne katılmaktadır. Bu soruda karşılaşılan bulguya göre, katılımcıların yüksek bir oranı veri güvenliği konusunda sıkıntı yaşamaktadır. Sahip olunan akıllı cihaz, her ne kadar kişiye ait gibi görünse de, çeşitli yazılımlar aracılığıyla bireylerin

telefon içerisinde bulundurdukları birçok veriye erişim sağlanabilmektedir. Kullanıcıların farkındalık düzeyi oldukça yüksek seviyededir.

Katılımcılara yöneltilen yedinci soruda, kullanıcıların tam olarak yarısı “Telefonlardaki parmak izi tanıma sistemi ile yasal takip yapılabileceğini düşünüyorum” görüşüne katılmaktadır. Akıllı cihazlarımızdaki verilerimizi ve güvenliğimizi koruma amacıyla geliştirilen parola yöntemlerinden biri de parmak izi tanıma sistemidir. Güvenliğimizi korumak amacıyla çeşitli biyolojik koruma yöntemleri kullanılmaktadır. Teknoloji bu kadar yaygınlaşmadan önce, kişilerin eşsiz özelliklerinden biri olan parmak izi taraması çoğunlukla yalnızca emniyet görevlileri tarafından yapılarak kayıt altına alınırdı. Ancak günümüzde neredeyse her akıllı cihaz kullanıcısı, kendine özel eşsiz bir veri olan parmak izi bilgisini teknoloji sahipleriyle *gönüllü* olarak paylaşmaktadır. Bu konuda araştırmada yer alan kullanıcıların yarısı, parmak izi verisini paylaşması konusunda yasal takip yapılabileceğini düşünmektedir.

Katılımcılara yöneltilen sekizinci soruda, kullanıcıların %57,0’ı (38,2+18,8) “Telefonlardaki yüz tanıma sistemi ile güvenlik kuruluşlarının insanları izleyebileceğini düşünüyorum” görüşüne katılmaktadır. Yapay zeka aracılığıyla oluşturulan koruma yöntemleri konusunda katılımcıların yarısından çoğunun bilgi sahibi olduğu söylenebilir.

Katılımcılara yöneltilen dokuzuncu soruda, kullanıcıların %82,0 gibi büyük bir oranı “Bilgisayardan ya da telefonda sildiğim bilgilerin tekrar kullanılabilirliğini düşünüyorum” görüşüne katılmaktadır. Bilgisayar alanındaki gelişmeler her geçen gün hızlandıkça, teknoloji de doğru orantılı olarak artmaktadır. Akıllı cihazlardan tamamen silindiği düşünülen verilere, çeşitli yazılımlar aracılığıyla ulaşabilmek çoğu zaman mümkün olmaktadır. Kullanıcıların bu konuda oldukça bilinçli olduğu söylenebilir.

Katılımcılara yöneltilen onuncu soruda, kullanıcıların %74,0’ı (33,4+40,6) “Alışveriş yaparken mağazalarda telefon numaram ya da kendimle ilgili başka bir bilgi istendiğinde rahatsız oluyorum” görüşüne katılmaktadır. Günümüzde gözetimin en yaygın olarak uygulandığı tüketim katedralleri olan alışveriş merkezleri, bireyler hakkında verilerin en çok toplandığı alanların başında gelmektedir. Çoğunlukla iletişim izni adı altında toplanan veriler, çeşitli amaçlarla kullanılmakta ve veri güvenliği konusunda kullanıcıların aleyhine bir durum teşkil etmektedir. Bireylerin çoğunluğunun farkındalık düzeyi yüksek olup bu durumdan rahatsız olduklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılara yöneltilen on birinci soruda, kullanıcıların %82,8’i “Sosyal medyada evimin konumunu paylaşmayı tehlikeli buluyorum” şeklinde görüş bildirmiştir. Sosyal medyada verilerimizi çoğu zaman gönüllü olarak paylaşırken, yaşadığımız yerin konumunu paylaşmayı tehlikeli bulanların oranı oldukça yüksektir. Foursquare, Swarm gibi uygulamalar, etkileşim amacının en yüksek olduğu ve aynı mekansal ortamı paylaşan kişileri bir araya getirmek için geliştirilmiş olan uygulamalardır. Bu tarz uygulamalarda kullanıcılar; gittikleri restoranlardan katıldıkları etkinliklere, kahve içtikleri mekanlardan okudukları okullara ve hatta yaşadıkları özel/kamu mekanlarına dair konum bilgilerini paylaşmaktadır. Tüm dünyada omnioptik biçiminde her an her yerde olma biçimi, bu tarz sosyal medya uygulamaları ile rahatlıkla uygulanmaktadır.

Katılımcılara yöneltilen on ikinci soruda, kullanıcıların %35,0’ı (25,4+9,6) “Telefonumun dinlendiğini düşünerek operatör aracılığıyla değil whatsapp gibi uçtan uca şifrelenen programlar ile görüşmeme devam ettiğim zamanlar oluyor” görüşüne katılıyorken %44,0’ı (10,4+33,6) katılmamaktadır ve %21,0’ı nötr kalmaktadır. Araştırmanın bu bölümünde, kullanıcıların kriptolama konusunda farkındalık düzeyinin düşük olduğu ölçülmüştür. Kullanıcıların genellikle gözetim assemblajı konusunda farkındalık seviyesinin yüksek olduğu ancak uçtan uca şifreleme ve özellikle kriptolama konusunda bilinç düzeyinin yeterli olmadığı görülmüştür.

Katılımcılara yöneltilen on üçüncü soruda, kullanıcıların %86,0'ı (39,2+46,8) “Mahremiyet kavramının dijital mecralarda yok sayıldığını düşünüyorum” görüşüne katılmaktadır. Sosyal paylaşım ağlarında, mahremiyet kavramının yok sayıldığını düşünen kullanıcı sayısı oldukça yüksektir. Mahremiyet kavramı, teknolojinin gelişimiyle birlikte dönüşen ve çeşitli formlarda karşımıza çıkan bir kavramdır. Mahremiyet, çoğunlukla *gizlilik* şeklinde tanımlanmaktadır. Günlük yaşantının dijital ortama taşınmasıyla birlikte, kişilere ait gizli kalması gereken bilgilerin bu platformlarda paylaşılmasıyla mahremiyet ihlali konuları gündeme gelmeye başlamıştır. Mahremiyet ihlalinin en çok görüldüğü sosyal medya uygulamaları, görüntülü ve sesli canlı yayın olanağı olan platformlardır. Facebook, Instagram, Periscope vb. Bu tarz platformlarda kullanıcılar gün içerisinde her an her yerden anlık görüntü paylaşabilmekte ve bunun sonucunda verilerine dair mahremiyet ihlali durumu oluşmaktadır.

Katılımcılara yöneltilen on dördüncü soruda, kullanıcıların %87,8'i “Telefonuma veya bilgisayarıma indirmek istediğim uygulamaların mikrofon, kamera, mail adresi gibi bilgilere erişim izni istemesi beni rahatsız ediyor” şeklinde görüş bildirmiştir. Kullandığımız akıllı cihazlara birçok verimli uygulamanın indirilebilmesi için çeşitli izinler talep edilmektedir. Cihaz bilgisi, konum bilgisi, kamera mikrofon erişim izni gibi birçok kişisel veri bu sayede yazılım şirketlerince toplanabilmektedir. Daha önce de ifade ettiğim gibi, günümüzde en kıymetli şey veridir. Her bir bireye dair verinin toplanması ve gerekli durumlarda siyasi, ekonomik, sosyolojik vb amaçlarla kullanılabilmesi durumu mevcuttur. Bireylerin dijital mahremiyet ve verilerinin güvencesi için Kişisel Verileri Koruma Kanunu aracılığıyla yasal olarak güvence altına alınmaya çalışılsa da, bu alandaki uygulamaların artırılması gerekmektedir.

Katılımcılara yöneltilen on beşinci soruda, kullanıcıların %73,2'si “Sosyal medyada paylaşım yaparken bir suç işlersem, adresimin belirlenip beni evimden alabileceklerini düşünüyorum” şeklinde görüş ifade etmiştir. Dijital ortamda aktif olma süresi arttıkça ve kullanıcılar birçok platformda paylaşım yaptıkça bilişim suçları oluşması durumu söz konusu olabilmektedir. Dijital ortamda meydana gelen bir suç sonucunda, aynı dijital ortam vasıtasıyla suç sahibine ulaşılabilmesi mümkün olabilmektedir. Kullanıcıların aktif oldukları akıllı cihazların tespiti aracılığıyla birçok verilerine erişim sağlanabilmektedir.

Katılımcılara yöneltilen on altıncı soruda, kullanıcıların %34,2'si “Sosyal medya paylaşımlarımın yurtdışı vize başvurusu yaparken benim için sıkıntı olabileceğini düşünüyorum” görüşüne katılıyorken %30,6'sı (26,3+7,0) katılmamaktadır ve %35,2'si nötr kalmaktadır. Araştırmaya dahil olan katılımcıların, bu banoptikon gözetim konusunda bilinç seviyesinin yetersiz olduğu görülmektedir. Şu unutulmamalıdır ki, dünya üzerinde birçok ülke, vize vererek kendi ülkesine kabul edeceği kişilerin potansiyel suçlu olup olmadığı konusunda sosyal medya profillerini inceleyebilmektedir.

Sonuç

Çalışmada elde edilen bulgular, bu araştırmanın hipotezi olan “dijital medyada mahremiyet olgusu yok sayılmaktadır” görüşünü destekler niteliktedir. Katılımcılara hem doğrudan hem de dolaylı olarak mahremiyet algısını ölçmeye yarayan sorular yöneltilmiş ve elde edilen bulgular neticesinde, mahremiyet kavramının iletişim teknolojileri aracılığıyla dönüşüm halinde olduğu görülmüştür. Öncelikle kişilerin mahremiyet alanına müdahale etmek isteyen bilgilerin talep edilmesi konusunda katılımcıların rahatsızlık duyduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda katılımcılar, dijital medyada yaptıkları hareketlerin (dijital ayak izlerinin) takip edilebileceğinin farkındadır. Yazdıkları maillerin, tıkladıkları içeriklerin uygulama sahipleri tarafından görüntülenebilir olduğunun bilincinde oldukları söylenebilmektedir. Hatta katılımcıların oldukça büyük bir kısmı, akıllı cihazlarından sildikleri belge ve fotoğrafların tekrar ulaşılabilir olduğu konusunda bilgi sahibidir. Sadece dijital ayak izlerinin değil, yaşam mekanları olan

evlerinin konumunu internet ortamında paylaşmayı da tehlikeli bulmaktadırlar. Dijital medyadaki mahremiyet konusunda farkındalık düzeyinin ölçülmesinin amaçlandığı bu çalışmada, kullanıcıların %86,0'sı “Mahremiyet kavramının dijital mecralarda yok sayıldığını düşünüyorum” görüşünü belirtmiş bulunmaktadır.

Özet olarak sosyal medya içerisinde aktif olarak varlık gösteren kullanıcılar, mahremiyetlerinin korunması konusunda yüksek bir farkındalık seviyesinde bulunmaktadır. Mahremiyet konusunda, sosyal uzam içerisinde özgürce paylaşım yapmakta olan kullanıcıların, mahremiyet ihlalleri bağlamında dikkatli olması ve veri sızıntısı gerçekleştiğinde mağduriyet yaşamamaları açısından veri güvenliğine dikkat etmesi gerekmektedir.

KAVRAMLARIN NEOLİBERAL DÖNÜŞÜMÜNÜN BİREYSEL VE TOPLUMSAL SONUÇLARI

Dr.Öğr.Gör.,AHET KÜÇÜK¹

Düzce Üniversitesi, Hakime Erciyas Yabancı Diller Yüksekokulu,

[ORCID](#) ID 0000-0001-7802-7236

ÖZET

Hakim bir sosyoekonomik paradigma olan neoliberalizm, özgürlük, pazar, demokrasi ve sosyal devlet gibi temel kavramlara yeni tanımlamalar getirmektedir. Bu çalışma dönüştürülmüş bu kavramların bireylerin algılarını ve bakış açılarını nasıl etkilediklerini ortaya koyarak, neoliberal anlayışın daha geniş toplumsal etkilerine ışık tutmayı hedeflemektedir.

Neoliberalizmin temel amacı, ekonomik büyümeyi teşvik etmek ve pazar odaklı politikalar aracılığıyla bireysel yetenekleri en üst düzeye çıkarmaktır. O özgürlüğü bireysel seçim ve girişimcilik kapasitesi olarak yeniden tanımlayarak, bireylerin toplum içindeki rolünü nasıl algıladıklarını şekillendirmektedir. Güçlendirici olmasına rağmen, bu değişim aynı zamanda bir liyakat yanılması, ve sistemsel eşitsizliklerin eleştirel değerlendirmelerini baskılayabilir. Pazarın kaynak tahsisi için her şeye yeten bir güce dönüşmesi, bireylerin pazar başarısını kişisel değerle eş tutmasına yol açmaktadır. Bu da, öz-değer ve toplumsal katkı algılarını şekillendiren aşırı rekabet ve statü odaklı davranış kültürünün gelişmesine yol açmaktadır. Ayrıca, piyasa odaklı karar vermeyi önceleyen neoliberalizm altında demokrasinin yeniden değerlendirilmesi, ekonomik etki ile siyasi faillik arasındaki çizgiyi bulanıklaştırarak bireylerin sivil katılım algılarında değişimlere neden olmaktadır. Neoliberalizm sosyal devletin rolünü sınırlandırdıkça, sosyal sorumluluk ve toplumsal refah kavramları da dönüşüme uğramaktadır. Bireyler, sosyal desteği giderek bir kişisel başarı meselesi olarak değerlendirmektedir. Bu da empati kültürünü zedeleyerek kolektif sorumluluğu zayıflatmaktadır. Bu algısal dönüşüm, sistematik zorlukları ele alma çabalarını engelleyebilir ve toplum içindeki bölünmeleri şiddetlendirebilir. Bu anlamda bu çalışma, kavramların neoliberal anlayışa uygun dönüşümlerinin algısal sonuçlarını ele alarak, değişen bu algıların bireysel ve toplumsal davranışları, tutumları ve dinamikleri nasıl şekillendirebileceğini de ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu algısal değişimlerin etkisinin yeterli derecede anlaşılması,

neoliberal dünya görüşünün ortaya koyduğu çok yönlü meydan okumaların daha iyi okunabilmesi açısından, önemli bir yere sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Neoliberalizm, demokrasi, özgürlük, pazar, sosyal devlet

DEVLET BAŞKANI OLARAK HZ. PEYGAMBER'İN KAMU YARARINI GÖZETMESİ

Dr. Öğr. Üyesi, Halil ORTAKCI ¹

¹ Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü,
İslam Tarihi Anabilim Dalı, - orcid.org/0000-0003-1459-843X

ÖZET

Hız. Peygamber (s), 23 yıl boyunca tebliğ faaliyetini sürdürmüştür. Mesajının Mekke döneminde bir devlete sahip olmadığı için doğrudan bireylere tebliğde bulunmuştur. Medine dönemindeyse devlet başkanı olarak toplumun tamamını ilgilendiren karar ve uygulamalarda bulunmuştur. Bir anlamda halkın ortak çıkarları olan kamu menfaatini önemsemiştir. Ancak kamu yararını gözetirken bireylerin çıkarlarını da göz ardı etmemiştir. Bir anlamda o, kamu menfaatiyle özel çıkar dengesini gözetmeye önem vermiştir. O, toplumsal fayda ile bireysel çıkar işbirliğini sağlamaya çalışmıştır. Örneğin Medine'ye geldiğinde Mescid-i Nebevî'nin kurulacağı arsayı piyasa fiyatını belirleyerek iki yetimden 10 dinara satın almıştır. Bu anlamda o, kamu menfaatiyle birlikte bireylerin haklarını da korumaya özen göstermiştir. Yine o, kısas veya had gerektiren cezaları uygularken sanığın durumunu dikkatle incelemiş; yanlış karar vererek bireyin haklarını ihlal etmemeye çalışmıştır. Ancak suçu sabit olduğunda suçlunun kim olduğuna da bakmadan gerekli cezayı vermiştir. Böylece halkın genel yararına uygun biçimde kapsamlı adalet ve güven değerlerini toplumda yaymıştır. O; devlet başkanı olarak ganimetten payına düşen 1/5 payı da halkın maslahatına uygun olacak işlerde kullanmıştır. Bireysel çıkarlarını hiçbir zaman Müslümanların ortak menfaatlerinden üstün tutmamıştır. O, yönetimle ilgili uygulamalarında merhamet, doğruluk, kapsamlı adalet ve güveni temin ve tesis etmek için çaba sarf etmiştir. Bu anlamda devlet başkanı olarak o, kamu menfaati ile nübüvvet vazifesi arasındaki bağı kurmuştur. Bu tebliğde İslâm'ın Medine döneminde devlet başkanı olarak Hız. Peygamber'in kamu yararını gözetmesi ve bunu yaparken de bireylerin çıkarlarını göz ardı etmemesine yönelik uygulamaları örnekleriyle açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hız. Peygamber, Devlet Başkanı, Kamu Yararı, Bireylerin Çıkarı

The Prophet Muhammad's Observance of the Public Interest as Head of State

ABSTRACT

The Prophet Muhammad (s) continued his preaching activity for 23 years. Since his message did not have a state during the Meccan period, he communicated directly to individuals. During the Medina period, as the head of state, he made decisions and practices that concern the entire society. In a sense, he gave importance to the public interest, which is the common interest of the people. However, while taking care of the public interest, it did not ignore the interests of individuals. In a sense, he gave importance to keeping the balance of public interest and private interest. He tried to ensure the cooperation of social benefit and individual interest. For example, when he came to Medina, he determined the market price of the land on which the Masjid an-Nabawi would be built, and had two orphans buy it for 10 dinars. In this sense, he took care to protect the rights of individuals along with the public interest. Again, he carefully examined the situation of the accused while applying the punishments requiring retaliation or hadd; tried not to violate the rights of the individual by making the wrong decision. However, when his crime was proven, he gave the necessary punishment regardless of who the offender was. Thus, he spread the comprehensive values of justice and trust in the society in accordance with the general interest of the people. He; as the head of state, he used the 1/5 share of the booty in works that were suitable for the public interest. He never put his individual interests above the common interests of Muslims. He has endeavored to assure and establish compassion, integrity, comprehensive justice, and trust in his administrative practices. In this sense, as the head of state, he established the link between the public interest and the duty of prophethood. In this communiqué, as the head of state in the Medina period of Islam, Hz. The practices of the Prophet for observing the public interest and not ignoring the interests of individuals while doing this will be explained with examples.

Keywords: Prophet, Head of State, Public Interest, Interest of Individuals

HALKEVLERİ DERGİLERİNDE DİN TARTIŞMALARI

Prof. Dr. Nurettin GÜZ¹, Arş. Gör. Behlül Burak DUMLU², Arş. Gör. Ali TANER³

¹ Prof. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, İletişim Fakültesi ORCID: 0000-0002-2038-5652

² Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İletişim Fakültesi

ORCID: 0000-0001-9760- 1897

³ Arş. Gör., Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi, İletişim Fakültesi

ORCID: 0000-0002-8237-1467

ÖZET

Halkevleri, 1930 Serbest Fırka olayından sonra bütün kurumların partiye bağlı hale getirilmesi sürecinin bir sonucu olarak 1932 yılında kurulmuştur. İlk olarak 14 merkezde açılma sürecindeki sayı, kapandığı 1951 yılına kadar 478 Halkevi ve 4322 Halkodası olmak üzere 4800'ü bulmuştur. Halkevlerine, Tek Parti ideolojisini yayma dışında, kültürün ve sanatın geliştirilmesi, aydın ve halkın kucaklaştırılması, yörelerin tanıtılması gibi işlevler yüklenmiş, bu misyonun yerine getirilmesi için Halkevleri Dergileri çıkarılmıştır. Dergiler, CHP Genel Merkezinin yüklediği görevleri yerine getirirken sayfalarında birçok konuyu tartışmışlardır. Tartışılan konulardan birisini de din konusu oluşturmuştur. Bu çalışmada, dergilerin yayınlandığı dönemdeki siyasi konjonktür de dikkate alınarak Halkevleri Dergilerinde genelde din, özelde ise İslam'la ilgili tartışmalara yer verilmiştir. Yayınlanan dergilerde Halkevleri ve Halkevleri Dergilerinin konuya yaklaşımı bu çalışmada ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Halkevleri, Halkevleri Dergileri, Din Tartışmaları, Tek Parti

DISCUSSIONS ON RELIGION IN PEOPLE'S HOUSES JOURNALS

ABSTRACT

People's Houses are institutions that were established in 14 different centers on February 19, 1932, after the Turkish Hearths, and were created by the new regime in order to find a response from the people. People's Houses and People's House Magazines are important sources to follow the political thought structure of the period close to a quarter of a century between 1932-1951, with the organizational form affiliated to the Single Party, as well as the publications that are the subject of the study Konya, the provincial journal of the Konya People's House, and

Taşan, the district journal of Amasya's Merzifon Community Center, in the same period. Although they are two journals related to the structure, they are an important sample in terms of revealing the basis of the religious discussions of the period thanks to their different perspectives. People's House magazines have often been the subject of studies in the fields of education and folklore, and the power and religion-oriented thinking structures of these publications, which have both national and local traces, have been examined in the study.

Keywords : Community Centers, Community Centers Magazines, Debates on Religion, One Party

1. GİRİŞ

Türkiye’de 1930-1950 dönemine damga vuran kuruluşlardan birisini Halkevleri oluşturmaktadır. Yeni devletin kurulması sonrasında Cumhuriyetin ilk dönemindeki iki çok partili siyasi hayat denemesinden sonra 1931 yılından itibaren ülke Tek Partili bir sisteme geçmiş, bu çerçevede partiye bağlı olmayan bütün kurumlar kapatılırken kapatılan kimi kurumların yerine doğrudan partiye bağlı kurumlar kurulmuştur. Bunlardan birisini de 1931’de kapatılan Türk Ocaklarının yerine kurulan Halkevleri oluşturmaktadır. Halkevleri ilk olarak 1932 yılında kurulmuş, Ankara ile birlikte 14 merkezde kurulan bu kurumlara her yıl yenileri eklenmiş, sadece Halkevleri değil Halkodaları olarak da bütün ülke sathına yayılmışlardır. Kuruldukları yıldan itibaren Halkevleri Dergilerini yayınlamaya başlamışlardır. Parti genel merkezi tarafından belirlenen misyona uygun olarak kapandıkları 1951 yılına kadar çalışmışlardır. Halkevleri bünyesindeki etkinliklerle halkı kucaklamaya ve partinin birer organı olarak CHP ilkelerini halka anlatmaya çalışmışlardır. Bu çerçevede sayıları 84’e ulaşan Halkevleri Dergileri büyük bir görev üstlenmiş, bir yandan parti ilkelerini halka anlatırken diğer yandan yayınladıkları yörenin tarihi, kültürel, sosyal özellikleri ve yerel haberlerini hedef kitlelerine ulaştırmışlardır.

Halkevleri ve Halkevleri Dergileri ile ilgili olarak çok sayıda yayın ve tez çalışması (Çeçen, 1990; Erdem, 1956; Güz, 1995, 2001, 2008; Toksoy, 2007; Karpat, 1963; Olgun, 2019; Şakiroğlu, 1996; Şimşek, 2005, 2002; Zeyrek, 2006; Çavdar, 1983; Özsarı, 2002; Dumlu, 2021) yapılmıştır. Bu çalışmalarda Halkevleri ve bu kurumlar tarafından yayınlanan dergiler farklı açılardan ele alınmış, konu bir bütün olarak ele alındığı gibi kimi çalışmalarda bir Halkevi veya Halkevi Dergisi analiz edilmiştir. Çalışmaların birçoğunda Halkevleri Dergileri içerikleri açısından değerlendirilmiştir. Hemen her Halkevi Dergisi yayınlanma amacına uygun olarak parti programı ve ideolojisi çerçevesinde yazıların yanında yerel, ulusal ve küresel kültürel değerler, yöreye ait tarih, coğrafya, sosyal yapıya ilişkin metinler yayınlamıştır.

Bu çalışmada Halkevleri Dergileri farklı bir açıdan ele alınmış ve bu yayın organlarındaki din tartışmaları konu edinilmiştir. Cumhuriyetin ilanından 1950 yılındaki serbest seçimler ve iktidar değişimine kadar olan sürede dönemin değişmez iktidar partisi ve yöneticilerin başta İslam ve diğer dinlere yönelik uyguladığı politikalar ve uygulamalarla ilgili çok sayıda yayın ve tez çalışması yapılmıştır. Bu çalışmalarda kimi uygulamalara ilişkin savunmacı bir üslup

benimsenirken birçok çalışmada, yapılan uygulamalara eleştirel olarak yaklaşmıştır. Bu çalışmada konu, Halkevleri Dergilerindeki yayınların ortaya konmasına yönelik olarak ele alınmış ve durumun tespiti amaçlanmıştır.

Çalışmada önce Halkevleri ve Halkevleri Dergilerine ilişkin genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra Halkevleri Dergilerinin yayınlandığı dönemde yönetimin dine/inanca ilişkin politika ve uygulamaları ele alınacak, daha sonra Halkevleri Dergilerindeki aynı politika ve uygulamalara ilişkin içerik analiz edilecektir. Bu çerçevede Halkevleri ve Halkevleri Dergilerinde din/inanç konusunda nasıl bir politika izlendiğinin ortaya konması amaçlanmaktadır.

2. HALKEVLERİ VE HALKEVİ DERGİLERİ

2.1. Halkevleri

Türk Ocaklarının 10 Nisan 1931'de CHF/P'ne katılmasından itibaren (Baydar, 1970: 70-74) yaklaşık dokuz aylık bir hazırlık sürecinden sonra 19 Şubat 1932'de toplu bir törenle Ankara dahil 14 merkezde Halkevi açılarak, Ankara'daki Türk Ocağı binası bu kuruluşa verildi ve bina bir anlamda Halkevleri genel merkezi oldu (CHP, 1942: 3; Çeçen, 1990: 111-113). İlk açılışa yetişmeyen 20 Halkevi yine toplu olarak aynı yıl 24 Haziran'da açılarak 1932 yılında açılan Halkevi sayısı 34'e ulaşmış, sonraki yıllarda bu sayıya yenileri eklenmiştir. Halkevlerinin yanına 1940'tan itibaren Halkodaları da eklenmiş ve kapatıldıkları 11 Ağustos 1951'e kadar (Resmi Gazete, 1951: 1781-1782) 478 Halkevi ve 4322 Halkodası olmak üzere toplam sayı 4800'i bulmuştur (Erdem & Erez, 1963: 6).

Türk Ocaklarının kapatılarak yerine Halkevlerinin kuruluşu ile ilgili olarak farklı görüşler ileri sürülmüştür. Ocakların; İttihat ve Terakki döneminde kurulduğu ve Cumhuriyetle birlikte misyonlarını kaybettiği, (Karpaz, 1963) Turancılık yaptıkları ve bunun dış dünya ve içerdeki farklı etnik soydan gelenler açısından sorun oluşturduğu, (Arıkan, 1999: 265; Şimşek, 2002: 29) diğer kişi ve grupları dışladığı, (Çeçen, 1999: 96-97), Sovyetler Birliğinin rahatsızlık duyduğu, (Üstel, 1997: 360-361) Serbest Fırkayı desteklediklerine (Tunçay, 1981: 295-299) kadar birçok sebep ileri sürülmüştür. İleri sürülen bu sebeplerden daha çok döneme daha genel açıdan bakmak ve buna göre Ocaklardan Halkevlerine geçişin gerçek sebebini ortaya koymakta yarar vardır. Dönemin siyasal konjonktürü ve partili olmayan, daha doğrusu Tek Partiye doğrudan bağlı olamayan kurumların bu dönemde yaşama şansı bulunmadığı dikkate alındığında Ocakların hiçbir biçimde yaşama şansının bulunmadığı ortaya çıkar. Bu durum Türk Ocaklarından Halkevlerine geçiş ve bu çalışmanın konusunu oluşturan din tartışmaları açısından da önemlidir.

Çankaya’da 1931 yılı bir Ocak akşamında Atatürk’ün de bulunduğu bir ortama Türk Ocakları Başkanı Hamdullah Suphi ve arkadaşlarının çağrılarak Ocakların kapatılmasına yönelik kararın aldırılmasından sonra (Üstel, 1997: 372; Toksoy, 2007: 25) benzer uygulamalar aynı dönemde Mason Derneği, Muallimler Birliği, Türk Matbuat (Gazeteciler) Cemiyeti, İhtiyat Zabıtları (Yedek Subaylar) Cemiyeti, Türk Kadınlar Birliği, Milli Türk Talebe Birliği gibi kuruluşlar için de yapılmıştır (Şimşek, 2005: 75). Osmanlının son döneminde Türkleri milli bir fikir etrafından toplamak üzere kurulan Ocaklar, (Sarıay, 2004: 131-132) Cumhuriyetle birlikte devletin dış politikasına yönelik bir milletçilik çizgisi izlemiş, (Ölçekçi, 2013) kapatılan diğer birçok kuruluştan farklı olarak CHF/P’nin 1927 kongresinde parti denetimine alınmıştı. Bu sebeple partiden ayrı bir kuruluş olmadığı gibi Genel Başkan Hamdullah Suphi Tanrıöver önceki dönemlerde Bakanlık yapmış ve kapatıldığında milletvekilidir.

Ocaklardan Halkevlerine geçişi küresel ve ulusal boyuttaki gelişmelerin bir sonucu olarak görmekte yarar vardır. Bu dönemde Stalin liderliğindeki Sovyetler Birliğinden başka İtalya’da Mussolini liderliğindeki faşistler ve Almanya’da Hitler liderliğinde Naziler iktidardaydı. 1930 yılındaki Serbest Fırka olayından sonra Türkiye’de de benzer bir uygulamaya gidilerek sadece muhalefetsiz bir ortamla yetinilmemiş, Tek Partiye bağlı olmayan kurumlar ya kapatılmış ya da doğrudan partiye bağlanmıştır. Bu süreç bir zaman sonra parti devletine gidecek ve Türkiye Cumhuriyeti bir parti devleti olacaktır. Dolayısıyla böyle bir dönemde Türk Ocaklarının yaşama şansı yoktur ve kapatılarak onların misyonu yeni Halkevlerine verilmiştir (Güz, 2018: 1085).

Halkevlerinin İtalyan Dopolavorolar ve faşist gençlik kulüplerinden ilham alınarak mı, (Ihrig, 2015: 123; Atalay, 2020) Nafi Atuf Kansu’nun Rusya’da yaptığı incelemelerin bir sonucu olarak mı, (Oral, 2002: 522) Vildan Aşır Savaşır’ın Çekoslovakya’daki gözlemleri veya Selim Sırrı Tarcan’ın İsveç’teki incelemeleri sonucu mu (Özsarı, 2002: 14) kurulduğu, yoksa kuruluşuna yönelik fikir ve planlamada tamamının mı etkili olduğu açık değildir. Ancak Halkevlerinin kapanışına kadar olan süredeki çalışmalarına bakıldığında Tek Partinin ilkelerini ve ideolojisini topluma anlatmada önemli bir görev üstlendiği, dolayısıyla totaliter sistemlerin örnek alındığını söylemek mümkündür. Model nereden alınırsa alınsın bu kurumların ideolojik fonksiyonları yanında bireyi toplumun bir parçası haline getirmeye yönelik çalışmalara ağırlık verdiği ortaya çıkmaktadır.

Halkevlerinin kuruluş amaçları ilk yıllardan itibaren genelgeler ve dönemin başbakan ve bakanları tarafından açık biçimde ortaya konmuştur. Yayınlanan ve bütün Halkevlerine

gönderilen genelgede, Parti programının hakim kılınması ve ebedileşmesine yönelik vatandaşlar yetiştirilmesinin amaçlandığı belirtilmektedir (CHF, 1932: 5). Daha sonra yayımlanan diğer bir genelgede, “Halkevi, C. H. Partisinin Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Devletçilik, Laiklik ve İnkılapçılık prensipleri içinde çalışan bir kurumdur” (Halkevleri, 1941: 2-3; Sözen, 2006: 4) denerek bu kurumlara yüklenen misyon açıklanmaktadır. Dönemin Başbakanı İsmet İnönü’nün ifadesiyle parti, Halkevleri aracılığı ile “Cumhuriyet Halk Fırkasının prensiplerini her gün söylemek, nasıl tatbik edildiğinden her gün malumat vermek” (Milli, 1945: 5-15) amacındadır. Benzer görüşleri Halkevlerinin bağlı bulunduğu CHP Genel Sekreteri Recep Peker de dile getirir (Peker, 1933/a: 6-8).

Halkevlerinin parti ideolojisi yanında kültür kurumları olarak da işlev göreceği dönem yazarları tarafından ifade edilmektedir. Abadan, bu kurumların partinin seslendiği kitlenin fikri kalkınması ve kültür ocakları olarak görev üstlendiğini belirtirken (Abadan, 1941: 466-468), Falih Rıfki, partinin “her taraftaki Halkevleri şehir ve kasaba vatandaşlarının telkin ocakları” olarak (Atay), 1932: 1) görev yapacaklarını belirtmektedir. Parti programı ile ilgili açıklama yapan dönemin milletvekillerinden Aykut da, kültürün halka indirilmesi, milli ve kültürel birlik için Halkevlerinin önemli olduğunu vurgular (Aykut, 1936: 78).

Köylü ve aydın arasında bağ kurulmasına (Erdal, 2013: 44; Yeşilkaya, 2003: 67-68) ve bu çerçevede toplumun bütün kesimlerine ulaşmayı amaçlayan -ki bunu sağlayamadığına ilişkin eleştiriler de vardır (Koner, 1943: 1-2)- ve böylelikle toplumun inkılapları benimsemesi ve toplum bilinci oluşturulması amacıyla yönelik çalışmalar yapan Halkevleri, (Çavdar, 1983: 881; Karaömerlioğlu, 1998: 69; Özacun, 1996: 89; Kara, 2006: 27) yeni bir toplum oluşturmaya çalışmış, (Kansu, 1936: 3) milli devletin oluşmasına yönelik faaliyetler yürütmüş, eğitimden sağlığa, tarımdan hayvancılığa, folklordan spora, tarih ve arkeolojiden güzel sanatlara kadar birçok konudaki programları ile topluma ulaşmaya çalışmıştır. Halkevlerinin kuruluş amaçları arasında; parti ideolojisini halka benimsetme yanında basın organlarının zayıf olduğu bir dönemde iktidar ile toplum arasındaki siyasal iletişimi sağlamak, (Şimşek, 2005: 75) Tek Partinin ortaya koyduğu ideale bağlı insan yetiştirmek, toplumu pozitivist dünya görüşü doğrultusunda eğitmek, yeni rejimi destekleyecek yeni bir siyasi kültür oluşturmak vardır. Baltacıoğlu’nun deyiimiyle milli kültürü yaşatacak, Türk kültürünü yayacak, “irticayla savaştığı kadar mukallitlik, kozmopolitlik, soysuzlukla” da mücadele edecektir (Olgun, 2008). Başka ülkelere göre daha fazla olarak “geçmiş müesseselerin cemiyet bünyesinin en derin tabakalarına kadar işlemiş köklerini sökmek, cumhuriyet ve inkılap esaslarını bütün ruhlara ve fikirlere

hakim mukaddes iman şartları halinde perçinlemek” (CHF, 1932: 4) Halkevlerinin görevleri arasındadır. Aşağıda ayrıntılı açıklanacağı üzere, Halkevleri Dergileri de bu görevlerin yerine getirilmesi için çalışacak, Tek Partinin ülkede uyguladığı din ya da inanç noktasındaki politikaların halka anlatılması ve konan yasaklara uyulması çerçevesinde kendisine verilen görevi yerine getirecektir.

2.2. Halkevleri Dergileri

İktidarın Halkevlerine yüklediği görevleri yerine getiren ve özellikle Tek Parti ideolojisini topluma ulaştıran, Halkevlerine gitsin veya gitmesi hemen herkese seslenmeye çalışarak belirlenen ilkeler çerçevesinde toplumsal dönüşümü sağlamaya gayret gösteren araçlar Halkevleri Dergileri olmuştur. Dergiler, Halkevlerinin; Dil-Edebiyat ve Folklor Kolu, Güzel Sanatlar Kolu, Temsil Kolu, Tarih ve Müze Çalışmaları Kolu, Spor Çalışmaları Kolu, Sosyal Yardım Kolu, Halk Dershaneleri ve Kursları Kolu, Kitaplıklar Kolu ve Köycülük Çalışmaları Kolu olmak üzere (BCA) toplamda dokuz çalışma grubundan genellikle Dil-Edebiyat ve Folklor Kolu tarafından yayınlanmıştır. Halkevlerinin kurulduğu tarihten itibaren yayınlanmaya başlanan dergiler Halkevlerinin 19 yıllık tarihi boyunca il ve ilçe merkezlerinde yayınlanmışlardır. Parti tarafından gönderilen genelgeye göre (CHF, 1932: 10) her Halkevi yeni bir dergi çıkarabileceği gibi yayınlanmakta olan bir derginin belirlenen ilkelerde yayın politikası izlemesi şartıyla Halkevi Dergisi olarak yayımlanabilecektir. Ankara Halkevinin dergisi olan ve diğer dergileri de denetleyen Ülkü'nün Şubat 1933'te yayın hayatına başlamasına rağmen bazı Halkevleri 1932 yılından itibaren dergilerini yayınlamaya başlamışlardır. Yayın periyodları ve süreleri farklı ve bazıları aynı Halkevi tarafından yayınlanandan olmak üzere 1951 yılına kadar toplam 84 Halkevi Dergisi yayınlanmışlardır. Ankara'da Ülkü ve İstanbul'da Yeni Türk gibi bazı dergiler uzun süreli ve düzenli yayınlanmışlar, bir bölümü ise birkaç sayı çıkarılmışlardır.

Halkevlerine yüklenen misyon Halkevleri Dergilerine de yüklenmiş, yayımlandıkları ilk tarihten itibaren belirli ilkeler çerçevesinde yayın yapacakları, parti ve onun yetkili kıldığı kişi ve kurumlar tarafından denetleneceği belirtilmiştir. Dergiler; devimin ilkelerini ve ideallerini açıklayacak ve anlatacaktır. Kültür alanındaki gelişmeleri yayacak, bilimsel gelişmeleri izleyecek, aydınların ve gençlerin gelişmelerini sağlayacak ve toplumu haberdar edecektir. Parti Genel Sekreterliği adına Erzincan Milletvekili Saffet Ziya'nın parti ve Halkevleri başkanlıklarına gönderdiği genelgede de dergilerin yayın ilkeleri hakkında bilgi verilmektedir. Dergilerle ilgili olarak; satışlarının sağlanması, partinin ilkeleri olan “cumhuriyetçilik, milliyetçilik, laiklik, devletçilik” gibi konularda yanlış yorum ve anlatımlardan kaçınılması, yörenin yayın organı olması ve yöreye ilişkin bilgilerin yer alması, aydınlarla halk arasında iletişim kurulması, gençlerin buralarda yazmaya teşvik edilmesi -ki dergiler yazarlarına yazma ve yayıncılık tecrübesi sağlamıştır (Karpaz, 2009: 131), istenmektedir. (C.H.P., 1933: 79; Türkoğlu, 1996: 103)

Halkevleri Dergileri için Ankara Halkevi tarafından yayınlanan Ülkü, içerik ve yayın politikası açısından diğer dergilere yol gösterici bir konum üstlenirken aynı zamanda diğer dergileri denetleyen bir yayın organı olarak görev üstlenmiştir. Ülkü ve diğer dergilerin yayınlarında

nelere dikkat edecekleri, nasıl bir yayın politikası izleyecekleri Ülkü'nün ilk sayısında CHP Genel Sekreteri Recep Peker tarafından yayınlanan başyazıda da belirtilmektedir. Dergilerde yer alan içeriklerde, Halkevlerini kuran partinin daha önce çokça tartışılan “cumhuriyet, milliyet ve inkılap fikirleri esas olacaktır”. Dergiler aynı zamanda “milli dil, milli tarih, bilim, sanat ve milli kültüre” hizmet edecek, milli birlik ve beraberliği sağlayacaktır. Yayınlanan içerikler denetlenecek, parti ve Halkevleri yöneticilerinin uygun görmediği yazıların yayınlanmasına izin verilmeyecektir. (Peker, 1933/b: 10)

Halkevleri Dergilerine genel olarak bakıldığında hemen tamamında Tek Parti ideolojisinin hakim olduğu, parti ve Halkevlerinin ilkeleri aleyhine bir yayıncılık yapılmadığı görülür. Ankara, İstanbul ve İzmir dışındaki il ve ilçelerde yayınlanan dergilerde parti ideolojisi çerçevesinde yer alacak yazılar dışında yöreye ait sosyal gelişmeler, kültür, ekonomi, tarih, coğrafya gibi konuların yer alması ilkesi benimsenmiş, bu çerçevede yayınlandığı yerleşim birimindeki haberlere de yer vermeleri istenmiştir. Dergilerde genel olarak bu ilkeye uyulsa da kimi dergiler milli ve evrensel kültür, tarih, coğrafya vb. konularda yazılar yayınlamışlar, bu davranışları sebebiyle de uyarılmışlardır. Bu çerçevede değerlendirildiğinde Halkevleri Dergilerinde genel yayın politikaları açısından tam bir birlikteliğin olduğunu söylemek mümkün değildir.

Genel olarak Halkevleri Dergilerinin içeriklerine bakıldığında; “Bölgenin tarihi yerlerinin ve olayların değerlendirildiği “Tarihi Araştırmalar”, değişik konularda çeviriler, şiir ve hikayelerin yayınlandığı “Edebiyat” “Folklor”, bilimsel konuların ele alındığı “Bilim”, sanata ait konuların değerlendirildiği “Sanat”, yöre sorunları olarak ziraat ile ilgili konuların işlendiği “Köy ve Köycülük”, ekonomiye ait bilgilerin verildiği “Ekonomi”, yöre insanının hastalıklarının değerlendirildiği “Sağlık”, bölgeye ait spor karşılaşmalarının yer aldığı “Spor”, değişik konuların anlatıldığı “Sosyal Konular” ve bölgeden güncel gelişmelerin yayınlandığı “Haberler”” kategorileri altında farklı konuların ele alındığı görülmektedir (Güz, 2001: 91). Halkevlerinin bu kadar fazla bölgede yayılmasıyla kültürel atmosfer yaratma sürecinde oldukça önemli işler yaptığı söylenebilir. Çeşitli konulara değinmesi ve bölgesel konularda yayınlar yapması da yöre halkının dikkatini çekmesi noktasında önemlidir. Aşağıda ayrıntılı şekilde değinileceği üzere din veya inanç konusu dergilerin ana ya da önemli konuları arasında yer almazken kimi yayınlarda Tek Partinin uyguladığı politikalara uygun olarak bazı dergilerde bu konuya da yer verilmiştir.

3. TEK PARTİ VE DİN İLİŞKİLERİ

Çalışmanın konusunu oluşturan Halkevleri Dergilerindeki din tartışmalarını değerlendirebilmek için çalışma çerçevesinde incelenen dönemde yönetimin din konusundaki uygulamalarına genel olarak bakmak gerekmektedir. İmparatorluktan milli devlete geçildikten sonraki dönemde milliyetçilik ve aydınlanma düşüncesi öncelikli hale gelirken, (Mardin, 1995: 162) Cumhuriyet dönemi yöneticileri için batıcılık, laiklik, milliyetçilik, pozitivizm gibi kavramlar ön plana çıkmış (Taslaman, 2016: 274) ve din resmi ideolojinin etkisi altına alınmıştır (Sarp, 2016: 145). Bu yeni sisteme geçiş belirli bir süreci gerekli kılarken yapılan uygulamalar da öncesi ve sonrası dönemde eleştirilmiştir. Yeni dönemde din ile devlet ve

toplum ilişkileri, buna ilişkin yürütülen politika ve uygulamalar ile gündemi sık meşgul edilen konulardan birisini oluşturmuştur.

Cumhuriyet dönemi boyunca devlet/iktidar ve din ilişkileri hep tartışma konusu olmuş, yapılan uygulamalar ve düzenlemeler kimi çevrelerce eleştirilirken bazı çevreler aksini savunmuştur. Milli Mücadelenin çetin şartları ve Cumhuriyetin ilan edildiği dönemde devlet ve din arasındaki ilişkiler tartışma konusu olmadığı gibi 1921 Anayasasının 29 Ekim 1923 tarih ve 364 Sayılı Kanunla değiştirilen 2. Maddesi “Türkiye Devletinin dini, Dini İslam’dır, Resmi lisani Türkçedir” şeklinde değiştirilerek (TBMM, 2023) İslam dini Anayasaya girmiştir. İslamiyet ile ilgili yeni düzenleme 20 Nisan 1924’te kabul edilen 1924 Anayasasında da muhafaza edilmiş ve “Türkiye Devletinin dini, Dini İslâm’dır; resmî dili Türkçedir; makarrı Ankara şehridir” (Anayasa ..., 2023) denmiştir.

İslam dininin Anayasaya girdiği dönemde siyasal alanda ve basında muhalefetin susturulması ve muhalif basına gözdağı verilerek Hilafetle ilgili olarak sonraki dönemde yapılacak değişime ilişkin bir zemin hazırlanmıştır. Parti grup toplantısında görünüşte Rauf (Orbay) Bey, arka planda ise bütün muhalefet hedef alınmış, Başbakan İsmet Paşa, Rauf Beye hitaben, “Halifeyi ziyaretin Hilafet meselesidir. Tarihin herhangi bir devrinde bir halife, zihninde bu memleketin geleceğine karışmak arzusunu geçirirse, o kafayı mutlaka koparacağız” demiştir. Aynı dönemde basında başlayan ve Hilafetin geleceğine yönelik tartışmalarla ilgili olarak muhalif basından bazıları için kurulan İstanbul İstiklal Mahkemesi gazetecilere ceza vermese de iktidarın muhalif basından istediği suskunluk sağlanmış, yaratılan bu ortamda 1 Kasım 1922’de Saltanatın kaldırılmasından sonra muhafaza edilen Halifelik 4 Mart 1924’te kaldırılmıştır. (Güz, 2005: 70 vd.) Takrir-i Sükun dönemi ile birlikte çok partili siyasi hayat denemesinin ilki sonlandırılırken Meclis ve basındaki muhalefet tamamen susturulmuş, sonraki dönemde din başta olmak üzere diğer alanlarda atılacak adımlarla ilgili bir engel kalmamıştır.

Bu gelişmelerden sonra Anayasa’nın 2. Maddesi, 20 Nisan 1928’de kabul edilen 491 Sayılı Kanunla, (Resmi Gazete, 1928) “Türkiye Devletinin resmî dili Türkçedir; makarrı Ankara şehridir” şeklinde değiştirilerek İslamiyet Anayasa’dan çıkarılmıştır. Anayasaya laikliğin girmesi ise 5 Şubat 1937 tarihinde kabul edilen 3115 Sayılı Kanunla olmuş, (Resmi Gazete, 1937: 1) dönem boyunca halka anlatılan ve yayın organlarında yer alan Tek Partinin altı ilkesi Anayasaya girmiştir. Anayasanın ikinci maddesi, “Türkiye Devleti, cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, lâik ve inkılâpçıdır. Resmî dili Türkçedir. Makarrı Ankara şehridir.” şeklinde değiştirilmiştir. Maddenin bu şekilde değiştirilmesi devletle birleştirilen ve devleti, parti devleti haline getiren bir uygulamanın sonucu olarak mı bu maddede değişikliğe gidildiği, yoksa doğrudan ikinci madde ile bu ilkelerin Anayasal bir güvence altına alınmak mı istendiği çok açık değildir. Ancak sadece Tek Partinin iktidarda kaldığı 1950’ye kadar olan dönemde değil diğer süreçte de madde tartışma konuları arasında yer almıştır. Çalışmanın konusunu oluşturan Halkevleri Dergileri döneminde Anayasada yapılan değişikliklerden daha çok yapılan uygulamalar ve partinin tutumu tartışmaların odağında yer almıştır.

İktidarını 1950’ye kadar devam ettiren partinin din konusundaki eleştirilerinin 1930 sonrasında yoğunlaştığı, bu dönemle birlikte Kemalizm’in devlete hakim kılındığı genel kabul gören bir görüştür. Bu dönemde ülkedeki kurumlar analiz edilirken genellikle Rusya, İtalya ve Almanya

ile bir karşılaştırılma yapılmaktadır. Ali Naci Karacan'ın gazetesi İnkılap'ın 2 Aralık 1930'daki ifadesiyle, "Rusya'da nasıl bir komünizm, İtalya'da nasıl bir faşizm varsa, bizde de bir Kemalizm olmalıdır." (Tunçay, 1981: 176) Hakim kılınmaya çalışılan Kemalizm ideolojisi çerçevesinde toplum birleştirilmeye çalışılırken (Parla, 1985: 26-28) pozitivist bir düşünce hakim kılınmaya çalışılmış, (Zürcher, 2014: 339; Erdoğan, 2000: 281) felsefi ve sosyolojik kurumlar aracılığı ile toplumun rotası bilimselliğe yönlendirilmiştir (Güngör, 1990: 179). Cumhuriyetin ilanından sonra yönetim toplumda etkili olan İslam'ın etkinliğini azaltmak ve meşruluk kaynağı olmaktan çıkarmaya çalışmış, (İnalçık, 2014: 368) dinin modern yapıya hizmet etmesi için (Sarıbay, 1994: 59-60) çaba gösterilmiş, dinin millileştirilmesi veya milli bir din oluşturulmaya (Karakuş, 2018: 172-176) çalışılmıştır. Bu dönemle ilgili din ile ilgili yeni uygulama ve kurumlar oluşturulurken bazıları ortadan kaldırılmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonraki döneme bakıldığında İmam Hatip Okulları ve İlahiyat Fakültelerinin açılması gibi birçok olumlu adımların atıldığı görülmektedir. Bu olumlu gelişmeye rağmen 1924 yılında açılan ve 29 okula, 2.258 öğrenciye ulaşan İmam Hatip Mektepleri iki yıl sonra 2 okula ve 278 öğrenci sayısına düşmüş, 1930'da ise öğrenci yokluğu sebebiyle kapanmıştır. Aynı şekilde 1924'te açılan Darülfunun İlahiyat Fakültesi, 1932 yılında 13 müderris ve 3 öğrenci sayısına inmiş, 1933'teki üniversite reformuyla Yüksek İslam Enstitüsü'ne çevrilmiş, aynı yıl resmi olarak kapanmıştır. Benzer şekilde ilkokul ve ortaokullarda din eğitiminin verilmesi din adına olumlu uygulama olmuş, ancak 1928'de ortaokul, 1933'te ise ilkokul müfredatından çıkarılarak sadece köy okullarında öğretilmesine izin verilmiştir. (Atalay, 2020: 59) Yine bu çalışmanın konusunu oluşturan 1932 sonrası dönemde Elmalılı'ya Kur'an tefsirinin yaptırılması ve 1935'te bastırılması (Esen, 2019: 305-309) ve 3 Mart 1924 tarihli ve 429 Sayılı "Şeriye ve Evkaf ve Erkânı Harbiye Umumiye Vekâletlerinin İlmasına Dair Kanun" (TBMM, 2023) ile Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kurulması iktidarın dini alanla ilgili olumlu uygulamaları olarak görülebilir.

Din konusundaki tartışmaların büyük bölümü camilerin kapatılması ve ezan başta olmak üzere topluma açık diğer duaların Türkçe yapılması noktasında yoğunlaşmaktadır. Sonrasında tepkiler oluşsa da 1932'den itibaren Türkçe ezan uygulaması başlatılmış, (Cündioğlu, 1999: 88-100; Dikici, 2006: 78-88) uygulama 1950'ye kadar devam etmiştir. Kur'an tefsiri, ibadet dili ve dini ritüellerin Türkçeleştirilmesi milli din reformu olarak da değerlendirilmektedir (Gökalp, 1977: 146). Cami ve mescitlerin kapatılmasına yönelik düzenlemeler 1930'dan sonraki dönemde yapılmıştır. Cami ve mescitler, 8.6.1931 tarihinde kabul edilen 1827 Sayılı "Evkaf Umum Müdürlüğünün 1931 Mali Senesi Bütçe Kanunu" ile (Resmi Gazete, 1931: 45) Diyanet İşleri Başkanlığından alınarak Evkaf Umum (Vakıflar Genel) Müdürlüğüne bağlanmış, Kanunun 7. Maddesi ile cami ve mescitlerin birleştirilmesi yetkisi bu genel müdürlüğü verilmiştir. Sonraki dönemde ise cami ve mescitlerin kapatılması ve kapatılanların başka amaçlarla kullanılması yine kanunla düzenlenmiştir. Cami ve mescitlerin kapatılması, 15.11.1935 tarihinde kabul edilen 2845 Sayılı "Cami ve Mescitlerin Tasnifine ve Tasnif Harici Kalacak Cami ve Mescit Hademesine Verilecek Muhassasat Hakkında Kanun" ile (Resmi Gazete, 1935: 1) hukuki zemine oturtulmuştur. Kanunun 1. Maddesinde cami ve mescitlerle ilgili düzenleme Evkaf Umum (Vakıflar Genel) Müdürlüğüne verilmiş ve bu çerçevede "Tasnif harici kalacak cami ve mescitler usul ve mevzuata göre kendilerinden başkaca istifade edilmek

üzere kapatılır.” denmiştir. Bu çerçevedeki uygulamalar çerçevesinde kadro harici olduğu gerekçesiyle mevcut camilerin yüzde elliye yakınının yıkıldığı, satıldığı ya da kapatıldığı (Atalay, 2020: 58) belirtilmektedir.

Tek Parti Yönetiminin din konusundaki uygulamalarına yönelik eleştiriler cami ve mescit kapatılmasıyla sınırlı değildir. Dinin tamamen yok sayıldığına ilişkin eleştiriler yanında büyük bölümü şiirlerde olmak üzere kimi yayınlarda, devlete hakim kılınmaya çalışılan “Kemalizm İdeolojisinin” veya milliyetçiliğin dinin yerine ikame edildiğine ilişkin görüşler (Cündioğlu, 1999: 92 vd.; Alp, 2004: 11) vardır. Saffet’in deyimiyle, “Allah’ı insanlardan ve cemiyetten ayrı bir varlık olarak telakki eden bütün dini mefhumlar esassızdır. Hakiki din, uluhiyetin cemiyette ve mutlak ideal nefiste tecelli ettiğine inanmaktır. Yani, Allah; cemiyetin manevi nizamıdır, bu nizam içinde kendisini tedricen tahakkuk ettiren mahşeri vicdandır” (Saffet, 1934: 414-415). Bu görüşün destekleyici unsuru olarak da büyük bölümü şiirlerde olmak üzere dönemin önde gelen yöneticilerinin açıklamaları verilmektedir. Yapılan açıklamalarda bir yandan İslamiyet ve İslam dini ile ilgili değerlendirmeler yer alırken din veya inanç konusunun kişi ile sınırlı olduğu ve hiçbir biçimde toplumsal zemin veya yönetime yansıtılamayacağına altı çizilmekte, laiklik sadece dinin devletten ayrılması değil, aynı zamanda dinin devletle birlikte toplumdaki ve toplumsal zeminden ayrılması biçiminde değerlendirilmektedir.

Din konusundaki uygulanan politikalar ve yapılan uygulamalarla ilgili eleştirilerin odağını bir dönem CHP milletvekilliği de yapan Şeref Aykut’un 1936 yılında yayınlanan kitabında ortaya koyduğu görüşler oluşturmaktadır. Aykut, uygulanmakta olan Kemalizm ideolojisini açıklamaya çalışırken Tek Parti veya iktidarın din konusundaki tutumunu da ortaya koymaktadır. Türklerin tarih boyunca birçok dine girdiklerini belirten Aykut, Türklerin İslamiyet’i kabul etmeleriyle birlikte Türkçe’nin de Arap dilinin egemenliğine girdiğini ve öz benliklerini kaybettiklerini savunmuştur. Kemalizmin kanunların kaynağı olarak binlerce yıl önce başkaları tarafından konan kaidelere bağlı tutulamayacağını ileri sürmektedir. “Türkün ulusal heyecanı çok derindir, çok kuvvetlidir. Halbuki Arabı tutuşturacak kadar vaatler dolu İslam dini tam Araba yakışan bir dindir.” Arap kültürü Türkün bütün benliğini sarmış ve kendisine benzeterek Türklüğünü unutturmak için her şeyi yapmıştır. Aykut’a göre, “Vicdan işi olan din ile rejimin hiçbir alakası yoktur. Yurddaş dilediğine inanır, dilediğine inanmaz. Bu Partiyi alakadar etmez.” (Aykut, 1936 36-39, 72-78).

İktidarın din konusundaki benzer bir görüşünü dönemin İçişleri Bakanı Şükrü Kaya’nın 5 Şubat 1937’de Mecliste yaptığı konuşmada ve parti genel sekreterliği de yapan Recep Peker’in açıklamalarında bulmak mümkündür. Kaya, dinlerin vicdanlarda ve mabetlerde kalmasını, maddi hayat ve dünya işine karıştırılmasını istemediklerini belirtirken Peker, ‘Türkiye’de din telakkisinin hududu yurttaş vücudunun cildini aşamaz. Onun ne sosyete de ne administrasyonda ve ne de politikada yeri yoktur” diyerek dinin toplumda ve yönetimde yeri olamayacağını altını çizmiş, (Atalay, 2020: 61) din veya inanç özel alanla sınırlandırılmış (Özdalga, 1998: 40) diğer alanlara girmesi engellenmiştir.

Tek Parti iktidarının doğrudan İslamiyet’i hedef alan tutumlardan da söz edilmektedir. Atatürk’ün Selim Sırrı Tarcan’a, “bu din batacak, ileride yeni bir din çıkacaktır” dediğine ilişkin iddialar yanında Kemalettin Kamu’nun yazdığı şiirde, “Ne örümcek ne yosun / Ne mucize ne

fusun / Kabe Arabın olsun / Çankaya bize yeter” ifadeleri, Yusuf Ziya Ortaç’ın, “Allah ekber” ifadesini “Atatürk ekber” olarak değiştirmesi, Aka Gündüz’ün Atatürk’e yönelik olarak, “Varsın, teksin, yaratansın, sana tapmayanlar utansın” yazısı iktidarın yeni bir din ihdas etme çabası olarak değerlendirilmektedir. Edip Aysel’in Atatürk şiirinde, “Zindan kesilen ruhlara bir nur gibi doldun / Türk ırkının en son ulu peygamberi oldun / Ölmez bize cennetlerin ufkundan inen ses / İnsanlar ölür, Türklüğe Allah olan ölmez” ifadeleri aynı şekilde değerlendirilmektedir. (Karakuş, 2018: 220-222; Necatigil, 1963; Bakiler, 2020) Ders kitaplarında Tanrının dinlerin icadı olduğu, dinlerin insan tarafından yaratıldığı ve muasır medeniyette insanların dinden medet ummamaları gerektiğine (Babahan, 2014: 137-231) ilişkin anlayış İslamiyet’i hedef alan uygulamalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Cumhuriyet’te 1935’te yayınlanan bir haber ise Tek Parti iktidarının din ile ilgili en çok eleştirilen konularından birisini oluşturmuştur. “Peçesini atan Türkiye” haber üst başlığının altında “Atatürk yarım bir ilahtır; Türklerin babasıdır” başlığı ile yayınlanan haberin spotunda; “Hiçbir Devlet Şefi için, hayatında bu kadar heykel dikilmemiştir, ne Musolinin, ne Hitlerin, ne de Leninin anıdları onunkilerle ölçülemez” spotu ile verilmektedir. (“Atatürk ...”, 1935: 1, 5) Aslında haber, Fransız gazeteci Mersel Sovaj’ın Paris’te yayınlanan İntransigeant gazetesinde yer alan yazısının bir özetini içermektedir. Haberde yer alan içerik bu gazetecinin Ankara’da yaptığı gözlemini ve yargılarını içermekte, buna rağmen haberi eleştirenler, haberde yer alanların Cumhuriyet veya onun yazar ve muhabirlerinin görüşleriymiş gibi değerlendirmektedirler. Habere ilgili olarak yapılabilecek eleştiri, neden Cumhuriyet’in böyle bir yazıyı sayfalarına taşıdığı olması gerekirken içeriğin Cumhuriyet tarafından oluşturulduğu noktasında odaklanmaktadır.

Cumhuriyetin ilanından sonra ve bu çalışmanın konusunu oluşturan dönemde iktidarın, din konusundaki politika ve uygulamalarına genel olarak bakıldığında, din ve bu çerçevede İslam’a karşı mesafeli bir duruş sergilediği, bunu karşılık hiçbir biçimde ateizm propagandası yapılması emri vermedikleri (Atalay, 2020: 63) görülmekte, kimi yazı ve şiirlerde yer alan ifadelerin sistemli bir uygulama sonucu olup olmadığı açık değildir. Dönemin şartları dikkate alındığında Tek Parti iktidarı yöneticilerinin bütün araçları kullanarak dönemin Almanya, İtalya ve Rusya’sında olduğu gibi İslam veya din karşıtı bir politika izlemeleri gerektiği ortaya çıkmaktadır. İktidarın politika ve uygulamalarının bir benzerinin Halkevleri Dergilerinde de yansımalarının olduğu görülmektedir.

4. HALKEVLERİNDE DİN TARTIŞMALARI

Halkevleri Dergileri yaklaşık 19 yıllık yayın hayatları boyunca çok farklı konuları sayfalarına taşımışlardır. Parti ve Halkevleri Genel Merkezi olarak Ankara Halkevinin kendilerini yüklediği misyon çerçevesinde yayınlarını sürdürmüşler, Ankara Halkevinin çıkardığı Ülkü ve İstanbul Halkevi tarafından yayınlanan Yeni Türk diğer dergilerin izleyecekleri yayın politikası için örnek yayınlar olmuşlardır. Ankara, İstanbul ve İzmir dışındaki Halkevleri tarafından çıkarılan dergiler yerel özellikleriyle dikkat çekmelerine rağmen yayın politikaları, düzenli yayınlanma, yazarlar ve içerikleri açısından birbirlerinden farklı özellikler göstermişlerdir. İçeriklerindeki yerellikten uzaklaşma, hedef kitlelerine uygun olmayan içerikleri sebebiyle kimi zaman Ülkü tarafından uyarılmalarına rağmen genellikle başyazıları ve ilk sayfalarında yer alan

Tek Parti ideolojisi ve uygulamalarına ilişkin konularda hemen hiçbir dergi verilen misyonun dışına çıkmamıştır. Özellikle parti, 6 Ok ve Kemalizm konusunda dergilerin görevlerini tam olarak yerine getirdiğini söylemek mümkündür.

Yayımlanan toplam 84 dergi genel olarak değerlendirildiğinde din veya İslam ile ilgili yazıların az olduğu dikkati çekmektedir. Konunun ele alınmamasının muhtemel sebepleri arasında Tek Partinin bu konuda izlediği politika yer almaktadır. Mehmet Saffet'in (Saffet, 1933: 114) belirttiği gibi "Dinden hiç bahsetmemek en iyi laiklik terbiyesi vermektir. Sorulan suallere vicdan hürriyetinin manası anlatılarak cevap verilir" ilkesi muhtemel sebepler arasındadır. Dergilerdeki din lehine veya aleyhine yayınlanan içeriklere bakıldığında sınırlı da olsa kimi dergi içeriklerinin Tek Partinin 6 Oku arasında yer alan laiklik ilkesi çerçevesinde yoğunlaştığı, kimi yazılarda ise doğrudan eleştirel bir yaklaşım sergilendiği görülmektedir.

Birçok dergide din veya İslam konusu diğer konuların altında dolaylı olarak ele alınmıştır. Örneğin, Naci Fikret'in Konya'da yayınlanan (Fikret, 1936: 51-54) ve ilin kültüründe yer alan "Namaz ve Şivlilik" başlıklı yazıda Konya'nın adet veya eğlencelerinin incelendiği, İslam konusu dolaylı olarak yer almaktadır. Yazıda konu sadece İslamiyet değil aynı zamanda Hıristiyanlık ve diğer inançlar açısından da değerlendirilmektedir. Yine İnanç'ta yayınlanan "Danedan Peygamber ve Lokman Hekim" başlıklı yazıda (Akçal, 1940: 5-7) din veya İslam konusuna folklor açısından değinilmektedir. Benzer bir durum 6 sayı devam eden ve inanç konusunun ele alındığı "Anadolu'nun Dini Tarihi" (Azer, 1940: 1723-1730) ve 10 sayı devam eden yine din konusunun ele alındığı "Mevlevi Velileri" (Baştak, 1942: 20-22) başlıklı yazılar için geçerlidir.

Halkevleri dergilerinde din veya İslam konusuna eleştirel yaklaşan içeriklerde şiirler ağırlıkta yer alırken Behçet Kemal imzasına sık rastlanmaktadır. Behçet Kemal, Ülkü'de yayınlanan bir yazısında, (Çağlar, 1938/b: 181-183) "... Varsın eski imanların efsanevi havarileri anadan doğma bir iki körün gözünü açmakla övünedursunlar; bu yeni imanın: bizim imanımız Kemalizm'in genç piyoniyeleri, anadan doğma kör demek olan cahil kafa ve ruhların gözlerini dersleri ve kurslarıyla açarak onlara irfan ışığını vermişler" demekte insanları "'kitap', denen eşsiz ve ebedi hayatın eşğine" getirdiğini söylemektedir. Yazının devamında Halkevlerinin yaptığı işlevi anlatarak, "Halkevleri sayesinde, bu aylarda da, nice çıplak vücutlar giyinmiş, nice aç mideler sıcak yemek görmüş, nice kitapsız ve deftersiz talebeler okuma vasıtalarına kavuşmuştur. ..." demektedir.

Benzer görüşleri Ülkü'deki yazılarında Kamuran Bozkır ve Hamit Zübeyr ortaya koymaktadır. Bozkır, iktidarın uyguladığı politikanın bir benzerinin Halkevlerinde uygulandığını ifade etmekte, "Ne cami ne medrese, ne başka bir gençlik kurumu – bizce: Halkevleri bugünkü neslin gireceği biricik evler biricik tapınmış yerleridir. Gençlik bu evlerde ne bir puta ne de mevhum bir varlığa tapınmıyor. Gençliğin bu evleri de bir tanrı olarak bulduğu yine kendisidir." (Bozkır, 1936/b: 459) demektedir. Zübeyr, Halkevlerinin halkın "terbiyesi" için önemli, Halkevlerinde halka hizmet edenlerin fedakarca çalışmalarını havarilik olarak görür: "Halk terbiyesi ve idaresi bir havariliktir. Ancak havari ruhlu, kanaate sahip, ahlâki seciyeye malik, muayyen meslekli, kalbinde insanlık muhabbeti taşıyan kimseler bu işte muvaffak olabilirler." (Zübeyr, 1933: 154) Göker ise, Türklerin tarihte yolculuğunu anlatırken, insanlığın bilgisizlik uykusunda iken

“tanrılığa dek varan bir yol üzerinde” yürüdüklerini söyleyerek (Göker,) 1934: 251) milleti ilahlaştırmaktadır.

Halkevleri Dergileri içerisinde İslam ile ilgili en sert yazı veya eleştiri Ahmet Yılmaz’ın farklı şairlerin yazdıkları şiirler çerçevesindeki yazısı olmaktadır. Yılmaz, Taşan’da yer alan yazısında, (Yılmaz, 1938: 7-8) Fazıl Hüsnü Dağlarca, Cahit Sıtkı, Ahmet Muhip ve Orhan Veli’nin şiirlerini ele almaktadır. Dağlarca’nın “Tanrıma” başlıklı şiirini “Tanrıya tekmil haberi veriyor” diye eleştirirken, Cahit Sıtkı’nın “Allah’ı Ararken” başlıklı şiirine işaret ederek gençlikteki “mistik zihniyete hayret” ettiğini belirtir. Devamla, “Hep Allah’ı arıyorlar. Üstatları Necip Fazıl da aynı fikirde. O da hala Allah’ı arıyor. ‘Medet büyük Allah medet’ Acaba bizim bilmediğimiz bir de küçük Allah mı var?” Yılmaz, kendi aldığı eğitim ve uygulanan sistemdeki din anlayışını eleştirel biçimde ortaya koyar: “Bizim talebeliğimizde din dersleri okuturlardı. Hocalarımız Allah bir tane olduğunu söylerlerdi. Aynı şeyi Ramazan vaizleri de camilerde halka aynı şekilde telkin ederlerdi. Netice itibariyle 20 inci asrın bilhassa devrimci Atatürk neslinin bu zihniyeti taşıması çok gülünç olduğu kadar korkunçta. Bu milletin başına ne geldiyse hep bu zihniyetten geldi.”

Halkevleri Dergilerinde yer alan yazılarda Atatürk, devlet veya kurumların ilahlaştırılmasına sık rastlanmazken az olmamakla birlikte kimi dergilerde yer alan fotoğraf altı yazılar ve kimi şiirlerde bu görülebilmektedir. Fotoğraf altı yazılarla ilgili olarak Akpınar’da (S.9, 09.05.1935: 1) yayınlanan “Ulusumun Dehasının güneşi, / Tanrının yer yüzünde bir eşi” ifadesi ile Altıok’ta (S. 1, 09.04.1935: 3) yer alan “Görüşte, sezişte ve atılıştta bize dirlik ve düzenlik veren ve ünlü varlığımızı eşsiz dehasıyla temsil eden Ulu Başbuğumuz Gazi Mustafa Kemal Hazretleri” yazısı ile yine Halkevi’nde (S. 1, 30.08.1932: 3) ilk sayfada yer alan Atatürk portresinin altındaki Dümer imzalı yazıdaki, ““Selam: ‘Büyükler büyüğü bir Ulu kişi’ / “Doğup büyüten ANA ya selam’ / Batıda yok eşi, doğu güneşi’ / “Altıok tanrısı ATA ya selam” içerikli yazıda aynı durum söz konusudur. Farklı dergilerde değişik imzalı şiirlerde benzer bir yaklaşım vardır. Niğde’de yayınlanan Akpınar’ın başyazarı Cevat İdil’in şiirlerinde de Atatürk ile ilgili olağanüstü bir konum yaratmaya iyi bir örnek oluşturmaktadır. İdil, “Ulusumuza” başlıklı şiirinde, (İdil,) 1937: 2) Atatürk’ü “Tanrıya eş” olarak değerlendirmekte, Cumhuriyetin ilanına ilişkin olarak, yeni sistemin benimsendiğini belirtmekte ve devamla; “Gök Tanrı da görmedi yerleri yaratalı, / Böyle bir yaratışı, ey emeller kartalı! / Sen Türklüğün dehasının güneşisin; / Sen, gök Tanrının bir eşisin! / Yok hayır ... Tanrılar da imrendi şerefine; / Sen, Ululuğun kendisisin!”.

Diğer iki şiirinin birinde partiyi putlaştırırken diğerinde insanlara seslenir. “Çobanın Öğüdü” başlıklı şiirinde, (İdil,) 1934: 4) “Akşamları ufukların Tanrı gölü yakulunu/ Sularında erit, yak! / Ülkümüzün altı oklu putunu / Gök Tanrının ancak Türke armağanı o bayın renkle beze!” diyerek partiyi yüceltmekte, “İsteriz” başlıklı şiirinde ise, (İdil), 1935: 11) “Varlıklar kaynağını sanıvermiş güneşte. / Bilmemiş ki tüm yazıt, baştaki tasındadır; / Tapınılacak güneş, kendi kafasındadır. / Dirime yönler veren ışıklar, oradan doğar; / Işıksız dirimleri karanlık, yokluk boğar. / Bilgi, erdem, gerçeğe özden düşkün olanlar; / Saçma inanışları gülünç, yavan bulanlar; / Kafasında putlara yer vermezler isteriz; / Atamlık göklerinde ışık, güner isteriz!..” diyerek aklı her şeyin üzerinde ve temeli olarak görür.

Diğer dergilerde de yine Tek Parti, 6 Ok ve Atatürk'ün ilahlaştırıldığı şiirler vardır. Uludağ'da yayınlanan bir şiirde, (Erguy, 1940: 56) “Verme sakın düşmana cennettir Anadolu / Bırakma hiçbir zaman kutsidir Ata yolu... / Yüce Cumhuriyete Ulu tanrı diye tap; / Altıok'u kendine gökten inme Kur'an yap!” denerek cumhuriyet rejimi kutsallaştırılırken, Ülkü'de yayınlanan “Halkevleri” başlıklı şiirde, (Bozkır, 1936/a: 75) ”Sanmayın mevhum bir varlıktır burada el açtığımız ... / Çankaya'dır, her gün biraz daha yükselip / Biraz daha yakınlaştığımız! ...” denerek Cumhurbaşkanlığının olduğu Çankaya yüceleştirilmektedir. Yaşar Nabi'nin bir şiirinde de, (Nayır), 1933: 385) “Bizim kâbemizdedir, tapılacak kahraman. / İki din birleşemez çocuklar, aynı ruhta, / Gecesiz gündüz olmaz, inkârsız olmaz insan. / İki din birleşemez çocuklar, aynı ruhta, / Bizden olanlar gider, ancak onun ardından” denerek yine Atatürk kutsallaştırılmaktadır. Atatürk'ün ölümünden sonra Şükrü Kurgan tarafından yazılan şiirin (Kurgan, 1938: 312) büyük bölümünde Atatürk ilahlaştırılmaktadır. “Tanrı'yı düşündü de kendisi gibi yüce Türk, göğe Tanrı dedi seni görmeden önce Yeryüzünde bu adı yalnız dağlara verdi” girişi ile başlayan şiirde, “Ey tanrı milletinin en büyüğü Atatürk!”, “En büyük gücü sendin Tanrı'nın yer yüzünde,” şeklinde nitelermeler vardır.

Behçet Kemal Çağlar'ın şiirlerinde millet ilahlaştırılmaktadır. “Beşinci Durakta” şiirinde (Çağlar, 1938/a: 207) “Onyedi milyon anıt, canlı, kemikten, etten. / Yeniden millet yapmak, vatan yapmak emeli, / Aşılan Allahlıktır bize cumhuriyetten . . / Topyekün bir insanın arsası bir memleket” denirken, “On Yıldan Sonra” başlıklı şiirinde, (Çağlar, 1933/a: 192) ““Yedi gün yedi yılmiş, bilmem neymiş ne çıkar ... / İşte on yılda yoktan varolmuş bir dünya var! / On yılda yaratmak da yaratmaktır ansızın! / Tanrı da tatmış değil bir eşini bu hızın ... / On yılda bir dünya yaratacaktı elbet / Kulluğu silkip atan tanrılaşan bu millet! / Dünya artık anladı eşsizliğini Türkün! ... / On yıl geçtikten sonra bir kere daha bugün” şeklinde millet yüceleştirilmektedir. “Ergenekon” başlıklı şiirinde de (Çağlar, 1933/b: 192) yine milletin ilahlaştırılması vardır. Şiirde, “Türk örnektir Tanrının her pürüzsüz huyuna; / Dünya, yaratılmıştır Türk'ün yüzü suyuna” denmekte, devamla, “Türk kalbinden geçti ilk Tanrıların kanları; / Öbür ırklar sürüyken Türk'lerdi çobanları! Dünyayı tarla gibi sürdü, uçtan uca Türk; / İmrenerek taptığı Tanrılardan yüce Türk ... / Gün görmezken öteki insanların inleri, / Kafalarında güneş, Türklerin bilginleri, / Kavuşurlardı her gün bir yeni duyarlığa ... / Onlar ruh üfürdüler bu balçıktan varlığa” şeklindeki ifadelerle bu yüceleştirme devam etmektedir.

Yayımlanan Halkevleri Dergilerinin sayıları dikkate alındığında dini içerikli yazıların fazla olmadığı dikkati çekmektedir. Yazarların çoğunun din veya özellikle İslam lehine yazılar yazmadığı veya yazılmasına izin verilmedi gözlenirken din veya İslam aleyhine yazılarda da bir yoğunluğun olduğunu söylemek mümkün değildir. Atatürk başta olmak üzere millet, devlet, parti veya ideoloji gibi kişi, kurum ve kavramların Halkevleri Dergilerinde ilahlaştırılmasının uygulanan bir politikanın sonucu olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü yayınlanan çok sayıda dergide buna ilişkin olarak daha yoğun biçimde konunun işlenmesi gerekirdi. Dergilerde yüceleştirme, kutsallaştırma veya ilahlaştırma konusundaki içeriklere parti genel merkezinin tepki verip vermediği, vermişse nasıl bir tepki verdiği belli değildir. Halkevleri Dergilerini denetleyen ve dergi içerikleriyle ilgili eleştirilerini sayfalarına taşıyan Ülkü'de diğer dergilerdeki dini içerikli yazılarla ilgili bir eleştiri veya düzeltmeye rastlanamaması, bu tür içerikleri Ülkü'nün görmemesinden mi kaynaklandığı bilinmemektedir.

5. SONUÇ

Halkevleri, Tek Parti Yönetimine geçişte partiye doğrudan bağlı olmayan diğer kurumlarla birlikte kapatılan Türk Ocaklarının yerine kurulmuş, parti ideolojisinin topluma yayılması görevi yanında, toplumu sosyal, kültürel ve eğitim alanında yetiştirmeyi amaçlanmıştır. Aydın ve toplumun diğer üyelerinin kaynaştırılması misyonunu da üstlenen bu kurumlar ülkenin birçok yerleşim birimlerinde örgütlenmişlerdir. Halkevlerine yüklenen görevlerin yerine getirilmesinde Halkevleri Dergileri büyük rol oynamıştır. İl ve ilçe merkezlerinde yayınlanan dergilerde ele alınan konulardan birisini de din veya inanç oluşturmuştur.

Cumhuriyetten sonraki dönemde ve özellikle Tek Parti Yönetimi ile birlikte din veya inanç konusu tamamen yönetim ve toplum gündeminden çıkarılmış ve bireyle sınırlı tutulmuştur. Din konusunda Cumhuriyetin ilk dönemlerin önemli düzenlemeler yapılmış, 1931 sonrası dönemde din veya İslam konusunda ortaya konan politikalar kişi, kurum ve kavramların ilahlaştırıldığı yazı ve yorumların oluşmasına sebep olurken farklı tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

Halkevleri ve Halkevleri Dergileri tarihleri boyunca din veya İslam konusuna mesafeli bir yaklaşım ortaya koydukları çalışma ile ortaya çıkmaktadır. İktidarın dini siyasal ve toplumsal gündeminden çıkarmasına paralel olarak bu kuruluş ve yayın organlarının da çalışmalarında din konusuna değinmedikleri görülmektedir. Genel olarak dergiler din veya İslam konusuna diğer konular çerçevesinde yaklaşmışlar, sınırlı sayıdaki dergide az sayıdaki yazıda din veya inanç konusunda olumsuz yaklaşımların dergilerde yer aldığı araştırmanın bir sonucu olarak dikkati çekmektedir. Din veya İslam konusuna olumsuz yaklaşan az sayıdaki kimi yazı ve şiirlerde kişi, kurum ve kavramların ilahlaştırılmasına yönelik içerikler vardır. Bu yayınların bireysel bir görüşten mi, yoksa sistemli mi olduğu ayrıca araştırılması gereken bir konu olmaktadır.

KAYNAKÇA

?, *Atatürk Yarım Bir İlahtır; Türklerin Babasıdır*, Cumhuriyet, 05.08.1935.

?, *Milli Şefimiz İsmet İnönü'nün Üç Nutku.*, Ankara Halkevi Yayını, Ankara, 1945.

Abadan, Y., *Halkevleri*, Yeni Türk Mecmuası, 98, 466-468, 1941.

Akçal, İ., *Danedan Peygamber ve Lokman Hekim*, İnanç, 40, 5-7, 1940.

Alp, T., *Kemalizm*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2004.

Anayasa Mahkemesi (2023). <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1924-anayasasi/> (Erişim tarihi 16.08.2023).

Arıkan, Z., *Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi*, Atatürk Yolu Dergisi, 6(23), 261-281, 1999.

Atalay, O., *Türk'e Tapmak: Seküler Din ve İki Savaş Arası Kemalizm*, İletişim Yayınevi, İstanbul, 2020.

(Atay), F. R., *Halkevi*, Hakimiyet-i Milliye, 28.01.1932.

Aykut, Ş., *Kemalizm CHP Programının İzahı*, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1936.

Azer, *Anadolu'nun Dini Tarihi*, Konya, 32, 1723-1730, 1940.

- Babahan, A., *Nationalism and Religion in The Textbooks of The Early Republican Period in Turkey*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, (ODTÜ) The Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University, 2014.
- Bakiler, Y. B. (2020). “Atatürk’ün Ayasofya’yı Müze Yapması, Kur’an’ı Uydurma Görmesindendi”, *Derin Tarih*, Ağustos 2020, <https://www.derintarih.com/dosya/ataturkun-ayasofyayi-muze-yapmasi-kurani-uydurma-gormesindendi/>, (Erişim tarihi: 26.07.2023)
- Baştak, N. F., *Mevlevi Velileri*, Konya, Kasım 1942, 20-22, 1942.
- Baydar, M., *Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Anıları*, Menteş Kitapevi, İstanbul, 1970.
- BCA, 490-1-00/1006-884-1.
- Bozkır, K., *Halkevleri*, *Ülkü*, 37, 74-75, 1936a.
- Bozkır, K., *Halkevlerine Dair*, *Ülkü*, 36, 459-460, 1936b.
- CHP., *C.H.P. Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942*, Ankara, 1942
- C.H.P., *Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibi Umumiliğinin Fırka Teşkilatına Umumi Tebligatından Halkevlerini Alakadar Eden Kısım*, C. I, Ankara, 1933.
- CHF., *Halkevleri Talimatnamesi*, Hakimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara, 1932.
- Cündioğlu, D., *Bir Siyasi Proje Olarak Türkçe İbadet*, Kitabevi, İstanbul, 1999.
- Çağlar, B. K., *Beşinci Durakta*, *Ülkü*, 69, 1938a.
- Çağlar, B. K., *Halkevleri Haberleri*, *Ülkü*, 68, 181-183, 1938b.
- Çağlar, B. K., *On Yıldan Sonra*, *Ülkü*, 9, 1933a.
- Çağlar, B. K., *Ergenekon*, *Ülkü*, 1, 14-17, 1933b.
- Çavdar, T., *Halkevleri*, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 4, İletişim Yayınları, İstanbul. 1983.
- Çeçen, A., *Halkevleri*. Gündoğdu Yayınları, Ankara, 1990
- Dikici, A., *İbadet Dilinin Türkçeleştirilmesi Bağlamında Türkçe Ezan Denemesi ve Buna Gösterilen Tepkiler*, İstanbul Üniversitesi İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi, 10, 77-104, 2006
- Dumlu, B., B., *Halkevi Dergilerinde Kemalizm 1932-1951*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara, 2021
- Erdal, İ., *Halkevlerinin Kuruluşu, Yapısı ve Yozgat Halkevi (1932-1951)*. Siyasal Kitabevi, Ankara, 2013.
- Erdem, T., *Halkevleri*, *Vazife Dergisi Şubat*, 1956.
- Erdem, T. & Erez, İ., S., *Kuruluşlarının Yıldönümü Halkevleri (1932-1951-1963)*, CHP İstanbul İl Gençlik Kolu Yayını, İstanbul. 1963.
- Erdoğan, M., *Demokrasi Laiklik, Resmi İdeoloji*, Liberte Yayınları, Ankara, 2000.
- Erguy, M., *Türk Çocuğu*, *Uludağ*, 29,30 1940.
- Esen, A. K., *CHP İktidarı Döneminde Diyanet İşleri Reisliği'nin Devlet İçindeki Konumu*, (Basılmamış Doktora Tezi), Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019
- Fikret, N., *Namaz ve Şivlilik*, Konya, 1, 51-54, 1936.

- Gökalp, Z., *Türkçülüğün Esaslar*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1977
- (Göker,) M., *Türk Soy ve Türk Tarihi*, Ülkü, 22, 249-254, 1934
- Güngör, E., *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1990.
- Güz, N., *Türk Ocakları'nın Kapanması/Kapatılması*, Uluslararası Türk Kültürü ve Medeniyeti Kongresi, A. Uysal (Ed.), Balıkesir Aralık 2018, 1077-1087, ISBN: 978-605-68845-0-4, 2018
- Güz, N., *Kültür Ocakları Olarak Halkevleri ve Halkevleri Dergileri*, Medya ve İletişim, Metin Işık, Ayhan Erdem (Ed.), Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya, 65-95, 2008
- Güz, N., *Türkiye'de Basın-İktidar İlişkileri (1920-1927)*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005.
- Güz, N., *Halkevleri Dergilerinin Siyasal ve Kültürel Hayatımızdaki Yeri*, Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu Armağanı, Ersin Özarslan (Ed.), Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınevi, Ankara, 2001.
- Güz, N., *Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları Halkevi Dergileri (1932-1950)*, Bilge Yapım, Ankara, 1995.
- Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi* (1941). Ankara: Zerbamat Matbaası.
- Ihrig, S., *Naziler ve Atatürk*, Alfa Yayınlar, İstanbul, 2015.
- (İdil,) C., *Ulumuza*, Akpınar, 23-26, 1937.
- (İdil,) C., *İsteriz*, Akpınar, 9, 1935.
- (İdil,) C., *Çobanın Öğüdü*, Akpınar, 2, 1934.
- İnalçık, H., *Rönesans Avrupası ve Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süreci*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014.
- Kansu, N., *Halkevleri 1932-1935 103 Halkevi Geçen yıllarda Nasıl Çalıştı*, 1936, <https://lk.tc/kQOyu>, Erişim: 16.08.2023.
- Kara, A., *Cumhuriyet Döneminde Kalkınmanın Mihenk Taşı Halkevleri (1932-1951)*, 24 Saat Yayıncılık, Ankara, 2006.
- Karakuş, G., *Cumhuriyetin Kurucu İdeolojisine Polotik-Teolojik Bir Yaklaşım*, Basılmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2018.
- Karaömerlioğlu, M., A., *The People's Houses and the Cult of the Peasant in Turkey*, Middle Eastern Studies, 34(4), 67-91, 1998.
- Karpat, K., *Osmanlı'dan Günümüze Edebiyat ve Toplum*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009.
- Karpat, K., *The People's Houses in Turkey: Establishment and Growth*, The Middle East Journal, C.XVII, 1963.
- Koner, M. M., *Halkevleri İçin Bir Kongre Lazımdır*, Konya, 58, 1-2, 1943.
- Kurgan, Ş., *Ağıt*, Ülkü, 70, 1938.
- Mardin, Ş., *Türkiye'de Toplum ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul. 1995.
- (Nayır), Y. N., *İnanımız Bir Olsun*, Ülkü, 11, 1933.
- Necatigil, B., *Atatürk Şiirleri*, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara, 1963.
- Olgun, K., *Türkiye'de Halkevleri Gerçeği*, İKSAD Yayınevi, Ankara, 2019.

- Olgun, K., *Yöresel Kalkınmada Adapazarı Halkevi*, Değişim Yayınları, İstanbul, 2008.
- ORAL, M., *Halkevlerinin Toplumsal ve Kültürel İşlevleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C. XVIII, 53, 499-527, 2002.
- Ölçekçi, H., *Türkiye'deki Milliyetçi Fikir Hareketlerinin Dönüşümü (Milliyetçi Basın Üzerine Bir İnceleme)*, Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Özacun, O., *Halkevlerinin Dramı*, Kebikeç Dergisi, 3, 87-96, 1996.
- Özdalga, E., *Modern Türkiye'de Örtünme Sorunu, Resmi Laiklik ve Popüler İslam*, (Çev. Yavuz Alogan), Sarmal Yayınları, İstanbul, 1998.
- Özsarı, M., *Ege Bölgesi Halkevi Dergilerindeki Edebi ve Kültürel Muhteva Üzerine Bir İnceleme*, Basılmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2002.
- Parla, T. *The Social and Political Thoughts of Ziya Gökalp, 1876-1924*, Brill, Leiden, 1985.
- Peker, R., *Halkevleri Açılma Nutku*, Ülkü, 1, 6-8, 1933a.
- Peker, R., *Ülkü Niçin Çıkıyor*, Ülkü, 1, 1-2, 1933b.
- Resmi Gazete* (1951). S. 7882, 11.08.1951.
- Resmi Gazete* (1937). S. 3533, 13.02.1937.
- Resmi Gazete* (1935). S. 3163, 22.11.1935.
- Resmi Gazete* (1931). S. 1821, 13.01.1931.
- Resmi Gazete* (1928). S. 863, 14.04.1928.
- Saffet M., *Milliyetçiliğin Esasları*, Ülkü, 12, 408-415, 1934.
- Saffet, M., *İnkılap Terbiyesi*, Ülkü, 105-114, 1933.
- Sarıbay, A., Y., *Postmodernite, Sivil Toplum ve İslam*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994.
- Sarınay, Y., *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2004.
- Sarp, Ç., *Osmanlı Türk Toplumunda Sorunlu Bir Sosyal Değişim Biçimi Olarak Modernleşme*, SBARD Dergisi. 4/2, 139-153, 2016.
- Sözen, A., *Changing Fundamental Principles in Turkish Foreign Policy Making*, Annual Conference of the International Studies Association, San Diego, USA, 5-22 March, 2006.
- Şakiroğlu, M. H., *Halkevi Dergileri ve Neşriyatı*, Kebikeç, 3, 131-142, 1996.
- Şimşek, S., "People's Houses" as a Nationwide Project for Ideological Mobilization in Early Republican Turkey, *Turkish Studies*, C.6, 1, 71-91, 2005.
- Şimşek, S., *Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Halkevleri 1932-1951*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2002.
- Taslaman, C., *Türkiye'de İslam ve Küreselleşme*, Destek Yayınları, İstanbul, 2016.
- Alp, T., *Kemalizm*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2004.
- TBMM (2023), <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR>, (Erişim tarihi: 16.08.2023)
- Toksoy, N., *Halkevleri Bir Kalkınma Modeli Olarak*, Orion Yayınevi, Ankara, 2007.

- Tunçay, M., *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, Yurt Yayınları, Ankara, 1981.
- Türkoğlu, Ö., *Halkevlerinin Kuruluş Amaçları, Örgütsel Yapısı ve Bazı Uygulamalar*, Kebikeç, 3, 97-107, 1996.
- Üstel, F., *İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.
- Yeşilkaya, N. G., *Halkevleri: İdeoloji ve Mimarlık*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.
- Yılmaz, A., *Şair Bozuntuları*, Taşan, 22/46, 7-8, 1938.
- Zeyrek, Ş., *Türkiye'de Halkevleri ve Halkodaları*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2006.
- Zübeyr, H., *Halk Terbiyesi Vasıtaları*, Ülkü, 2, 152-159, 1933.
- Zürcher, E. J., *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, (çev. Yasemin Saner). İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.

TÜRKİYE'DE SİYASİ PARTİ PROGRAMLARINDA SOSYAL POLİTİKALARIN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Dr. Öğr. Üyesi GONCA GEZER AYDIN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
, 0000-0001-5219-9275

ÖZET

Sosyal politikalar, toplumda sosyal adaletin, barışın, huzur ve refahın sağlanması için uygulanan politikalardan oluşmaktadır. Bu bağlamda sosyal politika, sosyal haklar ve demokrasiyle yakından ilgili olup, toplumun farklı kesimlerini ilgilendiren sorunlara çözüm üretmektedir. Siyasi partiler, toplumun desteğini alabilmek için sosyal politikalara karşı duyarsız kalamamakta; amaç, söylem ve vaatleri arasında söz konusu politikalara geniş bir yer vermektedirler. Bu çalışmanın amacı, siyasi partilerin sosyal politikalara ilişkin yaklaşımlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesidir. Çalışmada nitel analiz yöntemi kullanılmış olup, veri toplama tekniği olarak doküman incelemesinden faydalanılmıştır. Çalışma, 2023 yılında gerçekleştirilen 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimlerinde seçim barajını kendi başlarına geçen siyasi partilerle sınırlandırılmış ve siyasi partilerin resmi internet sitelerinde yer alan parti programları incelenmiştir. Parti programlarında yer alan hedefler işsizlik ve istihdam, ücretler, sosyal güvenlik, iş sağlığı ve güvenliği, gelir dağılımı ve yoksulluk, aile politikaları, ayrımcılık ve dezavantajlı gruplar olmak üzere sosyal politika alanlarına göre analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda siyasi partilerin programlarında en fazla yer verdikleri sosyal politika alanının dezavantajlı gruplar olduğu görülmüştür. Dezavantajlı gruplar arasında partilerin en fazla değindiği konular sırasıyla kadınlar, engelliler, çocuklar, yaşlılar ve gençlerden oluşmuştur. Dezavantajlı grupları sosyal güvenlik, istihdam ve işsizlik, aile politikaları, gelir dağılımı ve yoksulluk, iş sağlığı ve güvenliği, ücretler ve ayrımcılık izlemiştir.

Anahtar Kelimeler : Sosyal Politika, Siyasi Partiler, Parti Programları

COMPARATIVE ANALYSIS OF SOCIAL POLICIES IN POLITICAL PARTY PROGRAMS IN TURKEY

ABSTRACT

Social policies consist of policies to ensure social justice, peace, tranquility and welfare in society. In this context, social policies are closely related to social rights and democracy and create solutions to problems that concern different segments of society. Political parties cannot

be insensitive to social policies in order to receive the support of the voter; they give a wide place to these policies among their goals, rhetoric and pledges. The aim of this study is to analyze the approaches of political parties to social policies comparatively. Qualitative analysis method was used in the study and document analysis was used as a data collection technique. The study was limited to the political parties that exceeded the electoral threshold by themselves in the 28th Parliamentary General Elections held in 2023 and the party programs on the official websites of the political parties were examined. The targets in the party programs were analyzed according to social policy categories: unemployment and employment, wages, social security, occupational health and safety, income distribution and poverty, family policies, discrimination and disadvantaged groups. As a result of the study, it was observed that the social policy area that political parties included the most in their programs was disadvantaged groups. The most frequently mentioned disadvantaged groups were women, the disabled, children, the elderly and youths. Disadvantaged groups were followed by social security, employment and unemployment, family policies, income distribution and poverty, occupational health and safety, wages and discrimination.

Keywords : Social Policy, Political Parties, Party Programs

USING FACEBOOK AS AN ALTERNATIVE LEARNING TOOL IN MALAYSIAN HIGHER LEARNING INSTITUTIONS: A STRUCTURAL EQUATION MODELING APPROACH

Ahasanul Haque, Abdullah Sarwar, Khaliq Ahmad

Faculty of Economics and Management Sciences, International Islamic University Malaysia
(IIUM),

Abstract:

Networking is important among students to achieve better understanding. Social networking plays an important role in the education. Realizing its huge potential, various organizations, including institutions of higher learning have moved to the area of social networks to interact with their students especially through Facebook. Therefore, measuring the effectiveness of Facebook as a learning tool has become an area of interest to academicians and researchers. Therefore, this study tried to integrate and propose new theoretical and empirical evidences by linking the western idea of adopting Facebook as an alternative learning platform from a Malaysian perspective. This study, thus, aimed to fill a gap by being among the pioneering research that tries to study the effectiveness of adopting Facebook as a learning platform across other cultural settings, namely Malaysia. Structural equation modeling was employed for data analysis and hypothesis testing. This study finding has provided some insights that would likely affect students' awareness towards using Facebook as an alternative learning platform in the Malaysian higher learning institutions. At the end, future direction is proposed.

Keywords: Learning Management Tool, Social Networking, Education, Malaysia.

FOCUSING ON THE UTILIZATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY FOR IMPROVING CHILDREN'S POTENTIALS IN SCIENCE: CHALLENGES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN NIGERIA

Osagiede Mercy Afe

Principal Lecturer with the Department of Primary Education Studies, College of Education, Agbor, Delta state, Nigeria

Abstract:

After the internet explosion in the 90's, technology was immediately integrated into the school system. Technology which symbolizes advancement in human knowledge was seen as a setback by many educators. Efforts have been made to help stem this erroneous believes and help educators realize the benefits of technology and ways of implementing it in the classrooms especially in the sciences. This advancement created a constantly expanding gap between the pupil's perception on the use of technology within the learning atmosphere and the teacher's perception and limitations hence, the focus of this paper is on the need to refocus on the use of Science and Technology in enhancing children's potentials in learning at school especially in Science for sustainable development in Nigeria. The paper recommended measures for facilitating the sustenance of science and technology in Nigerian schools so as to enhance the potentials of our children in Science and Technology for a better tomorrow.

Keywords: Children's potential, Educational system, ICT, Sustainable development.

TRANSFORMATION OF KOSOVO EDUCATION FROM TRADITIONAL INTO MODERN 1999-2012

Bekim Avdiaj

European University of Tirana, Boulevard "Gjergj Fishta", Nd. 70, H.1, Njësia Bashkiake Nr.
7, Postal Code 1023 Tirana, Albania

Abstract:

Everyday life is and will be influenced depending on the developments that society undergoes throughout the history. Particularly, countries undergoing transition from one system to another sustain the greatest impact in trying to embrace the modern system. Kosovo society had the fortune to experience a change, which began in late 1999 to continue up to date. One of the 'developments' of the time with the evolution in Kosovo society was the transition from the traditional education system into the modern one. This transformation began immediately after the war, to continue even today. It was started by internationals, which governed and administered Kosovo society, including education. There was a great 'evolution', because almost the entire system was 'changed'. Among other things, for the first time it was enabled the opening of private schools from the lowest level up to the colleges and universities. This paper will address: how much was ready the society to embrace such a 'cultural' change in education, respectively, how much were prepared teachers for such changes; as it was actually thought to be a modern education system, how much was it according to international standards; what are the results and current situation in Kosovo education.

Keywords: Education, evolution, reform, transformation.

REMEDYING STUDENTS' MISCONCEPTIONS IN LEARNING OF CHEMICAL BONDING AND SPONTANEITY THROUGH INTERVENTION DISCUSSION LEARNING MODEL (IDLDM)

Ihuarulam Ambrose Ikenna

Department OF Chemistry, Federal College OF Education, KANO

Abstract:

In the past few decades, the field of chemistry education has grown tremendously and researches indicated that after traditional chemistry instruction students often lacked deep conceptual understanding and failed to integrate their ideas into coherent conceptual framework. For several concepts in chemistry, students at all levels have demonstrated difficulty in changing their initial perceptions. Their perceptions are most often wrong and don't agree with correct scientific concepts. This study explored the effectiveness of intervention discussion sections for a college general chemistry course designed to apply research on students preconceptions, knowledge integration and student explanation. Three interventions discussions lasting three hours on bond energy and spontaneity were done tested and intervention (treatment) students' performances were compared with that of control group which did not use the experimental pedagogy. Results indicated that this instruction which was capable of identifying students' misconceptions, initial conceptions and integrating those ideas into class discussion led to enhanced conceptual understanding and better achievement for the experimental group.

Keywords: Intervention Discussion Learning Model, Learning, Remedying, Students' misconceptions.

MILLER'S MODEL FOR DEVELOPING CRITICAL THINKING SKILL OF PRE-SERVICE TEACHERS AT SUAN SUNANDHA RAJABHAT UNIVERSITY

Suttipong Boonphadung, Thassanant Unnanantn

Faculty of Education, Suan Sunandha Rajabhat University, BKK, Thailand

Abstract:

This research focused on comparing the critical thinking of the teacher students before and after using Miller's Model learning activities and investigating their opinions. The sampling groups were (1) fourth year 33 student teachers majoring in Early Childhood Education and enrolling in semester 1 of academic year 2013 (2) third year 28 student teachers majoring in English and enrolling in semester 2 of academic year 2013 and (3) third year 22 student teachers majoring in Thai and enrolling in semester 2 of academic year 2013. The research instruments were (1) lesson plans where the learning activities were settled based on Miller's Model (2) critical thinking assessment criteria and (3) a questionnaire on opinions towards Miller's Model based learning activities. The statistical treatment was mean, deviation, different scores and T-test. The result unfolded that (1) the critical thinking of the students after the assigned activities was better than before and (2) the students' opinions towards the critical thinking improvement activities based on Miller's Model ranged from the level of high to highest.

Keywords: Critical thinking, Miller's model, Opinions.

THE INFLUENCE OF GENDER ON JOB-COMPETENCIES REQUIREMENTS OF CHEMICAL-BASED INDUSTRIES AND UNDERGRADUATE-COMPETENCIES ACQUISITION OF CHEMISTS IN SOUTH WEST, NIGERIA

Rachael Olatoun Okunuga

Science and Technology Education Department, University of Lagos, Yaba, Nigeria

Abstract:

Developing young people's employability is a key policy issue for ensuring their successful transition to the labour market and their access to career oriented employment. The youths of today irrespective of their gender need to acquire the knowledge, skills and attitudes that will enable them to create or find jobs as well as cope with unpredictable labour market changes throughout their working lives. In a study carried out to determine the influence of gender on job-competencies requirements of chemical-based industries and undergraduate-competencies acquisition by chemists working in the industries, all chemistry graduates working in twenty (20) chemical-based industries that were randomly selected from six sectors of chemical-based industries in Lagos and Ogun States of Nigeria were administered with Job-competencies required and undergraduate-competencies acquired assessment questionnaire. The data were analysed using means and independent sample t-test. The findings revealed that the population of female chemists working in chemical-based industries is low compared with the number of male chemists; furthermore, job-competencies requirements are found not to be gender biased while there is no significant difference in undergraduate-competencies acquisition of male and female chemists. This suggests that females should be given the same opportunity of employment in chemical-based industries as their male counterparts. The study also revealed the level of acquisition of undergraduate competencies as related to the needs of chemicalbased industries.

Keywords: Acquired, attitude, employability, knowledge, required, skill.

A PROJECT-ORIENTATED TRAINING CONCEPT TO PREPARE STUDENTS FOR SYSTEMS ENGINEERING ACTIVITIES

Elke Mackensen

Abstract:

Systems Engineering plays a key role during industrial product development of complex technical systems. The need for systems engineers in industry is growing. But there is a gap between the industrial need and the academic education. Normally the academic education is focused on the domain specific design, implementation and testing of technical systems. Necessary systems engineering expertise like knowledge about requirements analysis, product cost estimation, management or social skills are poorly taught. Thus there is the need of new academic concepts for teaching systems engineering skills. This paper presents a project-orientated training concept to prepare students from different technical degree programs for systems engineering activities. The training concept has been initially implemented and applied in the industrial engineering master program of the University of Applied Sciences Offenburg.

Keywords: Educational systems engineering training, requirements analysis, system modelling, SysML.

KOMÜNİZM KARŞITI VE TÜRKÇÜ BİR DERGİ: KEMAL YOLU DERGİSİ

Prof. Dr. Nurettin GÜZ¹, Arş. Gör. Behlül Burak DUMLU², Arş. Gör. Fatma Sena YAMAN³

¹ Prof. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, İletişim Fakültesi ORCID: 0000-0002-2038-5652

² Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İletişim Fakültesi

ORCID: 0000-0001-9760-1897

³ Arş. Gör., Karabük Üniversitesi, Türker İnanoğlu İletişim Fakültesi

ORCID: 0000-0002-8131-6714

ÖZET

Bu çalışma, 1947 ve 1948 yıllarında Komünizm karşıt ve Kemalizm'i paydaş alacak şekilde bir Türkçülük düşüncesini satırlarına taşıyan *Kemal Yolu Dergisini* konu edinmektedir. Dergi 10 sayı olarak Kemal Göksel tarafından Türk Eğitim Dernekleri Erkek Talebe Yurdu adına son sayıya kadar İstanbul'da, son sayısında İzmir'de, aylık olarak fakat sürekli olmayan aralıklarla yayınlanmıştır. Derginin çıkış amacı Türklüğü yüceltmek, Türk kültürünü yaymak ve Türklüğü özellikle gençlere edebiyat, tarih, ahlâk, spor gibi alanlarda aktarmaktır. Cumhuriyet dönemi basınındaki yaygın kavrayışta olduğu gibi Türklüğü kan yoluyla değil hissiyatla mümkün görmüş, Türkçülük anlayışını Atatürk'ün düşünceleri eksenli olarak değerlendirmiştir. Tek Parti döneminin Türkçü düşüncesine dair izler sunan dergide Komünizm düşüncesinin karşısında ise kati bir suretle durulmuştur. Dergi, temel hedef kitlesi olarak gördüğü gençleri Komünizme yönelik ilk sayılarda karşı durmaya, daha sonraki sayılarında "düşman" olarak cephe almaya davet etmiştir. Genel yayın politikası çerçevesinde bir içerik oluşturan derginin yazar kadrosu arasında; Arif Nihat Asya, Fuat Edip Baksı, Faruk Nafiz Çamlıbel, Mithat Cemal Kuntay, Sadi Yaver Ataman, İlhan Darendeli gibi dönemin ünlü isimleri vardır. Bu çalışma ile dergi içerikleri analiz edilerek Tek Parti döneminde çalışmalar yapan yerel gençlik dernekleri ve onların yayın organlarında hangi konuların nasıl ele alındığının *Kemal Yolu Dergisi* örneğinden ortaya konulması amaçlanmaktadır. Çalışma ile önce dönemin siyasal rejimi ve basın hayatı verilecek sonra *Kemal Yolu Dergisi* analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler : Türk Basın Tarihi, Türkçü Süreli Yayınlar, *Kemal Yolu Dergisi*

AN ANTI-COMMUNISM AND TURKIST MAGAZINE: KEMAL YOLU MAGAZINE

ABSTRACT

This study is about the Kemal Yolu Magazine, which in 1947 and 1948 brought the idea of Turkism against communism and taking Kemalism as a stakeholder to its lines. The magazine was published in 10 issues by Kemal Göksel on behalf of the Turkish Education Associations Male Student Dormitory until the last issue in Istanbul, and in the last issue in İzmir, monthly but not continuously. The aim of the journal is to glorify Turkishness and to spread Turkish culture and to convey Turkishness especially to young people in fields such as literature,

history, morality and sports. As in the common understanding in the press of the republican period, he saw Turkishness as possible not by blood but by feeling, and the understanding of Turkism was evaluated as Atatürk's thoughts. In the magazine, which presents traces of the Turkist thought of the Single Party period, the idea of Communism was strictly stopped. The magazine sees young people as its main target audience against Communism; He invited them to stand against him in the first issues and to take the front as the "enemy" in the later issues. Among the writer staff of the journal, which creates a content within the framework of the general publication policy; There are famous names of the period such as Arif Nihat Asya, Fuat Edip Baksı, Faruk Nafiz Çamlıbel, Mithat Cemal Kuntay, Sadi Yaver Ataman, İlhan Darendeli. With this study it is aimed to analyze the contents of the magazine and to reveal the local youth associations working in the Single Party period and the example of Kemal Yolu Magazine, which issues were handled in their publication organs. With the study first the political regime of the period and the press life will be given and then Kemal Yolu Magazine will be analyzed.

Keywords: Turkish Press History, Turkist Periodicals, *Kemal Yolu* Magazine

1. GİRİŞ

Cumhuriyetin ilanından sonra 1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TpCF) ve 1930'daki Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF) ile iki kere denenen çok partili siyasi hayat, başarılı olamamıştır. Birinci Meclisteki Birinci Grubun Eylül 1923'te partileşmesiyle oluşan CHF/P Cumhuriyetin ilanı ve sonraki sürece damgasını vurmuş, yeni partilerin tamamı CHF/P'nden ayrılanlar tarafından kurulmuştur. TpCF, Takrir-i Sükûn döneminde kapatılırken Atatürk tarafından güdümlü olarak kurdurulan SCF ise birkaç ay sonra siyasi hayatını sonlandırmak durumunda kalmıştır. Çok partili siyasi hayat denemesi İkinci Dünya Savaşı sonrası "4'lü Takrir" ile başlamış, mevcut iktidar partisinin yanına Demokrat Parti (DP) ve sonraki süreçlerde diğerleri katılmıştır. Askeri darbe dönemleri hariç çok partili hayat süreci kesintisiz olarak devam etmiştir.

Siyasi yapıdaki değişime paralel olarak basın ve basın özgürlüğü değişmiş, çok partili dönemlerde iktidara muhalif basın oluşmuş, muhalefetin ortadan kaldırılması ile basın da iktidara tabi olmuş ve basın özgürlüğü çok kısıtlanmıştır. 1930 sonrası Tek Parti yönetimine geçişle birlikte basında başlayan baskıcı ortam İkinci Dünya Savaşı yıllarında daha da artmış, savaş sonrasında başlayan çok partili hayatla basın özgürlüğü alanında olumlu adımlar atılmıştır.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında dünya siyasi konjonktürünün de etkisiyle Milliyetçi/Türkçü yayınlarda artış olmuş, bu alana ilişkin olarak iktidar destekli veya iktidardan bağımsız birçok basın organı yayınlanmıştır. Savaş sonrası dönemde yine uluslararası gelişmelerin de etkisiyle bu basın organlarına karşı tavır alınmıştır. Çok partili dönemle birlikte basında sağlanan kısmi özgürlük ortamında yeni basın organları ortaya çıkarken, Milliyetçi/Türkçü yeni yayınlar da çıkarılmıştır. Bu dönemde yayınlanan basın organlarından birisini bu çalışmanın konusunu oluşturan *Kemal Yolu* Dergisi oluşturmuştur.

Kemal Yolu, komünizm karşıtı ve Milliyetçi/Türkçü bir yayın politikası izlerken iktidar destekli olması benzer yayın politikasını izleyen diğer basın organlarından farklı olmasını sağlamıştır. Derginin bir gençlik derneği adına yayınlanması ve dönemin önde gelen yazarlarının yazılarına

sayfalarında yer vermesi *Kemal Yolu*'nu farklı ve özgün kılmaktadır. Çok partili bir dönemde yayınlanması ve kısmi basın özgürlüğüne rağmen iktidar partisine yakın olması sebebiyle dergi bu çalışmanın konusunu oluşturmuştur.

Çalışmada önce dönemin siyasi yapısı ve basın rejimi ele alındıktan sonra derginin yayınlandığı dönemdeki basın organlarına yer verilecek, daha sonra *Kemal Yolu* Dergisinin içeriği analiz edilerek konu ile ilgili durum tespiti yapılacaktır. Derginin kısa sayılabilecek yayın hayatında kime ve nasıl seslendiği, diğer yayın organlarından hangi noktalarda farklılıklar oluşturduğu ortaya koyulacaktır.

2. ÇOK PARTİLİ DÖNEM VE BASIN

Demokrat Parti (DP)'nin 1946 yılında kurulması ile Türkiye üçüncü kere çok partili hayata geçmiştir. Bu dönemde değişim sadece siyasi hayatta olmamış, buna paralel olarak basın ve basın rejiminde de değişimler olmuştur. Bu sebeple önce siyasi yapı ele alınacak, daha sonra basın konusuna yer verilecektir.

2. 1. Çok Partili Dönem

Kemal Yolu Dergisinin yayınlandığı siyasi yapının analiz edilebilmesi için çok partili siyasi hayat sürecine kısa olarak bakmak gerekmektedir. Milli Mücadele dönemi ve Cumhuriyetin ilanı sonrası sürece bakıldığında Birinci Meclisteki oluşan iki grup dışında Cumhuriyet döneminde kurulan partilerin tamamı, 1923 yılı seçimleriyle Meclisteki milletvekilliklerinin tamamına yakını alan Birinci Grubun 9 Eylül 1923'de partileşmesiyle Halk Fırkası (daha sonra ismi Cumhuriyet Halk Fırkası/Partisi -CHF/P- olarak değişecektir) içerisinden ayrılanlar tarafından kurulmuştur. Bu sebeple 1946 yılındaki çok partili siyasi hayata geçişte olduğu gibi önceki çok partili dönemlerde de yeni partileri kuranların tamamına yakını iktidar partisinden ayrılanlardan oluşmuştur.

Cumhuriyetin ilanı ve Hilafetin kaldırılması sonrasında, başlangıcı daha önceye dayanan Milli Mücadelenin lider kadrosundaki görüş ayrılıkları Rauf Bey ve Kazım Karabekir liderliğindeki ayrılma ile sonuçlanmış ve 1924 yılı sonbaharında Cumhuriyetin ilk çok partili dönemi başlamıştır. Kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TpCF), 4 Mart 1925'teki kanunla başlayan Takrir-i Sükûn dönemi ile sona ermiştir. Kapatılan TpCF'nin Meclisteki milletvekillerinin 1926'da tasfiye edilmesi ile Mecliste de iktidar partisi yalnız kalmıştır (Güz, 2008, s. 70) Dünyayı saran ekonomik kriz, Meclisin denetimsiz kalması gibi sebeplerle 1930 yılında ikinci kere çok partili siyasi hayat süreci yaşanmıştır. Liberal görüşleriyle ön plana çıkan eski başbakanlardan ve Atatürk'ün yakın arkadaşı Ali Fethi Okyar, elçi olarak bulunduğu Paris'ten çağrılmış ve Atatürk, İnönü ve Okyar'ın Çankaya'da yaptıkları görüşmelerden sonra Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulmasına karar verilmiş, partiye girecekler de Atatürk tarafından belirlenmiştir. Yapılan yerel seçimler ve yeni kurulan partiye Atgösterilen olağanüstü ilgi, CHF/P içerisindeki radikal kanadın Atatürk'ü ikna etmesiyle birlikte yeni parti SCF 17 Kasım 1930'da kapatılmıştır (Okyar, 1980, s. 63-64; Tunçay, 1981, s. 249-272; Başar, 1981, s. 35-36; Ağaoğlu, 1969, s. 90-91) Çok partili ikinci siyasi hayattan sonra Türkiye Tek Parti dönemine girmiş ve devletle parti bütünleşmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Demokrat Partinin (DP) kurulmasıyla tekrar çok partili siyasi dönem başlamıştır. Savaşın son döneminde 7 Haziran 1945'te CHP milletvekili olan Celal Bayar, Adnan Menderes ve arkadaşları tarafından Meclis Başkanlığına verilen ve "Dörtlü

Takrir” olarak adlandırılan önerge ile Tek Partideki bölünme fiilen başlamış ve 7 Ocak 1946’da önerge sahiplerinin de içerisinde bulunduğu isimler tarafından DP kurulmuştur. 26 Mayıs 1946’da yapılan Yerel Seçimler DP tarafından boykot edilmiş, bir yıl erkene alınan ve 21 Temmuz 1946’da yapılan Genel Seçimlerde CHP 395, DP 64, bağımsızlar 6 milletvekili çıkarmıştır. Çok partili dönemde gerginleşen iktidar muhalefet ilişkilerinin düzeltilmesi için 12 Temmuz 1947’de Cumhurbaşkanı tarafından ilan edilen ve her iki tarafın onayını alarak güven ortamı sağlamaya yönelik “12 Temmuz 1947 Beyannamesi” (*Ulus*, 1947) iktidar ve muhalefet tarafından olumlu karşılanmıştır (Nadi, 1947; Erim, 1947; *Akşam*, 1947). Çok partili dönemde Başbakan da değişmiş, 1947 yılında Başbakan Recep Peker’in yerine Hasan Saka, 1949 yılında ise Saka’nın yerine Şemsettin Günaltay Başbakan olmuştur (Goloğlu, 1982, s. 180-188; Toprak, 1998, s. 84) *Kemal Yolu*, Recep Peker ve Hasan Saka’nın Başbakanlık yaptığı dönemlerde yayınlanmıştır.

2.2. Basın

Kemal Yolu Dergisinin yayınlandığı dönemde, sonraki yıllarda üzerinde birçok değişiklikler yapılacak olan ve 1931 yılında kabul edilen Basın Kanunu yürürlükteydi. Yeni Türk Devletinin kurulmasından sonra da yürürlükte olan 1909 Basın Kanunu, 1930 yılında Serbest Fırka dönemi ile yayınlanmaya başlanmış ve Serbest Fırkanın kapatılmasından sonra da yayınlarını sürdürmüştür. Muhalif basın ile iktidar yanlısı basın arasındaki kalem kavgasının sonucu olarak ve iktidar yanlısı basının yeni hukuki düzenleme yapmak üzere Meclisi göreve çağırması ile 25 Temmuz 1931 tarihinde kabul edilen 1881 Sayılı Matbuat (Basın) Kanunu (*Resmi Gazete*, 1931, s. 731-736) ile muhalif basın susturulurken basın tamamen iktidarın güdümüne girmiştir. (Güz, 1993) Matbuat/Basın Kanunu 19 yıl yürürlükte kalmış, 1950’de iktidar değişiminden sonra 5680 Sayılı Kanun’la yürürlükten kaldırılmıştır. *Kemal Yolu*’nun yayınlandığı dönemde değişiklikler yapılmasına rağmen 1931 Matbuat Kanunu yürürlükteydi.

Basını iktidarın güdümüne sokan 1881 Sayılı Kanun’un en çok tartışılan bölümü 50. Maddesi olmuş, bu madde DP’nin de etkisiyle ancak değiştirilerek (*Resmi Gazete*, 1946, 10779: Topuz, 1973, s. 150-171) basınla ilgili bağımsız mahkemeler yetkili kılınmıştır. İlk halinde bu maddede, “Memleketin umumî siyasetine dokunacak neşriyattan dolayı İcra Vekilleri Heyeti kararile gazete veya mecmualar muvakkaten tatil olunabilir. Bu suretle kapatılan gazete veya mecmuanın neşrine devam edenler hakkında 18 inci madde hükmü tatbik olunur. Bu suretle kapatılan bir gazetenin mes’ulleri tatil müddetince başka bir isim ile gazete çıkaramaz” denmekte ve basın organlarının kapatılmasında Bakanlar Kurulu yetkili kılınmaktadır. Bir süre sonra bu maddeye de ihtiyaç duyulmayacak, 1931’de kapatılan ve 1933’te yeniden kurulan Matbuat Umum (sonra Basın Yayın Genel) Müdürlüğü iktidar adına basın üzerinde tam yetkili olacaktır. (Güz, 2008, s. 111-114; Korkud, 1959, s. 19-20; Atay, 1938; 1934) Basın organlarının kapatılması için bu genel müdürlükten yapılacak bir telefon yeterli olacaktır. 1931 Matbuat Kanununun sadece 1946 yılında 50. Maddesi değil 1933, 1934, 1938 yıllarında birçok maddesi değişmiştir.

Tek Parti yönetiminin basını iktidara tabi kılan tutumunun üzerine bir de 1939’da başlayan İkinci Dünya Savaşı’nın olumsuz şartları eklenmiş, 23 Kasım 1940’ta İstanbul, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Çanakkale ve Koceli’de ilan edilen sıkıyönetim 1947 yılına kadar devam etmiştir. Savaş süresince dönemin önde gelen gazeteleri olan *Cumhuriyet*, *Vatan*, *Yeni Sabah*,

Son Telgraf, *Tasvir-i Efkâr* dahil birçok basın organı farklı tarih ve sürelerle kapatılmıştır (Ayhan, 2009, s. 201). Savaşın etkileri sadece basın organlarının kapatılmasıyla sınırlı kalmamış, savaş sebebiyle yaşanan ekonomik krizden Türkiye de etkilenmiş, yaşanan kağıt sıkıntısı sebebiyle sayfa sayılarında indirim gidilmiş, birçok gazete ve dergi yayınlarını devam ettirememiştir. Savaş sonrasında tarihe “4 Aralık Olayı” olarak geçen ve iktidarın kışkırtması ve teşvikiyle 4 Aralık 1945’te *Tan* ve *La Turquie* gazeteleri, matbaaları ve bazı kitabevlerinin basılması (Sertel, 2011, s. 229) hükümetin basını nasıl baskı ve denetim altına almak için kullandığı yöntemleri göstermesi açısından ilginçtir. Olay bununla da sınırlı kalmamış ilgili yayın organlarının sahip ve yöneticileri yargılanmışlardır.

DP’nin kurulması ve yapılan ilk genel seçimlerle birlikte siyasette sağlanan çok seslilik tam olmasa da basına yansımış, yeni dönemle birlikte basın özgürlüğüne yönelik kısıtlamalar biraz olsun azaltılırken iktidara muhalefet eden yayın organları da çıkarılmaya başlanmıştır. Basının merkezi olan İstanbul da dahil altı ilde ilan edilen sıkıyönetimin devam etmesi ve sıkıyönetimin ancak 1947 yılı sonunda 22 Aralık 1947’de kaldırılması (TBMM, 1947, s. 256) sağlanan çok sesli siyasi ortama rağmen basını baskılayan diğer bir unsur olmuş, süreç boyunca çok sayıda yayın organı kapatılmıştır. Sıkıyönetimin son yılında bile, 1943’ten itibaren Necip Fazıl Kısakürek tarafından yayınlanmaya başlayan ve muhalefetin önde gelen seslerinden olan *Büyük Doğu* (Okay, 1992, s. 513-514) ile birlikte *Yarın*, *Tasvir* ve *Demokrasi* (*Ulus*, 1947; *Ülkü*, 1947, s. 40) sıkıyönetim komutanlığınca kapatılmıştır. *Kemal Yolu*’nun ilk 5 sayısı sıkıyönetimin devam ettiği İstanbul’da yayınlanmıştır.

Kemal Yolu’nun yayınlandığı dönemde basın organlarının toplam tirajlarının yüksek olmadığı görülmektedir. 1947 yılında 227’si günlük olmak üzere toplam 322 gazetenin günlük toplam satışının 100 bin (Güz, 1995, s. 27) civarındadır. Veriler dikkate alındığında herhangi bir yayın organının tiraj sorununu aşamadığı sürece yaşamasının zor olacağı ortaya çıkmakta, bu durum muhtemelen *Kemal Yolu*’nun da kapanmasının sebebinin oluşturmuştur. Toplam tirajdaki büyük yükselme 1950 sonrasında olmuş, 1947 yılına göre tirajlar yaklaşık 6,5 oranında artmıştır.

3. KOMÜNİZM KARŞITI KEMALİST TÜRKÇÜ DERGİ *KEMAL YOLU*

Farklı tanımları yapılan milliyetçiliğin (Handler, 1988; Verdery, 1996, s. 227) uluslararası alana yayılması Fransız İhtilali ile mümkün olurken İmparatorluk sonrası yeni Türk devleti milliyetçilik ilkesi esaslı üzerine kurulmuştur. Uluslararası konjonktürün de etkisiyle 1930’lu yıllardan itibaren iktidarın politikaları bu ideoloji çerçevesinde yoğunlaşmış, Milliyetçi/Türkçü basın organlarının sayısı da çoğalmıştır. İkinci Dünya Savaşı yılları bu çizgideki yayın organlarının daha da arttığı bir dönem olmuştur (Güz & Dumlu, 2022, s. 28). *Kemal Yolu*’nu analiz etmeden önce derginin yayınlandığı dönemdeki Milliyetçi/Türkçü yayınlara göz atmakta yarar vardır.

3.1. Genel Olarak Milliyetçi/Türkçü Dergiler

Milliyetçilik ideolojisinin ortaya çıkması Osmanlı İmparatorluğu ve 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar uzanırken, dernekler şeklinde örgütlenme ve basın organlarının ortaya çıkması Birinci Dünya Savaşı öncesine uzanmaktadır. İlk Türkçü derneklerin kuruluşu ve ilk basın organlarının yayınlanmaya başlaması 1908’den itibaren olmuş, sonrasında sayıları artmıştır. Bu dönemde kurulan, kendisini ve yayın organı *Türk Yurdu*’nu Cumhuriyet sonrasında ve günümüze taşıyabilen dernek Türk Ocakları olmuştur (Karaer, 1992; Darendelioğlu, 1977, s. 47-49; Üstel,

1997, s. 52-55; Sarıncı, 2002, s. 2-3) Ancak Ocaklar ve Türk Yurdu 1931'den 1949'a kadar kapalı kalmıştır.

Türk Ocakları ve *Türk Yurdu*'nun kapanmasına rağmen Cumhuriyet döneminde Milliyetçi/Türkçü yayın organlarının ortaya çıkması ve yaygınlaşmasında 1930'lar Avrupa'daki gelişmeler etkili olmuştur. İtalya ve Almanya'daki siyasi gelişmeler ve Zeki Velidi Togan, Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkan gibi ideologların çabaları ve bu dönemde Nihal Atsız tarafından çıkarılan *Atsız Mecmua*, (Zorlu, Temel, 2019, s. 349; Yaşlı, 2008, s. 4; Ertekin, 2008, s. 360; Güz & Dumlu, 2022, s. 28) bu ideolojik çizgide 1940'lı yıllarda yayınlanacak dergiler için de öncü olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'nın basın için zor şartlarına rağmen savaş döneminde *Bozkurt*, *Gök Börü*, *Tanrıdağ*, *Çınaraltı*, *Orhun*, *Türk Amacı* gibi basın organları yayınlanmışlardır (Özdoğan, 2019, s. 181; Gürkan, 1998, s. 55). Milliyetçi/Türkçü yayın organlarının sayısındaki artışa ve aynı ideolojik çizgiye uygun yayın politikası izlemeye çalışmalarına rağmen aralarında iktidara karşı tutum ve Milliyetçiliği/Türkçülüğü tanımlama noktasında fikir birliği olduğunu söylemek mümkün olamamaktadır. Milliyetçiliğin/Türkçülüğün ırk mı veya kültür mü noktasında değerlendirmek gerektiği konusunda ayrışmalar olmuştur (Ertekin, 2008, s. 370-371; Yaşlı, 2008, s. 5). Benzer bir farklılık iktidar yanlılığı ve karşıtlı üzerinde olmuştur. *Yayla* örneğinde olduğu gibi, (Güz & Dumlu, 2022) bazı basın organları iktidar yanlısı ve onun politikalarına uygun bir genel yayın politikası izlerken diğer bir bölümü iktidar mensuplarıyla mücadeleye girmiş ve mahkemelerde yargılanmışlardır. Bu çalışmayı özgün ve çalışmanın konusunu farklı kılan *Kemal Yolu* da iktidarın politikalarına uygun bir genel yayın çizgisi izlemiştir.

3.2. *Kemal Yolu*'nın Yayın Hayatı

Kemal Yolu, ilk sayısını 15 Ocak 1947'de aylık olarak yayınlanmaya başlanmış, düzenli aralıklarla yayınlanamamış, 20 Kasım 1948'de çıkarılan 10-1 (aynı zamanda yeni serinin ilk sayısı) ile yayın hayatı sona ermiştir. Yayın hayatı boyunca derginin künyesinde çıkaranlar, sahibi ve yazı işleri isimlerinden oluşmuştur. İlk iki sayıda sahipleri Kemal Göksel ve Necip Mirkelâmoğlu, yazı işlerini fiilen idare eden isim olarak Kemal Göksel yer almıştır. Üçüncü sayı ve altıncı sayılar arasında kurucular bilgisine yer verilmiş ve Kemal Göksel, Necip Mirkelâmoğlu, Namık Tekin Turan kurucular olarak gösterilmiş fakat altıncı sayıdan sonra bu bilgi kaldırılmıştır. Derginin 10-1 sayısında çıkaranlar olarak Talat Orhon, Ş. İlhan Özakman ve İsmail Hakbilir yer almış, sahibi olarak Kemal Göksel, yazı işlerini yürüten olarak Ş. İlhan Özakman ismi verilmiştir.

Derginin ilk 9 sayısı İstanbul, 10-1. sayısı İzmir'de çıkarılmış, ilk üç sayısı Talat Altın Basımevi, 4. sayısı Işıl Matbaası, 5. sayısı Şarkyolu Basımevi, 6-9. sayıları ise Cemal Azmi Matbaasında, son sayısı ise İzmir'de Cumhuriyet Basımevinde basılmıştır. İlk sayısı 20 kuruşa satılan derginin 2 ve 4. sayıları 15 kuruş, 5. sayısı 20, diğer sayıları 25 kuruşa satılmıştır. Logonun altında; ilk sayıda "Edebi – İctimai – Siyasi Dergi", 3 ve 5. sayılarda "Atatürkçü Milliyetçi", 6. sayıdan itibaren diğer sayılarda "Atatürkçü Dergi" ifadeleri yer almıştır.

Kemal Yolu'nun ilk altı sayısı 8 sayfa, 10-1 dahil diğer sayıları ön kapakla birlikte 19 sayfa olarak çıkarılmıştır. Yayınlanan kapaklar derginin yayın politikasına göre tasarlanmıştır. Örneğin ilk kez kapak tasarımına yer verilen 6. sayıda bir kadın silüetine yer verilmiş ve Türk bayrağından oluşan bir kıyafetle verilen bu silüet "mukaddes varlık" olarak tanımlanmıştır.

Silüete ulaşmak isteyen bir el ve üzerinde “Komünizm” yazısı, uzanan eli engelleyen bir el olarak da “Kemalizm”e yer verilmiştir. Görsel, gösterilenin ifadesi olarak “bu mukaddes varlığa uzanan eller kopacaktır” yazısıyla kapağa taşınmıştır. Yedinci sayının kapağında yine üstünde “Kemalizm” yazan bir el belirlemek ve bu el irtica, faşizm ve komünizm yazılı üç yılanı tutmaktadır. Kapak görseli, “bu yılanların başı ezilmelidir” sloganıyla verilmiştir. Sekizinci ve dokuzuncu sayılardaki kapak tasarımlarında görsel kaldırılmış, yerine ilgili sayıda yer alan içindikiler kısmı koyulmuştur. Derginin onuncu ve son sayısında ise Sacit Volga imzalı bir Atatürk çizimi yer almıştır.

Yayınlandığı dönemin basın açısından zor bir süreci içeren dergi 6. sayıdan itibaren reklam almaya başlamıştır. Reklamlara derginin son sayfalarında yer verilmiş, toplam 44 reklam yayınlanmıştır. Reklamlara bakıldığı zaman son sayı hariç banka reklamlarının sayısı ve kapladığı alan olarak ağırlıklı olduğu, kitabeveleri, sigorta ve diğer esnaf ve ürün reklamlarından oluştuğu dikkati çekmektedir. Banka ve sigorta reklamlarının yoğun ve büyük olarak yer almasının iktidar desteğinden kaynaklanıp kaynaklanmadığı belli değildir. 10-1 sayısı hariç dönemin şartlarına göre iyi bir reklam potansiyeli yakalamış derginin düzenli yayınlanamaması ve son sayısında İzmir’e taşınması giderlerini karşılayamadığını ve yazı noktasında sıkıntı yaşadığını göstermektedir. İzmir’de yayınlanan 10-1 sayısında buna ilişkin dolaylı bilgi verilmekte, derginin yayın politikasının aynen sürdüğü ifade edildikten sonra gençlerden yazı beklendiği açıklanmakta, derginin İzmir’de yayınlayacağını halka duyuran *Demokrat İzmir* ve *Dokuzeylül* gazetelerine teşekkür edilmektedir.

3.3. Yayın Politikası ve Komünizm Karşıtlığı

Kemal Yolu’nun yayın politikası ile ilgili olarak ilk sayısında Kemal Göksel imzalı başyazıda (Göksel, 1947) bilgi verilmektedir. Başlığın altındaki spotta, dergi ismine atıf yapılarak ismin “Türk Gençliği” ve “Atatürk Cumhuriyetinin” koruyucusu ve hizmetkarı olacağı belirtilerek, “Yer yüzünde komünizmin sökemediği tek memleket: Türkiye” ifadesini tarihe kazıma görevinin üstlenildiğine işaret edilmektedir. Yazıda, Atatürkçülük ve Kemalist kelimeleri üzerinde durulmakta, Atatürkçülük ifadesinin Kemalizm’in Türkçeye çevrilmesi olarak değerlendirilmekte, Atatürkçülük kavramının “Mustafa Kemal denen dehayı eseriyle, zekası ile, şahsı ile, ideali ile ve büyük insan oluşu ile sevmek” olduğu anlatılmakta, kavramın Kemalizm’e göre daha geniş bir anlam taşıdığı vurgulanmaktadır.

Yazının devamında, derginin amacının ülkeyi komünizmden korumak olduğu anlatılmakta, “Atatürkümüzün eserine karşı içtimai bir suikast karşısında kaldığımızı sezdiğimiz an, sosyal yapımızın temellerine kızıl barutlu dinamitler yerleştirmeye çalışan bu soytarıların başlarına bir yumruk gibi inmekte devam edeceğiz” denerek derginin amacı ve izleyeceği yayın politikası ortaya konmaktadır. Dergi içeriğinin “yurt dışı ülkelerinde yaşayan milyonlarca Türk’ün kurtuluşunu özleyerek gönlünden geçiren Büyük Atatürk’ün bu yoldaki düşüncelerini” duyuracağına inandıkları belirtilmektedir. Yazıda, Kemalizm ileri bir Türkçü akım olarak değerlendirilmekte, “ırkçılık” ve “mahalli vatanseverlik” olarak adlandırılan “Rejyonalizm” kabul edilmemektedir. Kemalizm’in ideolojik olarak sağ veya sola yönelmek olmadığı, her türlü siyasi ve ekonomik ayrışmadan uzak, “orijinal karakteriyle müstakil bir Türk Devleti siyasetine bağlı olarak, milliyetçi kültürle yoğrulmuş dinamik bir hayat görüşü içinde yalnız

ileriye gidiş” olduğunun altı çizilmektedir. Son cümle olarak, “Türk gençliği, Atatürk Cumhuriyetinin daimi koruyucusu ve ebedi hizmetkarıdır” denmektedir.

Derginin genel yayın politikasına bakıldığında aynı yayın çizgisinde çıkan diğer Milliyetçi/Türkçü dergilerden farklılıklar bulunduğu açıkça görülmektedir. Başyazıda belirtildiğine göre Atatürk ve sonrası dönemde iktidarın uyguladığı politikanın dışına çıkılmayacağı, amacının ülkeyi korumak ve sağ veya sol ideolojik bir zemine oturmadan komünizme karşı durmak olduğu açıklanmaktadır. Halbuki yine Milliyetçi/Türkçü çizgideki insanların 3 Mayıs 1944’te gözaltına alınmaları ve sonunda beraat etseler de 1947’ye kadar süren davaları, (Sefercioğlu, 2009) 1931’de aynı ideolojiyi savunan Türk Ocakları ve *Türk Yurdu* Dergisinin kapatılması (Güz, 2018) ve kapatılmaya ilişkin olarak Ocak Başkanı Hamdullah Suphi Tanrıöver’in mevcut iktidarı ve İnönü’yü ağır biçimde suçlaması (TBMM, 1951, s. 611-619) *Kemal Yolu*’nun diğer Milliyetçi/Türkçü dergilerden çok farklı bir yayın politikası izlediğini ve iktidara yakın olduğunu göstermektedir.

Derginin ilk sayısının ikinci sayfasında, (*Kemal Yolu*, 1947) Atatürk’le ilgili farklı isimlerin değerlendirmelerine yer verilirken ilk olarak İnönü’nün, “Kadir bilen ve büyük evlat yetiştiren milletimizin yüzerinde “ ‘Kemal Atatürk’ adı ve sevgi ve hürmet içinde ebedi olarak yaşayacaktır” ifadesine yer verildikten sonra Prof. Herbert Melzig ve Figaro’nun değerlendirmeleri, en altta ise, Celal Bayar’ın “Atatürk’ü sevmek de ibadettir” sözüne yer veriliyor. Dergi, Atatürk’ün şahsında ülke siyasetine uygun bir yayın politikası izleyeceği mesajı vermektedir. Cumhurbaşkanı İnönü’ye öncelikle yer verirken DP Genel Başkanı Bayar da unutulmamıştır.

İlk sayıda yer alan bir yazı da yine *Kemal Yolu*’nun diğer dergilerden ayrıldığını göstermektedir. Yazıda, (Turan, 1947) “Türk Kültür Ocağı”, “Türk Kültür Çalışmaları Derneği”, “Türk Oyunlarını Derleme ve Yayma Derneği”, “Türk Halk Bilgisi”, (“Milli”liği de başına koyacağı açıklanan) “Türk Talebe Birliği” gibi son milliyetçi dernek ve *Toprak* ile İstanbul’da *Özleyiş*, Ankara’da *Kemalist* gibi dergilerle *Şark Yolu* Gazetesine yer verilirken milliyetçilerle ilgili yargılamalar, kapatmalar ve iktidarın yanında olmayan dergilerle ilgili bilgi verilmemektedir. Yazıda 4 Aralık 1945 *Tan* Gazetesi baskını zafer olarak adlandırılırken *Söz*, *Gün*, *Gerçek*, *Sendika*, *Ses*, *Marko Paşa*, *Nor Or*, *Hür Gençlik* komünist yayın organları olarak verilmektedir.

Kemal Yolu bir yandan iktidara karşı olmayan Milliyetçi/Türkçü bir yayın politikası izlerken diğer yandan komünizm karşıtı bir yayın çizgisini izlemiştir. Buna ilişkin olarak birçok yazı yayımlanmıştır. 4. sayıdaki “Komünizm Denilen Sefil Mezhep!” başlıklı (Mirkelamoğlu, 1947) yazıda komünizm “sefil mezhep” olarak adlandırılmakta, bir ülkede komünizmin yerleşebilmesi için ızdırap çeken ve düşkün olan bir kitleye ihtiyaç duyduğu belirtilmektedir. 6. sayıdaki “Komünistler ve Kanunlarımız” başlıklı (Göksel, 1948) yazı ile 9. sayıdaki “Komünizmle Mücadele”, (*Kemal Yolu*, 1948) “Komünizmle Mücadelemiz Yeter Değildir”, (Akdevelioğlu, 1948) “ ‘Yangın’, ‘Düşman’, ‘Komünist’ ”, (Göksel, 1948) başlıklı yazılar ve son sayıdaki “Bolşeviklik ve Bizdeki Düşmanlığı” (Özdemir, 1948) ile “Komünistlik” (Türk, 1948) konulu yazılar bu türdendir. Dergi sadece komünizmle ilgili yazılarında değil milliyetçilik ve Türkçülük üzerine kaleme alınan yazılarda da komünizm karşıtlığı yapmış ve bunu genel yayın politikası olarak benimsemiştir.

3.4. Yazarları ve Konuları

Derginin ilk sayılarında daha zengin bir yazar kadrosu vardır. Hemen her sayıda yazısı bulunan Kemal Göksel ile birlikte Arif Nihat Asya, İlhan Darendelioğlu, Remzi Oğuz Arık, Necip Mirkelamoğlu, Cemal Oğuz Öcal, Mithat Cemal Kuntay, Cahit Sıtkı Tarancı, Fuat Edip Baksı, M. Ali Tuna, Namık Tekin Turan, Kemal Gür, Sadi Yaver Ataman, Şükrü Tezcan, F. Nafiz Çamlıbel, Cezmi Türk, Lütfi Bostanoğlu, Bircan Sel, Sami Gürlev, Nail Genel, Necati Balasoğlu isimleri dergide yer almaktadır.

Yine H. Nevzat Kara, Feridun Osman Menteşoğlu, Abdülkadir Karahan, Hayati Hançerlioğlu, Selime Seden, Sami N. Özerdim, Kemal Savaş, Osman Fikret Arkun, Hikmet Duruer, Sevim Ünvar, Gültekin Akdevelioğlu, İrfan Açikel, Z. Kemal Göksel, Talat Orhon, Yusuf Ziya Ortaç, İlhan Özakman, Halil Dinçer, Yusuf İnan, Şükrü Türeyen isimleri derginin yazarları arasında bulunmaktadır.

Kemal Yolu'nun konuları arasında, dönemin diğer dergilerinde olduğu şiir, hikâye ve hatıratlar önemli bir yer tutarken, çıkarılış amacına uygun olarak gençlere yönelik yazılara özel bir önem verilmiştir. Misyonu gereği olarak milliyetçi ve Türkçü yazılar, komünizmi eleştiren konular ile yabancı yazarlardan çevirilere dergide yer verilmiştir. Gençlerle ilgili çok sayıda yazı yayınlanmıştır. Bunlar arasında; “Türk Gençliğine Beyanname”, “Gençliğimiz”, “Atatürk Gençliği Vazife Başında”, “Gençlik Teşkilatı ve Türk Gençliği”, “Gençlikte İlmin Değeri” gibi konular vardır.

Dergi misyonuna uygun olarak Milliyetçi/Türkçü yazılara ağırlıklı olarak yer vermiştir. Bu tür yazılar arasında; “Bir Bayrak Rüzgar Bekliyor”, “Kemalizm’de Milliyetçilik”, “Son Milliyetçi Dernek ve Dergiler”, “Her Ülkücü Arkadaşa”, “Atatürk Milliyetçiliği Nasıl İzah Ediyor”, “Milli Müzik Hareketinde Bağlama”, “Yarım Milliyetçilik”, “Türk Milletine Hüürsüzlük”, “Milli Eğitimde Türkçülük”, “Bizim Milliyetçiliğimiz”, “Evela Bu Memleket”, “Milli Dernekler”, “Ahmet Vefik Paşa’nın Türkçülüğü”, “Türkiye’de Milliyetçi Görüşler”, “İnkılap Kürsülerinden Daha Milliyetçi Bir Ruh Bekliyoruz” başlıklı yazılar yer almaktadır.

Yayınlanan sayılarda Atatürk ile konulara özel bir önem verilmiş, bu çerçevede; “Atatürk’le Mülakat”, “Atatürk Ne Diyor”, “Atatürk Hakkında Ne Diyorlar”, “Atatürk’ü Ankara’da Karşılarken”, “Atatürk”, “19 Mayısın Manası”, “Mustafa Kemal ve Atatürk”, “Vatan Ölmez Atam”, “Atatürk İnkılabı”, “Atatürk İnancı”, “Yoksa İnkılabımızı Yıkalmı mı?” başlıklı konular dergide yayınlanmıştır. İktidar partisinin ilkelerine çok yer verilmezken bazı sayılarda laiklikle ilgili konular işlenmiş, “Dini Taassup ve Laiklik”, “Laiklik”, “Laik Üniversite ile Mistik Zihniyet Telif Edilebilir mi?”, “Mürtecinin Hesabı” gibi başlıklarda konu ile ilgili yazılara yer verilmiştir.

Derginin yayınlanma amaçlarından birisini komünizme dikkat çekmek ve gençler başta olmak üzere insanları uyarmak olmuştur. Konu ile ilgili olarak; “Savulun Kızıllar Gençlik Geliyor”, “Kızıl Kuklalara”, “Komünist Uşaklara İkinci Cevap”, “İki Yüzlü Komünistler”, “Moskoflar Nerede”, “Komünistler ve Kanunlarımız”, “Yangın, Düşman, Komünist”, “Moskofçuluk – Komünistlik”, “Bolşeviklik ve Bizdeki Düşmanlığı”, “Komünistlik” başlıklı yazılar bu çerçevede yayınlanmıştır.

Kemal Yolu'nun bütün sayıları incelendiğinde birbirinden farklı konuları da sayfalarına taşıdığı ortaya çıkmaktadır. “Anadolu’dan İzlenimler”, “Milli Kültür Bakımından Filmciliğimiz”, “Milli İktisat ve Kültürümüzün Kaynağı Köylerdir”, “Fuzulinin Orijinal Düşüncelerine Dair”,

“Tanıtamadığımız Türkiye”, “Üniversite Yüksekokul Ayrımı Hatadır”, “Ticaret Alanında Eleman Mevzuu”, “Halk Edebiyatı ve Musiki”, “Şehit Kardeşim Menderes”, “İdeal Öğretmen”, “Halkevleri ve Folklor”, “Halk Müziği Milletin Yaşayan Varlığıdır”, “Emirseyit Türkleri”, “Milli Sanatta Kısırlık Var!”, “Bulgar”, “Güneş Söner mi?”, “Köylü”, “İşçi Davamız”, “Saygısızlığa Dair” bu tür yazılardandır.

Dergi yayınlandığı dönemin önemli isimlerini yazı kadrosunda bulundurmuş, yayınlandığı dönem ve hacmine göre önemli sayıda yazarın yazılarını yayınlamıştır. Misyonuna uygun yazılar yanında daha genel konulara yer vermesi, dönemin diğer dergileri gibi şiir, hikâye gibi konuları sayfalarına taşıması aynı zamanda yazı sıkıntısı çektiğini de göstermektedir. Seslendiği hedef kitleden yazı talebinde bulunmasının muhtemel sebebini bu oluşturmaktadır.

4. SONUÇ

Çok partili hayata geçiş sürecinde yaklaşık iki yıl içerisinde ve 10 sayısıyla yayın hayatını sürdüren *Kemal Yolu*, çoğulcu ve demokratik bir siyaset temeli izlenen ve basının görece özgür ve nicelik olarak artan bir sayıda olduğu bir süreçte Milliyetçi/Türkçü bir yayın politikası izlemiştir. İlk dokuz sayısı İstanbul, son sayısı İzmir’de yayınlanmış, bu sebeple misyonuna uygun konuları takip edebilmiş, yayın politikası ağırlıklı bir içerik oluştururken farklı konuları da sayfasına taşıyabilmiştir.

Kendisi gibi Milliyetçi/Türkçü yayın politikası çerçevesindeki diğer birçok dergiden farklı olarak Atatürk merkezli ama dönemin iktidarına daha yakın, benzer diğer dergiler gibi komünizme karşı ancak bu duruşundan daha çok Milliyetçi/Türkçü bir içerikle hedef kitesine seslenmiştir. Benzer bir yayın politikası üzerine yayınlanan diğer dergiler ve kadroların tartışma ve mücadelelerine kayıtsız kalmış, iktidar dahil farklı çevrelerin tepkisini çekmemeye özen göstermiştir. Diğer dergilerle uyduğu noktalar; komünizm karşıtlığı ve milliyetçilik merkezli bir içerik oluşturma, sol/Marksist yayınlara karşı bir duruş sergilemek olmuştur.

Türk Eğitim Dernekleri Erkek Talebe Yurdu tarafından yayınlanan dergi, dönemin şartlarına göre önemli sayılabilecek oranda reklam alabilmiş, çok partili hayat ve basın özgürlüğündeki daha olumlu bir ortama rağmen yayın hayatını sürdürememiştir. Yazı ve muhtemelen okuyucu ya da tiraj sıkıntısı sebebiyle düzenli çıkamamış ve 10 sayı sonra kapanmıştır. Gençlik dergisi ve gençliğe seslenmesi dergiyi farklı ve özgün kılmıştır.

KAYNAKÇA

Ağaoğlu, A., *Serbest Fırka Hatıraları*, İletişim Yayınları, Ankara, 1969.

Akdevelioğlu, G. (1948, Nisan). “Komünizmle Mücadelemiz Yeter Değildir”, *Kemal Yolu*, 9, 10-16.

Akşam. (1947, 12 Temmuz). “Beyanname Her Yerde İyi Karşılandı”, *Akşam*.

Atay, F. R. (1938, 29 Haziran). “Gazetecilik Mesleği”, *Ulus*.

Atay, F. R. (1934, 2 Mayıs). “Matbuat Kanunu”, *Hakimiyeti Milliye*.

Ayhan, B., *Atatürk ve Basın*, Palet Yayınları, Ankara, 2009.

Başar, A. H., *Atatürk'le Üç Ay ve 1930'dan Sonra Türkiye*, AİTİA Yayını, Ankara, 1981.

Darendelioğlu, İ., *Türkiye’de Milliyetçilik Hareketleri*, Toker Yayınevi, İstanbul, 1977.

- Erim N. (1947, 12 Temmuz). “Cumhurbaşkanı İnönü’nün Beyannamesi”, *Ulus*, 1-2.
- Ertekin, O. (2008). “Cumhuriyet Döneminde Türkçülüğün Çatallanan Yolları”. T. Bora, M. Gültekingil (Ed.), *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik* (345-388) içinde. İletişim Yayınları.
- Goloğlu, M. *Demokrasiye Geçiş (1946-1950)*. Kaynak Yayınları, İstanbul, 1982.
- Göksel, K. (1948, Nisan). “ ‘Yangın’, ‘Düşman’, ‘Komünist’ ”, *Kemal Kolu*, 9, 11-16.
- Göksel, K. (1948, Ocak). “Komünistler ve Kanunlarımız”, *Kemal Kolu*, 6, 10-14.
- Göksel, K. (1947, 15 Ocak). “Neşriyatımıza Atatürkün Adı ile Başlıyoruz”, *Kemal Yolu*, 1,1.
- Gürkan, N., *Türkiye’de Demokrasiye Geçişte Basın 1945-1950*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998.
- Güz, N. ve Dumlu, B. B. *Türkçü Dergilere Karşı Yerel Bir Türkçü Dergi Yayla*, Intermedia International e-Journal, 9(16), 23-39, 2022.
- Güz, N. *Türk Ocakları’nın Kapanması/Kapatılması*, Uluslararası Türk Kültürü ve Medeniyeti Kongresi, Balıkesir, 5-8 Eylül 2018, 1077-1087, 2018.
- Güz, N., *Türkiye’de Basın-İktidar İlişkileri (1920-1927)*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008.
- Güz, N., *Halkevleri Dergileri*, Bilge Yapım, Ankara, 1995.
- Güz, N., *Serbest Cumhuriyet Fırkası Sonrası Basında Muhalefet ve 1931 Matbuat Kanunu*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1993.
- Handler, R., *Nationalism and the Politics of Culture in Quebec*, The University of Wisconsin Press, Wisconsin, 1988.
- Karaer, İ., *Türk Ocakları (1912-1931)*, Türk Yurdu Neşriyatı, Ankara, 1992.
- Kemal Yolu*. (1948, Nisan). “Komünizmle Mücadele”, *Kemal Yolu*, 9, 5-12.
- Korkud, R., *Milli Mücadele, Cumhuriyet Devri ve Matbuat*, Türkiye Fikir Ajansı, Ankara, 1959.
- Mirkelâmoğlu, N. (1947, 15 Nisan). “Komünizm Denilen Sefil Mezhep!”, *Kemal Yolu*, 4, 1-7.
- Nadir N. (1947, 12 Temmuz). “Kılıçları Hatalarımıza Saplayalım”, *Cumhuriyet*, 1-3.
- Okay, M. O. (1992). Büyük Doğu, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.6, İstanbul, 513-514.
- Okyar, A. F., *Üç Devirde Bir Adam*, Tercüman Yayınları, İstanbul, 1980
- Özerdim, S. N. (1948, Kasım 20). “Bolşeviklik ve Bizdeki Düşmanlığı”, *Kemal Yolu*, 10-1, 8-15.
- Özdoğan, G. G., *Turan’dan Bozkurt’a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2019.
- Resmi Gazete*. (1946, Haziran 18). Matbuat Kanununun 50’nci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (6336).
- Resmi Gazete* (1931, Ağustos 8). Matbuat Kanunu (1867).
- Sarımay, Y., *İmparatorluktan Milli Devlete Dönüşüm Sürecinde Türk Ocakları*, XIII. Türk Tarih Kongresi, 4-8 Ekim 1999, Kongreye Sunulan Bildiriler, C.III, II. Kısım, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını. Ankara, 2002.

- Sefercioğlu, N., *3 Mayıs 1944 ve Türkçülük Davası*, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayını, Ankara, 2009.
- Sertel, M. Z., *Hatırladıklarım*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2001.
- TBMM, (1951, Ağustos 6). *Tutanak Dergisi*, C. 9, 611-619.
- Toprak, Z., *Bir Yurttaş Yaratmak: Muasır Bir Medeniyet İçin Seferberlik Bilgileri*, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 1998.
- Tunçay, M., *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, Yurt Yayınları, Ankara, 1981.
- Türk, C. (1948, Kasım 20). “Komünistlik”, *Kemal Yolu*, 10-1, 11.
- TBMM. (1947). *Tutanak Dergisi*, Dönem: 8, Toplantı: 1, C. 5, 28,05.1947. 227-256, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c005/tbmm08005065.pdf>
- Topuz, H., *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1973.
- Ulus*. (1947, Nisan 22). “İki Gazete Kapatıldı”, *Ulus*.
- Ülkü*. (1947, Ocak 1). “Bu Ay İçinde Olup Bitenler”, *Ülkü*, 1.
- Üstel, F., *İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.
- Verdery, K. (1996). “Whither Nation and Nationalism?”, G. Balakrishnan (Ed.), *Mapping the Nation* (226-234) içinde, Verso, Londra ve New York.
- Yaşlı, F., *Milliyetçilik ve Faşizm: Türkiye’de Irkçı Milliyetçilik Üzerine Bir İnceleme*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.
- Zorlu, Y. ve Temel, F., Türkçü Bir Fikir Dergisi ‘Doğu’ ve CHP İlişkisi (1932-1945), *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 8/2, 347-364, 2019.

history, morality and sports. As in the common understanding in the press of the republican period, he saw Turkishness as possible not by blood but by feeling, and the understanding of Turkism was evaluated as Atatürk's thoughts. In the magazine, which presents traces of the Turkist thought of the Single Party period, the idea of Communism was strictly stopped. The magazine sees young people as its main target audience against Communism; He invited them to stand against him in the first issues and to take the front as the "enemy" in the later issues. Among the writer staff of the journal, which creates a content within the framework of the general publication policy; There are famous names of the period such as Arif Nihat Asya, Fuat Edip Baksı, Faruk Nafiz Çamlıbel, Mithat Cemal Kuntay, Sadi Yaver Ataman, İlhan Darendeli. With this study it is aimed to analyze the contents of the magazine and to reveal the local youth associations working in the Single Party period and the example of Kemal Yolu Magazine, which issues were handled in their publication organs. With the study first the political regime of the period and the press life will be given and then Kemal Yolu Magazine will be analyzed.

Keywords: Turkish Press History, Turkist Periodicals, *Kemal Yolu* Magazine

1. GİRİŞ

Cumhuriyetin ilanından sonra 1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TpCF) ve 1930'daki Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF) ile iki kere denenen çok partili siyasi hayat, başarılı olamamıştır. Birinci Meclisteki Birinci Grubun Eylül 1923'te partileşmesiyle oluşan CHF/P Cumhuriyetin ilanı ve sonraki sürece damgasını vurmuş, yeni partilerin tamamı CHF/P'nden ayrılanlar tarafından kurulmuştur. TpCF, Takrir-i Sükûn döneminde kapatılırken Atatürk tarafından güdümlü olarak kurdurulan SCF ise birkaç ay sonra siyasi hayatını sonlandırmak durumunda kalmıştır. Çok partili siyasi hayat denemesi İkinci Dünya Savaşı sonrası "4'lü Takrir" ile başlamış, mevcut iktidar partisinin yanına Demokrat Parti (DP) ve sonraki süreçlerde diğerleri katılmıştır. Askeri darbe dönemleri hariç çok partili hayat süreci kesintisiz olarak devam etmiştir.

Siyasi yapıdaki değişime paralel olarak basın ve basın özgürlüğü değişmiş, çok partili dönemlerde iktidara muhalif basın oluşmuş, muhalefetin ortadan kaldırılması ile basın da iktidara tabi olmuş ve basın özgürlüğü çok kısıtlanmıştır. 1930 sonrası Tek Parti yönetimine geçişle birlikte basında başlayan baskıcı ortam İkinci Dünya Savaşı yıllarında daha da artmış, savaş sonrasında başlayan çok partili hayatla basın özgürlüğü alanında olumlu adımlar atılmıştır.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında dünya siyasi konjonktürünün de etkisiyle Milliyetçi/Türkçü yayınlarda artış olmuş, bu alana ilişkin olarak iktidar destekli veya iktidardan bağımsız birçok basın organı yayınlanmıştır. Savaş sonrası dönemde yine uluslararası gelişmelerin de etkisiyle bu basın organlarına karşı tavır alınmıştır. Çok partili dönemle birlikte basında sağlanan kısmi özgürlük ortamında yeni basın organları ortaya çıkarken, Milliyetçi/Türkçü yeni yayınlar da çıkarılmıştır. Bu dönemde yayınlanan basın organlarından birisini bu çalışmanın konusunu oluşturan *Kemal Yolu* Dergisi oluşturmuştur.

Kemal Yolu, komünizm karşıtı ve Milliyetçi/Türkçü bir yayın politikası izlerken iktidar destekli olması benzer yayın politikasını izleyen diğer basın organlarından farklı olmasını sağlamıştır. Derginin bir gençlik derneği adına yayınlanması ve dönemin önde gelen yazarlarının yazılarına

sayfalarında yer vermesi *Kemal Yolu*'nu farklı ve özgün kılmaktadır. Çok partili bir dönemde yayınlanması ve kısmi basın özgürlüğüne rağmen iktidar partisine yakın olması sebebiyle dergi bu çalışmanın konusunu oluşturmuştur.

Çalışmada önce dönemin siyasi yapısı ve basın rejimi ele alındıktan sonra derginin yayınlandığı dönemdeki basın organlarına yer verilecek, daha sonra *Kemal Yolu* Dergisinin içeriği analiz edilerek konu ile ilgili durum tespiti yapılacaktır. Derginin kısa sayılabilecek yayın hayatında kime ve nasıl seslendiği, diğer yayın organlarından hangi noktalarda farklılıklar oluşturduğu ortaya koyulacaktır.

2. ÇOK PARTİLİ DÖNEM VE BASIN

Demokrat Parti (DP)'nin 1946 yılında kurulması ile Türkiye üçüncü kere çok partili hayata geçmiştir. Bu dönemde değişim sadece siyasi hayatta olmamış, buna paralel olarak basın ve basın rejiminde de değişimler olmuştur. Bu sebeple önce siyasi yapı ele alınacak, daha sonra basın konusuna yer verilecektir.

2. 1. Çok Partili Dönem

Kemal Yolu Dergisinin yayınlandığı siyasi yapının analiz edilebilmesi için çok partili siyasi hayat sürecine kısa olarak bakmak gerekmektedir. Milli Mücadele dönemi ve Cumhuriyetin ilanı sonrası sürece bakıldığında Birinci Meclisteki oluşan iki grup dışında Cumhuriyet döneminde kurulan partilerin tamamı, 1923 yılı seçimleriyle Meclisteki milletvekilliklerinin tamamına yakını alan Birinci Grubun 9 Eylül 1923'de partileşmesiyle Halk Fırkası (daha sonra ismi Cumhuriyet Halk Fırkası/Partisi -CHF/P- olarak değişecektir) içerisinden ayrılanlar tarafından kurulmuştur. Bu sebeple 1946 yılındaki çok partili siyasi hayata geçişte olduğu gibi önceki çok partili dönemlerde de yeni partileri kuranların tamamına yakını iktidar partisinden ayrılanlardan oluşmuştur.

Cumhuriyetin ilanı ve Hilafetin kaldırılması sonrasında, başlangıcı daha önceye dayanan Milli Mücadelenin lider kadrosundaki görüş ayrılıkları Rauf Bey ve Kazım Karabekir liderliğindeki ayrılma ile sonuçlanmış ve 1924 yılı sonbaharında Cumhuriyetin ilk çok partili dönemi başlamıştır. Kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TpCF), 4 Mart 1925'teki kanunla başlayan Takrir-i Sükûn dönemi ile sona ermiştir. Kapatılan TpCF'nin Meclisteki milletvekillerinin 1926'da tasfiye edilmesi ile Mecliste de iktidar partisi yalnız kalmıştır (Güz, 2008, s. 70) Dünyayı saran ekonomik kriz, Meclisin denetimsiz kalması gibi sebeplerle 1930 yılında ikinci kere çok partili siyasi hayat süreci yaşanmıştır. Liberal görüşleriyle ön plana çıkan eski başbakanlardan ve Atatürk'ün yakın arkadaşı Ali Fethi Okyar, elçi olarak bulunduğu Paris'ten çağrılmış ve Atatürk, İnönü ve Okyar'ın Çankaya'da yaptıkları görüşmelerden sonra Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulmasına karar verilmiş, partiye girecekler de Atatürk tarafından belirlenmiştir. Yapılan yerel seçimler ve yeni kurulan partiye Atgösterilen olağanüstü ilgi, CHF/P içerisindeki radikal kanadın Atatürk'ü ikna etmesiyle birlikte yeni parti SCF 17 Kasım 1930'da kapatılmıştır (Okyar, 1980, s. 63-64; Tunçay, 1981, s. 249-272; Başar, 1981, s. 35-36; Ağaoğlu, 1969, s. 90-91) Çok partili ikinci siyasi hayattan sonra Türkiye Tek Parti dönemine girmiş ve devletle parti bütünleşmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Demokrat Partinin (DP) kurulmasıyla tekrar çok partili siyasi dönem başlamıştır. Savaşın son döneminde 7 Haziran 1945'te CHP milletvekili olan Celal Bayar, Adnan Menderes ve arkadaşları tarafından Meclis Başkanlığına verilen ve "Dörtlü

Takrir” olarak adlandırılan önerge ile Tek Partideki bölünme fiilen başlamış ve 7 Ocak 1946’da önerge sahiplerinin de içerisinde bulunduğu isimler tarafından DP kurulmuştur. 26 Mayıs 1946’da yapılan Yerel Seçimler DP tarafından boykot edilmiş, bir yıl erkene alınan ve 21 Temmuz 1946’da yapılan Genel Seçimlerde CHP 395, DP 64, bağımsızlar 6 milletvekili çıkarmıştır. Çok partili dönemde gerginleşen iktidar muhalefet ilişkilerinin düzeltilmesi için 12 Temmuz 1947’de Cumhurbaşkanı tarafından ilan edilen ve her iki tarafın onayını alarak güven ortamı sağlamaya yönelik “12 Temmuz 1947 Beyannamesi” (*Ulus*, 1947) iktidar ve muhalefet tarafından olumlu karşılanmıştır (Nadi, 1947; Erim, 1947; *Akşam*, 1947). Çok partili dönemde Başbakan da değişmiş, 1947 yılında Başbakan Recep Peker’in yerine Hasan Saka, 1949 yılında ise Saka’nın yerine Şemsettin Günaltay Başbakan olmuştur (Goloğlu, 1982, s. 180-188; Toprak, 1998, s. 84) *Kemal Yolu*, Recep Peker ve Hasan Saka’nın Başbakanlık yaptığı dönemlerde yayınlanmıştır.

2.2. Basın

Kemal Yolu Dergisinin yayınlandığı dönemde, sonraki yıllarda üzerinde birçok değişiklikler yapılacak olan ve 1931 yılında kabul edilen Basın Kanunu yürürlükteydi. Yeni Türk Devletinin kurulmasından sonra da yürürlükte olan 1909 Basın Kanunu, 1930 yılında Serbest Fırka dönemi ile yayınlanmaya başlanmış ve Serbest Fırkanın kapatılmasından sonra da yayınlarını sürdürmüştür. Muhalif basın ile iktidar yanlısı basın arasındaki kalem kavgasının sonucu olarak ve iktidar yanlısı basının yeni hukuki düzenleme yapmak üzere Meclisi göreve çağırması ile 25 Temmuz 1931 tarihinde kabul edilen 1881 Sayılı Matbuat (Basın) Kanunu (*Resmi Gazete*, 1931, s. 731-736) ile muhalif basın susturulurken basın tamamen iktidarın güdümüne girmiştir. (Güz, 1993) Matbuat/Basın Kanunu 19 yıl yürürlükte kalmış, 1950’de iktidar değişiminden sonra 5680 Sayılı Kanun’la yürürlükten kaldırılmıştır. *Kemal Yolu*’nun yayınlandığı dönemde değişiklikler yapılmasına rağmen 1931 Matbuat Kanunu yürürlükteydi.

Basını iktidarın güdümüne sokan 1881 Sayılı Kanun’un en çok tartışılan bölümü 50. Maddesi olmuş, bu madde DP’nin de etkisiyle ancak değiştirilerek (*Resmi Gazete*, 1946, 10779: Topuz, 1973, s. 150-171) basınla ilgili bağımsız mahkemeler yetkili kılınmıştır. İlk halinde bu maddede, “Memleketin umumî siyasetine dokunacak neşriyattan dolayı İcra Vekilleri Heyeti kararile gazete veya mecmualar muvakkaten tatil olunabilir. Bu suretle kapatılan gazete veya mecmuanın neşrine devam edenler hakkında 18 inci madde hükmü tatbik olunur. Bu suretle kapatılan bir gazetenin mes’ulleri tatil müddetince başka bir isim ile gazete çıkaramaz” denmekte ve basın organlarının kapatılmasında Bakanlar Kurulu yetkili kılınmaktadır. Bir süre sonra bu maddeye de ihtiyaç duyulmayacak, 1931’de kapatılan ve 1933’te yeniden kurulan Matbuat Umum (sonra Basın Yayın Genel) Müdürlüğü iktidar adına basın üzerinde tam yetkili olacaktır. (Güz, 2008, s. 111-114; Korkud, 1959, s. 19-20; Atay, 1938; 1934) Basın organlarının kapatılması için bu genel müdürlükten yapılacak bir telefon yeterli olacaktır. 1931 Matbuat Kanununun sadece 1946 yılında 50. Maddesi değil 1933, 1934, 1938 yıllarında birçok maddesi değişmiştir.

Tek Parti yönetiminin basını iktidara tabi kılan tutumunun üzerine bir de 1939’da başlayan İkinci Dünya Savaşı’nın olumsuz şartları eklenmiş, 23 Kasım 1940’ta İstanbul, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Çanakkale ve Koceli’de ilan edilen sıkıyönetim 1947 yılına kadar devam etmiştir. Savaş süresince dönemin önde gelen gazeteleri olan *Cumhuriyet*, *Vatan*, *Yeni Sabah*,

Son Telgraf, *Tasvir-i Efkâr* dahil birçok basın organı farklı tarih ve sürelerle kapatılmıştır (Ayhan, 2009, s. 201). Savaşın etkileri sadece basın organlarının kapatılmasıyla sınırlı kalmamış, savaş sebebiyle yaşanan ekonomik krizden Türkiye de etkilenmiş, yaşanan kağıt sıkıntısı sebebiyle sayfa sayılarında indirim gidilmiş, birçok gazete ve dergi yayınlarını devam ettirememiştir. Savaş sonrasında tarihe “4 Aralık Olayı” olarak geçen ve iktidarın kışkırtması ve teşvikiyle 4 Aralık 1945’te *Tan* ve *La Turquie* gazeteleri, matbaaları ve bazı kitabevlerinin basılması (Sertel, 2011, s. 229) hükümetin basını nasıl baskı ve denetim altına almak için kullandığı yöntemleri göstermesi açısından ilginçtir. Olay bununla da sınırlı kalmamış ilgili yayın organlarının sahip ve yöneticileri yargılanmışlardır.

DP’nin kurulması ve yapılan ilk genel seçimlerle birlikte siyasette sağlanan çok seslilik tam olmasa da basına yansımış, yeni dönemle birlikte basın özgürlüğüne yönelik kısıtlamalar biraz olsun azaltılırken iktidara muhalefet eden yayın organları da çıkarılmaya başlanmıştır. Basının merkezi olan İstanbul da dahil altı ilde ilan edilen sıkıyönetimin devam etmesi ve sıkıyönetimin ancak 1947 yılı sonunda 22 Aralık 1947’de kaldırılması (TBMM, 1947, s. 256) sağlanan çok sesli siyasi ortama rağmen basını baskılayan diğer bir unsur olmuş, süreç boyunca çok sayıda yayın organı kapatılmıştır. Sıkıyönetimin son yılında bile, 1943’ten itibaren Necip Fazıl Kısakürek tarafından yayınlanmaya başlayan ve muhalefetin önde gelen seslerinden olan *Büyük Doğu* (Okay, 1992, s. 513-514) ile birlikte *Yarın*, *Tasvir* ve *Demokrasi* (*Ulus*, 1947; *Ülkü*, 1947, s. 40) sıkıyönetim komutanlığınca kapatılmıştır. *Kemal Yolu*’nun ilk 5 sayısı sıkıyönetimin devam ettiği İstanbul’da yayınlanmıştır.

Kemal Yolu’nun yayınlandığı dönemde basın organlarının toplam tirajlarının yüksek olmadığı görülmektedir. 1947 yılında 227’si günlük olmak üzere toplam 322 gazetenin günlük toplam satışının 100 bin (Güz, 1995, s. 27) civarındadır. Veriler dikkate alındığında herhangi bir yayın organının tiraj sorununu aşamadığı sürece yaşamasının zor olacağı ortaya çıkmakta, bu durum muhtemelen *Kemal Yolu*’nun da kapanmasının sebebinin oluşturmuştur. Toplam tirajdaki büyük yükselme 1950 sonrasında olmuş, 1947 yılına göre tirajlar yaklaşık 6,5 oranında artmıştır.

3. KOMÜNİZM KARŞITI KEMALİST TÜRKÇÜ DERGİ KEMAL YOLU

Farklı tanımları yapılan milliyetçiliğin (Handler, 1988; Verdery, 1996, s. 227) uluslararası alana yayılması Fransız İhtilali ile mümkün olurken İmparatorluk sonrası yeni Türk devleti milliyetçilik ilkesi esaslı üzerine kurulmuştur. Uluslararası konjonktürün de etkisiyle 1930’lu yıllardan itibaren iktidarın politikaları bu ideoloji çerçevesinde yoğunlaşmış, Milliyetçi/Türkçü basın organlarının sayısı da çoğalmıştır. İkinci Dünya Savaşı yılları bu çizgideki yayın organlarının daha da arttığı bir dönem olmuştur (Güz & Dumlu, 2022, s. 28). *Kemal Yolu*’nu analiz etmeden önce derginin yayınlandığı dönemdeki Milliyetçi/Türkçü yayınlara göz atmakta yarar vardır.

3.1. Genel Olarak Milliyetçi/Türkçü Dergiler

Milliyetçilik ideolojisinin ortaya çıkması Osmanlı İmparatorluğu ve 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar uzanırken, dernekler şeklinde örgütlenme ve basın organlarının ortaya çıkması Birinci Dünya Savaşı öncesine uzanmaktadır. İlk Türkçü derneklerin kuruluşu ve ilk basın organlarının yayınlanmaya başlaması 1908’den itibaren olmuş, sonrasında sayıları artmıştır. Bu dönemde kurulan, kendisini ve yayın organı *Türk Yurdu*’nu Cumhuriyet sonrasında ve günümüze taşıyabilen dernek Türk Ocakları olmuştur (Karaer, 1992; Darendelioğlu, 1977, s. 47-49; Üstel,

1997, s. 52-55; Sarıncı, 2002, s. 2-3) Ancak Ocaklar ve Türk Yurdu 1931'den 1949'a kadar kapalı kalmıştır.

Türk Ocakları ve *Türk Yurdu*'nun kapanmasına rağmen Cumhuriyet döneminde Milliyetçi/Türkçü yayın organlarının ortaya çıkması ve yaygınlaşmasında 1930'lar Avrupa'daki gelişmeler etkili olmuştur. İtalya ve Almanya'daki siyasi gelişmeler ve Zeki Velidi Togan, Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkan gibi ideologların çabaları ve bu dönemde Nihal Atsız tarafından çıkarılan *Atsız Mecmua*, (Zorlu, Temel, 2019, s. 349; Yaşlı, 2008, s. 4; Ertekin, 2008, s. 360; Güz & Dumlu, 2022, s. 28) bu ideolojik çizgide 1940'lı yıllarda yayınlanacak dergiler için de öncü olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'nın basın için zor şartlarına rağmen savaş döneminde *Bozkurt*, *Gök Börü*, *Tanrıdağ*, *Çınaraltı*, *Orhun*, *Türk Amacı* gibi basın organları yayınlanmışlardır (Özdoğan, 2019, s. 181; Gürkan, 1998, s. 55). Milliyetçi/Türkçü yayın organlarının sayısındaki artışa ve aynı ideolojik çizgiye uygun yayın politikası izlemeye çalışmalarına rağmen aralarında iktidara karşı tutum ve Milliyetçiliği/Türkçülüğü tanımlama noktasında fikir birliği olduğunu söylemek mümkün olamamaktadır. Milliyetçiliğin/Türkçülüğün ırk mı veya kültür mü noktasında değerlendirmek gerektiği konusunda ayrışmalar olmuştur (Ertekin, 2008, s. 370-371; Yaşlı, 2008, s. 5). Benzer bir farklılık iktidar yanlılığı ve karşıtlı üzerinde olmuştur. *Yayla* örneğinde olduğu gibi, (Güz & Dumlu, 2022) bazı basın organları iktidar yanlısı ve onun politikalarına uygun bir genel yayın politikası izlerken diğer bir bölümü iktidar mensuplarıyla mücadeleye girmiş ve mahkemelerde yargılanmışlardır. Bu çalışmayı özgün ve çalışmanın konusunu farklı kılan *Kemal Yolu* da iktidarın politikalarına uygun bir genel yayın çizgisi izlemiştir.

3.2. *Kemal Yolu*'nın Yayın Hayatı

Kemal Yolu, ilk sayısını 15 Ocak 1947'de aylık olarak yayınlanmaya başlanmış, düzenli aralıklarla yayınlanamamış, 20 Kasım 1948'de çıkarılan 10-1 (aynı zamanda yeni serinin ilk sayısı) ile yayın hayatı sona ermiştir. Yayın hayatı boyunca derginin künyesinde çıkaranlar, sahibi ve yazı işleri isimlerinden oluşmuştur. İlk iki sayıda sahipleri Kemal Göksel ve Necip Mirkelâmoğlu, yazı işlerini fiilen idare eden isim olarak Kemal Göksel yer almıştır. Üçüncü sayı ve altıncı sayılar arasında kurucular bilgisine yer verilmiş ve Kemal Göksel, Necip Mirkelâmoğlu, Namık Tekin Turan kurucular olarak gösterilmiş fakat altıncı sayıdan sonra bu bilgi kaldırılmıştır. Derginin 10-1 sayısında çıkaranlar olarak Talat Orhon, Ş. İlhan Özakman ve İsmail Hakbilir yer almış, sahibi olarak Kemal Göksel, yazı işlerini yürüten olarak Ş. İlhan Özakman ismi verilmiştir.

Derginin ilk 9 sayısı İstanbul, 10-1. sayısı İzmir'de çıkarılmış, ilk üç sayısı Talat Altın Basımevi, 4. sayısı Işıl Matbaası, 5. sayısı Şarkyolu Basımevi, 6-9. sayıları ise Cemal Azmi Matbaasında, son sayısı ise İzmir'de Cumhuriyet Basımevinde basılmıştır. İlk sayısı 20 kuruşa satılan derginin 2 ve 4. sayıları 15 kuruş, 5. sayısı 20, diğer sayıları 25 kuruşa satılmıştır. Logonun altında; ilk sayıda "Edebi – İctimai – Siyasi Dergi", 3 ve 5. sayılarda "Atatürkçü Milliyetçi", 6. sayıdan itibaren diğer sayılarda "Atatürkçü Dergi" ifadeleri yer almıştır.

Kemal Yolu'nun ilk altı sayısı 8 sayfa, 10-1 dahil diğer sayıları ön kapakla birlikte 19 sayfa olarak çıkarılmıştır. Yayınlanan kapaklar derginin yayın politikasına göre tasarlanmıştır. Örneğin ilk kez kapak tasarımına yer verilen 6. sayıda bir kadın silüetine yer verilmiş ve Türk bayrağından oluşan bir kıyafetle verilen bu silüet "mukaddes varlık" olarak tanımlanmıştır.

Silüete ulaşmak isteyen bir el ve üzerinde “Komünizm” yazısı, uzanan eli engelleyen bir el olarak da “Kemalizm”e yer verilmiştir. Görsel, gösterilenin ifadesi olarak “bu mukaddes varlığa uzanan eller kopacaktır” yazısıyla kapağa taşınmıştır. Yedinci sayının kapağında yine üstünde “Kemalizm” yazan bir el belirlemekte ve bu el irtica, faşizm ve komünizm yazılı üç yılanı tutmaktadır. Kapak görseli, “bu yılanların başı ezilmelidir” sloganıyla verilmiştir. Sekizinci ve dokuzuncu sayılardaki kapak tasarımlarında görsel kaldırılmış, yerine ilgili sayıda yer alan içindikiler kısmı koyulmuştur. Derginin onuncu ve son sayısında ise Sacit Volga imzalı bir Atatürk çizimi yer almıştır.

Yayımlandığı dönemin basın açısından zor bir süreci içeren dergi 6. sayıdan itibaren reklam almaya başlamıştır. Reklamlara derginin son sayfalarında yer verilmiş, toplam 44 reklam yayınlanmıştır. Reklamlara bakıldığı zaman son sayı hariç banka reklamlarının sayısı ve kapladığı alan olarak ağırlıklı olduğu, kitabeveleri, sigorta ve diğer esnaf ve ürün reklamlarından oluştuğu dikkati çekmektedir. Banka ve sigorta reklamlarının yoğun ve büyük olarak yer almasının iktidar desteğinden kaynaklanıp kaynaklanmadığı belli değildir. 10-1 sayısı hariç dönemin şartlarına göre iyi bir reklam potansiyeli yakalamış derginin düzenli yayınlanamaması ve son sayısında İzmir’e taşınması giderlerini karşılayamadığını ve yazı noktasında sıkıntı yaşadığını göstermektedir. İzmir’de yayınlanan 10-1 sayısında buna ilişkin dolaylı bilgi verilmekte, derginin yayın politikasının aynen sürdüğü ifade edildikten sonra gençlerden yazı beklendiği açıklanmakta, derginin İzmir’de yayınlayacağını halka duyuran *Demokrat İzmir* ve *Dokuzeylül* gazetelerine teşekkür edilmektedir.

3.3. Yayın Politikası ve Komünizm Karşıtlığı

Kemal Yolu’nun yayın politikası ile ilgili olarak ilk sayısında Kemal Göksel imzalı başyazıda (Göksel, 1947) bilgi verilmektedir. Başlığın altındaki spotta, dergi ismine atıf yapılarak ismin “Türk Gençliği” ve “Atatürk Cumhuriyetinin” koruyucusu ve hizmetkarı olacağı belirtilerek, “Yer yüzünde komünizmin sökemediği tek memleket: Türkiye” ifadesini tarihe kazıma görevinin üstlenildiğine işaret edilmektedir. Yazıda, Atatürkçülük ve Kemalist kelimeleri üzerinde durulmakta, Atatürkçülük ifadesinin Kemalizm’in Türkçeye çevrilmesi olarak değerlendirilmekte, Atatürkçülük kavramının “Mustafa Kemal denen dehayı eseriyle, zekası ile, şahsı ile, ideali ile ve büyük insan oluşu ile sevmek” olduğu anlatılmakta, kavramın Kemalizm’e göre daha geniş bir anlam taşıdığı vurgulanmaktadır.

Yazının devamında, derginin amacının ülkeyi komünizmden korumak olduğu anlatılmakta, “Atatürkümüzün eserine karşı içtimai bir suikast karşısında kaldığımızı sezdiğimiz an, sosyal yapımızın temellerine kızıl barutlu dinamitler yerleştirmeye çalışan bu soytarıların başlarına bir yumruk gibi inmekte devam edeceğiz” denerek derginin amacı ve izleyeceği yayın politikası ortaya konmaktadır. Dergi içeriğinin “yurt dışı ülkelerinde yaşayan milyonlarca Türk’ün kurtuluşunu özleyerek gönlünden geçiren Büyük Atatürk’ün bu yoldaki düşüncelerini” duyuracağına inandıkları belirtilmektedir. Yazıda, Kemalizm ileri bir Türkçü akım olarak değerlendirilmekte, “ırkçılık” ve “mahalli vatanseverlik” olarak adlandırılan “Rejyonalizm” kabul edilmemektedir. Kemalizm’in ideolojik olarak sağ veya sola yönelmek olmadığı, her türlü siyasi ve ekonomik ayrışmadan uzak, “orijinal karakteriyle müstakil bir Türk Devleti siyasetine bağlı olarak, milliyetçi kültürle yoğrulmuş dinamik bir hayat görüşü içinde yalnız

ileriye gidiş” olduğunun altı çizilmektedir. Son cümle olarak, “Türk gençliği, Atatürk Cumhuriyetinin daimi koruyucusu ve ebedi hizmetkarıdır” denmektedir.

Derginin genel yayın politikasına bakıldığında aynı yayın çizgisinde çıkan diğer Milliyetçi/Türkçü dergilerden farklılıklar bulunduğu açıkça görülmektedir. Başyazıda belirtildiğine göre Atatürk ve sonrası dönemde iktidarın uyguladığı politikanın dışına çıkılmayacağı, amacının ülkeyi korumak ve sağ veya sol ideolojik bir zemine oturmadan komünizme karşı durmak olduğu açıklanmaktadır. Halbuki yine Milliyetçi/Türkçü çizgideki insanların 3 Mayıs 1944’te gözaltına alınmaları ve sonunda beraat etseler de 1947’ye kadar süren davaları, (Sefercioğlu, 2009) 1931’de aynı ideolojiyi savunan Türk Ocakları ve *Türk Yurdu* Dergisinin kapatılması (Güz, 2018) ve kapatılmaya ilişkin olarak Ocak Başkanı Hamdullah Suphi Tanrıöver’in mevcut iktidarı ve İnönü’yü ağır biçimde suçlaması (TBMM, 1951, s. 611-619) *Kemal Yolu*’nun diğer Milliyetçi/Türkçü dergilerden çok farklı bir yayın politikası izlediğini ve iktidara yakın olduğunu göstermektedir.

Derginin ilk sayısının ikinci sayfasında, (*Kemal Yolu*, 1947) Atatürk’le ilgili farklı isimlerin değerlendirmelerine yer verilirken ilk olarak İnönü’nün, “Kadir bilen ve büyük evlat yetiştiren milletimizin yüzerinde “ ‘Kemal Atatürk’ adı ve sevgi ve hürmet içinde ebedi olarak yaşayacaktır” ifadesine yer verildikten sonra Prof. Herbert Melzig ve Figaro’nun değerlendirmeleri, en altta ise, Celal Bayar’ın “Atatürk’ü sevmek de ibadettir” sözüne yer veriliyor. Dergi, Atatürk’ün şahsında ülke siyasetine uygun bir yayın politikası izleyeceği mesajı vermektedir. Cumhurbaşkanı İnönü’ye öncelikle yer verirken DP Genel Başkanı Bayar da unutulmamıştır.

İlk sayıda yer alan bir yazı da yine *Kemal Yolu*’nun diğer dergilerden ayrıldığını göstermektedir. Yazıda, (Turan, 1947) “Türk Kültür Ocağı”, “Türk Kültür Çalışmaları Derneği”, “Türk Oyunlarını Derleme ve Yayma Derneği”, “Türk Halk Bilgisi”, (“Milli”liği de başına koyacağı açıklanan) “Türk Talebe Birliği” gibi son milliyetçi dernek ve *Toprak* ile İstanbul’da *Özleyiş*, Ankara’da *Kemalist* gibi dergilerle *Şark Yolu* Gazetesine yer verilirken milliyetçilerle ilgili yargılamalar, kapatmalar ve iktidarın yanında olmayan dergilerle ilgili bilgi verilmemektedir. Yazıda 4 Aralık 1945 *Tan* Gazetesi baskını zafer olarak adlandırılırken *Söz*, *Gün*, *Gerçek*, *Sendika*, *Ses*, *Marko Paşa*, *Nor Or*, *Hür Gençlik* komünist yayın organları olarak verilmektedir.

Kemal Yolu bir yandan iktidara karşı olmayan Milliyetçi/Türkçü bir yayın politikası izlerken diğer yandan komünizm karşıtı bir yayın çizgisini izlemiştir. Buna ilişkin olarak birçok yazı yayımlanmıştır. 4. sayıdaki “Komünizm Denilen Sefil Mezhep!” başlıklı (Mirkelamoğlu, 1947) yazıda komünizm “sefil mezhep” olarak adlandırılmakta, bir ülkede komünizmin yerleşebilmesi için ızdırap çeken ve düşkün olan bir kitleye ihtiyaç duyduğu belirtilmektedir. 6. sayıdaki “Komünistler ve Kanunlarımız” başlıklı (Göksel, 1948) yazı ile 9. sayıdaki “Komünizmle Mücadele”, (*Kemal Yolu*, 1948) “Komünizmle Mücadelemiz Yeter Değildir”, (Akdevelioğlu, 1948) “ ‘Yangın’, ‘Düşman’, ‘Komünist’ ”, (Göksel, 1948) başlıklı yazılar ve son sayıdaki “Bolşeviklik ve Bizdeki Düşmanlığı” (Özdemir, 1948) ile “Komünistlik” (Türk, 1948) konulu yazılar bu türdendir. Dergi sadece komünizmle ilgili yazılarında değil milliyetçilik ve Türkçülük üzerine kaleme alınan yazılarda da komünizm karşıtlığı yapmış ve bunu genel yayın politikası olarak benimsemiştir.

3.4. Yazarları ve Konuları

Derginin ilk sayılarında daha zengin bir yazar kadrosu vardır. Hemen her sayıda yazısı bulunan Kemal Göksel ile birlikte Arif Nihat Asya, İlhan Darendelioğlu, Remzi Oğuz Arık, Necip Mirkelamoğlu, Cemal Oğuz Öcal, Mithat Cemal Kuntay, Cahit Sıtkı Tarancı, Fuat Edip Baksı, M. Ali Tuna, Namık Tekin Turan, Kemal Gür, Sadi Yaver Ataman, Şükrü Tezcan, F. Nafiz Çamlıbel, Cezmi Türk, Lütfi Bostanoğlu, Bircan Sel, Sami Gürlev, Nail Genel, Necati Balasoğlu isimleri dergide yer almaktadır.

Yine H. Nevzat Kara, Feridun Osman Menteşoğlu, Abdülkadir Karahan, Hayati Hançerlioğlu, Selime Seden, Sami N. Özerdim, Kemal Savaş, Osman Fikret Arkun, Hikmet Duruer, Sevim Ünvar, Gültekin Akdevelioğlu, İrfan Açikel, Z. Kemal Göksel, Talat Orhon, Yusuf Ziya Ortaç, İlhan Özakman, Halil Dinçer, Yusuf İnan, Şükrü Türeyen isimleri derginin yazarları arasında bulunmaktadır.

Kemal Yolu'nun konuları arasında, dönemin diğer dergilerinde olduğu şiir, hikâye ve hatıratlar önemli bir yer tutarken, çıkarılış amacına uygun olarak gençlere yönelik yazılara özel bir önem verilmiştir. Misyonu gereği olarak milliyetçi ve Türkçü yazılar, komünizmi eleştiren konular ile yabancı yazarlardan çevirilere dergide yer verilmiştir. Gençlerle ilgili çok sayıda yazı yayınlanmıştır. Bunlar arasında; “Türk Gençliğine Beyanname”, “Gençliğimiz”, “Atatürk Gençliği Vazife Başında”, “Gençlik Teşkilatı ve Türk Gençliği”, “Gençlikte İlmin Değeri” gibi konular vardır.

Dergi misyonuna uygun olarak Milliyetçi/Türkçü yazılara ağırlıklı olarak yer vermiştir. Bu tür yazılar arasında; “Bir Bayrak Rüzgar Bekliyor”, “Kemalizm’de Milliyetçilik”, “Son Milliyetçi Dernek ve Dergiler”, “Her Ülkücü Arkadaşa”, “Atatürk Milliyetçiliği Nasıl İzah Ediyor”, “Milli Müzik Hareketinde Bağlama”, “Yarım Milliyetçilik”, “Türk Milletine Hüürsüzlük”, “Milli Eğitimde Türkçülük”, “Bizim Milliyetçiliğimiz”, “Evela Bu Memleket”, “Milli Dernekler”, “Ahmet Vefik Paşa’nın Türkçülüğü”, “Türkiye’de Milliyetçi Görüşler”, “İnkılap Kürsülerinden Daha Milliyetçi Bir Ruh Bekliyoruz” başlıklı yazılar yer almaktadır.

Yayınlanan sayılarda Atatürk ile konulara özel bir önem verilmiş, bu çerçevede; “Atatürk’le Mülakat”, “Atatürk Ne Diyor”, “Atatürk Hakkında Ne Diyorlar”, “Atatürk’ü Ankara’da Karşılarken”, “Atatürk”, “19 Mayısın Manası”, “Mustafa Kemal ve Atatürk”, “Vatan Ölmez Atam”, “Atatürk İnkılabı”, “Atatürk İnancı”, “Yoksa İnkılabımızı Yıkalım mı?” başlıklı konular dergide yayınlanmıştır. İktidar partisinin ilkelerine çok yer verilmezken bazı sayılarda laiklikle ilgili konular işlenmiş, “Dini Taassup ve Laiklik”, “Laiklik”, “Laik Üniversite ile Mistik Zihniyet Telif Edilebilir mi?”, “Mürtecinin Hesabı” gibi başlıklarda konu ile ilgili yazılara yer verilmiştir.

Derginin yayınlanma amaçlarından birisini komünizme dikkat çekmek ve gençler başta olmak üzere insanları uyarmak olmuştur. Konu ile ilgili olarak; “Savulun Kızıllar Gençlik Geliyor”, “Kızıl Kuklalara”, “Komünist Uşaklara İkinci Cevap”, “İki Yüzlü Komünistler”, “Moskoflar Nerede”, “Komünistler ve Kanunlarımız”, “Yangın, Düşman, Komünist”, “Moskofçuluk – Komünistlik”, “Bolşeviklik ve Bizdeki Düşmanlığı”, “Komünistlik” başlıklı yazılar bu çerçevede yayınlanmıştır.

Kemal Yolu'nun bütün sayıları incelendiğinde birbirinden farklı konuları da sayfalarına taşıdığı ortaya çıkmaktadır. “Anadolu’dan İzlenimler”, “Milli Kültür Bakımından Filmciliğimiz”, “Milli İktisat ve Kültürümüzün Kaynağı Köylerdir”, “Fuzulinin Orijinal Düşüncelerine Dair”,

“Tanıtamadığımız Türkiye”, “Üniversite Yüksekokul Ayrımı Hatadır”, “Ticaret Alanında Eleman Mevzuu”, “Halk Edebiyatı ve Musiki”, “Şehit Kardeşim Menderes”, “İdeal Öğretmen”, “Halkevleri ve Folklor”, “Halk Müziği Milletin Yaşayan Varlığıdır”, “Emirseyit Türkleri”, “Milli Sanatta Kısırlık Var!”, “Bulgar”, “Güneş Söner mi?”, “Köylü”, “İşçi Davamız”, “Saygısızlığa Dair” bu tür yazılardandır.

Dergi yayınlandığı dönemin önemli isimlerini yazı kadrosunda bulundurmuş, yayınlandığı dönem ve hacmine göre önemli sayıda yazarın yazılarını yayınlamıştır. Misyonuna uygun yazılar yanında daha genel konulara yer vermesi, dönemin diğer dergileri gibi şiir, hikâye gibi konuları sayfalarına taşıması aynı zamanda yazı sıkıntısı çektiğini de göstermektedir. Seslendiği hedef kitleden yazı talebinde bulunmasının muhtemel sebebini bu oluşturmaktadır.

4. SONUÇ

Çok partili hayata geçiş sürecinde yaklaşık iki yıl içerisinde ve 10 sayısıyla yayın hayatını sürdüren *Kemal Yolu*, çoğulcu ve demokratik bir siyaset temeli izlenen ve basının görece özgür ve nicelik olarak artan bir sayıda olduğu bir süreçte Milliyetçi/Türkçü bir yayın politikası izlemiştir. İlk dokuz sayısı İstanbul, son sayısı İzmir’de yayınlanmış, bu sebeple misyonuna uygun konuları takip edebilmiş, yayın politikası ağırlıklı bir içerik oluştururken farklı konuları da sayfasına taşıyabilmiştir.

Kendisi gibi Milliyetçi/Türkçü yayın politikası çerçevesindeki diğer birçok dergiden farklı olarak Atatürk merkezli ama dönemin iktidarına daha yakın, benzer diğer dergiler gibi komünizme karşı ancak bu duruşundan daha çok Milliyetçi/Türkçü bir içerikle hedef kitesine seslenmiştir. Benzer bir yayın politikası üzerine yayınlanan diğer dergiler ve kadroların tartışma ve mücadelelerine kayıtsız kalmış, iktidar dahil farklı çevrelerin tepkisini çekmemeye özen göstermiştir. Diğer dergilerle uyduğu noktalar; komünizm karşıtlığı ve milliyetçilik merkezli bir içerik oluşturma, sol/Marksist yayınlara karşı bir duruş sergilemek olmuştur.

Türk Eğitim Dernekleri Erkek Talebe Yurdu tarafından yayınlanan dergi, dönemin şartlarına göre önemli sayılabilecek oranda reklam alabilmiş, çok partili hayat ve basın özgürlüğündeki daha olumlu bir ortama rağmen yayın hayatını sürdürememiştir. Yazı ve muhtemelen okuyucu ya da tiraj sıkıntısı sebebiyle düzenli çıkamamış ve 10 sayı sonra kapanmıştır. Gençlik dergisi ve gençliğe seslenmesi dergiyi farklı ve özgün kılmıştır.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, A., *Serbest Fırka Hatıraları*, İletişim Yayınları, Ankara, 1969.
- Akdevelioğlu, G. (1948, Nisan). “Komünizmle Mücadelemiz Yeter Değildir”, *Kemal Yolu*, 9, 10-16.
- Akşam. (1947, 12 Temmuz). “Beyanname Her Yerde İyi Karşılandı”, *Akşam*.
- Atay, F. R. (1938, 29 Haziran). “Gazetecilik Mesleği”, *Ulus*.
- Atay, F. R. (1934, 2 Mayıs). “Matbuat Kanunu”, *Hakimiyeti Milliye*.
- Ayhan, B., *Atatürk ve Basın*, Palet Yayınları, Ankara, 2009.
- Başar, A. H., *Atatürk'le Üç Ay ve 1930'dan Sonra Türkiye*, AİTİA Yayını, Ankara, 1981.
- Darendelioğlu, İ., *Türkiye’de Milliyetçilik Hareketleri*, Toker Yayınevi, İstanbul, 1977.

- Erim N. (1947, 12 Temmuz). “Cumhurbaşkanı İnönü’nün Beyannamesi”, *Ulus*, 1-2.
- Ertekin, O. (2008). “Cumhuriyet Döneminde Türkçülüğün Çatallanan Yolları”. T. Bora, M. Gültekingil (Ed.), *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik* (345-388) içinde. İletişim Yayınları.
- Goloğlu, M. *Demokrasiye Geçiş (1946-1950)*. Kaynak Yayınları, İstanbul, 1982.
- Göksel, K. (1948, Nisan). “ ’Yangın’, ‘Düşman’, ‘Komünist’ ”, *Kemal Kolu*, 9, 11-16.
- Göksel, K. (1948, Ocak). “Komünistler ve Kanunlarımız”, *Kemal Kolu*, 6, 10-14.
- Göksel, K. (1947, 15 Ocak). “Neşriyatımıza Atatürkün Adı ile Başlıyoruz”, *Kemal Yolu*, 1,1.
- Gürkan, N., *Türkiye’de Demokrasiye Geçişte Basın 1945-1950*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998.
- Güz, N. ve Dumlu, B. B. *Türkçü Dergilere Karşı Yerel Bir Türkçü Dergi Yayla*, Intermedia International e-Journal, 9(16), 23-39, 2022.
- Güz, N. *Türk Ocakları’nın Kapanması/Kapatılması*, Uluslararası Türk Kültürü ve Medeniyeti Kongresi, Balıkesir, 5-8 Eylül 2018, 1077-1087, 2018.
- Güz, N., *Türkiye’de Basın-İktidar İlişkileri (1920-1927)*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008.
- Güz, N., *Halkevleri Dergileri*, Bilge Yapım, Ankara, 1995.
- Güz, N., *Serbest Cumhuriyet Fırkası Sonrası Basında Muhalefet ve 1931 Matbuat Kanunu*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1993.
- Handler, R., *Nationalism and the Politics of Culture in Quebec*, The University of Wisconsin Press, Wisconsin, 1988.
- Karaer, İ., *Türk Ocakları (1912-1931)*, Türk Yurdu Neşriyatı, Ankara, 1992.
- Kemal Yolu*. (1948, Nisan). “Komünizmle Mücadele”, *Kemal Yolu*, 9, 5-12.
- Korkud, R., *Milli Mücadele, Cumhuriyet Devri ve Matbuat*, Türkiye Fikir Ajansı, Ankara, 1959.
- Mirkelâmoğlu, N. (1947, 15 Nisan). “Komünizm Denilen Sefil Mezhep!”, *Kemal Yolu*, 4, 1-7.
- Nadir N. (1947, 12 Temmuz). “Kılıçları Hatalarımıza Saplayalım”, *Cumhuriyet*, 1-3.
- Okay, M. O. (1992). Büyük Doğu, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.6, İstanbul, 513-514.
- Okyar, A. F., *Üç Devirde Bir Adam*, Tercüman Yayınları, İstanbul, 1980
- Özerdim, S. N. (1948, Kasım 20). “Bolşeviklik ve Bizdeki Düşmanlığı”, *Kemal Yolu*, 10-1, 8-15.
- Özdoğan, G. G., *Turan’dan Bozkurt’a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2019.
- Resmi Gazete*. (1946, Haziran 18). Matbuat Kanununun 50’nci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (6336).
- Resmi Gazete* (1931, Ağustos 8). Matbuat Kanunu (1867).
- Sarımay, Y., *İmparatorluktan Milli Devlete Dönüşüm Sürecinde Türk Ocakları*, XIII. Türk Tarih Kongresi, 4-8 Ekim 1999, Kongreye Sunulan Bildiriler, C.III, II. Kısım, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını. Ankara, 2002.

- Sefercioğlu, N., *3 Mayıs 1944 ve Türkçülük Davası*, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayını, Ankara, 2009.
- Sertel, M. Z., *Hatırladıklarım*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2001.
- TBMM, (1951, Ağustos 6). *Tutanak Dergisi*, C. 9, 611-619.
- Toprak, Z., *Bir Yurttaş Yaratmak: Muasır Bir Medeniyet İçin Seferberlik Bilgileri*, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 1998.
- Tunçay, M., *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, Yurt Yayınları, Ankara, 1981.
- Türk, C. (1948, Kasım 20). “Komünistlik”, *Kemal Yolu*, 10-1, 11.
- TBMM. (1947). *Tutanak Dergisi*, Dönem: 8, Toplantı: 1, C. 5, 28,05.1947. 227-256, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c005/tbmm08005065.pdf>
- Topuz, H., *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1973.
- Ulus*. (1947, Nisan 22). “İki Gazete Kapatıldı”, *Ulus*.
- Ülkü*. (1947, Ocak 1). “Bu Ay İçinde Olup Bitenler”, *Ülkü*, 1.
- Üstel, F., *İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.
- Verdery, K. (1996). “Whither Nation and Nationalism?”, G. Balakrishnan (Ed.), *Mapping the Nation* (226-234) içinde, Verso, Londra ve New York.
- Yaşlı, F., *Milliyetçilik ve Faşizm: Türkiye’de Irkçı Milliyetçilik Üzerine Bir İnceleme*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.
- Zorlu, Y. ve Temel, F., Türkçü Bir Fikir Dergisi ‘Doğu’ ve CHP İlişkisi (1932-1945), *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 8/2, 347-364, 2019.